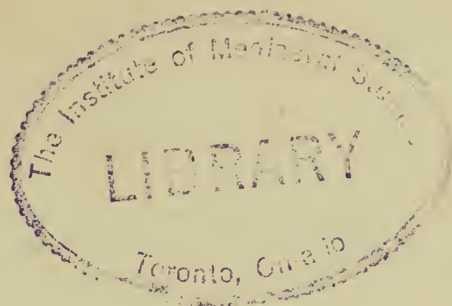
£2 10

C

£2 1s
C

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

INTERPRETATIO

OMNIUM EPISTOLARUM PAULINARUM

PER HOMILIAS FACTA.

TOMUS III.

CONTINENS HOMILIAS IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS POSTERIOREM.

OXONII:

EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.XLV.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

IN DIVI PAULI

EPISTOLAM AD CORINTHIOS POSTERIOREM

HOMILIAE XXX.

EDITIO NOVA

AD FIDEM CODICUM MSS. ET VERSIONUM ANTIQUARUM

DILIGENTER CASTIGATA.

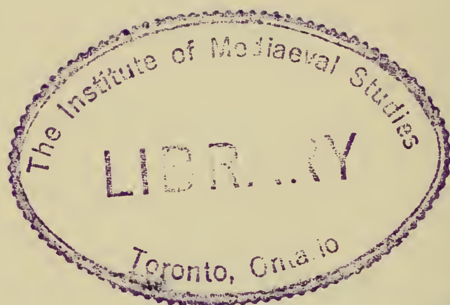
OXONII:

EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.XLV.

BIBLIOTHECA PATRUM

ECCLESIAE CATHOLICAE

QUI

ANTE ORIENTIS ET OCCIDENTIS SCHISMA

FLORUERUNT.

DELECTU PRESBYTERORUM QUORUNDAM OXONIENSIUM.

SI JAM SATIS JACTATUS VIDERIS, FINEMQUE HUJUSMODI LABORIBUS VIS IMPONERE, SEQUERE VIAM CATHOLICAE DISCIPLINAE, QUAE AB IPSO CHRISTO PER APOSTOLOS AD NOS USQUE MANAVIT, ET AB HINC AD POSTEROS MANATURA EST.

S. Aug. de Util. Credendi, c. 8.

OXONII:

EXCUDEBAT T. COMBE, ACADEMIAE TYPOGRAPHUS.

VENEUNT IBIDEM APUD J. H. PARKER;

LONDINI APUD F. ET J. RIVINGTON.

M.DCCC.XLV.

MAXIME REVERENDO IN CHRISTO PATRI

GULIELMO

ARCHIEPISCOPO CANTUARIENSI,

ANGLIAE TOTIUS PRIMATI ET METROPOLITANO,

OLIM IN HAC NOSTRA ACADEMIA SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI REGIO,

DICATUR

HAEC BIBLIOTHECA

PRISCORUM PATRUM, EPISCOPORUM,

DOCTORUM, CONFESSORUM, MARTYRUM,

SANCTAE AC CATHOLICAE CHRISTI ECCLESIAE.

QUO PIETATI SATISFIAT

ERGA NOMEN VENERABILE

ET

PATERNI ANIMI BENEVOLENTIAM.

MONITUM.

DE Editionibus et Codicibus S. Joannis Chrysostomi in universum opportuniore loco et tempore disputabitur. Nunc pauca ad hanc *tertiam* operis suscepti partem spectantia (quae qua de causa ante primam et secundam publica facta sit, Lectoris scire nihil interest) quam brevissime poterimus, monebimus.

Ex exemplaribus harum Homiliarum jam antea editis tria potissimum adhibuimus, Veronense, Savilianum, Benedictinum.

Editio Veronensis, quae prodiit anno MDXXIX ex officina Fratrum de Sabio, tota pendet ex uno Codice, qui nunc est Bessarioneus 103, de quo in Praefatione ad Homilias in Epistolam ad Romanos dicturi sumus.

De fontibus Editionis suae haec monuit Savilius in

Notis p. 315. " In secunda ad Corinthios Veronensem Editionem, quae hic solito incorruptior, castigavimus ex MS. in Bibliotheca Medicea Lutetiae." Codex iste, quisquis fuerit, arctam cognationem habet cum Regio 741, qui nobis est B. quantum ex lectionibus a Savilio hic illic in margine notatis conjicere licet. Hoc per totum opus animadvertere est; in posteriore autem parte exstant manifesta vestigia alius cujusdam Codicis, qui nostrum D. accurate refert. Vid. annotata ad pp. 562 A. 568 A. al. Immo ipse Editor in Notis ad p. 677, 11 (=p. 610 E.) diserte monet: " Hunc locum sic legunt MSS. nostri: [ergo *plures* habuit] εἰπών· μᾶλλον δὲ καὶ διάβολον οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ κενοδοξία. κενοδοξίας ἐκεῖνος καρπὸς καὶ ῥίζα, τοῦτο δὲ διαβόλου. ὥσπερ οὖν τῷ Ἀδὰμ ἐφθόνησεν ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶδεν ὑπὸ θεοῦ πλασθέντα αὐτὸν, καὶ Ἄβελ Κάϊν, διότι πλέον αὐτοῦ ἔγνω τοῦτον τιμώμενον, οὕτω δὴ καὶ τότε ἐβάσκηνε τῷ Δαβὶδ ὁ Σαοὺλ, ἐπειδὴ εἶπον αἱ χορεύουσαι, ἐπάταξε Δαβὶδ ἐν μυριάσι, καὶ Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον;" Quae cum iis, quae a nostris C.D. exscripsimus, ad verbum fere consentiunt.

Benedictini ad has Homilias praeter editos unum tantum librum adhibuerunt, nempe Coislinianum decimi saeculi, num. 33 et olim 74. Hunc ipsum cum nos nostrum in usum denuo conferendum curaverimus, quam oscitanter eum tractaverit Montefalconius, omnibus jam apparebit. Porro ipse Codex est imperitissime scriptus, et ad textum post curas Savilianas in melius constituendum vix quidquam proficit.

Prodiit Parisiis intra hos paucos annos Editio Benedictina altera, emendata et aucta, cujus Editores se contulisse professi sunt Codicem Regium 741, certe aliquo

cum fructu, non tanto tamen, quantum ex eo libro, qui optimae notae est, percipere potuissent, et nos ex ejusdem recognitione percepimus.

De duobus Codicibus Mosquensibus a Matthaeio collatis, quorum ope in textu ipsius Epistolae recensendo usi sumus, videndus est ipse Vir doctus in Editione Nov. Test. Tom. VI. p. 275. et Tom. VII. p. 175.

In usum nostrae Editionis diligenter collati sunt Codices sex, tres scilicet Parisienses, et totidem Vindobonenses. Hi sunt

A. Coislin. 74. Membranaceus, X. circiter saeculi.
B. Regius 741. Chartaceus, saeculi ut videtur XV.
C. Regius 742. Membranaceus, qui Ethica tantum continet in Epistolas ad Corinth. et Ephes. saeculo ut videtur XIII. exaratus.
D. Vindobon. Nessel. LXXV. Lambec. CXXXV. "Membranaceus, antiquus, olim Bessarionis Archiep. Nicaeni." Lamb.
E. Vindobon. N. CVIII. L. CXXXVI. qui continet Homilias decem posteriores. "Membranaceus, pervetustus, elegans et optimae notae." Lamb.
F. Vindobon. N. LXXVII. L. CXXXVII. "Membranaceus, pervetustus et bonae notae." Lamb.

Versiones Latinas harum Homiliarum duas adhibuimus; unam vetustiorem, ex Graeco quodam exemplari, ut videtur, confectam, et quidem usque ad finem septimi sermonis Desiderii Erasmi nomen prae se ferentem: alteram a Jacobo Billio ad Editionem Veronensem, castigatam tamen hic illic ope Codicis cujusdam, quem Cujacii nomine appellat, fideliter expressam. Idem V. D.

praefatus est quaedam, eo potissimum spectantia, ut γνησιότητα hujus Operis, ab Erasmo in Epistola quadam ad Tonstallum scripta pari temeritate ac virulentia impugnatam vindicent. Haec lectu non indigna, quoniam tamen hodie nemo tam bardus est qui ea de re dubitet, nil opus est repetere.

Quod reliquum est, Codices contulerunt, Parisienses E. Miller, Vindobonenses J. Lewis e Coll. Wadham.; qui officio suo sane laborioso summa fide et, ut in re lubrica, accuratione satisfecerunt. Editionem autem curavit Vir Reverendus et in campo Chrysostomico jamdudum exercitatus, Fridericus Field, A. M. Collegii SS. Trinitatis apud Cantabrigienses nuper Socius.

Valeas, Lector, et Chrysostomo fruaris.

Oxonii,
Die festo S. Barnabae, Anno MDCCCXLV.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ.

ΛΟΓΟΣ Α.

[1] Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς B
τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ.

ΑΞΙΟΝ ζητῆσαι πρότερον, τίνος ἕνεκεν δευτέραν προστίθησιν ἐπιστολὴν τῇ προτέρᾳ, καὶ τί δήποτε οὕτως ἄρχεται ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς παρακλήσεως. Τίνος οὖν ἕνεκεν C
δευτέραν προστίθησιν; [a] Εἰπὼν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ὅτι [2] "Ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν·" καὶ πρὸς τῷ τέλει πάλιν προσηνέστερον αὐτὸ τοῦτο ὑποσχόμενος· [3] "Ἐλεύσο-

[1] Cap. I. v. 1—4. [2] 1 Cor. iv. 19. [3] Ibid. xvi. 5

Codices A.B.D.F. et in Ethicis C. [a] εἰπὼν] εἶπεν D. Idem infra παραχειμάσω· εἶτα ἐπεὶ πολλοῦ.

μαι γὰρ, φησὶ, πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι· πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ
D παραχειμάσω·" πολλοῦ μεταξὺ [b]γενομένου χρόνου οὐ παρε- (542)
γένετο, ἀλλὰ καὶ τῆς προθεσμίας παρελθούσης, ἔμελλεν ἔτι καὶ ἐβράδυνε, τοῦ πνεύματος αὐτὸν κατέχοντος ἐν ἑτέροις πολλῷ τούτων ἀναγκαιοτέροις. Διὰ τοῦτο ἐπιστολῆς ἐδεήθη δευτέρας, οὐκ ἂν δεηθεὶς, εἰ [c]παρὰ μικρὸν ὑστέρησεν. Οὐ διὰ
418 τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ βελτίους ἦσαν ἀπὸ τῆς προτέρας γεγενημένοι. Καὶ γὰρ τὸν πεπορνευκότα, ὃν πρότερον συνεκρότουν, καὶ ἐφ' ᾧ [d]μέγα ἐφρόνουν, τοῦτον ἐξέκοψαν καὶ ἀφώρισαν παντελῶς. Καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν εἰπών· [4]"Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς. Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων." Καὶ προϊὼν πάλιν [e]τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίτ-
B τεται λέγων· "Ἰδοὺ γὰρ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν· ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι." Καὶ τὴν [f]λογίαν δὲ, ἣν ἐκέλευσε, μετὰ πολλῆς συνήγαγον τῆς σπουδῆς· διὸ καὶ ἔλεγεν· [5]"Οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀποπέρυσι." Καὶ τὸν [g]Τίτον, ὃν ἔπεμψε, μετὰ πάσης ἐδέξαντο τῆς εὐνοίας. Καὶ τοῦτο αὐτὸ δεικνὺς πάλιν ἔλεγεν, ὅτι "Τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν εἰς
C ὑμᾶς, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοὴν, [h]ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν." Διὰ ταῦτα πάντα γράφει τὴν δευτέραν ἐπιστολήν. Καὶ γὰρ ἐχρῆν, ὥσπερ ἡνίκα ἡμάρτανον ἐνεκάλει, οὕτω διορθωθέντας ἀποδέξασθαι καὶ ἐπαινέσαι. Διόπερ οὐδὲ καταφορικωτέρα [i]ἐστὶ πᾶσα ἡ ἐπιστολὴ, ἀλλ' ὀλίγα τοῦ τέλους αὐτῆς μέρη. Καὶ γὰρ ἦσαν καὶ παρ' αὐτοῖς ἐξ Ἰουδαίων μέγα φρονοῦντες, καὶ Παῦλον διαβάλλοντες ὡς ἀλαζόνα καὶ οὐδενὸς ἄξιον λόγου· διὸ καὶ ἔλεγον· [6]"Αἱ μὲν ἐπιστολαὶ βαρεῖαι, ἡ δὲ παρουσία τοῦ

[4] 2 Cor. ii. 5, 6. vii. 11. [5] Ibid. ix. 2. vii. 15. [6] Ibid. x. 10. xi. 12.

[b] διαγενομένου D. [c] παρὰ] πρὸς D.F. Mox verba καὶ βελτίους——καὶ γὰρ om. F. [d] μέγα ἐφρ.] ἐμεγαλοφρόνουν F. [e] τὸ αὐτὸ om. D. Sed τοῦτο, quod deest in Editis, est in omnibus nostris. [f] λογίαν] Sic omnes Codd. cum utroque Interp. Legebatur εὐλογίαν sine monito. [g] Τίτον] Sic A.B.D. et Reg. apud Montef. qui recepit pro vulgato Τιμόθεον. Τίτον δὲ F. [h] ὡς] ὥστε A. F. [i] ἐστὶ πᾶσα] πᾶσά ἐστι B.D. ἐστὶ om. F. Mox post μέρη haec habet D. τίνος δὲ ἕνεκα τοῦτο ποιεῖ; ἦσαν καὶ παρ' αὐτοῖς κ. τ. ἑ.

σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος." Ὁ δὲ ἔλε- D
γον, τοῦτο ἦν· ὅταν μὲν παρῇ, φησὶν, οὐδενὸς ἄξιος φαί-
νεται· τοῦτο γάρ ἐστιν, "ἡ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθε-
νής·" ἀπελθὼν δὲ κομπάζει μεγάλα, δι' ὧν ἐπιστέλλει·
τὸ γὰρ, "αἱ ἐπιστολαὶ βαρεῖαι," τοῦτο σημαίνει. Καὶ ἵνα
δόξωσι τὰ καθ' ἑαυτοὺς σεμνοποιεῖν, ὑπεκρίνοντο μὴ λαμ-
βάνειν. Ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸ αἰνιττόμενος ἔλεγεν· "ἵνα ἐν
ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς." Μετὰ δὲ τούτων
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δύναμιν ἔχοντες [k]αὐτόθι, σφόδρα
ἐπῄροντο. Διὸ καὶ ἰδιώτην ἑαυτὸν καλεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐκ E
αἰσχύνεται [l]τούτῳ, οὐδὲ μέγα τι κτῆμα [m]τοὐναντίον ἡγεῖται.
Ἐπεὶ οὖν εἰκὸς ἦν τινας ὑπὸ τούτων παραπείθεσθαι, πρότερον
αὐτοὺς ἐγκωμιάσας ὑπὲρ ὧν κατώρθωσαν, καὶ τὴν ἀπόνοιαν
ἐκείνων τὴν ἐπὶ τοῖς Ἰουδαϊκοῖς καταβαλὼν, ἐπειδὴ παρὰ
καιρὸν αὐτὰ τηρεῖν ἐφιλονείκουν, τότε συμμέτρως καὶ τὴν ὑπὲρ
τούτων ποιεῖται ἐπίπληξιν.

Ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τῆς ἐπιστολῆς, ὡς ἄν τις ἐν κεφαλαίῳ
καὶ παρατρέχων εἴποι, αὕτη μοι εἶναι δοκεῖ. Δεῖ δὲ [n]αὐτοῦ 419
τοῦ προοιμίου [o]τῆς ἐπιστολῆς ἅψασθαι [p]λοιπὸν, καὶ μετὰ
τὴν εἰωθυῖαν αὐτοῦ πρόσρησιν εἰπεῖν, τίνος ἕνεκεν οὕτως ἤρξατο
ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ. Τέως μέντοι αὐτὴν τὴν ἀρχὴν
ἀναγκαῖον εἰπεῖν, καὶ ζητῆσαι πῶς τὸν Τιμόθεον ἐνταῦθα
ἑαυτῷ συντάττει. "Παῦλος γὰρ, φησὶν, ἀπόστολος Ἰησοῦ
Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός." Καὶ
γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐπηγγέλλετο αὐτὸν πέμπειν,
καὶ παρήγγελλε λέγων· [7]"Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε
ἵνα [q]ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς·" πῶς οὖν ἐνταῦθα [r]αὐτὸν
ἐν τῷ προοιμίῳ συντάττει; [s]Παραγενόμενος κατὰ τὴν ὑπόσχε- B
σιν τοῦ διδασκάλου· "Ἔπεμψα γὰρ ὑμῖν Τιμόθεον, φησὶν,
ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ·" καὶ διορ-
θώσας ἅπαντα, ἐπανῆλθε. Καὶ γὰρ πέμπων αὐτὸν ἔλεγε·
[8]"Προπέμψατε αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με· ἐκδέχομαι
γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν." Ἐπεὶ οὖν [t]ἀπέλαβε τὸν
διδάσκαλον, καὶ τὰ ἐν Ἀσίᾳ διορθώσας μετ' αὐτοῦ· "Ἐπιμενῶ
γὰρ, φησὶν, ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς·" πάλιν εἰς Μακε-

[7] 1 Cor. xvi. 10. iv. 17. [8] Ibid. xvi. 11, 8.

[k] αὐτόθι] τινὲς τῶν αὐτόθι D. Vid. Annot. [l] τούτῳ] τοῦτο A.B. [m] τοὐναντίον] τουν. μὲν οὖν A.B. ἀλλὰ καὶ τουν. D. Vid. Annot. [n] αὐτοῦ om. D. [o] τῆς ἐπιστολῆς om. D.F. [p] Post λοιπὸν sic D. καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐξήγησιν εἰπεῖν καὶ τὸ τίνος ἕνεκεν κ.τ.ἑ. [q] ἄφοβος A. [r] αὐτὸν] + ἑαυτῷ Edd. contra Codicum fidem. [s] παραγενόμενος] + ἦν ὅθεν ἐπέμφθη D. [t] ἀπέλαβε τὸν διδ.] ἀπέλαβεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος F. Vid. Annot.

δονίαν διέβη, εἰκότως αὐτὸν ἅτε παρόντα ἑαυτῷ συντάττει
C λοιπόν. Καὶ γὰρ τότε μὲν ἐξ Ἀσίας, νῦν δὲ ἀπὸ Μακεδονίας
ἐπιστέλλει. Συνέταξε δὲ αὐτὸν, ἐκεῖνόν τε σεμνότερον ταύτῃ (543)
ποιῶν, καὶ τὴν πολλὴν ἑαυτοῦ ταπεινοφροσύνην ἐνδεικνύμενος·
καὶ [u]γὰρ καταδεέστερος αὐτοῦ ἦν, [x]ἀλλ' ἡ ἀγάπη πάντα συνάγει. Διὸ καὶ πανταχοῦ αὐτὸν ἑαυτῷ ἐξισάζει, νῦν μὲν λέγων, [9]"Ὡς πατρὶ τέκνον, [y]σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσε·" νῦν δὲ, "Τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγώ·" ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀδελφὸν καλεῖ, διὰ πάντων αἰδέσιμον αὐτὸν Κορινθίοις καθιστάς. Καὶ γὰρ ἦν παραγεγονὼς, ὥσπερ ἔφην, αὐτόθι, καὶ πεῖραν τῆς αὐτοῦ δεδωκὼς ἀρετῆς. "Τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν
D Κορίνθῳ." Πάλιν αὐτοὺς ἐκκλησίαν καλεῖ, συνάγων πάντας εἰς ἓν, καὶ συνδέων. Οὐ γὰρ ἂν γένοιτο ἐκκλησία μία, διεσπασμένων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ κατ' ἀλλήλων ἑστώτων. "Σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ." Ἅμα καὶ τιμᾷ Κορινθίους, διὰ τῆς τούτων ἐπιστολῆς πάντας προσαγορεύων, καὶ ὁλόκληρον συνάγει τὸ ἔθνος. Ἁγίους δὲ καλεῖ, δεικνὺς ὅτι εἴ τις ἀκάθαρτος, ἐκτός ἐστι τῆς προσηγορίας ταύτης. Διὰ τί δὲ τῇ μητροπόλει γράφων, πᾶσι δι' αὐτῆς ἐπιστέλλει,
E οὐ πανταχοῦ τοῦτο ποιῶν; Θεσσαλονικεῦσι γοῦν ἐπιστέλλων οὐ δήπου καὶ Μακεδόσιν ἐπέστελλε, καὶ Ἐφεσίοις γράφων ὁμοίως οὐ περιέλαβε τὴν Ἀσίαν ἅπασαν· καὶ ἡ πρὸς Ῥωμαίους δὲ [z]ἐπιστολὴ [a]οὐχὶ καὶ τοῖς τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦσίν ἐστιν ἐπεσταλμένη. Ἀλλ' ἐνταῦθα αὐτὸ ποιεῖ, καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ μιᾷ πόλει, καὶ [b]δύο καὶ τρισὶν, ἀλλὰ τοῖς πανταχοῦ διεσπαρμένοις ἐπιστέλλει, λέγων· [10]"Παῦλος ἀπό-
420 στολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη." Καὶ Ἑβραίοις δὲ μίαν ἅπασιν ἔγραψεν ἐπιστολὴν, οὐδὲ τούτους διελὼν κατὰ πόλεις. Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ αἴτιον; Ἐμοὶ δοκεῖ τὸ κοινὰ τὰ νοσήματα εἶναι ἐνταῦθα· διὸ καὶ κοινὴν [c]ποιεῖται τὴν ἐπιστολὴν, ἐπειδὴ καὶ κοινῆς ἐδέοντο τῆς διορθώσεως. Καὶ γὰρ Γαλάται πάντες [d]ἐνόσουν, καὶ Ἑβραῖοι· οἶμαι δὲ καὶ οὗτοι.

9 Philipp. ii. 22. 1 Cor. xvi. 10. 10 Gal. i. 1—3.

u γὰρ] + πολὺ D. x ἀλλ'] + ὅμως D. y σὺν om. B. Mox γὰρ om. D.F. z ἐπιστολὴ om. F. a οὐχὶ καὶ] οὐ F. Idem mox ἀπεσταλμένη. b δύο] δυσὶ D.F. c ποιεῖ F. d ἐνόσουν] ἐνόσουν τὸ αὐτὸ D. τὸ αὐτὸ ἐνόσουν F.

Συναγαγὼν τοίνυν ἅπαν τὸ ἔθνος, [e]καὶ προσειπὼν αὐτοὺς, B
ὡς πάντας αὐτῷ προσαγορεύειν νόμος ἦν· "Χάρις γὰρ ὑμῖν καὶ
εἰρήνη, φησὶν, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ·" ἄκουσον πῶς καταλλήλως ἄρχεται τῇ προκειμένῃ
ὑποθέσει. "Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης
παρακλήσεως." Καὶ ποῦ τοῦτο κατάλληλον τῇ προκειμένῃ
ὑποθέσει, φησί; Καὶ σφόδρα μὲν οὖν. Σκόπει δέ. Ἐλύπει
λίαν αὐτοὺς καὶ ἐθορύβει τὸ μὴ παραγενέσθαι ἐκεῖ τὸν ἀπό- C
στολον, καὶ ταῦτα ἐπαγγειλάμενον, ἀλλὰ τὸν ἅπαντα ἐν
Μακεδονίᾳ ἀναλῶσαι χρόνον, καὶ δοκεῖν αὐτῶν ἑτέρους προ-
τετιμηκέναι. Διὰ τοῦτο πρὸς τοῦτο ἱστάμενος τὸ [f]ἀνθορμοῦν,
λέγει τὴν αἰτίαν δι' ἣν οὐ παρεγένετο· οὐ μὴν ἐξ εὐθείας
αὐτὴν τίθησιν, οὐδὲ λέγει, ὅτι οἶδα μὲν ὑποσχόμενος ἥξειν,
ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰς θλίψεις ἐνεποδίσθην, σύγγνωτε, καὶ μὴ κατα-
γνῶτέ τινα ὑπεροψίαν ἢ ῥαθυμίαν ἡμῶν· ἀλλ' ἑτέρως αὐτὸ καὶ
μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἀξιοπιστότερον κατασκευάζει, ἐπαίρων D
τῇ παραμυθίᾳ τὸ πρᾶγμα, ἵνα μηδὲ ἐρωτῶσι λοιπὸν τὴν αἰτίαν,
δι' ἣν ὑστέρησε. Καὶ ταὐτὸν ποιεῖ, [g]οἷον εἴ τις ἐπαγγειλά-
μενος ἐλθεῖν πρός τινα ποθούμενον, εἶτα μετὰ μυρίους κινδύνους
ἐλθὼν λέγοι· Δόξα σοι ὁ θεὸς, ὅτι μοι τὸ ποθούμενον ἔδειξας
πρόσωπον· εὐλογητὸς ὁ θεὸς, οἵων με κινδύνων ἀπήλλαξας.
Ἡ γὰρ δοξολογία αὕτη ἀπολογία γίνεται τῷ μέλλοντι ἐγκα-
λεῖν, καὶ οὐδὲ ἀφίησι μέμψασθαι τῇ μελλήσει. Ἐρυθριᾷ γὰρ
τὸν ἐπὶ τῇ τῶν τοσούτων ἀπαλλαγῇ κακῶν εὐχαριστοῦντα τῷ E
θεῷ εἰς δικαστήριον ἕλκειν, καὶ εὐθύνας ἀπαιτεῖν τῆς βραδύ-
τητος. [h]Διὰ τοῦτο καὶ οὕτως ἄρχεται· "[i]Εὐλογητὸς ὁ [k]θεὸς
τῶν οἰκτιρμῶν·" μεγάλων κινδύνων ἐντεῦθεν [l]ἐπαγωγήν τε καὶ
ἀπαλλαγὴν αἰνιττόμενος. [m]Ἐπεὶ καὶ ὁ Δαυὶδ οὐχ ὁμοίως
αὐτὸν πανταχοῦ καλεῖ, οὐδὲ ἀπὸ τῶν αὐτῶν· ἀλλ' ὅταν μὲν
περὶ πολέμου διαλέγηται καὶ νίκης, [11]"Ἀγαπήσω σε, κύριε,
ἡ ἰσχύς μου, [n]φησὶ, κύριος [o]ὑπερασπιστής μου·" ὅταν δὲ περὶ
θλίψεως ἀπαλλαγῆς καὶ τοῦ ζόφου τοῦ κατεσχηκότος αὐτὸν,
"Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου·" καὶ νῦν μὲν ἀπὸ 421
φιλανθρωπίας, νῦν δὲ ἀπὸ δικαιοσύνης, νῦν δὲ ἀπὸ κρίσεως

[11] Psal. xvii. 1. xxvi. 1.

[e] καὶ προσειπὼν—νόμος ἦν] προσαγορεύει πάντας αὐτοὺς ὡς αὐτῷ προσ. ν. ἦν. καὶ τί φησιν; D. Mox φησὶν om. D.F. Infra ἄκουσον δὲ πῶς καὶ καταλλήλως D. et inferius παρακλήσεως. τοῦτο κατάλληλον, φησί; σφόδρα μὲν οὖν. [f] ἀνθορμοῦν] Sic B.D.F. et Sav. marg. Edebatur θορυβοῦν. [g] οἷον ἂν εἰ D.F. [h] διά τοι τοῦτο D. [i] εὐλόγητος] + λέγων D. [k] θεὸς] + ὁ πατὴρ D. [l] ἀπαγωγὴν B. Veron. correctum a Sav. Cf. p. 430 C. [m] ἐπεὶ] ἐπειδὴ Edd. [n] φησὶ] + καὶ D. + καὶ ὁ F. [o] ὑπερασπ.] + τῆς ζωῆς F.

ἀδεκάστου αὐτὸν ὀνομάζει καταλλήλως τοῖς ὑποκειμένοις (544) καιροῖς. Οὕτω δὴ καὶ ὁ Παῦλος ἐνταῦθα ἀρχόμενος, ἀπὸ φιλανθρωπίας αὐτὸν καλεῖ, "ὁ θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν," λέγων· τουτέστιν, ὁ οἰκτιρμοὺς τοσούτους [p]ἐπιδειξάμενος, ὡς ἐξ αὐτῶν
B ἡμᾶς ἀναγαγεῖν τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν. Τοῦτο γὰρ μάλιστα ἴδιον θεοῦ καὶ ἐξαίρετον, καὶ τῇ φύσει συγκεκληρωμένον, τὸ οὕτως ἐλεεῖν. Διὰ τοῦτο θεὸν οἰκτιρμῶν καλεῖ. Σὺ δέ μοι κἀντεῦθεν σκόπει τὴν ταπεινοφροσύνην Παύλου· ὑπὲρ γὰρ τοῦ κηρύγματος κινδυνεύων, οὔ φησι διὰ τὴν ἀξίαν σώζεσθαι, ἀλλὰ διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον σαφέστερόν φησι, νῦν δὲ ἐπάγει λέγων· "ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει." Οὐκ εἶπεν, ὁ μὴ ἐῶν ἡμᾶς θλίβεσθαι, ἀλλ', [q]ὁ ἐν τῷ θλίβεσθαι παρακαλῶν. Τοῦτο γὰρ καὶ τοῦ θεοῦ τὴν
C δύναμιν δείκνυσι, καὶ τῶν θλιβομένων αὔξει τὴν ὑπομονήν· [12]"Ἡ γὰρ θλῖψις, φησὶν, ὑπομονὴν κατεργάζεται." Τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· "Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με." Οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐκ εἴασάς με ἐμπεσεῖν εἰς θλῖψιν, οὐδ' ὅτι παρήγαγες ταχέως τὴν θλῖψιν, ἀλλ' ὅτι μενούσης αὐτῆς "ἐπλάτυνάς με," τουτέστι, πολλὴν τὴν εὐρυχωρίαν καὶ τὴν ἄνεσιν παρέσχες· ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν παίδων τῶν τριῶν γέγονεν. Οὔτε γὰρ ἐκώλυσεν αὐτοὺς ἐμπεσεῖν, οὔτε ἐμπεσόντων τὴν φλόγα ἔσβε-
D σεν, ἀλλὰ καιομένης τῆς καμίνου τὴν εὐρυχωρίαν παρέσχε. Τοῦτο καὶ ἀεὶ ποιεῖν εἴωθεν ὁ θεός· ὅπερ αἰνιττόμενος καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν, "ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει." Καὶ ἕτερον [r]δέ τι διὰ τούτων δείκνυσι. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δὶς, ἀλλὰ διηνεκῶς τοῦτο ποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ νῦν μὲν παρακαλεῖ, νῦν δὲ ἀφίησιν, ἀλλ' ἀεὶ καὶ [s]διαπαντὸς τοῦτο ἐργάζεται. Διὸ εἶπεν, "ὁ παρακαλῶν," οὐχ ὁ παρακαλέσας, καὶ, "ἐν πάσῃ θλίψει," οὐκ ἐν τῇδε [t]καὶ τῇδε, ἀλλ' ἐν πάσῃ. "Εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ
E τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ." Εἶδες πῶς [u]προανακρούεται τὴν ἀπολογίαν, καὶ μεγάλης θλίψεως ὑπόνοιαν παρέχει τῷ ἀκροατῇ; Καὶ δι' [x]αὐτῶν πάλιν μετριάζει τούτων [y]λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ οἰκτιρμὸς οὗτος ἐγένετο, οὐ διὰ τὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι ὀφείλοντας. Διὰ τοῦτο γὰρ παρεκάλεσεν ἡμᾶς,

12 Rom. v. 3. Psal. iv. 2.

[p] ἐπιδειξ.] + εἰς ἡμᾶς D.F. Infra σκόπει κἀντεῦθεν hoc ordine A.B. [q] ὁ om. F. [r] δὲ om. A.F. [s] διαπαντὸς] διηνεκῶς D. [t] καὶ] ἢ D. καὶ τῇδε om. F. [u] παρακρούεται F. [x] αὐτῶν] + δὲ D. [y] λέγων] ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν D. Mox οὔτως pro οὗτος B.F.

φησὶν, [z]ἵνα ἡμεῖς ἀλλήλους παρακαλῶμεν. Διὰ τούτου δὲ καὶ τὸ ἀξίωμα δείκνυσι τῶν ἀποστόλων, ἐμφαίνων ὅτι παρακληθεὶς καὶ ἀναπνεύσας, οὐκ ἀναπίπτει καθάπερ ἡμεῖς, ἀλλ' εἰς τὸ ἑτέρους ἀλείφειν πρόεισι, καὶ νευροῦν, καὶ διεγείρειν. Τινὲς δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο λέγειν φασὶν, ὅτι ἡ παράκλησις ἡμῶν καὶ ἄλλων παράκλησίς ἐστι. Δοκεῖ δέ μοι καὶ πρὸς τοὺς [a]ψευδα- 422
ποστόλους τοὺς εἰκῇ καυχωμένους, καὶ οἴκοι καθημένους καὶ τρυφῶντας, ἀποτείνεσθαι διὰ τοῦ προοιμίου. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αἰνιγματωδῶς, καὶ ὡς ἐν παρέργῳ· τὸ δὲ προηγούμενον τοῦτο ἦν, ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ τῆς μελλήσεως. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο παρακαλούμεθα, ἵνα καὶ ἄλλους παρακαλῶμεν, μὴ [b]ἐγκαλεῖτε ὡς μὴ παραγενομένοις. Εἰς γὰρ τοῦτο ἡμῖν ὁ χρόνος ἅπας ἐτρίβετο, εἰς τὰς ἐπιβουλὰς, εἰς τὰς ἐπαγωγὰς, εἰς τὸ διαλῦσαι τὰ ἐπιόντα δεινά. B

[13]"Ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν." Ἵνα γὰρ μὴ καταβάλῃ τοὺς μαθητὰς τῷ σφόδρα ἐπαίρειν τὰς συμφορὰς, δείκνυσι πάλιν πολλὴν τὴν περιουσίαν [c]καὶ τῆς παρακλήσεως οὖσαν, καὶ ἀνίστησιν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐ ταύτῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀναμνῆσαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ εἰπεῖν εἶναι τὰ παθήματα· καὶ πρὸ τῆς παρακλήσεως ἀπ' αὐτῶν τῶν θλίψεων τὴν παραμυθίαν εἰσάγει. Τί γὰρ ἥδιον τοῦ τῷ Χριστῷ με γίνεσθαι κοινωνὸν, καὶ δι' αὐτὸν ταῦτα C
πάσχειν; τί ταύτης ἴσον τῆς παρακλήσεως; Οὐκ ἐντεῦθεν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρωθεν ἐπαίρει τὰ φρονήματα τῶν θλιβομένων. Πόθεν ἑτέρωθεν; Ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι περισσεύει. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι καθὼς ἔπεισιν ἡμῖν τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ, "καθὼς περισσεύει·" δεικνὺς ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ πλείονα [d]τούτων ὑπομένουσι πάθη. Οὐ γὰρ
(545) ὅσα ἔπαθε, φησὶν, ἐπάθομεν [e]μόνον, ἀλλὰ καὶ περισσά. Σκόπει δέ. Ἠλάθη, ἐδιώχθη ὁ Χριστὸς, ἐμαστιγώθη, ἀπέθανεν. Ἀλλ' ἡμεῖς πλέον τούτων, φησίν· ὅπερ καὶ μόνον ἱκανὸν [f]εἰς παραμυθίαν ἀρκέσαι. Ἀλλὰ μηδεὶς τόλμαν καταγινωσκέτω D
τοῦ λόγου· καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησι· [14]"Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου." Ἀλλ' οὐδέτερον τόλμης, οὐδὲ

[13] v. 5. [14] Coloss. i. 24.

[z] ἵνα καὶ ἡμεῖς ἄλλους παρακ. D. Deinde τούτων pro τούτου D.F. [a] ψευδαπ.] ἀποστόλους A. Veron. [b] ἐγκαλεῖτε] Sic A.F. pro vulgato ἐγκαλῆτε. Mox ἅπας ἡμῖν ὁ χρόνος hoc ordine B. [c] καὶ om. D.F. [d] τούτων om. B. [e] μόνον] πάθη B. Vid. Annot. [f] εἰς] πρὸς F.

ἀπονοίας τινός. Καθάπερ γὰρ μείζονα αὐτοῦ εἰργάσαντο
σημεῖα· [15] "Ὁ γὰρ πιστεύων, φησὶν, εἰς ἐμὲ, μείζονα τούτων
ποιήσει·" τὸ δὲ πᾶν αὐτοῦ γίνεται τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτοῖς·
E οὕτω καὶ πλείονα [g] αὐτοῦ ἔπαθον· τὸ δὲ πᾶν αὐτοῦ πάλιν [h] ἐστὶ
τοῦ παρακαλοῦντος αὐτοὺς, καὶ παρασκευάζοντος [i] φέρειν τὰ
συμπίπτοντα δεινά. Διὸ δὴ καὶ ὁ Παῦλος αἰσθόμενος ἡλίκον
ἐφθέγξατο, ὅρα πῶς αὐτὸ συστέλλει πάλιν λέγων, " οὕτω διὰ
τοῦ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν·" [k] καὶ τὸ
πᾶν αὐτῷ ἀνατιθεὶς, καὶ ἀνακηρύττων αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν τὴν
φιλανθρωπίαν. Οὐ γὰρ ὅσον θλιβόμεθα, τοσοῦτον παρα-
καλούμεθα, φησὶν, ἀλλὰ πολλῷ πλέον. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀν-
423 τίρροπος ἡ παράκλησις τῶν παθημάτων, ἀλλὰ, " περισσεύει ἡ
παράκλησις·" ὡς τὸν καιρὸν τῶν ἀγώνων, ἑτέρων στεφάνων
πάλιν εἶναι καιρόν. Τί γὰρ ἴσον, εἰπέ μοι, τοῦ διὰ τὸν
Χριστὸν [l] μαστίζεσθαι, καὶ θεῷ διαλέγεσθαι, καὶ πάντων εἶναι
δυνατώτερον, καὶ τῶν ἐλαυνόντων περιγίνεσθαι, καὶ τῇ οἰκου-
μένῃ ἀχείρωτον εἶναι, καὶ τοιαῦτα προσδοκᾶν ἐντεῦθεν ἀγαθὰ,
ἃ μήτε ὀφθαλμὸς εἶδε, μήτε οὖς ἤκουσε, μήτε ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου ἀνέβη; τί δὲ ἴσον τοῦ θλίβεσθαι δι' εὐσέβειαν, καὶ
μυρίων ἀπολαύειν παρὰ τοῦ θεοῦ παρακλήσεων, καὶ ἁμαρτη-
μάτων ἀπηλλάχθαι τοσούτων, καὶ πνεύματος [m] καταξιοῦσθαι
B καὶ ἁγιασμοῦ καὶ δικαιοσύνης, καὶ μηδένα δεδοικέναι καὶ τρέμειν,
καὶ πάντων λαμπρότερον φαίνεσθαι ἐν αὐτῷ τῷ [n] κινδυνεύειν;

[o] Μὴ δὴ καταπίπτωμεν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. Οὐδεὶς γὰρ
κοινωνεῖ τῷ Χριστῷ [p] τρυφῶν καὶ καθεύδων καὶ ἀναπίπτων,
οὐδεὶς τῶν τὸν ὑγρὸν τοῦτον καὶ διαλελυμένον ζώντων βίον·
ἀλλ' ὁ ἐν θλίψει καὶ πειρασμῷ, οὗτος ἐγγὺς ἕστηκεν ἐκείνου,
ὁ τὴν στενὴν ὁδεύων ὁδόν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ταύτην ἐβάδισε·
διὸ καὶ ἔλεγεν· [16] "Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν
C κεφαλὴν [q] κλῖναι." Μὴ τοίνυν ἄλγει θλιβόμενος, ἐννοῶν τίνι
κοινωνεῖς, καὶ πῶς ἐκκαθαίρῃ διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ ὅσα κερ-
δαίνεις. Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἀνιαρὸν, ἀλλ' ἢ [r] τὸ τῷ θεῷ προσ-
κρούειν. Τούτου δὲ οὐκ ὄντος, οὐ θλίψεις, οὐκ ἐπιβουλαὶ, οὐκ
ἄλλο οὐδὲν δυνατὸν λυπῆσαι τὴν [s] εὖ φρονοῦσαν ψυχήν· ἀλλὰ

[15] Joan. xiv. 12. [16] Matth. viii. 20.

[g] αὐτοῦ om. D. [h] ἐστὶ om. B. αὐτοὺς om. F. [i] φέρειν] φαίνειν D. [k] καὶ om. F. [l] μαστίζεσθαι καὶ κινδυνεύειν καὶ ὑπὲρ θεοῦ διαλέγεσθαι D. Infra ἀπολαβεῖν pro ἀπολαύειν hic et fere ubique iste Codex. [m] καταξιῶσθαι (superscript η) (sic) A. ἀξιοῦσθαι D. [n] κινδυνεύοντι A. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ καταπίπτειν ἐν ταῖς συμφοραῖς, περισσοτέρως δὲ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς. Veron. [p] τρυφῶν καὶ om. B. Veron. Mox οὐδεὶς γὰρ τῶν D. [q] κλίνει A. κλίνῃ D. [r] τὸ om. F. [s] εὖ φρονοῦσαν] Sic B.C. fortasse alii: vulgo εὐφρονοῦσαν.

καθάπερ σπινθῆρα [t] μικρὸν εἰς ἄβυσσον πολλὴν [u] ἐμβαλὼν εὐθέως κατέσβεσας, οὕτω καὶ ἀθυμίας ἁπάσης ὑπερβολὴ εἰς συνειδὸς ἐμπεσοῦσα ἀγαθὸν ἀπόλλυται καὶ ἀφανίζεται ῥᾳδίως. Διὰ [x] δὴ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔχαιρεν ἀεὶ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς κατὰ θεὸν ἐθάρρει, καὶ οὐδὲ αἴσθησιν τῶν τοσούτων κακῶν ἐλάμβανεν· D
ἀλλ' ἤλγει μὲν ὡς ἄνθρωπος, οὐ μὴν κατέπιπτεν. Οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης ἐκεῖνος ἐν ἡδονῇ ἦν, πολλὰ παθὼν ὀδυνηρά. Σκόπει δέ. Πατρίδος ἐξέπεσεν, ὁδοιπορίας ὑπέστη μακρὰς καὶ χαλεπὰς, ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας ἐλθὼν οὐδὲ βῆμα εἶχε [y] ποδός. Ἐντεῦθεν πάλιν λιμὸς αὐτὸν [z] διεδέξατο, καὶ μετανάστην ἐποίησε, καὶ τὸν λιμὸν [a] διαδέχεται πάλιν ἁρπαγὴ γυναικὸς, καὶ θανάτου φόβος, καὶ ἀπαιδία, καὶ πόλεμος, καὶ κίνδυνοι, καὶ E
ἐπιβουλαὶ, καὶ τὸ τελευταῖον ὁ κολοφὼν τῶν ἄθλων, ἡ τοῦ μονογενοῦς καὶ γνησίου παιδὸς σφαγὴ, ἡ ὀδυνηρὰ ἐκείνη καὶ ἀνήκεστος. [b] Μὴ γὰρ δὴ, ἐπειδὴ εὐκόλως ὑπήκουσε, νομίσῃς αὐτὸν [c] καὶ ἀπαθῶς πάντα [d] ὑφεστηκέναι ἐκεῖνα. Εἰ γὰρ καὶ μυριάκις δίκαιος ἦν, ὥσπερ οὖν καὶ ἦν, ἀλλ' ἄνθρωπος ἦν, καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔπασχεν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐτὸν τούτων κατέβαλεν, ἀλλ' εἱστήκει καθάπερ ἀθλητὴς γενναῖος καὶ στεφανίτης, [e] ἐφ' ἑκάστῳ τούτων ἀνακηρυττόμενος. Οὕτω καὶ 424
ὁ μακάριος Παῦλος νιφάδας πειρασμῶν ὁρῶν καθ' ἑκάστην ἐπιοῦσαν ἡμέραν, ὡς ἐν μέσῳ παραδείσῳ τρυφῶν, οὕτως ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο. Ὥσπερ οὖν ὁ ταύτην χαίρων τὴν χαρὰν οὐκ ἔστιν ἁλώσιμος ἀθυμίᾳ, οὕτως ὁ μὴ ταύτην ἑλόμενος πᾶσίν ἐστιν εὐχείρωτος, καὶ πάσχει ταὐτὸν, οἷον εἴ τις ὅπλα ἔχων σαθρὰ καὶ ὑπὸ τῆς τυχούσης τιτρώσκοιτο πληγῆς. Ἀλλ' οὐχ
(546) ὁ καλῶς πάντοθεν περιπεφραγμένος, ἀλλ' ἅπαν ἀκόντιον ἐπιὸν διακρούεται. Καὶ γὰρ ὅπλου παντὸς ἰσχυρότερον ἡ B
κατὰ θεὸν ἡδονή· καὶ οὐδὲν [f] τὸν τοιοῦτον ποιῆσαι κατηφῆ καὶ σκυθρωπὸν δύναιτ' ἂν, ἀλλὰ πάντα φέρει γενναίως. Τί γὰρ πυρὸς χεῖρον; τί βασάνων διηνεκῶν ὀδυνηρότερον; Κἂν γὰρ μυρία τις ἀπολέσῃ κτήματα, κἂν παῖδας, κἂν ὁτιοῦν, τοῦτο πάντων τυραννικώτερον εἰς ὀδύνης λόγον ἐστί. [17] "Δέρμα γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα ὅσα ὑπάρχει ἀνθρώπῳ, δώσει ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ." [g] Οὐδὲν ἂν γένοιτο ὀδυνῶν

17 Job. ii. 4.

[t] μικρὸν] λαμπρὸν ἂν C.D. [u] ἐμβαλὼν] ἐμβάλῃς C.D. [x] δὴ om. C.D. [y] ποδός] + ἐκεῖ F. [z] διεδέξατο] διαδεξάμενος F. [a] διαδέχεται post πάλιν transp. B. post ἁρπαγὴ C.D. Videtur delendum. [b] μὴ γὰρ δὴ] Sic A.D.F. pro vulgato μὴ δὴ γάρ. δὴ om. B.C. [c] καὶ om. D. [d] ὑφεστ. ἐκεῖνα] Sic A.C.D. ἐκεῖνα ὑφεστ. vulgo. [e] ἐφ' ἑκάστου F. [f] τῶν τοιούτων D. [g] οὐδὲν] Sic B.C.D. καὶ οὐδὲν Edd. οὐδὲν ἂν (+ οὖν D.) τούτων γένοιτο τῶν ὀδυνῶν (ὀδυνηρῶν C.) χαλ. C.D.

χαλεπώτερον. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ τῇ ἀκοῇ ἀφόρητα, ταῦτα
C φορητὰ καὶ ποθεινὰ διὰ τὴν κατὰ θεὸν ἡδονὴν γίνεται. Κἂν
ἀγάγῃς τὸν μάρτυρα ἔτι ἐμπνέοντα μικρὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου
ἢ ἀπὸ τῶν τηγάνων, τοσαύτην εὑρήσεις τὴν [h]κειμένην αὐτῷ
χαρὰν, ὅσην οὐδὲ εἰπεῖν ἔνι.

Καὶ τί πάθω, φησὶν, ὅτι μαρτυρίου καιρὸς οὐ πάρεστι νῦν; Τί
φῄς; οὐ [i]πάρεστι μαρτυρίου καιρός; Οὐδέποτε [k]μὲν οὖν οὗτος
[l]ἄπεστιν, ἀλλ' ἀεὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν [m]ἐστι τῶν ἡμετέρων, ἐὰν
νήφωμεν. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐπὶ ξύλου κρέμασθαι μόνον, τοῦτο
ποιεῖ μάρτυρα· ἐπεὶ εἰ τοῦτο ἦν, ἐκτὸς τῶν στεφάνων τούτων
D [n]ὁ Ἰὼβ ἦν. Οὔτε γὰρ δικαστηρίῳ παρέστη, οὔτε δικαστοῦ
φωνῆς ἤκουσεν, οὐ δήμιον εἶδεν· [o]οὐδὲ ἀνηρτημένος ἐπὶ ξύλου
καὶ μετέωρος ὢν, κατεξαίνετο τὰς πλευράς. Ἀλλ' ὅμως
[p]πολλῶν μαρτύρων χαλεπώτερα ἔπαθε, καὶ αἱ φωναὶ τῶν
ἐπαλλήλων ἀγγέλων ἐκείνων πάσης πληγῆς δριμύτερον ἔπλητ-
τον καὶ [q]ἐκέντουν πάντοθεν αὐτὸν, καὶ μυρίων δημίων πικρό-
τερον τῶν σκωλήκων ἐκείνων τὰ στόματα πάντοθεν αὐτὸν
κατήσθιε. Τίνος οὖν [r]οὐκ [s]ἀντάξιος μάρτυρος οὗτος; Μυρίων
E μὲν οὖν. Καὶ γὰρ διὰ πάντων καὶ ἐπάλαιε καὶ ἐστεφανοῦτο,
διὰ χρημάτων, διὰ παίδων, διὰ σώματος, διὰ γυναικὸς, διὰ
φίλων, δι' ἐχθρῶν, δι' οἰκετῶν· [t]καὶ γὰρ καὶ οὗτοι εἰς τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ἐνέπτυον· διὰ λιμοῦ, δι' ὀνειράτων, δι'
ὀδυνῶν, διὰ δυσωδίας. Διὰ δὴ τοῦτο [u]ἔφην, ὅτι οὐχ ἑνὸς
καὶ δύο καὶ τριῶν, ἀλλὰ μυρίων ἀντάξιος ἂν εἴη μαρτύρων.
Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων καὶ ὁ χρόνος πολλὴν δίδωσιν
[x]αὐτοῦ τοῖς στεφάνοις προσθήκην· οἷον τὸ πρὸ τοῦ νόμου,
425 [y]πρὸ τῆς χάριτος ταῦτα παθεῖν, καὶ [z]μῆνας πολλοὺς, καὶ
πάντα μεθ' ὑπερβολῆς, καὶ τὸ πάντα ὁμοῦ ἐπιθέσθαι αὐτῷ
τὰ δεινά· καίτοι καὶ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον αὐτῶν ἀφόρητον·
καὶ τὸ δοκοῦν [a]φορητότερον εἶναι, ἡ τῶν χρημάτων ζημία.
Πολλοὶ [b]γοῦν πληγὰς μὲν ἤνεγκαν, ζημίαν δὲ χρημάτων οὐκ
ἤνεγκαν, ἀλλὰ καὶ μαστίζεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν εἵλοντο, καὶ μυρία
πάσχειν δεινὰ μᾶλλον ἢ ἐκείνων τι προέσθαι· καὶ μείζων αὐτοῖς

[h] κειμένην] ἀποκειμένην A.C. quod ex Reg. edidit Montef. ἐναποκειμένην F. [i] πάρεστι] + νῦν F. παρέστην pro πάρεστι bis A. Verba τί φῄς——καιρὸς desunt in C.D. [k] μὲν οὖν om. F. οὖν om. A. [l] ἄπεστιν] ἀπέστη A.D.F. [m] ἐστι] κεῖται C.D. Mox κρεμασθῆναι F. [n] ὁ Ἰὼβ ἦν] ἦν ὁ Ἰὼβ F. ἦν ὁ Ἰὼβ ἂν C. D. [o] οὐδὲ] Sic A.B.D.F. οὔτε C. οὐ γὰρ Edd. [p] πολλῷ C. Mox ἀλλεπαλλήλων D.F. [q] ἐνεκέντουν F. [r] οὐκ] + ἂν B.C.F. [s] ἀντάξιος] + εἴη C.D.F. [t] καὶ γὰρ——διὰ λιμοῦ om. A. [u] ἔφην] ὅπερ ἔφην C.D. [x] αὐτοῦ τοῖς στ.] αὐτῷ τῶν στεφάνων C.D. [y] πρὸ τῆς] τὸ πρὸ τῆς C.D. [z] μῆνας πολλοὺς] χρόνοις πολλοῖς C. πολλοῖς χρόνοις D. [a] ἀφορητότερον F. καὶ τὸ δ. φ. εἶναι] εἶναι καὶ μάλιστα A. [b] γοῦν] μὲν οὖν (om. seq. μὲν) A. Mox εἵλαντο A.

ἐφάνη ἡ πληγὴ αὕτη, ἡ τῆς ζημίας τῶν χρημάτων. Ὥστε
καὶ οὗτος ἕτερος πάλιν μαρτυρίου τρόπος τῷ φέροντι γενναίως B
τὴν τούτων ἀπώλειαν. Καὶ πῶς οἴσομεν γενναίως, φησίν;
[c]Ὅταν μάθῃς, ὅτι πλείονα κερδανεῖς ὧν ἀπώλεσας δι' ἑνὸς
ῥήματος, τοῦ τῆς εὐχαριστίας. Ἂν γὰρ ἀκούσαντες τὴν
ἀπώλειαν μὴ ταραχθῶμεν, ἀλλ' εἴπωμεν, Εὐλογητὸς ὁ θεός·
πολλῷ πλείονα [d]τούτων εὑρήκαμεν. Οὐ γὰρ δὴ τοσαῦτα
καρπώσῃ, τὸν πλοῦτον ἀναλίσκων εἰς [e]τοὺς δεομένους, καὶ
περιϊὼν, καὶ πένητας ἐπιζητῶν, καὶ σκορπίζων τὰ ὄντα τοῖς
πεινῶσιν, ὅσα διὰ τούτου τοῦ ῥήματος κερδανεῖς. Ἐπεὶ καὶ
τὸν Ἰὼβ οὐχ οὕτω θαυμάζω τὴν οἰκίαν ἀνοίγοντα τοῖς C
δεομένοις, ὡς ἐκπλήττομαι καὶ ἀνακηρύττω τὴν ἁρπαγὴν
τῶν χρημάτων εὐχαρίστως φέροντα. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο
καὶ ἐπὶ παίδων ἀποβολῆς ἔστι συμβαῖνον ἰδεῖν. Οὐδὲ
γὰρ [f]ἐνταῦθα ἐλάττονα λήψῃ μισθὸν τοῦ τὸν υἱὸν ἀναγαγόν-
τος καὶ καταθύσαντος, εἰ τελευτῶντα ἰδὼν [g]εὐχαριστήσεις τῷ
[h]φιλανθρώπῳ θεῷ. Τί γὰρ ὁ τοιοῦτος τοῦ Ἀβραὰμ [i]ἔσται
χείρων; Ἐκεῖνος γὰρ οὐκ εἶδε κείμενον νεκρὸν, ἀλλὰ προσεδό-
κησε μόνον· ὥστε εἰ [k]πλεονεκτεῖ τῷ μέλλειν καταθύειν, καὶ D
τὴν χεῖρα ἐκτείνας τὴν μάχαιραν [l]ἁρπάσαι, πλεονεκτεῖται τῷ
κεῖσθαι τὸ παιδίον νεκρὸν ἐνταῦθα. Καὶ ἄλλως δὲ, ἐκείνῳ
μὲν ἡ τοῦ κατορθώματος ἐλπὶς ἔφερε παραμυθίαν, καὶ τὸ τῆς
ἰδίας ἀνδρείας ἔργον εἶναι τὴν ἀριστείαν ἐκείνην, καὶ τὸ φωνῆς
ἄνωθεν φερομένης ἀκοῦσαι προθυμότερον ἐποίει· ἐνταῦθα δὲ
οὐδὲν τοιοῦτον ἔστιν. Ὅθεν ἀδαμαντίνης δεῖ ψυχῆς [m]τῷ μονο-
γενῆ παῖδα, καὶ ἐν πλούτῳ τραφέντα, καὶ χρηστὰς ὑποφαίνοντα
(547) ἐλπίδας, ἐπὶ τοῦ [n]βάθρου κείμενον ὁρῶντι καὶ τεταμένον, E
ὥστε πράως ἐνεγκεῖν τὸ συμβάν. Ὁ τοιοῦτος ἂν δυνηθῇ,
τῆς φύσεως τὰ κύματα κατευνάσας, εἰπεῖν τὸ τοῦ Ἰὼβ
ἀδακρυτὶ, [18]"Ὁ κύριος ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο," μετὰ
τοῦ Ἀβραὰμ αὐτοῦ στήσεται, μετὰ τοῦ Ἰὼβ ἀνακηρυ-
χθήσεται ἀπὸ τοῦ ῥήματος τούτου μόνον. Κἂν τοὺς κωκυτοὺς
τῶν γυναικῶν παύσας, καὶ τοὺς χοροὺς τῶν [o]θρηνουσῶν διαλύ-

18 Job. i. 21.

[c] ὅταν] ἂν C.D. [d] τούτων Sic C.D. τοῦτον F. Edebatur πλοῦτον tum hic, tum in Florilegio p. 181. (Opp. Tom. xii. p. 510 C.) ubi legitur καὶ πολλῷ πλείονα τὸν πλοῦτον εὑρήσομεν. [e] τοὺς om. A.F. Flor. καὶ ante περιϊὼν om. C.D. [f] ἐνταῦθα] τὸν ἐνταῦθα F. [g] Sic B.C.D. et Sav. marg. εὐχαριστήσῃς F. et Floril. p. 552. (Tom. xii. p. 673 A.) εὐχαριστησας (η superscr.) (sic) A. ηὐχαρίστησας Edd. [h] φιλανθρώπῳ] τῶν ὅλων C.D. [i] ἐστι B. [k] πλεονεκτεῖ] + ἐκεῖνος C.D. [l] ἁρπάσαι] ἁρπάσας A.C. [m] τῷ] τὸ C.D. Mox ὁρᾶν pro ὁρῶντι C.D.F. [n] βάθρου] βόθρου Edd. Vid. Annot. καὶ ante τεταμένον om. C.D.F. [o] θρηνούντων F. θρήνων Veron.

σας, εἰς δοξολογίαν ἅπαντας διεγείρῃ, μυρία ἄνωθεν, μυρία
426 κάτωθεν δέξεται [p]τὰ βραβεῖα, ἀνθρώπων [q]αὐτὸν θαυμαζόντων,
ἀγγέλων κροτούντων, τοῦ θεοῦ στεφανοῦντος.

Καὶ πῶς δυνατὸν μὴ πενθεῖν ἄνθρωπον ὄντα, φησίν; Ἂν
ἐννοήσῃς πῶς ὁ [r]πατριάρχης, πῶς ὁ Ἰὼβ, ἄνθρωποι ὄντες
[s]ἀμφότεροι, οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθον, καὶ ταῦτα πρὸ νόμου
καὶ χάριτος καὶ τῆς τοσαύτης τῶν νόμων φιλοσοφίας ἑκάτερος
αὐτῶν [t]γενόμενος· ἂν λογίσῃ, ὅτι εἰς βελτίονα [u]χώραν μετέστη,
καὶ πρὸς ἀμείνω λῆξιν [x]ἀπεπήδησεν ὁ τελευτήσας, καὶ οὐκ
ἀπώλεσας τὸν υἱὸν, ἀλλ' ἐν ἀσύλῳ λοιπὸν ἀπέθου χωρίῳ.
B Μὴ τοίνυν λέγε, ὅτι οὐκέτι καλοῦμαι πατήρ. Διὰ τί γὰρ
οὐκέτι καλῇ τοῦ υἱοῦ μένοντος; [y]Μὴ γὰρ ἀπέβαλες τὸ παιδίον;
μὴ γὰρ ἀπώλεσας τὸν υἱόν; Μᾶλλον ἐκτήσω, καὶ ἀσφαλέστε-
ρον [z]ἔχεις. Διὰ τοῦτο οὐκέτι ἐνταῦθα μόνον καλῇ πατὴρ,
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὥστε οὐ τὸ πατὴρ καλεῖσθαι ἀπώ-
λεσας, ἀλλὰ τὸ μειζόνως καλεῖσθαι προσέλαβες· οὐ γὰρ
θνητοῦ παιδίου λοιπὸν, ἀλλ' ἀθανάτου κληθήσῃ πατὴρ, στρα-
τιώτου γενναίου, καὶ ἔνδον ἑστῶτος διηνεκῶς. Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ
μὴ [a]πάρεστι, καὶ ἀπολωλέναι αὐτὸν νόμιζε. [b]Οὐδὲ γὰρ,
C εἰ ἀποδημῶν ἐτύγχανεν, ἀπέστη ἄν σου καὶ τοὔνομα τῆς συγγε-
νείας μετὰ τοῦ σώματος. Μὴ δὴ τῇ ὄψει τοῦ κειμένου πρόσεχε,
ἐπεὶ ἀναρριπίζεις τὸ πάθος, ἀλλ' ἄπαγε τὴν διάνοιαν ἀπὸ τοῦ
κειμένου πρὸς τὸν οὐρανόν. Οὐχ οὗτός ἐστι τὸ παιδίον τὸ κεί-
μενον, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ἀποπτὰς καὶ ἀναδραμὼν εἰς ὕψος ἄπειρον.
Ὅταν τοίνυν ἴδῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς καθῃρημένους, καὶ τὸ στόμα
συνῃρημένον, καὶ τὸ σῶμα ἀκίνητον, μὴ τοῦτο ἐννόει, ὅτι
[c]τοῦτο τὸ στόμα οὐκέτι φθέγγεται, οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ οὐκέτι
βλέπουσιν, οὗτοι οἱ πόδες οὐκέτι βαδίζουσιν, ἀλλ' εἰς φθορὰν
D πάντα οἴχεται· μὴ ταῦτα λέγε, ἀλλὰ τἀναντία τούτων ὅτι
τοῦτο [d]μὲν τὸ στόμα ἄμεινον φθέγξεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ
μείζονα ὄψονται, καὶ οἱ πόδες ἐπὶ νεφελῶν ἀρθήσονται, καὶ
τὸ διαφθειρόμενον τοῦτο σῶμα ἀθανασίαν ἐνδύσεται, καὶ λαμ-
πρότερον τὸν υἱὸν ἀπολήψομαι. Εἰ δὲ λυπεῖ σε τὰ ὁρώμενα,
τέως εἰπὲ πρὸς ἑαυτόν· ἱμάτιον τοῦτό ἐστι, καὶ ἀπεδύσατο,
ὥστε αὐτὸ πολυτελέστερον ἀπολαβεῖν· οἰκία αὕτη ἐστὶ, καὶ

[p] τὰ accessit ex B.F. Flor. et Sav. marg. [q] αὐτὸν] αὐτῶν A.F. [r] πατριάρχης] + Ἀβραὰμ C.F. [s] οἱ ἀμφότεροι Edd. sed οἱ om. C.D.F. [t] γενόμενος] ἀρχὴ γέγονεν C.D. [u] χῶρον D.F. [x] ἀπεπήδησεν] ἀπεδήμησεν D. [y] μὴ γὰρ] Sic omnes mei cum Floril., ut conjecerat Sav. Edebatur μηδὲ γάρ. Mox τὸν υἱὸν pro τὸ παιδίον et hoc pro illo C.D. [z] ἔχεις C.D.F. ἔσχες vulgo. [a] παρέστη D. [b] Sic A.B.D.F. Flor. οὐ γὰρ Edd. [c] τοῦτο] + μέντοι A.F. + μὲν Flor. Mox οὗτοι δὲ οἱ ὀφθ. F. [d] μὲν additum est ex A.B.C.D. Flor.

καθῃρέθη, ὥστε γενέσθαι αὐτὴν φαιδροτέραν. Καθάπερ γὰρ
ἡμεῖς, [e]ἐπειδὰν μέλλωμεν καθαιρεῖν [f]οἰκίας, οὐκ ἀφίεμεν τοὺς
ἔνδον οἰκοῦντας μένειν, [g]ὥστε ἀπαλλαγῆναι τῆς κόνεως καὶ τοῦ E
θορύβου, ἀλλὰ κελεύσαντες πρὸς βραχὺ μεταστῆναι, ἐπειδὰν
κατασκευάσωμεν ἀσφαλὲς τὸ δωμάτιον, τότε αὐτοὺς μετὰ
ἀδείας εἰσάγομεν· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ποιεῖ, καθελὼν αὐτοῦ τὴν
σαθρὰν [h]ταύτην σκηνὴν, τέως εἰς τὴν πατρικὴν αὐτὸν ἔλαβεν
οἰκίαν καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ἵν᾽ ὅταν καθαιρεθῇ αὕτη καὶ οἰκοδο-
μηθῇ, λαμπροτέραν αὐτὴν τότε αὐτῷ ἀποδῷ. Μὴ τοίνυν
εἴπῃς, ὅτι ἀπόλωλε, καὶ οὐκέτι ἔσται· καὶ γὰρ ἀπίστων τὰ
ῥήματα ταῦτα· ἀλλ᾽ εἰπὲ, καθεύδει, καὶ ἀναστήσεται· ἀπεδή- 427
μησε, καὶ ἥξει μετὰ τοῦ βασιλέως. Τίς ταῦτά φησιν; Ὁ
τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα. 19"Εἰ γὰρ πιστεύο-
μεν, φησὶν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν, [i]οὕ-
τως ὁ θεὸς καὶ τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν
αὐτῷ." Εἰ τοίνυν ζητεῖς τὸν υἱὸν, ἐκεῖ ζήτει ἔνθα ὁ βασιλεὺς,
ἔνθα τὸ τῶν ἀγγέλων στρατόπεδον· μὴ ἐν τῷ τάφῳ, μηδὲ ἐν
τῇ γῇ· ἵνα μὴ ἐκείνου τοσοῦτον ὑψωθέντος αὐτὸς μένῃς ἐπὶ τῆς
γῆς συρόμενος. [k]Ἂν οὕτω φιλοσοφῶμεν, πᾶσαν τοιαύτην
ὀδύνην εὐκόλως διακρουσόμεθα. Ὁ δὲ θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν
καὶ [l]πατὴρ πάσης παρακλήσεως, [m]παρακαλέσαι τὰς καρδίας B
πάντων [n]ἡμῶν, καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα ὀδυνωμένων, καὶ τῶν
ἑτέρᾳ λύπῃ κατεχομένων, καὶ ἀθυμίας ἀπαλλαγῆναι [o]δῴη
πάσης, καὶ πνευματικὴν καρπώσασθαι [p]χαρὰν, καὶ τῶν μελλόν-
των ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [q]ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

19 1 Thess. iv. 14. (coll. Rom. xiv. 9.)

[e] ἐπειδὰν μέλλωμεν] μέλλοντες A. [f] οἰκίας] οἰκίαν C. [g] ὥστε] ἀλλ᾽ ὥστε B.C.D. Mox ἀλλὰ om. B.C. [h] ταύτην, quod vulgo abest, habent A.B.C. καθελὼν αὐτοῦ τὴν σαθρὰν αὐτοῦ ταύτην σκ. F. [i] οὕτως]+καὶ A.C. καὶ post θεὸς om. A.D. [k] ἂν τοίνυν οὕτω Edd. sed τοίνυν non est in A.C.D.F. [l] πατὴρ] θεὸς B. πατὴρ om. A. [m] παρακαλέσαι] Sic C. firmans conjecturam Savilii. παρακαλέσῃ B. ceteri cum Edd. παρακαλέσει. [n] ὑμῶν F. Mox ὀδυρωμένων (sic) A. [o] δῴη] δῷ A.B.C.D. [p] χαρὰν] χάριν B. Veron. [q] ἐπιτυχεῖν] ἀπολαῦσαι C.D. ὧν——ἐπιτυχεῖν om. A.F.

ΛΟΓΟΣ Β. (548)

C [1] [a]Εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας,
τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ
ἡμεῖς πάσχομεν· καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν.

ΕΙΠΩΝ μίαν καὶ πρώτην [b]παρακλήσεως καὶ παραμυθίας
ἀφορμὴν, αὕτη δὲ ἦν τὸ τῷ Χριστῷ κοινωνεῖν, τίθησι καὶ
δευτέραν ταύτην ἥν φησιν. Ἔστι δὲ αὕτη, τὸ αὐτῶν τῶν
D μαθητευομένων ἐντεῦθεν κατασκευάζεσθαι τὴν σωτηρίαν. Μὴ
τοίνυν καταπέσητε, φησὶν, ἐπειδὴ θλιβόμεθα, μηδὲ θορυβηθῆτε
καὶ δείσητε· καὶ γὰρ [c]δι' αὐτὸ τοῦτο μᾶλλον ἂν [d]εἴη δίκαιον
ὑμᾶς θαρρεῖν. Εἰ γὰρ μὴ [e]ἐθλιβόμεθα, [f]πάντας [g]ἂν ὑμᾶς
[h]ταῦτα ἀπώλεσε. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ὅτι εἰ μαλακι-
σθέντες καὶ τὰ δεινὰ δείσαντες, μὴ ἐκηρύξαμεν ὑμῖν τὸν λόγον,
ὥστε μαθεῖν τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, ἐν ἐσχάτοις [i]ἦν τὰ ὑμέτερα.
Εἶδες πάλιν Παύλου τὴν βίαν καὶ τὴν φιλονεικίαν; ἀφ' ὧν
E [k]ἐθορυβοῦντο, ἀπὸ τούτων αὐτοὺς παραμυθεῖται. Ὅσῳ γὰρ
ἂν [l]ἐπιτείνηται τὰ τῶν διωγμῶν τῶν ἡμετέρων, φησὶ, τοσούτῳ
μᾶλλον ἐπιδιδόναι [m]δεῖ τὰ τῆς χρηστῆς ἐλπίδος ὑμῖν· ἐπειδὴ καὶ
τοσούτῳ μᾶλλον αὔξεται τὰ τῆς σωτηρίας τῆς [n]ὑμετέρας, καὶ
τὰ τῆς παρακλήσεως. Τί γὰρ ἴσον εἰς παρακλήσεως λόγον
τοῦ τοσούτων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν διὰ τοῦ κηρύγματος; Εἶτα
ἵνα μὴ δόξῃ εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ ἐγκώμιον περιϊστᾶν, ὅρα πῶς
καὶ ἐκείνους ποιεῖ τῶν ἐπαίνων τούτων κοινωνούς. Εἰπὼν γὰρ,
428 "Εἴτε [o]δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σω-
τηρίας," ἐπήγαγε, "τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν
παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν." Σαφέστερον μὲν οὖν
αὐτὸ τίθησιν ὕστερον λέγων οὕτως· ὅτι "ὥσπερ κοινωνοί ἐστε
τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως·" ἐνταῦθα δὲ τέως
αὐτὸ ᾐνίξατο εἰπὼν, "τῶν αὐτῶν παθημάτων," καὶ κοινώσας
τὸν λόγον. Ὃ δὲ λέγει, [p]τοῦτό ἐστιν· οὐχ ἡμῶν ἔργον ἡ

[1] Cap. I. v. 6, 7.

Hom. II. [a] εἴτε] + δὲ B. [b] παράκλησιν B. Mox ταύτην ἥν φησιν om. B. [c] δι' αὐτὸ] διὰ F. [d] εἴη] ἦν D. [e] θλιβώμεθα A. θλιβόμεθα B. [f] πάντας] πάντως D. [g] ἂν om. F. [h] ταῦτα] τοῦτο D. τὸ αὐτὸ τοῦτο F. ταῦτα om. A. [i] ἦν] ἂν ἦν F. [k] ἐθορυβοῦντο] Sic omnes mei cum marg. Sav. ἐφοβοῦντο Edd. ante Ben. [l] Sic F. secundum conjecturam Savilii, quam tacite recepit Montef. Edebatur ἐπιτείνητε. [m] δεῖ] χρὴ D. Ab uno τοσούτῳ ad alterum saltum fecit scriba Codicis F. [n] ἡμετέρας A.D. [o] δὲ om. D.F. [p] τοῦτο] τοιοῦτον D.F.

ὑμετέρα σωτηρία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν αὐτῶν. Καὶ γὰρ καὶ
ἡμεῖς κηρύττοντες θλιβόμεθα, καὶ ὑμεῖς δεχόμενοι τὸν λόγον B
τὰ αὐτὰ πάσχετε· ἡμεῖς μὲν, ἵνα μεταδῶμεν ἅπερ ἐλάβομεν·
ὑμεῖς δὲ, ἵνα τὸ διδόμενον δέξησθε, καὶ μὴ ἀποβάλητε. Τί
τοίνυν ἴσον τῆς ταπεινοφροσύνης ταύτης γένοιτ' ἂν, ὅταν καὶ
τοὺς τοσοῦτον αὐτοῦ ἀποδέοντας εἰς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα τῆς
ὑπομονῆς [q] ἀνάγῃ; "Τῆς ἐνεργουμένης γὰρ, φησὶν, ἐν
ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων." Οὐ γὰρ διὰ τοῦ πιστεῦσαι
μόνον ἡ σωτηρία ὑμῶν γίνεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ πάσχειν τὰ
αὐτὰ ἡμῖν, καὶ ὑπομένειν. Καθάπερ γὰρ παγκρατιαστὴς
θαυμαστὸς μὲν ἔστι, καὶ φαινόμενος, καὶ εὐεκτῶν, καὶ τὴν C
τέχνην ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ὅταν δὲ ἐνεργῇ, καὶ φέρῃ πληγὰς, καὶ
πλήττῃ τὸν ἀντίπαλον, [r] τότε μάλιστα ἀπολάμπει, ἐπειδὴ καὶ
τότε μάλιστα [s] ἐνεργεῖται αὐτοῦ ἡ εὐεξία, [t] καὶ διαδείκνυται τῆς
τέχνης ἡ δοκιμή· οὕτω δὴ καὶ ἡ σωτηρία ὑμῶν τότε ἐνεργεῖται
μειζόνως, τουτέστι, δείκνυται, αὔξεται, [u] ἐπιτείνεται, ὅταν
[x] ὑπομονὴν ἔχῃ, ὅταν πάσχῃ, καὶ γενναίως ἅπαντα φέρῃ. Ἄρα
ἐνέργεια σωτηρίας, οὐ τὸ ποιεῖν κακῶς, ἀλλὰ τὸ πάσχειν κακῶς.
Καὶ οὐκ εἶπε, τῆς ἐνεργούσης, ἀλλὰ, "τῆς ἐνεργουμένης," δεικνὺς D
ὅτι μετὰ τῆς αὐτῶν προθυμίας καὶ ἡ χάρις πολλὰ εἰσέφερεν
ἐνεργοῦσα ἐν αὐτοῖς. "Καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν."
Τουτέστι, [y] κἂν μυρία πάσχητε δεινὰ, θαρροῦμεν ὅτι οὐ περι-
τραπήσεσθε, [z] οὔτε ἐπὶ τοῖς ὑμῶν πειρασμοῖς, οὔτε ἐπὶ τοῖς
ἡμετέροις διωγμοῖς. Τοσοῦτον [a] γὰρ ἀπέχομεν ὑποπτεύειν
ὑμᾶς, ἐφ' οἷς αὐτοὶ πάσχομεν, ὡς θορυβουμένους, ὅτι ἡνίκα ἂν
αὐτοὶ κινδυνεύητε, καὶ τότε θαρροῦμεν.

Εἶδες ὅση γέγονεν [b] αὐτῶν ἐπίδοσις ἀπὸ τῆς προτέρας
ἐπιστολῆς; Πολὺ γὰρ μείζονα αὐτοῖς ἐμαρτύρησε Μακεδόνων, E
οὓς ἐπαίρει καὶ ἐγκωμιάζει πανταχοῦ τῆς ἐπιστολῆς [c] ἐκείνης.
Ὑπὲρ μὲν γὰρ ἐκείνων δέδοικε, καί φησιν· [2] "Ἐπέμψαμεν ὑμῖν
Τιμόθεον εἰς τὸ [d] στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑπὲρ τῆς
πίστεως, εἰς τὸ μηδένα [e] σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις·
(549) αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα·" καὶ πάλιν, "Διὰ
τοῦτο μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν,

[2] 1 Thess. iii. 2, 3, 5.

[q] ἀγάγῃ F. [r] τότε] + καὶ F. [s] ἐνεργεῖται om. D. [t] καὶ διαδείκ.] διαδείκνυται καὶ D. [u] ἐπιτείνεται] + τότε γὰρ μάλιστα ἐπιτείνεται D. [x] ὑπομονὴν ἔχῃ] ὑπομένῃ F. [y] κἂν] ὅτι κἂν Edd. sed ὅτι non est in Codd. [z] Vid. Annot. [a] γὰρ om. D. Mox idem ἡνίκα ἂν καὶ αὐτοὶ κινδ. τότε μᾶλλον θαρ. [b] αὐτῶν om. D. [c] ἐκείνης om. B. Mox ἔπεμψα pro ἐπέμψαμεν D.F. [d] στηριχθῆναι D. [e] σαίνεσθαι] σαλεύεσθαι D. Vid. *Matthaei* Nov. Test. Tom. ix. p. 4.

μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ
429 κόπος ἡμῶν." Περὶ δὲ τούτων οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν, ἀλλὰ
[f] καὶ τοὐναντίον· ὅτι "ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν."
"Εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτη-
ρίας· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω
καὶ τῆς παρακλήσεως." Ὅτι μὲν γὰρ δι' αὐτοὺς ἐθλίβοντο οἱ
ἀπόστολοι, ἀπέδειξεν εἰπὼν, ὅτι "εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς
ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας·" βούλεται [g] δὲ δεῖξαι, ὅτι
καὶ δι' αὐτοὺς παρεκαλοῦντο. Εἶπε μὲν οὖν αὐτὸ καὶ ἀνωτέρω,
εἰ καὶ ἀδιορίστως· "Εὐλογητὸς γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς ὁ παρα-
B καλῶν ἡμᾶς ἐν πάσῃ θλίψει, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν
τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει·" λέγει δὲ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἑτέρως,
σαφέστερόν τε καὶ θεραπευτικώτερον. "Εἴτε γὰρ παρακαλού-
μεθα, φησὶν, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως." Ὃ δὲ λέγει,
[h] τοῦτό ἐστιν. Ἡ παράκλησις ἡμῶν, ὑμῶν γίνεται παραψυχὴ,
καὶ χωρὶς τοῦ διὰ λόγου παρακαλεῖν ὑμᾶς. Ἂν μικρὸν [i] ἀνα-
πνεύσωμεν μόνον ἡμεῖς, ἀρκεῖ τοῦτο εἰς παραμυθίαν ὑμῖν· κἂν
αὐτοὶ παρακληθῶμεν, ὑμετέρα τοῦτο παράκλησις γίνεται.
[k] Ὥσπερ γὰρ τὰ παθήματα τὰ ἡμέτερα ὑμέτερα εἶναι νομίζετε·
C οὕτω καὶ τὴν παράκλησιν τὴν ἡμετέραν ὑμετέραν ἡγεῖσθε. Οὐ
γὰρ δήπου ἐν τοῖς δυσχερέσι κοινωνοῦντες, ἐν τοῖς χρηστο-
τέροις οὐ κοινωνήσετε. Εἰ τοίνυν ἐν πᾶσι κοινωνεῖτε, [l] καὶ ἐν
θλίψει, καὶ ἐν παρακλήσει, οὐδὲν ἡμῖν ἐγκαλέσετε ὑπὲρ τῆς
μελλήσεως καὶ τῆς βραδύτητος ταύτης· καὶ γὰρ θλιβόμεθα
ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ παρακαλούμεθα δι' ὑμᾶς. Ἵνα γὰρ μή τις
νομίσῃ βαρὺ τὸ εἰπεῖν, ὅτι δι' ὑμᾶς ταῦτα πάσχομεν, λέγει ὅτι
καὶ δι' ὑμᾶς παρακαλούμεθα. Καὶ οὔτε μόνοι κινδυνεύομεν
ἡμεῖς· καὶ γὰρ [m] καὶ ὑμεῖς κοινωνοί ἐστε τῶν αὐτῶν παθημάτων,
φησίν. Ὥστε καὶ τὸ κοινωνοὺς αὐτοὺς λαβεῖν τῶν κινδύνων,
D [n] καὶ τῆς παρακλήσεως αὐτῶν αὐτοῖς ἀναθεῖναι τὴν αἰτίαν, κατα-
πραΰνει τὸν λόγον. Ἄν τε οὖν ἐπιβουλευώμεθα, θαρρεῖτε· ἵνα
γὰρ ἡ πίστις ὑμῶν δυνατωτέρα [o] γίνηται, τοῦτο ὑπομένομεν·
κἂν παρακαλώμεθα, ὑμεῖς ἐναβρύνεσθε καὶ [p] τούτῳ· καὶ γὰρ δι'
ὑμᾶς τούτων ἀπολαύομεν, ὥστε κἀντεῦθεν ὑμῖν γενέσθαι τινὰ
παραμυθίαν κοινωνοῦσιν ἡμῖν τῆς ἡδονῆς. Καὶ ὅτι τοῦτον
λέγει τὸν τρόπον τῆς παρακλήσεως νῦν, ὃν [q] ἐκαρποῦντο, οὐ

[f] καὶ om. D. [g] δὲ om. A.B. [h] τοῦτο] τοιοῦτον D.F. Mox ὑμῶν om. A.B. [i] ἀνανεύσωμεν A. [k] ὥσπερ—νομίζετε om. A. Veron. [l] καὶ, quod aberat, est in A.B.D. Mox ἐγκαλέσητε B. [m] καὶ om. A. Mox Interpretes verterunt, quasi scriptum esset, ὥστε καὶ τῷ κοινωνοὺς, invitis libris. [n] καὶ] + τὸ D. [o] γένηται F. [p] τούτῳ] οὕτω A. ἐν τούτῳ D.F. [q] ἐκαρποῦτο A. Vid. Annot.

[r]διὰ τοῦ παρακαλεῖσθαι παρ' αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ μανθάνειν αὐτοὺς ἐν ἀνέσει ὄντας, ἄκουσον τῶν ἑξῆς, δι' ὧν E αὐτὸ ἐξεκάλυψεν εἰπὼν, "εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως." Ὥσπερ γὰρ διωκομένων ἡμῶν ἀλγεῖτε, ὡς αὐτοὶ τοῦτο πάσχοντες· οὕτως ἴσμεν ὅτι καὶ [s]παρακαλουμένων, αὐτοὶ τούτων [t]παραπολαύειν νομίζετε. Τί ταύτης ταπεινοφρονέστερον τῆς ψυχῆς; ὃς ἐν μὲν τοῖς κινδύνοις τοσοῦτον πλεονεκτῶν, κοινωνοὺς καλεῖ τοὺς οὐδὲ τὸ πολλοστὸν αὐτῶν ὑπομένοντας· ἐν δὲ τῇ παρακλήσει τὴν αἰτίαν ἅπασαν ἐκείνοις λογίζεται, οὐ τοῖς οἰκείοις πόνοις.

Εἶτα, ἐπειδὴ περὶ θλίψεων ἀδιορίστως ἔλεγε, λέγει λοιπὸν 430
καὶ τὸν τόπον, καθ' ὃν ταῦτα [u]ὑπέμενον. [3]"Οὐ γὰρ [x]θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοὶ, [y]περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ." Ταῦτα δὲ λέγομεν, φησὶν, ἵνα μὴ ἀγνοῆτε τὰ συμβάντα ἡμῖν. Καὶ γὰρ βουλόμεθα ὑμᾶς εἰδέναι τὰ ἡμέτερα, καὶ σφόδρα τοῦτο ἐσπουδάκαμεν· ὅπερ μέγιστον ἀγάπης σημεῖόν ἐστι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἦν ἐπιστολῇ προμηνύσας, καὶ εἰπὼν ὅτι, [4]"Θύρα [z]γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ οἱ ἀντικείμενοι πολλοὶ," ἐν τῇ Ἐφέσῳ. Ἐκείνων οὖν αὐτοὺς ἀναμιμνήσκων, καὶ διηγούμενος ὅσα ἔπαθε, B
φησίν· "οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ." Τοῦτο δὲ καὶ Ἐφεσίοις ἐπιστέλλων ἔλεγε. Τυχικὸν γὰρ ἀποστείλας πρὸς αὐτοὺς, ταύτην ἔφη τῆς ἀποδημίας εἶναι τὴν αἰτίαν αὐτῷ. Διὸ καὶ ἔλεγεν· [5]"Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν
(550) γνωρίσει Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν." Καὶ ἐν ἄλλαις δὲ ἐπιστολαῖς [a]αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ. Καὶ οὐκ ἔστι παρέλκον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀναγκαῖον· τοῦτο μὲν διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν C
σφόδρα περὶ τοὺς μαθητὰς εἶχε, τοῦτο δὲ διὰ τοὺς συνεχεῖς πειρασμοὺς, ἐν οἷς μεγίστη ἦν παραμυθία τὸ τὰ ἀλλήλων εἰδέναι, ὥστε καὶ λυπηρῶν ὄντων παρασκευάζεσθαι καὶ ἐναγωνίους εἶναι καὶ ἀσφαλεστέρους, καὶ χρηστῶν ὄντων συνήδεσθαι. Ἐνταῦθα μέντοι [b]καὶ ἀπαλλαγὴν καὶ ἐπαγωγὴν μηνύει [c]πει-

[3] v. 8. [4] 1 Cor. xvi. 9. [5] Ephes. vi. 21, 22.

[r] διὰ τοῦ] διὰ τὸ bis D.F. [s] παρακαλουμένων] + ἡμῶν F. [t] παραπολαύειν] ἀπολαύειν B.F. ἀπολαβεῖν D. [u] ὑπέμενεν D. ὑπέμεινεν F. *perpessus sit* Interpp. [x] θέλω B.D. [y] περὶ] ὑπὲρ F. [z] γὰρ om. F. [a] αὐτὸ] τὸ αὐτὸ F. [b] καὶ ἐπαγωγὴν (ἀπαγ. B.) καὶ ἀπαλλαγὴν inverso ordine B.F. cum Interpp. Cf. p. 420 E. [c] τῶν πειρασμῶν D. Mox ἐβαρύνθημεν A.D.F. invitis Mosqq. Cf. Var. Lect. ad Hom. xxviii. in Matth. (Tom. I. p. 396. Ed. nostrae.)

ρασμῶν, λέγων· "ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύ-
ναμιν·" καθάπερ φορτίῳ τινὶ μεγάλῳ βαπτιζόμενον πλοῖον.
Καὶ δοκεῖ μὲν ἕν τι εἰρηκέναι, εἰπὼν, "καθ' ὑπερβολὴν," καὶ,
D "ὑπὲρ δύναμιν·" οὐκ ἔστι δὲ ἓν, ἀλλὰ δύο ταῦτα. Ἵνα γὰρ
μή τις λέγῃ, τί γὰρ, [d]εἰ καθ' ὑπερβολὴν μὲν ὁ κίνδυνος ἦν,
[e]ὑμῖν δὲ οὐ μέγας ἦν; ἐπήγαγεν, ὅτι καὶ μέγας ἦν, καὶ τὴν
δύναμιν ἐνίκα τὴν ἡμετέραν, καὶ οὕτως ἐνίκα, "ὡς ἐξαπορηθῆναι
ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν," τουτέστι, μηδὲ προσδοκῆσαι λοιπὸν ἡμᾶς
ζῆν. Ὅπερ ὁ Δαυὶδ [f]πύλας ᾅδου καλεῖ, καὶ ὠδῖνας καὶ σκιὰν
θανάτου, τοῦτο δὴ καὶ αὐτός φησιν, ὅτι κίνδυνον ὑπεμείναμεν
πάντως θάνατον τίκτοντα. [6]"Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ
ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν
E ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ [g]ἐγείροντι τοὺς νεκρούς."
Τί ἐστι, "τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου;" Τὴν ψῆφον, τὴν
κρίσιν, τὴν προσδοκίαν. Τοιαύτην γὰρ ἠφίει τὰ πράγματα
φωνὴν, τοιαύτην ἀπόκρισιν ἐδίδου τὰ συμβάντα, ὅτι ἀποθα-
νούμεθα πάντως· οὐ μὴν μέχρι τῆς πείρας ἐξέβη τοῦτο, ἀλλὰ
μέχρι τῆς ὑπονοίας ἔστη τῆς ἡμετέρας. Ἡ μὲν γὰρ τῶν
πραγμάτων φύσις τοῦτο ἀπεφήνατο· ἡ δὲ τοῦ θεοῦ δύναμις
οὐκ ἀφῆκε τὴν ἀπόφασιν εἰς ἔργον ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ
431 διανοίᾳ μόνῃ τῇ ἡμετέρᾳ καὶ ἐν τῇ προσδοκίᾳ [h]τοῦτο συμ-
βῆναι συνεχώρησε. Διό φησιν, "ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα
τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν," οὐκ ἐν τῇ πείρᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν
συνεχώρησε τοσοῦτον [i]κίνδυνον, ὡς ἀπελπίσαι ἡμᾶς καὶ ἀπο-
γνῶναι; "Ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, φησὶν, ἀλλ'
ἐπὶ τῷ θεῷ." Ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἐπειδὴ αὐτὸς
οὕτω διέκειτο, ἄπαγε, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς περὶ [k]αὐτοῦ
λεγομένοις ῥυθμίζων, ἅμα δὲ καὶ μετριάζειν ἐσπουδακώς· ἐπεὶ
καὶ προϊὼν φησιν, [7]"Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ," τοὺς πει-
B ρασμοὺς λέγων, "ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι." Καίτοι ὁ θεὸς οὐ
διὰ τοῦτό [l]φησι συγκεχωρηκέναι, ἀλλὰ δι' ἑτέραν αἰτίαν. Ποίαν
δὴ ταύτην; Ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ διαλάμψῃ μειζόνως. [8]"Ἀρκεῖ
γάρ σοι, φησὶν, ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τε-
λειοῦται." Ἀλλ', ὅπερ ἔφην, οὐδαμοῦ ἐπιλανθάνεται τοῦ οἰκείου
ἤθους, ἐν τοῖς σφόδρα καταδεεστέροις ἑαυτὸν ἀριθμῶν, [m]καὶ τοῖς

[6] v. 9. [7] 2 Cor. xii. 7. [8] Ibid. v. 9.

[d] εἰ] + μὴ D. [e] ὑμῖν δὲ οὐ] οὐ μὴν καὶ D.F. [f] πύλας] κινδύνους D. [g] ἐγείραντι hic et infra A. [h] τοῦτο συμβῆναι] μόνον B. Sav. marg. συμβῆναι τοῦτο D. [i] κίνδυνον] + ἐπικρεμασθῆναι D. [k] ἑαυτοῦ F. [l] φησι συγκεχωρηκέναι] αὐτούς φησι συγκεχωρηκέναι A. φησι συγκεχωρηκέναι αὐτοὺς B. φησι συγκεχωρῆσθαι F. Edebatur φησὶν αὐτοὺς συγκεχωρηρέναι: nos pronomen induximus. In D. legitur: οὐ διὰ τοῦτο αὐτοὺς συνεχώρησεν ἐλθεῖν, ἀλλὰ δι' ἑ. α. [m] καὶ τοῖς] Sic B.D.F. Editi omnes καίτοι sine monito.

πολλῆς δεομένοις παιδαγωγίας καὶ διορθώσεως. Εἰ γὰρ καὶ τοὺς τυχόντας εἷς καὶ δεύτερος πειρασμὸς [n]ἱκανὸς ἐπελθὼν [o]σωφρονίσαι· πῶς ἐκεῖνος ὁ πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ταπεινοφροσύνην ἀσκήσας διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ τοσαῦτα παθὼν C
[p]ὡς μηδεὶς ἀνθρώπων, μετὰ τοσαῦτα ἔτη καὶ φιλοσοφίαν τῶν οὐρανῶν ἀξίαν, ταύτης ἐδεῖτο τῆς νουθεσίας; Ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ μετριάζων ἐνταῦθα, καὶ τοὺς ἐφ' ἑαυτοῖς μέγα φρονοῦντας καὶ ἀλαζονευομένους καταστέλλων, [q]λέγει, "ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ."

Καὶ ὅρα πῶς αὐτοὺς καὶ ταύτῃ θεραπεύει. Οἱ μὲν γὰρ πειρασμοὶ, φησὶ, δι' ὑμᾶς ἡμῖν ἐπενεχθῆναι συνεχωρήθησαν· τοσούτου τιμᾶται ὑμᾶς ὁ θεός· "Εἴτε γὰρ θλιβόμεθα, φησὶν, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας·" ἡ δὲ ὑπερβολὴ D
δι' ἡμᾶς, ἵνα μὴ μέγα φρονῶμεν· "Καθ' ὑπερβολὴν γὰρ [r]ἐβαρήθημεν, καὶ ὑπὲρ δύναμιν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς." Πάλιν τοῦ περὶ ἀναστάσεως [s]ἀναμιμνήσκει λόγου, ὑπὲρ οὗ τοσαῦτα εἶπεν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτὴν βε-
(551) βαιῶν· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, [9]"Ὃς ἐκ τηλικούτων θανάτων ἐρρύσατο [t]ἡμᾶς." Οὐκ εἶπεν, ἐκ τοσούτων κινδύνων, ὁμοῦ μὲν δεικνὺς τὸ ἀφόρητον τῶν πειρασμῶν, ὁμοῦ δὲ ἐκεῖνον, ὅνπερ ἔφην, πιστούμενος τὸν λόγον. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλον πρᾶγμα E
ἡ ἀνάστασις ἦν, δείκνυσιν ὅτι τοῦτο καθ' ἑκάστην γίνεται τὴν ἡμέραν. Ὅταν γὰρ ἄνθρωπον ἀπογνωσθέντα, καὶ πρὸς αὐτὰς ἐλθόντα τοῦ ᾅδου τὰς πύλας ἀνελκύσῃ, οὐδὲν ἕτερον ἢ ἀνάστασιν ἐπιδείκνυται, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ στόματος ἀνασπῶν τοῦ θανάτου τὸν ἐμπεσόντα. Διὸ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τῶν ἀπογνωσθέντων, εἶτα [u]ἀνενεγκόντων ἐξ ἀρρωστίας χαλεπῆς, ἢ ἐκ πειρασμῶν ἀφορήτων, ἔθος [x]οὕτω λέγειν· ἀνάστασιν νεκρῶν ἑωράκαμεν ἐπὶ τοῦδε. [10]"Ἠλπίκαμεν δὲ ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν [y]τῇ δεήσει ὑπὲρ ἡμῶν· ἵνα ἐν πολλῷ προσώπῳ τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν 432
εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν." Ἐπειδὴ τὸ, "ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς," κοινὸν ἐδόκει εἶναι ἔγκλημα, καὶ κατηγορία καὶ ἐκείνων ἐνίους αἰνιττομένη, παραμυθεῖται πάλιν τὸ εἰρημένον,

9 v. 10. 10 v. 10, 11.

[n] ἱκανῶς F. [o] σωφρονίσαι] σωφρονῆσαι A. ἐσωφρόνησεν D. ἐσωφρόνισεν F. ἱκανὸς ἐπ. σωφρονίσαι] σωφρονίζει B. Sav. marg. [p] ὡς] ὅσα F. Ita emendaverat Dunaeus. [q] λέγει] + τὸ D. [r] ἐβαρύνθημεν A.D. [s] ὑπομιμνήσκει B. ὑπομιμνήσκου D. [t] ἡμᾶς] + ὁ θεὸς F. ἡμᾶς om. A. [u] ἀνεστηκότων A. ἐνεγκόντων F. [x] οὕτω] Sic B.D.F. et Sav. marg. τοῦτο vulgo. [y] ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει hoc ordine B.

τὰς εὐχὰς τὰς ἐκείνων ἀντὶ προστασίας μεγάλης καλῶν, καὶ δεικνὺς ἅμα, ὅτι διαπαντὸς ἐναγώνιον εἶναι χρὴ τὸν βίον τὸν ἡμέτερον. [z]Τὸ γὰρ εἰπεῖν, "ἠλπίκαμεν δὲ ὅτι καὶ ῥύσεται," πολλῶν [a]προαναφωνεῖ πειρασμῶν νιφάδας, οὐ μὴν ἐγκατάλει-
B ψιν οὐδαμοῦ, ἀλλὰ βοήθειαν πάλιν καὶ συμμαχίαν. Εἶτα, ἵνα μὴ ἀκούοντες ὅτι διηνεκῶς μέλλουσι κινδυνεύειν, καταπέσωσιν, ἔδειξε πρότερον τῶν κινδύνων τὸ ὄφελος, οἷον τὸ, "ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς," τουτέστιν, ἵνα ἐν διηνεκεῖ ταπεινοφροσύνῃ κατέχῃ ἡμᾶς· καὶ ἵνα ἡ σωτηρία αὐτῶν ἐνεργῆται, καὶ ἕτερα [b]γοῦν πλείονα· [c]τὸ τῷ Χριστῷ κοινωνεῖν· "περισσεύει γὰρ, φησὶ, τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ ἐν ἡμῖν·" τὸ ὑπὲρ τῶν πιστῶν πάσχειν· "εἴτε γὰρ, φησὶ, θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας·" τὸ καὶ αὐτὴν [d]ταύτην
C διαλάμπειν μειζόνως· "τῆς ἐνεργουμένης γὰρ, φησὶν, ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων·" τὸ καρτερικοὺς γίνεσθαι· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, τὸ τὴν ἀνάστασιν ὁρᾶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν διαλάμπουσαν· "ἐκ τηλικούτων γὰρ θανάτων ἐρρύσατο ἡμᾶς·" τὸ ἐναγωνίους εἶναι καὶ πρὸς αὐτὸν διηνεκῶς ὁρᾶν· "ἠλπίκαμεν γὰρ, φησὶν, ὅτι καὶ ῥύσεται·" τὸ εὐχαῖς προσηλῶσθαι· "συνυπουργούντων γὰρ, φησὶ, καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει ὑπὲρ ἡμῶν." Δείξας τοίνυν τὸ κέρδος τῶν θλίψεων, εἶτα ἐναγωνίους ποιήσας, ἀλείφει πάλιν αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ προθυμοτέρους εἰς ἀρετὴν
D ποιεῖ, [e]μεγάλα αὐτῶν μαρτυρῶν ταῖς εὐχαῖς, εἴγε ταύταις [f]Παῦλον [g]ἐχαρίσατο. "Συνυπουργούντων γὰρ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει," φησί. Τί [h]δέ ἐστιν, "ἵνα ἐν πολλῷ προσώπῳ τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν;" Ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν θανάτων ἐκείνων, "συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει," φησί· τουτέστιν, εὐχομένων πάντων ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν. [i]Τὸ γὰρ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, τουτέστι, τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, ἐβουλήθη πᾶσιν ὑμῖν [k]χαρίσασθαι, ἵνα τὰ πολλὰ πρόσωπα αὐτῷ εὐχαριστήσῃ, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ τὴν χάριν ἔλαβε.

E Ταῦτα [l]δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ μὲν καὶ εἰς τὰς ὑπὲρ ἑτέρων εὐχὰς αὐτοὺς διεγείρων, ὁμοῦ δὲ ἐθίζων καὶ ὑπὲρ ὧν [m]ἂν ἕτεροι πάθωσιν, εὐχαριστεῖν ἀεὶ τῷ θεῷ, [n]δεικνὺς ὅτι μάλιστα τοῦτο βού-

[z] τὸ] τῷ B. [a] προαναφωνεῖ] προαναφωνοῦντός ἐστιν D. [b] γοῦν om. F. [c] τὸ] οἷον τὸ D. Mox τὸ ὑπὲρ τῶν πιστῶν πάσχει δῆλον εἴτε δὲ θλιβ. φησιν F. [d] ταύτην] πάντως A. [e] μέγαλα] μεγάλως A. hic et infra p. 433 A. [f] Παύλῳ D. [g] ἐχαρίσατο] Sic D.F. et a pr. m. A. quod Billio aliisque in mentem venit. Editi ἐχαρίσαντο. [h] δὲ om. D. [i] τὸ γὰρ εἰς] ὡσεὶ ἔλεγε τὸ εἰς D. [k] χαρίσασθαι] + ὁ θεὸς D. τὰ post ἵνα om. F. [l] δὲ om. F. [m] ἂν om. B.F. [n] δεικνὺς] καὶ δεικνὺς D.

λεται καὶ αὐτός. Οἱ γὰρ [o]μελετήσαντες ὑπὲρ ἑτέρων ταῦτα
ποιεῖν, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ ἑαυτῶν ἐπιδείξονται ταῦτα ἀμ-
φότερα. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ταπεινοφροσύνην αὐτοὺς δι-
δάσκει, καὶ εἰς ἀγάπην ἄγει θερμοτέραν. Εἰ γὰρ αὐτὸς [p]ὁ
τοσοῦτον αὐτῶν ὑψηλότερος ὢν, ἐκ τῶν εὐχῶν ἐκείνων σεσῶσθαί
φησι, καὶ χάρισμα αὐτῶν ταῖς δεήσεσι δεδόσθαι [q]αὐτὸν παρὰ 433
τοῦ θεοῦ, ἐννόησον πῶς ἐκείνους ἔδει διακεῖσθαι καὶ μετριάζειν.
Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο σκόπει, ὅτι κἂν ἀπὸ οἰκτιρμῶν ὁ θεός τι ποιῇ,
μεγάλα ἐνταῦθα καὶ [r]εὐχὴ συμβάλλεται. Ἀρχόμενος μὲν γὰρ
τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ἐλογίσατο· "ὁ θεὸς γὰρ,
φησὶ, τῶν οἰκτιρμῶν," αὐτὸς ἡμᾶς ἐρρύσατο· ἐνταῦθα δὲ καὶ
ταῖς εὐχαῖς. Ἐπεὶ κἀκεῖνον τὸν τὰ μυρία ὀφείλοντα τάλαντα,
μετὰ τὸ προσπεσεῖν ἠλέησε, καίτοιγε εἴρηται, ὅτι σπλαγχνι-
σθεὶς ἀπέλυσεν αὐτόν· καὶ [s]τῇ Χαναναίᾳ δὲ μετὰ τὴν πολλὴν B
(552) προσεδρείαν ἐκείνην καὶ καρτερίαν, τότε ἐχαρίσατο τῆς θυγα-
τρὸς τὴν σωτηρίαν, καίτοιγε ἀπὸ ἐλέου αὐτὴν ἔσωσεν. Ἀπὸ
τούτου τοίνυν μανθάνομεν, ὅτι κἂν ἐλεεῖσθαι μέλλωμεν, ἀξίους
[t]τοῦ ἐλέου πρότερον παρέχειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς χρή. Κἂν γὰρ
ἔλεος ᾖ, τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖ· [u]οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔπεισιν [x]ἅπασι,
καὶ τοῖς ἀναισθήτως διακειμένοις. [11]"Ἐλεήσω γὰρ, φησὶν, ὃν
ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω, ὃν ἂν οἰκτείρω." Ὅρα γοῦν καὶ
ἐνταῦθα τί φησι· "συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν τῇ δεήσει."
Καὶ οὔτε τὸ πᾶν αὐτοῖς ἔδωκεν, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἐπάρῃ· οὔτε C
πάντη ἠλλοτρίωσεν αὐτοὺς τοῦ κατορθώματος, ἵνα προτρέψῃ,
καὶ [y]προθυμοτέρους ἐργάσηται, καὶ συναγάγῃ πρὸς ἀλλήλους
αὐτούς. Διὸ καὶ ἔλεγεν, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσατό μου τὴν σωτη-
ρίαν. Καὶ γὰρ καὶ πλῆθος δυσωπεῖται [z]πολλάκις ὁ θεὸς
[a]ὁμονοοῦν καὶ συμφωνοῦν [b]εἰς εὐχήν· διὸ καὶ πρὸς τὸν προφή-
την ἔλεγεν, [12]"Ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ᾗ
κατοικοῦσι πλείους ἢ δώδεκα μυριάδες [c]ἀνθρώπων;" Εἶτα ἵνα
μὴ [d]νομίσῃς, ὅτι πλῆθος αἰδεῖται μόνον, φησίν· "Ἐὰν ᾖ ὁ
ἀριθμὸς τοῦ Ἰσραὴλ, [e]ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατά- D
λειμμα σωθήσεται." Πῶς οὖν Νινευΐτας ἔσωσεν; Ὅτι οὐ
πλῆθος μόνον ἦν, ἀλλὰ πλῆθος μετὰ [f]ἀρετῆς· μετενόησε γὰρ

11 Exod. xxxiii. 19. 12 Jon. iv. 11. Esai. x. 22.

[o] μελετήσαντες] μὴ αἰτήσαντες A. [p] ὁ om. A. [q] αὐτὸν] Sic F. αὐτῷ vulgo. [r] ἡ εὐχὴ vulgo: sed articulum om. B.D.F. [s] τὴν Χαναναίαν A. paullo post προσεδρείαν A.B. et fortasse alii: προσεδρίαν Edd. [t] τοῦ et ἡμᾶς om. B. [u] οὐ γὰρ] οὐχ B.F. [x] ἅπασι om. B. [y] προθυμ.] + αὐτοὺς F. [z] πολλάκις] πλῆθος A. [a] ὁμονοοῦν] τὸ ὁμον. A. [b] εἰς εὐχὴν] ἐν τῇ εὐχῇ F. [c] ἀνδρῶν F. [d] νομίσῃς] νομισθῇ F. [e] ὡς ἡ] ὡσεὶ A.F. [f] ἀρετῶν A.

ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. Καὶ σώζων [g]δὲ αὐτοὺς ἔλεγεν, ὅτι "οὐκ ἔγνωσαν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν." Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὰ πρότερα ἐξ ἀφελείας μᾶλλον ἔπταιον, ἢ πονηρίας· καὶ δῆλον ἐξ ὧν μετεβάλλοντο, ὀλίγων ῥημάτων ἀκούσαντες. Εἰ δὲ τὸ δώδεκα μυριάδας εἶναι μόνον ἴσχυσεν εἰς τὸ σῶσαι αὐτοὺς, τί καὶ πρὸ [h]τούτου αὐτοὺς σωθῆναι ἐκώ-
E λυσε; Καὶ τίνος [i]ἕνεκεν οὐκ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ δὲ οὐ φείσομαι τῆς πόλεως [k]ταύτης τῆς οὕτω μεταβαλλομένης; ἀλλὰ τὰς [l]μυριάδας παράγει; Ἐκ περιουσίας καὶ τοῦτο τιθείς. Τὸ μὲν γὰρ ἦν δῆλον, ἡ μεταβολή· ὁ δὲ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἀφέλεια, ἄδηλα τῷ προφήτῃ. Πάντοθεν τοίνυν αὐτοὺς καταμαλάξαι βούλεται. Ἰσχύει γὰρ καὶ πλῆθος, ὅταν καὶ ἀρετὴ ᾖ.
434 Τοῦτο γοῦν καὶ ἀλλαχοῦ δηλοῖ λέγουσα ἡ γραφὴ, [13] "Προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν γινομένη ὑπὲρ αὐτοῦ·" καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὡς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ ἁλύσεων ἐπικειμένων, καὶ φυλάκων ἑκατέρωθεν παρακαθευδόντων, ἐξαγαγεῖν τὸν ἀπόστολον, καὶ ἀπαλλάξαι πάντων ἐκείνων. Ἀλλ' ὥσπερ, ἀρετῆς οὔσης, μέγα δύναται· οὕτω, κακίας [m]οὔσης, οὐδὲν ὀνίνησι τὸ πλῆθος. Καὶ γὰρ οἱ Ἰσραηλῖται, περὶ ὧν φησιν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, πάντες ἀπώλοντο· καὶ οἱ ἐπὶ Νῶε δὲ πολλοὶ καὶ
B ἄπειροι ἦσαν, καὶ οὐδὲν αὐτοὺς τοῦτο ὤνησε. Καθ' ἑαυτὸ [n]γὰρ οὐδὲν δύναται πλῆθος, ἀλλ' ἐν [o]προσθήκης [p]μέρει.

[q]Σπουδάζωμεν οὖν [r]συνιέναι ἐν ταῖς δεήσεσι, καὶ [s]ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχώμεθα, καθάπερ ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων ἐκεῖνοι. Καὶ γὰρ ἐντολὴν πληροῦμεν, καὶ εἰς ἀγάπην ἀλειφόμεθα· ὅταν δὲ ἀγάπην εἴπω, πάντα λέγω τὰ ἀγαθά· καὶ εὐχαριστεῖν σπουδαιότερον [t]μανθάνομεν. Οἱ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων εὐχαριστοῦντες, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν ἰδίων. Τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ [u]ἐποίει λέγων· [14] "Μεγαλύνατε τὸν κύριον σὺν ἐμοὶ, καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό·" τοῦτο καὶ ὁ
C [x]ἀπόστολος πανταχοῦ ζητεῖ. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἐργαζώμεθα,

13 Act. xii. 5. 14 Psal. xxxiii. 4.

[g] δὲ om. F. [h] τούτου αὐτοὺς σωθ.] τοῦ σωθ. αὐτοὺς F. [i] ἕνεκεν] + φησὶν D. [k] ταύτης τῆς] τῆς μεγάλης F. ταύτης om. D. τῆς om. A. [l] μυριάδας] + ἐκείνας F. [m] οὔσης] προσούσης D. τὸ ante πλῆθος om. F. [n] γὰρ] μὲν γὰρ D. [o] προσθήκης] + ἐστὶ D. [p] μέρει] + ὁμονοοῦν δὲ καὶ συμφωνοῦν ἐν εὐχῇ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα D. [q] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ εὔχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων, ἐξαιρέτως δὲ τῶν πόρρω. καὶ ὅτι ἑαυτὸν ὠφελεῖ ὁ εὐχόμενος· καὶ πιστοῦται τοῦτο ἀπὸ τῆς εὐχῆς τῆς γινομένης ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ. Veron. σπουδάζωμεν] σπουδάσωμεν C.D. [r] συνεισιέναι D. [s] ὑπὲρ] περὶ D. [t] Sic C.F. *discimus* Interpp. μανθάνωμεν vulgo. [u] ἐποίει] ἐπάγει A. [x] ἀπόστολος] Παῦλος F.

καὶ εἰς πάντας τοῦ θεοῦ τὴν εὐεργεσίαν ἐκφέρωμεν, ἵνα κοινω-
νοὺς λάβωμεν τῆς εὐφημίας. Εἰ γὰρ [y]παρὰ ἀνθρώπων τι
παθόντες ἀγαθὸν, [z]ὅταν [a]ἀνακηρύξωμεν, προθυμοτέρους [b]αὐτοὺς
ποιοῦμεν· πολλῷ μᾶλλον τοῦ θεοῦ τὰς εὐεργεσίας ἀναγο-
ρεύοντες, εἰς πλείονα αὐτὸν ἐπισπασόμεθα εὔνοιαν. Καὶ εἰ
παρὰ ἀνθρώπων εὐεργετηθέντες, καὶ ἄλλους διεγείρομεν εἰς τὴν
κοινωνίαν τῆς εὐχαριστίας· πολλῷ μᾶλλον τῷ θεῷ πολλοὺς
προσάγειν χρὴ τοὺς [c]ὑπὲρ ἡμῶν [d]εὐχαριστήσοντας. Εἰ γὰρ D
Παῦλος τοῦτο ποιεῖ, τοσαύτην ἔχων τὴν παρρησίαν, πολλῷ
μᾶλλον ἡμᾶς ἀναγκαῖον τοῦτο ποιεῖν. Παρακαλῶμεν τοίνυν
τοὺς ἁγίους ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαριστεῖν, καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ ἀλλήλων
τοῦτο ποιῶμεν. Τοῦτο ἱερέων μάλιστά ἐστι [e]κατόρθωμα,
[f]ἐπειδὴ [g]μέγιστον ἀγαθόν. [h]Προσιόντες γὰρ, πρότερον ὑπὲρ
(553) τῆς οἰκουμένης καὶ τῶν κοινῶν εὐχαριστοῦμεν ἀγαθῶν. Εἰ γὰρ
καὶ κοιναὶ αἱ εὐεργεσίαι τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ κοινῷ·
ἐσώθης. Ὥστε καὶ ὑπὲρ τῆς ἰδίας κοινὴν ὀφείλεις χάριν, καὶ E
ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἰδιάζουσαν δίκαιος ἂν εἴης ἀναφέρειν εὐφημίαν.
Καὶ γὰρ τὸν ἥλιον ἀνῆψεν οὐ σοὶ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ·
ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ μέρει τὸ ὅλον ἔχεις. Καὶ γὰρ τοσοῦτος
γέγονε διὰ τὸ κοινόν· καὶ ὁρᾷς [i]σὺ μόνος τοσοῦτον, ὅσον εἶδον
πάντες ἄνθρωποι. Ὥστε τοσαύτην ὀφείλεις εὐχαριστίαν, ὅσην
ἅπαντες· καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν εὐχαριστεῖν ἂν εἴης δίκαιος, καὶ
ὑπὲρ τῆς ἑτέρων ἀρετῆς. Πολλὰ γὰρ καὶ δι' ἄλλους πάσχομεν
καλῶς. Καὶ γὰρ εἰ δέκα μόνον ἐν Σοδόμοις εὑρέθησαν δίκαιοι,
οὐκ ἂν ἔπαθον, ἅπερ ἔπαθον. Ὥστε καὶ ὑπὲρ τῆς ἑτέρων 435
παρρησίας εὐχαριστῶμεν. Καὶ γὰρ ἀρχαῖος οὗτος ὁ νόμος
ἐστὶν, ἄνωθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πεφυτευμένος. Οὕτω καὶ Παῦλος
εὐχαριστεῖ ὑπὲρ Ῥωμαίων, ὑπὲρ Κορινθίων, ὑπὲρ τῆς οἰκου-
μένης ἁπάσης. Καὶ μή μοι λέγε, οὐκ ἔστιν ἐμὸν τὸ κατόρ-
θωμα. Κἂν γὰρ μὴ σὸν ᾖ, καὶ οὕτως εὐχαριστεῖν ὀφείλεις,
ὅτι τὸ μέλος σου τοιοῦτόν ἐστιν. Ἄλλως δὲ καὶ σὸν αὐτὸ
ποιεῖς διὰ τῆς εὐφημίας, καὶ κοινωνεῖς τῶν στεφάνων, καὶ λήψῃ
καὶ αὐτὸς τὸ χάρισμα. Διά τοι τοῦτο καὶ τὰς εὐχὰς οὕτω
[k]γίνεσθαι κελεύουσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας νόμοι, οὐ [l]τὰς ὑπὲρ B
[m]τῶν πιστῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.

[y] παρὰ τῶν ἀνθ. F. [z] ὅταν] + αὐτοὺς C.D. [a] ἀνακηρύττωμεν D. [b] αὐτοὺς om. C.F. [c] ὑπὲρ ἡμῶν om. A. [d] εὐχαριστήσαντας D. [e] τὸ κατόρθωμα A. [f] ἐπειδὴ] + καὶ τοῦτο C.D. [g] μέγιστον] + ἐστιν F. [h] προσιόντες δὲ πρότερον (+ καὶ D.) ὑπὲρ τῶν ἰδίων καὶ εἰς ἡμᾶς, εἶτα καὶ ὑπὲρ (+ τῶν D.) τῆς οἰκ. κ.τ.κ. εὐχαριστῶμεν ἀγαθῶν C.D. [i] σὺ et εἶδον om. C.D. [k] γίνεσθαι] τιμᾶσθαι A. [l] τὰς om. bis C.D. [m] τῶν πιστῶν] αὐτῶν F.

Τοὺς γὰρ πιστοὺς [n]ὁ νόμος [o]διεγείρει [p]πρὸς τὴν τῶν [q]ἀμυήτων [r]ἱκετηρίαν. Ὅταν γὰρ ὁ διάκονος λέγῃ, "Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων ἐκτενῶς δεηθῶμεν," οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν δῆμον ἅπαντα τῶν πιστῶν διανίστησιν εἰς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων εὐχάς. Καίτοιγε ἀλλότριοι τέως εἰσὶν οἱ κατηχούμενοι. Οὐδέπω γὰρ τοῦ σώματός εἰσι τοῦ Χριστοῦ, οὐδέπω μυστηρίων ἐκοινώνησαν, ἀλλ' ἔτι διῃρημένοι τυγχάνουσι τῆς ἀγέλης τῆς πνευματικῆς. C Εἰ δὲ ὑπὲρ τούτων [s]παρακαλεῖν δεῖ, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῶν μελῶν τῶν ἡμετέρων. Διὰ γὰρ τοῦτο καί, [t]"ἐκτενῶς," φησὶ, δεηθῶμεν, ἵνα μὴ ὡς ἀλλοτρίους ἀποποιήσῃ, ἵνα μὴ ὡς ξένους ἀγνοήσῃ. Οὐδέπω γὰρ εὐχὴν ἔχουσι τὴν νενομισμένην καὶ εἰσενεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, [u]οὐδέπω παρρησίαν κέκτηνται, ἀλλ' ἑτέρων δέονται τῶν μυσταγωγηθέντων. Ἔξω [x]γὰρ τῶν βασιλικῶν ἑστήκασιν αὐλῶν, πόρρω τῶν [y]ἱερῶν περιβόλων. Διὰ τοῦτο [z]καὶ ἀπελαύνονται, τῶν φρικτῶν εὐχῶν ἐκείνων γινομένων. Διὰ τοῦτο καὶ σὲ παρακαλεῖ δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, D ἵνα μέλη [a]γένωνται σὰ, ἵνα [b]μηκέτι ὦσι ξένοι καὶ ἠλλοτριωμένοι. Τὸ γὰρ, "δεηθῶμεν," [c]οὐ τοῖς ἱερεῦσι λέγεται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τὸν λαὸν συντελοῦσιν. Ὅταν γὰρ εἴπῃ, "Στῶμεν καλῶς, δεηθῶμεν," πάντας εἰς τὴν εὐχὴν [d]παρακαλεῖ.

Εἶτα ἀρχόμενος τῆς εὐχῆς φησιν· "Ἵνα ὁ [e]πανελεήμων καὶ οἰκτίρμων [f]θεὸς ἐπακούσῃ [g]τῶν δεήσεων αὐτῶν." Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς, τί δεηθῶμεν; ἠλλοτρωμένοι εἰσὶν, οὐδέπω συνημμένοι· πόθεν ἔχω δυσωπῆσαι τὸν θεόν; πόθεν ἔχω πεῖσαι μεταδοῦναι ἐλέου καὶ συγγνώμης αὐτοῖς; ἵνα μὴ ταῦτα ζητῶν ἀπορῇς, ὅρα πῶς σου λύει τὴν ἀπορίαν λέγων· "ἵνα ὁ πανελεήμων καὶ οἰκτίρμων [h]θεός." [i]Ἤκουσας, E πανελεήμων θεός; Μὴ ἀπόρει λοιπόν· ὁ γὰρ πανελεήμων πάντας ἐλεεῖ, καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ φίλους. Μὴ τοίνυν λέγε, πῶς ὑπὲρ αὐτῶν προσέλθω; "αὐτὸς [k]ἐπακούσει τῶν δεήσεων αὐτῶν." Δέησις δὲ κατηχουμένων τίς ἂν εἴη, ἀλλ'

[n] ὁ νόμος om. C. [o] διεγείρει] διεγείρων C.D. [p] πρὸς τὴν τῶν] ὑπὲρ τῶν D. πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν C. Hoc desideravit Dunaeus. [q] ἀμυήτων] ἁμαρτημάτων A. [r] ἱκετηρίαν] + τοῦτο πράττειν ἐκέλευσεν C.D. [s] παρακ. δεῖ] ἐκτενῶς δεῖ παρακαλεῖν F. [t] ἐκτενῶς] κοινῶς C. Mox ἵνα μὴ ὡς ξένους καὶ ἀλλοτρίους ἀποποιήσῃ. οὐδέπω D. [u] οὐδέπω] οὐδὲ A. Mox τῶν ἤδη μυσταγ. C.D. [x] γὰρ om. F. [y] ἱερῶν] + μένουσι C.D. [z] καὶ om. A.F. [a] γίνωνται F. [b] μηκέτι] Sic C.F. μὴ ἔτι vulgo. [c] οὐ] οὐχὶ C.D. [d] παρακαλεῖ] καλεῖ B. Sav. marg. [e] παντελεήμων semper A. [f] θεὸς] + αὐτὸς C.D. [g] τῶν δεήσεων] τῆς δεήσεως F. [h] θεὸς] + ἐπακούσῃ, φησὶ, τῶν δ. α. C.D. [i] ἤκουσας] + ὅτι C.D. [k] ἐπακούσῃ A.B.

ἢ ὥστε μὴ μεῖναι κατηχουμένους; Εἶτα καὶ ὑπαγορεύει τῆς
ἱκετηρίας τὸν τρόπον. Τίς δὲ οὗτός ἐστιν; "Ἵνα διανοίξῃ
τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν." [l] Μέμυκε γὰρ ἔτι, καὶ βέβυσται.
Ὦτα δὲ οὐ ταῦτά φησι τὰ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ τῆς διανοίας. 436
"Ὥστε ἀκοῦσαι ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ
ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη." Οὐδὲ γὰρ ἤκουσαν τῶν
ἀπορρήτων μυστηρίων, ἀλλὰ πόρρω που καὶ μακρὰν [m] τούτων
ἑστήκασι. Κἂν ἀκούσωσι δὲ, οὐκ ἴσασι τὰ λεγόμενα. Συνέ-
σεως γὰρ δεῖται πολλῆς ἐκεῖνα, οὐκ ἀκροάσεως [n] μόνης· [o] τὰς
δὲ ἔνδον οὐδέπω ἔχουσιν ἀκοάς. Διὸ καὶ προφητικὸν αὐτοῖς
ἐπεύχεται χάρισμα. Καὶ γὰρ ὁ προφήτης οὕτως ἔλεγεν·
15 "Ὁ θεὸς δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας, τοῦ γνῶναι ἡνίκα
δεῖ εἰπεῖν λόγον· ὅτι αὐτὸς ἀνοίγει μου τὸ στόμα, ἔδωκέ B
μοι [p] πρωῒ, προσέθηκέ μοι ὠτίον [q] ἀκοῦον." Ὥσπερ γὰρ οἱ
προφῆται ἄλλως ἤκουον παρὰ τοὺς πολλοὺς, οὕτω καὶ οἱ πιστοὶ
παρὰ τοὺς κατηχουμένους. Ἐντεῦθεν μανθάνει καὶ ὁ κατηχούμε-
(554) νος, μὴ παρὰ ἀνθρώπων ταῦτα μανθάνειν, μηδὲ ἀκούειν· 16 "Μὴ
καλέσητε γὰρ, φησὶ, διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς·" [r] ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ
τῶν οὐρανῶν· [s] "Ἔσονται γὰρ πάντες διδακτοὶ θεοῦ." Διό
φησι, "Καὶ [t] κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας·" ὥστε
ἔνδοθεν αὐτοῖς ἐνηχεῖσθαι. Ὡς γὰρ εἰδέναι χρὴ, οὐδέπω ἴσασι
τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. "Ἵνα κατασπείρῃ τὸν φόβον αὐτοῦ
ἐν αὐτοῖς." Ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο· τὰ μὲν γὰρ ἔπεσε παρὰ C
τὴν [u] ὁδὸν, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτως
αἰτοῦμεν· [x] ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ γῆς λιπαρᾶς ἀνοίγει τὰς αὔλακας
τὸ ἄροτρον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα γενέσθαι δεόμεθα· ὥστε νεωθέν-
τας ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας δέξασθαι τὰ καταβαλλόμενα,
καὶ πᾶν ὅπερ ἤκουσαν μετὰ ἀκριβείας κατασχεῖν. Διὸ καὶ
ἐπάγει λέγων, "Καὶ [y] βεβαιώσῃ τὴν πίστιν [z] αὐτοῦ ἐν ταῖς δια-
νοίαις αὐτῶν." [a] Τουτέστιν, ἵνα μὴ ἐξεπιπολῆς [b] κέηται, ἀλλ'

15 Esai. l. 4, 5. 16 Matth. xxiii. 8. Esai. liv. 13.

[l] μέμυκε] βέβυκε A. [m] τούτων, quod aberat, est in C.D.F. [n] μόνον D. [o] τὰς δὲ ἔνδον] Sic omnes mei: τὰς ἔνδον δὲ vulgo. [p] πρωῒ] Sic Edd. cum Bibliis. πνοὴν B.C.D. πρωῒ πρωῒ A. πρωῒ νοεῖν F. [q] ἀκούειν A.C. quod recepit Montef. [r] ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τῶν οὐρ. om. C.D. [s] ἔσονται γὰρ] καὶ πάλιν ἔσονται C.D. Post θεοῦ iidem haec habent: διὰ τοῦτο καὶ τὸ κατηχῆσαι (κατήχησοι D.) αὐτοὺς τ. λ. τ. ἀ. ἐπεύχεται, ὥστε. [t] κατηχήσῃ pro κατηχήσει post conjecturam Savilii tacite edidit Montef. Codices non accedunt. Idem dictum sit de conjunctivo βεβαιώσῃ, quod mox sequitur. [u] ὁδὸν]+φησὶ C.D. [x] ἀλλ' ὥσπερ] ἀλλὰ πῶς; ὥσπερ C.D. Mox γενέσθαι om. A. [y] καὶ om. C.D. [z] αὐτοῦ] Sic A.B.C. et fortasse alii. Edebatur αὐτοῦ. [a] τουτέστιν] τί δήποτε C.D. [b] κέηται] κέκτηται B.

ἵνα κατὰ βάθους βάλῃ τὴν [c]ῥίζαν. "Ἵνα ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς
D τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης." [d]Δείκνυσι διπλοῦν τὸ κάλυμμα· τὸ μὲν διὰ τὸ μεμυκέναι αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, τὸ δὲ διὰ τὸ κεκαλύφθαι αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον. Διὸ ἀνωτέρω μὲν ἔλεγεν, "ἵνα διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν·" ἐνταῦθα δὲ, "ἵνα ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης·" τουτέστιν, ἵνα καὶ αὐτοὺς σοφοὺς ἐργάσηται, καὶ ἐπιτηδείους πρὸς ὑποδοχήν· καὶ ἵνα [e]διδάξῃ, καὶ καταβάλῃ τὰ σπέρματα. Ἄν τε γὰρ ἐπιτήδειοι ὦσιν, οὐδὲν ὄφελος, τοῦ θεοῦ μὴ ἐκκαλύπτοντος· ἄν τε ἀποκαλύψῃ, μὴ [f]δέξωνται δὲ,
E πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἡ ζημία περιΐσταται. Διὰ τοῦτο ἀμφότερα αἰτοῦμεν, ἵνα καὶ ἀνοίξῃ τὰς καρδίας, καὶ ἀποκαλύψῃ τὸ εὐαγγέλιον. Οὐδὲ γὰρ, εἰ κόσμος κέοιτο βασιλικὸς ἄνωθεν κεκαλυμμένος, [g]ἔσται τι πλέον ὀφθαλμῶν βλεπόντων· ὥσπερ οὖν οὐδὲ γεγυμνωμένου, τούτων μὴ [h]ἐγρηγορότων. Ταῦτα δὲ ἀμφότερα γίνεται, ἂν ἐκεῖνοι ἕλωνται πρότερον. Τί δή ἐστιν εὐαγγέλιον δικαιοσύνης; Τὸ [i]ποιοῦν δικαίους. Διὰ [k]τούτων [l]γὰρ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἄγει τοῦ βαπτίσματος, δεικνὺς ὅτι οὐχ ἁμαρτημάτων [m]ἀφέσεώς ἐστι μόνον τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνης [n]ποιητικόν.

437 "Ἵνα [o]δῷ αὐτοῖς νοῦν ἔνθεον, σώφρονα λογισμὸν, καὶ ἐνάρετον πολιτείαν." Ἀκουέτωσαν οἱ πιστοὶ, ὅσοι τοῖς βιωτικοῖς εἰσι προσηλωμένοι πράγμασιν. Εἰ γὰρ τοῖς ἀμυήτοις [p]κελευόμεθα ταῦτα αἰτεῖν, ἐννόησον ἐν τίσιν αὐτοὺς ἡμᾶς εἶναι χρὴ, τοὺς ταῦτα ἑτέροις αἰτοῦντας. Καὶ γὰρ ἐφάμιλλον δεῖ τῷ εὐαγγελίῳ τὴν πολιτείαν ἔχειν. Διὸ δὴ καὶ τῆς εὐχῆς ὁ νόμος ἀπὸ τῶν δογμάτων ἐπὶ τὴν πολιτείαν μεταβαίνει. Εἰπὼν γὰρ, "ἵνα ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης," ἐπήγαγεν, "ἵνα δῷ αὐτοῖς νοῦν ἔνθεον." Τί δέ
B ἐστιν, [q]ἔνθεον; Ἵνα ὁ θεὸς οἰκῇ ἐν [r]αὐτῷ. [17]"Ἐνοικήσω γὰρ, φησὶν, ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω." Ὅταν [s]γὰρ γένηται δίκαιος ὁ νοῦς, ὅταν ἀποδύσηται τὰ ἁμαρτήματα, οἶκος γίνεται τοῦ θεοῦ· ὅταν δὲ ὁ θεὸς ἐνοικῇ, οὐδὲν ἀνθρώπινον ἔσται

[17] 2 Cor. vi. 16.

[c] ῥίζαν]+εἶτα καὶ τοῦτο προστίθησιν C. +εἶτα κ. προστ. τοῦτο D. [d] δείκνυσι] ἐνταῦθα δείκνυσι C.D. paullo post βεβυκέναι A. [e] διδάξῃ] δοξάζῃ D. [f] δέξονται A.D. [g] ἐστι B. [h] ἐγρηγορότων] ὁρώντων Veron. notante Billio. [i] ποιεῖν D. [k] τούτων] τοῦτο D. [l] γὰρ om. C.D. [m] ἀφέσεως]+αἴτιον F. [n] ποιητικὸν] παρεκτικὸν C.D. [o] δῷ αὐτοῖς] Sic B.C. δῷ μὲν αὐτοῖς F. αὐτοῖς δῷ D. αὐτοῖς δοίη A. cum Editis. [p] ἐγκελευόμεθα F. Mox αὐτοὺς, quod vulgo deest, obtulerunt C.D.F. [q] ἔνθεον] νοῦν ενθεον B. Sav. marg. [r] αὐτῷ] αὐτοῖς C. [s] γὰρ om. F. Mox ἐστὶ pro ἔσται A.

λοιπόν. Καὶ οὕτω γίνεται [t]ἔνθεος ὁ νοῦς, ἅπαντα φθεγγόμενος ἐκεῖθεν, ὥσπερ οὖν καὶ οἶκος τοῦ θεοῦ ἔνδον οἰκοῦντος. Ὁ αἰσχρολογῶν ἄρα οὐκ ἔχει ἔνθεον νοῦν, οὐδὲ ὁ εὐτραπελίᾳ καὶ γέλωτι χαίρων. "Σώφρονα λογισμόν." [u]Καὶ τί [x]ποτέ ἐστι σώφρονα λογισμὸν ἔχειν; Τὸ τὴν ὑγείαν κεκτῆσθαι τὴν κατὰ ψυχήν· ὡς ὅ γε κατεχόμενος [y]ἐπιθυμίαις πονηραῖς, καὶ πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένος, οὐκ ἂν εἴη σώφρων, τουτέστιν, C ὑγιής. [z]Καὶ ὥσπερ ὁ νοσῶν καὶ τῶν οὐ προσηκόντων ἐπιθυμεῖ, οὕτω καὶ οὗτος. "Καὶ ἐνάρετον πολιτείαν." [a]Τὰ γὰρ δόγματα πολιτείας χρείαν ἔχει. Ἀκούσατε τούτων οἱ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου [b]ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἰόντες. Ἡμεῖς μὲν γὰρ εὐχόμεθα, ἵνα μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ πολιτείαν σχῆτε· σὺ δὲ σπεύδεις καὶ πάντα ποιεῖς, ὥστε πολιτείας ἔρημος ἀπελθεῖν. Τί γάρ, εἰ καὶ δίκαιος γίνῃ; ἀλλ' ἀπὸ τῆς πίστεως μόνης. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων εὐχόμεθα σχεῖν παρρησίαν. "Διαπαντὸς τὰ αὐτοῦ νοεῖν, [c]τὰ αὐτοῦ φρονεῖν, τὰ αὐτοῦ μελετᾶν." Σώφρονα γὰρ λογισμὸν καὶ ἐνάρετον D πολιτείαν οὐ μίαν ἡμέραν, οὐδὲ δύο [d]καὶ τρεῖς αἰτοῦμεν μόνον, ἀλλὰ διὰ παντὸς τοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς· καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων, τὸ τὰ αὐτοῦ φρονεῖν. [18]"Οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Πῶς [e]οὖν τοῦτο (555) ἂν γένοιτο; [f]δεῖ γὰρ μετὰ τῆς εὐχῆς καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν. Ἐὰν ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγινώμεθα ἡμέρας καὶ νυκτός. Διὸ καὶ ἐπάγει τοῦτο [g]αἰτῶν, "Ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι." Καὶ ὥσπερ ἄνω [h]τὸ, "διαπαντὸς," εἶπεν, οὕτως E ἐνταῦθα, "ἡμέρας καὶ νυκτός." Διὸ καὶ αἰσχύνομαι διὰ τοὺς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόλις ἐν ἐκκλησίᾳ φαινομένους. Τίνα γὰρ [i]σχοῖεν ἀπολογίαν οἱ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς οὐχ ἁπλῶς ὁμιλεῖν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ καταγίνεσθαι κελευόμενοι, τουτέστι, προσαδολεσχεῖν, καὶ μηδὲ τὸ πολλοστὸν μέρος τῆς ζωῆς τοῦτο ποιοῦντες; "Τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάσσειν." Εἶδες σειρὰν ἀρίστην, καὶ πῶς ἕκαστον αὐτῶν τοῦ πλησίον ἔχεται, πάσης χρυσῆς ἁλύσεως ἀσφαλέστερόν τε 438 καὶ εὐπρεπέστερον συγκείμενον; Αἰτήσας γὰρ νοῦν ἔνθεον,

18 Philipp. ii. 21.

[t] ἔνθεος] Sic C.D.F. ἔνθους vulgo. [u] καὶ om. C.D. [x] ποτε] δήποτε F. [y] ἐπιθυμίαις πονηραῖς] Sic C.D.F. Edebatur ἐπιθυμίᾳ πονηρίας. [z] καὶ] ἀλλ' C.D. [a] τὰ γὰρ δ.] τί ἐστι τοῦτο; ἀντὶ τοῦ, τὰ δ. C.D. [b] ἐπὶ] πρὸς A. [c] τὰ αὐτοῦ φρονεῖν om. C.D. [d] καὶ] οὐδὲ F. [e] οὖν] δὲ C.D. [f] δεῖ γὰρ . . συνεισφέρειν] φησίν· ἂν . . συνεισφέρωμεν C.D. [g] αἰτῶν] + τὸ C.D. [h] τὸ om. F. [i] σχοῖεν] ἂν σχοῖεν C.F. Cf. infra p. 500 D. Vid. etiam Var. Lect. ad Hom. xxxvii. in Matth. (Tom. i. p. 516.)

λέγει πῶς ἂν γένοιτο [k] οὗτος. Πῶς δ' ἂν γένοιτο; Ἐκ τοῦ διαπαντὸς αὐτὸν μελετᾶν. Τοῦτο [l] δὲ πῶς ἂν συμβαίη; Ἐκ τοῦ τῷ νόμῳ προσέχειν διηνεκῶς. Πῶς δ' ἂν πεισθείησαν ἄνθρωποι τοῦτο; Εἰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῖεν· μᾶλλον δὲ ἐκ τοῦ τῷ νόμῳ προσέχειν, καὶ τὸ τὰς ἐντολὰς [m] αὐτοῦ τηρεῖν γίνεται· ὥσπερ οὖν καὶ ἐκ τοῦ τὰ αὐτοῦ φρονεῖν καὶ ἔνθεον B ἔχειν νοῦν, τὸ τὰ αὐτοῦ μελετᾶν. Ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων καὶ συγκατασκευάζει [n] τὸ πλησίον, καὶ συγκατασκευάζεται παρ' αὐτοῦ, [o] συνέχον τε αὐτὸ καὶ συνεχόμενον παρ' αὐτοῦ.

"Ἔτι ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν." Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ μακρῷ λόγῳ [p] καταδαρθάνειν εἴωθεν ἡ ψυχὴ, πάλιν αὐτὴν διανίστησι. Μεγάλα γὰρ βούλεταί τινα αἰτῆσαι [q] πάλιν καὶ ὑψηλά· διό φησιν, "ἔτι ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν." Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; "Ἵνα ἐξέληται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ ἀτόπου πράγματος." Ἐνταῦθα τὸ μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν καὶ τὸ πάσης ἐπιβουλῆς ἀπαλλαγῆναι C αἰτοῦμεν [r] αὐτοῖς, σωματικόν τε ὁμοῦ καὶ πνευματικόν. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων, "Ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος διαβολικοῦ, καὶ πάσης περιστάσεως τοῦ ἀντικειμένου·" τοὺς πειρασμοὺς δηλῶν καὶ τὰς ἁμαρτίας. Εὐπερίστατον γὰρ ἡ ἁμαρτία, πάντοθεν ἱσταμένη, ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, καὶ οὕτως ἡμᾶς καταβάλλουσα. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἃ δεῖ γενέσθαι παρ' ἡμῶν, ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι, τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάττειν· πείθει λοιπὸν, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἀρκεῖ, ἂν μὴ αὐτὸς παρῇ καὶ βοηθῇ. [19] "Ἐὰν γὰρ μὴ κύριος οἰκοδο-D μήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν·" καὶ μάλιστα ἐπὶ τούτων, οἳ ἔτι [s] πρόκεινται τῷ διαβόλῳ, καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχήν εἰσι τὴν αὐτοῦ. Καὶ ἴστε ταῦτα οἱ μεμνημένοι. Ἀναμνήσθητε γοῦν τῶν ῥημάτων ἐκείνων, δι' ὧν ἀπετάξασθε αὐτοῦ τῇ τυραννίδι, γόνυ κλίναντες, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα αὐτομολήσαντες, καὶ τὰ φρικώδη ἐκεῖνα [t] φθεγξάμενοι ῥήματα, [u] δι' ὧν παιδευόμεθα μηδὲν αὐτῷ καθόλου πείθεσθαι. Ἀντικείμενον δὲ αὐτὸν καλεῖ, καὶ διάβολον, ἐπειδὴ καὶ θεὸν πρὸς ἀνθρώπους διαβάλλει, καὶ ἡμᾶς πρὸς θεὸν, καὶ πάλιν ἡμᾶς

19 Psal. cxxvi. 1.

[k] οὕτως F. Mox τὰ αὐτοῦ pro αὐτὸν id. [l] δὲ]+πάλιν C.D. [m] αὐτοῦ accessit ex A.B.D. [n] τὸ] Sic A.C.D. Edebatur τῷ ante Montef. qui tacite mutavit ad mentem Savilii. [o] συνέχον] ἅτε συνέχον C.D. [p] καταπίπτειν A. [q] πάλιν om. D. [r] αὐτὰς A. αὐτοὺς C. Tum σωματικῶν et πνευματικῶν ex nostro A. recepit Montef —κῶς bis conjecit Sav. —κῆς bis habet C. Vulgatum merito tuentur B.D.F. Vid. infra p. 439 D. extr. [s] πρόσκεινται C. [t] φθεγγόμενοι D. [u] δι' ὧν] δι' οὗ D.

[x]αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Ποτὲ μὲν γὰρ τὸν Ἰὼβ πρὸς τὸν E
θεὸν, λέγων· [20]"Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν [y]κύριον;" καὶ
πάλιν τὸν θεὸν πρὸς τὸν Ἰώβ· "Πῦρ κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ·" καὶ πρὸς τὸν Ἀδὰμ πάλιν τὸν θεὸν, ὅτε ἔλεγε διανοι-
χθήσεσθαι αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ πρὸς [z]πολλοὺς τῶν νῦν
ἀνθρώπων, λέγων· οὐ προνοεῖ θεὸς τῶν ὁρωμένων, ἀλλὰ δαίμο-
σιν ἀφῆκε τὰ καθ' ὑμᾶς· καὶ πρὸς πολλοὺς δὲ τῶν Ἰουδαίων
τὸν Χριστὸν διέβαλε, [a]πλάνον καὶ γόητα καλῶν. [b]Πῶς δὲ
ἐνεργεῖ, ἴσως βούλεταί τις [c]ἀκοῦσαι. Ὅταν μὴ εὕρῃ νοῦν 439
ἔνθεον, ὅταν μὴ σώφρονα [d]λογισμὸν, τότε ὡς εἰς ἐρήμην κω-
μάζει ψυχήν· ὅταν μὴ μνημονεύῃ τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, μηδὲ
φυλάσσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, τότε αἰχμάλωτον λαβὼν ἄπει-
σιν. Ὁ γοῦν Ἀδὰμ εἰ ἐμνημόνευε τῆς ἐντολῆς [e]τῆς λεγούσης,
[21]"Ἀπὸ παντὸς ξύλου φαγῇ," εἰ ἐφύλασσε τὸ δικαίωμα τὸ
λέγον, "Ἧι ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, [f]τότε θανάτῳ ἀποθανεῖσθε·"
οὐκ ἂν ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθεν. "Ἵνα καταξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ
εὐθέτῳ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν
ἁμαρτιῶν." Τὰ μὲν γὰρ παρόντα αἰτοῦμεν, τὰ δὲ μέλλοντα·
καὶ φιλοσοφοῦμεν ὑπὲρ τοῦ λουτροῦ, καὶ ἐν τῇ αἰτήσει παιδεύο- B
μεν αὐτοὺς εἰδέναι αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. Ἐντεῦθεν γὰρ ἤδη
[g]αὐτοὺς συνεθίζει ὁ λόγος εἰδέναι, ὅτι ἀναγέννησις τὸ πρᾶγμά
ἐστι, [h]καὶ πάλιν γεννώμεθα, ὥσπερ ἀπὸ τῆς μήτρας, οὕτως
(556) ἀπὸ τῶν ὑδάτων· ἵνα μὴ λέγωσι κατὰ τὸν Νικόδημον, [22]"Πῶς
δύναταί τις γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν
τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι ἄνωθεν;" Εἶτα,
ἐπειδὴ ἄφεσιν εἶπεν ἁμαρτιῶν, διὰ τῶν ἑξῆς αὐτὴν πιστοῦται
λέγων, "Τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας." Ὁ γὰρ υἱότητα
ἐνδυόμενος, δῆλον ὅτι ἄφθαρτος γίνεται. Τί δέ ἐστιν, "ἐν C
καιρῷ εὐθέτῳ;" Ὅταν εὖ διακείμενος ᾖ, ὅταν μετὰ προθυμίας
καὶ πίστεως προσίῃ· τοῦ γὰρ πιστοῦ καιρὸς εὔθετος οὗτός
ἐστιν.

"Ἵνα εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους [i]αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους, πάντα τὸν βίον αὐτῶν." Ἐνταῦθα [k]δὲ καὶ σωματικόν τι αἰτεῖν κελεύονται, ὡς ἔτι ἀσθενέστεροι ὄντες. "Τοὺς οἴκους αὐτῶν, καὶ τὰς οἰκετίας." Τουτέστιν, ἄν τε θεράποντας ἔχωσιν, ἄν τε

20 Job. i. 9, 16. 21 Gen. ii. 16, 17. 22 Joan. iii. 4.

x αὐτοὺς om. F. y κύριον] θεὸν C.D. z πολλοὺς] + δὲ C.D. Mox τὰ καθ' ἡμᾶς A.C. a πλάνον κ. γ. καλῶν om. A. b πῶς δὲ] + καὶ D. c ἀκοῦσαι] + πῶς C.D. d Vid. Annot. e τῆς accessit ex C.F. f τότε om. C.D. g Hoc ordine C.D.F. ὁ λόγος αὐτοὺς συνεθίζει vulgo. h καὶ] + ὅτι D. i αὐτῶν] αὐτοῦ A.C. k δὲ om. C.D. Mox ὡς om. A.B.

συγγενεῖς, ἄν τε ἑτέρους τινὰς προσήκοντας. Ταῦτα γὰρ ἦν
[l]τῆς παλαιᾶς τὰ ἔπαθλα· καὶ οὐδὲν οὕτω δεινὸν ἐδόκει εἶναι, ὡς
χηρεία, ὡς ἀπαιδία, ὡς τὰ πένθη τὰ ἄωρα, ὡς τὸ ἐν λιμῷ εἶναι,
D ὡς τὸ μὴ ἐξ οὐρίας τὰ πράγματα αὐτοῖς φέρεσθαι. Διὰ δὴ
τοῦτο καὶ [m]τούτους ἀφίησιν ἐμφιλοχωρεῖν ταῖς αἰτήσεσι ταῖς
σωματικωτέραις, κατὰ μικρὸν αὐτοὺς ἀναβιβάζων. Τοῦτο γὰρ
καὶ ὁ Χριστὸς ποιεῖ, τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, παλαιῶν [n]μεμνη-
μένος εὐλογιῶν· ὁ μὲν Χριστὸς, ὅταν λέγῃ, [23]"Μακάριοι οἱ
πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι [o]τὴν γῆν·" ὁ δὲ Παῦλος,
"Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα [p]σου, καὶ ἔσῃ μακρο-
χρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς." "Τὰ τέκνα αὐτῶν ἵνα αὐξήσας εὐλο-
γήσῃ, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγαγὼν σοφίσῃ." Πάλιν ἐνταῦθα
καὶ σωματικὸν καὶ [q]πνευματικὸν, ἅτε νηπιωδέστερον διακει-
E μένοις. Εἶτα τὸ ὕστερον καθόλου πνευματικόν· "Ἵνα κατευ-
θύνῃ αὐτοῖς πάντα τὰ προκείμενα πρὸς τὸ συμφέρον." Οὐ
γὰρ ἁπλῶς τὰ προκείμενα, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον. Πολλάκις
γὰρ πρόκειται ἀποδημία, ἀλλ' οὐ συμφέρει· [r]ἕτερόν τι τοιοῦ-
τον, ἀλλ' οὐκ ἔστι λυσιτελοῦν. Ἀπὸ τούτων παιδεύονται ἐν
πᾶσιν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, ὡς συμφερόντως γινομένοις. Καὶ
μετὰ ταῦτα πάντα ἐγείρεσθαι κελεύει λοιπόν. Πρότερον γὰρ
αὐτοὺς χαμαὶ ῥίψας, ὅτε ᾔτησαν ἅπερ [s]ᾔτησαν, καὶ παρρησίας
440 ἐνεπλήσθησαν, ἀνίστησιν αὐτοὺς ὁ [t]λόγος, καὶ κελεύει λοιπὸν
καὶ αὐτοὺς ἔχεσθαι τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἱκετηρίας. Τὰ μὲν γὰρ
ἡμεῖς λέγομεν, τὰ δὲ αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν, ἤδη τὰς θύρας αὐτοῖς
[u]ἀνοίγοντες τοῦ αἰτεῖν· [x]καθάπερ τοὺς παῖδας πρότερον μὲν
αὐτοὶ διδάσκομεν, ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἑαυτῶν φθέγγεσθαι κελεύ-
ομεν· λέγοντες, "Τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε οἱ κατη-
χούμενοι." Ἔστι γὰρ ἄγγελος κόλασιν ἔχων, ὡς ὅταν λέγῃ,
[24]"Ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν·" ἔστιν [y]ὀλοθρευτής.
Διὰ τοῦτο τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης κελεύομεν αἰτεῖν, παιδεύον-
B τες, ὃ πάντων ἐστὶ σύνδεσμος τῶν ἀγαθῶν [z]εἰρήνη, τοῦτο
ζητεῖν, ὥστε πάσης ἀπηλλάχθαι μάχης, παντὸς πολέμου,

23 Matth. v. 4. Ephes. vi. 2, 3. 24 Psal. lxxvii. 49.

[l] τῆς παλαιᾶς] καὶ τῆς π. διαθήκης C.D. [m] τούτοις F. Mox σωματι-
καῖς B. Sav. marg. [n] μεμνημένοι F. Idem p. p. ὁ μὲν γὰρ Χρ. [o] τὴν
omissum in Editis, est in omnibus Codd. [p] σου om. C.F. [q] πνευ-
ματικὸν]+αἰτεῖ C.D. [r] ἕτερον] ἢ ἕτερον F. [s] ᾔτησαν] αἰτῆσαι ἐχρῆν F.
ἅπερ ᾔτησαν om. A.B. [t] λόγος]+ἀντιλαβοῦ καὶ ἀνάστησον λέγων C.D.
[u] ἐπανοίγοντες C.D. [x] καθάπερ] καὶ καθάπερ C.D. [y] ὀλοθρευτής]
+ἔστιν ἄγγελος εἰρήνης A. [z] ἡ εἰρήνη C.D. ἡεἰρήνη (sic) B. εἰρήνην A.

πάσης στάσεως. "Εἰρηνικὰ [a]ὑμῖν πάντα τὰ προκείμενα." Κἂν γὰρ φορτικὸν ᾖ τι, εἰρήνην δὲ ἔχῃ, κοῦφόν ἐστι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, [25] "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν." Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὅπλον ἰσχυρὸν τῷ διαβόλῳ, ὡς μάχη καὶ ἔχθρα καὶ πόλεμος. "Εἰρηνικὴν τὴν παροῦσαν ἡμέραν, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν [b]αἰτήσασθε." Εἶδες πῶς πάλιν ὁλόκληρον τὸν βίον ἐν ἀρετῇ κελεύει εἶναι; "Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη·" τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τὸ καλὸν C
καὶ τὸ συμφέρον. Ὃ γὰρ μὴ καλὸν, οὐδὲ συμφέρον. Ἄλλη γὰρ παρ' ἡμῖν τῶν συμφερόντων ἡ φύσις παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν. "Ἑαυτοὺς τῷ ζῶντι θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ [c]παραθέσθαι." Οὔπω γὰρ [d]τὴν ὑπὲρ ἑτέρων αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' ἀγαπητὸν ὑπὲρ αὐτῶν δύνασθαι δεῖσθαι. Εἶδες εὐχὴν ἀπηρτισμένην, καὶ δογμάτων ἕνεκεν καὶ πολιτείας; Ὅταν γὰρ εὐαγγέλιον εἴπωμεν, ὅταν ἔνδυμα ἀφθαρσίας, ὅταν λουτρὸν παλιγγενεσίας, τὰ δόγματα εἴπομεν πάντα· ὅταν νοῦν ἔνθεον, ὅταν σώφρονα λογισμὸν, ὅταν τὰ ἄλλα ἅπερ εἰρήκαμεν, D
τὴν πολιτείαν ᾐνιξάμεθα. Εἶτα κλῖναι τὰς κεφαλὰς κελεύομεν, τεκμήριον τοῦ τὰς εὐχὰς [e]ἀκουσθῆναι ποιούμενοι τὸ τὸν θεὸν εὐλογεῖν. Οὐ γὰρ δὴ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ εὐλογῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνου χειρὸς καὶ γλώττης αὐτῷ προσάγομεν [f]τῷ βασιλεῖ τὰς κεφαλὰς τῶν [g]παρεστώτων. Καὶ ἐπιβοῶσιν ἅπαντες τὸ, Ἀμήν. Ταῦτα δέ μοι πάντα τίνος ἕνεκεν εἴρηται; Ἵνα διδάξω
(557) ὅτι [h]τὸ ἑτέρων δεῖ ζητεῖν, ἵνα μὴ νομίσωσιν οἱ πιστοὶ μηδὲν εἶναι πρὸς αὐτοὺς, ὅταν ταῦτα λέγηται. Οὐ γὰρ δὴ τοῖς τοίχοις ὁ διάκονος λέγει, "Δεηθῶμεν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων." Ἀλλὰ τινὲς οὕτως εἰσὶν ἀνόητοι καὶ βλᾶκες καὶ διαλελυμένοι, E
ὡς μὴ μόνον ἐν τῷ καιρῷ τῶν κατηχουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πιστῶν ἑστάναι καὶ διαλέγεσθαι. Ἐντεῦθεν πάντα διέστραπται, ἐντεῦθεν πάντα ἀπόλωλεν, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ μάλιστα δεῖ τὸν θεὸν καταλλάττειν, ἐν τούτῳ [i]παροξύναντες ἄπιμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἐπισκόπων, ὑπὲρ πρεσβυτέρων, ὑπὲρ βασιλέων, ὑπὲρ τῶν κρατούντων, ὑπὲρ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑπὲρ ἀέρων, ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης [k]κελευόμεθα προσιέναι τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ. 441

25 Joan. xiv. 27.

[a] ἡμῖν vulgo. ἴσ. ὑμῖν Sav. marg. ὑμῖν D.F. quod tacite edidit Montef. [b] αἰτήσασθαι A. [c] παράθεσθε C. [d] τὴν] τῶν B. [e] εἰσακουσθῆναι D.F. [f] τῷ βασιλεῖ om. B. [g] παρεστώτων] προεστώτων B.C.D. [h] τὸ] τὰ F. [i] Sic A.B.D.F. Edd. παροξύνοντες. Mox καὶ post γὰρ assumsimus ex C.F.D. [k] κελεύομεν A.

Ὅταν οὖν οἱ τοσαύτην ὀφείλοντες ἔχειν παρρησίαν, ὡς ὑπὲρ ἀλλοτρίων δεῖσθαι, μηδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν νήφοντες προσευχώμεθα, τίς ἡμῖν [l]ἡ ἀπολογία; ποία συγγνώμη; Διὸ δὴ παρακαλῶ ταῦτα πάντα [m]ἐννοήσαντας, εἰδέναι καιρὸν εὐχῆς, καὶ μεταρσίους γίνεσθαι, καὶ ἀπαλλάττεσθαι τῆς γῆς, καὶ αὐτῶν ἅπτεσθαι τῶν ἀψίδων τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα δυνηθῶμεν τὸν θεὸν ἵλεων ποιῆσαι, καὶ τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο
B πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ.

[1]Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ᾽ ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ.

C ΕΝΤΑΥΘΑ πάλιν καὶ ἑτέραν παρακλήσεως ὑπόθεσιν οὐ μικρὰν [a]ἡμῖν ἀνακαλύπτει, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγάλην, καὶ ἱκανὴν ἀνορθῶσαι διάνοιαν ὑπὸ κινδύνων βαπτιζομένην. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι [b]ὁ θεὸς ἡμᾶς παρεκάλεσε, καὶ ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐῤῥύσατο, καὶ τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς εὐχαῖς [c]τούτων τὸ πᾶν ἀνέθηκεν· ἵνα μὴ ταύτῃ τὸν ἀκροατὴν ὕπτιον ποιήσῃ, τῷ ἐλέῳ τοῦ θεοῦ μόνον καὶ ταῖς [d]ἑτέρων εὐχαῖς θαῤῥοῦντα, δείκνυσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ οὐ μικρὸν οἴκοθεν συνεισήνεγκαν. Καὶ ἐδήλωσε μὲν αὐτὸ καὶ ἔμπροσθεν εἰπὼν, ὅτι "καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ [e]Χριστοῦ, περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις
D ἡμῶν·" ἐνταῦθα δὲ καὶ ἕτερόν τι λέγει οἰκεῖον κατόρθωμα. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι ἐν καθαρῷ συνειδότι καὶ [f]ἀδόλῳ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀναστρεφόμεθα, φησίν. Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ἡμῖν εἰς παραμυθίαν καὶ παράκλησιν· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς

[1] Cap. I. v. 12.

[l] ἡ om. F. [m] ἐννοήσαντες vulgo. Accusativum ex uno F. edidimus, quod ante nos sine libris nec monito lectore fecerat Editor Ben. 2dae. Hom. III. [a] ἡμῖν om. F. [b] Verba ὁ θεὸς ἡμᾶς παρεκάλεσε καὶ, quae facile excidere poterant, ex nostris D.F. nunc primum vulgata sunt. [c] τούτων] αὐτῶν D. [d] ἑτέρων εὐχαῖς] εὐχαῖς τῶν ἑτέρων D. [e] Χριστοῦ]+οὕτω δι᾽ αὐτοῦ Χριστοῦ D. +εἰς ἡμᾶς οὕτως διὰ τοῦ Χριστοῦ F. Mox articulum ante παράκλησις ex omnibus Codd. recepimus. [f] ἀδόλῳ]+γνώμῃ D.F.

παράκλησιν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς [g] ἕτερον, ὃ πολλῷ μεῖζον τῆς παρακλήσεώς ἐστι, καὶ εἰς καύχησιν. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, κἀκείνους παιδεύων ἐν ταῖς θλίψεσι μὴ καταπίπτειν, ἀλλὰ καὶ ἐναβρύνεσθαι, ὅταν καθαρὸν ἔχωσι [h] συνειδὸς, καὶ ἠρέμα καθαπτόμενος τῶν ψευδαποστόλων. Καὶ ὥσπερ ἐν τῇ προτέρᾳ φησὶν, ὅτι [2] "ἀπέστειλέ με Χριστὸς εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ E λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ·" καὶ, "ἵνα ἡ πίστις [i] ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ·" οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν, "οὐκ ἐν σοφίᾳ, ἀλλ' ἐν χάριτι Χριστοῦ." Καὶ ἕτερον δέ τι ᾐνίξατο εἰπὼν, "οὐκ ἐν σοφίᾳ," τουτέστιν, οὐκ ἐν ἀπάτῃ· καὶ ταύτῃ βάλλων τὴν ἔξω παίδευσιν. "Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, φησὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν·" τουτέστιν, ἡ συνείδησις ἡμῶν, οὐκ ἔχουσα 442
[k] ἡμᾶς καταδικάζειν, ὡς ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν ἐλαυνομένους. Κἂν γὰρ μυρία πάσχωμεν δεινὰ, κἂν πάντοθεν βαλλώμεθα καὶ κινδυνεύωμεν, ἀρκεῖ εἰς παραμυθίαν ἡμῖν, μᾶλλον δὲ οὐ μόνον εἰς παραμυθίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ στεφανοῦσθαι, τὸ συνειδὸς καθαρὸν ὂν, καὶ μαρτυροῦν ἡμῖν, ὅτι δι' οὐδὲν πονηρὸν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν, ταῦτα πάσχομεν· δι' ἀρετὴν, διὰ φιλοσοφίαν, διὰ τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν. Ἐκείνη μὲν οὖν ἡ προτέρα παράκλησις παρὰ τοῦ θεοῦ ἦν· αὕτη δὲ παρ' αὐτῶν καὶ τῆς τοῦ βίου καθαρότητος [l] συνεισήγητο. Διὸ καὶ καύχησιν [m] αὐτὴν
(558) καλεῖ, ὅτι τῆς οἰκείας αὐτῶν ἀρετῆς κατόρθωμα ἦν. Τίς οὖν B ἐστιν ἡ καύχησις, καὶ τί μαρτυρεῖ ἡμῖν τὸ συνειδὸς ἡμῶν; "Ὅτι [n] ἐν εἰλικρινείᾳ." Τουτέστιν, οὐδὲν δολερὸν, οὐχ ὑπόκρισιν, οὐκ εἰρωνείαν, οὐ κολακείαν, οὐκ ἐπιβουλὴν καὶ ἀπάτην, οὐκ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἐν ἐλευθερίᾳ πάσῃ, [o] ἐν ἁπλότητι, ἐν ἀληθείᾳ, ἐν καθαρᾷ καὶ ἀπονήρῳ γνώμῃ, ἐν ἀδόλῳ διανοίᾳ, οὐδὲν ἔχοντες συνεσκιασμένον, οὐδὲ ὕπουλον. "Οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ." Τουτέστιν, οὐκ ἐν κακουργίᾳ, [p] οὐδὲ πονηρίᾳ, οὐδὲ ἐν δεινότητι λόγων, ἢ ἐν συμπλοκῇ σοφισμάτων· ταύτην C γὰρ λέγει σοφίαν σαρκικήν. Καὶ ἐφ' ᾧ μέγα ἐφρόνουν ἐκεῖνοι, τοῦτο οὗτος ἀρνεῖται καὶ διωθεῖται, δεικνὺς ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος οὐκ ὂν ἄξιον καυχήσεως τοῦτο, καὶ ὅτι οὐ μόνον αὐτὸ οὐ ζητεῖ, ἀλλὰ καὶ διακρούεται καὶ ἐπαισχύνεται. "Ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ." Τί ἐστιν, "ἐν

[2] 1 Cor. i. 17. ii. 5.

[g] ἕτερον ὃ] ἕτερα ἃ D. ἑτέραν ὃ A. [h] τὸ συνειδὸς D. [i] ἡμῶν A.B.F. [k] ἡμᾶς om. F. [l] συνεισήγετο A. ut in novissima Ed. excusum est. [m] αὐτὴν] ἀεὶ D. [n] ἐν] + ἁπλότητι καὶ D. + ἁπλότητι καὶ ἐν Ben. [o] ἐν ἁπλ.] καὶ ἁπλ. A. [p] οὐδὲ ἐν πον. F.

χάριτι [q] *θεοῦ;" Τὴν παρ' αὐτοῦ σοφίαν, τὴν παρ' αὐτοῦ
δύναμιν δεδομένην ἡμῖν ἐνδεικνύμενοι, διὰ τῶν σημείων, διὰ τοῦ
περιγενέσθαι σοφῶν, ῥητόρων, φιλοσόφων, βασιλέων, δήμων,
ἰδιῶται* [r] *τυγχάνοντες, καὶ μηδὲν τῆς ἔξωθεν σοφίας ἐπιφερό-
μενοι. Οὐχ ἡ τυχοῦσα* [s] *δὲ αὕτη παράκλησίς τε καὶ καύχησις*
D [t] *τοῦ συνειδέναι ἑαυτοῖς, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνῃ δυνάμει ἐκέχρηντο,
ἀλλὰ θείᾳ χάριτι πάντα κατώρθουν.* [" [u] *'Εν τῷ κόσμῳ."*]
*Οὕτως οὐκ ἐν Κορίνθῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκου-
μένης. "Περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς."* [x] *Τί περισσοτέρως
πρὸς ὑμᾶς; "'Εν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν." Καὶ γὰρ
σημεῖα καὶ θαύματα παρ' ὑμῖν ἐπεδειξάμεθα, καὶ πλείονα
ἀκρίβειαν, καὶ βίον ἄληπτον. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο χάριν θεοῦ
καλεῖ, καὶ τὰ οἰκεῖα κατορθώματα αὐτῇ λογιζόμενος. 'Εκεῖ
γὰρ καὶ τὰ σκάμματα ὑπερέβη, ἀδάπανον τιθεὶς τὸ εὐαγγέ-*
E *λιον, διὰ τὸ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν φείδεσθαι.* [3] *"Οὐ γὰρ ἄλλα
γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε."
'Επειδὴ* [y] *γὰρ μεγάλα ἐφθέγξατο* [z] *ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ ἔδοξεν
ἑαυτῷ μαρτυρεῖν, ὅπερ ἦν φορτικὸν, πάλιν αὐτοὺς παράγει
μάρτυρας τῶν λεγομένων. Μὴ γάρ τις νομιζέτω* [a] *γραμμάτων
εἶναι κόμπον τὰ λεγόμενα, φησί· ταῦτα γὰρ ὑμῖν δηλοῦμεν, ἃ*
443 *αὐτοὶ ὑμεῖς ἴστε, καὶ ὅτι οὐ ψευδόμεθα, πρὸ τῶν ἄλλων ἂν ἡμῖν
μαρτυρήσητε. 'Αναγινώσκοντες γὰρ ἐπιγινώσκετε, ὅτι ἃ σύν-
ιστε ἡμῖν ἐν τοῖς ἔργοις, ταῦτα καὶ ἐν τοῖς γράμμασι λέγομεν·
καὶ οὐκ ἐναντιοῦται* [b] *ὑμῶν ἡ μαρτυρία ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀλλὰ
συνᾴδει τῇ ἀναγνώσει ἡ γνῶσις, ἣν προλαβόντες* [c] *ἔχετε περὶ
ἡμῶν.* [4] *"Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους." Οὐδὲ γὰρ
ἐξ ἀκοῆς ἴστε, φησὶ, τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας.
Τὸ δὲ, "ἀπὸ μέρους," μετριάζων εἶπεν. Ἔθος γὰρ αὐτῷ
τοῦτο, ἐπειδὰν μέγα τι φθέγξηται κατεπειγούσης ἀνάγκης·
οὐδὲ γὰρ ἄλλως αὐτὸ ποιεῖ· ταχέως* [d] *συστέλλειν πάλιν τὸν*
B *ἐκ τῶν εἰρημένων ὄγκον* [e] *βουλόμενος. "'Ελπίζω δὲ ὅτι καὶ
ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε."*

*Εἶδες πάλιν ἀπὸ τῶν παρελθόντων τὰ μέλλοντα πιστού-
μενον,* [f] *καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν παρελθόντων* [g] *μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ*

[3] v. 13. [4] v. 14.

[q] *θεοῦ*] + *ἀντὶ τοῦ* D. [r] *τυγχάνοντες*] + *αὐτοὶ* D. [s] *δὲ* om. A.B. [t] *τοῦ συνειδ.*] " MS. [nobis A.] *τὸ συνειδέναι.*" *Montef.* Fallitur. [u] Vid. Annot. [x] *τί ἐστι περ. π. ὑμᾶς; τουτέστιν, ἐν χ.* D. [y] *γὰρ* om. D. [z] *ὑπὲρ*] *περὶ* D. [a] *γραμμάτων*] Sic F. *πραγμάτων* vulgo. Vid. Annot. Mox *μαρτυρήσετε* Ben. repugnantibus libris. [b] *ὑμῶν*] *ἡμῖν* A. *ἡμῶν* ceteri. *ὑμῶν* primus edidit Montef. non monito lectore. Ita etiam Interpp. [c] Sic A.D.F. *εἴχετε* vulgo. [d] *συστέλλει* D. [e] *βουλόμενος*] *ὑποτεμνόμενος* D. [f] *καὶ* om. D. [g] *μόνον*] *δὲ μόνον* D.

τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως; Οὐ γὰρ ἁπλῶς ἀπεφήνατο, ἀλλὰ τὸ
πᾶν ἐπ' αὐτὸν ἔρριψε, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα. "Ὅτι καύ-
χημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἐνταῦθα τὸν ἐκ τῶν εἰρημένων
ὑποτέμνεται φθόνον, [h] μεριστὰς αὐτοὺς καὶ κοινωνοὺς [i] ποιῶν
τῆς δόξης τῶν [k] αὐτοῦ κατορθωμάτων. Οὐ γὰρ μέχρις ἡμῶν C
[l] ἕστηκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὑμᾶς διαβαίνει, καὶ πάλιν ἀφ' ὑμῶν εἰς
ἡμᾶς. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπῆρεν ἑαυτὸν, καὶ τῶν παρελθόντων
παρέσχεν ἀπόδειξιν, καὶ τὰ μέλλοντα [m] ἐνεγγυήσατο· ὥστε
μὴ ἐπισκῆψαι τοὺς ἀκούοντας ὡς μεγαληγοροῦντι, μηδὲ εἰς
βασκανίαν, ὅπερ ἔφην, ἐξενεχθῆναι, κοινοῖ τὸ καύχημα, καὶ
αὐτῶν εἶναί φησι τὸν τῶν ἐγκωμίων στέφανον τοῦτον. Ἂν
γὰρ τοιοῦτοι φανῶμεν, φησὶν, [n] ὁ ἔπαινος [o] ἡμῶν ὑμῶν ἡ δόξα·
ὥσπερ οὖν καὶ ὑμῶν εὐδοκιμούντων ἡμεῖς ἀγαλλόμεθα καὶ
σκιρτῶμεν καὶ στεφανούμεθα. Πάλιν κἀνταῦθα πολὺ τὸ τῆς D
ταπεινοφροσύνης [p] αὐτοῦ δι' ὧν εἴρηκεν [q] ἐπιδείκνυται. Οὐ γὰρ
ὡς διδάσκαλος μαθηταῖς, ἀλλ' ὡς [r] μαθητὴς μαθηταῖς ὁμοτί-
(559) μοις διαλεγόμενος, οὕτως ἐξισάζει τὸν λόγον. Καὶ θέα πῶς
αὐτοὺς ὑψηλοὺς ποιεῖ, καὶ φιλοσοφίας πληροῖ, παραπέμπων
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Μὴ γάρ μοι τὰ παρόντα [s] εἴπητε, φησὶ,
τουτέστι, τὰ ὀνείδη, τὰς λοιδορίας, τὰ σκώμματα τὰ παρὰ
τῶν πολλῶν· οὐδὲν γὰρ μέγα [t] τὰ ἐνταῦθα, οὔτε τὰ χρηστὰ
οὔτε τὰ λυπηρὰ, οὐ τὰ σκώμματα, οὐ τὰ ἐγκώμια τὰ παρὰ
τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἀναμνήσθητέ μοι τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς E
φοβερᾶς καὶ φρικώδους, ἐν ᾗ [u] πάντα ἀνακεκαλυμμένα. Τότε
γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν ἡμῖν καλλωπισθήσεσθε·
ὅταν καὶ ὑμεῖς φαίνησθε τοιούτους ἔχοντες διδασκάλους, μηδὲν
ἀνθρώπινον διδάσκοντας, μηδὲ πονηρίᾳ συνεζηκότας, μηδὲ λα-
βήν τινα δεδωκότας, καὶ ἡμεῖς τοιούτους ἔχοντες μαθητὰς,
μηδὲν ἀνθρώπινον πάσχοντας, μηδὲ σαλευομένους, ἀλλὰ μετὰ
προθυμίας πάντα ὑποδεχομένους, καὶ μηδαμόθεν παραλογιζο-
μένους. Καὶ νῦν μὲν γὰρ ταῦτα δῆλα τοῖς νοῦν ἔχουσι· τότε
δὲ πᾶσιν. Ὥστε εἰ καὶ θλιβόμεθα νῦν, οὐ μικρὰν καὶ ταύτην 444
ἔχομεν παραμυθίαν· νῦν μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος, τότε δὲ
καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκλάμψεως αὐτῆς. Νῦν μὲν γὰρ τὸ συνειδὸς
ἡμῶν οἶδεν, ὅτι χάριτι θεοῦ πάντα ποιοῦμεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε

[h] μερίσας A. Veron. [i] ποιῶν] Sic D.F. Legebatur ποιήσας. [k] Sic A.B. et fortasse alii. αὐτοῦ Edd. [l] ἕστηκεν] + τὸ καύχημά φησιν D. [m] ἐγγυήσατο D. [n] ὁ ἔπ. ἡμῶν] ὑμῶν ὁ ἔπαινος B.F. cum Erasm. [o] ἡμῶν ὑμῶν] ὑμῶν ἡμῶν A. [p] Sic A.B. αὐτοῦ vulgo. [q] ἐπιδείκνυται] ἐπιδεικνύμενος D. [r] μαθητὴς om. B. μαθητὴς μαθηταῖς om. A. Vid. Annot. [s] Sic D. εἴποιτε vulgo. [t] τὰ om. D. [u] πάντα] + ἔσται D.

καὶ εἴσεσθε· τότε δὲ καὶ πάντες μαθήσονται ἄνθρωποι καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ ὑμῶν, καὶ ὄψονται δι' ἀλλήλων ἡμᾶς δοξαζομένους. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ μόνος αὐτὸς εἶναι λαμπρὸς ἀπὸ τῆς καυχήσεως, καὶ αὐτοῖς δίδωσιν αἰτίαν τοῦ καυχήματος, καὶ ἀπάγει τῶν παρόντων λυπηρῶν. Καὶ ὅπερ ἐπὶ τῆς παρα-
B κλήσεως ἐποίησεν εἰπὼν, ὅτι δι' ὑμᾶς παρακαλούμεθα, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, δι' ὑμᾶς καυχώμεθα λέγων, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς δι' ἡμᾶς, πανταχοῦ κοινωνοὺς αὐτοὺς ποιῶν ἁπάντων, τῆς παρακλήσεως, τῶν παθημάτων, τῆς σωτηρίας τῆς [x] αὐτοῦ. [y] Καὶ γὰρ τὴν σωτηρίαν ταύτην ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν λογίζεται. "Συνυπουργούντων γὰρ ὑμῶν τῇ δεήσει," φησὶν, ἐρρύσατο ἡμᾶς ὁ [z] θεός. Οὕτω δὴ καὶ τὰ καυχήματα κοινὰ τίθησιν. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ φησιν, " εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως·" οὕτω καὶ ἐνταῦθα, " καύ-
C χημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν." [5] " Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρότερον πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν." Ποίᾳ πεποιθήσει; [a] Τῷ σφόδρα θαρρεῖν ὑμῖν, τῷ καυχᾶσθαι ἐφ' ὑμῖν, τῷ καύχημα ὑμῶν εἶναι, τῷ σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπᾶν, τῷ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι πονηρὸν, τῷ πεποιθέναι ὅτι πάντα πνευματικὰ [b] παρ' ἡμῖν, καὶ ὑμᾶς τούτων μάρτυρας ἔχειν. " Ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν." Καὶ μὴν τοὐναντίον ἐπηγγείλατο ἐν τῇ προτέρᾳ, οὕτω λέγων· [6] " Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι." Πῶς οὖν ἐνταῦθα τὰ-
D ναντία [c] φησίν; Οὐ τὰ ἐναντία φησὶν, ἄπαγε· ταῦτα γὰρ ἐναντία μέν ἐστιν οἷς ἔγραψεν, οὐκ ἐναντία δὲ οἷς ἐβούλετο. Διὸ καὶ ἐνταῦθα οὐκ εἶπεν, ὅτι ἔγραψα δι' ὑμῶν ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, ἀλλ', " ἐβουλόμην." Εἰ γὰρ καὶ οὐχ οὕτως ἔγραψα, φησὶν, ἀλλ' ὅμως ἐσπούδαζον καὶ ἐβουλόμην καὶ [d] πρὸ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· [e] τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ βουληθῆναι ὑστερῆσαι τῆς ὑποσχέσεως, ὅτι καὶ φθάσαι αὐτὴν ἠθέλησα. " Ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε." Τί ἐστι, δευτέραν; Ἵνα διπλῆν χάριν ἔχητε, καὶ τὴν διὰ τῶν γραμμάτων, καὶ τὴν διὰ τῆς
E παρουσίας. Χάριν δὲ ἐνταῦθα [f] χαρὰν λέγει. " Καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς

[5] v. 15, 16. [6] 1 Cor. xvi. 5.

[x] αὐτοῦ A.B. αὐτοῦ Edd. [y] καὶ γὰρ] + καὶ F. [z] θεὸς] κύριος B. Sav. marg. [a] τῷ] τὸ ubique F. [b] παρ'] τὰ παρ' F. [c] φησὶν] λέγει D. [d] πρὸ τοῦ] πρὸ τούτου D.F. Vid. Annot. [e] τοσοῦτον] καὶ τοσοῦτον F. [f] χαρὰν] τὴν χαρὰν B.D. non Mosqq.

ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. [7]Τοῦτο οὖν [g] βουλόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην;"

Ἐνταῦθα λοιπὸν ἐξ εὐθείας ἀποδύεται τὸ ἔγκλημα τὸ ἐκ τῆς μελλήσεως καὶ τῆς ἀπουσίας. Ὃ γὰρ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἐβουλόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Τίνος [h] οὖν ἕνεκεν οὐκ ἦλθον; [i] ἆρα ὡς κοῦφος καὶ εὐρίπιστος; τοῦτο γάρ ἐστι, "μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην;" Οὐδαμῶς· ἀλλὰ διὰ τί; "Ὅτι ἃ βουλεύομαι, οὐ κατὰ σάρκα βουλεύομαι." Τί ἐστιν, 445
(560) "οὐ κατὰ [k] σάρκα;" Οὐ σαρκικῶς βουλεύομαι. "Ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ." Ἀλλ' ἔτι καὶ τοῦτο ἀσαφές. Τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν; Ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, τουτέστιν, ὁ τοῖς παροῦσι προσηλωμένος, καὶ ἐν τούτοις διαπαντὸς ὢν, καὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνεργείας ἐκτὸς τυγχάνων, πανταχοῦ ἀπιέναι δύναται, καὶ πλανᾶσθαι ὅπου βούλεται· ὁ δὲ ὑπηρέτης τοῦ πνεύματος, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀγόμενος καὶ περιαγόμενος, οὐ δύναται κύριος εἶναι [l] πανταχοῦ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, τῆς ἐκεῖθεν B
ἐξουσίας ἐξαρτήσας αὐτήν· ἀλλὰ [m] ταὐτὸν ὑπομένει, οἷον ἂν εἰ δοῦλος εὐδοκιμῶν, καὶ πανταχοῦ περιελκόμενος ὑπὸ τῶν δεσποτικῶν ἐπιταγμάτων, καὶ οὐκ ἔχων ἐξουσίαν ἑαυτοῦ, [n] οὐδὲ ἀναπνεῦσαι δυνάμενος οὐδὲ μικρὸν, ἐπαγγέλλοιτό τινα τοῖς συνδούλοις, εἶτα τῷ δεσπότῃ τἀναντία δοκοῦντα, μὴ ἀνύοι τὰ [o] ἐπηγγελμένα. Τοῦτο οὖν [p] φησιν, ὅτι οὐ κατὰ σάρκα βουλεύομαι· [q] οὐκ εἰμὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐκτὸς κυβερνήσεως, οὐδὲ ἐξουσίαν ἔχω βαδίζειν ὅπου βούλομαι. Καὶ γὰρ ὑπόκειμαι C
δεσποτείᾳ τῇ τοῦ παρακλήτου [r] καὶ ἐπιτάγμασι, καὶ ταῖς ἐκείνου ψήφοις ἄγομαι καὶ περιάγομαι. Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδυνήθην ἐλθεῖν· οὐ γὰρ ἔδοξε τῷ πνεύματι. [s] Ὃ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι πολλαχοῦ γέγονεν· ἀλλαχοῦ γὰρ προῃρημένον ἐλθεῖν, τὸ πνεῦμα ἀλλαχοῦ βαδίζειν [t] ἐκέλευεν. Ὥστε οὐ τῆς ἐμῆς ἐλαφρίας, τουτέστι, κουφότητος, τὸ μὴ ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὸ [u] τῷ πνεύματι ὑποκείμενον ἐκείνῳ πείθεσθαι. [x] Εἶδες πάλιν

7 v. 17.

[g] βουλευόμενος F. Mosq. 9. [h] οὖν om. D. [i] ἆρα] Sic B. ἄρα vulgo. [k] σάρκα] + ἀντὶ τοῦ D. [l] Sic D.F. τῆς ἑαυτοῦ γ. πανταχοῦ hoc ordine Edd. [m] ταὐτὸν] τοιοῦτον Edd. Codices in diversa abeunt: nempe οὕτω A. τοῦτον B. sed ex corr. τοιοῦτον. ταύτην D. ταὐτὸν F. quod praetulimus. Vid. Tom. vii. pp. 685 E. 795 B. Mox ἂν om. D.F. [n] οὐδὲ] + μικρὸν (om. statim οὐδὲ μικρὸν) B. [o] ἀπηγγελμένα mendose Ben. [p] φησιν] ἐστιν ὅ φησιν D. [q] οὐκ] καὶ οὐκ vulgo: sed copula non est in D.F. [r] καὶ ἐπιτάγμασι τοῖς ἐκείνου καὶ ψ. D. [s] ὃ καὶ] τοῦτο δὲ D. Mox προειρημένον B.D. [t] ἐκέλευεν] ἐπέτρεπεν D. [u] τῷ πνεύματι] Sic B.D. τοῦ πνεύματος vulgo. Post h. v. leviter interpungunt Sav. Ben. [x] εἶδες πῶς ἀφ' ὧν ἐνόμιζον, omissis quibusdam D.

αὐτοῦ τὸ σύνηθες θεώρημα; Ἀφ' ὧν ἐνόμιζον αὐτὸν δεικνύναι
σαρκικῶς βουλευόμενον, ἐκ τοῦ μὴ πληρῶσαι τὴν ὑπόσχεσιν, ἐκ
τούτου δείκνυσι μάλιστα πνευματικῶς βεβουλευμένον, καὶ [y]τοὐ-
D ναντίον σαρκικῶς βουλεύεσθαι. Τί οὖν; φησίν· οὐ μετὰ τοῦ
πνεύματος ἐπηγγείλατο [z]τότε, ἅπερ ἐπηγγείλατο; Οὐδαμῶς·
καὶ γὰρ [a]καὶ ἤδη εἶπον, ὅτι οὐ πάντα προῄδει Παῦλος τὰ
μέλλοντα καὶ συμφέροντα. Διὰ δὴ τοῦτο ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ
φησὶν, [8] "ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι," δε-
δοικὼς αὐτὸ τοῦτο, μὴ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰπὼν, ἀναγκασθῇ
ἑτέρωθι ἀπελθεῖν· ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ ἀπέτυχε, λέγει αὐτὸ,
"καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν." Ὃ μὲν γὰρ
ἦν ἀγάπης, τίθησι, τὸ ἐλθεῖν πρὸς αὐτούς· ὃ δὲ οὐδὲν πρὸς
αὐτοὺς ἦν, τὸ ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, οὐκέτι καὶ τοῦτο
E προστίθησι διωρισμένως. Ἐπειδὴ δὲ ἐλήλεγκται, ἐνταῦθα
θαρρῶν λέγει λοιπὸν, ὅτι "εἰς τὴν Ἰουδαίαν." Καὶ τοῦτο δὲ
συμφερόντως ἐγίνετο, ἵνα μή τις [b]αὐτῶν μείζονα περὶ αὐτῶν
τῆς ἀξίας ὑπόνοιαν ἔχῃ. Εἰ γὰρ καὶ τούτων ὄντων θύειν
αὐτοῖς ἐβούλοντο ταύρους, ποῦ οὐκ ἂν ἐξώκειλαν ἀσεβείας, εἰ
μὴ πολλὰ δείγματα τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας παρείχοντο;
Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ τὰ μέλλοντα πάντα οὐκ ᾔδει, ὅπου [c]γε
καὶ ἐν εὐχαῖς πολλαχοῦ τὸ συμφέρον ἀγνοεῖ; [9] "Τὸ γὰρ τί
προσευξόμεθα, φησὶ, καθὸ δεῖ, οὐκ [d]οἴδαμεν." Καὶ οὐ λέγει
446 τοῦτο μόνον, ἵνα μὴ δόξῃ μετριάζειν, ἀλλὰ καὶ δείκνυσι, ποῦ τὸ
συμφέρον ἐν εὐχαῖς ἠγνόησε. Ποῦ τοίνυν ἠγνόησεν; Ἡνίκα
παρεκάλει τῶν πειρασμῶν ἀπαλλαγῆναι, λέγων· [10] "Ἐδόθη
μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατὰν, ἵνα με [e]κολαφίζῃ.
Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, καὶ εἶπέ μοι, ἀρκεῖ
σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται."
Εἶδες πῶς οὐκ ἔγνω τὰ συμφέροντα αἰτῆσαι; Διὸ [f]οὐδὲ ἔλαβε,
καὶ πολλάκις αἰτήσας. [11] "Πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν
ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ." [g]Καλῶς ἀντίθεσιν ἀνα-
B κύπτουσαν καταλύει. Εἰ γὰρ ὑποσχόμενος, φησὶ, [h]παρα-
γίνεσθαι ὑπερέθου, καὶ οὐκ ἔστι παρὰ σοὶ ναὶ ναὶ, καὶ οὒ οὔ,
ἀλλὰ νῦν ἃ λέγεις ἀνατρέπεις μετὰ ταῦτα, ὥσπερ ἐπὶ [i]τῆς σῆς

8 1 Cor. xvi. 6. 9 Rom. viii. 26. 10 2 Cor. xii. 7—9. 11 v. 18.

y τοὐναντίον] + τοῦ D. ἴσ. τοὐναντίον τοῦ σαρκικῶς Sav. marg. z τότε] τε F. Ceterum verba τότε ἅπερ ἐπηγγείλατο, quae exciderant, ex nostris D.F. restituta sunt. a καὶ om. F. b αὐτῶν om. F. Mox περὶ αὐτῶν D.F. *de Apostolis* Erasm. περὶ αὐτὸν Edd. "Forte περὶ αὐτοῦ." *Dunaeus.* c γε quod deerat, habent A.B.D. d οἴδαμεν] + τοῦτο δηλοῖ D. e κολαφίζῃ] + ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι D. f οὐδὲν A. g καλῶς τοῦτο ἐπήγαγε· καὶ γὰρ ἀντίθεσιν ἀνακύπτουσαν λύει. ποίαν δὴ ταύτην; ὑποσχόμενος, φησὶ D. h παραγενέσθαι F. Mox τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὒ D.F. i τῆς ἐπιδ. τῆς σῆς D.F.

ἐπιδημίας ἐποίησας· οὐαὶ ἡμῖν, μήποτε καὶ ἐν τῷ κηρύγματι [k] τοῦτο γέγονεν. Ἵν' οὖν μὴ ταῦτα [l] ἐννοῶσι, μηδὲ θορυβῶνται, φησί· "Πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ." Ἐν γὰρ τῷ κηρύγματι, φησὶ, τοῦτο οὐκ ἐγένετο, ἀλλ' ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ [m] ταῖς ἀποδημίαις μόνον· ἐν δὲ τῷ κηρύγματι μένει βέβαια καὶ ἀκίνητα ἅπερ εἰρήκαμεν. Λόγον γὰρ ἐνταῦθα τὸ κήρυγμα καλεῖ. [n] Εἶτα ἀπόδειξιν ἀναν- C
τίρρητον παρέχει τούτου, εἰς τὸν θεὸν τὸ πᾶν ἀνάγων. Ὃ δὲ
(561) λέγει, [o] τοῦτό ἐστιν. Ἡ ὑπόσχεσις τῆς παρουσίας ἐμὴ ἦν, καὶ ἐγὼ οἴκοθεν ἐπηγγειλάμην ἐκεῖνο· τὸ δὲ κήρυγμα οὐκ ἐμὸν, οὐδὲ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ· τὸ δὲ τοῦ θεοῦ ἀμήχανον διαψεύσασθαι. Διὸ καὶ ἔφη, "πιστὸς δὲ ὁ θεός·" τουτέστιν, ἀληθής. Μὴ τοίνυν ὑποπτεύετε τὰ ἐκείνου· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἀνθρώπινον.

Καὶ ἐπειδὴ εἶπε λόγον, ἐπάγει [p] λοιπὸν δεικνὺς ποῖον λόγον φησί. Ποῖος οὖν [q] λόγος οὗτός ἐστιν; 12 "Ὁ [r] γὰρ τοῦ θεοῦ D
[s] υἱὸς, [t] φησὶν, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ." Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν χορὸν εἰσάγει τῶν διδασκάλων εἰς μέσον, ἀξιόπιστον κἀντεῦθεν τὴν μαρτυρίαν ποιῶν, οὐ διὰ τῶν ἀκουσάντων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διδαξάντων. Καίτοι μαθηταὶ ἦσαν· ἀλλὰ μετριάζων ἐν τάξει διδασκάλων αὐτοὺς ἀριθμεῖ. Τί δέ ἐστιν, "οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ;" [u] Οὐκ ἀνέτρεψα, φησὶν, ἃ πρότερον εἶπον ἐν τῷ κηρύγματι· [x] οὐ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο διελέχθην ὑμῖν· τοῦτο γὰρ οὐκέτι πίστεως, ἀλλὰ πεπλανημένης διανοίας ἐστίν. "Ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε." E
Τουτέστιν, [y] ὅπερ εἶπον, ἀπαρασάλευτος καὶ βέβαιος ὁ λόγος μένει. 13 "Ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν." Τί ἐστιν, "ὅσαι ἐπαγγελίαι θεοῦ;" Πολλὰ τὸ κήρυγμα ὑπισχνεῖτο, καὶ αὐτοὶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐπηγγέλλοντο καὶ ἐκήρυττον. [z] Καὶ γὰρ περὶ ἀναστάσεως διελέχθησαν, καὶ περὶ ἀναλήψεως, καὶ περὶ ἀφθαρσίας, καὶ περὶ τῶν μεγάλων ἐπάθλων καὶ τῶν ἀπορρήτων

12 v. 19. 13 v. 20.

[k] τοῦτο] οὕτω A. [l] ἐννοήσῃ D. [m] ταῖς] ἐν ταῖς D. [n] εἶτα] + καὶ F. Mox ἐπανάγων A. [o] τοῦτο] τοιοῦτον A.D. [p] λοιπὸν] + τὸ ἑξῆς D. [q] ὁ λόγος D. [r] γὰρ om. D. [s] υἱὸς] + Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς D. [t] φησὶν om. D. [u] οὐκ ἀνέτρεψα] κἂν ἔγραψα A.B. cum Ed. Veron. Correxit Sav. post monitum Billii, cujus "emendatus Codex" cum nostris D.F. conspirat. [x] οὐδὲ D.F. [y] ὅπερ] ἅπερ D. Haec autem ὅπερ εἶπον, quae in Edd. non leguntur, ex D.F. et utroque Interp. assumsimus. [z] καὶ γὰρ] οὐ γὰρ A. καὶ γὰρ καὶ F. Mox διελέγχθησαν A. διηνέχθησαν D.

ἀγαθῶν ἐκείνων. Ταύτας [a] οὖν τὰς ἐπαγγελίας μένειν ἀκινήτους
φησὶ, καὶ οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὒ ἐν αὐταῖς. Τουτέστιν, οὐ
447 ποτὲ μὲν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, ποτὲ δὲ ψευδῆ, καθάπερ ἡ ἐπιδη-
μία ἡ ἐμὴ, ἀλλ' ἀεὶ ἀληθῆ. Καὶ πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῶν τῆς
πίστεως δογμάτων καὶ τοῦ περὶ Χριστοῦ λόγου ἀγωνίζεται
λέγων, " ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ
οὔ·" ἔπειτα ὑπὲρ τῶν ὑποσχέσεων· " ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι
θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί." Εἰ δὲ ἃ ὑπέσχετο βέβαια, καὶ δώσει
πάντως, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς καὶ ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἐστὶ
βέβαιος, καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι νῦν μὲν ἔστι, νῦν δὲ οὐκ ἔστιν,
ἀλλ' ἀεὶ ἔστι, καὶ ὁ αὐτός ἐστι. Τί δέ ἐστιν, " ἐν αὐτῷ τὸ
ναὶ, καὶ τὸ ἀμήν;" Τὸ πάντως ἐσόμενον δηλοῖ. Αἱ γὰρ
ἐπαγγελίαι ἐν [b] αὐτῷ, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ, [c] τὸ γενέσθαι ἔχουσι
B καὶ πληρωθῆναι. Μὴ τοίνυν δείσῃς· οὐ γὰρ ἄνθρωπός ἐστιν,
ἵνα ὑποπτεύσῃς, ἀλλὰ θεός ἐστιν, ὁ καὶ εἰπὼν καὶ πληρῶν.
" Τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν." [d] Τί ἐστι, " πρὸς δόξαν δι'
ἡμῶν;" Πληροῖ αὐτὰς δι' ἡμῶν, τουτέστι, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς
εὐεργεσιῶν πρὸς δόξαν [e] αὐτοῦ· τοῦτο γάρ ἐστι, " τῷ θεῷ
πρὸς δόξαν." Εἰ δὲ πρὸς δόξαν τοῦ θεοῦ, πάντως ἔσται.
Τῆς γὰρ [f] αὐτοῦ δόξης οὐ καταφρονήσει, εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας
κατεφρόνει σωτηρίας· νῦν δὲ οὐδὲ τῆς ἡμετέρας καταφρονεῖ
σωτηρίας· καὶ ὅτι σφόδρα φιλάνθρωπος, καὶ ὅτι συνδέδεται ἡμῶν
ἡ σωτηρία τῇ αὐτοῦ δόξῃ τῇ ἐπὶ τούτοις. Ὥστε εἰ πρὸς δόξαν
C αὐτοῦ εἰσιν αἱ ἐπαγγελίαι, πάντως καὶ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἕψεται.
Ὃ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους συνεχῶς περιστρέφει λέγων·
[14] " Εἰς περιποίησιν τῆς δόξης αὐτοῦ." Καὶ πανταχοῦ τοῦτο
τίθησι, δεικνὺς τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐκβάσεως· ὃ [g] καὶ ἐνταῦθά
φησιν, ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι αὐτοῦ οὐ ψεύδονται. Οὐ γὰρ ἡμᾶς
μόνον σώζουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν δοξάζουσι. Μὴ τοίνυν τοῦτο
ἐννοήσῃς, ὅτι δι' ἡμῶν ἐπηγγέλθησαν, καὶ διστάσῃς· οὐ γὰρ δι'
ἡμῶν πληροῦνται, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ. Καὶ αἱ ἐπαγγελίαι δὲ [h] δι'
αὐτοῦ· οὐ γὰρ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ αὐτοῦ πρὸς ὑμᾶς εἰρή-
D καμεν. [15] " Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ
χρίσας ἡμᾶς, θεός· καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα

14 Ephes. i. 14. 15 v. 21, 22.

[a] οὖν om. B. φησὶ post οὖν transp. D. post μένειν F. [b] αὐτῷ] + τῷ θεῷ D.F. [c] τὸ γενέσθαι ἔχουσι] ἔχουσι τὸ γ. A. τὸ γενέσθαι om. D. Mendose F. οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ πάντως ἐσόμενον γενέσθαι ἔχουσι καὶ πλ. [d] Verba τί ἐστι—δι' ἡμῶν om. A.B. Pro iis ἀντὶ τοῦ habet D. [e] αὐτοῦ] τὴν αὐτοῦ F. [f] αὐτοῦ A.B.D. αὑτοῦ Veron. Sav. Totam periodum, quae hiulca erat, ex Codicibus refinximus. Vid. Annot. [g] καὶ] τοίνυν D. [h] δι' om. B. inclusit Sav.

τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.” Πάλιν ἀπὸ τῶν παρελ-
θόντων τὰ μέλλοντα βεβαιοῦται. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ
βεβαιῶν ἡμᾶς εἰς Χριστὸν, τουτέστιν, ὁ μὴ ἐῶν ἡμᾶς παρα-
σαλεύεσθαι ἐκ τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ αὐτὸς
ὁ χρίσας ἡμᾶς, καὶ [i] δοὺς τὸ πνεῦμα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· πῶς
τὰ μέλλοντα οὐ δώσει; Εἰ γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις
ἔδωκε, καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν πηγὴν, οἷον τὴν ἀληθῆ περὶ [k] αὐτοῦ E
(562) γνῶσιν, τὴν τοῦ πνεύματος μετάληψιν· πῶς τὰ ἐκ τούτων οὐ
δώσει; Εἰ γὰρ ἐκεῖνα διὰ ταῦτα [l] δίδοται, πολλῷ μᾶλλον
ἐκεῖνα παρέξει· καὶ εἰ ταῦτα ἐχθροῖς οὖσιν ἔδωκε, πολλῷ
μᾶλλον ἐκεῖνα φίλοις γενομένοις χαριεῖται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ
πνεῦμα εἶπεν ἁπλῶς, ἀλλ' ἀρραβῶνα ὠνόμασεν, ἵνα ἀπὸ τούτου
καὶ περὶ τοῦ παντὸς [m] θαρρῇς. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ ἔμελλε τὸ πᾶν
διδόναι, εἵλετο ἂν τὸν ἀρραβῶνα παρασχεῖν, καὶ ἀπολέσαι 448
εἰκῇ καὶ μάτην. [n] Καὶ ὅρα εὐγνωμοσύνην Παύλου. Τί γὰρ
δεῖ λέγειν, φησὶν, ὅτι οὐκ ἐν ἡμῖν ἡ τῶν ἐπαγγελιῶν ἀλήθεια;
Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἑστάναι ἀπεριτρέπτως καὶ πεπηγέναι ὑμᾶς, οὐκ
ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ· “ὁ γὰρ βεβαιῶν ἡμᾶς,
φησὶ, θεός.” Οὐκ ἄρα ἡμεῖς ἐσμεν οἱ στηρίζοντες ὑμᾶς· καὶ
γὰρ καὶ ἡμεῖς δεόμεθα τοῦ βεβαιοῦντος. Ὥστε μηδεὶς ἐν ἡμῖν
νομιζέτω κινδυνεύεσθαι τὸ κήρυγμα· αὐτὸς τὸ πᾶν ἀνεδέξατο,
αὐτῷ μέλει τοῦ παντός. Τί δέ ἐστι, “χρίσας,” καὶ [o] “σφρα- B
γισάμενος;” Τὸ πνεῦμα δοὺς, δι' οὗ ταῦτα ἀμφότερα ἐποίη-
σεν, ὁμοῦ προφήτας καὶ ἱερεῖς καὶ βασιλέας ἐργαζόμενος·
ταῦτα γὰρ τὸ παλαιὸν ἐχρίετο τὰ γένη. Ἀλλ' ἡμεῖς [p] οὐχ ἓν,
ἀλλὰ τὰ τρία μεθ' ὑπεροχῆς ἔχομεν ἀξιώματα νῦν. [q] Καὶ γὰρ
βασιλείας μέλλομεν ἀπολαύειν· καὶ ἱερεῖς γινόμεθα, προσφέ-
ροντες [r] θυσίαν τὰ σώματα ἡμῶν· [16] “Παραστήσατε γὰρ τὰ
μέλη ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ,” φησί· καὶ μετὰ
τούτων καὶ προφῆται [s] καθιστάμεθα· ἃ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, ταῦτα ἐκκεκαλυμμένα ἡμῖν ἐστι. C

[t] Καὶ ἄλλως δὲ βασιλεῖς γινόμεθα, ἐὰν βουληθῶμεν κρατεῖν

[16] Rom. xii. 1.

[i] δοὺς] ὁ δοὺς F. [k] αὐτοῦ] Sic B. fortasse alii. αὑτοῦ Veron. Sav. [l] Sic D.F. δίδονται vulgo. Statim cum iisdem libris scripsimus πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνα παρέξει, recisis quibusdam. Nam in Editis legitur, π. μ. ὁ ταῦτα δοὺς καὶ ἐκεῖνα παρέξει. [m] θαρρήσῃς F. [n] καὶ om. D. [o] σφραγισάμενος] + βασιλεῖς ἔδειξε καὶ ἱερεῖς διὰ τοῦ πνεύματος D. Statim τὸ γὰρ πνεῦμα, et mox εἰργάσατο pro ἐργαζόμενος idem. [p] οὐχ ἓν ἀλλὰ om. A.Veron. monente Billio. [q] καὶ γὰρ βασιλείας μ. ἀπολαύειν] καὶ γὰρ βασιλεῖς καθιστάμεθα, βασιλείας μέλλοντες ἀπολαύειν· εἰ γὰρ συμπάσχομεν αὐτῷ, φησὶ, καὶ συμβασιλεύσομεν D. [r] θυσίας D. [s] καθιστάμεθα] ὑπάρχομεν D. [t] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι βασιλεὺς ὁ κρατῶν τῶν ἀτόπων λογισμῶν, καὶ περὶ τοῦ Ἀβραὰμ μαρτυρία. Veron.

τῶν ἀτόπων λογισμῶν. Ὅτι γὰρ ὁ τοιοῦτος βασιλεύει, [u] καὶ μᾶλλον ἢ ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, ἤδη τοῦτο ποιήσω δῆλον ὑμῖν. Πολλὰ ἔχει στρατόπεδα ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τούτων πλείους ἔχομεν λογισμούς· οὐ γὰρ ἔστιν ἀριθμῆσαι τὸ ἄπειρον τῶν ἐννοιῶν πλῆθος τῶν ἐν ἡμῖν. Οὐ πλῆθος δὲ μόνον ἔστιν ἰδεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐν τῷ πλήθει τούτῳ τῶν λογισμῶν καὶ στρατηγοὺς, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγοὺς, καὶ τοξότας,
D καὶ [x] σφενδονήτας. Τί ἕτερον ποιεῖ βασιλέα; Τὰ ἱμάτια; Ἀλλὰ καὶ οὗτος βελτίω περίκειται καὶ ἀμείνω στολὴν, [y] ἣν οὔτε σὴς ἐσθίει, οὔτε χρόνος δαπανᾷ. Καὶ στέφανον ἔχει ποικίλον [z] τὸν τῆς δόξης, τὸν τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ· [17] "Εὐλόγει γὰρ ἡ ψυχή μου, φησὶ, τὸν κύριον, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς·" καὶ τὸν τῆς δόξης· "Δόξῃ γὰρ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτὸν," καὶ, "Ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς·" [a] καὶ τὸν τῶν [b] χαρίτων· "Στέφανον γὰρ χαρίτων δέξῃ σῇ [c] κορυφῇ." Εἶδες πολύπλοκον καὶ χαριέστερον τουτὶ τὸ διάδημα; Πλὴν ἀλλ' ἄνωθεν αὐτὰ [d] ἀκριβέστερον ἐξετάσωμεν
E πάλιν τὰ τῶν βασιλέων τούτων. Ἐκεῖνος κρατεῖ τῶν δορυφόρων, καὶ πᾶσιν ἐπιτάττει, καὶ πάντες ὑπακούουσι καὶ διακονοῦσιν αὐτῷ· ἀλλ' ἐγὼ δείκνυμι μείζονα ἐνταῦθα τὴν ἀρχήν. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἴσον, ἢ καὶ πλεῖον· λοιπὸν δὲ περὶ τῆς ὑποταγῆς ἐξετάζειν δεῖ. Καὶ μή μοι εἰς μέσον ἀγάγῃς [e] τοὺς κακῶς ἄρξαντας, ἐπεὶ κἀγὼ εἰς μέσον ἄγω τοὺς ἐκπεσόντας τῆς βασιλείας, καὶ σφαγέντας ὑπ' αὐτῶν τῶν σωματοφυλάκων. Μὴ τοίνυν τούτους εἰς μέσον [f] ἄγωμεν, ἀλλὰ τοὺς [g] καλῶς ἐν ἀμφοτέροις τὴν ἑαυτῶν διοικήσαντας βασιλείαν ζητήσωμεν. Καὶ σὺ μὲν, οὓς βούλει, τίθει· ἐγὼ δέ σοι τὸν πα-
449 τριάρχην ἀντιτάττω [h] πᾶσιν. Ὅτε γὰρ τὸν υἱὸν ἐκελεύετο σφαγιάσαι, ἐννόησον πόσοι τότε ἐπανέστησαν αὐτῷ λογισμοί· ἀλλ' ὅμως πάντας ὑπέταξε, καὶ πάντες αὐτὸν ἔτρεμον μᾶλλον, ἢ βασιλέα οἱ δορυφόροι, καὶ βλέμματι μόνῳ πάντας κατέστελλε, καὶ οὐδὲ [i] γρύξαι ἐτόλμα τούτων οὐδεὶς, ἀλλ' ὑπέκυπτον, καὶ ὡς βασιλεῖ παρεχώρουν ἅπαντες, καίτοιγε ὀξύτατοι

17 Psal. cii. 1, 4. viii. 6. v. 13. Prov. i. 9.

[u] καὶ om. F. [x] σφενδονήτας B.C.D. σφενδονίτας vulgo. Statim τί δὲ ἕτερον A. [y] ἣν] καὶ B. [z] τὸν om. B. τὸν τῆς δόξης om. C.D. [a] καὶ] ἀλλὰ καὶ F. [b] χαρίτων] + στέφανον F. [c] κορυφῇ C.D.F. κεφαλῇ Edd. [d] ἀκριβῶς A. [e] Verba τοὺς κακῶς ἄρξαντας, ἐπεὶ κἀγὼ εἰς μέσον ἄγω, quae nec Interpretes verterunt, nunc primum ope nostrorum Codd. C.D.F. locum suum obtinent. [f] ἀγάγωμεν C.D. [g] καλῶς] κακῶς B. [h] πᾶσιν] πάλιν C. [i] γρύξαι] + λοιπὸν C.D.

ὄντες καὶ σφόδρα ἀπότομοι. [k] Οὐδὲ γὰρ οὕτως εἰσὶν αἱ τῶν
δοράτων αἰχμαὶ φοβεραὶ, ὀρθαὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀνιστάμεναι
στρατιωτῶν, ὡς ἐκεῖνοι τότε ἦσαν φοβεροὶ οἱ λογισμοὶ, οὐ
δόρασιν ὁπλιζόμενοι, ἀλλ' ὃ πολλῶν δοράτων ἦν χαλεπώ-
τερον, τῇ τῆς φύσεως συμπαθείᾳ; Διὸ καὶ αἰχμῆς ἠκονημένης B
μᾶλλον τέμνειν ἠδύναντο τὴν ἐκείνου ψυχήν. [l] Οὐ γὰρ οὕτως
ὀξὺ [m] δόρυ γένοιτ' ἄν ποτε, ὡς ἐκείνων τῶν λογισμῶν τὰ
κέντρα, κάτωθεν ἀπὸ τῶν σπλάγχνων ὀξυνόμενά τε καὶ ὀρθού-
μενα, διέπειρε τοῦ δικαίου τὴν διάνοιαν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ καὶ
χρόνου δεῖ, καὶ βουλῆς, καὶ πληγῆς, καὶ ὀδύνης, καὶ τότε ὁ
(563) θάνατος ἕπεται· ἐκεῖ δὲ οὐδενὸς τούτων ἔδει· οὕτω [n] ταχύτερα
καὶ δριμύτερα ἦν τὰ τραύματα. Ἀλλ' ὅμως τοσούτων τότε
ὁπλισθέντων κατ' αὐτοῦ λογισμῶν, πολλὴ ἦν ἡσυχία, καὶ πάν- C
τες εἱστήκεσαν εὐτάκτως, κοσμοῦντες μᾶλλον αὐτὸν, ἢ φοβοῦν-
τες. Ὅρα γοῦν τὴν μάχαιραν αὐτὸν [o] ἐκτείνοντα, καὶ ὅσους
βούλει τίθει βασιλεῖς εἰς τὸ μέσον, Αὐγούστους, Καίσαρας·
ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐρεῖς, οὐδὲ ἕξεις σχῆμα δεῖξαι τοιοῦτον,
οὕτω μεγαλοφυὲς καὶ τῶν οὐρανῶν ἄξιον. Κατὰ γὰρ τυ-
ραννίδος δυνατωτάτης ἔστησε τρόπαιον ὁ δίκαιος τότε ἐκεῖνος.
Οὐδὲν γὰρ [p] φύσεως τυραννικώτερον· κἂν μυρίους [q] τιθῇς τυραν-
νοκτόνους, οὐδένα τοιοῦτον ἐπιδείξεις ἡμῖν. Καὶ γὰρ ἀγγέλου
τὸ τρόπαιον ἦν, οὐκ ἀνθρώπου τότε. Σκόπει δέ. Ἡ φύσις
ἔρριπτο χαμαὶ μετὰ τῶν ὅπλων τῶν αὐτῆς, μετὰ τοῦ στρατο- D
πέδου παντὸς, καὶ αὐτὸς εἱστήκει τὴν χεῖρα ἀνατείνας, οὐχὶ
στέφανον ἔχουσαν, ἀλλὰ μάχαιραν στεφάνου παντὸς λαμ-
προτέραν, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων ἐπεκρότει δῆμος, καὶ ὁ θεὸς ἐκ
τῶν οὐρανῶν ἀνεκήρυττεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν οὐρανοῖς ἐπολι-
τεύετο, ἐκεῖθεν ἐδέχετο καὶ τὸ κήρυγμα. Τί τούτου λαμπρό-
τερον; μᾶλλον δὲ τί τούτου γένοιτ' ἂν ἴσον τοῦ τροπαίου;
Εἰ γὰρ ἀθλητοῦ νικήσαντος, μὴ κήρυξ κάτωθεν, ἀλλ' ἄνωθεν
αὐτὸς [r] ἀναστὰς ὁ βασιλεὺς ἀνηγόρευσε τὸν Ὀλυμπιονίκην, ἆρ'
οὐχὶ [s] τοῦτο τῶν στεφάνων [t] αὐτῷ λαμπρότερον ἔδοξεν εἶναι,
καὶ τὸ θέατρον ἅπαν ἐπέστρεψεν ἄν; Ὅταν οὖν μὴ ἄνθρω- E
πος βασιλεὺς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεὸς, οὐκ ἐν θεάτρῳ [u] τούτῳ, ἀλλ'
ἐν θεάτρῳ τῷ τῆς οἰκουμένης, ἐν τῷ δήμῳ τῶν ἀγγέλων, τῶν

[k] οὐδὲ γὰρ οὕτως—συμπαθείᾳ] Vid. Annot. [l] οὐ] οὐδὲ B. [m] δόρυ] τὸ δόρυ D. [n] τραχύτερα A. Mox τὰ τραύματα ἦν inverso ordine C.F. [o] ἐκτείναντα F. [p] φύσεως] φησὶν A. [q] θῇς C.D. Mox ἐπιδείξεις C.D.F. ad conjecturam Dunaei. Edebatur ἐπιδείξῃς. [r] Hoc ordine C.F. ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς vulgo. In Florileg. p. 555. (Tom. xii. p. 674 C.) ἀναστὰς non legitur. [s] τοῦτο om. A.B. [t] αὐτῷ] + τοῦτο B. [u] τούτῳ] τοιούτῳ A. Flor.

ἀρχαγγέλων, αὐτὸν ἀνακηρύττῃ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ βοῶν ἄνωθεν,
ποῦ θήσομεν τὸν ἅγιον τοῦτον, εἰπέ μοι;

Εἰ δὲ δοκεῖ, καὶ αὐτῆς ἀκούσωμεν τῆς φωνῆς. [x] Τίς οὖν
ἡ φωνή; [18] "Ἀβραὰμ, Ἀβραὰμ, μὴ ἐπενέγκῃς τὴν χεῖρά σου
ἐπὶ Ἰσαὰκ, μηδὲ ποιήσῃς αὐτῷ μηδέν. Νῦν γὰρ ἔγνων, ὅτι
φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ
450 δι' ἐμέ." Τί τοῦτο; [19] ὁ πάντα πρὸ γενέσεως αὐτῶν εἰδὼς, νῦν
[y] ἔγνω; Καίτοιγε καὶ ἀνθρώπῳ δήλη ἦν ἡ εὐλάβεια τἀνδρός·
τοσαῦτα παρέσχετο [z] δείγματα τῆς περὶ τὸν θεὸν εὐνοίας, ὅτε
εἶπεν αὐτῷ, [20] "Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας
σου·" ὅτε δι' αὐτὸν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τιμὴν, τῶν πρωτείων
παρεχώρησε τῷ ἀδελφιδῷ· ὅτε αὐτὸν τῶν τοσούτων ἐξείλετο
κινδύνων· ὅτε ἐκέλευσεν εἰς Αἴγυπτον ἐλθεῖν, καὶ τὴν γυναῖκα
ἀφαιρούμενος, οὐκ ἐδυσχέραινε, καὶ ἕτερα πλείονα. [a] Καὶ ὅπερ
B ἔφην, [b] κἂν ἄνθρωπος ἀπὸ τούτων ἔμαθεν ἂν τἀνδρὸς τὴν
εὐλάβειαν, [c] μήτιγε ὁ θεὸς, ὁ μὴ περιμένων ἀπὸ τῶν πρα-
γμάτων μαθεῖν τὸ τέλος. Πῶς δὲ αὐτὸν καὶ ἐδικαίωσεν ἀγνοῶν;
[21] "Ἐπίστευσε γὰρ, φησὶν, [d] Ἀβραὰμ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς
δικαιοσύνην." Τί οὖν ἐστι τὸ, "νῦν ἔγνων;" Ὁ μὲν Σύρος
φησὶ, "νῦν ἐγνώρισας," τουτέστι, τοῖς ἀνθρώποις. Ἐγὼ γὰρ
ᾔδειν πάλαι, καὶ πρὸ τῶν ἐπιταγμάτων ἁπάντων ἐκείνων. Διὰ
τί δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις νῦν; Ἐκεῖνα γὰρ οὐχ ἱκανὰ δεῖξαι
τὴν περὶ [e] τὸν θεὸν εὔνοιαν; Ἱκανὰ μέν· ἀλλὰ τοσούτῳ πάν-
C των τοῦτο ἐκείνων μεῖζον, ὡς μηδὲν ἐκεῖνα πρὸς τοῦτο φαί-
νεσθαι. Τοῦτο τοίνυν ἐπαίρων τὸ κατόρθωμα, καὶ δεικνὺς
πάντων ἀνώτερον, ταῦτα εἴρηκε. Καὶ [f] γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν
ἀνθρώπων ἐπὶ τοῖς ὑπερέχουσι καὶ τὰ πρῶτα νικῶσιν, οὕτως
εἰώθασι λέγειν· οἷον ὅταν τις μεῖζον τῶν προτέρων λάβῃ τι
παρ' αὐτοῦ δῶρον, πολλάκις λέγει· νῦν ἔγνων ὅτι με ἀγαπᾷ
ὁ δεῖνα· οὐ τοῦτο λέγων, ὅτι τὸν ἔμπροσθεν ἠγνόει χρόνον,
ἀλλὰ δηλῶσαι βουλόμενος, ὅτι πάντων μεῖζον τὸ δοθὲν νῦν.
D Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀνθρωπίνως διαλεγόμενος, [g] "νῦν ἔγνων,"
φησὶν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν ὑπερβολὴν παραστῆσαι τοῦ ἄθλου
βουλόμενος, οὐχὶ τότε μαθὼν, οὐ τὸν φόβον, ἢ τὸ μέγεθος

[18] Gen. xxii. 12. [19] Susan. v. 42. [20] Gen. xii. 1. [21] Rom. iv. 3.

[x] τίς] τί B.F. [y] ἔγνων D. [z] δόγματα C. [a] καὶ ὅπερ] ὅπερ οὖν C. καὶ ὅπερ οὖν D. [b] κἂν] καὶ C.F. Mox τοῦ ἀνδρὸς sine crasi A.C. [c] μή-τοιγε A.B.C.D. μὴ ante περιμένων om. D. [d] Ἀβραὰμ] + τῷ θεῷ B.C.F. [e] τὸν θεὸν] τοῦ θεοῦ F. [f] γὰρ] + καὶ C. οἱ ante πολλοὶ debetur libris C.D. [g] φησὶν νῦν ἔγνων hoc ordine F. φησὶ τὸ νῦν ἔγνων C. Mox τοῦ ἄθλου om. D.

τοῦ φόβου. Καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ, [22] "Δεῦτε, [h] καταβάντες
ἴδωμεν," οὐ καταβάσεως δεόμενος λέγει· καὶ γὰρ τὰ πάντα
πληροῖ, καὶ πάντα οἶδε σαφῶς· ἀλλὰ παιδεύων ἡμᾶς, μὴ ἁπλῶς
ἀποφαίνεσθαι. Καὶ ὅταν λέγῃ, [23] "Κύριος [i] ἐξέκυψεν ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ," ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀκριβῆ λέγει
γνῶσιν. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "νῦν ἔγνων," φησὶ, τοῦτο δεικνὺς E
μεῖζον ἁπάντων ὂν τῶν ἔμπροσθεν. [k] Τούτου καὶ ἀπόδειξιν
αὐτοῦ παρέχεται ἐπάγων καὶ λέγων, "ὅτι οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ
σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ." Οὐκ εἶπε, "τοῦ υἱοῦ," μόνον, ἀλλὰ
(564) καὶ, "τοῦ ἀγαπητοῦ." Οὐδὲ γὰρ φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ
φιλοστοργίας, ἧς καὶ διὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον, καὶ τὴν ἀρετὴν
τοῦ παιδὸς πολλὴν οὖσαν, ἐν αὐτῷ [l] κατετόλμησεν. Εἰ δὲ
φαύλων παίδων οὐκ ἂν εὐκόλως καταφρονήσαιεν πατέρες, ἀλλὰ 451
καὶ τούτους πενθοῦσιν· ὅταν καὶ υἱὸς ᾖ, καὶ γνήσιος, καὶ [m] μονο-
γενὴς, καὶ ἀγαπητὸς, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μέλλῃ σφάτ-
τεσθαι τοῦ πατρὸς, τίς ἂν [n] εἴποι τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλο-
σοφίας; Οὗτος μυρίων διαδημάτων καὶ στεφάνων ἀπείρων
ὁ ἆθλος φαιδρότερος. Τῷ μὲν γὰρ τὸν στέφανον ἐκεῖνον
περικειμένῳ καὶ θάνατος ἐπελθὼν πολλάκις ἐπηρεάζει, καὶ πρὸ
τοῦ θανάτου [o] μυρίαι πραγμάτων ἐπιβουλαί· τοῦτο δὲ οὐδεὶς
οὐδὲ μετὰ τελευτὴν τὸ διάδημα ἀφελέσθαι δυνήσεται [p] τὸν περι-
κείμενον, οὐ τῶν ἰδίων, οὐ τῶν ἀλλοτρίων. Θέα δέ μοι καὶ τὸν B
τιμιώτατον λίθον τοῦ διαδήματος τούτου. Ὥσπερ γὰρ λίθος
τίμιος, οὕτως αὐτὸ συνδεῖ πρὸς τῷ τέλει. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ,
"δι' ἐμέ." Οὐδὲ γὰρ τὸ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐκ ἐφείσα-
το, ἀλλ' ὅτι δι' αὐτόν. Ὢ δεξιᾶς μακαρίας, οἵας κατηξιώθη μαχαί-
ρας; ὢ μαχαίρας θαυμαστῆς, [q] ποίας κατηξιώθη δεξιᾶς; ὢ μα-
χαίρας θαυμαστῆς, εἰς ποίαν παρεσκευάσθη χρείαν, καὶ ποίαν
ἤνυσε διακονίαν, καὶ ποίῳ ὑπηρέτησε τύπῳ; πῶς ᾑμάχθη, [r] πῶς
οὐχ ᾑμάχθη; [s] Οὐδὲ γὰρ οἶδα τί εἴπω· οὕτω φρικτὸν τὸ
μυστήριον ἦν. Οὐχ ἥψατο τῆς τοῦ παιδὸς δέρρης, οὐδὲ διῆλθε C
διὰ τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἁγίου ἐκείνου, οὐδὲ ἐφοινίχθη αἵματι δι-
καίου· μᾶλλον δὲ καὶ ἥψατο, καὶ [t] διῆλθε, καὶ ἐφοινίχθη, καὶ
ἐβαπτίσθη, καὶ οὐκ ἐβαπτίσθη. Τάχα ἐξεστηκέναι ὑμῖν δοκῶ

22 Gen. xi. 7. 23 Psal. xiii. 2.

[h] καταβ.] καὶ καταβ. A.C.D. [i] διέκυψεν C.D. [k] τούτου] τοῦτο C.
[l] κατετόλμησας C. Mox εὐκόλως om. B. [m] μονογ.] + ἢ F. καὶ ante Ἰσαὰκ
om. D. [n] εἴποι C. Flor. Edebatur εἴπῃ. [o] μυρίων B. Sav. marg.
[p] τοῦ περικειμένου C.D. [q] ποίας] οἵας A. Flor. Mox ὑπηρετήσατο Flor.
[r] πῶς] καὶ C.D. [s] οὐδὲ γὰρ] οὐ γὰρ A.B.C. Flor. Mox δέρης Flor.
[t] διῆλθε] οὐ διῆλθε D.

οὕτως ἐναντιολογῶν. Καὶ γὰρ ἐξέστηκα, τὸ θαῦμα ἐννοῶν
τοῦ δικαίου· ἀλλ' οὐκ ἐναντιολογῶ. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ δικαίου
χεὶρ [u] ἐνέπηξεν αὐτὴν τῷ φάρυγγι τοῦ παιδός· ἡ δὲ τοῦ θεοῦ
χεὶρ καὶ ἐμπαγεῖσαν οὐκ ἀφῆκεν αἵματι μολυνθῆναι τοῦ παιδός.
Καὶ γὰρ οὐχ ὁ Ἀβραὰμ αὐτὴν κατεῖχε μόνον, ἀλλὰ καὶ
D ὁ θεός· καὶ ὁ μὲν ὤθει διὰ τῆς γνώμης, [x] ὁ δὲ ἀνέστελλε διὰ
τῆς φωνῆς. Ἡ γὰρ αὐτὴ φωνὴ [y] καὶ ὥπλισε καὶ ἀφώπλισε
τὴν δεξιάν· καὶ καθάπερ ὑπὸ στρατηγῷ ταττομένη τῷ θεῷ,
πάντα τῷ ἐκείνου νεύματι διεπράττετο, καὶ πάντα τῇ ἐκείνου
φωνῇ [z] διηκονεῖτο. Σκόπει δέ. Εἶπε, σφάξον, καὶ εὐθέως
ὡπλίζετο· εἶπε, μὴ σφάξῃς, καὶ εὐθέως ἀφωπλίζετο· καὶ γὰρ
ἦν πάντα ἀπηρτισμένα. Καὶ ἐδείκνυ λοιπὸν ὁ θεὸς τὸν στρα-
τιώτην καὶ στρατηγὸν τῇ οἰκουμένῃ, τὸν στεφανίτην τῷ
θεάτρῳ τῶν ἀγγέλων, τὸν ἱερέα, τὸν βασιλέα, τὸν διαδήματος
μᾶλλον τῇ μαχαίρᾳ στεφανούμενον, τὸν τροπαιοῦχον, τὸν
E ἀριστέα, τὸν χωρὶς συμβολῆς νικητήν. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἂν εἴ
τις στρατηγὸς ἄριστον ἔχων στρατιώτην, ἀπὸ τῆς ὁπλοδεξιᾶς,
ἀπὸ τῆς στάσεως, ἀπὸ [a] τοῦ ῥυθμοῦ καταπλήξειε τὸν ἀντίδικον·
οὕτω καὶ ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς γνώμης, ἀπὸ τοῦ σχήματος, ἀπὸ τῆς
στάσεως μόνης τοῦ δικαίου τὸν κοινὸν ἁπάντων ἡμῶν ἐχθρὸν
διάβολον κατέπληξε καὶ ἐφυγάδευσε. Καὶ γὰρ οἶμαι κἀκεῖνον
τότε φρίξαντα ἀναχωρῆσαι. Εἰ δὲ [b] λέγοι τις, καὶ τίνος
ἕνεκεν οὐκ εἴασε βαπτισθῆναι τὴν δεξιὰν, εἶτα ἀθρόον ἀνέστησε
τὸν σφαγιασθέντα; ὅτι θεῷ θέμις οὐκ ἦν αἵματα δέχεσθαι
452 τοιαῦτα, ἀλλὰ ἀλαστόρων δαιμόνων ἡ τοιαύτη τράπεζα. Ἐν-
ταῦθα δὲ ἀμφότερα ἐδείκνυτο, καὶ ἡ τοῦ δεσπότου φιλανθρω-
πία, καὶ ἡ τοῦ δούλου εὐγνωμοσύνη. Καὶ πρότερον μὲν
ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς γῆς· τότε δὲ ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀνε-
χώρησε. Διὸ καὶ ἔλαβε [c] μετὰ τόκου τὸ κεφάλαιον. Καὶ
μάλα εἰκότως. Εἵλετο γὰρ μὴ κληθῆναι πατὴρ, ὥστε δοῦλος
εὐγνώμων φανῆναι. Διὰ τοῦτο οὐχὶ πατὴρ μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἱερεὺς [d] ἐγένετο· καὶ ἐπειδὴ ἀπέστη τῶν ἑαυτοῦ διὰ τὸν θεὸν,
διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς μετὰ τούτων ἐχαρίσατο αὐτῷ καὶ τὰ
B [e] αὐτοῦ. Ὅταν μὲν οὖν πολέμιοι ἐπιβουλεύωσι, καὶ μέχρι τῆς
πείρας πρόεισι θαυματουργῶν· οἷον ἐπὶ τῆς καμίνου, καὶ τῶν

[u] ἐνέπτυξεν A. p.p. τῇ φάρυγγι D. [x] ὁ δὲ] Sic D.F. Flor. cum utroque Interp. ὁ δὲ θεὸς vulgo. [y] Editi καὶ ὥπλισε τὴν δεξιὰν καὶ κατέστειλε· καὶ καθάπερ. Nostrum est in C.D.F. [z] διεκονεῖτο (sic) C. διηκόνητο A. Veron. Sav. διηκόνηται Ben. [a] τοῦ ῥυθμοῦ] Sic C.D. τοῦ ῥυμοῦ B.F. et Codex Billii. *impetu* Interpp. Edebatur τῆς ῥώμης, nec aliter A. [b] λέγοι B.C.F. λέγει Edd. Mox οὐκ εἴασε om. D. [c] μετὰ τοῦ τόκου C.D. [d] Sic D.F. ἐγίνετο vulgo. [e] αὐτοῦ] Sic B. et fortasse alii. ἑαυτοῦ C. αὑτοῦ Edd.

λεόντων· ὅταν δὲ αὐτὸς ἐπιτάττῃ, μέχρι προθυμίας ἵστησι τὸ
ἐπίταγμα. Τί γὰρ [f] ἔλειπεν, εἰπέ μοι, τῇ ἀριστείᾳ ταύτῃ
λοιπόν; Μὴ γὰρ προῄδει τὸ μέλλον ὁ Ἀβραάμ; μὴ γὰρ
ἐπραγματεύετο τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν; Εἰ γὰρ καὶ
προφήτης ἦν, ἀλλ' οὐ πάντα [g] ὁ προφήτης [h] οἶδεν. Ὥστε
περιττὴ λοιπὸν ἦν ἡ σφαγὴ, καὶ ἀναξία θεοῦ. [i] Εἰ δὲ ἔδει
μαθεῖν, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς μήτρας
πολλῷ θαυμαστότερον τοῦτο ἔμαθε· μᾶλλον δὲ, καὶ πρὸ τῆς C
(565) ἀποδείξεως ἐκείνης· πιστὸς γὰρ ἦν.

Σὺ δὲ μὴ θαύμαζε τὸν δίκαιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ζήλου· καὶ
ὁρῶν αὐτὸν ἐν τοσούτῳ θορύβῳ καὶ ζάλῃ κυμάτων ὡς ἐν
γαλήνῃ πλέοντα, ὁμοίως καὶ σὺ μεταχειρίζου τῆς ὑπακοῆς καὶ
τῆς ἀνδρείας τὸ πηδάλιον. Μὴ γάρ μοι τοῦτο [k] ἴδῃς μόνον,
ὅτι [l] θυσιαστήριον ᾠκοδόμησε, [m] καὶ τὰ ξύλα· ἀλλ' ἀναμνή-
σθητι καὶ τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου, καὶ λόγισαι πόσαι νιφάδες
ἐπῆλθον αὐτῷ στρατοπέδων ἐκδειματοῦσαι, ὅτε ἤκουσε τοῦ D
παιδίου λέγοντος, [n] "Ὁ πατὴρ, [o] ποῦ τὸ πρόβατον;" Ἐννόησον
πόσοι τότε ἐκινήθησαν λογισμοὶ, οὐ σιδήρῳ, ἀλλὰ φλογίνοις
δόρασιν ὡπλισμένοι, καὶ πάντοθεν κατακεντοῦντες αὐτὸν καὶ
διατέμνοντες. Εἰ γὰρ καὶ νῦν κατακλῶνται πολλοὶ καὶ μὴ
πατέρες ὄντες, [p] κἂν ἐδάκρυσαν, εἰ μὴ τὸ τέλος ᾔδεισαν· [q] πολ-
λοὺς δὲ, καίτοι τοῦτο εἰδότας, δακρύοντας ὁρῶ· τί πάσχειν
ἐκεῖνον εἰκὸς ἦν, τὸν αὐτὸν γεννήσαντα, τὸν θρέψαντα, τὸν ἐν
γήρᾳ, τὸν μόνον ἔχοντα [r] τοιοῦτον, τὸν ὁρῶντα, τὸν ἀκούοντα,
τὸν εὐθέως μέλλοντα ἀναιρεῖν; [s] Τίς ἡ σύνεσις τῶν ῥημάτων; E
τίς ἡ ἐπιείκεια τῆς [t] πεύσεως; Τίς [u] ἄρα ὁ ἐνεργῶν; ὁ [x] διά-
βολος, ὥστε ἐμπρῆσαι τὴν φύσιν; Μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὁ θεὸς,
ἵνα μᾶλλον βασανίσῃ τὴν χρυσῆν τοῦ δικαίου ψυχήν. Ὅταν
μὲν γὰρ ἡ γυνὴ φθέγγηται τοῦ Ἰὼβ, διάβολος ἐνεργεῖ· τοι-
αύτη γὰρ ἡ συμβουλή· οὗτος δὲ οὐδὲν βλάσφημον φθέγγεται,
ἀλλὰ καὶ σφόδρα εὐσεβὲς καὶ μεμεριμνημένον. [y] Καὶ πολλὴ ἡ

[f] ἔλιπεν B.D. ἔλοιπεν A. [g] ὁ] ὡς C.D. [h] οἶδεν] ᾔδει C.D.
[i] εἰ δὲ εἴποις (εἴπῃς C.) ὅτι ἔδει μαθεῖν (μαθεῖν ἔδει C.) ὡς ἐκ ν. ἐ. δ. (δ. ἐ C.) ὁ θεὸς, πῶς ἔδει, φαίην ἂν (+ ἐγὼ C.) ἀπὸ τῆς μ. π. θ. τοῦτο μαθών; Sic C.D.
[k] ἴδῃς C.D. ceteri cum Flor. εἴπῃς. Correxeram ἴδῃς in Annot. ad Homilias in Matth. Tom. iii. p. 79. [l] θυσ.] τὸ θυσ. C. [m] καὶ τὰ ξύλα] καὶ ξύλα συνανήνεγκεν C. καὶ ξύλα ἐπέθηκεν Flor. Mox παιδὸς pro παιδίου bis A.
[n] ὁ πατὴρ] πάτερ C.D. Flor. [o] ποῦ τὸ πρ.] Sic B.C.D.F. Flor. τὸ πρ. ποῦ; vulgo. [p] κἂν C.D.F. καὶ Edd. [q] πολλοὺς δὲ] μᾶλλον δὲ πολλοὺς D. μᾶλλον δὲ εἰ πολλοὺς C. [r] τοιοῦτον] καὶ τοιοῦτον C.D. τοῦτον F. Flor. τὸν ante μόνον om. F. [s] τίς] + ἄρα C.D. [t] πεύσεως] σπεύσεως A. πύστεως F. [u] ἄρα om. C.D. [x] διάβολος] + ἐρεῖς C.D. [y] καὶ πολλὴ] πολλὴ γὰρ C. πολὺ γὰρ D. Mox τῶν λόγων om. B.

χάρις ἐπήνθει τοῖς ῥήμασι, πολὺ τὸ μέλι τῶν λόγων ἀπέστα-
ξεν, ἀπὸ γαλήνης καὶ ἡμέρου ῥέον ψυχῆς· καὶ λιθίνην ἱκανὰ
453 ταῦτα ἦν μαλάξαι διάνοιαν τὰ ῥήματα. Ἀλλ' οὐ τὸν ἀδά-
μαντα ἐκεῖνον περιέτρεψεν, [z] ἀλλ' οὐδὲ ἔσεισεν, [a] οὐδὲ εἶπε, τί
πατέρα καλεῖς τὸν μικρὸν ὕστερον οὐκ ἐσόμενόν σου πατέρα,
τὸν ἤδη ταύτην ἀπολέσαντα τὴν τιμήν; Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ
ὁ παῖς ἐρωτᾷ; Οὐ περιεργαζόμενος ἁπλῶς, οὐδὲ πολυπρα-
γμονῶν, ἀλλ' ἀγωνιῶν ὑπὲρ τῶν προκειμένων. Καὶ γὰρ
[b] ἐνενόει ὅτι, εἰ μὴ ἐβούλετο [c] λαβεῖν κοινωνὸν τῶν γινομένων,
οὐκ ἂν τοὺς μὲν παῖδας ἀφῆκε κάτω μένειν, αὐτὸν δὲ μόνον
παρέλαβε. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὅτε μόνοι γεγόνασι, τότε αὐτὸν
B ἐρωτᾷ, ὅτε οὐδεὶς ἤκουε τῶν λεγομένων· τοσαύτη τοῦ παιδὸς ἡ
σύνεσις ἦν. Ἆρα οὐ διεθερμάνθητε πάντες, καὶ ἄνδρες καὶ
γυναῖκες; Οὐχὶ ἕκαστος ὑμῶν περιπτύσσεται τῇ διανοίᾳ καὶ
καταφιλεῖ τὸ παιδίον, καὶ θαυμάζει τὴν σύνεσιν, καὶ αἰδεῖται
τὴν εὐλάβειαν, μεθ' ἧς καὶ συμποδιζόμενος καὶ ἐπὶ τοῖς ξύλοις
ἐπιτιθέμενος, οὐκ ἐξεπλήττετο, οὐκ ἐσκίρτα, οὐ κατεγίνωσκε τοῦ
πατρὸς ὡς μαινομένου, ἀλλὰ καὶ ἐδεσμεῖτο, καὶ ἀνεβιβάζετο,
καὶ ἐπετίθετο, καὶ πάντα ἔφερε σιγῇ, καθάπερ τις ἀρνειὸς,
μᾶλλον δὲ, καθάπερ ὁ κοινὸς [d] πάντων δεσπότης; Καὶ γὰρ
ἐκείνου ἐμιμεῖτο τὴν ἐπιείκειαν, [e] καὶ τὸν τύπον ἐφύλαττεν.
C [24] "Ὡς πρόβατον γὰρ ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς [f] ἐναν-
τίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος." Καίτοιγε ἐφθέγξατο
οὗτος· καὶ γὰρ καὶ ὁ δεσπότης αὐτοῦ ἐφθέγξατο. Πῶς οὖν
ἄφωνος; Τουτέστιν, οὐδὲν αὔθαδες εἶπεν, οὐδὲ τραχὺ, ἀλλὰ
πάντα ἥμερα καὶ προσηνῆ, καὶ μᾶλλον τῆς σιγῆς τὰ ῥήματα
τὴν ἐπιείκειαν ἐδήλου. Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς [g] ἔλεγεν, [25] "Εἰ μὲν
κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί
με [h] δέρεις;" καὶ τὴν ἐπιείκειαν μᾶλλον ἐδήλωσεν, ἢ [i] εἰ
ἐσίγησε. Καὶ ὥσπερ οὗτος τῷ πατρὶ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου,
οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ σταυροῦ διαλέγεται, [26] "Πάτερ, ἄφες
D αὐτοῖς," λέγων, "οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι." Τί οὖν ὁ πατρι-
άρχης; [27] "Ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν,
τέκνον." Ἑκάτεροι τὰ ὀνόματα τῆς φύσεως καλοῦσιν· ἐκεῖνος
πατέρα, καὶ τέκνον οὗτος. Καὶ χαλεπὸς ἑκατέρωθεν ὁ πόλε-

24 Esai. liii. 7. 25 Joan. xviii. 23. 26 Luc. xxiii. 34. 27 Gen. xxii. 8.

z ἀλλ' om. C.D. Flor. a οὐδὲ εἶπε] ἀλλ' οὐδὲ εἶπε A. οὐδὲ γὰρ εἶπε C.
b ἐννοεῖ D. c λαβεῖν] αὐτὸν λαβεῖν C.D. λαβεῖν αὐτὸν F. d ἁπάντων
C.D. e καὶ] ἐκείνου καὶ F. f ἔναντι D. g ἔλεγεν] λέγων C.D.
Mox copulam ante τὴν ἐπιείκειαν om. D. h δαίρεις A.C. et corr. B.
i εἰ deest in Codd. praeter C.

μος [k] διεγείρεται, καὶ πολλὴ ἡ ζάλη, καὶ ναυάγιον οὐδαμοῦ·
ἡ γὰρ φιλοσοφία πάντων ἐκράτει. Εἶτα ἐπειδὴ ἤκουσε τὸν
θεὸν, οὐκέτι εἶπεν [l] οὐδὲν, οὐδὲ περιειργάσατο· οὕτω συνετὸν ἦν
τὸ παιδίον, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει. Εἶδες τὸν
βασιλέα, πόσων ἐκράτησε στρατοπέδων, πόσων [m] πολέμων
ἐπιόντων; Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἦσαν οἱ βάρβαροι τῇ πόλει τῶν E
Ἱεροσολύμων φοβεροὶ, ὅτε ἐπῆλθον αὐτῇ πολλάκις, ὡς οἱ
λογισμοὶ [n] τούτῳ, πάντοθεν αὐτῷ περικαθήμενοι· ἀλλ' ὅμως
ἁπάντων περιεγένετο. Βούλει καὶ τὸν ἱερέα ἰδεῖν; οὐ πόρρω-
θεν τὸ ὑπόδειγμα. Ὅταν γὰρ αὐτὸν ἴδῃς πῦρ ἔχοντα καὶ
(566) μάχαιραν, καὶ [o] θυσιαστηρίῳ ἐφεστῶτα, τί λοιπὸν ἀμφι-
βάλλεις ὑπὲρ τῆς ἱερωσύνης; Εἰ δὲ βούλει καὶ τὴν θυσίαν ἰδεῖν,
ὅρα διπλῆν. Προσήνεγκε γοῦν παῖδα, προσήνεγκε καὶ πρό-
βατον, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων τὴν ἑαυτοῦ γνώμην· καὶ τῷ
μὲν αἵματι τοῦ προβάτου τὴν δεξιὰν, τῇ δὲ σφαγῇ τοῦ παιδὸς 454
τὴν ψυχὴν ἡγίασεν. Οὕτως ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, αἵματι μονο-
γενοῦς, θυσίᾳ ἀμνοῦ. Καὶ γὰρ καὶ οἱ ἱερεῖς αἵματι ἡγιάζοντο
τῶν ἱερείων τῶν τῷ θεῷ προσαγομένων. Βούλει καὶ [p] τὸν
προφήτην ἰδεῖν; [28] "Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ [q] ὑμῶν ἠγαλλιάσατο,
ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη," φησίν.
Οὕτω καὶ σὺ γίνῃ βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐν τῷ
λουτρῷ· βασιλεὺς μὲν, πάσας χαμαὶ ῥίψας τὰς πονηρὰς
πράξεις, καὶ τὰ ἁμαρτήματα κατασφάξας· ἱερεὺς δὲ, [r] ἑαυτὸν
προσενεγκὼν τῷ θεῷ, καὶ [s] καταθύσας τὸ σῶμα, καὶ [t] σφαγεὶς B
καὶ αὐτός· [29] "Εἰ γὰρ συναπεθάνομεν αὐτῷ, φησὶ, καὶ [u] συζή-
σομεν αὐτῷ·" προφήτης δὲ, τὰ μέλλοντα μανθάνων, καὶ ἔνθους
γινόμενος, καὶ σφραγισάμενος. Καθάπερ γὰρ στρατιώταις
σφραγὶς, οὕτω καὶ τοῖς πιστοῖς τὸ πνεῦμα ἐπιτίθεται· κἂν
λειποτακτήσῃς, κατάδηλος γίνῃ πᾶσιν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ εἶχον
[x] σφραγῖδα τὴν περιτομὴν, ἡμεῖς δὲ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύ-
ματος. Ταῦτα οὖν εἰδότες, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ἑαυτῶν ἐννοή-
σαντες, ἄξιον τῆς χάριτος ἐπιδειξώμεθα βίον, ἵνα καὶ τῆς
μελλούσης ἐπιτύχωμεν βασιλείας· [y] ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς C
ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ

28 Joan. viii. 56. 29 2 Tim. ii. 11.

[k] διεγείρετο A. διηγείρετο Flor. Mox ἐκράτει pro κρατεῖ editum est ex C.D.F. [l] οὐδὲν om. A. [m] πολεμίων A.C. Mox γὰρ om. D. [n] τούτῳ] Sic C.D.F. τούτων vulgo. Ex iisdem libris αὐτῷ pro αὐτὸν recepimus. [o] θυσιαστήριον A.C. [p] Articulus est in C.D.F. non in Edd. [q] ἡμῶν A.C. [r] σεαυτὸν C.D. [s] καταθύσας] θύσας F. [t] σφαγεὶς] σφαγιασθεὶς C. [u] συζήσωμεν A.B. [x] σφραγῖδα om. B. [y] ἧς—— ἐπιτυχεῖν om. A.

Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ.

[1] Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον.

D ΤΙ φῄς, ὦ μακάριε Παῦλε; φειδόμενος αὐτῶν [a] οὐκ ἦλθες εἰς Κόρινθον; Οὐκοῦν ἐναντιολογίαν τινὰ ἡμῖν εἰσάγεις ἐνταῦθα. Ἀνωτέρω μὲν γὰρ ἔλεγες, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθες, ἐπειδὴ οὐ κατὰ σάρκα [b] βουλεύῃ, οὐδὲ κύριος εἶ σαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τοῦ πνεύματος ἐξουσίας πανταχοῦ περιάγῃ, καὶ τὰς θλίψεις εἰς μέσον ἦγες· ἐνταῦθα δὲ σὸν φῂς εἶναι τὸ μὴ [c] ἐλθεῖν, οὐκέτι τῆς τοῦ πνεύματος ἐξουσίας· [d] καὶ γάρ φησιν, ὅτι "φειδόμενος ὑμῶν, [e] οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον." Τί οὖν
E ἔστιν εἰπεῖν; Ἢ ὅτι καὶ τοῦτο αὐτὸ τοῦ πνεύματος ἦν, καὶ ἠθέλησε μὲν αὐτὸς ἐλθεῖν, [f] ὑπέβαλε δὲ τὸ πνεῦμα μὴ παραγενέσθαι, τὴν φειδὼ τὴν αὐτῶν προβαλλόμενον· ἢ περὶ ἑτέρας λέγει παρουσίας, [g] δηλῶν ὅτι πρὶν ἢ γράψαι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, [h] ἠθέλησεν ἐλθεῖν, [i] καὶ κατέσχεν ἑαυτὸν δι' ἀγάπην, ὥστε μὴ ἀδιορθώτοις ἐπιστῆναι. Εἰκὸς δὲ καὶ μετὰ τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν, τοῦ πνεύματος μηκέτι κωλύοντος αὐτὸν, ἑκόντα διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην μεῖναι. Ὃ καὶ μᾶλλον ἔστιν ὑποπτεῦσαι, ὅτι παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν τὸ πνεῦμα ἐκώλυεν· ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιλογισάμενος ὅτι τοῦτο βέλτιον,
455 ἔμεινε. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πάλιν ἑαυτοῦ μέμνηται, ὃ συνεχῶς [k] λέγων οὐ παύσομαι, [l] ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἑαυτῷ συνιστάμενος. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῦτο εἰκὸς ἦν ὑποπτεύειν αὐτοὺς, καὶ λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠθέλησας ἐλθεῖν· ἐμίσησας γὰρ ἡμᾶς· δείκνυσι τοὐναντίον, ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἐφίλει αὐτούς. Τί δέ ἐστι τὸ, "φειδόμενος;" Ἤκουσα, φησὶν,

[1] Cap. I. v. 23.

Hom. IV. [a] οὐκ] οὐκέτι F. Mox ἐνταῦθα om. D. [b] βουλεύῃ] δουλεύεις D. [c] ἐλθεῖν] + εἰ δὲ σὸν D. [d] καὶ γάρ φησιν] εἶπε γὰρ D. [e] οὐκέτι] Sic B.D.F. οὐκ Edd. [f] ὑπέβαλλε A.B. Mox προβαλλόμενος D. [g] δηλῶν] δῆλον A. ὥστε δῆλον D. [h] ἠθέλησε] + μὲν A. [i] καὶ κατέσχεν] κατέσχε δὲ D. [k] λέγων] Sic D.F. λέγειν vulgo. [l] καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων ἑαυτὸν συνιστᾷ D. In vulgata lectione ἑαυτὸν pro ἑαυτῷ habet F.

ὅτι ἐπόρνευσάν τινες παρ᾽ ὑμῖν· οὐκ ἤθελον οὖν ἐλθὼν λυπῆσαι
ὑμᾶς. Καὶ γὰρ ἀνάγκη παρόντα ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ
ἐπεξελθεῖν καὶ κολάσαι, καὶ πολλοὺς ἀπαιτῆσαι δίκην. Βέλτιον B
οὖν εἶναι [m] ἐνόμισα ἀπεῖναι, καὶ ἐνδοῦναι μετανοῆσαι, ἢ παρὼν
ἐπεξελθεῖν, καὶ παροξυνθῆναι μειζόνως. Καὶ γὰρ πρὸς τῷ
τέλει τῆς ἐπιστολῆς σαφῶς αὐτὸ παρεδήλωσεν εἰπών· [2] "Φο-
βοῦμαι μή πως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς,
καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοη-
σάντων ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ, ᾗ ἔπραξαν." Τοῦτο
τοίνυν καὶ ἐνταῦθα ἐνδείκνυται, καὶ [n] λέγει μὲν [o] αὐτὸ [p] ὡς
(567) ἀπολογούμενος, ἐπιστύφει δὲ αὐτοὺς σφοδρότατα, καὶ φοβεῖ.
Καὶ γὰρ ᾐνίξατο τιμωρίας ὄντας αὐτοὺς ὑπευθύνους, [q] καί τι C
καὶ πεισομένους, εἰ μὴ ταχέως διορθωθεῖεν. Ὃ καὶ αὐτὸ
πάλιν ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς φησιν, ὅτι [3] "ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ
πάλιν, οὐ φείσομαι." Πλὴν ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν σαφέστερον, ἐν-
ταῦθα δὲ, ἐπειδὴ προοίμιον ἦν, οὐχ οὕτως αὐτὸ λέγει, ἀλλ᾽
[r] ὑπεσταλμένως· καὶ οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ
τοῦτο πάλιν θεραπεύει, ἐπιδιορθώσει κεχρημένος. Ἐπειδὴ γὰρ
ὥσπερ ἐξουσίαν πολλὴν ἐνδεικνυμένου τὸ ῥῆμα ἦν· φείδεται
γάρ τις ἐκείνων, οὓς καὶ κολάσαι κύριός ἐστι· τοῦτο αὐτὸ
παραμυθούμενος, καὶ τὸ δοκοῦν εἶναι τραχὺ συσκιάζων φησὶν, D
[4] "Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως." Τουτέστιν, οὐ διὰ
τοῦτο εἶπον, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκ ἦλθον, ὡς κυριεύων ὑμῶν.
Καὶ οὐκ [s] εἶπεν, ὑμῶν, ἀλλὰ, "τῆς πίστεως·" ὃ καὶ πραότερον ἦν
καὶ ἀληθέστερον. Τὸν γὰρ [t] μὴ βουλόμενον πιστεῦσαι τίς
κύριος ἀναγκάσαι; "Ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν."
Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἡ χαρὰ ὑμῶν ἡμετέρα ἐστὶν, οὐκ ἦλθον,
ἵνα μὴ ἐμβάλω εἰς λύπην ὑμᾶς, καὶ αὐξήσω τὴν [u] ἀθυμίαν τὴν
ἐμήν· ἀλλ᾽ ἔμεινα, ἵνα διορθωθέντες ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς, εὐφραν-
θῆτε. Πάντα γὰρ ποιοῦμεν ὑπὲρ τῆς χαρᾶς τῆς ὑμετέρας, καὶ E
ὑπὲρ τούτου σπεύδομεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κοινωνοῦμεν αὐτῇ.
"Τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε." Ὅρα πάλιν ὑπεσταλμένως δια-
λεγόμενον. Δέδοικε γὰρ αὐτῶν καθάψασθαι πάλιν, ἐπειδὴ
σφοδρῶς αὐτῶν ἐν τῇ προτέρᾳ [x] καθίκετο ἐπιστολῇ, καί τινα
μεταβολὴν ἐπεδείξαντο· καὶ ἔμελλεν αὐτοὺς τοῦτο ἀνατρέπειν,

[2] 2 Cor. xii. 21. [3] 2 Cor. xiii. 2. [4] v. 24.

[m] ἐνόμισα] ἐνόησα A. Veron. [n] λέγει] ἄγει B. Sav. marg. [o] αὐτὸ] Sic B.D.F. αὐτὸς vulgo. [p] ὡς, quod abest ab Edd. ante Ben. est in omnibus libris. [q] καί τι] καίτοι A. Proximum καὶ om. B. [r] ὑπε-σταλμένος hic et infra A. [s] εἶπεν] + ἁπλῶς D. [t] μὴ om. B. [u] ἀθυμίαν] ἐπιθυμίαν A. [x] καθήψατο D.F.

εἰ μεταβαλλόμενοι πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπιτίμησιν ὑπέμενον. Διὸ
πολλῷ τῆς προτέρας ἡμερωτέρα αὕτη. [5] "Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ
τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς." Τὸ, [y] "πάλιν," δεί-
456 κνυσι καὶ ἤδη λυπηθέντα ἐκεῖθεν· καὶ δοκῶν ἀπολογεῖσθαι, [z] λαν-
θανόντως αὐτῶν καθάπτεται. Εἰ δὲ καὶ ἤδη ἐλύπησαν, καὶ
πάλιν ἔμελλον λυπεῖν, ἐννόησον ὅσην [a] εἰκὸς γενέσθαι τὴν
[b] ἀηδίαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει, ὅτι ἐλυπήσατε· ἑτέρως
δὲ μεθοδεύει τὸν λόγον, τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνιττόμενος, καὶ λέγων,
ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθον, ἵνα μὴ λυπήσω ὑμᾶς· ὃ τὴν αὐτὴν
μὲν ἰσχὺν ἔχει τούτῳ [c] ᾧ [d] εἶπον, εὐπαράδεκτον δὲ μᾶλλόν ἐστι.
[6] "Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ
B ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;" [e] Ποία αὕτη ἀκολουθία; Μεγίστη μὲν
οὖν. Σκόπει δέ. Οὐκ ἠθέλησα, φησὶν, ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα
μὴ λυπήσω ὑμᾶς πλέον, ἐπιτιμῶν, ἀγανακτῶν, ἀποστρεφόμενος.
Εἶτα ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ σφοδρὸν ἦν, καὶ κατηγορίαν αὐτῶν
εἶχεν, εἴγε οὕτως ἔζων ὡς Παῦλον λυπεῖν, ἐπιδιορθώσει
χρώμενός φησιν· "Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ
εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;" Ὃ δὲ λέγει,
[f] τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ δὲ καὶ ἐν λύπῃ ἔμελλον εἶναι, ἀναγκα-
ζόμενος ὑμῖν ἐπιτιμᾶν καὶ ὁρᾶν λυπουμένους, ἀλλ' ὅμως καὶ
[g] αὐτὸ τοῦτο ηὔφραινέ με. Μεγίστης γὰρ τοῦτο ἀγάπης
τεκμήριον, τὸ [h] τοσούτου παρ' ὑμῖν ἄξιον εἶναί με, ὡς δύνασθαι
δάκνειν ὑμᾶς ἀποστρεφόμενον. Καὶ ὅρα σύνεσιν. Ὃ γὰρ
τοῦ νόμου τῶν μαθητῶν ἦν, τὸ ἀλγεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι [i] ἐπι-
τιμωμένους, τοῦτο ὡς χαριζομένους αὐτοὺς [k] εἰσάγει. Οὐδεὶς
[l] γάρ με οὕτως εὐφραίνει, φησὶν, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἐπιστρεφόμενος
[m] τῶν ἐμῶν ῥημάτων, καὶ λυπούμενος ὅταν βλέπῃ με ὀργιζό-
μενον. Καίτοι τὸ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν· εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ
ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ δυνάμενος [n] ὑμᾶς εὐφρᾶναι; Ἀλλ' οὐ
D λέγει τοῦτο, ἀλλ' ἀντιστρέφει πάλιν αὐτὸ, θεραπεύων αὐτοὺς,
καὶ λέγων· [o] εἰ καὶ λυπῶ ὑμᾶς, χάριν μοι παρέχετε κἂν τούτῳ
μεγίστην, ὅτι δάκνεσθε ὑπὸ τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων. [7] "Καὶ

[5] Cap. II. v. 1. [6] v. 2. [7] v. 3.

[y] πάλιν] + εἰπὼν D. [z] λανθανόντως B.D.F. λεληθότως vulgo. λεληθότων A. [a] εἰκὸς] + ἦν F. [b] ἀηδίαν] ἀηδείαν F. ἄνοιαν A. Vid. Annot. [c] ᾧ] ὃ F. [d] εἶπον] εἶπεν B.F. Statim δὲ om. A.F. [e] ποία] καὶ ποία F. Mox οὖν om. A. [f] τοιοῦτον] τοῦτο B. [g] αὐτὸ τ. ηὔφρ.] διὰ τοῦτο εὐφραίνω F. [h] τοσοῦτον A. [i] ἐπιτιμώμενος (ous superscr.) (sic) A. [k] εἰσάγει] + καί φησιν D. [l] γάρ με] με γὰρ B. με ἄρα D. [m] τῶν] ἐκ τῶν D. [n] ἡμᾶς F. cum Erasmo. [o] εἰ γὰρ καὶ D. Mox edebatur καὶ γὰρ ἔγραψα: sed γὰρ non est in D.F. nec, ut videtur, in Mosqq.

ἔγραψα ὑμῖν αὐτὸ τοῦτο.” Ποῖον; Ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἦλθον,
φειδόμενος ὑμῶν. Πότε [p] ἔγραφεν; Ἐν τῇ [q] προτέρᾳ, ὅτε
ἔλεγεν· [8] “Οὐ θέλω ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν;” [r] Οὐκ ἔγωγε
οἶμαι, ἀλλ’ ἐν [s] αὐτῇ τῇ ἐπιστολῇ, ὅτε εἶπε, [9] “Μὴ ἐλθόντα με
πάλιν ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς.” Ἔγραψα οὖν αὐτὸ
τοῦτο πρὸς τῷ τέλει, φησὶ, “μή πως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ
θεός μου, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων.” Διὰ E
(568) τί [t] δὲ ἔγραφες; “Ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην σχῶ ἀφ’ ὧν ἔδει με
χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων
ὑμῶν ἐστιν.” Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι εὐφραίνομαι ἀλγούντων
ὑμῶν, καὶ ἔτι αὐθαδέστερον τοῦτο ἦν καὶ τραχύτερον, πάλιν
αὐτὸ ἀνέστρεψεν ἑτέρως, καὶ [u] ἡμερώτερον αὐτὸ ἐποίησεν οἷς
ἐπήγαγε. Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, προέγραψα ὑμῖν, ἵνα [x] μὴ
ἐν ὀδύνῃ ὑμᾶς εὕρω μὴ διορθωθέντας. Διὰ τοῦτο εἶπον,
“ἵνα μὴ λυπηθῶ,” οὐ τὸ [y] ἑαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον. 457
Οἶδα γὰρ ὅτι ἐὰν ἴδητε χαίροντα, χαίρετε· κἂν θεάσησθε
ἀλγοῦντα, ἀλγεῖτε. Ὅρα τοίνυν ἄνωθεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν
εἰρημένων· οὕτω γὰρ εὐμαθέστερος [z] ἡμῖν ἔσται ὁ λόγος. Οὐκ
ἦλθον, φησὶν, ἵνα μὴ λυπήσω ὑμᾶς, ἀδιορθώτους εὑρών. Τοῦτο
δὲ ἐποίουν, οὐ τὸ ἐμαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ ὑμέτερον. Ἐγὼ
μὲν [a] γὰρ λυπουμένων ὑμῶν, ἔχω ἡδονὴν οὐ μικρὰν, ὅταν ἴδω
τοσοῦτον ἐμοῦ φροντίζοντας, ὡς καὶ λυπεῖσθαι καὶ ἀλγεῖν
ἀγανακτοῦντος ἐμοῦ. “Τίς γάρ ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ
ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ;” Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω διακείμενος, B
ἐπειδὴ τὸ ὑμέτερον σκοπῶ, ἔγραψα ὑμῖν [b] τὸ αὐτὸ τοῦτο, ἵνα
μὴ λυπηθῶ· καὶ ἐν τούτῳ πάλιν οὐ τὸ ἐμὸν σκοπῶν, ἀλλὰ τὸ
ὑμέτερον. Οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ὑμεῖς μέλλετε λυπεῖσθαι, ἀλ-
γοῦντά με ὁρῶντες, ὥσπερ οὖν καὶ εὐφραίνεσθε, χαίροντα
θεωροῦντες. Σκόπει [c] τοίνυν σύνεσιν. Εἶπεν, ἵνα μὴ λυπήσω
οὐκ ἦλθον, καίτοιγε εὐφραίνομαι, φησίν. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ
ἐκείνων ἀλγούντων εὐφραίνεσθαι, κατὰ τοῦτο, φησὶ, χαίρω,
καθὸ καθάπτομαι· ἐπεὶ καθ’ ἕτερον λυποῦμαι, ὅταν τοὺς οὕτω
φιλοῦντας ἀναγκάζωμαι λυπεῖν, οὐ [d] τούτῳ μόνον τῷ ἐπιτιμᾶν, C

[8] 1 Cor. xvi. 7. [9] 2 Cor. xii. 21.

[p] ἔγραψεν F. πότε ἔγραφεν; ἐν τῇ πρ.] πρὸς δὲ τὸ πότε ἔγραψεν, τάχα τις ἐρεῖ ὅτι ἐν τῇ πρ. D. [q] προτέρᾳ] + ἐπιστολῇ F. [r] οὐκ ἔγωγε] ἐγὼ δὲ οὐκ D. [s] αὐτῇ] ταύτῃ D.F. [t] δὲ] + καὶ D. [u] ἡμερώτερον] ἡμέτερον A. Sequens αὐτὸ om. D.F. [x] μὴ ἐν ὀδύνῃ] ἐν ἡδονῇ B.D.F. Sav. marg. μὴ ante διορθωθέντας om. B. Sav. marg. *ut cum gaudio reperiam vos correctos* Erasm. [y] ἑαυτοῦ A.B.F. ἐμαυτοῦ vulgo. [z] ἡμῖν ἔσται] ὑμῖν ἐστὶν A. [a] γὰρ] + καὶ D. [b] τὸ αὐτὸ τοῦτο] τοῦτο αὐτὸ B.F. [c] τοίνυν] + ἀποστολικὴν D. [d] τούτῳ] τοῦτο D.F. ταὐτὸ A. Statim τὸ ἐπιτιμᾶν A.D.

ἀλλὰ [e] τῷ καὶ αὐτὸς ἐν λύπῃ εἶναι, καὶ ὑμᾶς διὰ τούτου πάλιν
λυπεῖν. Σκόπει δὲ πῶς αὐτὸ καὶ μετ᾽ ἐγκωμίου τίθησι λέγων,
“ἀφ᾽ ὧν ἔδει με χαίρειν.” Τοῦτο γὰρ γνησιότητα μαρτυ-
ροῦντός ἐστι, καὶ πολλὴν [f] φιλοστοργίαν· ὡς ἂν εἰ περὶ υἱῶν
τις εἶπε πολλὰ εὐεργετηθέντων, καὶ περὶ οὓς ἐπόνεσεν. Εἰ τοί-
νυν διὰ τοῦτο γράφω, καὶ οὐκ ἔρχομαι, μέγα τι οἰκονομῶν οὐκ
ἔρχομαι, καὶ οὐ μισῶν, οὐδὲ ἀποστρεφόμενος, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
φιλῶν.

Εἶτα, ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι ὁ λυπῶν εὐφραίνει, ἵνα μὴ λέγωσι,
D τοῦτο οὖν αὐτὸ σπουδάζεις, ἵνα εὐφραίνῃ, καὶ ἐπιδείξῃ πᾶσι
πόσην [g] ἔχεις ἰσχύν; ἐπήγαγεν· [10] “Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως
καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων· οὐχ
ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέ-
ρως εἰς ὑμᾶς.” Τί ταύτης φιλοστοργότερον τῆς ψυχῆς;
Αὐτῶν [h] γὰρ τῶν ἡμαρτηκότων οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ
πλέον δείκνυσιν ἑαυτὸν ἀλγήσαντα. Οὐ γὰρ ἀπὸ θλίψεώς
φησι μόνον, ἀλλ᾽, “ἀπὸ πολλῆς·” οὐδὲ [i] διὰ δακρύων, ἀλλὰ,
“διὰ πολλῶν δακρύων καὶ συνοχῆς καρδίας·” τουτέστιν, ἀπηγ-
E χονιζόμην, ἀπεπνιγόμην ὑπὸ τῆς ἀθυμίας· καὶ μηκέτι φέρων
τῆς ἀθυμίας τὸ νέφος, ἔγραψα ὑμῖν· “οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ᾽
ἵνα γνῶτε τὴν ἀγάπην, φησὶν, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.”
Καίτοι τὸ ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλ᾽ ἵνα
διορθωθῆτε· [k] καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἔγραψεν. Ἀλλ᾽ οὐ λέγει
τοῦτο, ἀλλὰ καταγλυκαίνων μᾶλλον τὸν λόγον, καὶ εἰς μεῖζον
φίλτρον αὐτοὺς ἐπισπώμενος, τοῦτο ἀντ᾽ ἐκείνου τίθησι, δεικνὺς
ὅτι πάντα ἀπὸ ἀγάπης ποιεῖ. Καὶ οὐχ ἁπλῶς φησιν, ἀγάπην,
458 ἀλλ᾽, “ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.” Βούλεται γὰρ
αὐτοὺς καὶ ταύτῃ ἐπισπάσασθαι, τῷ δεῖξαι ὅτι πλέον πάντων
αὐτοὺς φιλεῖ, καὶ [l] ὡς περὶ ἐξαιρέτους μαθητὰς διάκειται. Διό
φησιν· [11] “Εἰ καὶ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν
εἰμι·” καὶ, “Ἐὰν πολλοὺς παιδαγωγοὺς ἔχητε, ἀλλ᾽ οὐ πολ-
λοὺς πατέρας·” καὶ πάλιν, “Ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν
τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς·” καὶ προϊών φησι,
“[m] Καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι·” καὶ
B ἐνταῦθα, “ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.” Ὥστε εἰ καὶ θυμοῦ

[10] v. 4. [11] 1 Cor. ix. 2. iv. 15. 2 Cor. i. 12. xii. 15.

[e] τῷ καὶ] καὶ τὸ A. τὸ (om. καὶ) ex corr. D. [f] φιλοστ.] + τὸ αὐτὸ γὰρ λέγει D. Mox ἐπόνησεν D.F. [g] ἔχεις B. ἔχῃς vulgo. [h] γὰρ om. D. Mox ἀλγοῦντα A. [i] διὰ δακρύων] Sic D. *per lacrymas* Bill. διὰ vulgo abest. Mox δακρύων om. D. [k] καὶ γὰρ] + καὶ B.D. Mox γλυκαίνων A. [l] ὡς περὶ] ὡσπερεὶ B. [m] καὶ] εἰ καὶ D.

τὰ ῥήματα [n]ἔγεμεν, ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἦν πολλῆς καὶ [o]ὀδύνης ὁ θυμός. Καὶ γράφων τὴν ἐπιστολὴν, ἔπασχον, [p]ἤλγουν, οὐχ ὅτι ἡμαρτήκατε μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἠναγκαζόμην λυπεῖν. Καὶ τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐξ ἀγάπης· [q]ὥσπερ ἂν εἴ [r]τις ἔχων παῖδα γνήσιον σηπεδόνα ἔχοντα, ἀναγκαζόμενος τέμνειν καὶ καίειν,
(569) [s]δι' ἀμφότερα πάσχοι, καὶ ὅτι νοσεῖ, καὶ ὅτι ἀναγκάζεται αὐτὸν [t]τέμνειν. Ὥστε ὃ νομίζετε εἶναι τοῦ μισεῖν ὑμᾶς σημεῖον, τοῦτο τοῦ σφόδρα φιλεῖν ἦν. Εἰ δὲ τὸ λυπῆσαι ἐξ ἀγάπης, πολλῷ μᾶλλον τὸ εὐφραίνεσθαι [u]λυπουμένων.

Ἀπολογησάμενος τοίνυν ὑπὲρ ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ ἀπολογεῖται C πολλαχοῦ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται· εἰ γὰρ ὁ θεὸς αὐτὸ ποιεῖ λέγων, [12]"Λαός μου, τί ἐποίησά σοι;" πολλῷ μᾶλλον Παῦλος· ἀπολογησάμενος οὖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ μέλλων μετιέναι λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀπολογίαν τὴν ὑπὲρ τοῦ πεπορνευκότος· ἵνα μὴ [x]διαστραφῶσιν, ὡς τἀναντία κελευόμενοι, καὶ προσφιλονεικήσωσιν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ καὶ τότε ὀργισθεὶς, καὶ νῦν κελεύων αὐτὸν ἀφιέναι· ὅρα πῶς αὐτὸ προῳκονόμησεν, ἀπό τε τῶν εἰρημένων, ἀπό τε τῶν ῥηθησομένων. Τί γάρ φησιν; [13]"Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκε." Πρῶτον αὐτοὺς D ἐπαινέσας, ὡς [y]τὰ αὐτὰ χαίροντας, καὶ τὰ αὐτὰ λυπουμένους, τότε ἐμβάλλει εἰς τὸν περὶ τούτου λόγον, εἰπὼν πρῶτον, ὅτι "ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν." Εἰ δὲ ἡ χαρά [z]μου πάντων ὑμῶν [a]ἐστι χαρὰ, δεῖ μετ' ἐμοῦ καὶ νῦν ἡσθῆναι, ὥσπερ ἠλγήσατε μετ' ἐμοῦ τότε. Καὶ γὰρ δι' ὧν ἐλυπήθητε, ηὐφράνατε· καὶ δι' ὧν χαίρετε νῦν, ἂν ἄρα ἡσθῆτε, τὸ αὐτὸ ποιήσετε. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἡ ἐμὴ λύπη πάντων ὑμῶν ἐστιν· ἀλλ' ἐν τοῖς ἄλλοις κατασκευάσας τοῦτο, νῦν [b]οὗ μάλιστα ἔχρῃζε, τοῦτο E τέθεικε, τὴν χαρὰν, εἰπὼν ὅτι "ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν." Εἶτα καὶ τῶν προτέρων μέμνηται λέγων· "Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς." Οἶδα, φησὶν, ὅτι συνωργίσθητέ μοι καὶ συνηγανακτήσατε ἐπὶ τῷ πεπορνευκότι, καὶ ἐκ μέρους πάντας ὑμᾶς ἐλύπησε τὸ συμβάν. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπον, "ἐκ μέρους," οὐχ ὡς ὑμῶν [c]ἔλαττον ἀλγησάντων, ἢ ἐγὼ, ἀλλ' ἵνα μὴ βαρήσω

12 Mic. vi. 3. 13 v. 5.

n ἔγεμεν] λέγομεν A. o ὀδύνης] ἡδονῆς A. Veron. p ἤλγουν] καὶ ἤλγουν F. Mox ἡμάρτετε D.F. q ὥσπερ] + γὰρ D. εἰ om. A.B. r τις ἔχων] ἔχων τις B. ἔχων om. D. ὥσπερ ἂν ἔχων τις Edd. s δι' ἀμφοτέρων A. Statim πάσχοι B. πάσχει vulgo. t τέμνειν] + οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς ἔπασχεν D. u λυπούμενον B.D.F. x ἐπιστραφῶσι A. y τὰ αὐτὰ] τὰ αὐτῷ D. et p.p. τὰ αὐτοῦ. z μου accessit ex D.F. a ἐστι] ἐμὴ A. ἐστι om. B. b οὗ μάλιστα] Sic B.D.F. cum Sav. marg. et Erasmo. Legebatur μόνον οὗ. c Sic B.D.F. ἐλάττονα vulgo.

459 ἐκεῖνον τὸν πορνεύσαντα. Οὐκ ἐμὲ τοίνυν μόνον ἐλύπησεν,
ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς ὁμοίως, [d]εἰ καὶ φειδόμενος αὐτοῦ εἶπον, "ἀπὸ
μέρους." Εἶδες πῶς αὐτῶν εὐθέως ἐχάλασε τὸν θυμὸν, δείξας
καὶ τῆς ἀγανακτήσεως κοινωνοὺς γενομένους; [14]"Ἱκανὸν τῷ
τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων." Καὶ οὐ λέγει,
τῷ πεπορνευκότι, ἀλλὰ πάλιν, "τῷ τοιούτῳ," ὡς καὶ ἐν τῇ
προτέρᾳ· ἀλλ' οὐ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, [e]ἀλλ' ἐκεῖ μὲν [f]αἰσχυ-
νόμενος, ἐνταῦθα δὲ φειδόμενος. Διὸ οὐδὲ μέμνηται λοιπὸν
B οὐδαμοῦ τῆς ἁμαρτίας· καιρὸς γὰρ ἀπολογίας ἦν. [15]"Ὥστε
τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μή πως
τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος." Οὐ γὰρ μόνον
κελεύει λῦσαι τὴν ἐπιτίμησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανά-
γει. Τὸν γὰρ μαστιγωθέντα ἂν μόνον τις ἀφῇ, καὶ [g]μὴ
θεραπεύσῃ, οὐδὲν ἐποίησεν. Ὅρα δὲ πῶς κἀκεῖνον πάλιν
καταστέλλει, ἵνα μὴ τῇ συγχωρήσει γένηται χείρων. Εἰ γὰρ
καὶ ἐξωμολογήσατο, καὶ μετενόησε, δείκνυσιν ὅτι οὐ τοσοῦτον
ἀπὸ τῆς μετανοίας, ὅσον ἀπὸ τῆς δωρεᾶς λαμβάνει τὴν ἄφεσιν.
C Διό φησι, "χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι." Καὶ τὸ ἑξῆς
πάλιν τὸ αὐτὸ δηλοῖ. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ ἄξιός ἐστιν, οὐδὲ ἐπειδὴ
ἀρκοῦσαν μετάνοιαν ἐπεδείξατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενής ἐστι, διὰ
τοῦτο, φησὶν, ἀξιῶ. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, "μή πως τῇ περισσο-
τέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος." Τοῦτο δὲ καὶ μαρτυροῦντος
ἦν αὐτῷ πολλὴν τὴν μετάνοιαν, καὶ οὐκ ἀφιέντος εἰς ἀπόνοιαν
ἐλθεῖν. Τί δέ ἐστι τὸ, "καταποθῇ;" Ἢ [h]τοῦτο ποιήσας
ὅπερ καὶ Ἰούδας ἐποίησεν, ἢ καὶ [i]ἐν τῷ ζῆν χείρων γενόμενος.
D Κἂν [k]γὰρ ἀποσκιρτήσῃ, φησὶ, τῷ μὴ φέρειν ἐπιπλέον τὴν
ἐκ τῆς ἐπιτεινομένης ἐπιπλήξεως ὀδύνην· πολλάκις καὶ ἀπο-
γνοὺς, ἢ εἰς ἀγχόνην, ἢ εἰς μείζονα λοιπὸν ἥξει κακίαν. Δεῖ
τοίνυν προκαταλαβεῖν, ἵνα μὴ χαλεπώτερον τὸ ἕλκος γένηται,
μηδὲ ὅπερ κατωρθώσαμεν, ἀπολέσωμεν τῇ ἀμετρίᾳ. Ταῦτα
[l]δὲ ἔλεγεν, ἐκεῖνον, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, καὶ καταστέλλων, καὶ
παιδεύων μὴ γενέσθαι μετὰ τὴν ἄφεσιν ῥαθυμότερον. Οὐ
γὰρ ὡς ἀπονιψάμενον τέλεον, ἀλλ' ὡς δεδοικὼς μὴ χαλεπώτε-
ρόν τι ἐργάσηται, οὕτως ἐδεξάμην, φησίν. Ὅθεν μανθάνομεν,
E ὅτι οὐ δεῖ μόνον πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ

[14] v. 6. [15] v. 7.

[d] εἰ, quod aberat, habent B.D.F. et Sav. marg. [e] ἀλλ' ἐκεῖ μὲν] ἐκεῖ μὲν γὰρ D. [f] αἰσχυν.] + οὕτως εἶπεν D. [g] μὴ pro οὐ emendatum ex B.D.F. Infra post χείρων subjungit D. καὶ δείκνυσι ὅτι εἰ καὶ ἐξ. καὶ μ. ὅμως οὐ τοσοῦτον κ. τ. ἑ. Mox χαρίσασθαι om. B. [h] τοῦτο ποιήσας] ὅτι τοῦτο ποιήσει D. καὶ post ὅπερ om. B.F. [i] ἐν τῷ ζῆν] περαιτέρω χωρήσειεν τὸ ζῆν D. Statim γινόμενος B. [k] γὰρ om. A. Veron. Statim ἀποσκιρτήσει A. [l] δὲ] γὰρ D. Mox καὶ ante καταστέλλων om. F.

πρὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ἕξιν τῶν ἁμαρτανόντων τὴν μετά-
(570) νοιαν ὁρίζειν· ὃ καὶ τότε ὁ ἀπόστολος ἐποίησε. Καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο αὐτοῦ τὸ ἀσθενές· καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγε, "μὴ καταποθῇ," ὡς ἐπὶ θηρίου, ὡς ἐπὶ χειμῶνος, ὡς ἐπὶ κλύδωνος. [16]"Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς." Οὐκέτι ἐπιτάττει, ἀλλὰ παρακαλεῖ, οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς ὁμότιμος, κἀκείνους ἐπὶ τοῦ θρόνου καθίσας τοῦ [m]δικαστικοῦ, ἑαυτὸν ἔστησεν ἐν τάξει συνηγόρου. Ἐπειδὴ γὰρ κατώρθωσεν ὅπερ ἐβούλετο, ἀπλήστως ὑπὸ
χαρᾶς τῇ ἱκετηρίᾳ κέχρηται. Καὶ τί ποτέ ἐστιν ὃ παρακα- 460
λεῖς, εἰπέ μοι; "Κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην." Τουτέστι, βεβαιῶσαι, μὴ ἁπλῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε προσέσθαι. Τοῦτο δὲ [n]πάλιν μαρτυροῦντός ἐστιν αὐτοῖς ἀρετὴν μεγίστην· εἴγε οἱ οὕτω φιλοῦντες αὐτὸν καὶ συγκροτοῦντες, ὡς καὶ φυσιωθῆναι, οὕτως ἀπεστράφησαν, ὡς τοσαῦτα κάμνειν τὸν Παῦλον, ἵνα κυρώσωσιν εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Τοῦτο ἀρετὴ μαθητῶν, τοῦτο ἀρετὴ διδασκάλων, τὸ οὕτως ἐκείνους εὐηνίους [o]εἶναι, τὸ οὕτως
αὐτὸν ῥυθμίζειν αὐτούς. Τοῦτο εἰ καὶ νῦν [p]ἐγίνετο, οὐκ ἂν οἱ B
ἁμαρτάνοντες ἀναισθήτως ἐπλημμέλησαν. Οὔτε γὰρ φιλεῖν ἁπλῶς δεῖ, οὔτε ἀποστρέφεσθαι ἄνευ λόγου τινός.

[17]"Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε·" [q]μὴ μόνον ἐν τῷ ἀποτέμνειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ συνάπτειν. Εἶδες πῶς πάλιν καὶ ἐνταῦθα αὐτοῖς περιΐστησι τὸν ἀγῶνα; Ὥσπερ γὰρ, ἡνίκα [r]ἥμαρτεν, ἐναγωνίους αὐτοὺς ἐποίησεν, εἰ μὴ ἐκτέμοιεν, εἰπὼν, [18]"Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ," καὶ ἕτερα πλείονα· οὕτω καὶ
ἐνταῦθα πάλιν τὸν τῆς παρακοῆς [s]αὐτοῖς ἐφίστησι φόβον, C
μονονουχὶ λέγων, ὅτι ὥσπερ τότε οὐχ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ νῦν οὐχ ὑπὲρ ἐκείνου μᾶλλον ἢ ὑμῶν αὐτῶν βουλευτέον ὑμῖν ἐστι, μὴ δόξητε φιλόνεικοί τινες εἶναι καὶ ἀπάνθρωποι, καὶ οὐκ ἐν ἅπασιν ὑπήκοοι. Διό φησιν, "Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε." Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἔδοξεν ἂν καὶ φθόνου [t]εἶναι, καὶ βασκανίας· τοῦτο δὲ δείκνυσι καθαρὰν μάλιστα τὴν
ὑπακοὴν, καὶ εἰ πρὸς φιλανθρωπίαν ἐστὲ ἐπιτήδειοι. Τοῦτο D
γὰρ μαθητῶν εὐγνωμόνων, τὸ μὴ μόνον ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία κελεύσαντι πείθεσθαι. Διὰ τοῦτο εἶπεν, "εἰς πάντα,"

16 v. 8. 17 v. 9. 18 1 Cor. v. 6.

[m] δικαστηρίου A. [n] πάλιν om. B.F. [o] Post εἶναι plurima omissa in D. usque ad καὶ βασκανίας. [p] ἐγένετο F. [q] μὴ μόνον—συνάπτειν om. F. [r] Olim legebatur ἥμαρτον. ἥμαρτεν conjecit Sav. et tacite edidit Montef. ἥμαρτεν B. ἡμάρτανεν F. *peccasset* Interpp. [s] αὐτοῖς] αὐτοῦ F. Mox ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν om. B.F. [t] εἶναι om. F.

δεικνὺς ὅτι ἐὰν μὴ ὑπακούσωσιν, οὐχ οὕτως ἐκεῖνον ὡς ἑαυτοὺς καταισχύνουσι, φιλονείκων λαμβάνοντες δόξαν. Ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἵνα κἀντεῦθεν αὐτοὺς ὠθήσῃ πρὸς τὸ [u] πεισθῆναι. Διὸ καὶ λέγει, "εἰς τοῦτο γὰρ ἔγραψα ὑμῖν." Καίτοι οὐ διὰ τοῦτο ἔγραψε, λέγει δὲ διὰ τοῦτο, ὥστε αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι. Τὸ γὰρ προηγούμενον ἦν ἡ ἐκείνου σωτηρία· ἀλλ' ἔνθα μηδὲν
E βλάπτεται, κἀκείνοις χαρίζεται. [x] Τῷ δὲ εἰπεῖν, "εἰς πάντα," πάλιν ἐγκωμιάζει, τῆς προτέρας ὑπακοῆς ἀναμνήσας, καὶ εἰς μέσον αὐτὴν ἀγαγών. 19 "Ὧι δέ τι χαρίζεσθε, κἀγώ." Ὁρᾷς πῶς πάλιν τὰ δευτερεῖα ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐκείνους μὲν ἄρχοντας, ἑαυτὸν δὲ ἑπόμενον δεικνύς; Τοῦτό ἐστι μαλάξαι τραχυνομένην γνώμην, τοῦτο ἐκλῦσαι [y] φιλονεικοῦσαν. Εἶτα ἵνα μὴ ὑπτίους ποιήσῃ, ὡς κυρίους ὄντας, καὶ μὴ ἀφῶσιν αὐτὸν, πάλιν αὐτοὺς ἄγχει πρὸς τοῦτο λέγων, ὅτι καὶ [z] αὐτὸς ἐχαρίσατο. "Καὶ γὰρ ἐγὼ [a] εἴ τι κεχάρισμαι, [b] ὃ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς." Καὶ τοῦτο γὰρ αὐτὸ δι' ὑμᾶς ἐποίησα, φησί. Καὶ ὥσπερ ἡνίκα [c] ἐκέλευεν ἀποτεμεῖν, [d] οὔτε ἀφῆκεν αὐτοὺς γενέσθαι [e] κυ-
461 ρίους χαρίσασθαι, εἰπὼν, 20 "Ἤδη κέκρικα παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ," καὶ ἔλαβε πάλιν κοινωνοὺς αὐτοὺς τῆς ψήφου, εἰπὼν, "συναχθέντων ὑμῶν παραδοῦναι αὐτὸν," δύο τὰ μέγιστα κατασκευάζων, καὶ τὸ ἐξενεχθῆναι τὴν ἀπόφασιν, καὶ τὸ μὴ χωρὶς ἐκείνων, ὥστε μὴ δόξαι ταύτῃ πλήττειν, καὶ οὔτε μόνος αὐτὴν ἐκφέρει, ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐθάδη εἶναι καὶ [f] ὑπερῶφθαι αὐτοὶ, οὔτε τὸ πᾶν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, ἵνα μὴ κύριοι γενόμενοι προδῶσι τὸν ἡμαρτηκότα, ἀκαίρως αὐτῷ χαριζόμενοι· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ λέγων, ὅτι ἐγὼ ἤδη ἐχαρισάμην, [g] ὃς ἐν
B τῇ προτέρᾳ ἤδη κέκρικα. Εἶτα ἵνα μὴ πληγῶσιν, ὡς ὑπερο- (571)
φθέντες, φησὶ, "δι' ὑμᾶς." Τί οὖν; δι' ἀνθρώπους [h] συνεχώρησεν; Οὐχί. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ προσέθηκεν, "ἐν προσώπῳ Χριστοῦ." Τί ἐστιν, "ἐν προσώπῳ Χριστοῦ;" Ἢ κατὰ θεὸν, φησὶν, ἢ εἰς δόξαν τοῦ Χριστοῦ. "Ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν." Εἶδες πῶς καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς ἐπιτρέπει, καὶ πάλιν ἀφαιρεῖται αὐτὴν, ἵνα ἐκείνῳ μὲν μαλάξῃ, τούτῳ δὲ τὸ αὔθαδες αὐτῶν [i] ἐκκόψῃ; Οὐ τοῦτο δὲ μόνον ἐντεῦθεν κατα-
C σκευάζει, ἀλλὰ καὶ τὸ δεῖξαι κοινὴν τὴν βλάβην [k] οὖσαν, εἰ

19 v. 10, 11. 20 1 Cor. v. 3—5.

[u] πεισθῆναι] πενθῆσαι A. [x] τῷ] τὸ A.D.F. [y] φιλονεικοῦσαν] φιλονεικίαν D.F. [z] αὐτὸς] εἰκὸς D. [a] εἴ τι om. F. [b] ὃ] ᾧ B. et alter Mosquensium. [c] ἐκέλευσεν B.F. [d] οὔτε] οὐκ F. [e] κυρίους] + τοῦ F. [f] ὑπερόπται D. [g] ὃς] ὡς B. [h] συνεχώρησας A. [i] ἐγκόψει A. [k] οὖσαν om. B.

παρακούσαιεν· ὅπερ καὶ ἐν ἀρχῇ πεποίηκε. Καὶ γὰρ τότε
ἔλεγε, "Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ·" καὶ ἐνταῦθα
πάλιν, "ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ." Καὶ
πανταχοῦ καὶ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων ποιεῖ τὴν ἄφεσιν. Σκόπει δὲ
ἄνωθεν. "Εἰ δέ τις λελύπηκε, φησὶν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ'
ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ, πάντας ὑμᾶς." Εἶτα πάλιν,
"Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων."
Τοῦτο αὐτοῦ ψῆφος καὶ γνώμη. Ἀλλ' οὐκ ἔστη μέχρι τῆς
ψήφου, ἀλλὰ πάλιν αὐτοὺς κοινωνοὺς ποιεῖ, λέγων· "Ὥστε D
τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι. Διὸ
παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην." Πάλιν ἐκείνων τὸ
ὅλον ποιήσας, εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν ἑαυτοῦ μεταβαίνει, λέγων·
"Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν,
εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε." Εἶτα πάλιν αὐτῶν ποιεῖ τὴν
χάριν, λέγων, "Ὧι δέ τι χαρίζεσθε·" εἶτα [l] αὐτοῦ, "καὶ ἐγὼ,"
λέγων, "εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς·" εἶτα καὶ ἐκείνων καὶ
ἑαυτοῦ· "Καὶ γὰρ ἐγὼ, φησὶν, εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν
προσώπῳ Χριστοῦ·" ἢ εἰς δόξαν Χριστοῦ, ἢ ὡς τοῦ Χριστοῦ E
καὶ τοῦτο κελεύοντος· ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἔπειθε. Καὶ γὰρ
ἐδεδοίκεισαν λοιπὸν μὴ χαρίσασθαι πρᾶγμα [m] εἰς δόξαν αὐτοῦ
διαβαῖνον, καὶ αὐτῷ δοκοῦν. Εἶτα πάλιν τὸ κοινὸν βλάβος, εἰ
παρακούσαιεν, [n] τίθησι λέγων, "ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ
τοῦ Σατανᾶ·" καλῶς πλεονεξίαν ὀνομάσας· οὐ γὰρ τὰ αὐτοῦ
λαμβάνει λοιπὸν, ἀλλὰ τὰ ἡμῶν ἁρπάζει· [o] γέγονε γὰρ
ἀμείνων. Μηδέ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι οὗτος μόνος θηριάλωτος
γίνεται, ἀλλὰ καὶ τοῦτο σκόπησον, ὅτι ἐλαττοῦται τῆς
[p] ἀγέλης ὁ ἀριθμὸς, καὶ νῦν μάλιστα, ὅτε δύναται ὅπερ ἀπέ- 462
βαλεν ἀνακτήσασθαι. "Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνο-
οῦμεν·" ὅτι καὶ προσχήματι εὐλαβείας ἀπόλλυσιν. Οὐ γὰρ
μόνον [q] τῷ εἰς πορνείαν ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου
δύναται διαφθεῖραι, τῆς ἀμέτρου λύπης τῆς ἐπὶ τῇ μετανοίᾳ.
Ὅταν οὖν μετὰ τῶν ἰδίων καὶ τοὺς ἡμετέρους λαμβάνῃ, ὅταν
καὶ ἁμαρτάνειν κελεύων ἀπολλύῃ, καὶ μετανοεῖν κελευόντων
ἡμῶν ἁρπάζῃ, πῶς οὐχὶ πλεονεξία τὸ πρᾶγμα; Οὐ γὰρ ἀρκεῖ
αὐτῷ δι' ἁμαρτίας καταβάλλειν, ἀλλὰ καὶ διὰ μετανοίας, ἂν
μὴ νήφωμεν, τοῦτο ποιεῖ. Διὸ καὶ πλεονεξίαν εἰκότως ἐκά-
λεσεν, ὅταν καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων κρατῇ. Τὸ γὰρ δι' ἁμαρτίας B

[l] αὐτοῦ] τὸ αὐτοῦ D. τὰ αὐτοῦ F. [m] εἰς] μὴ εἰς D. [n] τίθησι] τί φησι A. [o] Clausulam γέγονε (γέγονεν in Codd.) γὰρ ἀμείνων (ἄμεινον F.), quae vulgo abest, ex nostris D.F. eruimus. Pergit D. μὴ δὴ μόνον ἴδῃς τοῦτο, ὅτι——ἀλλὰ κἀκεῖνο σκόπησον. [p] ἀγέλης] + ἡμῶν D.F. [q] τῷ] τὸ A.B.

λαμβάνειν, ἴδιον αὐτοῦ ἐστι· τὸ μέντοι διὰ μετανοίας, οὐκέτι· ἡμέτερον γὰρ, οὐκ ἐκείνου τὸ ὅπλον. Ὅταν οὖν καὶ ἐντεῦθεν δύνηται λαμβάνειν, σκόπησον πῶς ἡ ἧττα αἰσχρὰ, πῶς ὡς ἀσθενῶν καὶ ταλαιπώρων καταγελάσεται καὶ καταδραμεῖται, εἴγε τοῖς ἡμετέροις ὅπλοις ἡμᾶς [r] μέλλοι χειροῦσθαι. Καὶ γὰρ σφόδρα καταγέλαστον καὶ τῆς ἐσχάτης αἰσχύνης, διὰ τῶν ἡμετέρων φαρμάκων τὰ τραύματα αὐτὸν κατασκευάζειν. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν· "οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν·" τὸ
C ποικίλον, τὸ δολερὸν, τὸ κακομήχανον, τὸ κακοῦργον, τὸ ἐπὶ προσχήματι εὐλαβείας ἐπηρεαστικὸν [s] ἐμφαίνων.

[t] Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς ἐννοοῦντες, μηδέποτε μηδενὸς καταφρονῶμεν, μηδέποτε ἁμαρτάνοντες ἀπογινώσκωμεν· μηδ' αὖ ῥαθυμῶμεν πάλιν, ἀλλὰ συντρίβωμεν τὴν διάνοιαν πλημμελοῦντες, μὴ ἁπλῶς ῥήματα προβαλλώμεθα. Καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς ἐγὼ, οἳ λέγουσι μὲν πενθεῖν τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲν δὲ μέγα ἐργάζονται, ἀλλὰ νηστεύουσι μὲν, καὶ τραχέα φοροῦσιν ἱμάτια, χρημάτων δὲ μᾶλλον τῶν καπηλευόντων ἐφίενται, καὶ ὀργῇ
D πλέον θηρίων ἁλίσκονται, καὶ κακηγορίαις χαίρουσι μᾶλλον, ἢ ἐγκωμίοις ἕτεροι. Οὐκ ἔστι ταῦτα μετάνοια· εἰκών ἐστι (572)
μετανοίας ταῦτα καὶ σκιὰ μόνον, οὐ μετάνοια. Διὸ καὶ ἐπὶ τούτων καλὸν εἰπεῖν· σκοπεῖτε, "μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν." Τοὺς μὲν γὰρ δι' ἁμαρτημάτων, τοὺς δὲ διὰ μετανοίας ἀπόλλυσι, [u] τούτους δὲ ἑτέρῳ τρόπῳ πάλιν, τῷ μηδὲν ἀπὸ μετανοίας ἀφεῖναι καρποῦσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπολέσαι ἐξ εὐθείας οὐχ εὗρεν, ἑτέραν ἦλθεν ὁδὸν, τοὺς μὲν πόνους ἐπιτείνων, τοὺς δὲ καρποὺς
E ἀφαιρούμενος, καὶ πείθων ὡς τὸ πᾶν κατωρθωκότας, οὕτω τῶν ἄλλων ἀμελεῖν. Ἵν' οὖν μὴ εἰκῇ κόπτωμεν ἑαυτοὺς, μικρὰ πρὸς τὰς τοιαύτας διαλεχθῶμεν γυναῖκας· γυναικῶν γὰρ μάλιστα τουτὶ τὸ νόσημα. Καλὸν μὲν καὶ τοῦτο ὃ [x] πράττετε νῦν, νηστεία, καὶ χαμευνία, καὶ σποδός· ἀλλ' ὅταν τὰ ἄλλα μὴ προσῇ, τούτων ὄφελος οὐδέν. Ἔδειξε πῶς ἀφίησιν ἁμαρτίας ὁ θεός· τί τοίνυν ἐκείνην ἀφέντες τὴν ὁδὸν, ἑτέραν [y] ἑαυτοῖς τέμνετε; Ἥμαρτον οἱ Νινευῖταί ποτε, καὶ ἐποίησαν ταῦτα, ἃ
463 καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε νῦν· ἀλλ' ἴδωμεν τί αὐτοὺς ὠφέλησε. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν καμνόντων πολλὰ μὲν ἐπάγουσιν οἱ ἰατροὶ, ὁ

[r] μέλλοι B.F. vulgo μέλλει. [s] ἐμφαίνων B.D.F. quod conjectura assecutus erat Sav. Edebatur ἐμφαίνειν. Statim ταῦτα δὴ οὖν D. [t] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ μετανοίας, καὶ τοῦ μὴ καταφρονεῖν τινος. Veron. [u] τούτους δὲ] ἄλλους C. τούτους δὲ ἄλλους D. Mox τὸ pro τῷ D.F. [x] πράττετε B.C. cum Billio, et sic tacite ed. Montef. πράττεται vulgo. [y] ἑαυτοῖς B.D.F. ἑαυτοὺς C. αὐτοῖς Edd.

δὲ συνετὸς οὐ τοῦτο σκοπεῖ, ὅτι τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ὁ ἀρρωστῶν, ἀλλὰ τί αὐτὸν ὠφέλησεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα σκοπεῖν δεῖ. Τί οὖν ὠφέλησε τοὺς βαρβάρους ἐκείνους; Ἐπέθηκαν νηστείαν τοῖς τραύμασι, καὶ [z] σφοδρὰν νηστείαν ἐπέθηκαν, καὶ χαμευνίαν, σάκκου περιβολὴν, [a] καὶ τέφραν, καὶ ὀδυρμούς· ἐπέθηκαν καὶ μεταβολὴν βίου. Ἴδωμεν [b] οὖν τί τούτων ἐποίησεν αὐτοὺς ὑγιεῖς. Καὶ πόθεν εἰσόμεθα, φησίν; Ἂν πρὸς τὸν ἰατρὸν B
ἔλθωμεν, ἂν αὐτὸν ἐρωτήσωμεν· οὐ γὰρ ἀποκρύψεται ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐρεῖ. Μᾶλλον δὲ ἵνα μηδεὶς ἀγνοῇ, μηδὲ ἔρεσθαι δέηται, καὶ ἀνέγραψε τὸ φάρμακον τὸ ἀναστῆσαν αὐτούς. Τί [c] οὖν τοῦτό ἐστιν; [21] "Εἶδε, φησὶν, ὁ θεὸς, ὅτι ἀπέστρεψεν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ μετενόησεν ἐπὶ τῇ κακίᾳ, ᾗ ἐλάλησε ποιῆσαι αὐτοῖς." Οὐκ εἶπεν, ὅτι εἶδε νηστείαν, καὶ σάκκον, καὶ σποδόν. Καὶ ταῦτα οὐ νηστείαν ἀναιρῶν λέγω· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ [d] μετὰ τῆς νηστείας τὸ τῆς νηστείας κρεῖττον ποιεῖν [e] παραινῶν, τὸ πάσης κακίας ἀπέχεσθαι. Ἥμαρτε καὶ ὁ Δαυΐδ· ἴδωμεν οὖν καὶ C
οὗτος πῶς μετενόησε. Τρεῖς ἡμέρας ἐκάθισεν ἐπὶ τέφρας. Ἀλλ' [f] ἐκεῖνο οὐχ ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας ἐποίει, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παιδίου, μεθύων ἔτι τῷ πάθει· τὴν δὲ ἁμαρτίαν ἑτέρως ἀπέσμηχε, ταπεινοφροσύνῃ, συντριβῇ καρδίας, κατανύξει ψυχῆς, [g] τῷ μηκέτι τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, τῷ μεμνῆσθαι διηνεκῶς αὐτῆς, τῷ φέρειν εὐχαρίστως τὰ ἐπιόντα ἅπαντα, τῷ φείδεσθαι τῶν λυπούντων, τῷ μὴ [h] ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους τοῦτο ποιεῖν κωλύειν. Ὅτε γοῦν αὐτὸν ὁ Σεμεεὶ μυρίοις ἔπλυνεν ὀνείδεσι, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ παρόντος ἀγανακτοῦντος, ἔλεγεν, [22] "Ἄφες αὐτὸν [i] καταρᾶσθαί με, ὅτι D
κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ." Καρδίαν γὰρ συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην εἶχεν, ὃ μάλιστα αὐτοῦ τὰ ἁμαρτήματα [k] ἀπέσμηχε. Καὶ γὰρ τοῦτο ἐξομολόγησις, τοῦτο μετάνοια. Ἂν δὲ νηστεύοντες ἀλαζόνες ὦμεν, οὐ μόνον οὐδὲν ὠφελήθημεν, ἀλλὰ καὶ ἐβλάβημεν.

[l] Ταπείνωσον τοίνυν τὴν καρδίαν καὶ σὺ, ἵνα τὸν θεὸν ἐπισπάσῃ· [23] "Ἐγγὺς γὰρ κύριος τοῖς συντετριμμένοις [m] τῇ καρδίᾳ." Οὐχ ὁρᾷς ἐν ταῖς οἰκίαις ταῖς λαμπραῖς τοὺς ἠτιμω-

21 Jon. iii. 10. 22 2 Reg. xvi. 10. 23 Psal. xxxiii. 19.

[z] σφοδρὰν] σφόδρα A.C. φαιδρὰν D. [a] καὶ om. C. idem p.p. ὀδυρμόν. [b] οὖν om. F. [c] οὖν τοῦτο] τοῦτο οὖν A.F. Mox αὐτοῦ A.B.C. αὑτοῦ vulgo. [d] μετὰ τῆς νηστείας om. A.B. μετὰ pro τὸ iidem. Vid. Annot. [e] παραινῶν] + ποῖον δὴ τοῦτο; C.D. τὸ ante πάσης om. D. Mox ἐκάθησεν A.B. [f] ἐκεῖνο] Sic C.D.F. et Erasm. Edebatur ἐκεῖνος. [g] τῷ] τὸ ubique A. [h] ἀμύνεσθαι] ἀμοίβεσθαι (sic) C. [i] καταράσασθαι B. [k] ἀπέσμιξεν (sic) A. [l] ταπείνου D. [m] τὴν καρδίαν C.F.

E μένους, πῶς οὐδὲ τῶν ἐλαττόνων οἰκετῶν ὑβριζόντων αὐτοὺς [n]οὐκ ἀντιλέγουσιν, ἀλλὰ φέρουσι διὰ τὴν ἀτιμίαν, ᾗ περιέβαλεν [o]αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία; Οὕτω καὶ σὺ ποίει· κἂν λοιδορήσῃ σέ τις, μὴ ἀγριάνῃς, ἀλλὰ στέναξον, μὴ ἐπὶ τῇ ὕβρει, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τῇ σε εἰς ἀτιμίαν ἐμβαλούσῃ. Στέναξον ὅταν ἁμάρτῃς, μὴ ὅτι κολάζεσθαι [p]μέλλεις· τοῦτο γὰρ οὐδέν· ἀλλ' ὅτι προσέκρουσάς σου τῷ δεσπότῃ τῷ οὕτως ἡμέρῳ, [q]τῷ οὕτω προσηνεῖ, τῷ οὕτω σε φιλοῦντι καὶ ἐκκρεμαμένῳ τῆς σωτηρίας
464 τῆς σῆς, ὡς καὶ τὸν υἱὸν ἐπιδοῦναι ὑπὲρ σοῦ. Διὰ ταῦτα στέναξον, καὶ τοῦτο ποίει διηνεκῶς· τοῦτο γὰρ ἐξομολόγησις. Μὴ νῦν μὲν φαιδρὸς, αὔριον δὲ σκυθρωπὸς, εἶτα φαιδρὸς, ἀλλὰ διαπαντὸς μένε ἐν τῷ πενθεῖν καὶ συντρίβειν σαυτόν. [24]"Μακάριοι γὰρ, [r]φησὶν, οἱ πενθοῦντες," τουτέστιν, οἱ διηνεκῶς τοῦτο ποιοῦντες. [s]Μένε τοῦτο ποιῶν διηνεκῶς, καὶ σαυτῷ προσέχων, καὶ συντρίβων σου τὴν διάνοιαν, ὡς ἄν τις γνήσιον υἱὸν ἀποβαλὼν πενθοίη. [25]"Διαρρήξατε, [t]φησὶ, τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ μὴ τὰ (573)
B ἱμάτια ὑμῶν." Τὸ [u]δὲ διερρωγὸς οὐκ ἂν ἐπαρθείη· τὸ συντετριμμένον οὐκ ἂν ἐξαnaσταίη. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν λέγει, "Διαρρήξατε," ὁ δὲ λέγει, [26]"Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." Κἂν σοφὸς ᾖς, κἂν πλούσιος, κἂν δυνάστης, διάρρηξον τὴν καρδίαν, μὴ ἀφῇς αὐτὴν μέγα φρονεῖν, μηδὲ φυσᾶσθαι. Τὸ γὰρ διερρωγὸς οὐ φυσᾶται· κἂν ᾖ τι τὸ ἐπαῖρον, οὐ δύναται στέγειν τὸ φύσημα τῷ διερρῆχθαι. Οὕτω καὶ σὺ ταπεινοφρόνησον. Ἐννόησον ὅτι τελώνης ἀπὸ ῥήματος ἑνὸς ἐδικαιώθη· καίτοιγε οὐδὲ ταπεινο-
C φροσύνη ἐκεῖνο ἦν, ἀλλ' ὁμολογία ἀληθής. Εἰ δὲ τοῦτο τοσαύτην ἔχει ἰσχὺν, πόσῳ μᾶλλον ταπεινοφροσύνη; Ἄφες ἁμαρτήματα τοῖς πεπλημμεληκόσιν εἰς σέ· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἁμαρτίας ἀφίησι. Καὶ περὶ μὲν τοῦ προτέρου φησὶν, [27]"Εἶδον ὅτι ἐπορεύθη στυγνὸς, καὶ ἰασάμην τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ·" [x]καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀχαὰβ δὲ τοῦτο τὴν ὀργὴν ἔλυσε τοῦ θεοῦ· περὶ δὲ [y]τοῦ δευτέρου, "Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν." Ἔστι καὶ [z]ἄλλη πάλιν ὁδὸς τοῦτο φέρουσα τὸ φάρμακον [a]ἡμῖν, ἡ κατάγνωσις τῶν πεπλημμελημένων. [28]"Λέγε γὰρ σὺ

24 Matth. v. 5. 25 Joel. ii. 13. 26 Psal. l. 19. 27 Esai. lvii. 17, 18. 3 Reg. xxi. 29. 28 Esai. xliii. 26.

[n] οὐκ om. C. F. [o] αὐτοὺς om. F. [p] μέλλῃς A. B. F. [q] Verba τῷ οὕτω προσηνεῖ, quae casu excidisse videntur, obtulerunt C. F. [r] φησὶν om. A.F. [s] μένε] + τοίνυν C.D. Mox διάνοιαν est in omnibus Codd. pro vulgato καρδίαν. [t] φησὶ] γάρ φησι F. [u] δὲ om. C.D. [x] καὶ ἐπὶ—τοῦτο] τοῦτο περὶ τοῦ Ἀχαὰβ λέγει (λέγων D.) ὃ καὶ C.D. [y] τοῦ δευτέρου] τούτου Veron. τοῦ (om. δευτέρου) A.B. sed δευτέρου in marg. B. τοῦ δευτέρου om. F. [z] ἄλλη πάλιν] Sic C.D. Edd. πάλιν ἄλλη. πάλιν om. F. [a] ἡμῖν] + ποία αὕτη; C.D.

[b]τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς." Καὶ τὸ κακῶς
πάσχοντα εὐχαριστεῖν λύει τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἡ πασῶν D
μείζων ἐλεημοσύνη. Ἀρίθμει τοίνυν τὰ φάρμακα τὰ ἰώμενά
σου [c]τὰ τραύματα, καὶ πάντα ἐπιτίθει συνεχῶς, ταπεινοφρο-
σύνην, ἐξομολόγησιν, τὸ μὴ μνησικακεῖν, τὸ πάσχοντα κακῶς
εὐχαριστεῖν, τὸ ἐλεεῖν διὰ χρημάτων, διὰ πραγμάτων, τὸ
εὔχεσθαι καρτερικῶς. Οὕτως ἡ χήρα τὸν ὠμὸν καὶ ἀπηνῆ
ἐξιλεώσατο δικαστήν. Εἰ δὲ ἐκείνη τὸν ἄδικον, πολλῷ μᾶλλον
σὺ τὸν ἥμερον. Ἔστι καὶ ἑτέρα μετὰ τούτων ὁδὸς, τὸ προΐ-
στασθαι τῶν ἀδικουμένων. [29]"Κρίνατε γὰρ, φησὶν, [d]ὀρφανῷ,
καὶ δικαιώσατε χήραν· καὶ δεῦτε, καὶ διαλεχθῶμεν, καὶ ἐὰν E
ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ." Ποίας
οὖν ἂν εἴημεν ἀπολογίας ἄξιοι, [e]εἰ τοσαύτας ἔχοντες ὁδοὺς
εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναγούσας, καὶ τοιαῦτα φάρμακα ἰώμενα τὰ
τραύματα, καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένομεν; Μὴ
τοίνυν ἐπιμένωμεν, ἀλλ' οἱ μὲν μηδέπω πεσόντες, ἐν τῷ οἰκείῳ
μενέτωσαν κάλλει, μᾶλλον δὲ [f]ἐπιπλεῖον ἀσκείτωσαν τοῦτο·
κἂν γὰρ μὴ εὕρῃ ἁμαρτήματα, ταυτὶ τὰ κατορθώματα πλείονα
ποιεῖ τὴν εὐμορφίαν· ἡμεῖς δὲ οἱ πολλὰ πεπλημμεληκότες,
εἰς τὴν τῶν ἁμαρτημάτων διόρθωσιν χρησώμεθα τοῖς εἰρημένοις, 465
ἵνα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ μετὰ παρρησίας παραστῶμεν
πολλῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς μετασχεῖν, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ
ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε.

[1]Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, B
καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ
πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου.

ΤΑΥΤΑ δοκεῖ μὲν ἀνάξια εἶναι Παύλου τὰ ῥήματα, εἰ δι'
ἀπουσίαν ἀδελφοῦ τοσαύτην προήκατο σωτηρίαν· δοκεῖ δὲ καὶ
τῆς ἀκολουθίας ἀπηρτῆσθαι. Τί οὖν; βούλεσθε πρότερον
[a]ἀποδείξωμεν, ὅτι τῆς ἀκολουθίας ἤρτηται, ἢ ὅτι οὐδὲν ἀνάξιον
εἴρηκεν ἑαυτοῦ; Ἐμοὶ δοκεῖ τὸ δεύτερον· οὕτω γὰρ κἀκεῖνο C
ἡμῖν εὐκολώτερον ἔσται καὶ σαφέστερον. Πῶς οὖν ἤρτηται

29 Esai. i. 17, 18. 1 Cap. II. v. 12.

b τὰς ἀν. σου πρ.] πρ. τὰς ἁμαρτίας σου B. Mox πάσχοντας A.F. c τὰ τρ.] Sic A.B.C. Aberat articulus. d ὀρφανὸν C. e εἰ] οἱ A.C. f ἐπιπλεῖον A.B.C. ἐπιπλέον Edd. Hom. v. a ἀποδείξομεν A.F.

τῶν προτέρων ταῦτα; Ἀναμνησθῶμεν αὐτῶν ἐκείνων, καὶ οὕτως
εἰσόμεθα τοῦτο. Τίνα οὖν ἦν τὰ πρότερα; Ἅπερ ἔλεγεν
ἀρχόμενος· "Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὑπὲρ τῆς θλίψεως, φησὶ,
τῆς γενομένης [b]ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρή-
θημεν ὑπὲρ δύναμιν·" [c]καὶ δείξας πῶς ἀπηλλάγη, καὶ τὰ ἐν
μέσῳ παρενθεὶς, ἀναγκαίως διδάσκει πάλιν ὅτι καὶ ἑτέρως ἐθλί-
βη. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Τῷ μὴ εὑρεῖν Τίτον. Δεινὸν μὲν
D γὰρ, καὶ ἱκανὸν καταβαλεῖν ψυχὴν, καὶ τὸ πειρασμοὺς ὑπο-
μένειν· ὅταν δὲ [d]ὁ παραμυθούμενος μὴ ᾖ, καὶ δυνάμενος τὸ
φορτίον συνδιενεγκεῖν, μείζων γίνεται ὁ χειμών. Τίτος δὲ (574)
[e]αὐτός ἐστιν, ὅν φησι προϊὼν παρ' αὐτῶν ἀφῖχθαι πρὸς αὐτὸν,
καὶ περὶ οὗ πολλὰ καὶ μεγάλα διεξέρχεται ἐγκώμια, [f]καὶ ὃν
ἔφησεν ἀπεσταλκέναι. Δεῖξαι τοίνυν βουλόμενος ὅτι καὶ
ταύτῃ δι' αὐτοὺς ἐθλίβη, ταῦτα εἴρηκεν. Ὅτι μὲν οὖν ἤρτηται
τῶν προτέρων τὰ εἰρημένα, δῆλον ἐκ τούτων· ὅτι δὲ οὐδὲ
ἀνάξια Παύλου, καὶ τοῦτο [g]ἀποδεῖξαι πειράσομαι. Οὐ
E γὰρ λέγει, ὅτι ἐνεπόδισε τῇ σωτηρίᾳ τῶν προσιέναι μελ-
λόντων ἡ ἀπουσία Τίτου, οὐδ' ὅτι παρεῖδε τοὺς [h]πιστεύσαντας
διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔσχηκεν ἄνεσιν, τουτέστιν, [i]ἐθλίβην,
ὠδυνήθην διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ [k]ἀδελφοῦ, δεικνὺς ὅσον ἐστὶν
ἀδελφοῦ ἀπουσία· καὶ διὰ τοῦτο ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν. Τί δέ
ἐστιν, "Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον;" Οὐχ
ἁπλῶς, φησὶν, ἐπεδήμησα, ἀλλ' ὥστε κηρῦξαι. Ἀλλ' ὅμως
καὶ διὰ τοῦτο ἐλθὼν, καὶ εὑρὼν ἔργον μέγιστον· "θύρας γάρ
μοι ἀνεῳγμένης [l]ἐν κυρίῳ·" "οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν," φησίν· οὐ
466 μὴν διὰ τοῦτο ἐνεπόδισε [m]τὸ ἔργον. Πῶς οὖν φησιν, ὅτι
[2]"ἀποταξάμενος [n]αὐτοῖς ἐξῆλθον;" [o]Τουτέστιν, οὐ διέτριψα
πλείονα χρόνον, στενοχωρούμενος, ὀδυνώμενος. Ἴσως δὲ καὶ
ἐνεποδίζετο τὸ ἔργον, ἐκείνου ἀπόντος. Τοῦτο δὲ οὐ μικρὰ
καὶ τούτοις παραμυθία. Εἰ γὰρ ἐκεῖ θύρας ἀνεῳγμένης,
καὶ εἰς τοῦτο ἐλθὼν, ἐπειδὴ τὸν ἀδελφὸν οὐχ εὗρεν, ἀπεπήδησε
ταχέως, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, φησὶ, συγγινώσκειν χρὴ ταῖς
τῶν πραγμάτων ἀνάγκαις ἀγούσαις καὶ περιαγούσαις ἡμᾶς
πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἐώσαις, ὡς βουλόμεθα, οὔτε ἀποδημεῖν, οὔτε

[2] v. 13.

[b] ἡμῖν om. F. Mox ἐβαρύνθημεν D. [c] καὶ] εἶτα D. [d] ὁ παραμ.] καὶ ὁ παραμ. (sic) B. ὁ καὶ παραμ. Sav. marg. μὴ ᾖ ὁ παραμ. inverso ordine D. [e] αὐτὸς] οὗτος D.F. [f] καὶ ὃν] ὃν καὶ D. [g] ἀποδεῖξαι] Sic omnes Codd. δεῖξαι Edd. [h] πιστεύοντας A. [i] ἐθλίβη, ὠδυνήθη Edd. repugnantibus libris. [k] ἀδελφοῦ] + τοῦτο δὲ εἶπε D. Idem p.p. καὶ ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν. [l] ἐν κυρίῳ om. F. [m] τὸ ἔργον] τῷ ἔργῳ F. [n] αὐτοῖς, quod vulgo abest, est in omnibus Codd. [o] τουτέστιν οὐ διέτριψα] ἵνα δηλώσῃ ὡς οὐ διέτριψε D.

ἐνδιατρίβειν οἷς ἂν ἐθέλωμεν ἐπιπλέον. Διὸ καὶ ἐπάγει [p]πάλιν, B
ὥσπερ ἄνω τῷ πνεύματι, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τῷ θεῷ τὰς ἀποδημίας ἀνατιθεὶς, καὶ λέγων· [3]"Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε ἡμᾶς θριαμβεύοντι ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ." Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ ὡς θρηνῶν ταῦτα ἀποδύρεσθαι, χάριν [q]ἀναπέμπει τῷ θεῷ. Ὃ δὲ λέγει, [r]τοῦτό ἐστι. Πανταχοῦ θλῖψις, πανταχοῦ στενοχωρία. Ἦλθον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐβαρήθην ὑπὲρ δύναμιν. Ἦλθον εἰς τὴν Τρωάδα, οὐχ εὗρον τὸν ἀδελφόν. Οὐκ ἦλθον πρὸς ὑμᾶς· οὐ μικράν μοι καὶ τοῦτο ἀθυμίαν [s]ἐνεποίησεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα C
μεγάλην, καὶ τῷ πολλοὺς ἡμαρτηκέναι παρ' ὑμῖν, καὶ τῷ διὰ τοῦτο ὑμᾶς μὴ ὁρᾶν. "Φειδόμενος γὰρ ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον," φησίν. Ἵν' οὖν μὴ δόξῃ ὀλοφύρεσθαι ταῦτα λέγων, [t]ἐπάγει, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀλγοῦμεν ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν· καὶ τὸ μεῖζον, [v]οὐ τῶν μελλόντων ἕνεκεν μόνον ἐπάθλων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παρόντων· καὶ γὰρ ἐνταῦθά ἐσμεν λαμπροὶ ἐκ τούτων καὶ περιφανεῖς. Τοσοῦτον τοίνυν ἀπέχομεν τοῦ θρηνεῖν, ὅτι καὶ θρίαμβον τὸ πρᾶγμα καλοῦμεν, καὶ ἐγκαλλωπιζόμεθα τοῖς γινομένοις. Διὸ D
καὶ ἔλεγε, "Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε ἡμᾶς θριαμβεύοντι·" τουτέστι, τῷ πᾶσι ποιοῦντι περιφανεῖς. Ὃ γὰρ δοκεῖ εἶναι ἀτιμίας, τὸ πάντοθεν ἐλαύνεσθαι, τοῦτο τιμῆς ἡμῖν εἶναι φαίνεται μεγίστης. Διὸ οὐκ εἶπε, τῷ καταδήλους ποιοῦντι, ἀλλὰ, "τῷ θριαμβεύοντι·" δεικνὺς ὅτι οἱ διωγμοὶ οὗτοι τρόπαια συνεχῆ κατὰ τοῦ διαβόλου πανταχοῦ τῆς γῆς ἀνιστῶσιν. Εἶτα μετὰ τοῦ θριαμβεύοντος θεὶς καὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἀνίστησι κἀντεῦθεν τὸν ἀκροατήν. [w]Οὐ γὰρ μόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ θριαμβευόμεθα, ἀλλὰ καὶ, "ἐν Χριστῷ·" τουτέστι, διὰ [x]τὸν E
Χριστὸν καὶ τὸ κήρυγμα. Ἐπειδὰν γὰρ θριαμβεῦσαι δέῃ, ἀνάγκη πᾶσα καὶ ἡμᾶς τοὺς φέροντας τὸ τρόπαιον καταδήλους εἶναι, [y]ἐπειδὴ αὐτὸν βαστάζομεν. Διὰ τοῦτο περίβλεπτοί ἐσμεν, καὶ περιφανεῖς.

"Καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ." Ἄνω [z]εἶπε, "πάντοτε θριαμβεύοντι·" ἐνταῦθα, "ἐν παντὶ τόπῳ," [a]φησί· δεικνὺς ὅτι καὶ τόπος καὶ καιρὸς πᾶς τῶν ἄθλων ἐμπέπλησται τῶν ἀποστολικῶν. Καὶ ἑτέρᾳ πάλιν κέχρηται μεταφορᾷ τῇ τῆς εὐωδίας. Καθάπερ γὰρ

3 v. 14.

p πάλιν] λέγων A.F. q ἀνέπεμπε A. r τοῦτο] τοιοῦτον D. Mox ἐβαρύνθην id. s ἐποίησεν A.B. Mox τὸ pro τῷ bis A.F. t ἐπάγει] εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ δεικνὺς D. v οὐ] ὅτι οὐ D. w οὐ γὰρ] τί λέγων; οὐ D. x τὸν deest in Edd. y καὶ ἐπειδὴ D. z εἰπὼν D.F. a φησὶ] λέγει D.

467 μύρον βαστάζοντες, οὕτω πᾶσίν ἐσμεν κατάδηλοι, φησί· μύρον [b] πολύτιμον τὴν γνῶσιν λέγων. [c] Καὶ οὐκ εἶπε, τὴν γνῶσιν, ἀλλ', "ὀσμὴν γνώσεως." Τοιοῦτον γὰρ ἡ παροῦσα γνῶσις, οὐ σφόδρα σαφὴς, οὐδὲ ἐκκεκαλυμμένη. Διὸ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἔλεγεν ἐπιστολῇ, [4] "Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν (575)
αἰνίγματι," καὶ ἐνταῦθα ὀσμὴν τὸ [d] τοιοῦτον καλεῖ. Ὁ δὲ τὴν ὀσμὴν εἰδὼς, ὅτι μὲν ἔστι μύρον που κείμενον [e] οἶδε, ποταπὸν δὲ τὴν οὐσίαν, οὐκέτι, ἐὰν μὴ πρότερον αὐτὸ εἰδὼς τύχῃ. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτι μὲν ἔστι θεὸς ἴσμεν, τί δὲ τὴν οὐσίαν, οὐκέτι. Ὥσπερ οὖν θυμιατήριόν ἐσμεν βασιλικὸν, ὅπου ἂν ἀπέλθωμεν
B τοῦ οὐρανίου πνέοντες μύρου, καὶ τῆς πνευματικῆς εὐωδίας. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ τοῦ κηρύγματος δεικνὺς τὴν ἰσχὺν, ὅτι δι' ὧν ἐπιβουλεύονται, διὰ τούτων λάμπουσι [f] μᾶλλον τῶν διωκόντων αὐτοὺς, [g] καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ποιούντων εἰδέναι καὶ τὰ τρόπαια αὐτῶν καὶ τὴν εὐωδίαν, καὶ παρακαλῶν ὑπὲρ τῶν θλίψεων αὐτοὺς καὶ τῶν πειρασμῶν, ὥστε πάντα φέρειν γενναίως, εἴγε καὶ πρὸ τῆς ἀντιδόσεως ἄφατον καρποῦνται τὸ κλέος. [5] "Ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζο-
C μένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις." Ἄν τε γὰρ σώζηταί τις, φησὶν, ἄν τε ἀπολλύηται, τὸ εὐαγγέλιον τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἔχον μένει. Καὶ καθάπερ τὸ φῶς, κἂν σκοτίζῃ τοὺς ἀσθενεῖς, φῶς ἐστι, καίτοι σκοτίζον· καὶ τὸ μέλι, κἂν πικρὸν ᾖ τοῖς νοσοῦσι, γλυκὺ τὴν φύσιν ἐστίν· οὕτω καὶ τὸ εὐαγγέλιον εὐῶδές ἐστι, κἂν ἀπολλύωνταί τινες ἀπιστοῦντες. Οὐ γὰρ αὐτοῦ ἔργον ἡ ἀπώλεια, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης. Καὶ ταύτῃ δὲ μάλιστα ἡ εὐωδία αὐτοῦ φαίνεται, [h] ᾗ οἱ διεφθαρμένοι
D καὶ πονηροὶ [i] ἀπόλλυνται. Ὥστε οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀγαθῶν σωτηρίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς τῶν πονηρῶν ἀπωλείας δείκνυται αὐτοῦ ἡ ἀρετή. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ σφόδρα φαιδρός ἐστι, διὰ τοῦτο μάλιστα πλήττει τῶν ἀσθενούντων τὰς ὄψεις· καὶ ὁ σωτὴρ εἰς πτῶσιν πολλῶν καὶ ἀνάστασίν ἐστιν, ἀλλ' ὅμως μένει σωτὴρ ὢν, καὶ μυρίων πιπτόντων· καὶ ἡ παρουσία [k] αὐτοῦ μειζόνως ἐκόλασε τοὺς μὴ πειθομένους, ἀλλ' ὅμως μένει σωτήριος οὖσα. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν, ὅτι "τῷ θεῷ εὐωδία ἐσμέν" τουτέστι, κἂν ἀπολλύωνταί τινες,
E ἡμεῖς μένομεν τοῦτο ὄντες ὅπερ ἐσμέν. Καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν,

[4] 1 Cor. xiii. 12. [5] v. 15.

[b] πολυτίμητον F. [c] οὐκ εἶπε δὲ γνῶσιν D. Mox ἐκκεκ. ἐστὶ D. [d] τοιοῦτον] + μύρον A.F. Recepit Montef. [e] οἶδε] εἶδε B. [f] μᾶλλον] Desunt folia duo in A. qui rursus incipit p. 469 E. [g] καὶ om. D. [h] ᾗ] ἡ D. εἰ B. Sav. marg. [i] ἀπόλλυνται] μὴ ἀπόλλυντο D. [k] αὐτοῦ] + εἰ καὶ D.

“ εὐωδία,” ἀλλὰ, “ τῷ θεῷ.” Ὅταν δὲ τῷ θεῷ εὐωδία ὦμεν,
κἀκεῖνος ταῦτα ψηφίζηται, τίς ἀντερεῖ λοιπόν; Καὶ τὸ,
“ Χριστοῦ δὲ εὐωδία,” διπλῆν μοι τὴν ἐξήγησιν ἔχειν δοκεῖ.
Ἢ γὰρ τοῦτό φησιν, ὅτι ἑαυτοὺς θυσίαν προσέφερον ἀπο-
θνήσκοντες, ἢ ὅτι τῆς τοῦ Χριστοῦ σφαγῆς εὐωδία [l] εἰσίν· ὡς
ἂν εἴποι τις, τοῦδε τοῦ ἱερείου εὐωδία ἐστὶ τόδε τὸ θυμίαμα.
Ἢ τοῦτο οὖν ἐμφαίνει τῆς εὐωδίας τὸ ὄνομα· ἢ, ὅπερ ἔφθην
εἰπὼν, ὅτι καθ᾽ ἡμέραν θύονται διὰ τὸν Χριστόν.

Εἶδες [m] ποῦ τοὺς πειρασμοὺς ἀνήγαγε, θρίαμβον καὶ 468
εὐωδίαν καλῶν, καὶ θυσίαν τῷ θεῷ προσαγομένην; Εἶτα,
ἐπειδὴ εἶπεν, “ εὐωδία ἐσμὲν, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις,” ἵνα μὴ
νομίσῃς, ὅτι κἀκεῖνοι εὐπρόσδεκτοί εἰσιν, ἐπήγαγε· [6] “ Τοῖς μὲν
ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, τοῖς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν.” Τὴν
γὰρ εὐωδίαν ταύτην οἱ μὲν οὕτω προσίενται, ὥστε σωθῆναι, οἱ
δὲ οὕτως, ὥστε ἀπολέσθαι. Ὥστε κἂν ἀπολλύηταί τις, παρ᾽
αὐτοῦ ἡ αἰτία· ἐπεὶ καὶ τὰς ὗς τὸ μύρον λέγεται πνίγειν,
καὶ τὸ φῶς, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, τοὺς ἀσθενεῖς σκοτίζειν. [n] Καὶ
τοιαύτη τῶν ἀγαθῶν ἡ φύσις· οὐ τὰ οἰκεῖα διορθοῦται μόνον, B
ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντία ἀπόλλυσι· καὶ ταύτῃ μάλιστα διαδεί-
κνυται αὐτῶν ἡ δύναμις. Καὶ γὰρ [o] καὶ τὸ πῦρ οὐχ ὅταν
φωτίζῃ μόνον, οὐδ᾽ ὅταν χρυσίον καθαίρῃ, ἀλλὰ καὶ ὅταν
ἀκάνθας δαπανᾷ, μάλιστα τὴν οἰκείαν ἰσχὺν ἐπιδείκνυται, καὶ
ταύτῃ φαίνεται πῦρ· καὶ ὁ Χριστὸς δὲ [p] καὶ ταύτῃ τὴν μεγα-
λωσύνην αὐτοῦ [q] ἐνδείκνυται, ὅταν [7] ἀναλώσῃ τὸν ἀντίχριστον
τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσῃ τῇ ἐπιφανείᾳ
τῆς παρουσίας αὐτοῦ. “ Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;” Ἐπειδὴ
μεγάλα ἐφθέγξατο, ὅτι θυσία ἐσμὲν τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐωδία,
καὶ θριαμβευόμεθα πανταχοῦ, [r] πάλιν μετριάζει, τῷ θεῷ πάντα C
ἀνατιθείς· διὸ καί φησι, “ καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός:” Τὸ
γὰρ πᾶν τοῦ Χριστοῦ, φησὶν, ἐστίν· οὐδὲν ἡμέτερον. Ὁρᾷς
ἀπεναντίας τοῖς ψευδαποστόλοις φθεγγόμενον; Οἱ μὲν γὰρ
καυχῶνται ὡς παρ᾽ ἑαυτῶν εἰσφέροντές τι εἰς τὸ κήρυγμα·
οὗτος δὲ διὰ τοῦτό φησι καυχᾶσθαι, ἐπειδὴ οὐδὲν αὐτοῦ [s] φησιν
εἶναι. [8] “ Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς
(576) συνειδήσεως, ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ᾽ ἐν χάριτι θεοῦ

[6] v. 16. [7] 2 Thess. ii. 8. [8] 2 Cor. i. 12.

[l] εἰσὶν] Sic D.F. ἐστὶν B. Sav. marg. ἐσμὲν vulgo. [m] ποῦ] πῶς D. Mox ἀνῆρε pro ἀνήγαγε D. [n] καὶ om. D. Mox τῶν ἀγαθῶν B.D.F. i. e. *omnes*. Articulus vulgo abest. [o] καὶ om. F. [p] καὶ ταύτῃ] Sic B.D. καὶ ταύτην F. καὶ deest in Edd. Mox αὐτοῦ B.D. αὑτοῦ Edd. [q] ἐνδεί-κνυται] ἐπιδείξεται D. [r] πάλιν] καὶ πάλιν D. Mox idem ἱκανός; ὡσεὶ ἔλεγε, τὸ πᾶν τοῦ Χρ. ἐστιν. [s] φησιν] λέγει D.

D ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ.” Καὶ οὐ τὴν [t] κτῆσιν ἐνόμιζον ἐκεῖνοι εἶναι καύχημα, τῆς σοφίας λέγω τῆς ἔξωθεν, οὗτος τὴν ἀναίρεσιν· διὸ καὶ ἐνταῦθά φησι, “ καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;” Εἰ δὲ μὴ ἱκανοὶ, χάριτος τὸ γινόμενον. [9] “ Οὐ γάρ ἐσμεν, ὥσπερ οἱ λοιποὶ, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.” Εἰ γὰρ καὶ μεγάλα φθεγγόμεθα, ἀλλ' οὐδὲν ἡμέτερον ἔφαμεν εἶναι κατόρθωμα, ἀλλὰ [v] τὰ πάντα τοῦ Χριστοῦ. Οὐδὲ γὰρ μιμησόμεθα τοὺς ψευδαποστόλους, τοὺς τὰ πολλὰ αὐτῶν εἶναι λέγοντας. [w] Τοῦτο γάρ ἐστι καπηλεῦσαι, ὅταν τις νοθεύῃ τὸν οἶνον, ὅταν τις χρημάτων πωλῇ, ὅπερ δωρεὰν ἔδει δοῦναι.
E Ἐνταῦθα [x] γὰρ καὶ εἰς χρήματα αὐτοὺς σκώπτειν μοι δοκεῖ, καὶ ὅπερ εἶπον αἰνίττεσθαι πάλιν, οἷον, ὅτι τὰ αὐτῶν ἀναμιγνύουσι τοῖς θείοις· ὅπερ καὶ [y] ὁ Ἡσαΐας ἐγκαλῶν ἔλεγεν, [10] “ Οἱ κάπηλοί σου μίσγουσι τὸν οἶνον ὕδατι.” Εἰ γὰρ καὶ περὶ οἴνου τοῦτο εἴρηται, οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι καὶ εἰς διδασκαλίαν αὐτὸ ἐκλαμβάνων. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς, φησὶν, οὕτως· ἀλλ' οἷα ἐπιστεύθημεν, τοιαῦτα παρέχομεν, ἄκρατον κιρνῶντες τὸν λόγον· [z] διὸ ἐπήγαγεν· “ Ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.” Οὐκ ἀπατῶντες ὑμᾶς, φησὶν, οὕτω κηρύττομεν, οἷον ὡς χαριζόμενοι
469 ὑμῖν, ἢ παρ' ἑαυτῶν τι εἰσφέροντες καὶ ἀναμιγνύντες, ἀλλ', “ ὡς ἐκ θεοῦ·” τουτέστιν, οὐ λέγομεν ὅτι οἴκοθέν [a] τι χαριζόμεθα, ἀλλ' ὅτι πάντα ὁ θεὸς ἔδωκε. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, “ ἐκ θεοῦ·” τὸ μηδὲν καυχᾶσθαι ὡς ἴδιον ἔχοντας, ἀλλὰ πάντα εἰς αὐτὸν ἀναφέρειν. “ Ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν·” [b] οὐκ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σοφίᾳ, ἀλλὰ τῇ παρ' ἐκείνου δυνάμει ἐνηχούμενοι. Οἱ δὲ καυχώμενοι οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὡς παρ' ἑαυτῶν τι εἰσφέροντες. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ αὐτοὺς κωμῳδεῖ λέγων, [11] “ Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών;”
B Αὕτη μεγίστη ἀρετὴ, τὸ πάντα τῷ θεῷ ἀνατιθέναι, τὸ μηδὲν οἰκεῖον εἶναι νομίζειν, τὸ μηδὲν πρὸς ἀνθρώπων δόξαν ποιεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ τὰς εὐθύνας ἀπαιτῶν. Νῦν δὲ ἡ τάξις ἀντέστραπται· καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ βήματος καθιούμενον, καὶ τὰς εὐθύνας ἀπαιτήσοντα [c] οὐ σφόδρα δεδοίκαμεν, τοὺς δὲ μεθ' ἡμῶν ἑστῶτας καὶ κρινομένους φρίττομεν.

9 v. 17. 10 Esai. i. 22. 11 1 Cor. iv. 7.

[t] κτίσιν D. [v] τὰ om. B. Idem mox τὰ πολλὰ αὐτῶν, et infra τὰ αὐτῶν. Edd. αὐτῶν. [w] τοῦτο γ. ἐ. καπηλεῦσαι] τί ἐστιν, καπηλεύοντες τὸν λόγον; καπηλεῦσαί ἐστιν D. [x] γὰρ om. D. Mox οἷον om. D. [y] ὁ deest in Edd. [z] διὸ] + καὶ D. [a] τι om. B. [b] οὐκ ἐν] Sic F. Legebatur οὐδέν. [c] οὐ om. F.

[d] Πόθεν οὖν ἡ νόσος αὕτη; πόθεν εἰς τὰς ἡμετέρας κατέσκηψε
ψυχάς; Ἀπὸ τοῦ μὴ διηνεκῶς τὰ ἐκεῖ λογίζεσθαι, ἀλλὰ τοῖς
παροῦσι προσηλῶσθαι. Ἐντεῦθεν καὶ [e] ἐν ταῖς πονηραῖς
πράξεσι εὐκόλως [f] πίπτομεν· κἂν ἀγαθόν τι πράξωμεν, πρὸς C
ἐπίδειξιν ποιοῦμεν, ὥστε κἀντεῦθεν ἡμῖν γίνεσθαι τὴν ζημίαν.
Εἶδε γοῦν τις ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς τινα πολλάκις, καὶ ἔλαθε
καὶ τὴν ὀφθεῖσαν καὶ τοὺς συμβαδίζοντας· ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον
οὐκ ἔλαθεν ὀφθαλμόν. Ἐκεῖνος γὰρ καὶ πρὶν ἢ τὴν ἁμαρτίαν
[g] ἐργάσασθαι, εἶδε τὴν ψυχὴν τὴν ἀκόλαστον, καὶ τὴν μανίαν
τὴν ἔνδον, καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς στρεφομένους ἐν ζάλῃ καὶ
κλύδωνι. Οὐδὲ γὰρ δεῖται μαρτύρων καὶ τεκμηρίων ὁ πάντα
εἰδώς. Μὴ τοίνυν πρὸς τοὺς συνδούλους ὅρα. Κἂν γὰρ ἐπαι-
νέσῃ ἄνθρωπος, οὐδὲν ὄφελος, ὅταν [h] ὁ θεὸς μὴ ἀποδέξηται·
κἂν καταγνῷ ἄνθρωπος, οὐδὲν βλάβος, ὅταν ὁ θεὸς μὴ κατα- D
γνῷ. Μὴ δὴ [i] ταύτῃ παρόξυνε τὸν δικαστὴν, τῶν μὲν συν-
δούλων πολὺν ποιούμενος λόγον, αὐτοῦ δὲ ἀγανακτοῦντος οὐ
δεδοικὼς καὶ τρέμων. Καταφρονήσωμεν [k] τοίνυν τοῦ παρ'
ἀνθρώπων ἐπαίνου. Μέχρι πότε εὐτελεῖς καὶ χαμαίζηλοι;
μέχρι πότε τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἡμᾶς αἴροντος, αὐτοὶ
χαμαὶ σύρεσθαι ἐσπουδάκαμεν; Οἱ τοῦ Ἰωσὴφ ἀδελφοὶ εἰ τὸν
τοῦ θεοῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον, ὡς ἔχειν [l] δεῖ, οὐκ ἂν ἐπ'
ἐρημίας τὸν ἀδελφὸν λαβόντες ἀπέκτειναν. Ὁ Κάϊν πάλιν εἰ E
τὴν ψῆφον [m] ἐκείνην ἐδεδοίκει, ὡς δεδοικέναι ἔδει, οὐκ ἂν εἶπε,
[12] "Δεῦρο, [n] ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πεδίον." Τί γὰρ, ὦ [o] δείλαιε
καὶ ταλαίπωρε, χωρίζεις αὐτὸν τοῦ γεγεννηκότος, καὶ εἰς ἐρη-
μίαν ἐξάγεις; Μὴ γὰρ ὁ θεὸς οὐχ ὁρᾷ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τὸ
τόλμημα; Ἀπὸ τῶν τῷ πατρί [p] σου συμβεβηκότων οὐκ
ἐπαιδεύθης, ὅτι πάντα οἶδε, καὶ πᾶσι πάρεστι τοῖς γινομένοις;
(577) Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπε τοῦτο πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς ἀρνούμενον·
ἐμὲ κρύπτεις τὸν πανταχοῦ παρόντα, καὶ τὰ ἀπόρρητα [q] ἐπι-
στάμενον; Ὅτι οὔπω ταῦτα φιλοσοφεῖν ἐκεῖνος ᾔδει καλῶς.

12 Gen. iv. 8.

[d] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ φόβου θεοῦ, καὶ τοῦ μηδένα ἄλλον δεδοικέναι, καὶ πρὸς ἐπίδειξίν τι ποιεῖν. Veron. [e] ἐν om. C. [f] πίπτομεν] ἀναλισκόμεθα C. ἁλισκόμεθα D. [g] ἐργάσασθαι εἶδε] ἐργάζεσθαι ἔβλεπεν, εἶδε C. [h] ὁ om. B.C. [i] ταύτῃ] καὶ ταύτῃ C.D. [k] τοίνυν additum est ex omnibus nostris et Sav. marg. Statim παρὰ τῶν ἀνθ. C. [l] δεῖ] ἔδει D.F. [m] ἐκείνην] Sic B.C.D.F. (i. e. *omnes*) et Sav. marg. Edebatur ἐκείνου. [n] ἐξελ.] καὶ ἐξελ. Edd. invitis libris. [o] δείλαιε C.D.F. δειλὲ vulgo. [p] σου om. F. [q] ἐπιστάμενον; ἀλλὰ φωνὴ—πρός με. ὅτι οὔπω—ᾔδει καλῶς. οὕτω δὲ εἶπεν οὐχ ὡς—ἔχοντος, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν φθέγγεται, τὸ μὴ ἀγνοεῖν ὅπερ ἐποίησεν αἰνιττόμενος· καὶ γὰρ ἡμεῖς οὕτω λέγομεν πολλάκις τὸ πρᾶγμα —ἔχειν δεῖ· ἂν γὰρ αὐτὴν ἔχωμεν, πάντα σβέσομεν (σβέσωμεν D.) τὰ δεινά. Ita C.D.

470 [r]Ἀλλὰ τί φησι; [13]"Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ
πρός με·" οὐχ ὡς τοῦ αἵματος φωνὴν ἔχοντος, ἀλλ' ὅπερ ἡμεῖς
λέγομεν, ὅτι τὸ πρᾶγμα βοᾷ, ἐπὶ τῶν δήλων καὶ σαφῶν. Διὸ
δὴ τὴν ψῆφον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν δεῖ, καὶ πάντα
σβέννυται τὰ δεινά. Οὕτω καὶ ἐν εὐχαῖς νήφειν δυνάμεθα,
ἂν ἐννοήσωμεν τίνι διαλεγόμεθα, [s]ἂν λογισώμεθα ὅτι θυσίαν
προσάγομεν, καὶ μάχαιραν μετὰ χεῖρας ἔχομεν, καὶ πῦρ καὶ
ξύλα, [t]ἂν ἀναπετάσωμεν τοῦ οὐρανοῦ τὰς πύλας τῷ λογισμῷ,
ἂν μεταστῶμεν ἐκεῖ, καὶ λαβόντες τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος
ἐμπήξωμεν εἰς τὸν τοῦ ἱερείου λαιμὸν, [v]καὶ καταθύσωμεν αὐτῷ
B νῆψιν, καὶ ἐκχέωμεν αὐτῷ δάκρυα. Τοιοῦτον γὰρ τὸ αἷμα τοῦ
ἱερείου τούτου· τοιαύτῃ τὸ θυσιαστήριον ἐκεῖνο φοινίσσεται
σφαγῇ. Μηδὲν τοίνυν ἀφῇς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν κατέ-
χειν σου τὴν ψυχὴν τότε. Ἐννόησον ὅτι καὶ ὁ Ἀβραὰμ
θυσίαν ἀνάγων, οὐ γυναῖκα, οὐ δοῦλον, οὐκ ἄλλον τινὰ ἀφῆκε
παρεῖναι. Μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ τῶν δουλικῶν καὶ ἀνελευθέρων
παθῶν ἀφῇς τινά σοι παρεῖναι· ἀλλ' ἀνάβηθι μόνος εἰς τὸ ὄρος,
ἔνθα ἐκεῖνος ἀνέβη, ἔνθα ἀναβῆναι θέμις οὐδένα ἕτερον. Κἂν
C ἐπιχειρῶσι [w]συναναβαίνειν τινὲς τῶν τοιούτων ἐννοιῶν, ἐπί-
ταξον αὐταῖς μετ' ἐξουσίας, καὶ εἰπὲ, [14]"Καθίσατε αὐτοῦ, ἐγὼ
δὲ καὶ τὸ [x]παιδίον προσκυνήσαντες ὑποστρέψομεν·" καὶ τὴν
ὄνον καὶ τοὺς παῖδας ἀφεὶς κάτω, καὶ εἴ τι ἄλογον καὶ ἀνόητον,
εἴ τι λογικὸν λαβὼν ἀνάβηθι, ὥσπερ ἐκεῖνος τὸν Ἰσαάκ. Καὶ
τὸ θυσιαστήριον οἰκοδόμησον οὕτως ὡς ἐκεῖνος, ὡς μηδὲν ἔχων
ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἔξω τῆς φύσεως γενόμενος· ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος,
εἰ μὴ ἔξω τῆς φύσεως ἦν, οὐκ ἂν τὸν παῖδα κατέσφαξε. Καὶ
μηδὲν ἐνοχλείτω σοι τότε, ἀλλ' αὐτῶν γίνου τῶν οὐρανῶν
ὑψηλότερος. Στέναξον πικρὸν, κατάθυσον [y]ἐξομολόγησιν·
[15]"Λέγε γὰρ σὺ [z]τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, φησὶν, ἵνα δι-
D καιωθῇς·" κατάθυσον συντριβὴν καρδίας. Ταῦτα τὰ ἱερεῖα οὐκ
εἰς τέφραν τελευτᾷ, οὐδὲ εἰς καπνὸν διαλύεται, [a]οὐδὲ εἰς ἀέρα
διαχεῖται, οὐδὲ ξύλων δεῖται καὶ πυρὸς, ἀλλὰ κατανενυγμένης
διανοίας μόνης. Τοῦτο ξύλα, τοῦτο πῦρ καῖον αὐτὰ, καὶ οὐ

13 Ibid. v. 10. 14 Gen. xxii. 5. 15 Esai. xliii. 26.

[r] Incipit post hiatum A. [s] Edebatur olim ἀναλογισώμεθα (sine ἄν). ἴσ. ἂν ἀναλογισώμεθα Sav. marg. Ita clam edidit Montef. ἀναλογισώμεθα (sine ἂν) A.C. ἂν λογισώμεθα B.D.F. [t] ἂν ἀναπετ.] Sic B.D. ἂν deerat in Edd. ante Ben. καὶ ἀναπετ. F. [v] καὶ] ἂν C.D. Statim καταθήσωμεν D. [w] συναναβ. τινὲς] τινὲς συναναβ. hoc ordine A.F. [x] παιδάριον A. [y] ἐξ-ομολόγησον D. et a pr. man. F. sed ab eadem m. corr. ἐξομολόγησιν. [z] τὰς ἀν. σ. π. φ.] πρῶτος φ. τὰς ἁμαρτίας σου B. φ. τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος F. [a] Verba οὐδὲ εἰς ἀέρα διαχεῖται, quae in Edd. omnino desunt, ex nostris C.D.F. reposita sunt.

κατακαῖον. Ὁ γὰρ μετὰ θερμότητος εὐχόμενος, καίεται, καὶ
οὐ κατακαίεται, ἀλλ' ὥσπερ χρυσίον πυρὶ βασανιζόμενον,
[b] λαμπρότερος γίνεται.

Μετὰ δὲ τούτων κἀκεῖνο φυλάττου, τὸ μηδὲν εἰπεῖν εὐχόμε-
νος τῶν παροξυνόντων σου τὸν δεσπότην, μηδὲ κατ' ἐχθρῶν
προσέλθῃς. Εἰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐχθροὺς ὄνειδος, τὸ [c] κατεύχεσθαι E
αὐτῶν ἐννόησον ἡλίκον κακόν. Δέον γάρ σε ἀπολογήσασθαι
διὰ τί ἐχθροὺς ἔχεις, σὺ δὲ [d] αὐτῶν καὶ κατηγορεῖς. Καὶ
ποίας τεύξῃ συγγνώμης, καὶ κακηγορῶν, καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ,
ὅτε [e] ἐλέου σοι δεῖ πολλοῦ; Καὶ γὰρ ὑπὲρ οἰκείων προσῆλθες
ἁμαρτημάτων δεόμενος· μὴ τοίνυν μνημονεύσῃς τῶν ἀλλοτρίων,
ἵνα μὴ τῶν ἰδίων ἀναμνήσῃς. Ἂν γὰρ εἴπῃς, πάταξον τὸν
ἐχθρὸν, [f] ἐνέφραξάς σου τὸ στόμα, οὐκέτι παρρησίαν [g] ἔδωκας
τῇ γλώττῃ· πρῶτον μὲν, ὅτι παρώργισας τὸν δικαστὴν ἐκ
προοιμίων εὐθέως· [h] δεύτερον, ὅτι ἐναντία αἰτεῖς τῷ σχήματι 471
τῆς εὐχῆς. Εἰ γὰρ ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων [i] προσέρχῃ,
πῶς ὑπὲρ κολάσεως διαλέγῃ; Τοὐναντίον μὲν οὖν ἔδει ποιεῖν,
καὶ δεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα [k] τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν μετὰ
παρρησίας παρακαλέσωμεν. Νυνὶ δὲ προκατέλαβες τοῦ δι-
καστοῦ τὴν ψῆφον διὰ τῆς σῆς, ἀξιῶν τοὺς ἁμαρτάνοντας
κολάζειν· ὃ [l] καὶ συγγνώμης ἀποστερεῖ πάσης. Ἂν δὲ ὑπὲρ
αὐτῶν εὔξῃ, [m] κἂν μηδὲν ὑπὲρ τῶν σῶν εἴπῃς, τὸ πᾶν ἤνυσας.
Ἐννόησον πόσαι θυσίαι εἰσὶν ἐν τῷ νόμῳ· θυσία αἰνέσεως,
θυσία ἐξομολογήσεως, θυσία σωτηρίου, θυσία καθαρμῶν, καὶ B
ἕτεραι μυρίαι, καὶ οὐδεμία κατ' ἐχθρῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν οἰκείων
ἁμαρτημάτων ἑκάστη, ἢ [n] καὶ κατορθωμάτων. Μὴ γὰρ ἄλλῳ
προσέρχῃ θεῷ; Ἐκείνῳ προσέρχῃ τῷ εἰπόντι, "Εὔχεσθε
ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν." Πῶς οὖν αὐτῶν καταβοᾷς; πῶς
παρακαλεῖς [o] τὸν θεὸν τὸν οἰκεῖον λῦσαι νόμον; Οὐκ ἔστι
τοῦτο ἱκέτου σχῆμα· οὐδεὶς ἱκετεύει ἵνα ἄλλος ἀπόληται, ἀλλ'
ἵνα αὐτὸς σωθῇ. Τί τοίνυν σχῆμα μὲν ἱκέτου περίκεισαι,
ῥήματα δὲ ἔχεις κατηγόρου; Καὶ ὅταν μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν εὐχώ-
(578) μεθα, καὶ κνώμεθα, καὶ χασμώμεθα, καὶ εἰς μυρίους [p] ἐμπίπτομεν

[b] λαμπρότερον A.C. Mox εὐχόμενος om. B.C. [c] κατέχεσθαι D.F. [d] αὐτῶν] αὐτὸν A. αὐτοὺς C.D. Statim κακηγορεῖς A.B.C.D. Vulgatum tuentur Interpretes et Floril. p. 51. (Tom. xii. p. 452 E.) [e] ἐλέους C.F. Flor. [f] ἐνέφραξα D.F. [g] ἔδωκας] δίδως C.D. [h] δεύτερον] + δὲ F. Statim ὅτι τὰ ἐναντία D. [i] προσέρχῃ A.B.D.F. Flor. et Sav. marg. Edebatur προσεύχῃ. [k] τοῦτο] Sic A.B.C. τούτῳ F. τοῦτον Edd. ante Ben. τοῦτο om. Flor. Deinde καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μ. π. παρακαλέσῃς F. [l] καὶ] + σὲ C. [m] κἂν] καὶ B. Veron. Sav. [n] καὶ om. B. [καὶ] Sav. [o] τὸν θεὸν om. B. Mox ἀπόλληται B.C. Flor. [p] ἐμπίπτωμεν A.D. Mox ποιῶμεν A.D.F.

C λογισμούς· ὅταν δὲ κατ᾽ ἐχθρῶν, νήφοντες τοῦτο ποιοῦμεν. Ἐπειδὴ γὰρ οἶδεν ὁ διάβολος, ὅτι καθ᾽ ἑαυτῶν τὸ ξίφος ὠθοῦμεν, οὐ περιέλκει οὐδὲ περισπᾷ τότε, ἵνα μειζόνως [q]ἡμᾶς λυμήνηται. Ἀλλὰ ἠδίκημαι, φησὶ, καὶ θλίβομαι. Οὐκοῦν κατὰ τοῦ διαβόλου εὖξαι, τοῦ μάλιστα πάντων ἀδικοῦντος ἡμᾶς. Τοῦτο καὶ ἐπετάγης λέγειν, [r]"Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ." Ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀκατάλλακτος ἐχθρός· ἄνθρωπος δὲ, ὅσα ἂν ποιῇ, φίλος ἐστὶ καὶ ἀδελφός. Ἐκείνῳ τοίνυν πάντες ὀργιζώμεθα, κατ᾽ αὐτοῦ παρακαλῶμεν τὸν θεὸν λέγοντες, [16]"Σύντριψον τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν."
D Οὗτος γὰρ τίκτει καὶ τοὺς ἐχθρούς. Ἂν δὲ κατ᾽ ἐχθρῶν εὔξῃ, τὴν εὐχὴν, ἣν ἐκεῖνος βούλεται, εὔχῃ· ὥσπερ οὖν ἂν ὑπὲρ ἐχθρῶν, [s]κατὰ τούτου. Τί τοίνυν τὸν ὄντως ἐχθρὸν ἀφεὶς, τὰ μέλη δάκνεις τὰ σὰ, θηρίων χαλεπώτερος ταύτῃ γινόμενος; Ἀλλ᾽ ὕβρισε, φησὶ, καὶ χρήματα ἀπεστέρησε. Καὶ τίνα δεῖ πενθεῖν, τὸν παθόντα κακῶς, ἢ τὸν ποιήσαντα κακῶς; [t]Δῆλον ὅτι τὸν ποιήσαντα, ὅτι χρήματα κερδάνας, τῆς εὐνοίας [v]ἑαυτὸν ἐξέβαλε τοῦ θεοῦ, καὶ μείζονα ἀπώλεσεν ἢ ἔλαβεν· ὥστε ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἠδικημένος. Οὐκοῦν οὐχὶ [w]κατεύχεσθαι, ἀλλ᾽ ὑπερεύ-
E χεσθαι δεῖ, ἵνα ὁ θεὸς ἵλεως αὐτῷ γένηται. Ὅρα πόσα ἔπαθον οἱ παῖδες οἱ τρεῖς, οὐδὲν ποιήσαντες δεινόν· ἐξέπεσον πατρίδος, ἐλευθερίας, [x]ἐξῃχμαλωτίσθησαν καὶ ἐγένοντο δοῦλοι, καὶ εἰς ἀλλοτρίαν καὶ βάρβαρον ἀπενεχθέντες χώραν, καὶ σφάττεσθαι ἔμελλον διὰ τὸ ὄναρ εἰκῇ καὶ μάτην. Τί οὖν; εἰσελθόντες μετὰ τοῦ Δανιὴλ, τί ηὔξαντο; τί δὲ εἶπον; [y]Κατάρραξον τὸν Ναβουχοδονόσορ; κατάσπασον αὐτοῦ τὸ διάδημα; κατάβαλε
472 αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θρόνου; Οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλ᾽ [z]ἐζήτουν οἰκτιρμοὺς παρὰ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐν τῇ καμίνῳ ἦσαν, ὁμοίως. Ἀλλ᾽ οὐχ ὑμεῖς, ἀλλὰ πολλῷ ἐλάττονα ἐκείνων πάσχοντες, καὶ δικαίως πολλάκις, οὐ παύεσθε [a]μυρία ἀρώμενοι· καὶ ὁ μέν φησι, κατάβαλε τὸν ἐχθρὸν, ὡς κατεπόντισας τὸ ἅρμα τοῦ Φαραώ· ὁ δὲ, πλῆξον αὐτοῦ τὴν σάρκα· ἕτερος πάλιν, ἀπόδος εἰς τὰ τέκνα. Ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ταυτὶ τὰ ῥήματα; Πόθεν οὖν ὑμῖν ὁ γέλως οὗτος; Ὁρᾷς πῶς ἐστι καταγέλαστα, ὅταν

16 Rom. xvi. 20.

q ἡμᾶς A.B.D.F. Flor. ὑμᾶς C. ἡμῖν Edd. r ῥῦσαι] ἀλλὰ ῥῦσαι B. s κατ᾽ αὐτοῦ B. t Verba δῆλον ὅτι τὸν ποιήσαντα (+ διατί; C.D.) quae exciderant, nunc primum ex C.D.F. edita sunt. v ἑαυτὸν] Sic A.C.F. αὐτὸν Veron. αὐτὸν Sav. hoc vel illud B.D. w κατεύχεσθαι δεῖ, ἀλλ᾽ ὑπερεύχεσθαι αὐτοῦ, ἵνα B. cum Edd. x ἐξαιχμ. A. ᾐχμαλωτίσθησαν D. y κατάρρηξον A. Mox αὐτῷ pro αὐτοῦ C. z ἐζήτουν omnes cum Sav. marg. Legebatur ἐξήτουν [ἐζήτουν (sic) Ben.] a μυρία ἀρ.] Sic Codd. ἀρ. μυρία Edd.

χωρὶς πάθους λέγηται; Καὶ πᾶσα δὲ ἁμαρτία τότε δείκνυται
πῶς ἐστιν αἰσχρὰ, ὅταν αὐτὴν γυμνώσῃς τῆς διαθέσεως τοῦ B
τολμῶντος. [b] Κἂν τὸν ὀργισθέντα ὑπομνήσῃς τῶν ῥημάτων,
ὧν εἶπεν ἐν τῷ θυμῷ, καταδύσεται, καὶ καταγελάσεται ἑαυτοῦ,
καὶ βουλήσεται μυρία πεπονθέναι, ἢ ἐκεῖνα [c] αὐτοῦ εἶναι τὰ
ῥήματα. Κἂν τὸν ἀκόλαστον ἀγάγῃς μετὰ τὴν μίξιν πρὸς
τὴν πορνευομένην γυναῖκα, καὶ [d] οὗτος ταύτην ἀποστραφήσεται
ὡς μυσαράν. Οὕτω καὶ ὑμεῖς οἱ μὴ ὄντες ἐν τῷ πάθει, καταγε-
λᾶτε νῦν. Καταγέλαστα γὰρ, καὶ γραϊδίων τὰ ῥήματα [e] ταῦτα
μεθυόντων, καὶ γυναικώδους μικροψυχίας. Καὶ ὁ Ἰωσὴφ δὲ C
πραθεὶς, καὶ δοῦλος γενόμενος, καὶ δεσμωτήριον οἰκήσας, οὐδ᾽
οὕτως ἐξέβαλε ῥῆμα πικρὸν κατὰ τῶν λελυπηκότων· ἀλλὰ τί
φησι; [17] "Κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων·" καὶ οὐ προστί-
θησιν ὑπὸ τίνος· αἰσχύνεται γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀδελφικῶν κακῶν
μᾶλλον ἐκείνων τῶν ποιησάντων αὐτά. Οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖ-
σθαι χρὴ, μᾶλλον τῶν ἐπηρεαζόντων αὐτῶν ἀλγεῖν ὑπὲρ
αὐτῶν· ἡ βλάβη γὰρ εἰς ἐκείνους διαβαίνει. Ὥσπερ [f] οὖν
οἱ λακτίζοντες εἰς ἥλους, καὶ μέγα φρονοῦντες, [g] ἐλέου ἄξιοι
καὶ [h] θρήνων τῆς [i] μανίας ἕνεκα ταύτης εἰσίν· οὕτως οἱ ἀδικοῦντες D
τοὺς οὐδὲν ποιοῦντας αὐτοῖς κακὸν, ἅτε τὰς ἑαυτῶν πλήττοντες
ψυχὰς, πολλῶν ὀδυρμῶν [k] ἄξιοι καὶ θρήνων, οὐκ ἀρῶν. Οὐδὲν
γὰρ μιαρώτερον ψυχῆς ἀρωμένης, οὐδὲ γλώσσης ἀκαθαρτότερον
τοιαῦτα θυούσης. Ἄνθρωπος εἶ· μὴ ἀσπίδων ἰὸν ἐμέσῃς. Ἄν-
θρωπος εἶ· μὴ γένῃ θηρίον. Διὰ τοῦτό σοι στόμα γέγονεν,
οὐχ ἵνα δάκνῃς, ἀλλ᾽ ἵνα θεραπεύῃς τὰ ἑτέρων τραύματα.
Ἀναμνήσθητι τί σοι παρῄνεσα, φησὶν ὁ θεός· συγχωρεῖν
καὶ ἀφιέναι. Σὺ δὲ καὶ ἐμὲ παρακαλεῖς κοινωνὸν γενέσθαι τῆς
ἀνατροπῆς τῶν ἐμῶν προσταγμάτων, καὶ ἐσθίεις τὸν ἀδελφὸν,
καὶ φοινίττεις τὴν γλῶτταν, καθάπερ οἱ μαινόμενοι ἀπὸ τῶν E
οἰκείων μελῶν τοὺς ὀδόντας. Πῶς οἴει τὸν διάβολον ἥδεσθαι
καὶ γελᾶν, ὅταν τοιαύτης εὐχῆς [l] ἀκούσῃ; πῶς τὸν θεὸν παροξύ-
(579) νεσθαι καὶ ἀποστρέφεσθαι καὶ μισεῖν, ὅταν τοιαῦτα πα-
ρακαλῇς; οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν χαλεπώτερον; Εἰ γὰρ μυστη-
ρίοις οὐ χρὴ προσιέναι [m] ἐχθροὺς ἔχοντα· τὸν οὐκ ἔχοντα
μόνον, ἀλλὰ καὶ κατευχόμενον, πῶς οὐχὶ καὶ τῶν περιβόλων
αὐτῶν ἀπείργεσθαι δεῖ; Ταῦτ᾽ οὖν ἐννοοῦντες, καὶ τῆς θυσίας

17 Gen. xl. 15.

[b] κἂν est in omnibus nostris; ἂν vulgo. [c] αὐτοῦ εἶναι] ἀκούειν Veron. [d] οὗτος] οὕτως F. [e] ταῦτα om. B. [f] οὖν] γὰρ B. Sav. marg. Mox εἰς ἥλους C.D.F. Deerat εἰς. [g] ἐλέους F. [h] θρήνων] Sic A.B.D.F. θρήνου vulgo. [i] μανίας] βασκανίας C. Statim ἕνεκεν A.B.C. [k] ἄξιοί εἰσιν καὶ θρ. D.F. καὶ θρ. ἄξιοί εἰσιν C. [l] ἀκούῃ C. Mox καὶ ἀποστρέφεσθαι om. F. [m] ἐχθρὸν C.

τὴν ὑπόθεσιν εἰδότες, ὅτι ὑπὲρ ἐχθρῶν ἐτύθη, μήτε ἐχθρὸν
473 ἔχωμεν, κἂν ἔχωμεν, ὑπερευχώμεθα· ἵνα καὶ ἡμεῖς τῶν ἡμαρτη-
μένων [n] ἡμῖν λαβόντες συγχώρησιν, μετὰ παρρησίας τῷ βήματι
τοῦ Χριστοῦ παραστῶμεν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ϛ.

[1] Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ μὴ [a] χρήζομεν, ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν;

B ὍΠΕΡ ἔμελλεν αὐτῷ παρ' ἑτέρων [b] ἀνθυποφέρεσθαι, ὅτι
ἐπαίρεις σαυτὸν, τοῦτο προλαβὼν αὐτὸς τέθεικε· καίτοι τοσαύτῃ ἐπιδιορθώσει χρησάμενος ἔμπροσθεν, καὶ εἰπὼν, [c] "πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;" καὶ ὅτι "ἐξ εἰλικρινείας λαλοῦμεν·" ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀρκεῖται ἐκείνοις. Τοιοῦτον γὰρ αὐτοῦ τὸ ἦθος· [d] τοῦ δοκεῖν περὶ ἑαυτοῦ μέγα τι λέγειν πόρρω καθέστηκε, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας αὐτὸ φεύγει καὶ ὑπερβολῆς. Σὺ δέ μοι κἀντεῦθεν σκόπει τὴν περιουσίαν αὐτοῦ τῆς σοφίας. Πρᾶγμα γὰρ δοκοῦν εἶναι σκυθρωπὸν, τὰς θλίψεις λέγω,
C οὕτως ἐπῆρε, καὶ ἔδειξε λαμπρὸν ὂν καὶ περιφανὲς, ὡς ταύτην αὐτῷ τὴν ἀντίθεσιν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνακύψαι. Ποιεῖ δὲ αὐτὸ καὶ πρὸς τῷ τέλει. Μετὰ γὰρ τὸ μυρίους ἀριθμῆσαι κινδύνους, ὕβρεις, στενοχωρίας, ἀνάγκας, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐπήγαγε λέγων, [2] "Οὐχ ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος." Καὶ τίθησιν αὐτὸ πάλιν ἐκεῖ σφοδρῶς, καὶ μετὰ πλείονος [e] παραμυθίας. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ [f] ἀγάπης ἐστὶ τὰ ῥήματα, "Εἰ μὴ χρήζομεν, ὥς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν;" ἐκεῖ δὲ γέμει τινὸς καὶ φρονήματος τὰ
D λεγόμενα, ἀναγκαίως καὶ χρησίμως, [g] καὶ φρονήματος καὶ θυμοῦ. "Οὐ γὰρ πάλιν, φησὶν, ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος·" καὶ, [3] "Πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; [h] Ὅτι κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. Φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς,

[1] Cap. III. v. 1. [2] 2 Cor. v. 12. [3] 2 Cor. xii. 19, 20.

[n] ἡμῖν om. F. Hom. VI. [a] χρήζωμεν A.F. hic et alibi. [b] ἀντιυποφέρεσθαι A. ἀντιφέρεσθαι Veron. [c] πρὸς] καὶ πρὸς D.F. [d] τοῦ] τὸ A. Veron. Mox ἀεὶ post ἑαυτοῦ addit F. post λέγειν D. Paullo post καὶ ἐκ περιουσίας α. φ. καὶ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς D. [e] παραμυθίας] παρρησίας D.F. [f] ἀγάπης] καὶ ἀγάπης D. [g] καὶ φρονήματος om. Veron. Sav. Admisit ea Montef. ex suo Reg. [nobis A] quocum consentiunt B. Sav. marg. et Erasm. In D.F. locus sic legitur: ἐκεῖ δὲ γέμει τινὸς τὰ λεγόμενα καὶ φρ. καὶ θυμοῦ, ἀναγκ. καὶ χρ. οὐ γὰρ κ. τ. ἑ. [h] ὅτι om. F. Mox γὰρ om. B.

καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε.” Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ κολακείας δόξαν λαμβάνειν, [i]ὡς ἐφιέμενος τῆς παρ᾽ αὐτῶν τιμῆς, ταῦτά φησι· “Φοβοῦμαι μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν, οἷον οὐ θέλετε.” Ἀλλὰ ταῦτα μὲν μετὰ κατηγορίας [k]πολλάς· ἐν ἀρχῇ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ᾽ E
ἡμερώτερον. Τί δέ ἐστιν ὅ φησιν; Εἶπε περὶ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν κινδύνων, καὶ ὅτι πανταχοῦ πομπεύεται παρὰ τοῦ θεοῦ ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα τοὺς θριάμβους οἶδε τούτους. Ἐπεὶ οὖν μεγάλα περὶ [l]ἑαυτοῦ ἐφθέγξατο, ἀνθυποφέρει ἑαυτῷ λέγων· “Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν;” Ὃ δὲ λέγει, [m]τοῦτό ἐστιν. Ἴσως τις ἡμῖν ἀντερεῖ, τί τοῦτο, ὦ Παῦλε; [n]ταῦτα περὶ σεαυτοῦ λέγεις, καὶ σαυτὸν ἐπαίρεις; Ταύτην οὖν λύων τὴν ὑπόνοιαν, φησὶν, ὅτι οὐ τοῦτο βουλόμεθα, [o]οἷον κομπάζειν καὶ ἑαυτοὺς ἐπαίρειν· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπέχομεν 474
τοῦ δεηθῆναι πρὸς ὑμᾶς συστατικῶν ἐπιστολῶν, ὡς ὑμᾶς ἀντὶ ἐπιστολῆς ἔχειν. [4]“Ἡ γὰρ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε,” φησί. Τί ἐστιν, “ὑμεῖς ἐστε;” Εἰ ἔδει πρὸς ἑτέρους ἡμᾶς συσταθῆναι, ὑμᾶς ἂν παρηγάγομεν εἰς μέσον [p]ἀντ᾽ ἐπιστολῆς· ὃ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἔλεγεν· [5]“Ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς [q]ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε.” Ἀλλ᾽ οὕτω μὲν ἐνταῦθα οὐ λέγει, μετ᾽ εἰρωνείας δὲ, ὥστε πληκτικώτερον ποιῆσαι τὸν λόγον· “Εἰ μὴ χρήζομεν συστατικῶν ἐπιστολῶν;” Καὶ αἰνιττόμενος τοὺς ψευδαποστόλους, ἐπήγαγεν· “ὥς τινες, πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν,” [r]πρὸς ἄλλους. Εἶτα, B
(580) ἐπειδὴ βαρὺ ἦν τὸ εἰρημένον, παραμυθεῖται αὐτὸ ἐπάγων καὶ λέγων· “Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, [s]γινωσκομένη ὑπὸ πάντων· [6]φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ.” Ἐνταῦθα οὐ μόνον αὐτοῖς ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ κατορθώματα μαρτυρεῖ· εἴγε ἱκανοὶ δεῖξαι πᾶσιν ἀνθρώποις [t]εἰσὶ διὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς τοῦ διδασκάλου τὸ ἀξίωμα. Τοῦτο γάρ ἐστιν, “Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε.” [v]Ὅπερ ἂν ἐποίησε τὰ γράμματα συνιστῶντα ἡμᾶς καὶ αἰδεσίμους ποιοῦντα, τοῦτο ὑμεῖς ποιεῖτε, καὶ ὁρώμενοι καὶ ἀκουόμενοι. C
Μαθητῶν γὰρ ἀρετὴ τὸν διδάσκαλον εἴωθε κοσμεῖν καὶ συνι-

[4] v. 2. [5] 1 Cor. ix. 2. [6] v. 3.

[i] ὡς] καὶ ὡς D. [k] πολλὰς] Sic A.B.D. cum Erasmo. πολλῆς vulgo. [l] ἑαυτοῦ D. αὐτοῦ B. αὑτοῦ vulgo. [m] τοῦτο] τοιοῦτον D. [n] ταῦτα] σὺ ταῦτα F. σὺ (om. ταῦτα) D. [o] οἷον]+τὸ F. [p] ἀντὶ sine elisione B. [q] ἐπιστολῆς A. Idem mox ὡς ἐπιπληκτικώτερον. [r] πρὸς] τουτέστι πρὸς D. [s] γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· φανερουμένοι Mosqq. cum Bibliis. Sic etiam D.F. nisi quod γινωσκόμενοι et ἀναγινωσκόμενοι habent. [t] εἰσὶ, quod post ἱκανοὶ legebatur, hic habent A.D.F. In B. deest. [v] ὅπερ] τουτέστιν ὅπερ D. Mox πράγματα pro γράμματα id.

σταν πάσης μᾶλλον ἐπιστολῆς. "'Εγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν." Τουτέστιν, ἣν πάντες ἴσασιν· οὕτως ὑμᾶς πανταχοῦ περιφέρομεν, καὶ ἐν νῷ ἔχομεν. 'Ως ἂν εἰ ἔλεγεν, ἡ σύστασις ἡμῶν πρὸς ἑτέρους ὑμεῖς ἐστε· καὶ γὰρ ἔχομεν ὑμᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ διηνεκῶς, καὶ πρὸς ἅπαντας τὰ ὑμέτερα ἀνακηρύττομεν κατορθώματα. Οὐ τοίνυν [w] τῷ καὶ πρὸς ἑτέρους ὑμᾶς
D εἶναι σύστασιν ἡμῶν, δεόμεθα ἐπιστολῶν παρ' ὑμῶν· ἀλλὰ καὶ τῷ σφόδρα φιλεῖν ὑμᾶς, οὐ δεόμεθα πρὸς ὑμᾶς συστάσεως. Πρὸς γὰρ τοὺς ἀγνῶτάς τις δεῖται γραμμάτων· ὑμεῖς δὲ ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ἐστε. Καὶ οὐκ εἶπεν, "ἐστὲ," ἁπλῶς, ἀλλὰ, "ἐγγεγραμμένη·" τουτέστιν, οὐδὲ ἀποπεσεῖν δύνασθε. "Ωσπερ γὰρ ἀπὸ γραμμάτων ἀναγινώσκοντες, [x] οὕτως ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν γινώσκοντες ἴσασι πάντες τὴν ἀγάπην ἡμῶν, ἣν ἔχομεν περὶ ὑμᾶς. Εἰ τοίνυν τὰ γράμματα διὰ τοῦτό ἐστιν, ἵνα δηλώσῃ ὅτι ὁ δεῖνά μοι φίλος, καὶ ἀπολαυέτω [y] παρρησίας, ἀρκεῖ
E ἡ ὑμετέρα ἀγάπη τὸ πᾶν ἀνύσαι. "Αν τε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἴωμεν, οὐ δεόμεθα ἑτέρων τῶν συνιστώντων ἡμᾶς, τῆς φιλίας ὑμῶν προλαμβανούσης· ἄν τε πρὸς ἑτέρους, οὐ χρῄζομεν πάλιν γραμμάτων, τῆς αὐτῆς ἀγάπης ἀντὶ τούτων ἀρκούσης ἡμῖν [z] πάλιν· περιφέρομεν γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Εἶτα ἐπὶ [a] μεῖζον ἐπαίρων αὐτοὺς, καὶ ἐπιστολὴν Χριστοῦ καλεῖ, λέγων· "Φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ Χριστοῦ." Καὶ τοῦτο εἰπὼν, λαμβάνει λοιπὸν ὑπόθεσιν καὶ ἀρχὴν ἐντεῦθεν ἐξετάσαι τὰ τοῦ νόμου. Καὶ ἄλλως δὲ αὐτοῦ ἐνταῦθά φησιν εἶναι ἐπιστολήν. 'Ανωτέρω μὲν [b] γὰρ ὡς συνιστῶντας· διὸ
475 ἐπιστολὴν ἐκάλεσεν· ἐνταῦθα δὲ ἐπιστολὴν Χριστοῦ, ὡς ἔχοντας τὸν νόμον ἐγγεγραμμένον τοῦ θεοῦ. "Α γὰρ ἐβούλετο ὁ θεὸς δηλῶσαι [c] πᾶσι καὶ ὑμῖν, ταῦτα γέγραπται ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. 'Ημεῖς δὲ παρεσκευάσαμεν ὑμᾶς, ὥστε δέξασθαι τὰ γράμματα. Καθάπερ [d] γὰρ Μωϋσῆς τοὺς λίθους καὶ τὰς πλάκας ἐκόλαψεν, οὕτως ἡμεῖς τὰς ὑμετέρας ψυχάς. Διό φησι, "Διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν." 'Αλλ' ἐν τούτῳ [e] τὸ ἴσον εἶχον· καὶ γὰρ ἐκεῖναι ὑπὸ θεοῦ ἐγράφησαν, καὶ αὗται ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Ποῦ τοίνυν ἡ διαφορά; "'Εγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, [f] ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος· οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις,

[w] τῷ] οὕτω A.F. et Veron. οὐ τῷ D. [x] οὕτως——γινώσκοντες om. D. Mox ἡμῶν om. id. [y] παρρησίας] προστασίας A.D.F. etiam Veron. Alterum edidit Sav. [z] πάλιν om. A.D. [a] μείζονα A. Mox φανερούμενοι om. A. [b] γὰρ et διὸ om. D. [c] πᾶσι καὶ] πᾶσιν A.F. [d] γὰρ, quod aberat, est in D.F. Mox ἐκάλυψεν vitiose D. [e] τὸ om. A.F. [f] ἀλλὰ] +χάριτι A.B.F. Erasm. Mox καρδίαις pro καρδίας A.B. De Mosquensibus nihil hic notatum est.

ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις." Ὅσον δὲ τὸ μέσον πνεύ- B
ματος καὶ μέλανος, καὶ λιθίνης πλακὸς καὶ σαρκίνης, τοσοῦτον τὸ διάφορον τούτων κἀκείνων· οὐκοῦν καὶ οἱ διακονήσαντες τοῦ διακονήσαντος ἐκείνοις. Διά τοι τοῦτο, [g]ἐπεὶ μέγα ἐφθέγξατο, ταχέως ἐπιλαμβάνεται ἑαυτοῦ, λέγων· [7]"Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν." Καὶ πάλιν ὅλον ἀνατίθησι τῷ θεῷ· [h]τούτων γὰρ ἡμῖν ὁ Χριστὸς αἴτιος, φησίν. [8]"Οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν τι λογίσασθαι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν." Ὅρα πάλιν καὶ ἑτέραν ἐπιδιόρθωσιν. Καὶ γὰρ μεθ' ὑπερβολῆς τὴν ἀρετὴν ταύτην [i]μάλιστα κέκτηται, C
τὴν ταπεινοφροσύνην λέγω. Διόπερ ὅταν εἴπῃ τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, πάσῃ κέχρηται σπουδῇ, ὥστε σφοδρῶς παραμυθήσασθαι [k]τὸ εἰρημένον τρόπῳ παντί· ὃ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, λέγων, "Οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν τι λογίσασθαι, ὡς ἐξ ἑαυτῶν." Τουτέστιν, οὐχ οὕτως εἶπον, "πεποίθησιν ἔχομεν," ὡς τὸ μὲν ἡμέτερον εἶναι, τὸ δὲ τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ τὸ πᾶν [l]αὐτῷ ἀνατίθημι καὶ λογίζομαι. "Ἡ γὰρ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ, [9]ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης."
(581) Τί ἐστιν, "ἱκάνωσε;" Δυνατοὺς ἐποίησε καὶ ἐπιτηδείους. Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο, τὸ κομίσαι τοιαύτας πλάκας καὶ ἐπιστολὰς τῇ D
οἰκουμένῃ, πολὺ μείζους τῶν προτέρων. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος." Ἰδοὺ πάλιν [m]ἄλλη διαφορά. Τί [n]οὖν; ἐκεῖνος οὐκ ἦν πνευματικὸς ὁ νόμος; Πῶς οὖν φησιν, [10]"Οἴδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι;" Πνευματικὸς μὲν, ἀλλ' οὐ πνεῦμα παρεῖχεν· οὐ γὰρ πνεῦμα ἐκόμισε Μωϋσῆς, ἀλλὰ γράμματα· ἡμεῖς δὲ ἐπιστεύθημεν πνεῦμα διδόναι. Διὸ καὶ [o]ἐπεξεργάζεται αὐτὸ λέγων· "Τὸ γὰρ γράμμα [p]ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ." Ταῦτα δὲ οὐχ ἁπλῶς [q]φησιν, ἀλλ' ἐκείνους αἰνιττόμενος τοὺς μεγαλο- E
φρονοῦντας ἐπὶ τοῖς Ἰουδαϊκοῖς. Γράμμα δὲ ἐνταῦθα τὸν νόμον φησὶ, τὸν κολάζοντα τοὺς πλημμελοῦντας· πνεῦμα δὲ τὴν χάριν τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος τοὺς ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν νεκρωθέντας ζωοποιοῦσαν. Εἰπὼν [r]γὰρ τὴν διαφορὰν τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως τῶν πλακῶν, οὐκ ἐνδιατρίβει αὐτῇ, ἀλλὰ παραδραμὼν αὐτὴν, ταύτην ἐπιπλεῖον ἐργάζεται, [s]ᾗ μάλιστα

7 v. 4. 8 v. 5. 9 v. 6. 10 Rom. vii. 14.

g ἐπεὶ] ἐπειδὴ F. ἐπεὶ om. A. ἐπειδὴ in marg. B. h τούτων γὰρ—φησίν] ὡσεὶ ἔλεγε, τούτων ἡμῖν ὁ X. αἴτιος. εἶτα ἐπάγει D. i μάλιστα om. B. k τῷ εἰρημένῳ A.B. l αὐτῷ] αὐτοῦ A.F. m ἄλλη] καὶ ἡ ἄλλη D. n οὖν] δαὶ D. Mox οἴδαμεν om. id. o Olim legebatur ἐπεργάζεται. ἴσ. ἐπεξερ. Sav. marg. ἐπεξεργάζεται clam edidit Montef. Hoc ipsum tamen est in nostro F. p ἀποκτέννει B. Mosqq. q φησιν] ποιεῖ D. r γὰρ om. D. s ᾗ] ἣ D.F.

ἑλεῖν τὸν ἀκροατὴν ἠδύνατο, ἀπὸ τοῦ συμφέροντος καὶ κούφου.
Οὔτε γὰρ πόνον ἔχει, φησὶ, καὶ μείζονα παρέχει τὴν χάριν.
Εἰ γὰρ περὶ Χριστοῦ διαλεγόμενος, ἐκεῖνα μάλιστα τίθησιν,
ἃ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἐστι μᾶλλον ἢ τῆς ἀξίας, καὶ ἀλλή-
476 λοις συνδέδεται· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς διαθήκης, [t]ἀναγκαίως
τοῦτο ποιεῖ. Τί οὖν ἐστι, "τὸ γράμμα [v]ἀποκτείνει;" [w]Εἶ-
πεν ὅτι ἐν πλαξὶ λιθίναις, καὶ καρδίαις σαρκίναις· οὐδέπω μεγά-
λην ἐδόκει διαφορὰν λέγειν. Προσέθηκεν ὅτι ἐκείνη γράμματι
ἢ μέλανι, αὕτη δὲ πνεύματι· οὔτε τοῦτο πάνυ αὐτοὺς διήγειρε.
Λέγει λοιπὸν [x]ὅπερ ἱκανὸν αὐτοὺς πτερῶσαι, ὅτι τὸ μὲν
ἀποκτείνει, τὸ δὲ ζωοποιεῖ. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἐν τῷ νόμῳ
ὁ ἁμάρτημα ἔχων, [y]κολάζεται· ἐνταῦθα ὁ ἁμαρτήματα ἔχων,
B προσελθὼν βαπτίζεται, καὶ γίνεται δίκαιος· δίκαιος δὲ [z]γινό-
μενος ζῇ, τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλαγείς. Ὁ νόμος
ἐὰν λάβῃ φονέα, ἀναιρεῖ· ἡ χάρις ἐὰν λάβῃ φονέα, φωτίζει καὶ
ζωοποιεῖ. Καὶ τί λέγω φονέα; Ξύλα ἔλαβεν ἐν σαββάτῳ
συλλέξαντα ὁ νόμος, καὶ ἐλίθασε· τοῦτό ἐστι, "τὸ γράμμα
ἀποκτείνει." Μυρίους ἀνδροφόνους καὶ λῃστὰς λαμβάνει ἡ
χάρις, καὶ βαπτίζουσα ἀπαλλάττει τῶν προτέρων κακῶν·
τοῦτό ἐστι, "τὸ πνεῦμα ζωοποιεῖ." Ἐκεῖνος ἀπὸ ζῶντος
νεκρὸν ἐργάζεται τὸν ἁλόντα· αὕτη ἀπὸ νεκροῦ ζῶντα κατα-
C σκευάζει τὸν ὑπεύθυνον. [11]"Δεῦτε γὰρ [a]πρός με οἱ κοπιῶν-
τες καὶ πεφορτισμένοι·" καὶ οὐκ εἶπε, κολάσω ὑμᾶς, ἀλλ',
"ἀναπαύσω ὑμᾶς." Ἐν γὰρ τῷ βαπτίσματι [b]θάπτεται τὰ
ἁμαρτήματα, ἐξαλείφεται τὰ πρότερα, ζωοποιεῖται ὁ ἄνθρω-
πος, ὥσπερ εἰς πλάκα αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐγγράφεται πᾶσα ἡ
χάρις. Ἐννόησον τοίνυν ὅση τοῦ πνεύματος ἡ ἀξία, ὅταν αἱ
πλάκες αὐτοῦ βελτίους τῶν προτέρων, ὅταν μεῖζόν τε καὶ
αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως [c]ἐπιδεικνύηται. Καὶ γὰρ καὶ ἡ νέκρω-
σις αὕτη τῆς προτέρας χαλεπωτέρα, ἧς καὶ ἀπαλλάττει, καὶ
τοσούτῳ, ὅσῳ ψυχὴ σώματος βελτίων· καὶ αὕτη δι' ἐκείνης
D συνίσταται ἡ ζωὴ, [d]δι' ἐκείνης ἣν τὸ πνεῦμα δίδωσιν. Εἰ δὲ
ταύτην δυνατὸν χαρίσασθαι, πολλῷ μᾶλλον τὴν ἐλάττονα·
ἐκείνην μὲν γὰρ προφῆται εἰργάσαντο, ταύτην δὲ οὐκέτι.

[11] Matth. xi. 28.

[t] ἀναγκαίως seclusum a Sav. abest a B. Paulo post οὖν om. D. [v] ἀπο-κτέννει A. Infra ἀποκτένει A.B. [w] εἶπεν] εἰπὼν D. Mox καὶ ἐν καρδίαις A.F. In proximis legebatur οὐδέπω δὲ μεγάλην—προσέθηκεν οὖν ὅτι—λέγει οὖν λοιπόν. Particulas auctoritate omnium Codicum sustulimus. [x] ὅπερ] +ἦν D. [y] ἐκολάζετο D. Mox ἁμαρτήματα A.B.F. ἁμάρτημα vulgo. [z] γενόμενος B. [a] πρός με] +φησὶν D. δεῦτε γὰρ, φησὶ, πρός με πάντες οἱ κ. A. [b] ἐνθάπτεται D.F. [c] ἐπιδείκνυται A. Mox καὶ post γὰρ om. B. [d] Verba repetita δι' ἐκείνης habent A.D.F. In Edd. desunt.

Οὐδεὶς γὰρ δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός.
Οὐδὲ ἐκείνην δὲ χωρὶς πνεύματος παρεῖχον οἱ προφῆται. Οὐ
τοῦτο δέ ἐστι μόνον τὸ θαυμαστὸν, ὅτι ζωοποιεῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ
ἑτέροις τοῦτο παρέσχε ποιεῖν. [12]"Λάβετε γὰρ, φησὶ, πνεῦμα
ἅγιον." Διὰ τί; χωρὶς πνεύματος γὰρ οὐκ ἐνῆν; Ἀλλὰ δει-
κνὺς ὁ θεὸς, ὅτι τοῦτο τῆς ἐξουσίας ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω, καὶ τῆς
οὐσίας τῆς βασιλικῆς ἐκείνης, καὶ τὴν αὐτὴν [e]ἔχει ἰσχὺν, καὶ
τοῦτό φησι. Διὸ καὶ ἐπάγει· "Ὧν ἐὰν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, E
[f]ἀφέωνται, καὶ ὧν ἐὰν κρατῆτε, κεκράτηνται."

[g]Ἐπεὶ οὖν ἐζωοποίησεν ἡμᾶς, μένωμεν ζῶντες, καὶ μὴ πάλιν
ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανίωμεν νεκρότητα· ὁ [h]γὰρ Χριστὸς
οὐκέτι ἀποθνήσκει. [13]"Ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν
ἐφάπαξ." [i]Καὶ οὐ βούλεται ἀεὶ χάριτι ἡμᾶς σώζεσθαι, ἐπεὶ
κενοὶ πάντων ἡμεῖς ἐσόμεθα· διὸ καὶ παρ' ἡμῶν εἰσφέρεσθαί τι
(582) βούλεται. Εἰσενέγκωμεν [k]τοίνυν, καὶ τὴν ψυχὴν ζῶσαν δια-
τηρῶμεν. Τί δέ ἐστι ψυχῆς ζωὴ, ἀπὸ τοῦ σώματος μάνθανε.
Καὶ γὰρ τὸ σῶμα τότε λέγομεν ζῆν, ὅταν βαδίζῃ ὑγιῆ τινα
βάδισιν· ὅταν δὲ κατακέηται διαλυθὲν, καὶ παρὰ τάξιν κινῆται, 477
κἂν δοκῇ ζῆν ἢ βαδίζειν, παντὸς θανάτου χαλεπωτέρα ἡ τοι-
αύτη ζωή. Κἂν φθέγγηται [l]μηδὲν ὑγιὲς, ἀλλὰ τῶν παρα-
πλήγων ῥήματα, καὶ ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων βλέπῃ, πάλιν τῶν
τετελευτηκότων ἐλεεινότερος ὁ τοιοῦτος. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ,
ὅταν μηδὲν ὑγιὲς ἔχῃ, κἂν δοκῇ ζῆν, τέθνηκεν· ὅταν τὸ χρυσίον
μὴ βλέπῃ ὡς χρυσίον, ἀλλ' ὡς μέγα τι καὶ τίμιον, ὅταν τὰ
μέλλοντα μὴ ἐννοῇ, [m]ὅταν χαμαὶ σύρηται, ὅταν ἕτερα ἀνθ'
ἑτέρων πράττῃ. Πόθεν γὰρ δῆλον ὅτι ψυχὴν ἔχομεν; οὐκ
ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν; Ὅταν οὖν τὰ αὐτῆς μὴ ἐνεργῇ, οὐχὶ
τέθνηκεν; Οἷον, ὅταν μὴ ἐπιμελῆται ἀρετῆς, ἀλλὰ ἁρπάζῃ καὶ B
παρανομῇ, πόθεν δύναμαι εἰπεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις; Ὅτι βαδί-
ζεις; Ἀλλὰ τοῦτο καὶ τῶν ἀλόγων. Ἀλλ' ὅτι ἐσθίεις καὶ
πίνεις; Ἀλλὰ τοῦτο καὶ τῶν θηρίων. Ἀλλ' ὅτι ὀρθὸς ἕστη-
κας ἐπὶ δύο ποσί; Τοῦτό μοι μᾶλλον δείκνυσιν, ὅτι θηρίον εἶ
ἀνθρωπόμορφον. Ὅταν μὲν γὰρ τὰ ἄλλα ἔχῃς ἐκείνου, τὴν δὲ
διανάστασιν μηκέτι, μᾶλλόν με ταράττεις καὶ ἐκδειματοῖς, καὶ

12 Joan. xx. 22. 13 Rom. vi. 10.

[e] ἔχει] παρέχει A.F. καὶ ante τοῦτο om. D. [f] ἀφίενται A.F. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς ἐν ριστῷ ζωῆς, καὶ ὅτι νεκρὰν ἔχει ψυχὴν ὁ τρυφῶν καὶ αἰσχρὰ φθεγγόμενος καὶ ἀσελγαίνων· καὶ περὶ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ τῆς Αἰγυπτίας. Veron.
[h] γὰρ X.] Sic omnes nostri. X. γὰρ vulgo. [i] καὶ om. C.D. Mox ἀλλὰ pro διὸ habet C. [k] τοίνυν] +τὰ παρ' ἡμῶν C.D. Mox καὶ γὰρ om. iidem.
[l] μηδὲν] +δὲ C.D. [m] ὅταν] Sic A.C.D.F. et Sav. marg. Edebatur ἀλλά. Mox ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων omnes: ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα Edd.

μᾶλλον τέρας εἶναι νομίζω τὸ φαινόμενον. Καὶ γὰρ εἰ θηρίον
C εἶδον ἀνθρωπίνῃ φθεγγόμενον [n]φωνῇ, οὐκ ἂν δι' αὐτὸ τοῦτο
ἔφην ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο θηρίον
θηρίου τερατωδέστερον. Πόθεν οὖν δυνήσομαι μαθεῖν, ὅτι
ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου, ὅταν λακτίζῃς ὡς οἱ ὄνοι, ὅταν μνησικα-
κῇς ὡς αἱ κάμηλοι, ὅταν δάκνῃς ὡς οἱ [o]ἄρκτοι, ὅταν ἁρπάζῃς
ὡς οἱ λύκοι, ὅταν κλέπτῃς ὡς αἱ ἀλώπεκες, ὅταν δολερὸς ᾖς ὡς
οἱ ὄφεις, ὅταν ἀναισχυντῇς ὡς ὁ κύων; [p]πόθεν δυνήσομαι
μαθεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου; Βούλεσθε δείξω νεκρὰν
ψυχὴν καὶ ζῶσαν; [q]Ἄγωμεν τὸν λόγον πάλιν ἐπὶ τοὺς ἀρ-
χαίους ἄνδρας ἐκείνους, καὶ [r]εἰ δοκεῖ, τὸν πλούσιον εἰς μέσον
D καταθώμεθα τὸν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, καὶ εἰσόμεθα τί ποτέ ἐστι
ψυχῆς νέκρωσις. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος νεκρὰν εἶχε ψυχὴν, καὶ
δῆλον ἀφ' ὧν ἐποίει. Τῶν μὲν γὰρ ψυχῆς ἔργων οὐδὲν
ἔπραττεν, ἤσθιε δὲ καὶ ἔπινε καὶ ἐτρύφα μόνον. Τοιοῦτοί εἰσι
καὶ νῦν οἱ ἀνελεήμονες καὶ ὠμοί· νεκρὰν γὰρ ἔχουσι καὶ οὗτοι
ψυχὴν, ὥσπερ ἐκεῖνος. Τὸ γὰρ θερμὸν [s]αὐτῆς ἅπαν τὸ ἀπὸ
τῆς φιλίας τῆς [t]πρὸς τὸν πλησίον ἀνάλωται, καὶ ἔστιν ἀψύχου
σώματος νεκροτέρα. Ὁ δὲ πένης οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ
E τῷ ἄκρῳ τῆς φιλοσοφίας ἑστὼς διέλαμπε· καὶ λιμῷ παλαίων
διηνεκεῖ, καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας εὐπορῶν τροφῆς, οὐδὲ οὕτως
εἶπέ τι βλάσφημον εἰς τὸν θεὸν, ἀλλ' ἔφερεν ἅπαντα γενναίως.
Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο ψυχῆς ἔργον, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐτονίας καὶ
τῆς ὑγείας τεκμήριον μέγιστον. Ὅταν δὲ ταῦτα μὴ ᾖ, δῆλον
ὅτι παρὰ τὸ νενεκρῶσθαι ἀπόλωλεν. Ἢ οὐ νεκρὰν ἐκείνην
εἶναι φήσομεν, εἰπέ μοι, ᾗ ἔπεισι [v]μὲν ὁ διάβολος πλήττων,
478 κεντῶν, δάκνων, λακτίζων, αἰσθάνεται δὲ ἐκείνη οὐδενὸς τούτων,
ἀλλὰ κεῖται νενεκρωμένη, καὶ τῆς περιουσίας αὐτῆς ἀφαιρου-
μένης [w]οὐκ ἀλγεῖ, ἀλλ' ἐφάλλεται μὲν ἐκεῖνος, μένει δὲ αὕτη
ἀκίνητος, ὥσπερ σῶμα ψυχῆς ἀπελθούσης, οὐδὲ αἰσθανομένη;
Ὅταν γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ φόβος μὴ παρῇ μετὰ ἀκριβείας, τοι-
αύτην [x]αὐτὴν εἶναι ἀνάγκη, καὶ νεκρῶν ἀθλιωτέραν. Οὐδὲ γὰρ
εἰς ἰχῶρα διαλύεται καὶ τέφραν καὶ κόνιν ἡ ψυχὴ, καθάπερ
τὸ σῶμα, ἀλλ' εἰς τὰ τούτων δυσωδέστερα, εἰς μέθην καὶ θυμὸν
καὶ πλεονεξίαν, εἰς ἀτόπους ἔρωτας καὶ ἀκαίρους ἐπιθυμίας. Εἰ
B δὲ βούλει αὐτῆς ἀκριβέστερον ἰδεῖν τὸ δυσῶδες, δός μοι ψυχὴν
καθαρὰν, καὶ τότε ὄψει σαφῶς πῶς ἐστι δυσώδης [y]ἡ αἰσχρὰ

[n] φωνῇ] τῇ φωνῇ Edd. [o] ἄρκοι A.B. [p] πόθεν—ἀνθρώπου; om. C.D. [q] ἀνάγωμεν D. [r] εἰ δοκεῖ] ἴδομεν καὶ A. [s] αὐτῆς] αὐτοῖς C. [t] πρὸς] Sic A.B.C.F. εἰς vulgo. Statim ἀνάλωται Codd. ἀνήλωται Edd. [v] μὲν om. F. Mox αἰσθάνηται A.F. et p.p. κέηται F. [w] οὐκ ἀλγεῖ] μὴ ἀλγῇ B.F. Mox ἐφάλληται B. [x] αὐτὴν εἶναι] εἶναι αὐτὴν A.F. [y] ἡ] πῶς C.D.

αὕτη καὶ ἀκάθαρτος. Νῦν μὲν γὰρ οὐ δυνήσῃ συνιδεῖν. Ἕως
[z]μὲν γὰρ ἂν ὦμεν ἐν συνηθείᾳ δυσωδίας, οὐκ αἰσθανόμεθα· ὅταν
δὲ πνευματικοῖς τρεφώμεθα ῥήμασι, τότε εἰσόμεθα [a]ἐκεῖνο
τὸ κακόν. Καίτοι πολλοῖς ἀδιάφορον τοῦτο εἶναι δοκεῖ. Καὶ
[b]οὐδέπω λέγω περὶ γεέννης· ἀλλ', εἰ βούλεσθε, τὰ παρόντα
ἐξετάσωμεν, καὶ μὴ τὸν αἰσχρὰ πράττοντα, ἀλλὰ τὸν αἰσχρὰ
[c]φθεγγόμενον, πῶς ἐστι καταγέλαστος, πῶς ἑαυτὸν καθυβρίζει
πρῶτον· καθάπερ τις βόρβορόν τινα ἀπὸ τοῦ στόματος ἀφιεὶς, C
οὕτως ἑαυτὸν μολύνει. Εἰ [d]γὰρ τὸ ῥεῖθρον οὕτως ἀκάθαρτον,
ἐννόησον οἵα ἡ πηγὴ τοῦ βορβόρου τούτου· [14]"Ἐκ γὰρ τοῦ
περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ." Ἐγὼ δὲ οὐ διὰ
(583) τοῦτο πενθῶ μόνον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ εἶναι δοκεῖ τῶν ἀτόπων τοῦτο
παρά τισιν. Ἐντεῦθεν ἅπαντα αὔξεται τὰ κακὰ, [e]ὅταν καὶ
ἁμαρτάνωμεν, καὶ μηδὲ πλημμελεῖν [f]νομίζωμεν.

Βούλει οὖν μαθεῖν ὅσον κακὸν τὸ αἰσχρὰ φθέγγεσθαι;
Ἐννόησον τοὺς ἀκούοντας, πῶς ἐρυθριῶσιν ἐν τῇ ἀσχημοσύνῃ
τῇ σῇ. Τί γὰρ εὐτελέστερον ἀνδρὸς αἰσχρολόγου; τί ἀτιμό-
τερον; Εἰς γὰρ τὴν τῶν [g]μίμων ὠθοῦσιν ἑαυτοὺς οἱ τοιοῦτοι
τάξιν, καὶ εἰς τὴν τῶν πεπορνευμένων γυναικῶν· μᾶλλον δὲ, D
[h]ἐκεῖναι ἐρυθριῶσιν ἢ ὑμεῖς. Πῶς [i]δύνασαι διδάξαι γυναῖκα
σωφρονεῖν, παιδεύων αὐτὴν διὰ τούτων εἰς ἀσέλγειαν ἐκβαίνειν
τῶν ῥημάτων; Βέλτιον σηπεδόνα ἀπὸ τοῦ στόματος ἀφιέναι,
ἢ ῥῆμα αἰσχρόν. Νῦν δὲ, ἂν μὲν ὄζῃ τὸ στόμα, οὐδὲ τῶν
κοινῶν μετέχεις σιτίων· τοσαύτης δὲ δυσωδίας οὔσης ἐν τῇ
ψυχῇ, μυστηρίων τολμᾷς κοινωνεῖν, εἰπέ μοι; Καὶ εἰ μὲν σκεῦος
ἀκάθαρτόν τις λαβὼν, ἐπὶ τῆς τραπέζης κατέθετο τῆς σῆς,
ξύλοις [k]ἂν αὐτὸν παίων ἤλασας· τὸν δὲ θεὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης
τῆς [l]αὐτοῦ· τράπεζα γὰρ αὐτοῦ, τὸ στόμα τὸ ἡμέτερον [m]εὐ- E
χαριστίας πληρούμενον· σκεύους ἀκαθάρτου παντὸς ῥήματα
βδελυρώτερα προφέρων, οὐκ οἴει παροξύνειν, εἰπέ μοι; καὶ
πῶς [n]ἔνι τοῦτο; Οὐδὲν γὰρ οὕτω παροργίζει τὸν ἅγιον καὶ
[o]καθαρὸν, ὡς [p]τὰ τοιαῦτα ῥήματα· οὐδὲν οὕτως ἰταμοὺς καὶ

14 Matth. xii. 34.

[z] μὲν γὰρ] Sic D.F. μὲν vulgo abest. Statim ἂν om. D. [a] ἐκείνων D. [b] οὔπω C. οὔτω D. [c] φθεγγόμενον]+καὶ ὀψόμεθα (ὀψωμ. D.) C.D. Mox iidem καθυβρίζει. πρῶτον μὲν γὰρ καθάπερ. [d] γὰρ] δὲ C.D. [e] ὅταν]+ γὰρ C.D. [f] νομίζωμεν]+πότε (τότε D.) παυσόμεθα C.D. Mox οὖν om. iidem. [g] μίμων] νομίμων D. Mox πορνευομένων γυν. A.B.C. [h] ἐκεῖναι] καὶ ἐκεῖ-ναι D. Statim legebatur ἐρυθριῶσι μᾶλλον ἢ ὑμεῖς: sed μᾶλλον non est in A.C. D.F. [i] δύνασαι] οὖν δυνήσῃ C.D. Mox εἰς ἀσελγειαν διὰ τούτων inverso ordine Edd. [k] ἂν αὐτῶν] Sic C.D.F. αὐτῶν ἂν vulgo. ἂν om. A. [l] αὐτοῦ A.B.C. αὐτοῦ Edd. [m] εὐχαριστίας om. B. Mox σκεύους ἀκαθαρτότερον παντὸς ποιῶν ῥ. βδελυρώτερα (βδελυρὰ C.) προφέρων C.D. [n] ἔνι] οὐκ ἂν εἴη C.D. [o] καθ.] τὸν καθ. vulgo. τὸν om. A.B.C. [p] τὰ τοιαῦτα ῥ.] Sic omnes nostri: τὰ ῥ. ταῦτα Edd.

ἀναισχύντους ποιεῖ, ὡς τὸ λέγειν [q] τὰ τοιαῦτα καὶ ἀκούειν·
οὐδὲν οὕτως [r] ἐκλύει τὰ νεῦρα τῆς σωφροσύνης, ὡς ἡ διὰ τούτων
ἀναπτομένη φλόξ. Μύρον ἐνέθετό σου τῷ στόματι ὁ θεός·
σὺ δὲ νεκροῦ δυσωδέστερα ἀποτίθεσαι ῥήματα, καὶ αὐτὴν ἀναι-
479 ρεῖς τὴν ψυχὴν, καὶ ἀκίνητον ποιεῖς. Καὶ γὰρ ὅταν ὑβρίζῃς,
οὐκ ἔστι τοῦτο ψυχῆς φωνὴ, ἀλλὰ θυμοῦ· ὅταν αἰσχρὰ λέγῃς,
οὐκ ἐκείνη ἐφθέγξατο, ἀλλ' ἡ ἀκολασία· ὅταν κακηγορῇς,
ἡ βασκανία· ὅταν ἐπιβουλεύῃς, ἡ πλεονεξία. Ταῦτα γὰρ οὐκ
ἐκείνης, ἀλλὰ τῶν παθῶν αὐτῆς, καὶ τῶν νοσημάτων. Ὥσπερ
οὖν τὸ φθείρεσθαι οὐχ ἁπλῶς τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦ θανάτου
καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἐν τῷ σώματι· οὕτω δὴ καὶ ταῦτα, τῶν
προσγινομένων αὐτῇ [s] παθῶν. Εἰ γὰρ βούλει ψυχῆς ἀκοῦσαι
φωνῆς ζώσης, ἄκουσον Παύλου λέγοντος· [15] "Ἔχοντες [t] τρο-
B φὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα·" καὶ, "Ἔστι
πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια·" καὶ, "Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται,
κἀγὼ τῷ κόσμῳ." Ἄκουσον Πέτρου λέγοντος· [16] "Ἀργύριον
καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι."
Ἄκουσον τοῦ Ἰὼβ εὐχαριστοῦντος [v] καὶ λέγοντος· [17] "Ὁ κύριος
ἔδωκεν, ὁ κύριος ἀφείλετο." Ταῦτα ψυχῆς ζώσης τὰ ῥήματα,
ταῦτα ἐνεργούσης τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. Οὕτω καὶ Ἰακὼβ
ἔλεγεν· [18] "Ἐὰν δῷ μοι κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον
περιβαλέσθαι·" οὕτω καὶ Ἰωσὴφ, "Πῶς ποιήσω τὸ ῥῆμα τὸ
πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ; Ἀλλ'
C οὐχ ἡ βάρβαρος ἐκείνη, ἀλλ' ὥσπερ μεθύουσα καὶ παραπαίουσα,
οὕτως ἐφθέγγετο λέγουσα, "Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ." Ταῦτ'
οὖν εἰδότες, ζηλώσωμεν τὴν [w] ζῶσαν ψυχὴν, φύγωμεν τὴν
νενεκρωμένην, ἵνα καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτύχωμεν ζωῆς· ἧς
γένοιτο πάντας ἡμᾶς [x] μετασχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ
ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ.

[1] Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς

[15] 1 Tim. vi. 8, 6. Gal. vi. 14. [16] Act. iii. 6. [17] Job. i. 21.
[18] Gen. xxviii. 20. xxxix. 9. [1] Cap. III. v. 7, 8.

[q] τὰ quod aberat, est in omnibus Codd. [r] διαλύει A. [s] παθῶν] + ἐστιν C.D. [t] τροφὰς] διατροφὰς D. [v] καὶ λέγοντος om. D. Mox ἀφείλατο A.C. [w] ζῶσαν] μακαρίαν D. [x] μετασχεῖν] ἐπιτυχεῖν F. Quae post φιλανθρωπίᾳ leguntur, sumta sunt ex D.F. Nam in Edd. desunt.

υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ D προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;

(584) ΕΙΠΕΝ, ὅτι λίθιναι αἱ πλάκες αἱ Μωϋσέως, [a] ὡς ὅτι γράμματα εἶχον, καὶ ὅτι σάρκιναι αὗται, αἱ καρδίαι τῶν ἀποστόλων, καὶ πνεύματι ἦσαν ἐγγεγραμμέναι· καὶ ὅτι τὸ μὲν γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Ἐλείπετο λοιπὸν τῇ συγκρίσει ταύτῃ προσθεῖναι καὶ ἕτερον οὐ μικρὸν, τὸ τῆς δόξης Μωϋσέως· ὅπερ ἐνταῦθα οὐδεὶς [b] εἶδεν ἐπὶ τῆς καινῆς τοῖς E τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς. Διὸ καὶ μέγα ἐδόκει εἶναι, ἐπειδὴ αἰσθητὴ ἦν [c] ἡ δόξα. Ὀφθαλμοῖς γὰρ ἑωρᾶτο σώματος, εἰ καὶ ἀπρόσιτος ἦν· ἡ δὲ τῆς καινῆς νοητή. Οὐ γὰρ σαφὴς τοῖς ἀσθενεστέροις τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς ἡ κατάληψις· ἀλλ' ἐκείνη μᾶλλον αὐτοὺς ἦρε, καὶ ἐπέστρεφε πρὸς ἑαυτήν. Ἐπεὶ οὖν εἰς ταύτην ἐνέπεσε τὴν σύγκρισιν, [d] καὶ σπουδάζει δεῖξαι τὴν ὑπεροχὴν, [e] σφόδρα δὲ δύσκολον ἦν διὰ τὸ παχὺ τῶν ἀκροατῶν· ὅρα τί ποιεῖ, καὶ πῶς αὐτὸ μεθοδεύει, πρῶτον ἀπὸ λογισμῶν τὴν διαφορὰν [f] εἰσάγων, καὶ πλέκων αὐτοὺς ἀπὸ τῶν 480 ἔμπροσθεν εἰρημένων. Εἰ γὰρ ἐκείνη μὲν θανάτου, αὕτη δὲ ζωῆς ἡ διακονία, ἀναμφίβολον ὅτι καὶ ἡ δόξα αὕτη μείζων ἐκείνης, φησίν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εἶχεν [g] αὐτὴν δεῖξαι τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς σωματικοῖς, τῷ συλλογισμῷ παρέστησεν αὐτῆς τὸ ὑπερέχον, λέγων· "Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου [h] ἐγενήθη ἐν δόξῃ, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;" Διακονίαν [i] δὲ θανάτου τὸν νόμον λέγει. Καὶ σκόπει πῶς καὶ ἐν τῇ συγκρίσει πολλὴν ποιεῖται [k] τὴν ἀσφάλειαν, ὥστε μηδεμίαν δοῦναι τοῖς αἱρετικοῖς λαβήν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ ποιητικὸς τοῦ B θανάτου, ἀλλ', "ἡ διακονία τοῦ θανάτου·" [l] διακονεῖ γὰρ εἰς θάνατον, οὐκ ἔτικτε θάνατον. Ἡ γὰρ τοῦ θανάτου ποιητικὴ, ἡ ἁμαρτία ἦν· οὗτος δὲ τὴν κόλασιν ἐπῆγε, καὶ τῆς ἁμαρτίας δεικτικὸς ἦν, οὐ ποιητικός. Ἀπεκάλυπτε γὰρ σαφέστερον τὸ [m] κακὸν, καὶ ἐκόλαζεν, οὐκ ὤθει εἰς τὸ κακόν· καὶ διηκόνει, οὐ πρὸς τὸ γενέσθαι ἁμαρτίαν ἢ θάνατον, ἀλλὰ πρὸς τὸ δοῦναι δίκην τὸν [n] ἁμαρτόντα. Ὥστε καὶ ἀναιρετικὸς ἦν ταύτῃ τῆς ἁμαρτίας. Ὁ γὰρ οὕτω φοβερὰν αὐτὴν δεικνὺς, εὔδηλον ὅτι

HOM. VII. [a] ὡς om. D. Mox legebatur et distinguebatur καὶ ὅτι σάρκιναι αὗται. αἱ καρδίαι δὲ τῶν ἀπ. Sed δὲ non exstat in Codd. [b] εἶπεν D. [c] ἡ δόξα A.D.F. ἡ aberat. [d] καὶ om. D. [e] σφόδρα δὲ] καὶ ἐπεὶ σφόδρα D. [f] εἰσάγων καὶ πλέκων] εἰσαγαγὼν συλλογίζεται D. [g] δεῖξαι αὐτὴν inverso ord. A.F. Mox αὐτοῖς pro αὐτῆς D. [h] ἐγενήθη om. D. Mox πῶς οὐχὶ——ἐν δόξῃ om. F. [i] δὲ om. D. Mox καὶ post πῶς ex omnibus Codd. receptum est. [k] τὴν om. D. [l] διηκόνει F. [m] κακὸν]+ποιῶν D. [n] ἁμαρτῶντα A.

καὶ φευκτὴν αὐτὴν ποιεῖ. Ὥσπερ οὖν ὁ τὸ ξίφος μεταχει-
C ρίζων, καὶ τὸν κατάδικον [o] ἀποτέμνων, διακονεῖ τῷ δικαστῇ
ἀποφαινομένῳ, καὶ οὐκ αὐτός ἐστιν ὁ ἀναιρῶν, καίτοιγε αὐτὸς
ἀποτέμνων, ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἀποφαινόμενος καὶ καταδικάζων, ἀλλ'
ἡ τοῦ [p] κολαζομένου πονηρία· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα οὐκ αὐτὸς
ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία. Αὕτη καὶ ἀνῄρει καὶ κατεδίκαζε·
τιμωρούμενος δὲ οὗτος ἐκείνης ὑπετέμνετο τὴν ἰσχὺν, τῷ φόβῳ
τῆς τιμωρίας ἀναστέλλων αὐτήν. Οὐκ ἠρκέσθη δὲ τούτῳ μόνῳ
εἰς τὴν παράστασιν τῆς ὑπεροχῆς, ἀλλὰ καὶ ἕτερον προστίθησι,
D λέγων· "ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις." Ὅρα πῶς
πάλιν ὑποτέμνεται τὸ φρόνημα τὸ Ἰουδαϊκόν. Οὐδὲν γὰρ
ἕτερον ἦν ἢ γράμματα ὁ νόμος· οὐ βοήθειά τις ἀπὸ τῶν γραμ-
μάτων ἐκπηδῶσα, καὶ ἐμπνέουσα τοῖς ἀγωνιζομένοις, καθάπερ
ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, [q] ἀλλὰ στῆλαι καὶ γραφαὶ θάνατον
φέρουσαι τοῖς τὰ γράμματα παραβαίνουσιν. Εἶδες πῶς διορ-
θούμενος τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλονεικίαν, καὶ διὰ τῶν ὀνομάτων
αὐτῶν καθαιρεῖ τὸ ἀξίωμα, λίθον εἰπὼν, καὶ γράμματα, καὶ
διακονίαν θανάτου, καὶ προσθεὶς ὅτι ἐντετυπωμένη; Ἐντεῦθεν
γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει, ἢ ὅτι ἐν ἑνὶ χωρίῳ ὁ νόμος ἵδρυτο, οὐ
E καθάπερ τὸ πνεῦμα πανταχοῦ παρῆν πολλὴν ἐμπνέον τὴν
ἰσχὺν ἅπασιν· ἢ ὅτι πολλὴν [r] ἐμπνεῖ τὴν ἀπειλὴν τὰ γράμ-
ματα, καὶ ἀπειλὴν οὐδὲ ἀφανισθῆναι δυναμένην, ἀλλὰ δια-
παντὸς μένουσαν, ἅτε λίθοις ἐγκεκολαμμένην. Εἶτα καὶ
δοκῶν ἐγκωμιάζειν τὰ παλαιὰ, κατηγορίαν πάλιν ἀναμί-
γνυσιν Ἰουδαίων. Εἰπὼν γὰρ, "ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη
ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ," ἐπήγαγεν, "ὥστε μὴ δύνασθαι
ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως·" ὃ
πολλῆς ἦν αὐτῶν ἀσθενείας καὶ [s] χαμαιζηλίας. Καὶ πάλιν,
481 οὐ διὰ τὴν δόξαν τῶν πλακῶν, ἀλλὰ, "διὰ τὴν δόξαν τοῦ
προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην," φησί. Δείκνυσι γὰρ
τὸν φέροντα δοξαζόμενον, οὐκ ἐκείνας. Οὐ γὰρ εἶπε, διὰ τὸ (585)
μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι εἰς τὰς πλάκας, ἀλλ', "εἰς τὸ πρόσωπον
Μωϋσέως·" καὶ πάλιν, οὐ διὰ τὴν δόξαν τῶν πλακῶν, ἀλλὰ,
"διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ." Εἶτα ἐπειδὴ ἐπῆρεν
αὐτὴν, ὅρα πῶς πάλιν καθαιρεῖ λέγων, "τὴν καταργουμένην."
Οὐ μὴν τοῦτο κατηγορίας ἐστὶν, ἀλλὰ ἐλαττώσεως· οὐδὲ γὰρ
εἶπε, τὴν διεφθαρμένην, τὴν πονηρὰν, ἀλλὰ τὴν παυομένην, καὶ
B τέλος λαμβάνουσαν. "Πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ
πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;" Τεθαρρηκὼς [t] γὰρ λοιπὸν τὰ τῆς
καινῆς αἴρει, ὡς ἀναμφισβήτητα. Καὶ σκόπει τί ποιεῖ. Ἀν-

[o] ἀποκτένων A. [p] κολαζ.] καταδικαζομένου B. Mox ἀνῄρει pro ἀναιρεῖ D.
[q] ἀλλὰ] + καὶ D. [r] ἐνέπνει D. [s] χαμαιζ.] + πρᾶγμα D. [t] γὰρ om. D.

τέστησε λίθον καρδίᾳ, καὶ γράμμα πνεύματι. Εἶτα δείξας
τὰ [v] ἐξ ἀμφοτέρων, οὐκέτι τίθησι τὰ ἐξ ἀμφοτέρων· ἀλλὰ τὸ
ἀπὸ τοῦ γράμματος θεὶς, τὸν θάνατον καὶ τὴν [w] κατάκρισιν,
τὸ ἀπὸ τοῦ πνεύματος οὐκέτι τίθησι, τὴν ζωὴν καὶ τὴν
δικαιοσύνην, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα· ὅπερ μείζονα ἐποίει τὸν
λόγον. Ἡ γὰρ καινὴ διαθήκη οὐ ζωὴν ἐδίδου μόνον, ἀλλὰ καὶ
πνεῦμα ἐχορήγει τὸ τὴν ζωὴν παρέχον· ὃ πολλῷ μεῖζον τῆς
ζωῆς ἦν. Διόπερ εἶπεν, "ἡ διακονία τοῦ πνεύματος." Εἶτα C
πάλιν τὸ αὐτὸ περιστρέφει, λέγων· [2] "Εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς
κατακρίσεως, δόξα." Καὶ ἑρμηνεύει σαφέστερον τί ἐστι, "Τὸ
γράμμα ἀποκτείνει," τοῦτο λέγων ὅπερ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν,
ὅτι δεικτικὸς ἁμαρτίας ἦν ὁ νόμος, οὐ ποιητικός. "Πολλῷ
μᾶλλον ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης περισσεύει ἐν δόξῃ." Ἐκεῖ-
ναι μὲν γὰρ αἱ πλάκες τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐδείκνυον καὶ ἐκόλαζον·
αὕτη δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς οὐ μόνον οὐκ ἐκόλαζεν, ἀλλὰ καὶ
δικαίους ἐποίει· τοῦτο γὰρ τὸ βάπτισμα ἐχαρίζετο.

[3] "Καὶ γὰρ [x] οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ D
μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης." Ἐν μὲν οὖν τοῖς
προτέροις [y] ἔδειξεν, ὅτι καὶ τοῦτο ἐν δόξῃ, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐν
δόξῃ, ἀλλὰ καὶ περισσεύει· οὐ γὰρ εἶπε, πῶς οὐχὶ μᾶλλον
ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; ἀλλὰ, "περισσεύει ἐν
δόξῃ," τὴν ἀπὸ τῶν λογισμῶν τῶν εἰρημένων ἔχων ἀπόδειξιν.
Ἐνταῦθα καὶ τὴν ὑπεροχὴν ὅση, δείκνυσι λέγων, ὅτι ἐὰν συγ-
κρίνω ταύτην ἐκείνῃ, οὐδὲ δόξα ἐστὶν ἡ δόξα τῆς παλαιᾶς· οὐχ
ἁπλῶς τὸ μὴ εἶναι δόξαν κατασκευάζων, ἀλλὰ τῷ τῆς συγκρί-
σεως λόγῳ. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, "τούτῳ τῷ μέρει" τουτέστι, E
κατὰ τὸν τῆς συγκρίσεως λόγον. Οὐ μὴν τοῦτο διαβάλλει
τὴν παλαιὰν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτὴν συνίστησιν· αἱ γὰρ
συγκρίσεις ἐπὶ τῶν συγγενῶν εἰώθασι γίνεσθαι. Εἶτα καὶ
ἄλλον κινεῖ λογισμὸν τὸν ἀποδεικνύντα τὴν ὑπεροχὴν καὶ
ἑτέρωθεν. Ποῖον δὴ τοῦτον; Τὸν ἀπὸ τοῦ χρόνου, λέγων·
[4] "Εἰ δὲ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ
μένον, ἐν δόξῃ." Τὸ μὲν γὰρ ἐπαύσατο, τὸ δὲ μένει διηνεκῶς.
[5] "Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα."
Ἐπειδὴ γὰρ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἀκούσας ὁ ἀκροατὴς περὶ
τῆς καινῆς, ἐζήτει καὶ ὀφθαλμοφανῶς τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν, 482
ὅρα ποῦ αὐτὸν ἐξακοντίζει, πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Διὸ
καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς μέσον [z] ἔθηκε λέγων, "Ἔχοντες οὖν τοιαύ-
την ἐλπίδα." Τοιαύτην; ποταπήν; Ὅτι μειζόνων ἠξιώθημεν ἢ

[2] v. 9. [3] v. 10. [4] v. 11. [5] v. 12.

[v] ἐξ om. F. [w] κατοίκησιν D. [x] οὐ] Sic A.D.F. et Mosqq. οὐδὲ vulgo. [y] ἔδοξεν D. [z] τέθηκε A. τέθεικε F.

Μωϋσῆς, οὐχ οἱ ἀπόστολοι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ πιστοί. "Πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα." Πρὸς τίνα, εἰπέ μοι; πρὸς τὸν θεὸν, ἢ πρὸς τοὺς μαθητάς; Πρὸς ὑμᾶς τοὺς μαθητευομένους, φησί· τουτέστι, [a] μετ' ἐλευθερίας πανταχοῦ φθεγγόμεθα, οὐδὲν ἀποκρυπτόμενοι, οὐδὲν ὑποστελλόμενοι,
B οὐδὲν ὑφορώμενοι, ἀλλὰ σαφῶς λέγοντες· καὶ οὐ δεδοίκαμεν μὴ πλήξωμεν ὑμῶν τὰς ὄψεις, καθάπερ Μωϋσῆς τὰς Ἰουδαίων. Ὅτι γὰρ τοῦτο ᾐνίξατο, ἄκουσον τῶν ἑξῆς· μᾶλλον δὲ τὴν ἱστορίαν πρῶτον ἀναγκαῖον εἰπεῖν· καὶ γὰρ αὐτὸς αὐτὴν συνεχῶς περιστρέφει. Τίς οὖν ἡ ἱστορία; Ὅτε ἐκ δευτέρου τὰς πλάκας κατῄει λαβὼν ὁ Μωϋσῆς, δόξα τις ἐκπηδῶσα τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοσοῦτον ἀπέλαμπεν, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς Ἰουδαίους προσιέναι αὐτῷ καὶ διαλέγεσθαι, ἕως ὅτε ἐπέθηκε (586)
κάλυμμα τῷ προσώπῳ. Καὶ γέγραπται οὕτως ἐν τῇ Ἐξόδῳ. [6] "Ἡνίκα κατέβη Μωϋσῆς ἐκ τοῦ ὄρους, αἱ δύο πλάκες ἐν ταῖς
C χερσὶν αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ᾔδει Μωϋσῆς ὅτι δεδόξασται ἡ ὄψις τοῦ χρωτὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν ἐγγίσαι αὐτῷ. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτοὺς Μωϋσῆς, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ κατέπαυσε Μωϋσῆς λαλῶν πρὸς αὐτοὺς, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κάλυμμα. Ἡνίκα δὲ εἰσεπορεύετο ἐναντίον τοῦ κυρίου λαλεῖν, περιῄρει τὸ κάλυμμα ἕως τοῦ ἐκπορεύεσθαι αὐτόν." Ταύτης οὖν ἀναμνήσας τῆς ἱστορίας, φησί· [7] "Καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον [b] αὐτοῦ, ὥστε μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου." Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐ
D χρεία καλύπτεσθαι ἡμᾶς, καθάπερ Μωϋσῆς· δυνατοὶ γὰρ ὑμεῖς ἰδεῖν εἰς τὴν δόξαν ταύτην, ἣν περικείμεθα, καίτοι πολλῷ μείζονα καὶ φαιδροτέραν οὖσαν ἐκείνης. Εἶδες τὴν προκοπήν; Ὁ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ εἰπὼν, [8] "Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα," ἐνταῦθα λέγει, ὅτι "πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα·" καὶ Μωϋσέα εἰς μέσον παράγει, κατὰ σύγκρισιν προάγων τὸν λόγον, καὶ ταύτῃ τὸν ἀκροατὴν ἀνάγων. Καὶ τέως Ἰουδαίων αὐτοὺς προτίθησι λέγων, ὅτι οὐ δεόμεθα καλύμματος, καθάπερ
E ἐκεῖνος ἐπὶ τῶν ἀρχομένων· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸ τοῦ νομοθέτου τὸ ἀξίωμα ἀνάγει, ἢ καὶ πολλῷ μεῖζον. Τέως δὲ τῶν ἑξῆς ἀκούσωμεν. [9] "Ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ

[6] Exod. xxxiv. 29—34. [7] v. 13. [8] 1 Cor. iii. 2. [9] v. 14.

[a] μετ' ἐλευθ.] μετὰ παρρησίας F. Mox ἀτενίζειν B.

[b] αὐτοῦ] Sic Codd. ἑαυτοῦ Edd.

καταργεῖται." Ὅρα τί κατασκευάζει διὰ τούτων. Ὅπερ γὰρ
γέγονεν ἐπὶ Μωϋσέως τότε ἅπαξ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ νόμου [c] γί-
νεται διηνεκῶς. Οὐκ ἄρα τοῦ νόμου διαβολὴ τὸ εἰρημένον,
ὥσπερ οὐδὲ Μωϋσέως τότε καλυπτομένου, ἀλλὰ τῶν ἀγνωμόνων
Ἰουδαίων. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔχει τὴν οἰκείαν δόξαν, οὗτοι
δὲ αὐτὴν ἰδεῖν οὐκ ἠδυνήθησαν. Τί τοίνυν διαπορεῖτε, φησὶν, 483
εἰ τὴν δόξαν ταύτην ἰδεῖν οὐ δύνανται τὴν τῆς χάριτος, ὅπου γε
τὴν ἐλάττω τὴν Μωϋσέως οὐκ εἶδον, οὐδὲ πρὸς τὸ πρόσωπον
ἴσχυσαν ἀτενίσαι τὸ ἐκείνου; τί δὲ ταράττεσθε, εἰ οὐ πιστεύ-
ουσιν [d] Ἰουδαῖοι Χριστῷ, ὅπου γε οὐδὲ τῷ νόμῳ πιστεύουσι;
Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν χάριν ἠγνόησαν, ἐπειδὴ οὐδὲ τὴν πα-
λαιὰν διαθήκην εἶδον, οὐδὲ τὴν ἐν αὐτῇ δόξαν. Δόξα γὰρ
νόμου, πρὸς Χριστὸν ἐπιστρέψαι.

Ὁρᾷς πῶς κἀντεῦθεν καθαιρεῖ τὸ τῶν Ἰουδαίων φύσημα;
[e] Ἀφ' ὧν ἐδόκουν πλεονεκτεῖν, τοῦ τὴν ὄψιν Μωϋσέως ἐξα-
στράπτειν, ἀπὸ τούτων δείκνυσιν αὐτῶν τὸ παχὺ καὶ χαμαί- B
ζηλον. Μὴ τοίνυν τούτῳ καλλωπιζέσθωσαν· τί γὰρ τοῦτο
πρὸς Ἰουδαίους τοὺς μὴ ἀπολαύσαντας; Διὸ καὶ συνεχῶς αὐτὸ
περιστρέφει, νῦν μὲν λέγων, ὅτι "Τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ
ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι
ἐν Χριστῷ καταργεῖται·" νῦν δὲ, ὅτι "Ἕως σήμερον, ἡνίκα
[f] ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν
αὐτῶν κεῖται," καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν
δεικνὺς ἐπικείμενον· ἀνωτέρω δὲ, "Ὥστε μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς
Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώ- C
που αὐτοῦ τὴν καταργουμένην." Οὗ τί γένοιτ' ἂν εὐτελέστερον;
ὅταν μηδὲ καταργουμένης δόξης, μᾶλλον δὲ τῆς μηδὲ οὔσης τῇ
συγκρίσει, δύνωνται θεαταὶ [g] γενέσθαι, ἀλλὰ καλύπτηται [h] ἀπ'
αὐτῶν, "εἰς τὸ μὴ ἀτενίσαι εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου·"
τουτέστι, τοῦ νόμου, ὅτι τέλος ἔχει· "ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ
νοήματα αὐτῶν." Καὶ τί τοῦτο πρὸς τὸ κάλυμμα, φησὶ,
τότε; Ὅτι τὰ μέλλοντα προδιέγραφεν. Οὐ γὰρ μόνον τότε
οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐδὲ νῦν ὁρῶσι τὸν νόμον. Καὶ ἡ αἰτία [i] παρ'
αὐτοῖς· ἡ γὰρ πώρωσις γνώμης ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ ἀγνώ-
μονος. Ὥστε ἡμεῖς ἐσμεν οἱ καὶ τὸν νόμον εἰδότες· ἐκείνοις δὲ D
οὐχ ἡ χάρις μόνον, ἀλλὰ καὶ οὗτος συνεσκίασται. "Ἄχρι
(587) γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς
παλαιᾶς διαθήκης μένει, φησὶ, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν

[c] γίνεται om. B. Mox τοῦ νόμου om. A. [d] οἱ Ἰουδαῖοι D. [e] ἀφ' ὧν] Sic A.B.F. ἀφ' ὧν γὰρ Edd. καὶ ἀφ' ὧν γὰρ D. [f] ἀναγινώσκηται hic et infra A.F. [g] γίνεσθαι A.B. [h] ἀπ' αὐτῶν] ἄπαις ὧν absurde D. [i] παρ' αὐτοὺς B. Veron. Sav.

Χριστῷ καταργεῖται." Ὃ δὲ λέγει, [k] τοῦτό ἐστι· τοῦτο
αὐτὸ οὐ δύνανται συνιδεῖν, ὅτι πέπαυται, ἐπειδὴ τῷ Χριστῷ οὐ
[l] πιστεύουσιν. Εἰ γὰρ διὰ τοῦ Χριστοῦ πέπαυται, ὥσπερ οὖν
καὶ πέπαυται, καὶ ὁ νόμος τοῦτο προλαβὼν εἶπε, πῶς [m] οἱ μὴ
δεχόμενοι τὸν Χριστὸν τὸν καταργήσαντα τὸν νόμον, δυνή-
σονται ἰδεῖν, ὅτι κατήργηται ὁ νόμος; Οὐ χωροῦντες δὲ τοῦτο
ἰδεῖν, εὔδηλον ὅτι [n] καὶ αὐτοῦ τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα λέγοντος
E τὴν ἰσχὺν ἀγνοοῦσι, καὶ τὴν δόξαν ἅπασαν. Καὶ ποῦ τοῦτο
εἶπε, φησὶν, ὅτι ἐν Χριστῷ [o] καταργεῖται; Οὐκ εἶπε μόνον,
ἀλλὰ καὶ διὰ πραγμάτων ἔδειξε· καὶ πρῶτον μὲν, τῷ τὰς
θυσίας καὶ τὴν [p] ἁγιστείαν ἅπασαν ἐν ἑνὶ κατακλεῖσαι τόπῳ,
τῷ ναῷ, καὶ αὐτὸν ὕστερον καθελεῖν. Εἰ γὰρ μὴ ἐβούλετο
αὐτὰς παύσασθαι, καὶ τὸν περὶ τούτων νόμον ἅπαντα, δυοῖν
θάτερον ἂν ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἂν καθεῖλε τὸν ναὸν, ἢ καθελὼν,
484 οὐκ ἂν ἀπηγόρευσεν ἀλλαχοῦ θύεσθαι. [q] Νῦν δὲ τὴν οἰκου-
μένην ἅπασαν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἄβατον ταῖς
τοιαύταις [r] κατέστησεν ἱερουργίαις· μόνον δὲ τὸν ναὸν [s] αὐταῖς
ἀνεὶς καὶ ἀποτάξας, εἶτα αὐτὸν τοῦτον ὕστερον καθελὼν, καὶ
εἰς τέλος ἔδειξε διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι πέπαυται τὰ
τοῦ νόμου διὰ Χριστοῦ· καὶ γὰρ τὸν ναὸν ὁ Χριστὸς καθεῖλεν.
Εἰ δὲ βούλει καὶ διὰ ῥημάτων ἰδεῖν πῶς διὰ τοῦ Χριστοῦ
καταργεῖται, ἄκουσον αὐτοῦ τοῦ νομοθέτου λέγοντος οὕτω·
[10] "Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς
ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα, ὅσα ἂν [t] ἐντείληται ὑμῖν.
B Καὶ ἔσται, πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου
ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται." Εἶδες πῶς ἔδειξεν ὁ νόμος ὅτι ἐν
Χριστῷ παύεται; Ὁ γὰρ προφήτης οὗτος, τουτέστιν, ὁ Χρι-
στὸς τὸ κατὰ σάρκα, οὗ ἀκούειν ἐκέλευσε Μωϋσῆς, καὶ σάβ-
βατον καὶ περιτομὴν καὶ τἄλλα πάντα ἔπαυσε. Καὶ ὁ Δαυῒδ
δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο δηλῶν, ἔλεγε περὶ τοῦ Χριστοῦ· [11] "Σὺ
[v] ἱερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ," [w] οὐ κατὰ τὴν [x] τάξιν
Ἀαρών. Διὸ καὶ σαφῶς ὁ Παῦλος ἑρμηνεύων αὐτὸ, φησὶν,

[10] Deut. xviii. 15, 19. coll. Act. iii. 22, 23. [11] Psal. cix. 4.

[k] τοῦτο] τοιοῦτον F. Paulo post τοῦτο αὐτὸ est in omnibus libris pro vulgato τὸ αὐτό. [l] πιστεύουσιν] + καὶ εἰκότως D. [m] οἱ om. D. [n] καὶ om. D. [o] καταργεῖται] + ὁ νόμος D.F. Mox ἔδειξε. πῶς; τὰς θ. καὶ τὴν ἁγ. ἅπ. ἐν ἑνὶ κατακλείσας τόπῳ τε καὶ ναῷ, ὃν καὶ ὕστερον καθεῖλεν. εἰ γὰρ D. [p] ἁγιστίαν B. ἁγιαστίαν D. [q] νῦν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερ. omissis quibusdam D. [r] καταστήσας D. ἄβατον κατέστησε ταῖς τ. ἱερ. inverso ordine A.F. [s] αὐτοῖς F. Mox ὁ Χρ. καθεῖλεν omnes. καθεῖλεν ὁ Χρ. vulgo. [t] Sic D.F. ἐντελεῖται A. ἐντελῆται B. cum Edd. [v] ἱερεὺς] εἶ ἱερεὺς D. Post h. v. vulgo addunt εἰς τὸν αἰῶνα, quae non sunt in A.D.F. [w] οὐ] οὐκ ἄρα D. [x] τάξιν] ἀξίαν B.

ὅτι [12] "Μετατιθεμένης τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου
μετάθεσις γίνεται." [y] Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν φησί· [13] "Θυ-
σίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ C
ἁμαρτίας οὐκ [z] ηὐδόκησας· τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω." Καὶ ἑτέρας
δὲ πολλῷ τούτων πλείους δυνατὸν ἐκ τῆς παλαιᾶς παραγαγεῖν
μαρτυρίας, δηλούσας πῶς διὰ τοῦ Χριστοῦ καταργεῖται ὁ
νόμος. Ὥστε ὅταν ἀποστῇς τοῦ νόμου, [a] τότε ὄψει τὸν
νόμον καλῶς· ἕως δ' ἂν αὐτὸν κατέχῃς, καὶ μὴ πιστεύῃς Χρι-
στῷ, οὐκ οἶδας οὐδὲ αὐτὸν τὸν νόμον. Διὸ [b] καὶ ἐπήγαγεν,
σαφέστερον τοῦτο αὐτὸ κατασκευάζων· [14] "Ἀλλ' ἕως σήμερον,
ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν D
κεῖται." Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς
διαθήκης μένει τὸ κάλυμμα· ἵνα μή τις νομίσῃ τῆς ἀσαφείας
τοῦ νόμου εἶναι τὸ εἰρημένον, καὶ δι' ἑτέρων μὲν αὐτὸ καὶ
ἔμπροσθεν ἔδειξε· [c] τῷ γὰρ εἰπεῖν, "Ἐπωρώθη τὰ νοήματα
αὐτῶν," δείκνυσιν αὐτῶν τὸ ἔγκλημα ὄν· καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τούτῳ
πάλιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐν τοῖς γράμμασι μένει τὸ κάλυμμα,
ἀλλ', "ἐν τῇ ἀναγνώσει·" ἡ δὲ ἀνάγνωσις ἐνέργεια τῶν ἀνα-
γινωσκόντων ἐστί· καὶ πάλιν, "ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς."
Σαφέστερον δὲ αὐτὸ τῇ λέξει τῇ ἑξῆς ἐδήλωσεν, ἀνακεκαλυμ-
μένως εἰπών, "κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται." Ἐπεὶ E
καὶ ἐν τῇ ὄψει Μωϋσέως, οὐ διὰ Μωϋσέα ἔκειτο, ἀλλὰ διὰ τὴν
[d] τούτων παχύτητα καὶ σαρκικὴν γνώμην.

Κατηγορήσας τοίνυν αὐτῶν ἱκανῶς, δείκνυσι καὶ τὸν τρόπον
τῆς διορθώσεως. Τίς δὲ οὗτός ἐστιν; [15] "Ἡνίκα [e] δ' ἂν ἐπι-
στρέψῃ πρὸς κύριον," ὅπερ ἐστὶν ἀποστῆναι τοῦ νόμου,
"περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα." Ὁρᾷς ὅτι οὐ τοῦ προσώπου
Μωϋσέως κάλυμμα ἦν ἐκεῖνο, ἀλλὰ τῆς ὄψεως τῆς Ἰουδαϊκῆς;
Οὐ γὰρ ἵνα κρύπτηται ἡ δόξα Μωϋσέως, τοῦτο ἐγίνετο, ἀλλ'
ἵνα [f] ἐκεῖνοι μὴ βλέπωσιν· οὐδὲ γὰρ ἐχώρουν. Ὥστε ἐκείνων
ἐλάττωμα τοῦτο· οὐδὲ γὰρ τοῦτον ἐποίει τι ἀγνοεῖν, ἀλλ' 485
ἐκείνους. Καὶ [g] οὐκ εἶπε μὲν, ἡνίκα ἂν ἀφῇς τὸν νόμον, τοῦτο
δὲ ᾐνίξατο· [h] "ὅτε γὰρ ἐπιστρέψεις πρὸς κύριον, περιαιρεῖται
(588) τὸ κάλυμμα." Μέχρι τέλους [i] ἐπέμεινε τῇ ἱστορίᾳ. Καὶ γὰρ
ὅτε Ἰουδαίοις διελέγετο Μωϋσῆς, ἐκάλυπτεν [k] αὐτοῦ τὸ πρόσ-

[12] Heb. vii. 12. [13] Ibid. x. 5—7. [14] v. 15. [15] v. 16.

[y] καὶ om. B.D. [z] εὐδόκησας A.B. ἐζήτησας D. [a] τότε ὄψει τὸν νόμον om. D. Mox μὴ om. id. [b] καὶ om. A. [c] τῷ] τὸ A. Mox ἐπηρώθη id. [d] τούτων om. F. [e] δ' ἂν] ἂν D. Mosq. σ. [f] ἐκεῖνο D. [g] οὐκ εἶπε μὲν] οὐ λέγει φανερῶς D. Mox ἀφῇς B.D.F. et Veron. ἀφῇ Sav. Ben. [h] ὅτε] ὅταν D. et corr. A. Statim ἐπιστρέψῃς A.D. ὅτε γὰρ ἐπιστρέψῃ Sav. Ben. Nostram lectionem habent B.F. et Veron. [i] ἐπιμένων D. [k] αὐτοῦ A.B. αὑτοῦ Edd.

ωπον· ὅτε δὲ πρὸς τὸν θεὸν ἐπέστρεφεν, ἀποκεκαλυμμένον ἦν.
Τοῦτο δὲ τύπος ἦν τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ὅτι ὅταν ἐπι-
στρέψωμεν πρὸς κύριον, τότε ὀψόμεθα τὴν δόξαν τοῦ νόμου,
καὶ γυμνὸν τὸ πρόσωπον τοῦ νομοθέτου· μᾶλλον δὲ οὐ τοῦτο
B μόνον, ἀλλὰ τότε ἐσόμεθα [l]καὶ ἐν τάξει Μωϋσέως. Εἶδες πῶς
[m]ἐκκαλεῖται τὸν Ἰουδαῖον [n]ἐπὶ τὴν πίστιν, δεικνὺς ὅτι οὐ
μόνον Μωϋσέα δύναται ἰδεῖν, πρὸς τὴν χάριν ἐλθὼν, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ γενέσθαι τῇ τάξει τοῦ νομοθέτου; Οὐ γὰρ μόνον,
φησὶ, τὴν δόξαν ὄψει ἣν τότε οὐκ εἶδες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν δόξῃ
ἔσῃ τῇ αὐτῇ· μᾶλλον δὲ πολλῷ πλείονι, καὶ [o]τοσαύτῃ, ὡς μηδὲ
δόξαν ἐκείνην φαίνεσθαι ταύτῃ [p]παραβαλλομένην. Πῶς καὶ
τίνι τρόπῳ; Ὅτι πρὸς τὸν κύριον ἐπιστρέψας, καὶ γενόμενος
C ἐν τῇ χάριτι, ἐκείνης ἀπολαύσῃ τῆς δόξης, πρὸς ἣν ἡ δόξα
Μωϋσέως συγκρινομένη οὕτως ἐλάττων ἐστὶν, ὡς μηδὲ δόξα
εἶναι. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ μικρὰ καὶ σφόδρα ἀποδέουσα ἐκείνης,
Ἰουδαῖος μὲν ὢν, οὐδὲ ταύτης [q]ἀξιωθήσῃ· πιστὸς δὲ γενόμενος,
καὶ τὴν πολλῷ μείζονα αὐτῆς καταξιωθήσῃ θεάσασθαι. Καὶ
ὅτε μὲν τοῖς πιστοῖς διελέγετο, οὐ [r]δεδοξάσθαι τὸ δεδοξα-
σμένον ἔλεγεν· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῶς; "Ὅταν
ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα·" κατὰ
μικρὸν [s]αὐτὸν ἀνάγων, καὶ ἐν τάξει Μωϋσέως πρῶτον ἱστὰς,
D καὶ τότε τῶν μειζόνων ποιῶν κοινωνόν. Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸν
Μωϋσέα ἐν δόξῃ, τότε λοιπὸν καὶ πρὸς τὸν θεὸν [t]ἐπιστρέψεις,
καὶ μείζονος ἀπολαύσῃ ταύτης.

Ὅρα τοίνυν ἐξ ἀρχῆς πόσα τέθεικε τὰ ποιοῦντα τὴν δια-
φορὰν, καὶ δεικνύντα τῆς καινῆς πρὸς τὴν παλαιὰν τὴν ὑπερ-
οχὴν, οὐ τὴν μάχην, οὐδὲ τὴν ἐναντίωσιν. [u]Ἐκείνη γράμμα,
φησὶ, καὶ λίθος, καὶ θανάτου διακονία, καὶ καταργεῖται· καὶ
ὅμως οὐδὲ ταύτης ἠξιώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς δόξης. Αὕτη
σαρκίνη ἡ πλὰξ, καὶ πνεῦμα, καὶ δικαιοσύνη, καὶ μένει· καὶ
E πάντες αὐτῆς καταξιούμεθα, οὐχ εἷς μόνος, καθάπερ Μωϋσῆς
τῆς ἐλάττονος τότε. "Ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, [w]πάντες ἀνακεκα-
λυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν [x]κυρίου κατοπτριζόμεθα," [y]οὐ
τὴν Μωϋσέως. Ἀλλ' ἐπειδή τινες τὸ, "ἡνίκα ἂν ἐπιστρέψῃ
πρὸς κύριον," περὶ τοῦ υἱοῦ εἰρῆσθαί φασι, τοῖς σφόδρα ὡμο-
λογημένοις [z]ἀντιπίπτοντες, [a]ἀκριβέστερον αὐτὸ ἐξετάσωμεν,

[l] καὶ om. A. [m] ἐκαλεῖτο D. [n] ἐπὶ] πρὸς F. [o] τοσαύτην A.B. Statim ὥστε pro ὡς A. [p] παρακαλουμένην D. [q] Post ἀξιωθήσῃ quaedam addunt A.F. Vid. Annot. [r] δεδόξασται A.B. [s] αὐτὸν om. D. Statim ἐνάγων F. [t] ἐπιστρέψῃς A. Mox ἀπολαύσῃ B.F. ἀπολαύσει A. ἀπολαύσεις vulgo. [u] ἐκείνη]+γὰρ F. [w] πάντες] τότε πάντες D. [x] κυρίου] τοῦ κ. F. [y] οὐ] οὐκ ἄρα D. [z] ἀντιτείνοντες A.F. [a] ἀκριβ.] φέρε, ἀκριβ. D.

θέντες πρότερον ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ δοκοῦσιν αὐτὸ κατασκευάζειν.
Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Καθάπερ, φησὶ, λέγει, "Πνεῦμα ὁ θεὸς,"
οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "Πνεῦμα ὁ κύριος." Ἀλλ' οὐκ εἶπε, "Πνεῦ-
μα ὁ κύριος," ἀλλ', "Ὁ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι." Πολὺ δὲ 486
ταύτης κἀκείνης τῆς συνθήκης τὸ μέσον. Ὅταν γὰρ βούληται
οὕτω λέγειν, ὡς σὺ φῇς, τῷ ἐπιθέτῳ ἄρθρον οὐ προστίθησιν.
Ἄλλως δὲ, ἴδωμεν πάντα ὅσα διελέχθη ἄνωθεν, περὶ τίνος
εἴρηκεν· οἷον, ὅτε ἔλεγε, "Τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ
πνεῦμα ζωοποιεῖ·" καὶ πάλιν, "Ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι,
ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος·" ἆρα περὶ [b] τοῦ θεοῦ, ἢ περὶ τοῦ
πνεύματος; Εὔδηλον ὅτι περὶ τοῦ πνεύματος· πρὸς γὰρ τοῦτο
ἀπὸ τοῦ γράμματος αὐτοὺς ἐκάλει. Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούσας τις
πνεῦμα, εἶτα λογισάμενος, εἰ Μωϋσῆς πρὸς κύριον ἐπέστρεψεν, B
αὐτὸς δὲ πρὸς πνεῦμα, ἔλαττον ἔχειν νομίσῃ, διορθούμενος τὴν
τοιαύτην ὑπόνοιαν, φησὶν, [16] "Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά [c] ἐστι."
Καὶ τοῦτο κύριός ἐστι, φησί. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι [d] περὶ τοῦ
παρακλήτου ὁ λόγος, ἐπήγαγεν· "Οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου,
ἐκεῖ ἐλευθερία." Οὐ γὰρ δήπου τοῦτο ἂν εἴποις αὐτὸν λέγειν,
[e] οὗ δὲ ὁ κύριος τοῦ κυρίου. Ἐλευθερίαν δὲ εἶπε πρὸς τὴν
ἔμπροσθεν δουλείαν. Εἶτα, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι περὶ μέλλον-
τος χρόνου λέγει, [f] φησίν· [17] "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκα-
λυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι·" οὐ τὴν
παυομένην ἐκείνην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν· "τὴν αὐτὴν εἰκόνα C
μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου
πνεύματος." Εἶδες πῶς πάλιν ἐν τάξει τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα
τίθησι, καὶ αὐτοὺς εἰς [g] τὴν τάξιν ἀναβιβάζει τῶν ἀποστόλων;
Καὶ γὰρ ἔμπροσθεν εἴρηκεν, "Ἐπιστολή ἐστε Χριστοῦ·" καὶ
(589) ἐνταῦθα, "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ." Καί-
τοι αὐτοὶ ἦλθον φέροντες κατὰ Μωϋσέα νόμον. Ἀλλ' ὥσπερ
ἡμεῖς, φησὶν, οὐκ ἐδεήθημεν καλύμματος, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς οἱ
δεξάμενοι. Καίτοιγε πολλῷ μείζων αὕτη ἡ δόξα· οὐ γὰρ τοῦ
προσώπου ἡμῶν αὕτη, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος· ἀλλ' ὅμως ἡμῖν
ὁμοίως ἀτενίσαι δύνασθε εἰς ταύτην. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ [h] οὐδὲ D
διὰ μεσίτου, ὑμεῖς δὲ καὶ χωρὶς μεσίτου δύνασθε τὴν μείζονα·
ἐκεῖνοι εἰς τὴν Μωϋσέως οὐκ ἴσχυσαν, ὑμεῖς καὶ εἰς τὴν τοῦ

[16] v. 17. [17] v. 18.

[b] τοῦ θεοῦ] Sic A.B. θεοῦ sine artic. D. *Deo* Erasm. Edebatur τοῦ υἱοῦ. [c] ἐστὶ] + δηλῶν ὅτι (et om. p.p. φησὶ) D. [d] περὶ om. A.B.F. Post λόγος add. αὐτῷ D. [e] οὗ δὲ ὁ κ.] Sic Edd. cum Billio: in libris autem omnibus ὁ δὲ κύριος reperimus. [f] φησὶν] ἐπάγει D. Mox post παυομένην, φησὶν add. id. [g] τὴν om. B. [h] οὐδὲ] οὐ D. Idem p.p. δύνασθε καὶ τὴν μ.

πνεύματος. Οὐκ ἂν δὲ, εἰ καταδεέστερον τὸ πνεῦμα ἦν, ὡς μείζονα ταῦτα ἐκείνων [i] ἔθηκε. Τί δέ ἐστι, "τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα;" Σαφέστερον μὲν τοῦτο ἐδείκνυτο, ἡνίκα τῶν σημείων τὰ χαρίσματα ἐνήργει· πλὴν οὐδὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ κατιδεῖν τῷ πιστοὺς
E ὀφθαλμοὺς ἔχοντι. Ὁμοῦ τε γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει, τῷ πνεύματι [k] καθαιρομένη· καὶ οὐ μόνον ὁρῶμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθά τινα αἴγλην. Ὥσπερ [l] ἂν εἰ ἄργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας [m] κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμψειεν, οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς λαμπηδόνος τῆς ἡλιακῆς· οὕτω καὶ [n] ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, καὶ ἀργύρου λαμπροτέρα γινομένη, δέχεται ἀκτῖνα ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ πνεύματος, καὶ ταύτην ἀντιπέμπει. Διὸ καί φησι, "κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης," τῆς τοῦ
487 πνεύματος, "εἰς δόξαν," τὴν ἡμετέραν, τὴν ἐγγινομένην, καὶ τοιαύτην οἵαν εἰκὸς ἀπὸ κυρίου πνεύματος. [o] Ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα κύριον καλεῖ. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ αὐτοῦ τὴν κυριότητα ἔστιν [p] ἰδεῖν. [18] "Λειτουργούντων γὰρ αὐτῶν, καὶ νηστευόντων τῷ κυρίῳ, φησὶν, εἶπε τὸ πνεῦμα· ἀφορίσατέ μοι Παῦλον καὶ Βαρνάβαν." [q] Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπε, "λειτουργούντων αὐτῶν τῷ κυρίῳ, ἀφορίσατέ μοι," ἵνα τὸ ὁμότιμον δείξῃ. Καὶ πάλιν ὁ Χριστός φησιν, [19] "Ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ·" τὸ δὲ πνεῦμα, ὡς ἄνθρωπος οἶδε τὰ ἑαυτοῦ, οὕτως οἶδε τὰ τοῦ θεοῦ, οὐχὶ διδασκόμενον· ἐπεὶ ἡ εἰκὼν οὐ
B μένει. Καὶ τὸ ἐνεργεῖν δὲ καθὼς βούλεται, δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυριότητα. Τοῦτο μεταμορφοῖ, τοῦτο οὐκ ἐᾷ συσχηματίζεσθαι ἡμᾶς τῷ αἰῶνι τούτῳ, τοῦτο δημιουργὸν τῆς τοιαύτης κτίσεως. [r] Ὥσπερ γάρ φησι, [20] "Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ·" [s] οὕτω φησὶ, "Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου."

[t] Βούλει σοι δείξω τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων [v] αἰσθητι-

18 Act. xiii. 2. 19 Joan. xv. 15. 20 Ephes. ii. 10. Psal. l. 12.

[i] τέθεικε F. [k] καθαιρομένη] + καὶ ἀργύρου λαμπροτέρα γινομένη A.F. [l] ἂν εἰ] γὰρ D. [m] κείμενος κ. α. ἀ. ἐκπέμψειεν] ἐκπέμπει καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας D. [n] ἡ om. D. [o] ὁρᾷς A.F. [p] ἰδεῖν] + βεβαιοῦντα D. Mox καὶ νηστευόντων om. F. [q] διὰ γὰρ—ἵνα] εἰπὼν, λειτουργούντων α. τ. κ. διὰ τοῦτο τὸ ἀφ. μ. προσέθηκεν, ἵνα D. [r] ὥσπερ γάρ φ.] ὥσπερ δὲ οὗτός φησι D. [s] οὕτω φησὶ] οὕτως ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ πατρὸς D. qui λέγει post θεὸς addit. [t] ΗΘΙΚΟΝ. Κατὰ Ἀρειανῶν περὶ τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς λαμπρότητος τοῦ σώματος τῶν ἁγίων, καὶ τοῦ μὴ ἐρᾶν ἀσέμνως, ἀλλὰ θαυμάζειν τὸν δημιουργόν. Veron. [v] αἰσθητικώτερον] τὴν ἰσχὺν ἐνεργέστερον D. C. sic incipit: βούλει σοι δείξω, ἀγαπητὲ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῆς ἀρετῆς τὴν ἰσχὺν ἐναργέστερον;

κώτερον; Ἐννόησον Παῦλον, οὗ τὰ ἱμάτια ἐνήργει· Πέτρον,
οὗ καὶ αἱ σκιαὶ ἴσχυον. Οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ βασιλέως ἔφερον
εἰκόνα, καὶ ἀπρόσιτοι ἦσαν αὐτῶν αἱ μαρμαρυγαὶ, τοσοῦ- C
τον τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ αἱ σκιαὶ ἐνήργησαν. Βασιλέως γὰρ
[w]τὰ ἱμάτια καὶ τοῖς λῃσταῖς ἐστι φοβερά. Θέλεις ἰδεῖν καὶ
διὰ τοῦ σώματος λάμπουσαν ταύτην; [21] "Ἀτενίσαντες, φησὶν,
εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου."
Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο [x]πρὸς τὴν ἔνδοθεν ἀστράπτουσαν δόξαν.
Ὅπερ γὰρ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τοῦτο οὗτοι ἐπὶ
τῆς ψυχῆς περιέφερον, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. Τὸ μὲν
γὰρ Μωϋσέως αἰσθητικώτερον ἦν, τοῦτο δὲ ἀσώματον. Καὶ
καθάπερ πυραυγῆ σώματα ἐπὶ [y]τὰ πλησίον ἀπορρέοντα ἀπὸ D
τῶν λαμπρῶν σωμάτων, καὶ [z]ἐκείνοις μεταδίδωσι τῆς οἰκείας
αὐγῆς· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν συμβαίνει. Διὰ δὴ τοῦτο
τῆς γῆς ἀπαλλάττονται οἱ τοῦτο πάσχοντες, καὶ τὰ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς ὀνειροπολοῦσιν. Οἴμοι· καλὸν γὰρ ἐνταῦθα [a]καὶ
στενάξαι πικρὸν, ὅτι τοσαύτης ἀπολαύοντες [b]εὐγενείας, οὐδὲ
τὰ λεγόμενα ἴσμεν, διὰ τὸ ταχέως ἀπολλύναι τὰ πράγματα,
καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπτοῆσθαι. Αὕτη γὰρ ἡ δόξα ἡ ἀπόρρη-
τος καὶ φρικώδης μέχρι μὲν μιᾶς καὶ δευτέρας [c]ἡμέρας ἐν ἡμῖν
μένει, λοιπὸν δὲ αὐτὴν κατασβέννυμεν, τὸν χειμῶνα ἐπάγοντες
τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῇ πυκνότητι τῶν νεφῶν ἀπο- E
κρουόμενοι τὰς ἀκτῖνας. Χειμὼν γὰρ τὰ βιωτικὰ, καὶ χει-
μῶνος σκυθρωπότερα. Οὐ γὰρ κρυμὸς τίκτεται ἐντεῦθεν, οὐδὲ
ὑετὸς, οὐδὲ πηλὸν ποιεῖ καὶ τέλμα βαθὺ, ἀλλὰ τὰ πάντων
(590) χαλεπώτερα τούτων, γέενναν συνίστησι, καὶ τὰ τῆς γεέννης
κακά. Καὶ καθάπερ ἐν κρυμῷ σφοδρῷ πέπηγε πάντα τὰ
μέλη, καὶ [d]ἔστι νεκρά· οὕτω δὴ καὶ ἐν τῷ χειμῶνι τῶν ἁμαρτη-
μάτων φρίττουσα ἡ ψυχὴ, οὐδὲν τῶν αὐτῆς ἐργάζεται, πεπη- 488
γυῖα καθάπερ ὑπὸ κρυμοῦ τοῦ συνειδότος. Ὅπερ γὰρ τῷ
σώματι ψῦχος, τοῦτο πονηρὸν συνειδὸς τῇ ψυχῇ· ὅθεν καὶ
δειλία γίνεται. Οὐδὲν γὰρ δειλότερον τοῦ τοῖς βιωτικοῖς
προσηλωμένου· τὸν γὰρ τοῦ Κάϊν βίον [e]ὁ τοιοῦτος ζῇ, καθ'
ἑκάστην ἡμέραν τρέμων. Καὶ τί λέγω θανάτους, καὶ ζημίας,
καὶ [f]προσκρούματα, καὶ κολακείας, καὶ θεραπείας; καὶ γὰρ καὶ
τούτων χωρὶς [g]μυρίας δέδοικε μεταβολάς. Καὶ τὸ μὲν τα-

[21] Act. vi. 15.

[w] τὰ, quod vulgo deest, habent omnes nostri. [x] πρὸς] ὡς πρὸς A.F. [y] τὰ] Sic D.F. et ex corr. B. τῷ A. τοὺς C. τὸ Edd. Verba ἐπὶ τ. πλ. ἀπορρέοντα, quae vulgo post σωμάτων leguntur, transposuimus cum C.D.F. [z] ἐκείνης A.B. [a] καὶ om. C.D. [b] εὐγενείας] εὐεργεσίας B.D. receptum a Sav. [c] ἡμέρας om. D. [d] ἔστη D. [e] ὁ τοιοῦτος] οὗτος A. [f] προσκρούσματα A.B. [g] μυρίας]+ἄλλας C.D.

μιεῖον γέμει χρυσίου, [h] ἡ ψυχὴ δὲ οὐκ ἀπήλλακται τοῦ τῆς
B πενίας φόβου. Καὶ μάλα εἰκότως. Ὡς ἐπὶ πραγμάτων γὰρ [i] ὁρμεῖ σαθρῶν καὶ εὐμεταπτώτων· κἂν μὴ αὐτὸς ὑπομείνῃ τὴν μεταβολὴν, ἐν ἑτέροις γινομένην ὁρῶν, ἀπόλωλε· καὶ πολλὴ μὲν ἡ δειλία, πολλὴ δὲ ἡ [k] ἀνανδρία. Οὐδὲ γὰρ μόνον πρὸς κινδύνους ἄτολμος ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα πάντα. Κἂν ἐπιθυμία χρημάτων ἐμπέσῃ, οὐχ ὡς ἀνὴρ [l] ἐλεύθερος ἀποκρούεται τὴν προσβολὴν, ἀλλ' ὡς ἀργυρώνητος πάντα πράττει, καθάπερ δεσποίνῃ [m] χαλεπῇ τῇ φιλαργυρίᾳ δουλεύων· κἂν εὔμορφόν τινα κόρην ἴδῃ, κατέπτηχεν εὐθέως ἁλοὺς, καὶ ὥσπερ
C κύων λυττῶν ἕπεται, δέον τοὐναντίον ποιεῖν. Ὅταν γὰρ ἴδῃς γυναῖκα ὡραίαν, μὴ [n] τοῦτο σκόπει, ὅπως ἀπολαύσῃς τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ πῶς ἀπαλλαγῇς τῆς ἐπιθυμίας. Καὶ πῶς τοῦτο ἔνι, φησίν; οὐ γάρ ἐστι τὸ ἐρᾶν ἐμόν. Ἀλλὰ τίνος, εἰπέ μοι; Τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας. Ὅλως [o] δαίμονα εἶναι νομίζεις τὸ ἐπιβουλεῦον; Οὐκοῦν πύκτευε καὶ μάχου νοσήματι. Ἀλλ' οὐ δύναμαι, φησί. Φέρε οὖν, πρῶτον [p] τοῦτό σε διδάξωμεν, ὅτι τῆς σῆς ῥᾳθυμίας τὸ γινόμενον, καὶ ὅτι σὺ παρὰ τὴν ἀρχὴν τῷ δαίμονι δέδωκας πάροδον, καὶ νῦν, ἂν ἐθέλῃς,
D μετὰ πολλῆς αὐτὸν ἀπώσῃ τῆς εὐκολίας. Εἰπὲ γάρ μοι, οἱ μοιχεύοντες, ἐρῶντες μοιχεύουσιν, ἢ ἁπλῶς κινδύνων ἐπιθυμοῦντες; Εὔδηλον ὅτι ἐρῶντες. Ἆρ' οὖν συγγνώμης τυγχάνουσιν; Οὐδαμῶς. Τί δήποτε; Ὅτι αὐτῶν ἐστι τὸ ἁμάρτημα. Ἀλλὰ τί μοι [q] συλλογισμοὺς πλέκεις, φησίν; Ἐγὼ [r] γὰρ σύνοιδα ἐμαυτῷ βουλόμενος ἀποκρούσασθαι τὸ πάθος, καὶ οὐκ [s] ἰσχύω, ἀλλ' ἐφέστηκε, καὶ πιέζει, καὶ ὀδυνᾷ χαλεπῶς. Βούλει μὲν ἀποκρούσασθαι, ἄνθρωπε, οὐ ποιεῖς δὲ ἃ τῶν ἀποκρουομένων ἐστίν· ἀλλὰ ταὐτὸν πάσχεις, οἷον ἂν εἴ τις πυρέττων, καὶ [t] ψυχρῶν ἐμφορούμενος ναμάτων, λέγοι· πόσα ἐπινοῶ βουλόμε-
E νος σβέσαι τὸν πυρετὸν, καὶ οὐκ ἰσχύω, ἀλλὰ μᾶλλόν μου τὴν φλόγα [v] ἀνάπτει; Ἴδωμεν οὖν μήποτε καὶ σὺ τὰ μὲν ἐκκαίοντα [w] ποιεῖς, νομίζεις δὲ ἐπινοεῖν τὰ σβεννύντα. Οὔ, φησίν. [x] Εἰπὲ

[h] ἡ ψ. δὲ] ἡ δὲ ψ. A.F. [i] ὁρμᾷ Veron. Sav. ὁρμεῖ ex conjectura Savilii recepit Montef. E nostris autem ὁρμεῖ habent B.D.F. ὁρμῇ A. ἑδράζεται C. [k] ἀνδρία D. ^{αν}ἀνδρεία (sic) A. Statim οὐδὲ γὰρ A.B.C.D. οὐ γὰρ vulgo. [l] ἐλεύθερος om. F. [m] χαλεπῇ om. B. [n] τοῦτο om. D. [o] δαίμονος D. Mox οὐκοῦν om. A. [p] τοῦτο om. B. Statim διδάξωμεν omnes: διδάξομεν vulgo. [q] συλλογ.] λογισμοὺς C. [r] γὰρ additum ex B.C.D.F. Tum ἐμαυτὸν βουλόμενον C. ἐμαυτῷ βουλόμενον D. [s] ἴσχυσα C.D. Statim ὑφέστηκε C. [t] ψυχρῶν] θερμῶν B. Mox λέγοι C. et ex corr. D. λέγει vulgo. [v] ἀνάπτει est in omnibus nostris et versione Erasmi. Legebatur ἀνάπτω, haud inepte. [w] ποιῇς et νομίζῃς C. [x] εἰπὲ οὖν, πότε καὶ τί ποιῆσαι ἐπεχείρησας πρὸς τ. σ. τὸ πάθος; πόθεν δὲ ὅλως τὸ πάθος αὔξεται; ἀλλὰ σὺ μὲν τάχα πρὸς τὸ λεγόμενον ἰλιγγιάσεις· οὐκοῦν πρόσεχε, καὶ ἐγώ σοι δεῖξαι πειράσομαι τί ἐστι τὸ τοῦ πάθους αὐξητικόν. εἰ γὰρ κ. τ. ἑ. C.D.

οὖν, τί ποτε ἐπεχείρησας ποιῆσαι πρὸς τὸ σβέσαι τὸ πάθος;
τί δέ ἐστιν ὅλως τοῦ πάθους αὐξητικόν; Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντες
ὑπεύθυνοι τοῖς ἐγκλήμασι τούτοις ἐσμέν· πλείους γὰρ ἂν εὕροι-
μεν τῷ τῶν χρημάτων, ἢ τῷ τῶν σωμάτων ἁλισκομένους ἔρωτι·
[y]ἀλλὰ κοινὸν πᾶσι προκείσεται τὸ [z]φάρμακον, καὶ τούτοις
κἀκείνοις. Καὶ γὰρ κἀκεῖνο ἔρως ἄτοπος, καὶ τοῦτο· [a]ἀλλ' 489
οὗτος ἐκείνου δριμύτερος [b]καὶ ὀξύτερος. Ὅταν οὖν τοῦ μείζο-
νος [c]περιγενώμεθα, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸν ἐλάττω ῥᾳδίως [d]αἱρή-
σομεν. Καὶ πῶς, εἰ δριμύτερος οὗτος, φησὶν, οὐ πάντες ἁλί-
σκονται τῷ κακῷ, ἀλλ' οἱ πλείους περὶ χρήματα μεμήνασιν;
Ὅτι πρῶτον μὲν ἀκίνδυνος [e]αὕτη εἶναι δοκεῖ ἡ ἐπιθυμία· ἔπειτα,
εἰ καὶ ὀξυτέρα ἐστὶν ἡ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ θᾶττον [f]ἐκείνη
σβέννυται· ὡς εἴγε παρέμενεν, ὡς ἡ τῶν χρημάτων, κἂν ἀπώλεσε
τὸν ἁλόντα ἄρδην.

Φέρε οὖν, περὶ [g]τούτου ὑμῖν διαλεχθῶμεν τοῦ τῶν σωμάτων,
καὶ ἴδωμεν πόθεν αὔξεται τὸ κακόν· [h]οὕτω γὰρ εἰσόμεθα, εἴτε B
ἡμέτερον [i]τοῦτο ἔγκλημα, εἴτε οὐχ ἡμέτερον. Καὶ εἰ μὲν
ἡμέτερον, πάντα [k]πράξωμεν, ὥστε περιγενέσθαι· εἰ δὲ οὐχ
ἡμέτερον, τί μάτην κόπτομεν ἑαυτούς; τί δὲ οὐ συγγινώσκο-
μεν, ἀλλ' ἐγκαλοῦμεν τοῖς ἁλισκομένοις; Πόθεν οὖν τίκτεται
οὗτος ὁ ἔρως; Ἀπὸ εὐμορφίας [l]προσώπου, φησὶν, ὅταν καλὴ
καὶ εὐειδὴς ἡ τιτρώσκουσα ᾖ. Εἰκῆ ταῦτα λέγεις, καὶ μάτην.
Εἰ γὰρ [m]τῆς εὐμορφίας τὸ ἐραστὰς ἐπισπάσασθαι, πάντας
(591) ἂν ἔσχεν ἐραστὰς ἡ τοιαύτη κόρη· εἰ δὲ οὐ πάντας [n]ἔχει,
οὐ τῆς φύσεως τοῦτο, οὐδὲ ἐξ εὐμορφίας, ἀλλ' ἐξ ἀκολάστων
ὀφθαλμῶν. Ὅταν γὰρ ἰδὼν περιέργως θαυμάσῃς καὶ ἐρασθῇς, C
ἐδέξω τὸ βέλος. Καὶ τίς ἂν δύναιτο καλὴν γυναῖκα ὁρῶν, μὴ
ἐπαινέσαι τὴν ὁρωμένην, φησίν; [o]Εἰ τοίνυν οὐ τῆς προαιρέσεως
ἡμῶν τὸ τὰ τοιαῦτα θαυμάζειν, οὐκ ἐν ἡμῖν ἄρα ὁ ἔρως. Ἐπί-
σχες, ἄνθρωπε. Τί πάντα φύρεις ὁμοῦ, πανταχοῦ περιτρέ-
χων, καὶ τοῦ κακοῦ τὴν ῥίζαν οὐκ ἐθέλων ἰδεῖν; Καὶ γὰρ
πολλοὺς ὁρῶ θαυμάζοντας [p]καὶ ἐπαινοῦντας, οὐκ ἐρῶντας δέ.
Καὶ πῶς ἔνι θαυμάζοντας μὴ ἐρᾶν; Μὴ [q]θορύβει· τοῦτο γὰρ

[y] ἀλλὰ] ἀλλ' ὅμως C.D. Mox πρόκειται F. [z] φάρμακον]+ὁ λόγος C.D. τὸ ante φάρμακον om. C. [a] ἀλλ'] μᾶλλον δὲ C.D. [b] καὶ] πολλῷ καὶ C.D. [c] περιγινώμεθα B. περιγενώμεθα——αἱρήσομεν.] περιγενόμενοι φαινώμεθα, οὐκ εὔδ. ὅτι καὶ τοῦ ἐλάττονος ῥᾳδίως περιεσόμεθα, ἂν νήφειν ἐθέλωμεν. C. Eadem fere habet D. sed τοῦτο ἐλάττω loco τοῦ ἐλάττονος. [d] αἱρήσωμεν A.B. [e] αὕτη]+σοι A. [f] ἐκείνης C.D. [g] τούτου] τούτων B.C. Proximum τοῦ om. C. [h] οὕτω] οὔπω D. [i] τοῦτο] τὸ A. [k] πράξωμεν omnes. Edebatur πράξομεν. [l] προσώπου] τοῦ προσώπου A.F. [m] τῆς om. C. Mox ἐπισπᾶσθαι C.D. [n] κατ ἔχει (sic) A. [o] εἰ τοίνυν οὐ] οὐ τοίνυν οὐ F. ἄλλως τε καὶ ἐὰν (ἂν D.) οὐ C.D. [p] καὶ ἐπαινοῦντας om. C.D. [q] θορυβῇ A.B.

ἔρχομαι εἰπεῖν· ἀλλ᾽ ἀνάμεινον, καὶ ἀκούσῃ τοῦ Μωϋσέως
D θαυμάζοντος τὸν παῖδα τοῦ Ἰακὼβ, καὶ λέγοντος· [22] "Καὶ ἦν
Ἰωσὴφ καλὸς τῷ εἴδει, καὶ ὡραῖος τῇ ὄψει σφόδρα." Ἆρα
οὖν [r] ἤρα ὁ ταῦτα λέγων; Οὐδαμῶς. Οὐδὲ γὰρ ἑώρα, φησὶ,
τὸν ἐπαινούμενον. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἀκουόμενα [s] κάλλη
πάσχομέν τι τοιοῦτον, οὐ πρὸς τὰ ὁρώμενα μόνον. Ἵνα δὲ μὴ
φιλονεικῇς ἡμῖν ἐν τούτοις, ὁ Δαυῒδ οὐκ ἦν ὡραῖος σφόδρα,
[23] καὶ ὑπέρυθρος μετὰ κάλλους ὀφθαλμῶν; ὃ δὴ [t] καὶ μάλιστά
ἐστι [v] τυραννικώτερον μέρος τῆς εὐμορφίας, τῶν [w] ὀφθαλμῶν
τὸ κάλλος. Ἆρ᾽ οὖν ἠράσθη τις αὐτοῦ; Οὐδαμῶς. Οὐκ
E ἄρα μετὰ [x] τοῦ θαυμάζειν καὶ τὸ ἐρᾷν γίνεται. [y] Καὶ γὰρ καὶ
μητέρας ἔσχον πολλοὶ σφόδρα ἀνθούσας τῇ τοῦ σώματος ὥρᾳ.
Τί οὖν; ἠράσθησαν αὐτῶν οἱ παῖδες; Ἄπαγε· ἀλλὰ θαυμά-
ζουσι μὲν τὸ ὁρώμενον, οὐκ ἐμπίπτουσι δὲ εἰς ἔρωτα αἰσχρόν.
[z] Πάλιν γὰρ τῆς φύσεως τὸ κατόρθωμά ἐστι. Ποίας φύσεως,
εἰπέ μοι; Ὅτι μητέρες εἰσὶ, φησίν. Εἶτα οὐκ ἀκούεις, ὅτι
Πέρσαι, μηδενὸς καταναγκάζοντος, ταῖς [a] αὐτῶν μίγνυνται
μητράσι, καὶ οὐχ εἷς, οὐδὲ δεύτερος, ἀλλ᾽ ὁλόκληρον [b] ἔθνος;
490 Χωρὶς δὲ τούτων, κἀκεῖθεν δῆλον, ὅτι τὸ νόσημα τοῦτο οὐ τῆς
ὥρας τοῦ σώματος, οὐδὲ τῆς εὐμορφίας ἐστὶν ἁπλῶς, ἀλλὰ τῆς
[c] ῥᾳθύμου καὶ πλανωμένης ψυχῆς. Πολλοὶ γοῦν πολλάκις
μυρίας εὐπρεπεῖς παραδραμόντες γυναῖκας, ταῖς αἰσχροτέραις
ἔδωκαν ἑαυτούς. Ὅθεν δῆλον ὅτι οὐ τῆς εὐμορφίας τὸ ἐρᾷν· [d] ἦ
γὰρ ἂν εἷλον ἐκεῖναι πρὸ τούτων τοὺς ἐμπεσόντας. Τί οὖν
τὸ αἴτιον; Εἰ γὰρ μὴ τῆς εὐμορφίας τὸ ἐρᾷν, πόθεν ἔχει
τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν, φησίν; Ἀπὸ δαίμονος πονηροῦ;
B Ἔχει μὲν καὶ ἐκεῖθεν· ἀλλ᾽ οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ζητούμενον, ἀλλ᾽
εἰ μὴ καὶ ἡμεῖς αἴτιοι. Οὐ γὰρ ἐκείνων μόνον ἡ ἐπιβουλὴ,
ἀλλὰ μετ᾽ ἐκείνων καὶ ἡμῶν [e] πρώτων. Οὐδαμόθεν γὰρ ἑτέρω-
θεν οὕτω τίκτεται τὸ πονηρὸν τοῦτο νόσημα, ὡς ἀπὸ συν-
ηθείας, καὶ κολακείας ῥημάτων, καὶ σχολῆς, καὶ ἀργίας, καὶ τοῦ
μηδὲν ἔχειν ποιεῖν. Μεγάλη γὰρ, μεγάλη τῆς συνηθείας ἡ
τυραννὶς, καὶ τοσαύτη, ὡς εἰς φύσεως ἀνάγκην [f] καθίστασθαι.
Εἰ δὲ [g] συνηθείας τὸ τίκτειν αὐτὴν, εὔδηλον ὅτι καὶ τὸ σβεννύ-
ναι. Πολλοὶ γοῦν ἐρῶντες οὕτως ἐπαύσαντο, μὴ ὁρωμένων
C τῶν ἐρωμένων. Τοῦτο δὲ πρὸς βραχὺ μὲν δοκεῖ πικρὸν εἶναι,

22 Gen. xxxix. 6. 23 1 Reg. xvii. 42.

[r] ἤρα ὁ] ἤρατο D. [s] κάλλη] κατάλληλον C. [t] καὶ est in C.D.F. non in Edd. [v] τυραννι.] τὸ τυραννι. A.B.F. [w] ὀφθαλμῶν] + λέγω C.D. Mox οὐδαμῶς om. D. [x] τοῦ] τὸ A.F. [y] καὶ γὰρ καὶ] σκόπει δὲ C.D. [z] πάλιν γὰρ] ἀλλὰ πάλιν C.D. [a] αὐτῶν A.B.C. αὑτῶν Sav. Ben. [b] ἔθνος] τὸ ἔθνος C. [c] ῥᾳθύμου] ῥᾳθυμίας D. [d] ἦ] ἡ B.C. [e] πρῶτον A.D. [f] μεθίστασθαι C. [g] συνηθείας C.D. συνήθεια vulgo.

καὶ σφόδρα ἀηδές· τῷ χρόνῳ δὲ ἡδὺ γίνεται, καὶ οὐδὲ βουλομέ-
νοις λοιπὸν ἔνι ἀνακτήσασθαι τὸ πάθος.

Τί οὖν, ὅταν συνηθείας χωρὶς [h]ἀπὸ πρώτης τῆς ὄψεως ἀλῷ;
Κἀνταῦθα [i]ἀργία τοῦ [k]σώματος, [l]ἡ τρυφὴ, [m]καὶ τὸ μὴ
φροντίζειν τῶν προσηκόντων, μηδὲ ἐν ἀναγκαίοις εἶναι πρά-
γμασι. Καθάπερ γὰρ [n]πλάνος τις ὁ τοιοῦτος περιερχόμενος,
παντὶ περιπείρεται πονηρῷ· [o]καὶ καθάπερ παιδίον ἄφετον,
ὁ βουλόμενος ἀνδραποδίζει τὴν τοιαύτην ψυχήν. Ἐπειδὴ γὰρ
ἔθος αὐτῇ ἐνεργεῖν, ὅταν αὐτῆς [p]παύσῃς τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐν
τοῖς ἀγαθοῖς, ἐπειδὴ ἀργεῖν οὐ δύναται, ἀναγκάζεται ἕτερα D
τίκτειν. [q]Καθάπερ ἡ γῆ, ὅταν μὴ σπείρηται, μηδὲ φυτεύηται,
βοτάνην ἀναδίδωσιν ἁπλῶς· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν μὴ ἔχῃ τι
[r]πρᾶξαι τῶν ἀναγκαίων, πάντως τοῦ πράττειν ἐπιθυμοῦσα,
πονηροῖς ἑαυτὴν δίδωσι πράγμασι. Καὶ ὥσπερ ὀφθαλμὸς
[s]τοῦ μὲν ὁρᾷν οὐ παύεται, καὶ διὰ τοῦτο ὄψεται πονηρὰ, ὅταν
ἀγαθὰ μὴ ᾖ ὑποκείμενα· οὕτω καὶ ὁ λογισμὸς, ὅταν τῶν ἀναγ-
καίων ἑαυτὸν ἀπαγάγῃ, περὶ τὰ ἄχρηστα στρέφεται λοιπόν.
Ἐπεὶ ὅτι καὶ τὴν πρώτην προσβολὴν δύναται ἀποκρούσασθαι
ἀσχολία καὶ φροντὶς, πολλαχόθεν δῆλον. Ὅταν οὖν ἴδῃς E
γυναῖκα καλὴν, καὶ πάθῃς τι πρὸς αὐτὴν, μηκέτι ἴδῃς, καὶ ἀπηλ-
λάγης. Καὶ πῶς δυνήσομαι μηκέτι ἰδεῖν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας
(592) ἑλκόμενος, φησίν; Ἑτέροις [t]σεαυτὸν δὸς, περιέλκουσι τὴν
ψυχὴν, [u]βιβλίοις, φροντίσιν ἀναγκαίαις, προστασίαις, βοη-
θείαις ἀδικουμένων, εὐχαῖς, φιλοσοφίᾳ τῇ περὶ τῶν μελλόντων·
τοιούτοις [w]κατάδησον τὴν ψυχήν. Οὕτως οὐχὶ νεαρὸν ἕλκος
διορθώσῃ μόνον, [x]ἀλλὰ παγὲν καὶ χρόνιον γενόμενον ἀπο-
τρίψῃ ῥᾳδίως. Εἰ γὰρ ὕβρις τὸν ἐρῶντα πείθει καταλύειν τὸν 491
ἔρωτα, κατὰ τὴν παροιμίαν, πῶς οὐ πολλῷ μᾶλλον αἱ πνευ-
ματικαὶ αὗται ἐπῳδαὶ περιέσονται τοῦ κακοῦ, μόνον ἂν ἐθέλω-
μεν ἀποστῆναι; Ἂν δὲ ἀεὶ προσομιλῶμεν καὶ συναναστρεφώμεθα
ταῖς τοξευούσαις ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα τοξεύματα, καὶ λέγοντες καὶ
ἀκούοντες τὰ παρ' ἐκείνων, τρέφομεν τὸ νόσημα. Πῶς οὖν
ἀξιοῖς σβεσθῆναι τὸ πῦρ, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν φλόγα ἀνά-
πτων. [y]Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν τὰ τῆς συνηθείας πρὸς τοὺς νέους
εἰρήσθω· ὡς τοῖς γε ἀνδράσι, καὶ φιλοσοφεῖν ἐπισταμένοις,

[h] ἀπὸ πρώτης] ἀπ' αὐτῆς C.D. [i] ἀργία] ἡ ἀργία B. [k] σώματος] +αἴτιον C.D. [l] ἡ τρυφὴ D. ἡ τρυφὴ B.C. ἢ τροφὴ vulgo. [m] καὶ] ἢ C.D. [n] πλάνος] πλανήτης B. [o] καὶ] ἢ C.D. καὶ om. A. Mox ἄφετον om. B. [p] παύσῃ B. Mox ἀναγκάζεται ἕ. τ. ἐπειδὴ ἀ. οὐ δ. inverso ordine C.D. [q] καθάπερ] + γὰρ C.D. [r] πρᾶξαι] πρᾶγμα C. [s] τοῦ μὲν—ὄψεται] τοῦ ὁρᾷν μὴ παυόμενος τότε ὄψεται C.D. [t] ἑαυτὸν C. Statim ἕλκουσι B. [v] βίβλοις C.D. [w] κατάδυσον C. [x] ἀλλὰ] +καὶ C.D. Mox ἀποτρέψῃ C. [y] καὶ ταῦτα μὲν] ταῦτα μὲν οὖν C. ταῦτα μὲν D. καὶ αὐτὰ μὲν F.

B πάντων [z] μείζων ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, ἡ τῆς γεέννης μνήμη, ἡ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν [a] ἐπιθυμία· ἱκανὰ γὰρ ταῦτα σβέσαι τὸ πῦρ. Μετὰ δὲ τούτων κἀκεῖνο ἐννόει, ὅτι οὐδὲν [b] ἕτερόν ἐστι τὸ ὁρώμενον, ἢ φλέγμα καὶ αἷμα καὶ τροφῆς [c] διασεσηπυίας χυμός. Ἀλλὰ φαιδρὸν τὸ ἄνθος τῆς ὄψεως, φησίν. Ἀλλ' οὐδὲν τῶν [d] ἀνθῶν τῶν ἀπὸ τῆς γῆς φαιδρότερον· ἀλλὰ καὶ ταῦτα σήπεται καὶ μαραίνεται. Μὴ τοίνυν μηδὲ ἐνταῦθα τῷ ἄνθει πρόσεχε, ἀλλ' [e] ἐνδοτέρω διάβηθι τῷ λογισμῷ, καὶ τὸ
C δέρμα τὸ καλὸν ἐκεῖνο περιελὼν τῷ λογισμῷ, περιεργάζου τὰ ὑπὸ [f] τούτῳ κείμενα. Ἐπεὶ καὶ τὸ τῶν ὑδεριώντων σῶμα ἀποστίλβει λαμπρὸν, καὶ οὐδὲν ἡ ἐπιφάνεια φαῦλον ἔχει· ἀλλὰ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἔνδον ἀποκειμένου χυμοῦ πληττόμενοι, φιλεῖν τοὺς τοιούτους οὐ δυνάμεθα. Ἀλλ' ὑγρὸς ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ γοργὸς, καὶ καλῶς ἀποτεταμένη ἡ ὀφρὺς, καὶ κυαναῖ αἱ βλεφαρίδες, καὶ ἥμερος ἡ κόρη, καὶ γαληνὸν τὸ ὄμμα. Ἀλλ' ὅρα ὅτι αὐτὸ τοῦτο πάλιν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ νεῦρα καὶ φλέβες καὶ ὑμένες καὶ ἀρτηρίαι. Σὺ δέ μοι τὸν καλὸν τοῦτον
D ὀφθαλμὸν ἐννόησον νοσοῦντα, γηρῶντα, ὑπὸ [g] ἀθυμίας μαραινόμενον, ὑπὸ ὀργῆς οἰδοῦντα, πῶς [h] εἰδεχθὴς, πῶς ταχέως ἀπόλλυται, καὶ τῶν γεγραμμένων τάχιον [i] ἀφανίζεται. Ἀπὸ τούτων μετάγαγε τὴν διάνοιαν ἐπὶ [k] τὸ κάλλος τὸ ἀληθινόν. Ἀλλ' οὐχ ὁρῶ, φησὶ, κάλλος ψυχῆς. Ἀλλ' ἂν ἐθέλῃς, ὄψει· καὶ ὥσπερ τοὺς ἀπόντας καλοὺς ἔστιν ὀφθαλμοῖς μὴ ἰδόντα τῷ νῷ θαυμάσαι, οὕτω δυνατὸν ψυχῆς κάλλος χωρὶς ὀφθαλμῶν [l] ἰδεῖν. Οὐχ ὑπέγραψας πολλάκις μορφὴν εὐειδῆ, καὶ ἔπαθές τι πρὸς τὴν διάπλασιν; Ἀνατύπωσον καὶ νῦν ψυχῆς κάλλος, καὶ ἐντρύφα τῇ εὐμορφίᾳ. Ἀλλ' οὐχ ὁρῶ, φησὶν, ἀσώματα.
E Καὶ μὴν τῶν σωμάτων αὐτὰ μᾶλλον ὁρῶμεν τῷ νῷ. Διὰ τοῦτο γοῦν θαυμάζομεν [m] καὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, καίτοιγε μὴ ὁρῶντες, καὶ τρόπων ἤθη, καὶ ψυχῆς ἀρετήν. Κἂν ἴδῃς ἄνθρωπον ἐπιεικῆ καὶ μέτριον, μᾶλλον [n] θαυμάσῃ τοῦτον ἢ ἐκείνην τὴν εὔμορφον ὄψιν. Κἂν ἴδῃς ὑβριζόμενον, καὶ φέροντα, ἀδικούμενον, [o] καὶ προσδιδόντα, μετὰ τοῦ θαυμάζειν ἔρα τῶν τοιούτων, κἂν γεγηρακότες ὦσι. Καὶ γὰρ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος· καὶ ἐν γήρᾳ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐραστὰς, καὶ οὐδέ-

[z] μεῖζον A. [a] ἐπιθυμία om. A. [b] ἕτερον om. A. Statim τι pro ἐστι D. et εἰρημένον pro ὁρώμενον A. [c] διαμασηθείσης C. διασημανθείσης D. [d] ἀνθέων B.C. [e] ἐνδοτέρῳ (sic) omnes. Legebatur ἐνδότερον. [f] τούτῳ B.F. τούτου A. τοῦτο vulgo. [g] ῥᾳθυμίας A. [h] εἰδεχθὴς] εἰ δὲ χθὲς D. [i] ἀφωρίζεται D. [k] τὸ om. C. [l] κατιδεῖν A.F. Iidem infra ἀνατύπωσον ψ. κ. καὶ νῦν. [m] καὶ om. B. [n] θαυμάσεις C.D. θαύμασον A.F. [o] Vid. Annot.

ποτε μαραίνεται, ἀλλ' ἀνθεῖ διηνεκῶς. Ἵν' οὖν καὶ αὐτοὶ τοῦτο κτησώμεθα, τοὺς ἔχοντας αὐτὸ θηρῶμεν, καὶ ἐρασταὶ τούτων γινώμεθα. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτοὶ δυνησόμεθα, ταύτην λαβόντες 492
τὴν εὐμορφίαν, τῶν αἰωνίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [p] μετασχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η.

[1] Ἔχοντες οὖν τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, [a] ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης. B

(593) ΕΠΕΙΔΗ μεγάλα ἐφθέγξατο, καὶ Μωϋσέως ἑαυτὸν προύθηκε, καὶ τοὺς πιστοὺς πάντας, [b] αἰσθόμενος τῆς ὑπερβολῆς καὶ τοῦ μεγέθους τῶν εἰρημένων, ὅρα πῶς μετριάζει πάλιν. Καὶ γὰρ ἐπαίρειν ἔδει διὰ τοὺς ψευδαποστόλους καὶ τοὺς ἀκροατὰς, καὶ πάλιν παραμυθεῖσθαι τὸν ὄγκον, οὐχὶ καθαιρεῖν· ἐπεὶ τοῦτο παίζοντος ἦν. Διόπερ ἑτέρως αὐτὸ μεθοδεύει, τῷ δεικνύναι, ὅτι οὐκ ἐκ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων γέγονεν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ πᾶν· διὸ καί φησιν, "Ἔχοντες [c] οὖν C
τὴν διακονίαν ταύτην." Οὐδὲν γὰρ πλέον ἡμεῖς εἰσηνέγκαμεν, ἀλλ' ἢ διάκονοι μόνον ἐγενόμεθα, καὶ τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ δοθεῖσιν ὑπηρετήσαμεν. Διόπερ οὐκ εἶπε παροχὴν, οὐδὲ χορηγίαν, ἀλλὰ, "διακονίαν." Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπήγαγε, "καθὼς ἠλεήθημεν." Καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ, φησὶ, τὸ διακονήσασθαι τούτοις, ἀπὸ ἐλέου καὶ φιλανθρωπίας. Καίτοιγε ἐλέους ἐστὶ τὸ κακῶν ἀπαλλάξαι, οὐχὶ [d] τὸ καὶ τοσαῦτα δοῦναι ἀγαθά· ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ ἔλεος καὶ τοῦτο ἔχει. "Οὐκ ἐκκακοῦμεν." Καὶ τοῦτο δὲ αὐτοῦ τῇ φιλανθρωπίᾳ λογιστέον. D
Τὸ γὰρ, "καθὼς ἠλεήθημεν," καὶ ὑπὲρ τῆς διακονίας, καὶ ὑπὲρ τοῦ, "οὐκ ἐκκακοῦμεν," εἰρῆσθαι νόμιζε. Καὶ σκόπει πῶς σπουδάζει τὰ καθ' ἑαυτὸν καθαιρεῖν. Τὸν γὰρ τοιούτων ἀξιωθέντα, φησὶ, καὶ τηλικούτων, καὶ ταῦτα ἀπὸ ἐλέου μόνον καὶ φιλανθρωπίας, οὐδὲν [e] μέγα τοιούτους ἐπιδείκνυσθαι πόνους, καὶ κινδυνεύειν, καὶ πειρασμοὺς ὑπομένειν. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον οὐ καταπίπτομεν, ἀλλὰ καὶ χαίρομεν, καὶ παρρησιαζόμεθα. Εἰπὼν γοῦν, "οὐκ ἐκκακοῦμεν," ἐπήγαγεν· "Ἀλλ' ἀπειπάμεθα

[1] Cap. IV. v. 1, 2.

[p] μετασχεῖν] ἐπιτυχεῖν A.F. Hom. VIII. [a] ἀλλ'—αἰσχύνης om. D. [b] αἰσθανόμενος A.B. [c] οὖν om. A. [d] τὸ om. A.F. [e] μέγα] +τὸ D.

τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ
E δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ." [f] Καὶ τί ἐστι, "τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης;" Οὐκ ἐπαγγελλόμεθα, φησὶ, καὶ ὑπισχνούμεθα μεγάλα, καὶ ἕτερα [g] δὲ ἐπὶ τῶν ἔργων δείκνυμεν, καθάπερ ἐκεῖνοι· διὸ καὶ ἔλεγε, [2] "Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε·" ἀλλὰ τοιοῦτοί ἐσμεν, οἷοι ὁρώμεθα, οὐχὶ διπλόην τινὰ ἔχοντες, οὔτε τοιαῦτα λέγοντες καὶ ποιοῦντες, ἃ κρύπτειν δεῖ καὶ συσκιάζειν αἰσχυνομένους καὶ ἐρυθριῶντας. Καὶ τοῦτο ἑρμηνεύων, ἐπήγαγε, "μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ." Ὃ γὰρ ἐνόμιζον ἐγκώμιον εἶναι ἐκεῖνοι, τοῦτο αἰσχρὸν καὶ καταγέλαστον ἀπο-
493 φαίνει. Τί δέ ἐστιν, "ἐν πανουργίᾳ;" Δόξαν εἶχον μὴ λαμβανόντων ἐκεῖνοι, ἐλάμβανον δὲ καὶ [h] ἔκρυπτον· δόξαν εἶχον ἁγίων καὶ ἀποστόλων δοκίμων, ἦσαν δὲ μυρίων γέμοντες κακῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς, φησὶ, τούτοις ἀπειπάμεθα· ταῦτα γὰρ καὶ κρυπτὰ αἰσχύνης καλεῖ· τοιοῦτοι ὄντες οἷοι φαινόμεθα, καὶ οὐδὲν ἔχοντες συνεσκιασμένον, καὶ οὐκ ἐν τῷ βίῳ μόνον τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κηρύγματι· τοῦτο γάρ [i] ἐστιν, "οὐδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας·" οὐ τῷ προσώπῳ καὶ τῇ ἐπιδείξει, [k] ἀλλ' αὐτῇ τῇ τῶν πραγμάτων ἀποδείξει· "συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀν-
B θρώπων." Οὐ γὰρ πιστοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπίστοις ἐσμὲν κατάδηλοι, προκείμενοι πᾶσιν εἰς τὸ βασανίσαι τὰ ἡμέτερα, ὡς ἂν ἐθέλοιεν· καὶ ἀπὸ τούτου [l] συνίσταμεν ἑαυτοὺς, οὐκ ἀπὸ τοῦ ὑποκρίνεσθαι, καὶ προσωπεῖον [m] περιφέρειν φαιδρόν. Λέγομεν οὖν μηδὲν λαμβάνειν, καὶ μάρτυρας ὑμᾶς καλοῦμεν· λέγομεν μηδὲν συνειδέναι [n] ἑαυτοῖς πονηρὸν, καὶ τούτου πάλιν τὴν μαρτυρίαν παρ' ὑμῶν ἕλκομεν, οὐ καθάπερ ἐκεῖνοι, συσκιάζοντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς, πολλοὺς ἀπατῶσιν. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὸν βίον
C ἡμῶν πᾶσιν εἰς μέσον προτίθεμεν, καὶ τὸ κήρυγμα ἀπογυμνοῦμεν, ὥστε πάντας αὐτὸ καταμανθάνειν.

Εἶτα ἐπειδὴ οἱ ἄπιστοι ἠγνόουν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, ἐπήγαγεν, ὅτι οὐχ ἡμῶν τοῦτο ἔγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀναισθησίας. Διὸ καί φησιν· [3] "Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων." (594)

[2] 2 Cor. x. 7. [3] v. 3, 4.

[f] καὶ om. D. [g] δὲ om. D. ἐπὶ om. F. [h] ἐκρύπτοντο D. καὶ ante ἀποστόλων om. id. [i] ἐστιν] ἐστι τὸ D. [k] ἀλλ' αὐτῇ] ἀλλὰ D. Mox συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς om. idem, post ἀνθρώπων addens ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [l] συνιστῶμεν A.F. συνιστάνομεν D. [m] φέρειν F. [n] ἑαυτοῖς om. A.

Ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπεν, “ Οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς θάνατον,
οἷς δὲ [o] ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν,” τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησι. Τί δέ ἐστιν,
“ ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου;” Οἱ μὲν τὰ Μαρκίωνος νοσοῦντες D
λέγουσι περὶ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ δικαίου μόνον, καὶ οὐκ ἀγαθοῦ,
ταῦτα εἰρῆσθαι· λέγουσι γὰρ εἶναί τινα θεὸν δίκαιον, καὶ οὐκ
ἀγαθόν. Μανιχαῖοι δέ [p] φασι τὸν διάβολον ἐνταῦθα λέγεσθαι,
ἐκ τούτου δημιουργὸν τῆς κτίσεως ἕτερον ἐπεισαγαγεῖν παρὰ
τὸν ὄντα βουλόμενοι, σφόδρα ἀνοήτως. Οἶδε [q] μὲν γὰρ πολ-
λάκις ἡ γραφὴ θεὸν καλεῖν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ καλουμένου,
ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας τῶν [r] ὑποταττομένων· ὡς ὅταν τὸν
μαμωνᾶν κύριον λέγῃ, καὶ τὴν κοιλίαν θεόν. Ἀλλ᾽ οὐ παρὰ
τοῦτο οὔτε ἡ κοιλία θεὸς, οὔτε ὁ μαμωνᾶς κύριος, ἀλλ᾽ ἐκείνων
τῶν ὑποκατακλινόντων ἑαυτούς. Ἡμεῖς δὲ ἐκεῖνό φαμεν, ὅτι E
οὔτε περὶ τοῦ διαβόλου τοῦτο εἴρηται, [s] οὔτε περὶ ἑτέρου δη-
μιουργοῦ, ἀλλὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ· καὶ οὕτως ἀναγνωστέον,
ὅτι τῶν ἀπίστων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσεν ὁ θεὸς τὰ
νοήματα. Ὁ γὰρ μέλλων οὐκ ἔχει ἀπίστους, ἀλλ᾽ ὁ παρὼν
μόνος. Εἰ δὲ καὶ ἑτέρως τις [t] ἀναγινώσκοι, οἷον, ὅτι ὁ θεὸς
τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τοῦτο ἔχει τινὰ λαβήν· οὐ γὰρ τοῦτο
δείκνυσιν αὐτὸν τούτου μόνον ὄντα τοῦ αἰῶνος θεόν. Καὶ γὰρ ὁ
θεὸς οὐρανοῦ λέγεται, ἀλλ᾽ οὐκ ἔστιν οὐρανοῦ μόνον θεός·
καὶ ὁ θεὸς τῆς παρούσης ἡμέρας [v] λέγομεν, καὶ οὐκ εἰς ἐκείνην
μόνην συγκλείοντες αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, τοῦτό φαμεν· καὶ ὁ θεὸς
δὲ Ἀβραὰμ λέγεται, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ· 494
καὶ οὐκ ἐκείνων μόνον ἐστὶ θεός. Καὶ πολλὰς ἄν τις καὶ
ἑτέρας τοιαύτας ἐν ταῖς γραφαῖς εὕροι μαρτυρίας. Πῶς οὖν
ἐτύφλωσεν; Οὐκ ἐνεργήσας εἰς τοῦτο· ἄπαγε· ἀλλ᾽ ἀφεὶς
καὶ συγχωρήσας. Καὶ γὰρ ἔθος τῇ γραφῇ οὕτω λέγειν· ὡς
ὅταν λέγῃ, [4] “ Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν.”
Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἠπίστησαν πρῶτοι, καὶ ἀναξίους ἑαυτοὺς
κατεσκεύασαν τοῦ ἰδεῖν τὰ μυστήρια, καὶ αὐτὸς λοιπὸν [w] εἴασεν.
Ἀλλὰ τί ἔδει ποιῆσαι; πρὸς βίαν ἕλκειν, καὶ ἐκκαλύπτειν
μὴ [x] βουλομένοις ἰδεῖν; Ἀλλὰ μᾶλλον ἂν κατεφρόνησαν, καὶ B
[y] οὐδ᾽ ἂν εἶδον. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· “ Εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς
τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ·” οὐ

4 Rom. i. 28.

[o] ὀσμὴ om. B. [p] φ$\overset{η}{α}$σὶν (sic) A. φησὶ Cat. φασὶ post ἐνταῦθα transp. D. [q] μὲν om. F. [r] ὑποτεταγμένων A. [s] Haec οὔτε περὶ ἑτέρου δημιουργοῦ, quae si non prorsus necessaria, certe aptissima sunt, ex uno Cod. D. recepimus. [t] ἀναγίνωσκοι A.B.F. Legebatur ἀναγινώσκει. [v] λέγομεν] ἥγομεν D. [w] εἴασεν] + ἀλλ᾽ οὐκ ἔδει, φησὶν, ἐάσαι D. [x] βουλομένους A.D. [y] οὐδ᾽ ἂν] οὐδὲν A.F.

πρὸς τὸ ἀπιστῆσαι τῷ θεῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν ἀπιστίαν μὴ
ἰδεῖν τίνα ἐστὶ τὰ ἔνδον· ὃ καὶ ἡμῖν ἐπέταξε, μὴ ῥίπτειν τοὺς
μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων κελεύσας. Εἰ γὰρ καὶ
ἀπιστοῦσιν ἐξεκάλυψε, μᾶλλον ἂν ἡ νόσος αὐτῶν ἐπετρίβη.
Καὶ γὰρ εἰ ὀφθαλμιῶντά τις ἀναγκάσειε [z]πρὸς τὰς ἀκτῖνας
ἰδεῖν, ἐπιτείνει μᾶλλον αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν
C σκότει κατακλείουσιν αὐτοὺς ἰατρῶν παῖδες, ὥστε μὴ ἐπιτρῖψαι
τὸ νόσημα. Οὕτω τοίνυν καὶ ἐνταῦθα νοητέον, ὅτι οὗτοι μὲν
γεγόνασιν ἄπιστοι δι' ἑαυτούς· γενόμενοι δὲ ἄπιστοι, οὐκέτι
ἑώρων τὰ ἀπόρρητα τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ θεοῦ λοιπὸν ἀπο-
κλείοντος τὰς ἀκτῖνας αὐτοῖς. Ὅπερ καὶ τοῖς μαθηταῖς
ἔλεγεν, ὅτι [5] "Διὰ τοῦτο ἐν παροιμίαις λαλῶ αὐτοῖς, ὅτι ἀκού-
οντες οὐκ ἀκούουσιν." Ἵνα δὲ καὶ ἐπὶ παραδείγματος σαφέ-
στερον ὃ λέγω γένηται, ὑπόθου τινὰ Ἕλληνα εἶναι, μύθους
τὰ ἡμέτερα ἡγούμενον. Οὗτος οὖν πῶς ὠφεληθήσεται μᾶλλον,
εἰσελθὼν καὶ ἰδὼν τὰ μυστήρια, ἢ ἔξω μένων; Διὰ τοῦτό
φησιν, "εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν," ἐπιμένων
D ἔτι τῇ ἱστορίᾳ Μωϋσέως. Ὅπερ γὰρ πρὸς Ἰουδαίους γέγονεν
ἐπ' ἐκείνου, τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν ἀπίστων γίνεται ἐπὶ τοῦ
εὐαγγελίου. Καὶ τί ἐστι τὸ συνεσκιασμένον, καὶ ὅπερ αὐτοῖς
οὐκ ἔστι πεφωτισμένον; Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· "Εἰς τὸ
μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ
Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ." Οἷον, ὅτι ὁ σταυρὸς τῆς
οἰκουμένης σωτηρία, καὶ αὐτοῦ δόξα· ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ σταυ-
ρωθεὶς μετὰ πολλῆς περιφανείας μέλλει παραγίνεσθαι· τὰ
ἄλλα πάντα, τὰ παρόντα, τὰ μέλλοντα, τὰ ὁρώμενα, τὰ οὐχ
ὁρώμενα, ἡ ἀπόρρητος τῶν προσδοκωμένων περιφάνεια. Διὸ
E καὶ αὐγάσαι εἶπεν, ἵνα μὴ τὸ ὅλον ἐνταῦθα ζητῇς· ὥσπερ γὰρ
αὐγή τίς ἐστι μόνον τοῦ πνεύματος ἡ δεδομένη. Τοῦτο γοῦν
καὶ ἀνωτέρω δηλῶν, ὀσμὴν εἶπε, καὶ πάλιν ἀρραβῶνα, δει-
κνὺς ὅτι τὸ πλέον ἐκεῖ μένει. Ἀλλ' ὅμως ταῦτα ἅπαντα κέ- (595)
κρυπται ἀπ' αὐτῶν· κέκρυπται δὲ, ἐπειδὴ ἠπίστησαν πρότεροι.
Εἶτα δεικνὺς, ὅτι οὐχὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦσι μόνον,
ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς οἱ ταύτην οὐκ [a]εἰδότες, ἐπήγαγεν,
"ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ." Μὴ γὰρ μέχρι τοῦ Χριστοῦ
στῇς μόνον. Ὥσπερ γὰρ διὰ τούτου τὸν πατέρα ὁρᾷς, οὕτως
[b]ἀγνοήσας τὴν τούτου δόξαν, οὐδὲ τὴν ἐκείνου εἴσῃ.

[6] "Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν

[5] Matth. xiii. 13. [6] v. 5.

[z] πρὸς] + τὸ D. [a] εἰδότες B.F. οἰδότες D. εἰδόντες A. Edebatur ἰδόντες. [b] ἀγνοήσας om. F.

κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν." Καὶ ποία αὕτη 495
ἀκολουθία; τί τοῦτο πρὸς τὰ εἰρημένα ἔχει κοινόν; Ἢ ἐκεί-
νους αἰνίττεται ὡς ἐπαίροντας ἑαυτοὺς, καὶ πείθοντας τοὺς
μαθητὰς ἀπ' αὐτῶν [c]αὐτοὺς ὀνομάζειν, ὅπερ ἐν τῇ προτέρᾳ
ἔλεγεν, [7] "Ἐγώ εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ·" ἢ ἕτερόν τι
βαρύτατον. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ἐπειδὴ σφόδρα αὐτοὺς ἐπολέ-
μουν, καὶ ἐπεβούλευον αὐτοῖς πάντοθεν, μὴ γὰρ ἡμῖν μάχεσθε,
φησὶ, καὶ πολεμεῖτε; τῷ [d]δι' ἡμῶν κηρυττομένῳ· οὐ γὰρ
ἑαυτοὺς κηρύττομεν. Ἐγὼ δοῦλός εἰμι, ἐγὼ διάκονός εἰμι καὶ
τῶν δεχομένων τὸ κήρυγμα, ἑτέρῳ πάντα πραγματευόμενος, καὶ B
ὑπὲρ τῆς ἐκείνου δόξης πᾶν ὁτιοῦν ποιῶν. Ὥστε ἐμοὶ πολεμῶν,
τὰ ἐκείνου καταβάλλεις. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέχω εἰς ἐμαυτόν τι
περιστῆσαι τῶν τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι καὶ ὑμῶν οὐ παραιτήσομαι
εἶναι δοῦλος διὰ τὸν Χριστὸν, ἐπειδὴ ἐκείνῳ ἔδοξεν οὕτω τιμῆ-
σαι ὑμᾶς, ἐπειδὴ οὕτως ὑμᾶς ἐφίλησε, καὶ πάντα ὑπὲρ ὑμῶν
ἔπραξε. Διὸ καὶ λέγει, "ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Χρι-
στόν." Εἶδες ψυχὴν δόξης καθαράν; Οὐ γὰρ δὴ μόνον, φησὶ,
τῶν δεσποτικῶν οὐδὲν νοσφιζόμεθα, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν ἑαυτοὺς
ὑποτάσσομεν δι' ἐκεῖνον. [8] "Ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους C
φῶς λάμψαι, ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν." Εἶδες πῶς
πάλιν τοῖς ζητοῦσι τὴν δόξαν ἐκείνην ἰδεῖν τὴν ὑπερβάλλουσαν,
τὴν Μωϋσέως λέγω, δείκνυσι μετὰ [e]προσθήκης ἀστράπτουσαν;
Καθάπερ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, οὕτω [f]καὶ εἰς τὰς ὑμετέ-
ρας καρδίας ἔλαμψε, φησί. Καὶ πρότερον ἀναμιμνήσκει τῶν
ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως γενομένων, αἰσθητοῦ φωτὸς, καὶ σκότους
αἰσθητοῦ, δεικνὺς ὅτι αὕτη μείζων ἡ δημιουργία. Καὶ ποῦ
εἶπεν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι; Ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν προοιμίοις τῆς
κτίσεως. [9] "Σκότος γὰρ ἦν, φησὶν, ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. Καὶ
εἶπεν ὁ θεὸς, γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς." Ἀλλὰ τότε D
μὲν εἶπε, [g]γενηθήτω, καὶ ἐγένετο· νῦν δὲ οὐκ εἶπεν, ἀλλ' αὐτὸς
ἡμῖν γέγονε φῶς. Οὐ γὰρ [h]εἶπεν, ὅτι καὶ νῦν εἶπεν, ἀλλ' ὅτι
αὐτὸς ἔλαμψε. Διὰ τοῦτο οὐδὲ αἰσθητὰ πράγματα ὁρῶμεν
τοῦ φωτὸς λάμποντος τούτου, ἀλλ' αὐτὸν τὸν θεὸν διὰ τοῦ
Χριστοῦ. Ὁρᾷς τὸ ἀπαράλλακτον τῆς τριάδος; Περὶ μὲν
γὰρ τοῦ πνεύματός φησιν· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ
προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα
μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου

[7] 1 Cor. iii. 4. [8] v. 6. [9] Gen. i. 2, 3.

[c] αὐτοὺς A.D.F. ἑαυτοὺς vulgo. Mox βαρύτερον D. [d] δι' ἡμᾶς D.F. Vid. etiam Annot. [e] προσθήκης] προθυμίας D. [f] καὶ vulgo abest. Habent D.F. [g] γενηθ. φῶς καὶ ἐγένετο φῶς· νῦν δὲ A.F. [h] εἶπεν] λέγει D. Mox ὅτι post ἀλλ' assumtum ex A.D.F.

πνεύματος·" περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ, "Εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν
E φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν
εἰκὼν τοῦ θεοῦ·" περὶ δὲ τοῦ πατρὸς, "Ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους
φῶς λάμψαι, ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, πρὸς φωτισμὸν
τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Χριστοῦ."
Ὥσπερ γὰρ εἰπὼν, "τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ,"
ἐπήγαγεν, "ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ," δεικνὺς ὅτι καὶ τῆς ἐκείνου
δόξης ἀπεστερήθησαν· οὕτως εἰπὼν, "τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ,"
ἐπήγαγεν, "ἐν προσώπῳ Χριστοῦ," δεικνὺς ὅτι διὰ τούτου τὸν
πατέρα γινώσκομεν, ὥσπερ οὖν καὶ διὰ τοῦ πνεύματος αὐτῷ
496 προσαγόμεθα. [10] "Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρα-
κίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ
μὴ ἐξ ἡμῶν." Ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ καὶ μεγάλα εἶπε περὶ τῆς
[i] ἀπορρήτου δόξης· ἵνα μή τις λέγῃ, καὶ πῶς τοσαύτης δόξης
ἀπολαύοντες μένομεν ἐν θνητῷ σώματι; φησὶν, ὅτι τοῦτο μὲν
οὖν αὐτὸ μάλιστά ἐστι τὸ θαυμαστὸν, καὶ δεῖγμα μέγιστον τῆς
τοῦ θεοῦ δυνάμεως, ὅτι σκεῦος ὀστράκινον τοσαύτην ἠδυνήθη
λαμπρότητα ἐνεγκεῖν, καὶ τηλικοῦτον φυλάξαι θησαυρόν.
Ὅπερ οὖν [k] καὶ θαυμάζων ἔλεγεν, "ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνά-
B μεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν·" πάλιν ἐκείνους αἰνιττόμενος (596)
τοὺς καυχωμένους ἐφ' ἑαυτοῖς. Τό τε γὰρ μέγεθος τῶν δοθέν-
των, τό τε ἀσθενὲς τῶν δεξαμένων δείκνυσι τὴν ἰσχὺν, οὐχ ὅτι
μεγάλα ἐχαρίσατο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ μικροῖς οὖσι. [l] Τὸ γὰρ
ὀστράκινον τὸ [m] εὔθραυστον τῆς [n] θνητῆς φύσεως αἰνιττόμενος
ἔλεγε, καὶ τὸ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἀσθενὲς ἐμφαίνων. Ὀστράκου
[o] γὰρ οὐδὲν ἄμεινον αὕτη διάκειται· οὕτως ἐστὶν εὐεπηρέαστος,
καὶ θανάτῳ καὶ νόσοις καὶ ἀέρων ἀνωμαλίαις καὶ ἑτέροις μυρίοις
διαλυομένη ῥᾳδίως. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, [p] καὶ καταστέλλων ἐκεί-
νων τὸ φύσημα, καὶ πᾶσι δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ἀνθρώπινον τῶν καθ'
C ἡμᾶς. Καὶ γὰρ τότε μάλιστα διαφαίνεται ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις,
ὅταν δι' εὐτελῶν ἐνεργῇ μεγάλα. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν,
[11] "Ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." Καὶ ἐν τῇ
παλαιᾷ δὲ διὰ κωνώπων καὶ [q] μυιῶν ὁλόκληρα στρατόπεδα
βαρβάρων ἐτροποῦτο· διὸ καὶ [12] μεγάλην δύναμιν αὐτοῦ τὴν
κάμπην ἐκάλει· καὶ ἐν ἀρχῇ γλώττας συγχέων μόνον, τὸν
μέγαν πύργον ἐκεῖνον τὸν ἐν Βαβυλῶνι [r] κατέλυσε. Καὶ ἐν τοῖς

[10] v. 7. [11] 2 Cor. xii. 9. [12] Joel. ii. 25.

[i] ἀρρήτου B. Sav. marg. [k] καὶ] + τὸ Edd. Pro eo αὐτὸς vel αὐτὸ conjecit Sav. Sed vocula non est in Codd. [l] τὸ γὰρ ὀστρ.] ὀστράκινον δὲ εἶπε (om. mox ἔλεγε) D. [m] εὔφθαρτον Veron. [n] θνητῆς] κοινῆς A. θνητῆς κοινῆς F. [o] γὰρ] δὲ D. Statim ἄμεινον οὐδὲν inverso ord. Edd. [p] καὶ om. A.D. [q] μυῶν A. [r] Sic A.D.F. κατέλυε vulgo.

πολέμοις δὲ νῦν μὲν διὰ τριακοσίων ἄπειρα στρατόπεδα [s] ἤλασε,
νῦν δὲ διὰ σαλπίγγων πόλεις καθεῖλε· μετὰ δὲ ταῦτα διὰ παι- D
δίου μικροῦ καὶ εὐτελοῦς τοῦ Δαυῒδ, ἅπασαν τὴν παράταξιν τῶν
βαρβάρων ἐτροπώσατο. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα δώδεκα μόνους
ἀποστείλας, τῆς οἰκουμένης περιεγένετο, δώδεκα, καὶ τούτους
ἐλαυνομένους, [t] πολεμουμένους.

[u] Ἐκπλαγῶμεν [w] οὖν τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν, θαυμάσωμεν,
προσκυνήσωμεν. Ἐρωτήσωμεν Ἰουδαίους, ἐρωτήσωμεν Ἕλλη-
νας, τίς ἔπεισε τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀποστῆναι τῶν [x] πα-
τρίων ἐθῶν, καὶ πρὸς ἑτέραν μετατάξασθαι πολιτείαν; ὁ
ἁλιεὺς, ἢ ὁ σκηνοποιός; ὁ τελώνης, ἢ ὁ ἀγράμματος καὶ ἰδιώ-
της; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον, εἰ μὴ θεία δύναμις ἦν E
ἡ πάντα κατορθοῦσα δι' ἐκείνων; Τί δὲ καὶ λέγοντες ἔπειθον
ἐκεῖνοι; Βαπτίσθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ σταυρωθέντος. Ποίου;
Ὃν οὐκ εἶδον, οὐδὲ ἐθεάσαντο. Ἀλλ' ὅμως ταῦτα λέγοντες καὶ
κηρύττοντες, ἔπειθον, ὅτι οἱ μὲν μαντευόμενοι καὶ ἐκ προγόνων
αὐτοῖς παραδοθέντες, οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ὁ δὲ [y] προσηλωθεὶς οὗτος
Χριστὸς πάντας ἐφείλκετο. Καίτοιγε ὅτι μὲν ἐσταυρώθη
καὶ ἐτάφη, παντί που δῆλον ἦν· ὅτι δὲ ἀνέστη, οὐδεὶς πλὴν
ὀλίγων [z] εἶδον. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἔπεισαν τοὺς οὐχ 497
ἑωρακότας· καὶ οὐχ ὅτι ἀνέστη μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς οὐ-
ρανοὺς ἀνῆλθε, καὶ ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Πόθεν
οὖν τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις τούτοις, εἰπέ μοι; Οὐδαμόθεν
ἄλλοθεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως. [a] Καὶ γὰρ πρῶτον
αὐτὴ ἡ καινοτομία πᾶσι [b] προσίστατο· ὅταν δὲ καὶ τοιαῦτά
τις καινοτομῇ, χαλεπώτερον τὸ πρᾶγμα γίνεται· ὅταν ἀναμο-
χλεύῃ παλαιᾶς συνηθείας θεμέλια, ὅταν ἐκ βάθρων ἀνασπᾷ
νόμους. Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ οἱ κήρυκες ἀξιόπιστοι εἶναι
ἐδόκουν, ἀλλὰ καὶ [c] ἔθνους παρὰ πᾶσι μεμισημένου, καὶ δειλοὶ B
καὶ ἀμαθεῖς. Πόθεν οὖν περιεγένοντο τῆς οἰκουμένης; Πόθεν
ὑμᾶς καὶ τοὺς [d] ὑμετέρους προγόνους τοὺς δοκοῦντας φιλο-
σοφεῖν, μετὰ τῶν θεῶν αὐτῶν ἐξέβαλον; Οὐκ εὔδηλον ὅτι ἀπὸ
τοῦ τὸν θεὸν ἔχειν μεθ' ἑαυτῶν; Οὐδὲ γὰρ ἔνι ταῦτα ἀνθρω-

[s] ἤλασε] ἐξανάλωσε D. Mox ἅπασαν τὴν βαρβάρων παράταξιν ἐτρ. B. ἅπ. τῶν β. τὴν π. ἐτρ. Edd. [t] πολεμ.] καὶ πολεμ. A. πολεμουμένους om. B. [u] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς θείας δυνάμεως. Veron. [w] οὖν] τοίνυν D. οὖν om. F. post θεοῦ transp. A. [x] πατρῴων A.F. [y] προδηλωθεὶς C. [z] εἶδεν Sav. Ben. sine monito. Pro altero stant Veron. et Codices praeter A. omnes. [a] καὶ γὰρ—τοιαῦτα] σκόπει γὰρ ὅσα προσῆν τὰ κωλύματα. πρῶτον αὐτὴ ἡ κ. πᾶσι προσίστατο. δεύτερον ἐπὶ φιλοσοφίαν οἱ διδασκόμενοι ἐκαλοῦντο, καὶ πολιτείαν τῶν βιωτικῶν πάντων ἀπηλλαγμένην. ὅταν δὲ ἢ καινοτομία, καὶ τοιαῦτα C.D. [b] προΐστατο A. Statim ὅταν δὲ Codd. ὅταν τε Edd. [c] ἔθνους] Sic A.B.F. ἀπὸ ἔθνους C.D. Mox μεμισημένου omnes. Legebatur ἔθνος et μεμισημένον. [d] ἡμετέρους B. Sav. marg.

πίνης δυνάμεως κατορθώματα, ἀλλὰ θείας τινὸς καὶ ἀπορρήτου.
Οὐχὶ, φησὶν, ἀλλὰ γοητικῆς. Οὐκοῦν αὐξηθῆναι ἔδει τὴν τῶν
δαιμόνων ἀρχὴν, καὶ ἐπιταθῆναι τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν.
Πῶς οὖν καθήρηται καὶ ἠφάνισται, καὶ ἀπεναντίας ἐκείνοις
τὰ ἡμέτερα; Ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι τοῦ θεοῦ ψῆφος ἦν
τὰ γινόμενα, οὐκ ἀπὸ τοῦ κηρύγματος [e]μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
C τῆς πολιτείας αὐτῆς. Πότε γὰρ παρθενία τοσαύτη πανταχοῦ
τῆς γῆς ἐφυτεύθη; πότε χρημάτων ὑπεροψία, καὶ ζωῆς, καὶ
τῶν ἄλλων ἁπάντων; Οἱ γὰρ μοχθηροὶ καὶ γόητες [f]οὐδὲν
τοιοῦτον ἀνύσαιεν, ἀλλὰ τἀναντία ἅπαντα· οὗτοι δὲ ἀγγέλων
ἡμῖν εἰσηγήσαντο πολιτείαν· οὐκ εἰσηγήσαντο δὲ μόνον, ἀλλὰ
καὶ κατώρθωσαν, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἐν τῇ τῶν βαρβάρων, ἐν
αὐταῖς τῆς γῆς ταῖς ἐσχατιαῖς. Ὅθεν δῆλον ὅτι πάντα ἡ τοῦ
Χριστοῦ [g]πανταχοῦ δύναμις ἤνυσεν, ἡ πανταχοῦ λάμπουσα,
καὶ ἀστραπῆς ἁπάσης ὀξύτερον τὰς τῶν ἀνθρώπων καταυγά-
D ζουσα διανοίας. Ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ τῆς τῶν (597)
μελλόντων ὑποσχέσεως τὰ γεγενημένα λαβόντες ἀπόδειξιν
[h]ἐναργῆ, προσκυνήσατε μεθ᾽ ἡμῶν τὴν ἄμαχον τοῦ σταυρω-
θέντος ἰσχὺν, ἵνα καὶ τὰς ἀφορήτους φύγητε κολάσεις, καὶ τῆς
αἰωνίου βασιλείας ἐπιτύχητε· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς [i]μετα-
σχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

E

ΛΟΓΟΣ Θ.

[1]Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ [a]ἐγκαταλιμπανόμενοι.

ΕΤΙ μένει δεικνὺς, ὅτι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἔργον τὸ πᾶν
ἐστι, καταστέλλων ἐκείνων τὰ φρονήματα τῶν καυχωμένων ἐφ᾽
ἑαυτοῖς. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἐστὶ, φησὶ, [b]θαυμαστὸν, ὅτι
ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι φυλάττομεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἀλλ᾽
ὅτι καὶ μυρία πάσχοντες δεινὰ, καὶ πανταχοῦ περικρουόμενοι,
498 τηροῦμεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀπόλλυμεν. Καίτοι εἰ καὶ ἀδαμάντινον
σκεῦος ἦν, οὔτε θησαυρὸν τοσοῦτον βαστάσαι [c]ἴσχυσεν ἄν, οὐδ᾽

[1] Cap. IV. v. 8, 9.

[e] μόνον] δὲ μόνον C.D. [f] οὐδὲν] + ἂν C.D. [g] πανταχοῦ om. C. Mox ἡ om. C.D. [h] ἐνεργῆ D. [i] μετασχεῖν A.B.D.F. ἐπιτυχεῖν vulgo. Hom. IX. [a] ἐγκαταλειπόμενοι D. qui addit καταβαλλόμενοι ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι. [b] τὸ θαυμαστὸν A.F. [c] ἴσχυεν D. ἂν om. A. Verbum βαστάσαι post θησαυρὸν transp. D. post ἴσχυσε A.

ἂν πρὸς τοσαύτας ἤρκεσεν ἐπιβουλάς· νῦν δὲ καὶ φέρει, καὶ
οὐδὲν πάσχει δεινὸν, διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. "Ἐν παντὶ γὰρ
θλιβόμενοι, φησὶν, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι." Τί ἐστιν, "ἐν
παντί;" Ἐν τοῖς ἐχθροῖς, ἐν τοῖς φίλοις, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις,
ἐν ταῖς ἄλλαις χρείαις, ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὑπὸ τῶν [d]οἰκείων.
"Ἀλλ' οὐ στενοχωρούμεθα." Καὶ ὅρα πῶς πράγματα ἐναν-
τία λέγει, ἵνα κἀντεῦθεν δείξῃ τοῦ θεοῦ τὴν ἰσχύν. "Θλιβό- B
μενοι γὰρ οὐ στενοχωρούμεθα, φησίν· ἀπορούμενοι οὐκ ἐξαπο-
ρούμεθα·" τουτέστιν, οὐκ εἰς τέλος ἐκπίπτομεν. [e]Ἀλογούμεθα
μὲν γὰρ πολλαχοῦ, καὶ ἀποτυγχάνομεν, ἀλλ' οὐχ οὕτως, ὥστε
ἐκπεσεῖν τῶν προκειμένων· εἰς γυμνασίαν γὰρ [f]ἡμῶν ταῦτα,
οὐκ εἰς ἧτταν συγκεχώρηται παρὰ τοῦ θεοῦ. "Διωκόμενοι,
ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλιμπανόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ
ἀπολλύμενοι." Οἱ μὲν γὰρ πειρασμοὶ συμβαίνουσι, τὰ δὲ
ἀπὸ τῶν πειρασμῶν οὐκέτι. Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ
δύναμιν καὶ χάριν. Ἀλλαχοῦ δέ φησι, καὶ διὰ τὴν αὐτῶν
ταπεινοφροσύνην, καὶ διὰ τὴν ἑτέρων ἀσφάλειαν συγκεχω- C
ρῆσθαι ταῦτα. [2]"Ἵνα γὰρ μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι
σκόλοψ," φησί· καὶ πάλιν, "ἵνα μή τις λογίσηται εἰς ἐμὲ ὑπὲρ
ὃ βλέπει, καὶ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ·" καὶ [g]ἀλλαχοῦ πάλιν, "ἵνα
μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς." Ἐνταῦθα μέντοι, ἵνα φανῇ
τοῦ θεοῦ ἡ δύναμις. Ὁρᾷς ὅσον τῶν πειρασμῶν τὸ κέρδος;
Καὶ γὰρ τοῦ θεοῦ τὴν δύναμιν ἐδείκνυ, καὶ τὴν χάριν ἀπεκά-
λυπτε μειζόνως· [3]"Ἀρκεῖ γάρ σοι ἡ χάρις μου," φησί· καὶ
εἰς ταπεινοφροσύνην [h]ἤλειφε, καὶ τοὺς ἄλλους καταστέλλεσθαι
παρεσκεύαζε, καὶ αὐτοὺς καρτερικωτέρους εἰργάζετο· [4]"Ἡ γὰρ
ὑπομονὴ, φησὶ, δοκιμὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα." D
Οἱ γὰρ μυρίοις περιπεσόντες κινδύνοις, καὶ [i]ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς
εἰς τὸν θεὸν ἀνενεγκόντες, ἐπαιδεύοντο ταύτης ἔχεσθαι ἐπι-
πλεῖον ἐν πᾶσι. [5]"Πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανε-
ρωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν." [k]Καὶ τί ἐστιν ἡ νέκρωσις τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ, ἣν περιέφερον; Οἱ θάνατοι οἱ καθημερινοὶ, δι'
ὧν καὶ ἡ ἀνάστασις ἐδείκνυτο. Εἰ γάρ τις ἀπιστεῖ, φησὶν, ὅτι
ἀπέθανεν Ἰησοῦς καὶ ἀνέστη, ἡμᾶς ὁρῶν τοὺς καθ' [l]ἑκάστην E
ἡμέραν ἀποθνήσκοντας καὶ ἀνισταμένους, πιστευέτω λοιπὸν τῇ

[2] 2 Cor. xii. 7, 6. i. 9. [3] 2 Cor. xii. 9. [4] Rom. v. 4. [5] v. 10.

[d] οἰκείων] + θλιβόμεθα D. [e] ἀλογούμεθα A.D.F. ἀλγούμεθα B. *perplexi animo afficimur* Vetus. Edebatur ἀλγοῦμεν sine monito. Deinde μὲν receptum ex B.D.F. [f] ἡμῶν Codd. ὑμῶν vulgo. [g] ἀλλαχοῦ om. D. [h] ἤλειφε] εἴληφε D. [i] Sic Codd. ἐκ τῆς εἰς τὸν θεὸν ἐλπίδος Edd. [k] καὶ τί] τί D. καὶ τίς B. [l] ἑκάστην om. B.

ἀναστάσει. Εἶδες πῶς καὶ ἑτέραν αἰτίαν [m]εὕρηκε τῶν πειρασμῶν; Ποίαν δὴ ταύτην; "Ἵνα καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ φανερωθῇ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν," [n]φησὶ, τῷ ἐξαρπάζειν ἡμᾶς τῶν κινδύνων. Ὥστε τοῦτο, ὃ δοκεῖ ἀσθενείας εἶναι καὶ ἐγκαταλείψεως, τοῦτο [o]αὐτοῦ κηρύττει τὴν ἀνάστασιν. Οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἐφάνη, μηδὲν πασχόντων ἡμῶν ἀηδὲς, ἡ δύναμις ἡ ἐκείνου, ὡς νῦν δείκνυται, πασχόντων μὲν, οὐ νικωμένων δέ. [6]"Καὶ (598)
γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ [p]Ἰησοῦν,
499 ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν ἡμῖν ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν." Πανταχοῦ γὰρ, ὅταν τι ἀσαφὲς [q]εἴπῃ, ἑαυτὸν ἑρμηνεύει πάλιν. Ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἐποίησε, τοῦτο, ὅπερ εἶπον, ἑρμηνεύων σαφῶς. Διὰ τοῦτο γὰρ παραδιδόμεθα, φησὶ, τουτέστι, τὴν νέκρωσιν περιφέρομεν, ἵνα ἡ δύναμις αὐτοῦ τῆς ζωῆς φανῇ, μὴ συγχωροῦντος σάρκα θνητὴν τοσαῦτα πάσχουσαν, ὑπὸ τῆς νιφάδος τῶν κακῶν νικηθῆναι. Καὶ ἑτέρως δὲ αὐτὸ ἐκληπτέον. Πῶς; Ὡς ἀλλαχοῦ φησιν, [7]"Εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν." Ὥσπερ γὰρ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπομένομεν
B νῦν, καὶ αἱρούμεθα ζῶντες ἀποθανεῖν δι' αὐτόν· οὕτω καὶ αὐτὸς αἱρήσεται ἀποθανόντας ζωογονῆσαι τότε. Εἰ γὰρ ἡμεῖς ἀπὸ ζωῆς εἰς θάνατον ἐρχόμεθα, καὶ αὐτὸς ἀπὸ θανάτου [r]εἰς ζωὴν ἡμᾶς χειραγωγήσει. [8]"Ὥστε ὁ θάνατος ἐνεργεῖται ἐν ἡμῖν, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν." Οὐκέτι [s]περὶ τοῦ θανάτου [t]λέγων, ἀλλὰ περὶ πειρασμῶν καὶ ἀνέσεως. Ἡμεῖς μὲν γὰρ [u]ἐν κινδύνοις καὶ ἐν πειρασμοῖς, φησὶν, ὑμεῖς δὲ ἐν ἀνέσει, [w]τὴν ἐκ τούτων τῶν κινδύνων καρπούμενοι ζωήν. [x]Καὶ τὰ μὲν ἐπικίνδυνα ἡμεῖς ὑπομένομεν, τῶν δὲ χρηστῶν ὑμεῖς ἀπολαύετε· οὐ γὰρ τοσούτους ὑπομένετε πειρασμούς.

[9]"Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ
C γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν· ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ." Ἀνέμνησεν ἡμᾶς ψαλμοῦ πολλὴν ἔχοντος φιλοσοφίαν, καὶ ἱκανοῦ μάλιστα ἐν κινδύνοις ἀλείφειν. Τὴν γὰρ ῥῆσιν ταύτην ἐν μεγάλοις κινδύνοις ὢν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἐφθέγξατο, καὶ ἐξ ὧν οὐκ ἦν ἄλλως [y]ἀνενεγκεῖν, ἢ διὰ τῆς τοῦ

[6] v. 11. [7] 2 Tim. ii. 11. [8] v. 12. [9] v. 13, 14.

[m] εὗρεν A.F. εἴρηκε D. [n] φησὶ]+πῶς D. Statim τὸ pro τῷ habent A.D.F. [o] αὐτοῦ] αὐτὸ B. [p] Ἰησοῦν]+Χριστὸν D. Mosq. σ. (Alter Mosq. διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.) Mox ἐν ἡμῖν om. A.B.F. et inclusit Sav. Habent Mosqq. [q] εἴπῃ omnes. εἴποι vulgo. [r] εἰς] πρὸς B. [s] περὶ τοῦ θ.] περὶ θανάτου B. περὶ τοῦ ἰδίου θανάτου F. περὶ τοῦ υἱοῦ τὸν θάνατον A. [t] λέγων] λέγει D. περὶ post ἀλλὰ om. id. [u] ἐν πειρασμοῖς καὶ ἐν κινδύνοις inverso ordine A.F. φησὶν om. D. [w] τὴν] διὰ τὴν A.F. [x] καὶ] ὡσεὶ ἔλεγε D. [y] ἐνεγκεῖν A.D.F. ἀν ἐνεγκεῖν (sic) B. ἀνενεγκεῖν Edd.

θεοῦ βοηθείας. Ἐπεὶ οὖν τὰ συγγενῆ μάλιστα οἶδε παραμυθεῖσθαι, διὰ τοῦτό φησιν, "ἔχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα·" τουτ- D
έστιν, ἀπὸ τῆς αὐτῆς συμμαχίας, ἀφ' ἧς ἐκεῖνος ἐσώθη, καὶ ἡμεῖς σωζόμεθα· ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ἀφ' οὗ ἐφθέγξατο, καὶ ἡμεῖς φθεγγόμεθα. Ὅθεν δείκνυσι πολλὴν τῇ καινῇ πρὸς τὴν παλαιὰν [z]τὴν συμφωνίαν οὖσαν, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐν ἑκατέροις ἐνεργῆσαν· καὶ ὅτι οὐχ ἡμεῖς μόνον ἐν κινδύνοις, ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιοὶ πάντες· καὶ δεῖ πίστει καὶ ἐλπίδι διορθοῦσθαι, καὶ μὴ λύσιν εὐθέως ζητεῖν τῶν ἐπικειμένων. Ἐπειδὴ [a]γὰρ ἔδειξε διὰ τῶν λογισμῶν τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ὅτι οὐκ ἀσθενείας οὐδὲ ἐγκαταλείψεως ὁ κίνδυνος· λοιπὸν καὶ τὴν πίστιν εἰσάγει, καὶ αὐτῇ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει. Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτῆς E
ἀπόδειξιν παρέχεται τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν, εἰπὼν ὅτι "καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν." Τί πιστεύομεν, εἰπέ μοι; "Ὅτι ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν." [10] "Τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ." Πάλιν πληροῖ φρονήματος [b]αὐτοὺς, ἵνα μὴ ἀνθρώποις χάριν εἰδῶσι, τοῖς ψευδαποστόλοις λέγω. Τοῦ γὰρ θεοῦ τὸ πᾶν, ὃς βούλεται πολλοῖς χαρίσασθαι, ὥστε μείζονα ὀφθῆναι τὴν χάριν. Δι' ὑμᾶς γοῦν ἡ ἀνάστασις, καὶ 500
τὰ ἄλλα πάντα. Οὐ γὰρ [c]ἑνὸς ἕνεκεν μόνου ταῦτα πεποίηκεν, ἀλλὰ πάντων. [11] "Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ." Πῶς φθείρεται; Μαστιζόμενος, ἐλαυνόμενος, μυρία πάσχων δεινά. "Ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται [d]ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ." Πῶς ἀνακαινοῦται; Τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι, τῇ προθυμίᾳ, [e]τῷ λοιπὸν κατατολμᾶν τῶν δεινῶν. Ὅσῳ γὰρ ἂν μυρία πάσχῃ τὸ σῶμα, τοσούτῳ χρηστοτέρας ἔχει τὰς ἐλπίδας B
ἡ ψυχὴ, καὶ λαμπροτέρα γίνεται, καθάπερ χρυσίον πυρούμενον
(599) ἐπιπλέον. Καὶ ὅρα πῶς καθαιρεῖ τὰ λυπηρὰ τοῦ παρόντος βίου. [12] "Τὸ γὰρ παραυτίκα [f]ἐλαφρὸν τῆς [g]θλίψεως, φησὶν, [h]εἰς ὑπερβολὴν καθ' ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα." Εἰς τὴν ἐλπίδα τὸ πρᾶγμα κατακλείσας, καὶ ὅπερ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἔλεγεν, ὅτι [13] "Τῇ ἐλπίδι ἐσώ-

[10] v. 15. [11] v. 16. [12] v. 17, 18. [13] Rom. viii. 24.

[z] τὴν om. A. [a] γὰρ om. D. Mox διὰ τῶν συλλογισμῶν id. [b] αὐτοὺς om. A. post πληροῖ transp. F. [c] ἑνὸς] δι' ἑνὸς omnes. Mox διὸ καὶ οὐκ ἐκκ. Edd. sed καὶ non est in Codd. [d] ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ om. A.F. [e] τῷ] τὸ A.B.F. Post λοιπὸν, δεῖ add. B. Vid. Annot. [f] ἐλαφρὸν om. A. [g] θλίψεως]+ἡμῶν A.F. [h] εἰς ὑ. καθ' ὑ.] καθ' ὑ. εἰς ὑ. D. Mosq. σ.

θημεν, ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπὶς," τοῦτο καὶ ἐνταῦθα
C κατασκευάζων, τίθησι παράλληλα τὰ παρόντα τοῖς μέλλουσι,
τὸ παραυτίκα πρὸς τὸ αἰώνιον, τὸ ἐλαφρὸν πρὸς τὸ βαρὺ, τὴν
θλῖψιν πρὸς τὴν δόξαν. Καὶ οὐδὲ τούτοις ἀρκεῖται, ἀλλ'
ἑτέραν τίθησι λέξιν, διπλασιάζων αὐτὴν, [i]καὶ λέγων, "καθ'
ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολήν." Εἶτα καὶ τὸν τρόπον δείκνυσι,
πῶς ἐλαφρὸν τὸ τῶν τοσούτων θλίψεων. Πῶς οὖν ἐλαφρόν;
"Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ [k]βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπό-
μενα." Οὕτω καὶ τοῦτο κοῦφον τὸ παρὸν, κἀκεῖνο μέγα τὸ
μέλλον, ἂν τῶν ὁρωμένων ἀπαγάγωμεν [l]ἑαυτούς. "Τὰ γὰρ
D βλεπόμενα, πρόσκαιρα." Οὐκοῦν [m]καὶ αἱ θλίψεις τοιαῦται.
"Τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια." Οὐκοῦν καὶ οἱ στέφανοι
τοιοῦτοι. Καὶ οὐκ εἶπεν, αἱ θλίψεις τοιαῦται, ἀλλὰ, "τὰ
βλεπόμενα" [n]πάντα, κἂν κόλασις ᾖ, κἂν ἀνάπαυσις· ὥστε μήτε
ἐκεῖθεν χαυνοῦσθαι, μήτε ἐντεῦθεν βιάζεσθαι. Διὰ τοῦτο οὐδὲ
περὶ τῶν μελλόντων λέγων, εἶπεν, ἡ βασιλεία αἰώνιος, ἀλλὰ,
"τὰ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια," κἂν βασιλεία, κἂν κόλασις ᾖ
[o]πάλιν· ὥστε καὶ ἐκεῖθεν φοβῆσαι, καὶ [p]ἐντεῦθεν προτρέ-
ψασθαι.

[q]Ἐπεὶ οὖν τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα
αἰώνια, πρὸς ἐκεῖνα βλέπωμεν. Ποίαν γὰρ καὶ [r]σχοίημεν
E ἀπολογίαν, τὰ πρόσκαιρα ἀντὶ τῶν αἰωνίων αἱρούμενοι; Εἰ
γὰρ καὶ τὸ παρὸν ἡδὺ, ἀλλ' οὐ διηνεκές· τὸ μέντοι ὀδυνηρὸν
[s]αὐτοῦ, διηνεκὲς καὶ ἀσύγγνωστον. Ποίαν γὰρ ἕξουσιν ἀπολο-
γίαν οἱ πνεύματος καταξιωθέντες, καὶ τοσαύτης ἀπολαύσαντες
δωρεᾶς, [t]χαμαίζηλοι γινόμενοι, καὶ καταπίπτοντες πρὸς τὴν
γῆν; Καὶ γὰρ πολλῶν ἀκούω λεγόντων τὰ καταγέλαστα
ταῦτα ῥήματα· δός μοι τὴν σήμερον, καὶ λάβε τὴν αὔριον.
Ἂν μὲν γὰρ τοιαῦτα ᾖ, φησὶν, οἷα καί φατε, [v]ἐκεῖ, ἓν ἀνθ'
ἑνὸς γέγονεν· ἂν δὲ μηδὲν ὅλως ᾖ, δύο ἀντ' οὐδενός. Τί τῶν
501 ῥημάτων τούτων παρανομώτερον; τί δὲ ληρωδέστερον; Ἡμεῖς
περὶ οὐρανοῦ διαλεγόμεθα, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν ἐκείνων·
καὶ σὺ τὰ τῶν ἱπποδρομίων ἡμῖν ἄγεις εἰς μέσον, καὶ οὐκ
αἰσχύνῃ, οὐδὲ ἐγκαλύπτῃ τοιαῦτα φθεγγόμενος, ἃ τῶν παρα-

[i] καὶ om. A. Mox εἰς ὑπερβ. om. D. [k] βλεπόμενα]+φησὶν D. [l] αὐτοὺς F. et a pr. m. A. [m] καὶ deest in Codd. sed habetur in Edd. et Eclog. (Tom. xii. p. 752 C.) [n] πάντα]+περιλαμβάνων καὶ λέγων D. Mox pro βιάζεσθαι, βαπτίζεσθαι habet Eclog. [o] πάλιν]+ταὐτὸ δηλῶν D. [p] ἐντεῦθεν] Sic omnes Codd. cum Eclog. et utroque Interp. Editi ἐκεῖσε. [q] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀνταποδόσεως, καὶ τοῦ κριτηρίου τοῦ φοβεροῦ. Veron. [r] σχοίημεν]+ἂν C. Cf. supra p. 437 E. [s] αὐτῶν C. [t] χαμαίζ.] καὶ χαμαίζ. Edd. καὶ om. C.D. Eclog. et inclusit Sav. Mox εἰς τὴν γῆν Eclog. εἰς γῆν D. [v] τὰ ἐκεῖ Eclog.

*παιόντων ἐστίν; Οὐκ ἐρυθριᾷς, οὕτω προσηλωμένος τοῖς πα-
ροῦσιν; Οὐ παύσῃ παραφρονῶν καὶ ἐξεστηκὼς, καὶ ἐν νεότητι
ληρῶν; [w]Καὶ τὸ μὲν Ἕλληνας ταῦτα λέγειν, οὐδὲν θαυμαστόν·
τὸ δὲ πιστοὺς ἀνθρώπους τοιαῦτα ληρεῖν, ποίαν ἔχει συγγνώ-
μην; Ὅλως γὰρ ὑποπτεύεις τὰς ἀθανάτους [x]ἐλπίδας ἐκείνας;
Ὅλως νομίζεις ἀμφίβολα ταῦτα εἶναι; Καὶ ποῦ ταῦτα ἄξια
συγγνώμης; Καὶ τίς [y]ἦλθε, φησὶ, καὶ ἀπήγγειλε τὰ αὐτόθι;* B
*Ἀνθρώπων μὲν [z]οὐδὲ εἷς, ὁ θεὸς δὲ ὁ πάντων ἀξιοπιστότερος
ταῦτα ἀπεφήνατο. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς τὰ ἐκεῖ; [a]Οὐδὲ γὰρ τὸν
θεὸν βλέπεις· ἆρ' οὖν οὐχ ἡγήσῃ εἶναι θεὸν, ἐπειδὴ μὴ ὁρᾷς
θεόν; Καὶ σφόδρα ἡγοῦμαι, φησίν. [b]Ἂν οὖν σε ἔρηταί τις
τῶν ἀπίστων, καὶ τίς ἦλθεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ταῦτα
ἀπήγγειλε; τί ἐρεῖς; Πόθεν οἶσθα ὅτι ἔστι θεός; Ἀπὸ τῶν
ὁρωμένων, φησὶν, ἀπὸ τῆς εὐταξίας τῆς ἐν [c]πάσῃ τῇ κτίσει,
ἀπὸ τοῦ πᾶσιν εἶναι τοῦτο κατάδηλον. Οὐκοῦν καὶ τὸν περὶ
κρίσεως [d]οὕτω δέχου λόγον. [e]Πῶς, φησίν; Ἐρήσομαί σε·* C
*σὺ δέ [f]μοι ἀπόκριναι. Δίκαιός ἐστιν [g]οὗτος ὁ θεὸς, καὶ τὸ
κατ' ἀξίαν ἀπονέμει ἑκάστῳ; ἢ τοὐναντίον, τοὺς μὲν ἀδίκους
βούλεται εὐημερεῖν καὶ τρυφᾶν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἐν τοῖς ἐναν-
τίοις εἶναι; Οὐδαμῶς, φησίν· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος τοῦτο [h]πάθοι.
Ποῦ οὖν οἱ καλῶς ἐνταῦθα πράξαντες τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσον-
ται; ποῦ δὲ οἱ πονηροὶ τῶν ἐναντίων, εἰ μὴ [i]μέλλοι τις ζωὴ
μετὰ ταῦτα καὶ ἀντίδοσις εἶναι; Ὁρᾷς ὅτι ἓν ἀνθ' ἑνὸς τέως,
καὶ οὐχὶ δύο ἀνθ' ἑνός; Ἐγὼ δέ σοι δείξω προϊὼν, ὅτι οὐδὲ ἓν* D
*ἀνθ' ἑνὸς, ἀλλὰ δύο [k]ἀντ' οὐδενὸς ἔσται τοῖς δικαίοις, τοῖς
δὲ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἐνταῦθα τρυφῶσι τοὐναντίον ἅπαν. Οἱ μὲν*
(600) *γὰρ ἐνταῦθα [l]τρυφήσαντες, οὐδὲ ἓν ἀνθ' ἑνὸς ἔλαβον· οἱ δὲ
ἐν ἀρετῇ διάγοντες, δύο ἀντ' οὐδενός. Τίνες γὰρ ἐν ἀνέσει, οἱ
τῷ παρόντι παραχρησάμενοι βίῳ, ἢ οἱ φιλοσοφήσαντες; Σὺ
μὲν ἴσως ἐκείνους ἐρεῖς, ἐγὼ δὲ τούτους δείκνυμι, μάρτυρας
αὐτοὺς ἐκείνους καλῶν, τοὺς ἀπολελαυκότας τῶν παρόντων· καὶ
οὐκ ἀναισχυντήσουσι πρὸς ἃ μέλλω λέγειν. Καὶ γὰρ [m]προ-* E
μνηστρίαις ἐπηράσαντο πολλάκις, καὶ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐπλά-

[w] *καὶ*] *ἀλλὰ* C.D. [x] *ἐκείνας ἐλπίδας* inverso ord. A.F. Eclog. [y] *ἦλθεν*]+ *ἀπ' οὐρανοῦ* C.D. [z] *οὐδὲ εἷς* B.C.D.F. *οὐδεὶς* vulgo. Statim *ὁ δὲ θεὸς ὁ π. ἀξ. ὃς τ. ἀπ.* C.D. [a] *οὐδὲ γὰρ*] *ἀλλ' οὐδὲ* F. [b] *ἂν οὖν σε*] *ἂν οὖν καὶ* F. *ἄν σε* C. *εἶπε οὖν ἄν σε* D. Post *ἀπίστων* haec habent C.D. *πόθεν οἶσθα ὅτι ἔστι θεός; τί ἐρεῖς; ἆρ'* (*ἆρα* C.) *οὐκ ἀπὸ τῶν ὁρωμένων, ἀπὸ τῆς εὐτ.* [c] *πάσῃ*]+*φησὶ* A.F. Mox *τοῦτο* om. F. post *κατάδηλον* transp. B. [d] *οὕτω* om. D. [e] *πῶς φ. ἐρήσομαί σε*] *πῶς οὕτω φησὶ, πῶς ἐρωτᾷς; φέρε, ἔρομαί σε* C.D. [f] *μοι* om. B.C.D. [g] *οὗτος*] *αὐτὸς* Eclog. *οὗτος* om. C.D. [h] *πάθοι*] *ἂν πάθοι* D. *ἂν πάθῃ* C. [i] *μέλλει* C. Eclog. [k] *ἀντ' οὐδενὸς*] *ἀνθ' ἑνὸς* A.F. Vid. Annot. [l] *τρυφήσαντες*]+*εἶτα ἐκεῖ κολασθέντες* Eclog. [m] *προμνηστρίας* A.F. et a pr. man. B. Statim *ἐπαράσαντο* A.B.

κησαν αἱ παστάδες, καὶ τοὺς μὴ γεγαμηκότας ἐμακάρισαν. Πολλοὶ δὲ τῶν νέων, καὶ παρὸν αὐτοὺς γαμεῖν, δι᾽ οὐδὲν ἕτερον παρῃτήσαντο, ἀλλ᾽ ἢ διὰ τὸ φορτικὸν τοῦ πράγματος. Καὶ ταῦτα [n]λέγω, οὐ τὸν γάμον διαβάλλων· τίμιος γάρ· ἀλλὰ τοὺς κακῶς αὐτῷ κεχρημένους. Εἰ δὲ οἱ γάμοις ὡμιληκότες ἀβίωτον πολλάκις τὸν βίον ἐνόμισαν, τί ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν εἰς πορνικὰ βάραθρα κατενεχθέντων, καὶ παντὸς αἰχμαλώτου
502 δουλικώτερον καὶ ἀθλιώτερον διατεθέντων; περὶ τῶν ἐν τρυφῇ κατασαπέντων, καὶ μυρία τῷ σώματι νοσήματα περιβεβληκότων; Ἀλλὰ τὸ ἐν δόξῃ εἶναι ἡδύ. Οὐδὲν μὲν οὖν [o]ταύτης τῆς δουλείας πικρότερον. Καὶ γὰρ πάντων ἀνδραπόδων μᾶλλόν ἐστι δουλικώτερος ὁ κενόδοξος, καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀρέσαι βουλόμενος· ὁ δὲ ταύτην καταπατήσας, πάντων ἐστὶν [p]ἀνώτερος, ὁ μὴ φροντίζων τῆς παρ᾽ ἑτέρων δόξης. Ἀλλὰ τὸ χρήματα ἔχειν ἐπέραστον. Ἀλλὰ πολλάκις ἀπεδείξαμεν, ὅτι ἐν
B πλείονι πλούτῳ καὶ ἀνέσει οἱ τούτων ἀπηλλαγμένοι καὶ μηδὲν ἔχοντες μᾶλλόν εἰσιν. Ἀλλὰ τὸ μεθύειν ἡδύ. Καὶ τίς ἂν εἴποι τοῦτο; Οὐκοῦν εἰ τὸ μὴ πλουτεῖν τοῦ πλουτεῖν ἥδιον, καὶ τὸ μὴ γαμεῖν τοῦ γαμεῖν, καὶ τὸ μὴ κενοδοξεῖν τοῦ κενοδοξεῖν, καὶ τὸ μὴ τρυφᾶν τοῦ τρυφᾶν· καὶ ἐνταῦθα τὸ πλέον ἔχουσιν οἱ μὴ τοῖς παροῦσι προσηλωμένοι. Καὶ οὔπω λέγω, ὅτι ἐκεῖνος μὲν, κἂν μυρίαις βασάνοις κατατείνηται, ἔχει τὴν χρηστὴν ἐλπίδα διαβαστάζουσαν αὐτόν· οὗτος δὲ, κἂν μυρίας ἀπολαύῃ τρυφῆς, ἔχει τὸν φόβον τοῦ μέλλοντος [q]ἐπιταράττοντα
C αὐτοῦ τὴν ἡδονὴν καὶ συγχέοντα. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος οὐ μικρὸς τρόπος κολάσεως, ὥσπερ οὖν ὁ ἐναντίος τρυφῆς καὶ ἀνέσεως. Καὶ τρίτος δὲ μετὰ [r]τούτων ἐστὶ τρόπος. Ποῖος [s]δὲ οὗτος; Ὅτι τὰ μὲν τῆς τρυφῆς τῆς βιωτικῆς, οὐδὲ ἡνίκα ἐστὶ, φαίνεται, τῇ τε φύσει καὶ τῷ χρόνῳ ἐλεγχόμενα· ἐκεῖνα δὲ οὐ μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἀκίνητα μένει. Ὁρᾷς ὅτι οὐ δύο ἀντ᾽ οὐδενὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τρία, καὶ πέντε, καὶ δέκα, καὶ εἴκοσι, καὶ μυρία ἀντ᾽ οὐδενὸς δυνησόμεθα θεῖναι; Ἵνα δὲ καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος αὐτὸ [t]τοῦτο μάθῃς, ὁ πλούσιος καὶ ὁ Λάζαρος, ὁ μὲν τῶν παρόντων, ὁ δὲ τῶν μελλόντων [v]ἀπέλαυσαν. Ἆρ᾽
D οὖν σοι δοκεῖ ἓν εἶναι καὶ ἓν, τὸ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ κολάζεσθαι, καὶ τὸ ἐν βραχείᾳ ὥρᾳ [w]πεινῆν; τὸ νοσεῖν ἐν φθαρτῷ σώματι, καὶ τὸ ἐν ἀθανάτῳ χαλεπῶς ἀποτηγανίζεσθαι; τὸ στεφανοῦ-

[n] λέγων et διαβάλλω F. Mox ἀλλὰ διὰ τοὺς Eclog. [o] ταύτης τῆς δουλείας B.C.D. Eclog. τῆς δουλείας ταύτης A.F. ταύτης δόξης Edd. invitis etiam Interpretibus. [p] ἀνώτερος] + καὶ μόνος ἐλεύθερος Eclog. [q] ἐκταράττοντα Eclog. [r] τούτων] τοῦτον C. Eclog. [s] δὲ om. C.D. δὴ pro δὲ Eclog. [t] τοῦτο om. A. [v] ἀπήλαυσεν A.F. [w] πεινεῖν A. πονεῖν Eclog.

σθαι καὶ τρυφᾶν ἀθάνατα μετὰ τὴν μικρὰν ἀρρωστίαν ἐκείνην,
καὶ τὸ βασανίζεσθαι ἀπέραντα μετὰ τὴν βραχεῖαν τῶν ὄντων
ἀπόλαυσιν; Καὶ τίς ἂν ταῦτα εἴποι; Τί γὰρ [x]βούλει θῶμεν; τὴν
ποσότητα; τὴν ποιότητα; τὴν τάξιν; τοῦ θεοῦ τὴν περὶ [y]ἑκατέ-
ρων ψῆφον; [z]Μέχρι τίνος τὰ κανθάρων φθέγγεσθε ῥήματα, τῶν
τῷ βορβόρῳ διηνεκῶς ἐγκαλινδουμένων; Οὐδὲ γὰρ ἀνθρώπων
ταῦτα λογικῶν, ψυχὴν οὕτω τιμίαν ἀντ' οὐδενὸς προέσθαι, δέον
ὀλίγου πόνου τοὺς οὐρανοὺς λαβεῖν. Βούλει σε καὶ ἑτέρωθεν δι- E
δάξω, ὅτι ἔστιν ἐκεῖ κριτήριον φοβερόν; Ἄνοιξόν σου τὰς θύρας
τοῦ συνειδότος, καὶ βλέπε τὸν ἐν τῇ διανοίᾳ σου καθήμενον
δικαστήν. Εἰ δὲ σὺ σαυτὸν κατακρίνεις, καίτοιγε φίλαυτος
ὤν, καὶ οὐκ ἂν ἀνάσχοιο μὴ δικαίαν τὴν κρίσιν ἐνεγκεῖν, οὐ
πολλῷ μᾶλλον ὁ θεὸς πολλὴν ποιήσεται τοῦ δικαίου πρόνοιαν,
καὶ τὴν ἀδέκαστον περὶ πάντων οἴσει ψῆφον, ἀλλ' ἁπλῶς
καὶ εἰκῇ πάντα [a]φέρεσθαι ἐάσει; Καὶ τίς ἂν ταῦτα εἴποι;
Οὐκ ἔστιν οὐδείς· ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι, καὶ ποιη-
ταὶ καὶ φιλόσοφοι, καὶ πᾶν ἀνθρώπων γένος συμφωνοῦσιν
ἐν τούτοις ἡμῖν, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως, καί φασιν εἶναί τινα δικα- 503
στήρια ἐν ᾅδου· οὕτω φανερὸν καὶ ὡμολογημένον τὸ πρᾶγμά
[b]ἐστι.

Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐνταῦθα κολάζει, φησίν; Ἵνα τὴν
μακροθυμίαν ἐπιδείξηται τὴν [c]αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκ μετανοίας
ἡμῖν παράσχῃ σωτηρίαν, καὶ [d]μή τό τε γένος ἡμῶν ἀνάρπαστον
ἐργάσηται, τούς τε ἐκ μεταβολῆς ἀρίστης δυναμένους σωθῆναι
(601) προεξαρπάσῃ τῆς σωτηρίας. Εἰ γὰρ εὐθέως ἐκόλαζε [e]παρὰ
τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἀνῄρει, πῶς ἂν ἐσώθη Παῦλος, πῶς δὲ
Πέτρος, οἱ κορυφαῖοι τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι; πῶς [f]ἂν ὁ
Δαυῒδ τὴν ἀπὸ τῆς μετανοίας ἐκαρπώσατο σωτηρίαν; πῶς B
οἱ Γαλάται; πῶς ἕτεροι πλείους; Διὰ [g]δὴ τοῦτο οὔτε πάντας
ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκας, ἀλλ' ἐκ τῶν πάντων ἐνίους, οὔτε ἐκεῖ
πάντας, ἀλλὰ τὸν μὲν ἐνταῦθα, τὸν δὲ ἐκεῖ· ἵνα καὶ τοὺς
σφόδρα [h]ἀναισθήτους διεγείρῃ δι' ὧν κολάζει, καὶ τὰ μέλλοντα
προσδοκᾶν ποιήσῃ δι' ὧν οὐ κολάζει. Ἢ οὐχ ὁρᾷς [i]πολλοὺς
ἐνταῦθα κολαζομένους, οἷον ὡς τοὺς τῷ πύργῳ καταχωσθέντας,

[x] βούλει θῶμεν] βουληθῶμεν A.F. et Veron. βούλει εἴπωμεν Eclog. τί γὰρ β. θ.] ἂν δὲ βουληθῶμεν C.D. qui post ψῆφον addunt ἰδεῖν, πόσης οὐ φανεῖται μακαριότητος ἕκαστον τούτων ἄξιον; [y] ἑκατέρων C. solus. Legebatur ἑκάτερον. [z] μέχρι] ἀλλὰ μέχρι C.D. [a] φέρεσθαι] πράττεσθαι C.D. [b] ἐστι om F. [c] αὐτοῦ B.C. ἑαυτοῦ Eclog. αὐτοῦ vulgo. Mox ἡμῖν om. B. [d] μὴ τό τε γ.] Sic C. μήτε τὸ γ. D. Eclog. ceteri cum Editis μὴ τότε τὸ γ. Mox edebatur μὴ προεξαρπάσῃ: sed negantem particulam non agnoscunt C.D. [e] παρὰ] παρ' αὐτὰ Eclog. [f] ἂν] δ' ἂν C.D. [g] δὴ] τοι Edd. [h] ἀναισθήτους] ἀνοήτους καὶ B. [i] πολλοὺς]+τοὺς A.F. ἐνταῦθα κολ. πολλοὺς hoc ordine Edd. Mox οἷον om. Eclog.

ὡς ἐκείνους ὧν τὸ αἷμα ταῖς θυσίαις ἀνέμιξεν ὁ Πιλᾶτος, ὡς
τοὺς ἀώρῳ θανάτῳ παρὰ Κορινθίοις τελευτήσαντας διὰ τὸ τῶν
C μυστηρίων ἀναξίως [k] μετασχεῖν, ὡς τὸν Φαραὼ, ὡς τῶν Ἰουδαίων
τοὺς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατασφαγέντας. ὡς ἑτέρους πολλοὺς,
καὶ τότε, καὶ νῦν, [l] καὶ διηνεκῶς; Καὶ ἕτεροι δὲ πολλὰ ἁμαρ-
τόντες, ἀπῆλθον μὴ δόντες ἐνταῦθα δίκην· ὡς ὁ πλούσιος [m] ὁ
ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, ὡς ἕτεροι πολλοί. Ταῦτα δὲ ποιεῖ, καὶ
τοὺς διαπιστοῦντας τοῖς μέλλουσι διεγείρων, καὶ τοὺς πιστεύ-
οντας καὶ ῥαθυμοῦντας σπουδαιοτέρους ποιῶν. [14] "Ὁ γὰρ
θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος, καὶ μὴ ὀργὴν
ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν." Ἂν δὲ τῇ μακροθυμίᾳ [n] παρα-
D χρησώμεθα, ἔσται καιρὸς, ὅτε οὐδὲ βραχὺ μακροθυμήσει λοιπὸν,
ἀλλ' εὐθέως ἐπάξει τὴν δίκην. Μὴ τοίνυν, ἵνα [o] μίαν ῥοπὴν
τρυφήσωμεν· τοῦτο γὰρ ὁ παρὼν βίος· ἀπείρων αἰώνων ἐπι-
σπασώμεθα κόλασιν· ἀλλὰ [p] ῥοπὴν πονέσωμεν, ἵνα διηνεκῶς
στεφανωθῶμεν. Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ ἐν τοῖς βιωτικοῖς οὕτως
οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσι, καὶ τὸν ὀλίγον πόνον αἱ-
ροῦνται ὑπὲρ τῆς μακρᾶς ἀναπαύσεως, εἰ καὶ τοὐναντίον αὐτοῖς
ἐκβαίνει; Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἰσομοιρία καὶ πόνων καὶ κέρδους·
E πολλάκις [q] δὲ τοὔμπαλιν, ὁ μὲν πόνος ἄπειρος, ὁ δὲ καρπὸς
ὀλίγος, ἢ οὐδὲ ὀλίγος πολλάκις· ἐπὶ δὲ [r] τῆς βασιλείας ἀντι-
στρόφως, ὀλίγον [s] μὲν τὸ ἐπίπονον, πολὺ δὲ τὸ ἡδὺ, καὶ ἄπει-
ρον. Σκόπει δέ. Ὁ γεωργὸς δι' ὅλου [t] πονεῖται τοῦ ἔτους,
καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τέλει τῆς ἐλπίδος ἐκπίπτει πολλάκις τοῦ
καρποῦ τῶν πολλῶν πόνων. Ὁ κυβερνήτης πάλιν καὶ ὁ στρα-
τιώτης μέχρις ἡλικίας ἐσχάτης ἐν πολέμοις καὶ πόνοις, καὶ
πολλάκις ἑκάτερος αὐτῶν [v] ἀπῆλθεν, ὁ μὲν τοῦ πλούτου τῶν
φορτίων, ὁ δὲ [w] μετὰ τῆς νίκης καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐκπεσών.
Τίνα οὖν ἕξομεν ἀπολογίαν, εἰπέ μοι, ἐν μὲν τοῖς βιωτικοῖς
504 τὰ ἐπίπονα προτιμῶντες, ἵνα μικρὸν ἀναπαυσώμεθα, ἢ οὐδὲ
μικρόν· καὶ γὰρ ἄδηλος ἡ ἐλπίς· ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς
ἀντιστρόφως [x] τοῦτο ποιοῦντες, καὶ ἄφατον κόλασιν ἐπισπώ-
μενοι διὰ μικρὰν ῥαθυμίαν; Διὸ παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς ὀψὲ
γοῦν ποτε ἐκ τῆς παραπληξίας ταύτης ἀνενεγκεῖν. Οὐδεὶς
γὰρ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, οὐκ ἀδελφὸς, οὐ

14 Psal. vii. 12.

[k] μετέχειν C.D. Iidem mox σφαγέντας. [l] καὶ om. A.F. Eclog. καὶ διηνεκῶς om. C.D. [m] ὁ om. A.F. [n] παραχρησώμεθα] κακῶς χρησώμεθα A. μὴ χρ. εἰς δέον C.D. εἰς ῥᾳθυμίαν χρ. Eclog. [o] μιᾷ ῥοπῇ C.D. [p] ῥοπὴν] μικρὸν C.D. Statim πονέσωμεν A.B.C.D. Eclog. πονήσαμεν Edd. [q] δὲ] καὶ B.C. Statim τὸ ἔμπ. C. Eclog. πολλάκις δὲ τοὔμπ. om. D. [r] τῆς]+τῶν οὐρανῶν C.D. [s] μὲν]+γὰρ D. [t] πονεῖται omnes cum Eclog. et Sav. marg. Legebatur πονεῖ. [v] ἀπῆλθε]+κενὸς Eclog. [w] μετὰ] πρὸ Eclog. [x] τοῦτο om. Eclog.

πατὴρ, οὐ παῖς, οὐ φίλος, οὐ γείτων, οὐκ ἄλλος οὐδείς· ἀλλ'
ἂν ὑπὸ τῶν ἔργων προδοθῶμεν, πάντα οἰχήσεται, καὶ [y] ἀπολού-
μεθα πάντως. Πόσα ὁ πλούσιος ἐθρήνησεν ἐκεῖνος, καὶ τὸν
πατριάρχην παρεκάλεσε, καὶ πεμφθῆναι τὸν Λάζαρον ᾔτησεν; B
Ἀλλ' ἄκουσον τί πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν [z] ὁ Ἀβραάμ. [15] "Χάος
μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, ὥστε μηδὲ βουλομένοις ἐξεῖναι διαβῆναι
[a] ἐκεῖ." Πόσα παρεκάλεσαν αἱ παρθένοι ἐκεῖναι τὰς ὁμήλικας
ὑπὲρ ὀλίγου ἐλαίου; Ἀλλ' ἄκουσον καὶ ἐκεῖναι τί λέγουσι·
[16] "Μήποτε οὐ μὴ ἀρκέσῃ [b] ὑμῖν καὶ ἡμῖν·" καὶ οὐδεὶς αὐτὰς
ἴσχυσεν εἰς τὸν νυμφῶνα εἰσαγαγεῖν. Ταῦτα δὴ λογιζόμενοι
καὶ ἡμεῖς ἐπιμελώμεθα τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Ὅσους γὰρ ἂν
[c] εἴπῃς πόνους, καὶ ὅσας ἂν προσενέγκῃς τιμωρίας, οὐδὲν
ἅπαντα ταῦτα ἔσται πρὸς τὰ μέλλοντα ἀγαθά. Τίθει γοῦν, C
εἰ βούλει, πῦρ καὶ σίδηρον καὶ θηρία, καὶ εἴ τι τούτων χαλεπώ-
τερον· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ σκιὰ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ βασανιστή-
ρια. Ταῦτα μὲν γὰρ ὅταν σφοδρότερον ἐπιτεθῇ, τότε μάλιστα
γίνεται κοῦφα, ταχεῖαν ποιοῦντα τὴν ἀπαλλαγὴν, τοῦ σώματος
οὐκ ἀρκοῦντος καὶ εἰς σφοδρότητα καὶ εἰς μῆκος κολάσεως· ἐκεῖ
δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀμφότερα συνέρχεται, καὶ παράτασις καὶ
ὑπερβολὴ, καὶ ἐν τοῖς χρηστοῖς καὶ ἐν τοῖς λυπηροῖς. Ἕως οὖν
(602) ἐστι καιρὸς, [17] "προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολο-
γήσει," ἵνα ἥμερον [d] αὐτὸν ἴδωμεν τότε καὶ γαληνὸν, ἵνα τὰς ἀπει- D
λήφόρους ἐκείνας δυνάμεις διαφύγωμεν. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἐνταῦθα
στρατιώτας [e] τοὺς τοῖς ἄρχουσι διακονουμένους, πῶς ἕλκουσι, πῶς
δεσμοῦσι, πῶς μαστιγοῦσι, πῶς τὰς πλευρὰς διορύττουσι, πῶς
[f] λαμπάδας ταῖς βασάνοις προσάγουσι, πῶς ἀποτέμνουσιν; Ἀλλὰ
[g] πάντα ταῦτα παίγνια καὶ γέλως πρὸς ἐκείνας τὰς τιμωρίας. Καὶ
γὰρ πρόσκαιροι αὗται αἱ κολάσεις· [h] ἐκεῖ δὲ οὔτε ὁ σκώληξ
τελευτᾷ, οὔτε τὸ πῦρ σβέννυται· καὶ γὰρ τὸ σῶμα ἄφθαρτόν
ἐστιν ἁπάντων [i] τὸ ἀνιστάμενον τότε. Ἀλλὰ μὴ γένοιτό
[k] ποτε πείρᾳ ταῦτα ἡμᾶς μαθεῖν, ἀλλὰ μέχρι ῥήματος στῆναι
ἡμῖν τὰ φοβερά· μηδὲ παραδοθῆναι τοῖς βασανισταῖς ἐκείνοις, E
ἀλλ' [l] ἐντεῦθεν σωφρονισθῆναι. Πόσα τότε ἐροῦμεν, ἑαυτῶν

[15] Luc. xvi. 26. [16] Matth. xxv. 9. [17] Psal. xciv. 2.

[y] ἀπολλύμεθα F. [z] ὁ accessit ex A.B.D.F. Eclog. Post χάος add. μέγα C.D. Eclog. [a] ἐκεῖ om. C.D. Eclog. [b] ἡμῖν καὶ ὑμῖν inverso ordine A.B.C. Eclog. [c] εἴπῃς A.B.C.F. Eclog. Legebatur εἴποις. [d] αὐτὸ Eclog. [e] τοὺς om. B. Mox clausulam πῶς τὰς πλευρὰς διορύττουσι post προσάγουσι transp. A.F. [f] λαμπάδας] τὰς λ. C. Eclog. ταῖς βασάνοις om. C. [g] πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα A.F. Eclog. [h] ἐκεῖ] ἐκείνων Eclog. [i] τὸ ἀν. τότε] τότε τὸ ἀν. A.C. Verba ἁπάντων τὸ ἀν. τότε, quae in Editis omnino desunt, praeter omnes Codices tuentur Eclog. et Interp. vetus. [k] ποτὲ om. Edd. repugnantibus libris. [l] ἐντεῦθεν omnes cum marg. Sav. ἐνταῦθα vulgo.

κατηγοροῦντες; πόσα ὀλοφυρούμεθα; πόσα οἰμώξομεν; Ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος λοιπόν· ἐπεὶ οὐδὲ [m]ναῦται, τοῦ πλοίου διαλυθέντος καὶ καταδύντος, ὠφελῆσαί [n]τι δύναιντ' ἂν λοιπόν· οὔτε ἰατροὶ, τοῦ κάμνοντος ἀπελθόντος· ἀλλ' ἐροῦσι μὲν πολλάκις, ὅτι τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐχρῆν, πάντα δὲ εἰκῆ καὶ μάτην. Ἕως μὲν γὰρ [o]ἐκ τῆς διορθώσεως ἐλπίδες μένουσι, καὶ λέγειν ἅπαντα καὶ ποιεῖν χρή· ἐπειδὰν δὲ μηκέτι κύριοι μηδενὸς ὦμεν, τοῦ
505 παντὸς διαφθαρέντος, εἰκῆ καὶ λέγεται πάντα καὶ γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ Ἰουδαῖοι ἐροῦσι τότε, [18]"Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου·" ἀλλ' οὐδὲν ταύτης ἀπόνασθαι δυνήσονται τῆς φωνῆς εἰς τὸ τὴν κόλασιν διαφυγεῖν· ὅτε γὰρ ἔδει εἰπεῖν, οὐκ εἶπον. Ἵν' οὖν [p]μὴ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς πολιτείας τοῦτο πάθωμεν, ἐντεῦθεν ἤδη μεταβαλλώμεθα, ἵνα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ μετὰ παρρησίας παραστῶμεν πάσης· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι.

B [1]Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

ΠΑΛΙΝ τὴν προθυμίαν αὐτῶν διεγείρει διὰ τὸ πολλοὺς ἐπάγεσθαι πειρασμούς. Καὶ γὰρ εἰκὸς αὐτοὺς, διὰ τὴν
C ἀπουσίαν τὴν αὐτοῦ, πρὸς τοῦτο ἀσθενεστέρους γεγενῆσθαι. Τί οὖν φησιν; Οὐ δεῖ θαυμάζειν, ὅτι κακῶς πάσχομεν, οὐδὲ θορυβεῖσθαι· καὶ γὰρ πολλὰ κέρδη ἐντεῦθεν καρπούμεθα. [a]Καὶ τὰ μὲν ἔμπροσθεν εἶπεν, [b]οἷον, ὅτι τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ περιφέρομεν, [c]καὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἀπόδειξιν παρεχόμεθα μεγίστην· "ἵνα γὰρ, φησὶν, ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ·" [d]καὶ τῆς ἀναστάσεως τεκμήριον ἐκφέρομεν σαφές· "ἵνα γὰρ, φησὶν, ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν." [e]Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τούτων εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος βελτίων γίνεται οὕτως· "Εἰ γὰρ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν

18 Matth. xxiii. 39. 1 Cap. V. v. 1.

[m] οἱ ναῦται Edd. οἱ om. C.D. Eclog. [n] τι om. F. Eclog. [o] ἐκ] αἱ ἐκ F. [p] μὴ post πολιτείας transp. C.D. Mox μεταβαλώμεθα A.C. Eclog. Hom. X. [a] καὶ] ἀλλ' ἐπειδὴ D. [b] οἷον om. A. Statim ὅτι τὴν ν. omnes. Edebatur ὅτι καὶ ν. [c] καὶ om. D. [d] καὶ] ἀλλὰ καὶ D. [e] ἐπειδὴ δὲ] καὶ ἐπειδὴ D.

[f]ἄνθρωπος διαφθείρεται, φησὶν, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ D
καὶ ἡμέρᾳ·" δεικνὺς πάλιν, ὅτι τοσούτῳ χρήσιμον τοῦτο τὸ [g]μαστίζεσθαι καὶ ἐλαύνεσθαι, ἐπάγει λέγων, ὅτι ὅταν ὁλοσχερῶς τοῦτο γένηται, [h]τότε τὰ μυρία ἀγαθὰ ἀναβλαστήσει τοῖς ταῦτα ὑπομεμενηκόσιν. Ἵνα γὰρ μὴ ἀκούων, ὅτι φθείρεται ὁ ἄνθρωπός σου ὁ ἔξω, ἀλγῇς, λέγει ὅτι ὅταν παντελῶς τοῦτο γένηται, τότε μάλιστα χαρήσῃ, καὶ ἥξεις ἐπὶ βελτίονα λῆξιν. Ὥστε οὐ μόνον ἀλγεῖν οὐ δεῖ, ἐκ μέρους αὐτοῦ φθειρομένου νῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλον τῆς φθορᾶς ταύτης ἐπιζητεῖν· αὕτη γάρ σε μάλιστα εἰς ἀφθαρσίαν ἄγει. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· E
"Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ἐπειδὴ γὰρ τὸν περὶ ἀναστάσεως γυμνάζει λόγον πάλιν, εἰς ἣν μάλιστα ἐνόσουν, [i]προσλαμβάνει καὶ τὴν τῶν ἀκουόντων κρίσιν, καὶ οὕτως αὐτὸν κατασκευάζει· ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ὡς ἔμπροσθεν, ἀλλ' [k]ὡς ἐξ ἑτέρας ὑποθέσεως
(603) εἰς τοῦτο ἐλθών· καὶ γὰρ ἦσαν διορθωθέντες ἤδη· καί φησιν, "Οἴδαμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, [l]ὅτι οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν 506
τοῖς οὐρανοῖς." Τινὲς μὲν τὴν οἰκίαν τὴν ἐπίγειον τὸν κόσμον τοῦτόν φασιν· ἐγὼ δὲ τὸ σῶμα μᾶλλον ἂν φαίην αὐτὸν αἰνίττεσθαι. Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς διὰ τῶν ὀνομάτων δείκνυσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν μελλόντων πρὸς τὰ παρόντα. Εἰπὼν γὰρ ἐπίγειον, ἀντέθηκε τὴν οὐρανίαν· [m]εἰπὼν οἰκίαν σκήνους, καὶ τὸ εὐδιάλυτον καὶ πρόσκαιρον δείξας ἐντεῦθεν, ἀντέθηκε τὴν αἰωνίαν· τὸ γὰρ τῆς σκηνῆς ὄνομα, τὸ πρόσκαιρον πολλάκις δείκνυσι. Διό φησιν, [2] "Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν." Εἰ δέ που καὶ σκηνὰς καλοίη τῶν ἁγίων τὰς B
[n]ἀναπαύσεις, [o]οὐχ ἁπλῶς σκηνὰς, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης· οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα δέξωνται εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν, ἀλλ', [3] "εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς." Εἰπὼν δὲ [p]καὶ, "ἀχειροποίητον," ᾐνίξατο [q]τὴν [r]χειροποιήτην. Τί οὖν; τὸ σῶμα χειροποίητον; Οὐδαμῶς· ἀλλ' ἢ τὰς οἰκίας ἐνταῦθα αἰνίττεται τὰς χειροποιήτους· ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀλλ' οἰκίαν σκήνους τὸ σῶμα ἐκάλεσε

[2] Joan. xiv. 2. [3] Luc. xvi. 9.

[f] ἄνθρωπος om. B. [g] μαστίζεσθαι]+λέγω D. [h] τότε om. B. τὰ om. F. [i] προλαμβ. F. [k] ὡς om. A.D. [l] ὅτι om. D. [m] εἰπὼν] καὶ εἰπὼν D. [n] ἀναπαύσεις]+ποιήσατε ὑμῖν φίλους λέγω ἐκ τοῦ μαμμωνᾶ, ἵν' ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς D. [o] οὐχ ἁπλῶς] ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς φησι D. [p] καὶ om. D. [q] τὴν] καὶ D. [r] χειροποιητὴν B. Veron.

τὸ ἀχειροποίητον. Οὐ γὰρ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τούτου ἀντέθηκεν, ἀλλ' αὔξων τὰ ἐγκώμια, καὶ [s]προστιθεὶς τοὺς ἐπαίνους.
C [4] "Καὶ γὰρ [t]ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες." [u]Ποῖον οἰκητήριον, εἰπέ μοι; Τὸ σῶμα τὸ ἄφθαρτον. Καὶ διὰ τί στενάζομεν [w]νῦν; Ἐπειδὴ πολλῷ βέλτιον ἐκεῖνο. Ἐξ οὐρανοῦ δὲ αὐτό φησι διὰ τὸ ἄφθαρτον. Οὐ γὰρ δὴ ἄνωθεν ἡμῖν κάτεισι [x]σῶμα, ἀλλὰ τὴν ἐκεῖθεν χάριν πεμπομένην δηλοῖ τῷ ὀνόματι τούτῳ. Τοσοῦτον οὖν οὐ δεῖ ἀλγεῖν ἐπὶ τοῖς κατὰ μέρος πειρασμοῖς, ὅτι καὶ τὸ καθολικὸν δεῖ ζητεῖν· ὡς ἂν εἰ ἔλεγε, στένεις ὅτι διώκῃ, ὅτι φθείρεταί σου ὁ ἄνθρωπος [y]οὗτος;
D στέναξον ὅτι [z]μὴ μεθ' ὑπερβολῆς τοῦτο γίνεται, μηδὲ ὁλοκλήρως φθείρεται. Εἶδες πῶς εἰς τοὐναντίον περιέτρεψε τὸν λόγον, ἀποδείξας, ὅτι ὑπὲρ τούτων δεῖ στενάζειν μὴ γινομένων ὁλοκλήρως, ὑπὲρ ὧν μερικῶς γινομένων ἐστέναζον; Διὰ τοῦτο οὐδὲ σκῆνος αὐτὸ καλεῖ λοιπὸν, ἀλλ' οἰκητήριον· καὶ μάλα εἰκότως. Ἡ μὲν γὰρ σκηνὴ καταλύεται ῥᾳδίως, ἐκεῖνο δὲ μένει διηνεκῶς. [5] "Εἴγε καὶ [a]ἐκδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα." Τουτέστι, κἂν ἀποθώμεθα τὸ σῶμα, οὐ χωρὶς σώματος ἐκεῖ
E παραστησόμεθα, [b]ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀφθάρτου [c]γενομένου. Τινὲς δέ φασιν, ὃ καὶ μάλιστα [d]ἐγκριτέον· "Εἴπερ καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα." Ἵνα γὰρ μὴ ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως πάντες θαρρῶσι, [e]φησίν· "Εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι·" τουτέστιν, ἀφθαρσίαν καὶ σῶμα ἄφθαρτον λαβόντες· "οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα," δόξης καὶ ἀσφαλείας. Ὃ καὶ [f]ἐν τῇ προτέρᾳ ἔλεγεν, ὅτι [6] "Πάντες μὲν ἀναστησόμεθα, ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι·" καὶ, "Ἔστι σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια." Ἡ μὲν γὰρ ἀνάστασις κοινὴ πάντων, ἡ δὲ
507 δόξα οὐκέτι κοινὴ, ἀλλ' οἱ μὲν ἐν τιμῇ, οἱ δὲ ἐν ἀτιμίᾳ, καὶ οἱ μὲν εἰς βασιλείαν, οἱ δὲ εἰς κόλασιν ἀναστήσονται. Τοῦτο γοῦν καὶ ἐνταῦθα ἐδήλωσεν εἰπὼν, "Εἴγε ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα."

[7] "Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει τούτῳ, στενάζομεν, ἐφ' ᾧ

[4] v. 2. [5] v. 3. [6] 1 Cor. xv. 23, 40. [7] v. 4.

[s] προτιθεὶς A. [t] ἐν] + τῷ σκήνει D. Mosq. σ. [u] ποῖον] + οὖν F. [w] νῦν] + ἐπειδὴ ποθοῦμεν· ποθοῦμεν δὲ D. [x] τὸ σῶμα B. Mox τὴν ἐκεῖθεν πεμπομένην χάριν Edd. [y] οὗτος] Sic A.D.F. Veron. ὁ ἔξω B. sed γρ. οὗτος id. in marg. [z] μὴ pro οὐ ex D. receptum. Neutrum habet F. [a] Vid. Annot. [b] ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ ἀφθ. γ. D. Cat. [c] γινομένου A.B. [d] ἐγκριτέον] + εἰς τό· D. [e] φησὶν] + διὰ τοῦτο εἶπεν D. [f] ἐν τῇ προτέρᾳ] ἐν τῇ πρὸ ταύτης Veron. ἐν τῇ πρὸ ταύτης πρὸς Κορινθίους Sav. Ben. ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους A.B. ἐν τοῖς πρὸς Κορινθίους D. Tandem ἐν τῇ προτέρᾳ F. quod Nostro usitatum est.

οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι." Ἐνταῦθα πάλιν ὁλοσχερῶς καὶ σαφῶς ἀπέφραξε τὰ στόματα τῶν αἱρετικῶν, δείξας ὅτι οὐ περὶ σώματος ἁπλῶς διαλέγεται ἄλλου καὶ ἄλλου, ἀλλὰ περὶ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο στενάζομεν, φησὶν, ἵνα τοῦ σώματος ἀπαλλαγῶμεν· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐκδύσασθαι βουλόμεθα· ἀλλὰ τῆς φθορᾶς τῆς ἐν αὐτῷ B
σπεύδομεν ἐλευθερωθῆναι. Διό φησιν, οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι [g] αὐτῷ τὴν ἀφθαρσίαν. Εἶτα καὶ ἑρμηνεύει αὐτό· "Ἵνα καταποθῇ τὸ φθαρτὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς." Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς φορτικὸν [h] εἶναι ἐδόκει τὸ ἀποθέσθαι τὸ σῶμα, καὶ ταῖς ψήφοις [i] ταῖς ἁπάντων ἠναντιοῦτο λέγων, ὅτι στενάζομεν, [k] οὐ βουλόμενοι αὐτοῦ ἀπαλλαγῆναι· εἰ γὰρ τοιαῦτα πάσχει καὶ ὀδύρεται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ χωριζομένη,
(604) πῶς σὺ λέγεις, φησὶν, ὅτι στενάζομεν, ἐπειδὴ οὐ χωριζόμεθα C
αὐτοῦ; ἵν' οὖν μὴ ταῦτα αὐτῷ ἀνθυποφέρηται, οὐδὲ ἐγὼ τοῦτο λέγω, φησὶν, ὅτι διὰ τοῦτο στενάζομεν, ἵνα αὐτὸ ἀποθώμεθα· οὐδεὶς γὰρ ἀλύπως αὐτὸ ἀποτίθεται· ὅπου γε καὶ περὶ Πέτρου φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτι [8] "Οἴσουσί σε, καὶ ἄξουσιν ὅπου οὐ θέλεις·" ἀλλ' ἵνα ἐπενδυσώμεθα [l] αὐτῷ τὴν ἀφθαρσίαν. Καὶ γὰρ τοῦτό ἐστιν, ᾧ τὸ σῶμα βαρυνόμεθα· οὐχ ὅτι σῶμα, ἀλλ' ὅτι φθαρτὸν περικείμεθα σῶμα, καὶ παθητόν· τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ τὴν λύπην [m] παρέχει. Ἀλλὰ ἀναλίσκει καὶ δαπανᾷ τὴν φθορὰν ἡ ζωὴ παραγινομένη, τὴν φθορὰν, οὐ τὸ σῶμα. Καὶ πῶς γίνεται τοῦτο, φησί; Μὴ ζήτει, [n] ὁ θεὸς ποιεῖ· μὴ περι- D
εργάζου. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· [9] "Ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός." Ἐντεῦθεν δείκνυσι ταῦτα ἄνωθεν προτυπωθέντα. Οὐ γὰρ νῦν τοῦτο [o] ἔδοξεν, ἀλλ' ὅτε ἐξ ἀρχῆς ἔπλαττεν ἡμᾶς ἀπὸ γῆς, καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐδημιούργει· οὐκ εἰς τοῦτο [p] δὲ ἐδημιούργει, ἵνα ἀποθάνῃ, ἀλλ' ἵνα καὶ ἀθάνατον ἐργάσηται. Εἶτα τὸ ἀξιόπιστον δεικνὺς, καὶ τὴν ἀπόδειξιν παρέχων, ἐπήγαγεν· "Ὁ καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος." Καὶ γὰρ καὶ τότε ἐπὶ [q] τούτῳ διέπλασε, καὶ νῦν εἰς τοῦτο κατειργάσατο διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τούτου παρέσχεν ἡμῖν ἐνέχυρον οὐ μικρὸν, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Συνεχῶς E
δὲ ἀῤῥαβῶνα καλεῖ, ὀφειλέτην αὐτὸν ἀποδεῖξαι βουλόμενος τοῦ παντὸς, καὶ ἀξιοπιστότερον καὶ ἐντεῦθεν τοῖς παχυτέροις [r] καταστῆσαι τὸν λόγον.

8 Joan xxi. 18. 9 v. 5.

g αὐτὸ A.B. h εἶναι om. B. i ταῖς] τῶν B. ταῖς τῶν F. k οὐ om. A.B. l αὐτὸ A. m παρέχει] πάσχει A. n ὁ] ὃ ὁ (sic) A. o ἔδειξεν B. Sav. marg. p δὲ deest in nostris. q τοῦτο A.B. r καταλῦσαι A.

[10] “ Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες.” Τὸ, “ θαρροῦντες,”
πρὸς τοὺς διωγμοὺς, πρὸς τὰς ἐπιβουλὰς, πρὸς τοὺς θανάτους
τοὺς συνεχεῖς εἴρηται· ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ἐλαύνει σέ τις καὶ
διώκει καὶ ἀναιρεῖ; μὴ καταπέσῃς· ὑπὲρ σοῦ τὸ πᾶν γίνεται·
508 μὴ φοβηθῇς, ἀλλὰ θάρρει. Καὶ γὰρ δι’ ὃ στενάζεις καὶ
ἀλγεῖς, ὅτι φθορᾷ δουλεύεις, τοῦτο ἀναιρεῖ λοιπὸν ἐκ τοῦ
μέσου, καὶ ταχύτερόν σε ταύτης ἀπαλλάττει τῆς δουλείας.
Διὸ καὶ λέγει, “ Θαρροῦντες οὖν πάντοτε,” οὐχὶ ἐν ταῖς ἀνέ-
σεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι, “ καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες
ἐν τῷ σώματι [s] ἀποδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· [11] διὰ πίστεως
γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους· θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν
ἀποδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.”
Τὸ μεῖζον πάντων ὕστερον τέθεικε· τοῦ γὰρ ἄφθαρτον λαβεῖν
τὸ μετὰ Χριστοῦ εἶναι βέλτιον. Ὃ δὲ λέγει, [t] τοῦτό ἐστιν·
B οὐ σβέννυσιν ἡμῶν τὴν ζωὴν ὁ πολεμῶν καὶ ἀναιρῶν· μὴ φοβη-
θῇς· θάρρει κατακοπτόμενος. Οὐ γὰρ μόνον φθορᾶς σε ἀπαλ-
λάττει καὶ βάρους, ἀλλὰ καὶ τῷ κυρίῳ σε παραπέμπει ταχέως.
Διὸ οὐδὲ εἶπεν, ὄντες ἐν τῷ σώματι, ὡς ἐν ἀλλοτρίᾳ ὄντων καὶ
ξένῃ. “ Εἰδότες οὖν ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦ-
μεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν ἐκδημῆσαι
ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.” Εἶδες πῶς
τὰ λυπηρὰ ἀποκρυψάμενος, τὰ ὀνόματα τοῦ θανάτου καὶ τῆς
τελευτῆς, τὰ σφόδρα ποθεινὰ ἀντ’ αὐτῶν τέθεικεν, [u] ἐπιδημίαν
C αὐτὰ καλῶν πρὸς τὸν θεόν· καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι γλυκέα ἀφεὶς,
τὰ τῆς ζωῆς, ἀπὸ τῶν λυπηρῶν αὐτὰ ὠνόμασεν, ἐκδημίαν ἀπὸ
κυρίου τὴν ἐνταῦθα καλέσας ζωήν; Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα
μηδεὶς μήτε τοῖς παροῦσιν ἐμφιλοχωρῇ, ἀλλὰ καὶ βαρύνηται,
μήτε μέλλων τελευτᾶν ἀλύῃ, ἀλλὰ καὶ χαίρῃ, ὡς ἐπὶ μείζονα
ἀπιὼν ἀγαθά. Εἶτα ἵνα μηδεὶς εἴπῃ, ἀκούων ὅτι ἐκδημοῦμεν
ἀπὸ τοῦ κυρίου, τί ταῦτα λέγεις; ἀλλοτριούμεθα οὖν αὐτοῦ
D ἐνταῦθα ὄντες; προδιώρθωσε τοῦτο εἰπὼν, “ Διὰ πίστεως γὰρ
περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.” Καὶ ἐνταῦθα μὲν αὐτὸν ἴσμεν,
ἀλλ’ οὐχ οὕτω σαφῶς. Ὃ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει, [12] “ ἐν ἐσό-
πτρῳ,” καὶ, “ ἐν αἰνίγματι.” “ Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν.”
Βαβαὶ, ποῦ τὸν λόγον περιήγαγεν; εἰς ἐπιθυμίαν ἄκραν τε-
λευτῆς, τὸ φορτικὸν ἡδὺ δείξας, καὶ τὸ ἡδὺ φορτικόν. Τὸ γὰρ,
“ εὐδοκοῦμεν,” ἐπιθυμοῦμεν, φησί. Τί ἐπιθυμοῦμεν; “ Ἐκδη-
μῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς [w] τὸν κύριον.”

[10] v. 6. [11] v. 7, 8. [12] 1 Cor. xiii. 12.

[s] ἐκδημοῦμεν D. Mosq. σ. [t] τοῦτο] τοιοῦτον D. [u] ἐπιδημίαν omnes cum Sav. marg. ἐνδημίαν Edd. [w] τὸν deest in Edd.

Τοῦτο δὲ ἀεὶ ποιεῖ, ὃ καὶ ἔμπροσθεν ἔδειξα, εἰς [x] τἀναντία (605) περιτρέπων τὸν λόγον τῶν ἀντιλεγόντων αὐτῷ. [13] "Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι." Τὸ γὰρ ζητούμενον τοῦτό ἐστι, φησίν· E ἄν τε ἐκεῖ ὦμεν, ἄν τε ἐνταῦθα, κατὰ γνώμην αὐτοῦ ζῆν· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ προηγούμενον. Ὥστε ἐντεῦθεν ἤδη τὴν βασιλείαν ἔχεις ἄνευ δοκιμῆς. Ἵνα γὰρ μὴ πάλιν εἰς τοσαύτην ἐλθόντες ἐπιθυμίαν ἀλύωσι πρὸς τὴν μέλλησιν τῆς [y] ἐπιδημίας, ἐντεῦθεν ἤδη δίδωσιν αὐτοῖς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Τὸ εὐαρέστους εἶναι. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπελθεῖν ἁπλῶς καλὸν, ἀλλὰ τὸ εὐδοκιμοῦντα, δι' ὃ γίνεται καλὸν κἀκεῖνο· οὐδὲ [z] ἁπλῶς τὸ ἐνταῦθα εἶναι βαρὺ, ἀλλὰ τὸ προσκρούοντα. Μὴ τοίνυν νόμιζε τὴν ἐκ τοῦ σώματος ἀπο- 509 δημίαν ἀρκεῖν· ἀρετῆς γὰρ πανταχοῦ χρεία. Ὥσπερ γὰρ εἰπὼν ἀνάστασιν, οὐκ ἀφῆκεν αὐτῇ θαρρεῖν μόνον, λέγων, "Εἴγε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα·" οὕτω καὶ ἀποδημίαν δείξας, ἵνα μὴ νομίσῃς αὐτὴν [a] ἀποχρῆν σοι πρὸς σωτηρίαν, [b] τὸ εὐαρέστους δεῖ εἶναι προσέθηκεν.

Ἐπειδὴ τοίνυν προύτρεψεν ἀπὸ πολλῶν χρηστῶν, λοιπὸν καὶ ἀπὸ τῶν σκυθρωποτέρων φοβεῖ. Τὸ γὰρ συμφέρον καὶ ἐν τῇ κτήσει τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐν τῇ φυγῇ τῶν κακῶν συνίσταται, ὅπερ ἐστὶ γέεννα καὶ βασιλεία. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μείζονα B ἔχει τὴν ἰσχὺν, τὸ φυγεῖν κόλασιν· ἔνθα μὲν γὰρ μέχρι τοῦ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ [c] ζημία, εὐκόλως οἱ πολλοὶ τοῦτο οἴσουσιν· ἂν δὲ καὶ μέχρι τοῦ κακῶς παθεῖν, οὐκέτι· ἔδει μὲν γὰρ [d] ἐκείνην ἀφόρητον νομίζειν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν πολλῶν καὶ τὸ χαμαίζηλον, τοῦτο φαίνεται αὐτοῖς χαλεπώτερον· ἐπεὶ οὖν οὐχ οὕτω διεγείρει τὸν ἀκροατὴν τὸν πολὺν ἡ τῶν ἀγαθῶν δόσις, ὡς ἡ τῶν κολάσεων ἀπειλὴ, ἀναγκαίως ἐνταῦθα καταλύει, λέγων· [14] "Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ C ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ." Εἶτα φοβήσας καὶ κατασείσας τῇ μνήμῃ τοῦ βήματος ἐκείνου τὸν ἀκούοντα, οὐδὲ ἐνταῦθα χωρὶς τῶν χρηστῶν τέθεικε τὰ λυπηρὰ, ἀλλ' ἀνέμιξέ τινα ἡδονὴν, εἰπών· "Ἵνα ἕκαστος κομίσηται τὰ διὰ τοῦ σώματος, [e] ὅσα ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν." Ταῦτα δὲ λέγων, τούς τε κατωρθωκότας καὶ [f] ἐλαυνομένους ἀνιστᾷ ταῖς ἐλπίσι, τούς τε ἀναπεπτωκότας σπουδαιοτέρους ποιεῖ τῷ φό-

13 v. 9. 14 v. 10.

[x] τὰ ἐναντία A. τοὐναντίον B. [y] ἐπιδημίας] + αὐτῆς D. [z] ἁπλῶς τὸ] τὸ ἁπλῶς Edd. [a] ἀποχρῆν B.D.F. Sav. marg. ἀπεχρῆν A. ἀρκεῖν Edd. [b] τὸ om. A. δεῖν pro δεῖ D. [c] ζημία] ἡ ζημία Edd. et sic ex corr. B. [d] κἀκείνην D. [e] ὅσα] πρὸς ἃ D. Mosq. σ. et ex corr. A. [f] ἐλαυνομένους] ἀνισταμένους A. Mox ἐποίει F.

βῳ. Καὶ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως δὲ τῶν σωμάτων ἐβεβαίου
D λόγον. Οὐ γὰρ δήπου τὸ διακονησάμενον εἰς τοῦτο κἀκεῖνο, τῶν ἀμοιβῶν ἔξω στήσεται, φησίν· ἀλλὰ μετὰ τῆς ψυχῆς τὰ μὲν κολάζεται, τὰ δὲ στεφανοῦται. Ἀλλά τινες τῶν αἱρετικῶν φασιν, ὅτι ἕτερον ἐγείρεται σῶμα. Πόθεν, εἰπέ μοι; Ἄλλο ἥμαρτε, καὶ ἄλλο κολάζεται; ἄλλο κατώρθωσε, καὶ ἄλλο στεφανοῦται; Τί δὲ ἐρεῖτε λέγοντι Παύλῳ, "Οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι;" πῶς δὲ τὸ φθαρτὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς καταπίνεται; Οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ἢ τὸ φθαρτὸν σῶμα ὑπὸ τοῦ ἀφθάρτου σώματος· ἀλλ', "ἵνα ἡ φθορὰ ὑπὸ τῆς ζωῆς." Τότε γὰρ τοῦτο γίνεται, ὅταν τὸ αὐτὸ
E [g]ἀναστῇ σῶμα· ἐὰν δὲ ἐκεῖνο ἀφεὶς, ἄλλο κατασκευάσῃ, οὐκέτι καταπίνεται, ἀλλὰ μένει ἡ φθορὰ κρατήσασα. Διὰ τοῦτο οὐ γίνεται τοῦτο, ἀλλὰ δεῖ τὸ φθαρτὸν τοῦτο, τουτέστι, τὸ σῶμα, ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. Τὸ γὰρ σῶμα μέσον ἐστὶ, νῦν μὲν ἐν τούτῳ γενόμενον, ὕστερον δὲ ἐσόμενον ἐν ἐκείνῳ· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ πρώτῳ, ἐπειδὴ τὴν ἀφθαρσίαν λυθῆναι οὐκ [h]ἔνι. [15]"Οὐ γὰρ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ," φησίν· ἐπεὶ πῶς ἔνι ἀφθαρσία; ἀλλὰ τοὐναντίον, καταπίνεται ἡ φθορὰ ὑπὸ τῆς ζωῆς· τοῦτο μὲν γὰρ ἐκείνου περιγίνεται, ἐκεῖνο δὲ τούτου
5 10 οὐκέτι. Ὥσπερ γὰρ κηρὸς λύεται μὲν ὑπὸ [i]πυρὸς, αὐτὸς δὲ οὐκέτι λύει τὸ πῦρ· οὕτω καὶ ἡ φθορὰ τήκεται ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας καὶ ἀφανίζεται, αὕτη δὲ ἐκείνης κρατῆσαι οὐδέποτε δύναται.

[k]Ἀκούσωμεν [l]τοίνυν τῆς Παύλου φωνῆς λεγούσης, ὅτι δεῖ ἡμᾶς παρασταθῆναι τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὑπογράψωμεν ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, καὶ νομίσωμεν αὐτὸ παρεῖναι νῦν, καὶ τὰς εὐθύνας ἀπαιτεῖσθαι. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸ πλατύτερον [m]ἐρῶ. Παῦλος γὰρ, ἐπειδὴ περὶ [n]θλίψεως ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐβούλετο πάλιν θλῖψαι αὐτοὺς, οὐκ ἐνδιέτριψε τῷ λόγῳ· ἀλλ'
B ἐν βραχεῖ τὸ στῦφον εἰπὼν, "Ἕκαστος [o]κομίσεται πρὸς ἃ ἔπραξε," ταχέως παρέδραμε. Νομίσωμεν οὖν αὐτὸ παρεῖναι (606) νῦν, καὶ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς ἀναλογιζέσθω, καὶ ἤδη [p]λογιζέσθω παρεῖναι τὸν δικαστὴν, καὶ πάντα ἀνακαλύπτεσθαι καὶ εἰς μέσον ἄγεσθαι. Οὐ γὰρ παραστῆναι ἡμᾶς ἁπλῶς δεῖ, ἀλλὰ καὶ φανερωθῆναι. Ἆρα οὐκ [q]ἠρυθριάσατε; ἆρα οὐκ ἐξέστητε; Εἰ δὲ νῦν οὔπω τοῦ πράγματος παρόντος, ἀλλὰ

15 1 Cor. xv. 50.

[g] ἀναστῇ omnes, ut Sav. in marg. ἐγείρηται Edd. [h] ἔνι] ἔδει Veron. [i] πυρὸς] τοῦ πυρὸς B. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τῆς φοβερᾶς κρίσεως. Veron. [l] τοίνυν] οὖν A.F. Mox παραστῆναι A.C. [m] ἐρῶ] + νῦν C.D. [n] θλίψεως] ἀναστάσεως Veron. Statim ὁ λόγος ἦν hoc ordine A.B.C.F. ἦν ὁ λόγος vulgo. [o] κομίσηται A.F. [p] λογιζέσθω] ἐννοείτω C.D. [q] ἠρυθριάσατε] ἐφρίξατε C.D.

ἁπλῶς καθ᾽ ὑπόθεσιν δοθέντος καὶ λογισμῷ τυπωθέντος, ἀπω-
λόμεθα ὑπὸ τοῦ συνειδότος· τί ποιήσωμεν, ὅταν παραγένηται,
ὅταν ἡ οἰκουμένη πᾶσα παρῇ, ὅταν ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελοι, C
ὅταν ἐπάλληλοι τάξεις, καὶ δρόμος ἁπάντων, καὶ ἁρπαγαὶ ἐπὶ
τῶν νεφελῶν, καὶ [r]παράταξις [s]τρόμου γέμουσα; ὅταν αἱ
σάλπιγγες αἱ ἐπάλληλοι, αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι φωναί; Εἰ γὰρ
μὴ γέεννα ἦν, τὸ ἐν τοσαύτῃ λαμπρότητι ἀπωσθῆναι, καὶ
ἄτιμον ἀναχωρῆσαι, πόση κόλασις; Καὶ γὰρ εἰ νῦν, βασιλέως
εἰσελαύνοντος καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ, θεωροῦντες ἕκαστος τὴν
ἑαυτοῦ πενίαν, οὐ τοσαύτην ἀπὸ τῆς [t]θέας λαμβάνομεν ἡδονὴν,
[v]ὅσην ἀπὸ τοῦ μηδενὸς μετέχειν τῶν περὶ τὸν βασιλέα, μηδὲ D
ἐγγὺς εἶναι τοῦ κρατοῦντος, ἀθυμίαν ὑπομένομεν, τί τότε
ἔσται; Ἢ μικρὰν εἶναι νομίζεις [w]κόλασιν τὸ μὴ κατατάττε-
σθαι ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ, τὸ μὴ καταξιοῦσθαι τῆς ἀπορρήτου
δόξης, τὸ τῆς πανηγύρεως ἐκείνης καὶ τῶν ἀφράστων ἀγαθῶν
πόρρω που καὶ μακρὰν ἀπερρῖφθαι; Ὅταν δὲ καὶ σκότος ᾖ, καὶ
βρυγμὸς ὀδόντων, καὶ δεσμὰ ἄλυτα, καὶ σκώληξ ἀτελεύτητος,
καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ θλῖψις καὶ στενοχωρία, καὶ γλῶσσαι
τηγανιζόμεναι, καθάπερ ἡ τοῦ πλουσίου, καὶ ὀλοφυρώμεθα,
καὶ μηδεὶς ἀκούῃ, καὶ στένωμεν καὶ βρύχωμεν ὑπὸ τῶν ἀλγηδό-
νων, καὶ μηδεὶς προσέχῃ, καὶ πανταχοῦ βλέπωμεν, καὶ μηδαμοῦ
μηδεὶς ὁ παραμυθούμενος ᾖ· ποῦ τάξομεν τοὺς ἐν τούτοις ὄντας; E
τί δὲ ἐκείνων ἀθλιώτερον τῶν ψυχῶν; τί δὲ ἐλεεινότερον; Εἰ
γὰρ εἰς δεσμωτήριον εἰσιόντες, καὶ τοὺς μὲν αὐχμῶντας ὁρῶντες,
τοὺς δὲ δεδεμένους καὶ πεινῶντας, τοὺς δὲ ἐν σκότῳ [x]κατακε-
κλεισμένους, κατακλώμεθα, φρίττομεν, πάντα ὑπὲρ τοῦ μήποτε
ἐμπεσεῖν ἐκεῖσε πράττομεν· ὅταν ἀπαγώμεθα συρόμενοι εἰς
αὐτὰ τῆς γεέννης τὰ βασανιστήρια, τίνες ἐσόμεθα; Οὐ γὰρ
ἐκ σιδήρου τὰ δεσμὰ ἐκεῖνα, ἀλλ᾽ ἀπὸ πυρὸς οὐδέποτε σβεννυ- 511
μένου· οὐδὲ ὁμότιμοι οἱ ἐφεστῶτες ἡμῖν, οὓς καὶ [y]ἐκμειλίξασθαι
πολλάκις ἔνι, ἀλλ᾽ ἄγγελοι, [z]οἷς οὐδὲ ἀντιβλέψαι θέμις, σφο-
δρῶς ὑπὲρ ὧν τὸν δεσπότην ὑβρίκαμεν ὀργιζόμενοι. Οὐκ ἔστι,
καθάπερ ἐνταῦθα, τοὺς μὲν ἀργύριον, τοὺς δὲ τροφὰς, τοὺς δὲ
λόγους εἰσάγοντας παρακλητικοὺς ἰδεῖν, καὶ παραμυθίας τυχεῖν·
ἀλλὰ πάντα ἀσύγγνωστα ἐκεῖ· κἂν Νῶε ᾖ, κἂν Ἰὼβ, κἂν
Δανιὴλ, καὶ τοὺς οἰκείους ἴδῃ κολαζομένους, οὐ τολμᾷ παραστῆ-
ναι. Καὶ γὰρ [a]καὶ τὴν ἐκ τῆς φύσεως συμπάθειαν τότε
ἀναιρεῖσθαι συμβαίνει. Ἐπειδὴ γὰρ συμβαίνει δικαίους B

[r] παράστασις C.D. [s] τρόμου] δρόμου A.B. [t] θέας] θεωρίας F.
[v] ὅσην] ὅσον A.B. [w] τὴν κόλασιν A. [x] κατακεκλιμένους Veron. [y] μει-
λίξασθαι D.F. Veron. [z] οἷς] οὓς A. Statim ἀντιβλέψαι omnes Codd.
necnon Floril. p. 406. (Tom. xii. p. 613 B.) Edebatur προσβλέψαι.
[a] καὶ om. C.D. Flor.

εἶναι [b]παίδων πατέρας πονηρῶν, καὶ παῖδας πατέρων· ὥστε καθαρὰν εἶναι τὴν ἡδονὴν, καὶ μὴ τῇ τῆς συμπαθείας ἀνάγκῃ κατακλᾶσθαι τοὺς ἀπολαύοντας τῶν ἀγαθῶν, καὶ ταύτην σβέννυσθαι τὴν συμπάθειάν φημι, καὶ αὐτοὺς συναγανακτεῖν τῷ δεσπότῃ κατὰ τῶν οἰκείων σπλάγχνων. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι οἱ τυχόντες, ὅταν ἴδωσι φαύλους τοὺς αὐτῶν παῖδας, ἀποκηρύττουσι καὶ τῆς συγγενείας ἐκτέμνουσι· πολλῷ μᾶλλον οἱ δίκαιοι τότε. Τοιγαροῦν μηδεὶς ἐλπιζέτω χρηστὰ, μὴ [c]ἐργα-
C σάμενός τι χρηστὸν, κἂν μυρίους ἔχῃ προγόνους δικαίους. "Ἕκαστος γὰρ κομίσεται [d]τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξε." Ἐνταῦθά μοι δοκεῖ καὶ τοὺς πορνεύοντας αἰνίττεσθαι, καὶ τὸν ἐκεῖθεν [e]ἐπιτειχίζων φόβον αὐτοῖς· οὐκ ἐκείνοις δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὁτιοῦν πλημμελοῦσι.

Ἀκούωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς. Κἂν πῦρ ἔχῃς ἐπιθυμίας, ἀντίστησον ἐκεῖνο τὸ πῦρ, καὶ τοῦτο εὐθέως κατασβεσθὲν οἰχήσεται. Κἂν βουληθῇς τι φθέγξασθαι ἀπηχὲς, ἐννόησον τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ χαλινὸς ἔσται σοι ὁ φόβος. Κἂν ἁρπάσαι βουληθῇς, ἄκουσον τοῦ δικαστοῦ κελεύοντος καὶ λέγοντος, [16]"Δήσατε αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ ἐκβάλετε
D αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον" καὶ ἐκβαλεῖς καὶ ταύτην οὕτω τὴν ἐπιθυμίαν. Κἂν μεθύῃς καὶ κραιπαλῶν διατελῇς, ἄκουσον τοῦ πλουσίου λέγοντος, [17]"Πέμψον Λάζαρον, ἵνα (607)
ἄκρῳ [f]τῷ δακτύλῳ καταψύξῃ τὴν τηγανιζομένην γλῶσσαν," καὶ οὐ τυγχάνοντος· καὶ ἀποστήσῃ τοῦ πάθους. Εἰ δὲ τρυφῆς ἐρᾷς, ἐννόησον τὴν ἐκεῖ θλῖψιν καὶ [g]τὴν στενοχωρίαν, καὶ οὐδὲ ἐννοήσεις ταύτην. Εἰ [h]δὲ ἀπηνὴς [i]εἶ καὶ ὠμὸς, ἀναμνήσθητι τῶν παρθένων [k]ἐκείνων, αἳ τῶν λαμπάδων αὐταῖς σβεσθεισῶν, οὕτω τοῦ νυμφῶνος ἐξέπεσον, καὶ ταχέως ἔσῃ
E φιλάνθρωπος. Ἀλλὰ νωθρὸς εἶ καὶ παρειμένος; Λογίζου τὸν τὸ τάλαντον κατακρύψαντα, καὶ ἔσῃ πυρὸς σφοδρότερος. Ἀλλὰ κατεσθίει σε ἡ τῆς τοῦ πλησίον [l]οὐσίας ἐπιθυμία; Λογίζου τὸν σκώληκα τὸν ἀτελεύτητον, καὶ εὐκόλως καὶ τοῦτο [m]ἀποθήσῃ τὸ νόσημα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατορθώσεις. Οὐδὲν γὰρ φορτικὸν οὐδὲ ἐπαχθὲς ἐπέταξε. Πόθεν οὖν ἡμῖν φορτικὰ φαίνεται τὰ [n]ἐπιτάγματα; Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ῥαθυ-

[16] Matth. xxii. 13. [17] Luc. xvi. 24.

[b] Vid. Annot. [c] ἐργασάμενος A.B.C. Flor. Legebatur ἐργαζόμενος. [d] Sic Codd. omnes. Edebatur inverso ordine πρὸς ἃ ἔπραξε τὰ διὰ τοῦ σώματος. Post ἔπραξε addunt εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακὸν C.D. [e] ἐπιτειχίζειν C.F. καὶ τὸν ἐκεῖθεν φόβον ἐπιτειχίζειν αὐτῶν· οὐκ F. [f] τοῦ δακτύλου A. [g] τὴν om. B.C. Mox οὐδὲ ἐνν. C.D. et ex corr. B. οὐδὲν ἐνν. vulgo. [h] δὲ] + καὶ F. [i] εἶ] ἢ A. ἦ F. [k] ἐκείνων abest ab omnibus nostris, sed tuetur Floril. Mox αὐτῶν pro αὐταῖς D. [l] οὐσίας] περιουσίας Veron. [m] ἀποθήσῃ A.B.C.F. ἀποθήσεις vulgo. [n] ἐπιτάγματα] + φησὶν C.D.

μίας. Ὥσπερ [o]γὰρ ἐὰν σπουδάζωμεν, καὶ τὰ δοκοῦντα ἀφό-
ρητα εἶναι, κοῦφα ἔσται καὶ ῥᾴδια· οὕτως ἐὰν ῥαθυμῶμεν, 512
καὶ τὰ φορητὰ δύσκολα ἡμῖν φανεῖται. Ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα
λογισάμενοι, μὴ τρυφῶντας ἐννοῶμεν, ἀλλὰ τί τὸ τέλος αὐτῶν·
ἐνταῦθα [p]μὲν κόπρος καὶ πολυσαρκία, ἐκεῖ δὲ σκώληξ καὶ πῦρ.
Μὴ τοὺς ἁρπάζοντας, ἀλλὰ τί τὸ τέλος αὐτῶν· φροντίδες
ἐνταῦθα καὶ φόβοι καὶ ἀγωνίαι, ἐκεῖ δὲ δεσμὰ ἄλυτα. Μὴ
τοὺς δόξης ἐρῶντας, ἀλλὰ τί τὸ ἐκ τούτων τικτόμενον· δου-
λεῖαι ἐνταῦθα καὶ εἰρωνεῖαι, ἐκεῖ δὲ καὶ ζημία ἀφόρητος, καὶ
τὸ ἐμπυρίζεσθαι διηνεκῶς. Ἂν [q]γὰρ οὕτως ἑαυτοῖς διαλεγώ- B
μεθα, καὶ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπᾴδωμεν συνεχῶς ταῖς πονη-
ραῖς ἡμῶν ἐπιθυμίαις, ταχέως καὶ τὸν τῶν παρόντων ἐκβαλοῦ-
μεν ἔρωτα, καὶ τὸν τῶν μελλόντων ἀνάψομεν. Ἀνάψωμεν
τοίνυν αὐτὸν, καὶ ἐκκαύσωμεν. Εἰ γὰρ ἡ ἔννοια αὐτῶν, καίτοιγε
ἀμυδρά τις οὖσα, τοσαύτην παρέχει τὴν ἡδονήν· ἐννόησον ὅσην
αὐτὴ ἡ πεῖρα ἡ σαφὴς οἴσει τὴν εὐφροσύνην ἡμῖν. Μακάριοι
καὶ τρισμακάριοι καὶ πολλάκις τοῦτο οἱ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύ-
οντες ἐκείνων· ὥσπερ οὖν ἐλεεινοὶ καὶ τρισάθλιοι οἱ τἀναντία
τούτων ὑπομένοντες. Ἵν᾽ οὖν μὴ τούτων, ἀλλ᾽ ἐκείνων γενώ-
μεθα, ἑλώμεθα τὴν ἀρετήν. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν μελλόντων C
ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι᾽
οὗ καὶ μεθ᾽ οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος,
τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

[1] Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ
δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν D
πεφανερῶσθαι.

[a]Ταῦτ᾽ οὖν εἰδότες, φησὶ, τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο τὸ [b]φο-
βερὸν, πάντα πράττομεν ὥστε μὴ δοῦναι ὑμῖν λαβὴν, μηδὲ
πρόσκομμα, μηδὲ ψευδῆ τινα ὑποψίαν πονηρᾶς πράξεως καθ᾽
ἡμῶν. Εἶδες πολιτείας ἀκρίβειαν, [c]καὶ σπουδὴν ψυχῆς κηδε-
μονικῆς; Οὐ γὰρ δὴ μόνον, ἂν πονηρόν τι πράξωμεν, φησὶν,
ἐγκαλούμεθα· ἀλλὰ κἂν μὴ πράξωμεν, ὑποπτευθῶμεν δὲ, καὶ

[1] Cap. V. v. 11.

[o] γὰρ] οὖν B. [p] μὲν] + γὰρ C.D. [q] γὰρ om. C.D.
[a] Ταῦτ᾽ οὖν omnes. Ταῦτα οὖν Edd. [b] φοβερὸν] + τὸν ἀπαραλόγιστον δικαστὴν D. [c] καὶ] εἶδες D.

κύριοι τὴν ὑποψίαν ὄντες ἀποκρούσασθαι, καταφρονήσωμεν,
E δίκην τίνομεν. [2] "Οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν." Ὅρα πῶς συνεχῶς διορθοῦται τὴν τοῦ δοκεῖν ἐγκωμιάζειν ἑαυτὸν ὑπόνοιαν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω [d] προσίσταται τοῖς ἀκούουσιν, ὡς τὸ περὶ ἑαυτοῦ τινα λέγειν μεγάλα καὶ θαυμαστά. Ἐπεὶ οὖν ἠναγκάζετο εἰς ταύτην [e] τῶν λόγων ἐμπίπτειν τὴν ὑπόθεσιν, ἐπιδιορθώσει κέχρηται λέγων, ὅτι τοῦτο δι' ὑμᾶς ποιοῦμεν, οὐ δι' ἡμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ἔχητε καλλωπίζεσθαι, οὐχ ἵνα ἡμεῖς. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλὰ διὰ τοὺς ψευδαποστόλους. Διὸ [f] καὶ ἐπήγαγε·
513 "Πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ." Εἶδες πῶς αὐτοὺς [g] ἀπέστησεν ἐκείνων, καὶ πρὸς [h] αὐτὸν εἵλκυσεν, ἐνδειξάμενος, ὅτι καὶ αὐτοὶ ποθοῦσιν οἱ Κορίνθιοι λαβεῖν τινα ἀφορμὴν, δι' ἧς δυνήσονται ὑπὲρ [i] αὐτῶν λέγειν, καὶ ἀπολογεῖσθαι τοῖς ἐγκαλοῦσιν; Οὐ γὰρ ἵνα ἡμεῖς καυχησώμεθα, φησὶ, (608) ταῦτά φαμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς ἔχητε ἐλευθεροστομεῖν ὑπὲρ ἡμῶν· ὅπερ πολλὴν αὐτοῖς ἐστι μαρτυροῦντος ἀγάπην· καὶ οὐχ ἵνα ἁπλῶς καυχήσησθε, ἀλλ' ἵνα μὴ παρασυρῆτε. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει σαφῶς, ἑτέρως δὲ καὶ ἡμερώτερον μεθοδεύει τὸν λόγον,
B καὶ χωρὶς τοῦ πλῆξαι ἐκείνους, λέγων· "Ἵνα ἔχητε καυχᾶσθαι πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους." Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς κελεύει ποιεῖν, αἰτίας οὐκ οὔσης, ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνοι ἑαυτοὺς ἐπαίρωσι· πανταχοῦ γὰρ τὸν καιρὸν ἐπιζητεῖ. Οὐ τοίνυν ἵνα ἑαυτὸν δείξῃ λαμπρὸν, ἀλλ' ἵνα ἐκείνους [k] παύσῃ ἀτόπως καὶ ἐπὶ βλάβῃ τούτων τῷ πράγματι χρωμένους, τοῦτο ποιεῖ. Τί δέ ἐστιν, "ἐν προσώπῳ;" Ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἐν τοῖς πρὸς ἐπίδειξιν. Τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν ἐκεῖνοι, πρὸς φιλοτιμίαν πάντα ποιοῦντες, καὶ ἔνδοθεν ὄντες κενοὶ, καὶ εὐλαβείας μὲν ἔχοντες
C πρόσωπον, καὶ σεμνοὶ [l] φαινόμενοι, ἔργων δὲ ἀγαθῶν ἔρημοι καθεστῶτες.

[3] "Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν." Ἄν τέ τι, φησὶ, μέγα φθεγξώμεθα· ἔκστασιν γὰρ τοῦτο καλεῖ, ὥσπερ οὖν καὶ ἀλλαχοῦ ἀφροσύνην· διὰ τὸν θεὸν τοῦτο ποιοῦμεν, ἵνα μὴ ὑμεῖς νομίζοντες ἡμᾶς εὐτελεῖς, καταφρονήσητε, καὶ ἀπόλησθε· ἄν τε μέτριόν τι καὶ ταπεινὸν, δι' ὑμᾶς, ἵνα μάθητε ταπεινοφρονεῖν. Ἢ καὶ ἐκεῖνο πάλιν φησίν. Εἰ μὲν μαί-

[2] v. 12. [3] v. 13.

[d] προΐσταται A. [e] τῶν λόγων A.B.D. *in horum sermonum materiem* Vetus. Legebatur τὸν λόγον. [f] καὶ om. A.B.F. [g] ἀπεστέρησεν Veron. ἀπέστησεν αὐτοὺς inverso ordine A.F. [h] αὐτὸν omnes. ἑαυτὸν Edd. [i] αὐτῶν] Sic omnes nostri cum marg. Sav. αὐτοῦ Edd. [k] παύσῃ om. D. [l] φαινόμενοι] γενόμενοι D.

νεσθαί τις ἡμᾶς νομίζει, ἡμεῖς παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν μισθὸν D
ἀπαιτοῦμεν, δι' ὃν ἐπὶ τούτοις ὑποπτευόμεθα· εἰ δὲ σωφρονεῖν ἡγεῖται, αὐτὸς ἀπολαυέτω τῆς σωφροσύνης ἡμῶν. [m] Καὶ πάλιν ἄλλως. Μαίνεσθαί τις ἡμᾶς φησι; Διὰ τὸν θεὸν τοιαῦτα μαινόμεθα. Διὸ καὶ ἐπάγει· [4] "Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο." Οὐ γὰρ ὁ τῶν μελλόντων φόβος [n] μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἤδη γεγενημένα οὐκ ἀφίησιν ἡμᾶς ῥᾳθυμῆσαι, οὐδὲ ὑπνῶσαι, ἀλλὰ διανίστησι πρὸς τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν πόνους, καὶ ὠθεῖ. Καὶ τίνα ἐστὶ τὰ ἤδη γεγενημένα; "Ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον." Οὐκοῦν ὡς πάντων ἀπολομένων, [o] φησίν. Οὐ E
γὰρ ἂν, εἰ μὴ πάντες ἀπέθανον, ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν. Ἐνταῦθα γάρ εἰσιν αἱ τῆς σωτηρίας ἀφορμαὶ, ἐκεῖ δὲ οὐκέτι. Διὰ τοῦτό φησι, "Συνέχει ἡμᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ," καὶ οὐκ ἀφίησιν [p] ἡμᾶς ἡσυχάζειν. Ἐσχάτης γάρ ἐστιν ἀθλιότητος, καὶ γεέννης αὐτῆς χαλεπώτερον, αὐτοῦ πρᾶγμα τοσοῦτον ἐπιδειξαμένου, εὑρεθῆναί τινας μετὰ τὴν τοσαύτην αὐτοῦ πρόνοιαν μηδὲν καρπουμένους. [q] Καὶ γὰρ πολλὴ τῆς ἀγάπης ἡ ὑπερβολὴ, [r] καὶ τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοσαύτης οἰκουμένης, καὶ οὕτω 514
διακειμένης [s] ἀποθανεῖν. [5] "Ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι." Εἰ τοίνυν οὐ δεῖ ἡμᾶς ἑαυτοῖς ζῆν, μὴ ταράττεσθε, φησὶ, μηδὲ θορυβεῖσθε κινδύνων ἐπιόντων καὶ θανάτων. Καὶ λογισμὸν δὲ τίθησιν ἀναμφίβολον, δι' οὗ δείκνυσιν ὀφειλὴν τὸ πρᾶγμα ὄν. Εἰ γὰρ [t] δι' αὐτὸν ζῶμεν ἀποθανόντες, αὐτῷ ζῆν ὀφείλομεν δι' ὃν ζῶμεν. Καὶ δοκεῖ μὲν ἓν εἶναι τὸ εἰρημένον, εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, δύο ταῦτά ἐστιν· ἓν μὲν, ὅτι [u] δι' αὐτὸν B
ζῶμεν, ἕτερον δὲ, ὅτι αὐτὸς δι' ἡμᾶς ἀπέθανεν· ὧν ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἱκανὸν ὑπευθύνους ποιῆσαι· ὅταν δὲ καὶ ἀμφότερα συνέλθῃ, ἐννόησον ἡλίκον ἐστὶ τὸ ὀφείλημα. Μᾶλλον δὲ καὶ τρία ταῦτά ἐστι. Καὶ γὰρ τὴν ἀπαρχὴν διὰ σὲ ἀνέστησε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε· διὸ [w] καὶ προσέθηκε, "τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθάνοντι καὶ ἐγερθέντι."

[6] "Ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα." Εἰ γὰρ πάντες ἀπέθανον, καὶ πάντες ἀνέστησαν, καὶ ἀπέθανον

[4] v. 14. [5] v. 15. [6] v. 16.

[m] καὶ] ἢ καὶ D. [n] μόνον φησὶν] Sic A.B.F. τοῦτό φησιν D. φησὶ μόνον Edd. [o] φησὶν] τοῦτό φησιν D. [p] ἡμᾶς om. D. [q] καὶ γὰρ om. D. [r] καὶ] + γὰρ D. [s] ἀποθανεῖν] + τῆς τοσαύτης ἀγάπης ἐστὶν ἐνδεικτικὸν D. [t] Edebatur δι' αὐτοῦ ζῶμεν ἀποθανόντος. δι' αὐτὸν habent A.B.F. δι' αὐτῶν D. ἀποθανόντες autem ex utroque Vindobonensi, ex Parisinis nihil notatum. [u] δι' αὐτοῦ A. [w] καὶ om. F. et a pr. manu B.

μὲν οὕτως ὡς τῆς ἁμαρτίας ἡ τυραννὶς κατεδίκαζεν, ἀνέστησαν
δὲ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος
C ἁγίου· εἰκότως φησὶν, οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα τῶν πιστῶν.
Τί γὰρ εἰ καὶ ἐν σαρκί εἰσιν; Ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἐκείνη ἡ σαρκικὴ
ἀπώλετο, καὶ ἄνωθεν ἐγεννήθημεν [x] πνεύματι, καὶ ἑτέραν οἴδα- (609)
μεν πολιτείαν καὶ διαγωγὴν καὶ ζωὴν καὶ κατάστασιν, τὴν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς. [y] Καὶ πάλιν τούτου αὐτοῦ ἀρχηγὸν τὸν Χρι-
στὸν ὄντα δείκνυσι· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν
κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν." Τί οὖν,
D εἰπέ μοι; τὴν σάρκα ἀπέθετο, καὶ [z] νῦν οὐκ ἔστι μετὰ τοῦ
σώματος; Ἄπαγε· καὶ γὰρ καὶ νῦν ἐν σαρκί ἐστιν. [7] "Οὗτος
γὰρ ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' [a] ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως
ἐλεύσεται." Οὕτω· πῶς; Ἐν σαρκὶ, μετὰ τοῦ σώματος.
[b] Πῶς οὖν φησιν, "Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν,
ἀλλὰ νῦν οὐκέτι;" [c] Ἡμῶν μὲν γὰρ τὸ κατὰ σάρκα, [d] τὸ ἐν
ἁμαρτίαις εἶναι· τὸ δὲ μὴ κατὰ σάρκα, τὸ μὴ ἐν ἁμαρτίαις
[e] εἶναι· Χριστοῦ δὲ τὸ κατὰ σάρκα, τὸ ἐν τοῖς παθήμασιν
εἶναι τῆς [f] φύσεως, οἷον, ἐν τῷ διψῆν, ἐν τῷ πεινῆν, ἐν τῷ
κοπιᾶν, ἐν τῷ καθεύδειν. [8] "Ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ
E [g] δόλος εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ." Διὸ καὶ ἔλεγε, [9] "Τίς
ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;" καὶ πάλιν, "Ἔρχεται ὁ
ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. Τὸ [h] δὲ
μὴ κατὰ σάρκα, τὸ καὶ τούτων ἀπηλλάχθαι λοιπὸν, οὐ τὸ
ἐκτὸς [i] σαρκὸς εἶναι. Καὶ γὰρ μετὰ ταύτης ἔρχεται κρίνων
τὴν οἰκουμένην, ἀπαθῆ αὐτὴν ἔχων καὶ ἀκήρατον. Εἰς ὃ καὶ
ἡμεῖς βαδιούμεθα, συμμόρφου τοῦ σώματος ἡμῖν γενομένου τῷ
σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ.

[10] "Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις." Ἐπειδὴ γὰρ
ἀπὸ τῆς ἀγάπης προέτρεψεν εἰς ἀρετὴν, λοιπὸν καὶ ἐξ αὐτῶν
515 τῶν πραγμάτων εἰς τοῦτο ἐνάγει· διὸ καὶ ἐπήγαγεν," Εἴ τις
ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις." Εἴ τις ἐπίστευσεν αὐτῷ, φησὶν, εἰς
ἑτέραν [k] ἦλθε δημιουργίαν· καὶ γὰρ ἄνωθεν ἐγεννήθη διὰ πνεύ-
ματος. Ὥστε καὶ διὰ τοῦτο, φησὶν, ὀφείλομεν αὐτῷ ζῆν, οὐχ
ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἑαυτῶν μόνον, οὐδ' ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν
μόνον, [l] οὐδ' ὅτι ἀνέστησεν ἡμῶν τὴν ἀπαρχὴν μόνον, ἀλλ' ὅτι

7 Act. i. 11. 8 1 Pet. ii. 22. 9 Joan. viii. 46. xiv. 30. 10 v. 17.

[x] πνεύματι] ἐν πνεύματι Edd. καὶ γὰρ ἄνωθεν μὲν ἐγέν. πνεύματι, ἑτέραν δὲ οἴδ. D. [y] καὶ] διὸ D. Mox τὸν Χριστὸν om. F. [z] νῦν om. A. [a] ἡμῶν D. [b] πῶς] ὡς F. [c] ἡμῶν μὲν γὰρ] ὅτι ἡμῶν μὲν δὴ D. [d] τὸ ἐν . . τὸ μὴ ἐν] τοῦ ἐν . . τοῦ μὴ ἐν D. [e] εἶναι] + ἐστὶν ἐμφαντικὸν D. [f] φύσεως] + δηλοῖ D. [g] δόλος εὑρέθη A.D.F. εὑρέθη δόλος vulgo. [h] δὲ] οὖν D. καὶ ante τούτων om. id. [i] σαρκὸς] + φησὶν D. [k] ἦλθε] διῆλθε A. [l] οὐδ'] οὐχ D.

[m] καὶ εἰς ἄλλην ἤλθομεν ζωήν. Ὅρα πόσα δικαιώματα τοῦ
καλῶς ζῆν τίθησι. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παχυτέρῳ ὀνόματι
καλεῖ τὴν διόρθωσιν, ἵνα πολλὴν δείξῃ τὴν μετάστασιν καὶ τὴν
μεταβολήν. Εἶτα περαιτέρω ἐπεξιὼν τῷ εἰρημένῳ, καὶ δεικνὺς B
πῶς καινὴ κτίσις, "Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, φησὶν, ἰδοὺ γέγονε
[n] καινὰ τὰ πάντα." Ποῖα ἀρχαῖα; Ἤτοι τὰ ἁμαρτήματά
φησι, καὶ τὰς ἀσεβείας, ἢ τὰ Ἰουδαϊκὰ πάντα· μᾶλλον δὲ καὶ
ταῦτα κἀκεῖνά [o] φησιν. "Ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα."
[10] "Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ." [p] Οὐδὲν ἐξ ἡμῶν. Καὶ γὰρ
ἄφεσις ἁμαρτημάτων, καὶ υἱοθεσία, καὶ [q] δόξα ἄφατος ἐξ αὐτοῦ
ἡμῖν δεδώρηται. Οὐκέτι [r] γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοὺς προτρέπει. Σκόπει δέ.
[s] Εἶπεν, ὅτι μέλλομεν ἀνίστασθαι, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν χωρεῖν, C
καὶ οἰκίαν ἔχειν αἰώνιον· ἀλλ' ἐπειδὴ μείζονα ἰσχὺν εἰς τὸ
προτρέψαι ἔχει τὰ παρόντα τῶν μελλόντων πρὸς τοὺς μὴ
πιστεύοντας τούτοις, ὡς δεῖ πιστεύειν, δείκνυσιν ὅσα καὶ ἤδη
ἔλαβον, καὶ τίνες ὄντες. Τίνες οὖν ὄντες ἔλαβον; Νεκροὶ
πάντες· "πάντες γὰρ, φησὶν, ἀπέθανον," καὶ, "ὑπὲρ πάντων
ἀπέθανεν·" οὕτω πάντας ὁμοίως ἠγάπα· πεπαλαιωμένοι, γεγη-
ρακότες ἅπαντες τοῖς κακοῖς. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ψυχὴ καινή·
ἐκαθάρθη γάρ· καὶ σῶμα καινὸν, καὶ λατρεία καινὴ, καὶ ἐπαγ-
γελίαι καιναὶ, καὶ [t] διαθήκη, καὶ ζωὴ, καὶ τράπεζα, καὶ στολὴ, D
καὶ πάντα καινὰ ἁπλῶς. Καὶ γὰρ ἀντὶ τῆς κάτω Ἱερουσαλὴμ
ἐλάβομεν τὴν ἄνω μητρόπολιν, καὶ ἀντὶ ναοῦ αἰσθητοῦ ναὸν
εἴδομεν πνευματικὸν, ἀντὶ πλακῶν λιθίνων σαρκίνας, ἀντὶ περι-
τομῆς βάπτισμα, ἀντὶ τοῦ μάννα σῶμα δεσποτικὸν, ἀντὶ
ὕδατος [u] ἀπὸ πέτρας αἷμα ἀπὸ πλευρᾶς, ἀντὶ ῥάβδου Μωϋσέως
ἢ Ἀαρὼν τὸν σταυρὸν, ἀντὶ [w] τῆς ἐπαγγελίας τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, ἀντὶ μυρίων ἱερέων ἕνα ἀρχιερέα, ἀντὶ ἀμνοῦ
ἀλόγου ἀμνὸν πνευματικόν. [x] Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λογι- E
ζόμενος [y] ἔλεγε, "Καινὰ τὰ πάντα." Ταῦτα δὲ πάντα ἐκ τοῦ
θεοῦ διὰ [z] Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ δωρεᾶς. Διὸ καὶ ἐπήγαγε·
"Τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος
(610) ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς." Ἀπὸ γὰρ τούτου πάντα

[10] v. 18.

[m] καὶ] + ἡμεῖς A.F. [n] καινὰ τὰ π.] τὰ π. καινὰ B.F. Mox καινὰ τὰ π. omnes, ubi edebatur τὰ π. κ. [o] φησὶν] δηλοῖ τὸ D. [p] οὐδὲν] + φησὶν D. [q] ἡ δόξα vulgo: sed articulo carent B.D. Statim ἄφατος A.D. et Interpp. Edebatur ἄφθαρτος. [r] γὰρ om. D. [s] εἶπεν om. D. [t] διαθήκη] διαθῆκαι D. διαθήκη καινὴ B. [u] ἀπὸ] τῆς B.F. et Sav. marg. [w] τῆς] γῆς Cat. γῆς τῆς B. [x] ταῦτα] + ἄρα D. [y] ἔλεγε] εἶπε τὸ D. [z] Χριστοῦ] + φησὶ D.

τὰ ἀγαθά. Ὁ γὰρ φίλους ἡμᾶς ποιήσας, αὐτὸς καὶ τῶν ἄλλων
αἴτιος, ἃ τοῖς φίλοις ἔδωκεν ὁ θεός. Οὐ γὰρ ἀφεὶς μένειν
ἐχθροὺς, οὕτως ἡμᾶς ἠμείψατο, ἀλλὰ φίλους ποιήσας ἑαυτῷ.
Ὅταν δὲ εἴπω, ὅτι Χριστὸς αἴτιος τῆς καταλλαγῆς, καὶ τὸν
πατέρα λέγω· [a] ὅταν εἴπω τὸν πατέρα δεδωκέναι, καὶ τὸν υἱὸν
516 λέγω. [11] "Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο·" καὶ τούτου δὲ
αὐτὸς αἴτιος. Οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτῷ προσεδράμομεν, ἀλλ' αὐτὸς
ἡμᾶς ἐκάλεσε. [b] Πῶς ἐκάλεσε; Διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ σφαγῆς.
"Καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς." Πάλιν
ἐνταῦθα δείκνυσι τὸ τῶν ἀποστόλων ἀξίωμα, [c] δεικνὺς ἡλίκον
πρᾶγμα ἐνεχειρίσθησαν, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τὴν ὑπερ-
βολήν. Οὐδὲ γὰρ, ἐπειδὴ παρήκουσαν τοῦ ἐλθόντος πρεσβευ-
τοῦ, παρωξύνθη καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπιμένει παρακαλῶν
B καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων. Τίς [d] ἂν ταύτην ἀξίως [e] ἐκ-
πλαγείη τὴν κηδεμονίαν; Ἐσφάγη ὁ υἱὸς ἐπὶ καταλλαγὰς
ἐλθὼν, ὁ γνήσιος καὶ μονογενὴς, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη
τοὺς ἀνηρηκότας ὁ πατὴρ, οὐδὲ εἶπεν, ἔπεμψα τὸν υἱόν μου
πρεσβευσόμενον, οἱ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἠθέλησαν ἀκοῦσαι, ἀλλὰ
καὶ ἀνεῖλον καὶ ἐσταύρωσαν· ἄξιον αὐτοὺς ἀφεῖναι λοιπόν·
ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀπῆλθεν, ἡμῖν τὸ πρᾶγμα
ἐπίστευσε. "Δόντος γὰρ ἡμῖν, [f] φησὶ, τὴν διακονίαν τῆς
καταλλαγῆς."

[12] "Ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ,
C μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν." Εἶδες ἀγά-
πην πάντα λόγον, [g] πάντα ὑπερβαίνουσαν νοῦν; Τίς ὁ ὑβρι-
σμένος; Αὐτός. Τίς ὁ πρῶτος ἐλθὼν εἰς καταλλαγάς;
Αὐτός. Καὶ μὴν τὸν υἱὸν ἔπεμψε, φησὶν, οὐκ αὐτὸς ἦλθε.
Τὸν υἱὸν μὲν ἔπεμψεν, οὐκ αὐτὸς δὲ παρεκάλει μόνον, ἀλλὰ
καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πατήρ· διὸ ἔλεγεν, ὅτι ὁ θεὸς
ἦν ὁ καταλλάσσων ἑαυτῷ τὸν κόσμον ἐν Χριστῷ· τουτέστι,
διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "τοῦ δόντος ἡμῖν
τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς," ἐπιδιορθώσει κέχρηται, λέγων·
D μὴ νομίσητε, ὅτι ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τοῦ πράγματος αὐθένται·
διάκονοί ἐσμεν· ὁ δὲ τὸ πᾶν ἐργαζόμενος θεός ἐστιν, ὁ διὰ
τοῦ μονογενοῦς τὴν οἰκουμένην καταλλάξας. Καὶ πῶς κατήλ-
λαξεν ἑαυτῷ; Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, οὐχ ὅτι φίλος
ἐγένετο μόνον, [h] ἀλλ' ὅτι καὶ οὕτω φίλος. Οὕτω· πῶς;
Ἀφεὶς αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα· ἄλλως γὰρ οὐκ ἦν. Διὸ

[11] Joan. i. 3. [12] v. 19.

[a] ὅταν] + δὲ B. [b] πῶς ἐκάλεσε om. D. [c] δεικνὺς] δηλῶν D. [d] ἂν] οὖν F. [e] ἐκπλ.] οὐκ ἐκπλ. A. [f] φησὶ om. F. [g] πάντα] καὶ πάντα F. Mox νοῦν om. A. [h] ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ A.F.

[i]καὶ ἐπήγαγε· "Μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα
αὐτῶν." Καὶ γὰρ εἰ ἠθέλησεν ἀπαιτῆσαι λόγον τῶν πεπλημ-
μελημένων, πάντες ἂν ἀπωλόμεθα· οἱ γὰρ πάντες ἀπέθανον.
Ἀλλ' ὅμως τοσούτων ὄντων τῶν ἁμαρτημάτων, οὐ μόνον
οὐκ ἀπήτησε δίκην, ἀλλὰ [k]καὶ κατηλλάγη· οὐ μόνον ἀφῆκεν, E
ἀλλ' [l]οὐδὲ ἐλογίσατο. Οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀφιέναι χρὴ τοῖς
ἐχθροῖς, ἵνα τῆς αὐτῆς καὶ [m]αὐτοὶ [n]τύχωμεν ἀφέσεως. "Καὶ
θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς." Οὐδὲ γὰρ
ἡμεῖς ἐπί τι φορτικὸν ἤλθομεν νῦν, ἀλλ' ἵνα φίλους πάντας
ποιήσωμεν τῷ θεῷ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμοὶ, φησὶν, οὐκ ἐπείσθησαν,
παραμείνατε παρακαλοῦντες ὑμεῖς, ἕως ἂν πείσητε. [o]Διὸ καὶ
ἐπήγαγεν· [13]"Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ
παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· [p]δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλά-
γητε τῷ θεῷ." Εἶδες πῶς ἦρε τὸ πρᾶγμα, τὸν Χριστὸν 517
εἰσαγαγὼν τιθέντα τὴν ἱκετηρίαν ταύτην; μᾶλλον δὲ οὐχὶ
τὸν Χριστὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα; Ὃ [q]γὰρ λέγει,
[r]τοῦτό ἐστιν· ἔπεμψε τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ παρακαλέσαι, καὶ
πρεσβεύσασθαι πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ὑπὲρ [s]αὐτοῦ.
Ἐπεὶ οὖν σφαγεὶς ἐκεῖνος ἀπῆλθεν, ἡμεῖς διεδεξάμεθα τὴν
πρεσβείαν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς παρακαλοῦμεν ὑμᾶς.
Τοσούτου τιμᾶται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅτι καὶ τὸν υἱὸν
ἐπέδωκε, καὶ ταῦτα εἰδὼς [t]ὅτι σφαγήσεται, καὶ ἀποστόλους
ἡμᾶς δι' ὑμᾶς ἐποίησεν· ὥστε εἰκότως ἔλεγε, [14]"Πάντα δι' B
ὑμᾶς." "Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν·" τουτέστιν, ἀντὶ
τοῦ Χριστοῦ· ἡμεῖς γὰρ ἀνεδεξάμεθα τὰ ἐκείνου. Εἰ δὲ μέγα
σοι δοκεῖ τοῦτο εἶναι, ἄκουσον καὶ τῶν ἑξῆς, δι' ὧν δείκνυσιν,
(611) ὅτι οὐκ ἀντ' αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ τοῦ πατρὸς τοῦτο
ποιοῦσι. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπήγαγεν, "ὡς τοῦ θεοῦ παρα-
καλοῦντος δι' ἡμῶν." Οὐ γὰρ διὰ τοῦ υἱοῦ [v]αὐτοῦ παρακαλεῖ
μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμῶν τῶν τὸ [w]τοῦ υἱοῦ ἀναδεξαμένων
ἔργον. Μὴ τοίνυν νομίσητε, φησὶν, ὑφ' ἡμῶν ἀξιοῦσθαι·
αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὑμᾶς παρακαλεῖ, αὐτὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ C
πατὴρ δι' ἡμῶν. Τί ταύτης [x]γένοιτ' ἂν τῆς ὑπερβολῆς ἴσον;
[y]Ὑβρίσθη μυρία εὐεργετήσας· ὑβρισθεὶς οὐ μόνον οὐκ ἀπήτησε

[13] v. 20. [14] 2 Cor. iv. 15.

[i] καὶ] + τοῦτο δηλῶν D. [k] καὶ om. F. [l] οὐδὲ] οὐδὲν D. [m] αὐτοὶ] ἡμεῖς F. καὶ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς inverso ordine B.D. [n] τύχωμεν] τύχωσι τῆς A. [o] διὸ καὶ ἐπήγ.] εἶτα ἐπάγει D. [p] δεόμενοι D. Mosq. σ. [q] γὰρ] δὲ F. [r] τοῦτο] τοιοῦτον D.F. [s] αὐτοῦ B.D. αὐτοῦ vulgo. [t] ὅτι] + καὶ B. Sav. marg. [v] αὐτοῦ om. A. [w] τοῦ υἱοῦ omnes cum Sav. marg. ἐκείνου Edd. Statim ἀναδιαδεξαμένων Veron. [x] τῆς ὑπερβολῆς γένοιτ' αν inverso ordine Edd. [y] Post ἴσον legebatur αὐτὸς γὰρ ὁ μυρία εὐεργετήσας, ὑβρισθείς. Quod nos edidimus, habent omnes Codd. cum Sav. marg. et Vet.

δίκην, ἀλλὰ καὶ ἔδωκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἵνα καταλλαγῶμεν. Οὐ
κατηλλάγησαν οἱ δεξάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἔσφαξαν. Πάλιν ἔπεμ-
ψεν ἑτέρους πρέσβεις παρακαλοῦντας· καὶ [z]τούτων πεμφθέν-
των, αὐτός ἐστιν ὁ ἀξιῶν. Τί δὲ ἀξιοῖ; "Καταλλάγητε τῷ
θεῷ." [a]Καὶ οὐκ εἶπε, καταλλάξατε ἑαυτοῖς τὸν θεόν· οὐ γὰρ
ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐχθραίνων, ἀλλ' ὑμεῖς· θεὸς γὰρ οὐδέποτε ἐχ-
D θραίνει. Καὶ δικαιολογούμενος δὲ, καθάπερ πρεσβευτὴς [b]ἀπο-
σταλεὶς, [15]"Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ [c]ἡμῶν
ἁμαρτίαν ἐποίησε," φησίν. Οὐ λέγω τὰ πρότερα, ὅτι ὑβρί-
σατε, ὅτι οὐδὲν ἠδικηκότα, ὅτι εὐεργετήσαντα, ὅτι δίκην οὐκ
ἀπῄτησεν, ὅτι παρακαλεῖ πρῶτος, ὑβρισθεὶς πρῶτος· μηδὲν
ἐκείνων κείσθω τέως. Διὰ τοῦτο μόνον οὐκ ἂν εἴητε δίκαιοι
καταλλαγῆναι, δι' ὅπερ ἐποίησεν εἰς ὑμᾶς νῦν; Καὶ τί ἐποίησε;
"Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, [d]δι' ὑμᾶς ἁμαρτίαν ἐποίησεν."
Εἰ γὰρ μηδὲν ἤνυσε, τοῦτο δὲ μόνον εἰργάσατο, ἐννόησον
ἡλίκον ἦν τὸ ὑπὲρ τῶν ὑβρικότων τὸν υἱὸν δοῦναι. Νυνὶ
E δὲ καὶ μεγάλα κατώρθωσε, καὶ μετὰ τούτων τὸν οὐδὲν ἠδικη-
κότα ὑπὲρ τῶν ἠδικηκότων κολασθῆναι εἴασεν. Ἀλλ' οὐκ
εἶπε τοῦτο, [e]ἀλλ' ὃ πολλῷ τούτου μεῖζόν ἐστι, τοῦτο τέθεικε.
Ποῖον δὴ τοῦτο; "Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν," [f]φησὶ, τὸν
αὐτοδικαιοσύνην ὄντα, "ἁμαρτίαν ἐποίησε" τουτέστιν, ὡς
ἁμαρτωλὸν κατακριθῆναι ἀφῆκεν, ὡς ἐπικατάρατον ἀποθανεῖν.
[16]"Ἐπικατάρατος γὰρ ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου." Τοῦ γὰρ
ἀποθανεῖν τὸ οὕτως ἀποθανεῖν πολλῷ μεῖζον ἦν· ὅπερ καὶ
518 ἀλλαχοῦ αἰνιττόμενός φησιν, [17]"Ὑπήκοος γενόμενος μέχρι
θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ." Οὐδὲ γὰρ κόλασιν [g]εἶχε
μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ αἰσχύνην. Ἐννόησον τοίνυν
ὅσα σοι παρέσχε. Μέγα μὲν γὰρ καὶ τὸ ἁμαρτωλὸν ὄντα
ὑπὲρ ὁτουοῦν ἀποθανεῖν· ὅταν δὲ καὶ δίκαιος ὁ [h]τοῦτο πάσχων
ᾖ, καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ μόνον, ἀλλὰ
καὶ ὡς ἐπικατάρατος, καὶ μὴ ὡς ἐπικατάρατος μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὰ μεγάλα ἡμῖν ἐντεῦθεν χαρίζηται ἀγαθὰ, ἃ μηδέποτε
προσεδοκήσαμεν· "Ἵνα γὰρ γενώμεθα θεοῦ δικαιοσύνη ἐν
αὐτῷ," φησί· ποῖος ταῦτα λόγος, ποῖος [i]ταῦτα παραστῆσαι
B δυνήσεται νοῦς; Τὸν γὰρ δίκαιον, φησὶν, ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν,
ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς ποιήσῃ δικαίους. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ οὕτως
εἶπεν, ἀλλ' ὃ πολλῷ μεῖζον ἦν· οὐ γὰρ ἕξιν ἔθηκεν, ἀλλ'

15 v. 21. 16 Gal. iii. 13. 17 Philipp. ii. 8.

[z] τούτων] + δὲ D. [a] καὶ] καλῶς D. [b] ἀποσταλεὶς] + οὕτως ἐπάγων φησὶ D. [c] ὑμῶν A. Veron. [d] δι' ὑμᾶς] ὑπὲρ ἡμῶν D. [e] Sic omnes. Edebatur ἀλλ' ὃ π. μ. ἐστι τούτου τέθεικε. [f] φησὶ] ἀντὶ τοῦ D. [g] ἔχει A. [h] τοῦτο] ταῦτα A.F. [i] ταῦτα om. D. Deinde νοῦς παραστῆσαι δυνήσεται; id.

αὐτὴν τὴν ποιότητα. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐποίησεν ἁμαρτωλὸν, ἀλλ' ἁμαρτίαν· οὐχὶ τὸν μὴ ἁμαρτόντα μόνον, ἀλλὰ τὸν μηδὲ γνόντα [k]ἁμαρτίαν· ἵνα καὶ ἡμεῖς γενώμεθα, οὐκ εἶπε, δίκαιοι, ἀλλὰ δικαιοσύνη, καὶ θεοῦ δικαιοσύνη. Θεοῦ [l]γάρ ἐστιν αὕτη, ὅταν μὴ ἐξ ἔργων, ὅταν καὶ κηλῖδα ἀνάγκη τινὰ μὴ εὑρεθῆναι, ἀλλ' ἀπὸ χάριτος δικαιωθῶμεν, ἔνθα πᾶσα ἁμαρτία C
ἠφάνισται. Τοῦτο δὲ ὁμοῦ οὔτε ἐπαρθῆναι ἀφίησιν, ἅτε τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν χαρισαμένου, καὶ διδάσκει τοῦ δοθέντος τὸ μέγεθος. Ἐκείνη γὰρ ἡ προτέρα νόμου καὶ ἔργων [m]δικαιοσύνη, αὕτη δὲ θεοῦ δικαιοσύνη.

[n]Ταῦτ' οὖν ἐννοήσαντες φοβηθῶμεν τῆς γεέννης [o]μᾶλλον τὰ ῥήματα ταῦτα, αἰδεσθῶμεν μᾶλλον τῆς βασιλείας τὰ πράγματα· καὶ μὴ νομίσωμεν χαλεπὸν εἶναι τὸ κολάζεσθαι, ἀλλὰ τὸ ἁμαρτάνειν. Καὶ γὰρ αὐτὸς εἰ μὴ ἐκόλαζεν ἡμᾶς, αὐτοὺς ἐχρῆν ἀπαιτῆσαι δίκην ἑαυτοὺς, οὕτως ἀγνώμονας περὶ τὸν εὐεργέτην γενομένους. Νῦν δὲ ἐρωμένην μέν τις ἔχων, πολλάκις D
καὶ ἑαυτὸν κατέσφαξε, μὴ τυχὼν τοῦ ἔρωτος· καὶ τυχὼν δὲ, [p]πεπλημμεληκὼς εἰς αὐτὴν, οὐδὲ ἄξιον ζῆν ἡγεῖται· εἰς δὲ τὸν οὕτω φιλάνθρωπον καὶ ἥμερον ὑβρίζοντες, οὐχ ἑαυτοὺς ἐμβαλοῦμεν εἰς τὸ πῦρ τῆς γεέννης; Εἴπω τι παράδοξον καὶ θαυμαστὸν, καὶ πολλοῖς ἴσως ἄπιστον; Μείζων ἔσται παραμυθία
(612) τῷ κολαζομένῳ μετὰ τὸ παροξῦναι τὸν οὕτω φιλάνθρωπον, ἐὰν νοῦν ἔχῃ, καὶ φιλῇ τὸν δεσπότην, ὡς φιλεῖν δεῖ, ἢ τῷ μὴ κολαζομένῳ. Καὶ τοῦτο [q]καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς συνηθείας ἔστιν ἰδεῖν. Ὁ γὰρ εἰς τὸν φίλτατον ἠδικηκὼς, τότε μάλιστα E
ἀναπαύεται, ὅταν ἑαυτὸν ἀπαιτήσῃ δίκην, καὶ πάθῃ κακῶς. Ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Δαυῒδ ἔλεγεν· [18]"Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, καὶ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα· καὶ οὗτοι τὸ ποίμνιον τί ἐποίησαν; Γενέσθω ἡ χείρ σου [r]ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου." Καὶ ὅτε τὸν Ἀβεσσαλὼμ ἀπώλεσε, δίκην ἑαυτὸν ἀπῄτει τὴν ἐσχάτην· καίτοιγε οὐκ ἦν αὐτὸς ὁ ἠδικηκὼς, ἀλλ' ὁ ἠδικημένος· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ σφόδρα ἐφίλει τὸν ἀπελθόντα, κατέτεινεν ἑαυτὸν ταῖς ὀδύναις, ταύτῃ παραμυθούμενος ἑαυτόν. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν εἰς ὃν οὐκ ἐχρῆν [s]ἁμαρτάνειν, δίκην ἑαυτοὺς ἀπαιτῶμεν. Οὐχ 519

[18] 2 Reg. xxiv. 17.

[k] ἁμαρτίαν] + δηλῶν D. καὶ post ἵνα om. A.B. [l] γάρ ἐστιν αὕτη] δέ ἐστιν δικαιοσύνη D. Idem post δικαιωθῶμεν haec habet: ἔνθα δὲ πᾶσα ἁμ. ἠφάνισται, ἀνάγκη κηλῖδά τινα μὴ εὑρεθῆναι ἐκεῖ. τοῦτο δὲ κ. τ. ἑ. [m] δικαιοσύνη] + ἦν D. [n] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ διακονεῖν τοῖς ἁγίοις, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν τίς ἄξιος, ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν πρὸς πάντας ποιεῖν, κἀκεῖθεν ἐκδέχεσθαι τὰς ἀμοιβάς. Veron. [o] μᾶλλον om. C. ante τῆς γεέννης transp. F. [p] πεπλημ.] + τι C.D. [q] καὶ om. C.D. [r] ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἐπὶ τῷ οἴκῳ B. ἐπ' ἐμοὶ etiam F. [s] ἁμαρτεῖν A.B.C. ἁμαρτεῖν οὐκ ἐχρῆν inverso ord. B.

ὁρᾶτε τοὺς ἀποβαλόντας παῖδας γνησίους, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ κόπτονται καὶ τρίχας τίλλουσιν, ἐπειδὴ παραμυθίαν ἔχει τὸ κολάζειν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν φιλουμένων; Εἰ δὲ, ὅταν μηδὲν ἐργασώμεθα ἡμεῖς τοὺς φιλτάτους δεινὸν, φέρει παραμυθίαν ἡμῖν τὸ κακῶς [t]παθεῖν, ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι πεπόνθασιν· ὅταν αὐτοὶ ὦμεν οἱ παροξύναντες καὶ ὑβρικότες, οὐ πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἀναπαύσει τὸ δίκην δοῦναι, καὶ τὸ μὴ κολάζεσθαι [v]κολά-
B σει; Παντί που δῆλον. Εἴ τις φιλεῖ τὸν Χριστὸν, ὡς φιλεῖν δεῖ, οἶδεν ὃ λέγω, [w]πῶς οὐδὲ αὐτοῦ συγχωροῦντος ἀνέξεται μὴ κολάζεσθαι· τὴν γὰρ μεγίστην κόλασιν [x]ὑπομένεις παροξύνας αὐτόν. Καὶ οἶδα μὲν τοῖς πολλοῖς ἄπιστα λέγων, πλὴν ἀλλ' οὕτως ἔστιν ὥσπερ εἴρηκα. Ἐὰν τοίνυν φιλῶμεν τὸν Χριστὸν, ὡς φιλεῖν δεῖ, ἑαυτοὺς [y]τιμωρησόμεθα ἁμαρτάνοντες. Τοῖς γὰρ ὁτουοῦν ἐρῶσιν οὐ τὸ κακόν τι παθεῖν ἀηδὲς, ὑπὲρ ὧν παρώξυναν τὸν ἐρώμενον, ἀλλ' αὐτὸ πρὸ πάντων τὸ παροξῦναι τὸν ἀγαπώμενον. Κἂν ὀργισθεὶς οὗτος μὴ
C κολάσῃ, μειζόνως ἐβασάνισε τὸν ἐραστήν· ἂν δὲ δίκην ἀπαιτήσῃ, μᾶλλον παρεμυθήσατο. Μὴ τοίνυν γέενναν [z]φοβώμεθα, ἀλλὰ τὸ προσκροῦσαι τῷ θεῷ· τοῦτο γὰρ ἐκείνου χαλεπώτερον, ὅταν ἀποστρέφηται ὀργιζόμενος· τοῦτο πάντων χεῖρον, τοῦτο πάντων φορτικώτερον. Καὶ ἵνα μάθῃς ἡλίκον ἐστὶν, ἐννόησον [a]τοῦτο ὃ λέγω. Εἴ τις κολαζόμενον ἰδὼν ἄνθρωπον λῃστὴν καὶ κακοῦργον, αὐτὸς βασιλεὺς ὢν, τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν [b]τὸν μονογενῆ καὶ γνήσιον ἔδωκεν ὥστε σφαγῆναι, καὶ
D μετὰ τοῦ θανάτου καὶ τὴν αἰτίαν ἀπ' ἐκείνου μετήνεγκεν ἐπὶ τὸν υἱὸν οὐκ ὄντα τοιοῦτον, ἵνα καὶ σώσῃ τὸν κατάδικον, καὶ τῆς πονηρᾶς ὑπολήψεως ἀπαλλάξῃ, εἶτα μετὰ ταῦτα εἰς μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν ἀναγαγὼν, [c]μετὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν δόξαν τὴν ἀπόρρητον, ὑβρίζετο παρὰ τοῦ τοιαῦτα πεπονθότος· οὐκ ἂν εἵλετο μυριάκις ἀποθανεῖν ἐκεῖνος, εἴγε νοῦν [d]εἶχεν, ἢ τοσαύτῃ ἀγνωμοσύνῃ φανῆναι ὑπεύθυνος ὤν; Τοῦτο δὴ καὶ νῦν λογιζώμεθα, καὶ στένωμεν πικρῶς ἐφ' οἷς παρωξύνα-
E μεν τὸν εὐεργέτην· μηδὲ, ἐπειδὴ μακροθύμως ὑβριζόμενος φέρει, διὰ τοῦτο θαρρῶμεν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο δακνώμεθα. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τις πληγεὶς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, δῷ καὶ τὴν ἀριστερὰν, μειζόνως ἀμύνεται, ἢ εἰ μυρίας

[t] παθεῖν——πεπόνθασιν] Sic A.B.C.F. et Floril. p. 383. (Tom. xii. p. 603 C.) Edebatur πάσχειν ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνοι κακῶς πεπόνθασιν. [v] κολάσει] Sic Flor. κόλασιν A.B.F. Vid. Annot. In C.D. pro his καὶ τὸ μὴ κ. κ. legitur τοῦ μὴ δοῦναι. [w] πῶς] καὶ ὅτι C.D. [x] ὑπομένει C.D. ὑπομένει ὁ παρ. Flor. [y] τιμωρησώμεθα A.B.C. [z] φοβηθῶμεν C.D. [a] τοῦτο om. A. [b] τὸν μ.] Sic omnes. καὶ μ. vulgo. In C.D. locus sic legitur: βασιλεὺς ὢν πολλῶν ἐθνῶν, καὶ υἱὸν ἔχων γνήσιον, τοῦτον τὸν μονογ. ἔδωκεν ὥστε κ. τ. ἑ. [c] μετὰ] καὶ μετὰ F. [d] ἔχει D.

ἔδωκε πληγάς· καὶ ὅταν λοιδορηθεὶς, μὴ μόνον ἀντιλοιδορήσῃ, ἀλλὰ καὶ εὐλογήσῃ, χαλεπώτερον ἔπληξεν, ἢ εἰ μυρίοις ὀνείδεσιν ἔπλυνεν. Εἰ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων, ὅταν ὑβρίζοντες μακροθυμίας ἀπολαύωμεν, καταισχυνόμεθα· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ θεοῦ 520
δεδοικέναι [e]χρὴ τοὺς ἁμαρτάνοντας διηνεκῶς, καὶ οὐδὲν πάσχοντας δεινόν. Καὶ γὰρ [f]καὶ ἐπὶ κακῷ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἡ ἄφατος αὐτοῖς θησαυρίζεται τιμωρία. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, πρὸ πάντων ἁμαρτίαν φοβώμεθα· τοῦτο γὰρ κόλασις, τοῦτο γέεννα, τοῦτο [g]τὰ μυρία κακά. Μὴ φοβώμεθα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ φεύγωμεν, καὶ τῷ θεῷ σπουδάζωμεν διηνεκῶς ἀρέσκειν· τοῦτο γὰρ βασιλεία, τοῦτο ζωὴ, τοῦτο τὰ μυρία B
καλά. Οὕτω καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τῆς βασιλείας ἐπιτευξόμεθα, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [h]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(613)

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

[1] Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. Λέγει γάρ· Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι.

ΕΠΕΙΔΗ [a]γὰρ εἶπεν, ὅτι ὁ θεὸς παρακαλεῖ, καὶ ἡμεῖς C
πρεσβεύομεν καὶ ἱκετεύομεν, καταλλάγητε τῷ θεῷ· ἵνα μὴ ἀναπέσωσιν, ἐντεῦθεν αὐτοὺς πάλιν φοβεῖ καὶ διανίστησι λέγων, "Παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς." Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ παρακαλεῖ, φησὶ, καὶ ἔπεμψε πρεσβευσομένους, διὰ τοῦτο ῥᾳθυμῶμεν· ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ ἐπειγώμεθα πρὸς [b]τὸ ἀρέσαι τῷ θεῷ καὶ πνευματικὴν συναγαγεῖν ἐμπορίαν· ὅπερ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι "Ἡ D
ἀγάπη τοῦ θεοῦ συνέχει ἡμᾶς·" τουτέστι, θλίβει, ὠθεῖ, [c]κατεπείγει· ἵνα μὴ μετὰ τοσαύτην κηδεμονίαν [d]ἀναπεσόντες, καὶ μηδὲν γενναῖον ἐπιδειξάμενοι, τῶν τοσούτων ἐκπέσητε ἀγαθῶν. Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ ἔπεμψε παρακαλέσοντας, νομίσητε τοῦτο [e]εἶναι ἀεί· μέχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῆς δευτέρας τοῦτο

[1] Cap. VI. v. 1, 2.

[e] χρὴ] δεῖ B.C. [f] καὶ om. F. Mox θησαυρίζεται A.B.C.F. probante Sav. Legebatur θησαυρίσεται. [g] τὰ om. F. [h] ἐπιτυχεῖν] μετασχεῖν C.D. Hom. XII. [a] γὰρ om. D. Mox καὶ ἱκετεύομεν om. A. [b] τὸ pro τῷ conj. Sav. et tacite ed. Montef. τὸ omnes nostri. [c] κατεπείγει] καὶ ἐπείγει· διὰ τί; D. [d] καταπεσόντες Veron. [e] εἶναι ἀεὶ] Sic Codd. ἀεὶ εἶναι Edd.

ἔσται, μέχρι τότε παρακαλεῖ, ἕως ἂν ὦμεν ἐνταῦθα· μετὰ δὲ ταῦτα δίκη καὶ κόλασις. Διὰ τοῦτο, συνεχόμεθα, φησίν. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἀγαθῶν αὐτοὺς καὶ τῆς φιλανθρωπίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ [f] τῆς βραχύτητος τῆς τοῦ καιροῦ
E κατεπείγει ἀεί. Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ φησι, [2] "Νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία·" καὶ πάλιν, "Ὁ κύριος ἐγγύς." Ἐνταῦθα δέ τι καὶ πλέον ποιεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ τὸ λειπόμενον τοῦ χρόνου βραχὺ καὶ μικρὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ τοῦτον μόνον [g] εἶναι τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον εἰς σωτηρίαν, ἐνάγει. "Ἰδοὺ γὰρ, φησὶ, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ ἡμέρα σωτηρίας." Μὴ τοίνυν προδῶμεν τὸ εὔκαιρον, ἀλλ' ἐπιδειξώμεθα ἀξίαν τῆς χάριτος [h] σπουδήν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐπειγόμεθα, καὶ τὸ βραχὺ καὶ τὸ ἐπιτήδειον εἰδότες τοῦ καιροῦ· διὸ καὶ ἔλεγε,
521 "Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν." Συνεργοῦντες [i] ὑμῖν· ὑμῖν γὰρ συνεργοῦμεν μᾶλλον, ἢ τῷ θεῷ, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν. Οὐδενὸς γὰρ ἐκεῖνος δεῖται, ἀλλ' ἡ σωτηρία πᾶσα εἰς ὑμᾶς διαβαίνει. Εἰ δὲ καὶ τῷ θεῷ λέγει συνεργεῖν, [k] οὐδὲ τοῦτο παραιτεῖται· καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησι, [3] "Θεοῦ [l] γάρ ἐσμεν συνεργοί." Ταύτῃ φησὶ τοὺς ἀνθρώπους σώζειν. Πάλιν, "καὶ παρακαλοῦμεν." Ἐκεῖνος [m] μὲν γὰρ παρακαλῶν, οὐχ ἁπλῶς παρακαλεῖ, ἀλλὰ ταῦτα προτεινόμενος τὰ δικαιώματα· ὅτι τὸν υἱὸν ἔδωκε, τὸν δίκαιον, τὸν οὐδὲ ἁμαρτίαν εἰδότα, καὶ ἁμαρτίαν αὐτὸν ἐποίησεν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, [n] ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δίκαιοι· ἅπερ ἔχοντα, καὶ θεὸν ὄντα, οὐδὲ
B παρακαλεῖν [o] δεῖ, καὶ ταῦτα ἀνθρώπους, καὶ προσκεκρουκότας, ἀλλὰ παρακαλεῖσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἀλλ' ὅμως παρακαλεῖ. Ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦμεν, δικαίωμα μὲν [p] οὐδὲν ἔχοντες ἡμῶν εἰπεῖν, οὐδὲ εὐεργέτημα, ἓν δὲ μόνον, τὸ ὑπὲρ θεοῦ, καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξαμένου, παρακαλεῖν. Παρακαλοῦμεν δὲ, ἵνα τὴν εὐεργεσίαν δέξησθε, καὶ μὴ ἀποκρούσησθε τὴν δωρεάν. Πείσθητε τοίνυν ἡμῖν, καὶ μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν δέξησθε. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσωσιν, ὅτι τοῦτό ἐστι καταλλαγὴ μόνον, τὸ πιστεῦσαι τῷ καλοῦντι, ἐπάγει ταῦτα, τὴν περὶ τὸν βίον σπουδὴν
C ἀπαιτῶν. Τὸ γὰρ ἀπαλλαγέντα ἁμαρτημάτων καὶ φίλον γενόμενον, τοῖς προτέροις ἐγκαλινδεῖσθαι, πάλιν ἐπ' ἔχθραν ἐπανελθεῖν ἐστι, καὶ εἰς κενὸν τὴν χάριν δέξασθαι, κατὰ τὸν τοῦ

2 Rom. xiii. 11. Philipp. iv. 5. 3 1 Cor. iii. 9.

f τῆς τοῦ καιροῦ βραχύτητος B. g εἶναι post ἐπιτήδειον transp. A. et sic Edd. h τὴν σπουδὴν Edd. invitis libris. i ὑμῖν] + φησὶν D. k οὐδὲ] + γὰρ D. Mox καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ F. l γὰρ, quod vulgo abest, habent A.B.F. m γὰρ om. A.F. n ἵνα] + καὶ A. o ἔδει D. p οὐδὲν] Sic omnes nostri. Legebatur μηδέν.

βίου λόγον. Οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῆς χάριτος [q] μέγα ὠφελούμεθα εἰς σωτηρίαν, ἀκαθάρτως ζῶντες· ἀλλὰ καὶ βλαπτόμεθα μειζόνως ταύτῃ βαρούμενοι [r] καὶ ἐν τοῖς ἁμαρτήμασιν, [s] ὅτι καὶ μετὰ ἐπίγνωσιν τοιαύτην καὶ δωρεὰν ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανήλθομεν κακά. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐδέπω τίθησιν, ὥστε μὴ τραχὺν ποιῆσαι τὸν λόγον· ὅτι δὲ οὐδὲν ὠφελούμεθα λέγει μόνον. Εἶτα καὶ προφητείας ἀναμιμνήσκει, κατεπείγων αὐτοὺς, καὶ D
(614) συνωθῶν [t] εἰς τὸ διαναστῆναι πρὸς τὴν τῆς οἰκείας σωτηρίας ἀντίληψιν. "Λέγει γὰρ, [u] φησί· Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. Ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας." "Καιρὸς εὐπρόσδεκτος·" ποῖος οὗτος; Ὁ τῆς δωρεᾶς, ὁ τῆς χάριτος, ὅτε οὐκ ἔστιν εὐθύνας ἀπαιτηθῆναι τῶν ἁμαρτημάτων, οὐδὲ δίκην δοῦναι, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀπαλλαγῆς καὶ μυρίων ἀπολαῦσαι ἀγαθῶν, δικαιοσύνης, ἁγιασμοῦ, τῶν ἄλλων ἁπάντων. Πόσα γὰρ ἔδει E
καμεῖν, ὥστε ἐπιτυχεῖν τοῦ καιροῦ τούτου; ἀλλ' ἰδοὺ, μηδὲν καμόντων ἡμῶν παραγέγονεν, ἄφεσιν φέρων ἁπάντων τῶν ἔμπροσθεν. Διὸ καὶ εὐπρόσδεκτον καλεῖ, ἐπειδὴ καὶ τοὺς μυρία πεπλημμεληκότας προσεδέχετο, καὶ οὐχ ἁπλῶς προσεδέχετο, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνωτάτω [w] τιμὴν ἦγε· καθάπερ, ἐπειδὰν ἔλθῃ βασιλεὺς, οὐ δικαστηρίου καιρὸς, ἀλλὰ χάριτος καὶ σωτηρίας. Διὸ καὶ εὐπρόσδεκτον αὐτὸν καλεῖ. Ἕως [x] οὖν ἔτι ἐν τῷ σκάμματί ἐσμεν, ἕως ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἕως
λείπεται ἡ ἑνδεκάτη, προσέλθωμεν, καὶ βίον [y] ἐπιδειξώμεθα· 522
καὶ γὰρ εὔκολον. Ὁ γὰρ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἀγωνιζόμενος, ἐν ᾧ [z] τοσαύτη κέχυται δωρεὰ, ἐν ᾧ τοσαύτη χάρις, εὐκόλως ἐπιτεύξεται τῶν βραβείων. Καὶ γὰρ ἐπὶ βασιλέων τῶν κάτω ἐν μὲν τῷ καιρῷ τῶν ἑορτῶν αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐν ὑπάτων φαίνονται σχήματι, καὶ ὁ [a] μικρὸν προσενεγκὼν μεγάλας λαμβάνει δωρεάς· ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις, αἷς ἂν δικάζωσι, πολλῆς ἀκριβείας χρεία, πολλῆς ἐξετάσεως. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δωρεᾶς ταύτης ἀγωνισώμεθα. Ἡμέρα χάριτός ἐστι, χάριτος B
θείας· [b] διὸ καὶ εὐκόλως ἐπιτευξόμεθα τῶν στεφάνων. Εἰ γὰρ τοσούτων γέμοντας κακῶν καὶ προσήκατο, καὶ ἀπήλλαξε· [c] πάν-

[q] μέγα om. B.F. [r] καὶ ἐν τοῖς ἁμ. om. D. [s] ὅτι] πῶς; ὅτι D. καὶ post ὅτι om. A. [t] εἰς τὸ om. F. [u] φησὶ om. D. [w] τιμὴν ἦγε] ἦγε τιμὴν Edd. Post ἦγεν haec habet D. εὐπρόσδεκτον αὐτὸν καλεῖ, δηλῶν ὅτι καθάπερ ἐπειδὰν ἐ. β. οὐ δ. κ. ἀλλὰ χ. ἐστι καὶ σωτηρίας λοιπὸν, οὕτως ἐλθόντος τοῦ Χριστοῦ ἄφεσις ἡμῶν ἐχαρίσθη καὶ σωτηρία. ἕως οὖν κ. τ. ἑ. [x] οὖν] Sic D.F. Legebatur οὐ. Porro distinctionem correximus. Nam in Editis virgula post καλεῖ posita, periodus cum v. ἑνδεκάτη concluditur. [y] ἐπιδειξώμεθα] + ἀγαθὸν Edd. repugnantibus libris omnibus et Interp. vet. [z] τοσαύτη κέχρηται δωρεᾷ D. [a] μικρὰ D.F. [b] διὸ καὶ] εἰ δὲ χάριτος D. [c] ἁπάντων A.B.

των ἀπαλλαγέντας, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας, οὐ πολλῷ μᾶλλον προσδέξεται;

Εἶτα, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, ἑαυτὸν μέσον τιθεὶς, καὶ ἐντεῦθεν κελεύων τὸ παράδειγμα λαμβάνειν, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα [d] ἐργάζεται. Διὸ καὶ ἐπάγει· 4 "Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν·" οὐκ ἀπὸ τοῦ καιροῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν κατορθωσάντων αὐτοὺς πείθων. Καὶ ὅρα πῶς ἀτύφως. Οὐ γὰρ εἶπε, προσέχετε εἰς ἡμᾶς ὅτι
C τοιοῦτοί ἐσμεν· ἀλλὰ τέως ἐπ' ἀναιρέσει κατηγορίας τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγεῖται. Καὶ δύο τίθησιν ὑπερβολὰς ἀμώμου [e] βίου, "μηδεμίαν ἐν μηδενὶ," λέγων. Καὶ οὐκ εἶπε κατηγορίαν, ἀλλ' ὃ πολλῷ ἔλαττον ἦν, "προσκοπήν·" τουτέστι, μέμψιν, [f] κατάγνωσιν μηδενὶ παρέχοντες καθ' ἡμῶν, "ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν·" τουτέστιν, ἵνα μή τις [g] αὐτῆς ἐπιλάβηται. Καὶ οὐκ εἶπε πάλιν, ἵνα μὴ κατηγορηθῇ, [h] ἀλλ' ἵνα μηδὲ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν ἔχῃ, [i] μηδέ τις αὐτῇ εἰς ὁτιοῦν ἐπισκῆψαι δυνηθῇ. 5 "Ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς, ὡς θεοῦ διάκονοι."
D Τοῦτο πολλῷ μεῖζον. Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον κατηγορίας ἐλεύθερον εἶναι, καὶ τοιαῦτα ἐπιδείκνυσθαι, ὡς πάντοθεν φαίνεσθαι διακόνους ὄντας θεοῦ. [k] Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἴσον ἀπηλλάχθαι κατηγορίας, καὶ ἐγκωμίοις βρύειν. Καὶ οὐκ εἶπε, φαινόμενοι, ἀλλὰ, "συνιστῶντες," τουτέστιν, ἀποδεικνύντες. Εἶτα λέγει καὶ πόθεν τοιοῦτοι ἐγένοντο. [l] Πόθεν οὖν ἐγένοντο; "Ἐν ὑπομονῇ πολλῇ," φησί· τὸν θεμέλιον τῶν ἀγαθῶν τιθείς. Διόπερ οὐδὲ ἁπλῶς ὑπομονὴν εἶπεν, ἀλλὰ πολλὴν, [m] καὶ δείκνυσιν αὐτῆς καὶ τὸ μέγεθος. Τὸ γὰρ ἕν τι καὶ δεύτερον ἐνεγκεῖν, οὐδὲν μέγα. Ἀλλ' ἐπάγει καὶ τὰς νιφάδας τῶν πειρασμῶν, λέγων,
E "Ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις." Τοῦτο ἐπίτασις θλίψεως, ὅταν ἄφυκτα ᾖ τὰ κακὰ, καὶ ὥσπερ ἀνάγκη τις [n] ἐπικέηται τῶν δεινῶν δυσδιεξόδευτος. "Ἐν στενοχωρίαις." Ἤτοι ταῖς τοῦ λιμοῦ φησι, καὶ ταῖς [o] τῶν ἀναγκαίων τῶν ἄλλων· ἢ καὶ ἁπλῶς ταῖς τῶν πειρασμῶν. 6 "Ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις." Καίτοι [p] τούτων καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον ἀφόρητον ἦν, καὶ τὸ μαστίζεσθαι μόνον, καὶ τὸ δεδέσθαι μόνον, καὶ τὸ μηδαμοῦ [q] δύνασθαι στῆναι ἐλαυνόμενον· τοῦτο γάρ [r] ἐστιν, "ἐν (615)

4 v. 3. 5 v. 4. 6 v. 5.

[d] ἐργάζεται. διὸ καὶ] ἐργαζόμενος D. [e] βίου] + μίαν μὲν D. (et om. καὶ post λέγων.) [f] κατάγνωσιν] + εἶτα καὶ δευτέραν D. [g] αὐτῆς om. B. [h] ἀλλ'] ἀλλὰ μωμηθῇ D. [i] μηδὲ A.B.F. μὴ vulgo. [k] οὐδὲ omnes. οὐ Edd. [l] πόθεν οὖν ἐγένοντο om. A.D. [m] καὶ δείκνυσιν] δεικνὺς D. [n] ἐπίκειται A.B. [o] Sic Codd. τῶν ἄλλων ἀναγκαίων Edd. [p] τούτων] τῷν A.F. Mox καὶ τὸ δεδέσθαι μόνον om. D. [q] δύνασθαι om. A. [r] ἐστιν] + ὅ φησιν D.

ἀκαταστασίαις·” ὅταν δὲ καὶ πάντα, καὶ ὁμοῦ πάντα ἐπίῃ, 523
ἐννόησον ἡλίκης δεῖται ψυχῆς. Εἶτα μετὰ τῶν ἔξωθεν καὶ τὰ παρ’ ἑαυτοῦ τίθησιν. “Ἐν [s] κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, [7] ἐν ἁγνότητι.” Διὰ [t] τούτων τοὺς καμάτους αἰνίττεται, οὓς ἔκαμε περιϊὼν καὶ ἐργαζόμενος, τὰς νύκτας ἐν αἷς ἐδίδασκεν, ἢ ὅτι καὶ ἐν αὐταῖς εἰργάζετο. Καὶ μετὰ τούτων ἁπάντων οὐδὲ τοῦ νηστεύειν ἠμέλει, καίτοιγε ταῦτα ἀντὶ μυρίων ἤρκει νηστειῶν. Ἁγνότητα δὲ ἐνταῦθα ἢ σωφροσύνην πάλιν, ἢ τὴν ἐν ἅπασι καθαρότητα, ἢ τὸ ἀδωροδόκητον, ἢ καὶ τὸ δωρεὰν τὸ εὐαγγέλιον [u] κηρύττειν. “Ἐν γνώσει.” Τί ἐστιν, “ἐν γνώσει;” Ἐν σοφίᾳ τῇ παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένῃ, τῇ ὄντως γνώσει· B
οὐ καθάπερ ἐκεῖνοι οἱ δοκοῦντες εἶναι σοφοὶ, καὶ τῇ ἔξωθεν παιδεύσει κομπάζοντες, ταύτῃ δὲ ἐλαττούμενοι. “Ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν [w] χρηστότητι.” Πολὺ γὰρ καὶ ταῦτα γενναίας ἦν ψυχῆς, τὸ πάντοθεν παροξυνόμενον καὶ κεντούμενον, μακροθύμως [x] ἅπαντα φέρειν. Εἶτα δεικνὺς πόθεν τοιοῦτος γέγονεν, [y] ἐπήγαγεν· “Ἐν πνεύματι ἁγίῳ.” Ἐν αὐτῷ γὰρ πάντα ταῦτα κατορθοῦμεν, φησίν. Ἀλλ’ ὅρα πότε τὴν παρὰ τοῦ πνεύματος [z] ἔθηκε τοῦ ἁγίου βοήθειαν· ὅτε τὰ παρ’ ἑαυτοῦ ἐπεδείξατο. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ ἕτερον λέγειν διὰ τούτου. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι καὶ πνεύματος πολλοῦ πεπληρώμεθα, C
καὶ ἀποδείκνυμεν καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀποστολὴν, ἀπὸ τοῦ χαρισμάτων ἠξιῶσθαι πνευματικῶν. Εἰ γὰρ καὶ χάρις τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αἴτιος ὁ διὰ τῶν κατορθωμάτων καὶ τῶν ἱδρώτων τὴν χάριν ἐπισπασάμενος. Εἰ δέ τις εἴποι, μετὰ τῶν εἰρημένων αὐτὸν ἐμφαίνειν τὸ, ὅτι καὶ ἐν τῇ χάριτι τῇ πνευματικῇ οὐδεμίαν ἔδωκε προσκοπὴν, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τῆς ἐννοίας. Καὶ γὰρ οἱ τὰς γλώσσας λαβόντες παρ’ αὐτοῖς, καὶ ἐπαρθέντες, ἐμωμήθησαν. Ἔστι γὰρ καὶ χάρισμα [a] λαβόντα πνευματικὸν, οὐκ εἰς δέον αὐτῷ χρήσασθαι. Ἀλλ’ οὐχ ἡμεῖς, φησὶν, ἀλλὰ καὶ ἐν πνεύματι, τουτέστι, [b] καὶ ἐν τοῖς χαρίσμασιν D
ἀμώμητοι ἐγενόμεθα. “Ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ.” Τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, τοῦτο τοιοῦτον αὐτὸν εἰργάζετο, τοῦτο καὶ τὸ πνεῦμα μένειν ἐποίει παρ’ αὐτῷ, δι’ οὗ καὶ πάντα αὐτῷ κατωρθοῦτο. [8] “Ἐν λόγῳ ἀληθείας.” Ὃ πολλαχοῦ [c] λέγει, ὅτι οὐ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, οὐδὲ νοθεύοντες διετε-

[7] v. 6. [8] v. 7.

[s] κόποις] + λέγω D. [t] τούτων] τοῦτο F. [u] κηρύττειν] + λέγει D. [w] χρηστότητι] + καλῶς καὶ ταῦτα ἐπήγαγε D. Mox καὶ ταῦτα om. id. [x] ἅπαντα] + τὰ συμβαίνοντα D. [y] ἐπάγει D. [z] ἔθηκε] ἔλαβε D. [a] λαβόντας A. [b] καὶ, quod aberat, tuentur A.B.F. [c] λέγει] + τοῦτο καὶ νῦν D.

λέσαμεν. "Ἐν δυνάμει θεοῦ." Ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, οὐδὲν ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ θεῷ τὸ πᾶν ἀνατιθεὶς, καὶ [d]αὐτῷ λογιζόμενος τὰ
E αὐτοῦ κατορθώματα, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα πεποίηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα ἐφθέγξατο, καὶ ἔφησεν ἄληπτον παρεσχῆσθαι βίον διὰ πάντων, καὶ φιλοσοφίαν ἄκραν, τῷ πνεύματι καὶ τῷ θεῷ ταῦτα ἀνατίθησιν. Οὐδὲ γὰρ [e]τὰ τυχόντα ἦν τὰ εἰρημένα. Εἰ [f]γὰρ καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ζῶντα δύσκολον κατορθοῦν καὶ ἄληπτον εἶναι· [g]τὸν ὑπὸ τοσούτων ἐνοχλούμενον πειρασμῶν, καὶ διὰ πάντων λάμψαντα, ἐννόησον ἡλίκης εἶναι ψυχῆς. Καίτοι οὐδὲ ταῦτα ὑπέμενε μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα τούτων, ἅπερ ἑξῆς τίθησι. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, οὐχ ὅτι ἄληπτος ἦν ἐν
524 τοσούτοις κύμασι πλέων, οὐδ' ὅτι πάντα [h]ὑπέμεινε γενναίως, ἀλλ' ὅτι καὶ μεθ' ἡδονῆς πάντα. Ἅπερ διὰ τῶν ἑξῆς ἡμῖν [i]πάντα ποιεῖ φανερὰ, λέγων οὕτω· "Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν."

Εἶδες ψυχῆς παράστημα, καὶ φρόνημα εὔτονον; Δείκνυσι γὰρ ὅτι ὅπλα εἰσὶν αἱ θλίψεις, οὐ μόνον οὐ καταβάλλοντα, ἀλλὰ καὶ τειχίζοντα καὶ ἰσχυροτέρους ποιοῦντα. Ἀριστερὰ δὲ καλεῖ τὰ δοκοῦντα εἶναι λυπηρά· καὶ γὰρ τοιαῦτά ἐστι τὰ τὸν μισθὸν ἔχοντα. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως αὐτὰ καλεῖ;
B Ἢ κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν, ἢ ἐπειδὴ ἐκέλευσεν ὁ θεὸς εὔχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. [9]"Διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας." Τί λέγεις; ὅτι δόξης ἀπολαύεις, μέγα τοῦτο [k]τιθεῖς; Ναὶ, φησί. Τί δήποτε; Τὸ μὲν γὰρ ἀτιμίαν ἐνεγκεῖν, μέγα· τὸ δὲ δόξης μετασχεῖν, οὐ νεανικῆς δεῖται ψυχῆς. Νεανικῆς μὲν οὖν καὶ σφόδρα μεγάλης, (616)
ὥστε αὐτῆς ἀπολαύοντα μὴ ἐκτραχηλισθῆναι. Διὸ καὶ ἐπὶ τούτῳ φρονεῖ, ὡς ἐπ' ἐκείνῳ· καὶ γὰρ ἐν ἀμφοτέροις ὁμοίως ἔλαμπε. Πῶς δὲ ὅπλον γίνεται δικαιοσύνης; Ὅτι ἐνάγει πολλοὺς [l]εἰς
C εὐσέβειαν τὸ ἐν τιμῇ εἶναι τοὺς διδασκάλους. Καὶ ἔργων δὲ ἀγαθῶν τοῦτο δεῖγμά ἐστι, καὶ τὸν θεὸν [m]τοῦτο δοξάζει. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ θεοῦ εὐμηχανίας, τὸ διὰ τῶν ἐναντίων εἰσάγειν τὸ κήρυγμα. Σκόπει δέ. Ἐδέδετο ὁ Παῦλος; Καὶ τοῦτο ἦν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου. [10]"[n]Τὰ γὰρ κατ' ἐμὲ, φησὶν, εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν." Δόξης πάλιν ἀπήλαυε;

9 v. 8. 10 Philipp. i. 12, 14.

d αὐτῷ] αὐτοῦ F. Mox τὰ αὐτοῦ A.B. et fortasse alii. τὰ αὐτοῦ vulgo. e τὰ om. D. f γὰρ] δὲ D. g τὸ ὑπὸ τ. ἐ. πειρασμῶν διὰ πάντων λάμψαι, ἐνν. D. h ὑπέμενε B. i πάντα om. A.B. k Vid. Annot. l εἰς] πρὸς D. m τοῦτο om. B. n τὰ omnes. Legebatur τό.

Καὶ τοῦτο πάλιν ἐκείνους προθυμοτέρους εἰργάζετο. "Διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας." Οὐ γὰρ μόνον ἐκεῖνα γενναίως ἔφερε τὰ ἐν τῷ σώματι, τὰς [o]θλίψεις, καὶ ὅσα ἀπηριθμήσατο, D
ἀλλὰ καὶ [p]τὰ τῆς ψυχῆς [q]καθαπτόμενα· οὐδὲ γὰρ ταῦτα ἁπλῶς θορυβεῖν εἴωθεν. Ὁ γοῦν Ἱερεμίας πολλοὺς ἐνεγκὼν πειρασμοὺς, πρὸς ταῦτα ἀπηγόρευε, καὶ ἐπειδὴ ὠνειδίζετο, ἔλεγεν· [11]"Οὐ μὴ προφητεύσω, [r]οὐδὲ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου." Καὶ ὁ [s]Δαυὶδ πολλαχοῦ τὸν ὀνειδισμὸν ἀποδύρεται. Καὶ ὁ Ἡσαΐας μετὰ πολλὰ ὑπὲρ τούτου παρακαλεῖ, λέγων· [12]"Ὀνειδισμὸν τῶν ἀνθρώπων μὴ φοβεῖσθε, καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ ἡττᾶσθε." Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ πάλιν τοῖς μαθηταῖς, [13]"Ὅταν εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν E
[t]ψευδόμενοι, χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, φησὶν, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ἀλλαχοῦ δέ [v]φησι, "καὶ σκιρτήσατε." Οὐκ ἂν δὲ τοσοῦτον ἔθηκε τὸν μισθὸν, εἰ μὴ πολὺς ἦν ὁ ἀγών. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς βασάνοις καὶ τὸ σῶμα μερίζεται μετὰ τῆς ψυχῆς τὰς ἀλγηδόνας· καὶ γὰρ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ὁ πόνος ἐστίν· ἐκεῖ δὲ τῆς ψυχῆς μόνης. Πολλοὶ γοῦν ἀπὸ τούτων [w]μόνον ἔπεσον, καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῶν ἀπώλεσαν. Καὶ τῷ Ἰὼβ δὲ τῶν σκωλήκων καὶ τῶν τραυμάτων φορτικώτερα ἐφάνη τὰ παρὰ τῶν φίλων ὀνείδη. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀφορητότερον τοῖς ὀδυνωμένοις λόγου δυναμένου δακεῖν ψυχήν. Διὸ μετὰ τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἱδρώτων καὶ ταῦτα τίθησι, λέγων· 525
"Διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας." Πολλοὶ [x]γοῦν καὶ τῶν Ἰουδαίων διὰ δόξαν τὴν τῶν πολλῶν οὐκ ἠθέλησαν πιστεῦσαι. Ἐφοβοῦντο γὰρ, οὐχ ἵνα μὴ κολασθῶσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· διὸ λέγει· [14]"Πῶς δύνασθε πιστεύειν, δόξαν [y]παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες;" Καὶ πολλοὺς ἂν ἴδοιμεν, οἳ πάντων μὲν κατεφρόνησαν τῶν δεινῶν, ὑπὸ δὲ δόξης ἡττήθησαν.

"Ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς." [z]Τοῦτό ἐστι, "διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας." "Ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι." Τοῦτό B
ἐστι, "διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας." Τοῖς μὲν γὰρ ἦσαν γνώριμοι καὶ περισπούδαστοι, οἱ δὲ οὐδὲ εἰδέναι αὐτοὺς ἠξίουν. [15]"Ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν." Ὡς ἐπιθανάτιοι καὶ κατάδι-

[11] Jer. xx. 9. [12] Esai. li. 7. [13] Matth. v. 11, 12. Luc. vi. 23. [14] Joan. v. 44. [15] v. 9.

[o] θλίψεις] + λέγω D. [p] τὰ om. A.B.F. Edebatur τὰ τῆς ψυχῆς μόνης καθαπτόμενα· οὐδὲ γὰρ καὶ ταῦτα. Sed vocabula μόνης et καὶ non exstant in Codd. [q] καθαπ.] + τοὺς ὀνειδισμοὺς D. [r] οὐδὲ] οὐδ' οὐ A. [s] Δαυὶδ] + δὲ B. [t] ψευδ.] + ἕνεκεν ἐμοῦ F. [v] φησὶ om. A. [w] μόνων ἔπεσαν A.B. [x] γοῦν] οὖν A.F. Mox διὰ τὴν δόξαν τὴν τ. π. Edd. Articulum ante δόξαν om. A.D.F. [y] παρ'] παρὰ A.B. [z] τουτέστι bis A.

κοι· ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀτιμίας ἦν. Τοῦτο δὲ ἔλεγε, δεικνὺς καὶ τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν τὴν ἄφατον, καὶ τὴν αὐτῶν ὑπομονήν. Τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐπιβουλευόντων μέρος, ἀπεθάνομεν, καὶ τοῦτο πάντες νομίζουσι· διὰ δὲ τὸν θεὸν διεφύγομεν τοὺς κινδύνους. Εἶτα δηλῶν καὶ τίνος ἕνεκεν ταῦτα συγχωρεῖ ὁ θεὸς, ἐπήγαγεν, "Ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι·" μέγα ἀπὸ τῶν
C πειρασμῶν καὶ πρὸ τῶν μισθῶν δεικνὺς τὸ κέρδος αὐτοῖς ἐγγινόμενον, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἄκοντας [a]αὐτοὺς ὠφελοῦντας. [16]"Ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες." Παρὰ μὲν [b]γὰρ τοῖς ἔξωθεν ὑποπτευόμεθα, ὡς ἐν ἀθυμίᾳ εἶναι· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐκείνοις προσέχομεν, ἀλλὰ τὴν ἡδονὴν ἀκμάζουσαν ἔχομεν. Καὶ οὐκ εἶπε, "χαίροντες," μόνον, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ [c]τὸ διηνεκές· "ἀεὶ γὰρ χαίροντες," φησί. Τί [d]τοίνυν ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ζωῆς, ἐν ᾗ τοσούτων ἐπιόντων δεινῶν, μείζων ἡ χαρὰ γίνεται; "Ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες." Τινὲς μέν φασι πλοῦτον ἐνταῦθα λέγεσθαι τὸν πνευματικόν· ἐγὼ
D δὲ εἴποιμ' ἂν καὶ τὸν σαρκικόν· καὶ γὰρ [e]καὶ τοῦτον ἐπλούτουν, καινῷ τινι τρόπῳ τὰς ἁπάντων ἔχοντες οἰκίας ἀνεῳγμένας (617)
αὐτοῖς. Καὶ τοῦτο ἐδήλωσε διὰ [f]τῶν ἑξῆς, εἰπών· "Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες." Καὶ πῶς ἔνι τοῦτο; Πῶς μὲν οὖν τὸ ἐναντίον ἔνι; Ὁ γὰρ πολλὰ κατέχων, οὐδὲν ἔχει· ὁ δὲ μηδὲν ἔχων, τὰ [g]πάντων κέκτηται. Καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὑπὸ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία [h]ἐγίνετο. Εἰ δὲ θαυμάζεις πῶς ἔστι τὸν μηδὲν ἔχοντα τὰ πάντα ἔχειν, αὐτὸν τοῦτον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, ὃς τῇ οἰκουμένῃ ἐπέταττε, καὶ οὐχὶ τῶν χρημάτων αὐτῶν,
E ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν κύριος ἦν. [17]"Εἰ [i]δυνατὸν, φησὶ, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι." Ταῦτα δὲ λέγει, παιδεύων μὴ ταράττεσθαι πρὸς τὰς τῶν πολλῶν δόξας, κἂν πλάνους λέγωσι, κἂν ἀγνοῶσι, κἂν καταδίκους νομίζωσι, κἂν ἐπιθανατίους, κἂν [k]λυπεῖσθαι, κἂν ἐν πτωχείᾳ εἶναι, κἂν μηδὲν ἔχειν, κἂν [l]τοὺς ἐν εὐθυμίᾳ ἀθυμεῖν· ὅτι οὐδὲ τοῖς τυφλοῖς ὁ ἥλιος καταφανὴς, οὐδὲ τοῖς παραπαίουσιν ἡ τῶν σωφρονούντων ἡδονὴ δήλη. Μόνοι γὰρ οἱ πιστοὶ
526 ὀρθοὶ κριταὶ τῶν πραγμάτων εἰσὶ, καὶ οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χαίρουσι καὶ ἀλγοῦσι τοῖς ἄλλοις. Καὶ γὰρ εἴ τις ἄπειρος

16 v. 10. 17 Gal. iv. 15.

[a] αὐτοὺς] αὐτοῖς F. [b] γὰρ om. B. [c] τὸ] + ἐμφαῖνον τοῦτο D. Mox ἀεὶ χ. γὰρ hoc ord. A.F. [d] τοίνυν om. A.F. [e] καὶ τοῦτον] πλοῦτον D. [f] τῶν] τοῦ D. [g] πάντων] Sic A.B. *omnium* Vet. πάντα vulgo. [h] γίνεται F. [i] δυνατὸν] + γὰρ B. [k] λυπεῖσθαι] + κἂν ἀδοξεῖν D. [l] τοὺς om. D. Statim ἐν ἀθυμίᾳ εὐθυμεῖν D. ἐν ἀθυμίᾳ ἀθυμεῖν A.

ἀγώνων πυκτεύοντα [m]θεάσαιτο τραύματα ἔχοντα καὶ στέφανον περικείμενον, ἡγήσαιτο [n]ἂν αὐτὸν ἀλγεῖν διὰ τὰ τραύματα, οὐκ εἰδὼς τὴν ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ στεφάνου. Καὶ οὗτοι τοίνυν ἐπειδὴ ἃ πάσχομεν ἴσασιν, ὑπὲρ δὲ ὧν πάσχομεν ἀγνοοῦσιν, εἰκότως ταῦτα μόνα ὑποπτεύουσι, τὰ παλαίσματα μὲν καὶ τοὺς κινδύνους ὁρῶντες, τὰ δὲ ἔπαθλα καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὴν τῶν ἀγώνων ὑπόθεσιν οὐκέτι. Τί οὖν ἦν [o]πάντα ἅπερ Παῦλος κατεῖχε, λέγων, "Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ [p]πάντα κατέχοντες;" Τὰ βιωτικὰ, τὰ πνευματικά. Ὃν B
γὰρ ὡς ἄγγελον αἱ πόλεις ἐδέχοντο, ὑπὲρ οὗ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐξορύξαντες ἂν ἔδωκαν, ὑπὲρ οὗ [q]τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθεντο, πῶς οὗτος οὐ πάντα εἶχε τὰ ἐκείνων; Εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ πνευματικὰ ἰδεῖν, ὄψει καὶ ἐν τούτοις μάλιστα πλουτοῦντα. Ὁ γὰρ οὕτω τῷ βασιλεῖ τῶν πάντων φίλος, ὡς καὶ ἀπορρήτων κοινωνεῖν τῷ δεσπότῃ τῶν ἀγγέλων, πῶς οὐ πάντων εὐπορώτερος ἦν, καὶ πάντα εἶχεν; Οὐκ ἂν οὕτως ὑπέκειντο δαίμονες, οὐκ ἂν οὕτως ἐδραπέτευσε πάθη καὶ νοσήματα.

[r]Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν τι πάσχωμεν διὰ τὸν Χριστὸν, C
μὴ μόνον γενναίως φέρωμεν, ἀλλὰ καὶ χαίρωμεν. Κἂν νηστεύωμεν, ὡς τρυφῶντες σκιρτῶμεν· κἂν ὑβριζώμεθα, ὡς ἐγκωμιαζόμενοι χορεύωμεν· κἂν ἀναλίσκωμεν, ὡς κερδαίνοντες διακεώμεθα· κἂν πένησι παρέχωμεν, [s]λαμβάνειν νομίζωμεν· ὁ γὰρ μὴ οὕτω διδοὺς, οὐδὲ δώσει ῥᾳδίως. Ὅταν τοίνυν θέλῃς σκορπίσαι, μὴ τοῦτο ἴδῃς μόνον, ὅτι ἀναλίσκεις, ἀλλ' ὅτι καὶ πλείονα κερδαίνεις· καὶ τοῦτο πρὸ ἐκείνου. Καὶ μὴ μόνον ἐπὶ ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάσης ἀρετῆς, μὴ τὸ δριμὺ τῶν πόνων, ἀλλὰ καὶ τὸ γλυκὺ τῶν ἐπάθλων λογίζου· D
καὶ πρὸ πάντων τὴν ὑπόθεσιν τῶν παλαισμάτων, τὸν κύριον ἡμῶν [t]Ἰησοῦν· καὶ ῥᾳδίως ἐπιβήσῃ τῶν ἀγώνων, καὶ ἐν ἡδονῇ τὸν ἅπαντα βιώσῃ χρόνον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖν ἡδονὴν εἴωθεν, ὡς συνειδὸς ἀγαθόν. Διὰ τοῦτο Παῦλος μὲν καθ' ἑκάστην κοπτόμενος τὴν ἡμέραν, ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο· οἱ δὲ νῦν, οὐδὲ ὄναρ ὑπομένοντές τι τούτων, ἀλγοῦσι καὶ θρηνοῦσιν, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ μὴ φιλόσοφον ἔχειν [v]γνώμην. Ἐπεὶ τίνος ἕνεκεν, εἰπέ μοι, [w]ὁ θρῆνος; ὅτι

[m] θεάσοιτο A. B. [n] Particulam ἂν, desideratam ab Editoribus, habet D. [o] ἅπερ πάντα κατεῖχε Παῦλος hoc ordine A.F. [p] πάντα] τὰ πάντων D. [q] τὸν ἑαυτῶν] τῶν ἑαυτοῦ (om. τράχηλον?) F. [r] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ πλούτου καὶ πενίας· καὶ ὅτι οὐχ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀσθένεια τὰς ἀποπτώσεις ἐργάζεται. Veron. [s] λαμβ.] ὡς λαμβ. A. [t] Ἰησοῦν] + Χριστὸν A.C.D. [v] γνώμην] τὴν γνώμην A.D. [w] ὁ θρῆνος] θρηνεῖς C.D.

E πένης εἶ, καὶ τῶν ἀναγκαίων [x]ἀπορεῖς; Οὐκοῦν διὰ τοῦτό σε μᾶλλον θρηνεῖν δεῖ, οὐχ ὅτι κλαίεις, οὐχ ὅτι πένης εἶ, ἀλλ' ὅτι μικρόψυχος· [y]οὐχ ὅτι χρήματα οὐκ ἔχεις, ἀλλ' ὅτι τοσούτου τὰ χρήματα [z]τιμᾶσαι. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπέθνησκε Παῦλος, καὶ οὐκ ἔκλαιεν, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρε· λιμῷ ἐμάχετο διηνεκεῖ, καὶ οὐκ ἤλγει, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλωπίζετο. Σὺ δὲ ὅτι μὴ πάντα ἔχεις τὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ κείμενα, ἀλγεῖς καὶ κόπτεις [a]ἑαυτόν; Ναὶ, φησίν· ἐκεῖνος [b]γὰρ τὰ αὐτοῦ μόνον
527 ἐμερίμνα, ἐγὼ δὲ καὶ [c]ὑπὲρ οἰκετῶν καὶ παίδων καὶ γυναικός. Ἐκεῖνος μὲν οὖν [d]μόνος τὰ ἑαυτοῦ οὐκ ἐμερίμνα, ἀλλὰ τὰ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης. Καὶ σὺ μὲν ὑπὲρ οἰκίας μιᾶς, [e]οὗτος δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πενήτων τοσούτων ὄντων, ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπὲρ τῶν [f]πανταχοῦ πτωχευόντων, ὑπὲρ τῶν διδόντων ἐκείνοις οὐχ ἧττον ἢ τῶν λαμβανόντων. Καὶ γὰρ διπλῆ ἦν αὐτῷ ἡ φροντὶς ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, καὶ ὅπως (618)
τῶν ἀναγκαίων μὴ ἀποροῖεν, καὶ ὅπως ἐν τοῖς πνευματικοῖς πλουτοῖεν. Καὶ οὐχ [g]οὕτω σε λυπεῖ τὰ παιδία πεινῶντα,
B ὡς ἐκεῖνον τὰ τῶν πιστῶν πράγματα πάντα. Τί λέγω [h]τὰ τῶν πιστῶν; Οὐδὲ γὰρ τῆς ὑπὲρ τῶν ἀπίστων φροντίδος ἐλεύθερος ἦν, ἀλλ' οὕτως ὑπὸ ταύτης ἐτήκετο, ὡς εὔχεσθαι καὶ ἀνάθεμα [i]γίνεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· σὺ δὲ, κἂν μυριάκις ἐπικρατήσῃ λιμὸς, οὐκ ἂν ἕλοιό ποτε ἀποθανεῖν ὑπὲρ ὁτουοῦν. Καὶ σὺ μὲν ὑπὲρ γυναικὸς μιᾶς μεριμνᾷς, ἐκεῖνος δὲ ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησιῶν· [18]" [k]Ἡ γὰρ μέριμνά μου, φησὶ, πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν." Μέχρι τίνος οὖν παίζεις, ἄνθρωπε, Παύλῳ σαυτὸν παραβάλλων, καὶ οὐ παύσῃ τῆς πολλῆς ταύτης μικροψυχίας; Δακρύειν γὰρ, οὐχ ὅταν ἐν πενίᾳ [l]ὦμεν, ἀλλ' ὅταν ἁμαρτάνωμεν, δεῖ· τοῦτο [m]γὰρ θρήνων
C ἄξιον· ὡς τά γε ἄλλα καὶ γέλωτος. Ἀλλ' οὐ τοῦτό με λυπεῖ, φησὶ, μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ δεῖνα ἐν δυναστείᾳ, ἐγὼ δὲ ἄτιμος καὶ ἀπερριμμένος. Καὶ τί τοῦτο; καὶ [n]γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος ἄτιμος καὶ ἀπερριμμένος εἶναι ἐδόκει τοῖς πολλοῖς. Ἀλλ' ἐκεῖνος Παῦλος ἦν, φησίν. Οὐκοῦν οὐχ ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῆς γνώμης ἀσθένεια ποιεῖ

18 2 Cor. xi. 28.

[x] ἀπορεῖς] ἄπορος A.F. [y] οὐχ] οὐδ' C. [z] τιμᾶσαι] Sic A. τιμᾶται B. τιμῶσαι C. τιμᾷς Edd. Vid. Annot. [a] σεαυτὸν A.D. σαυτὸν C. [b] γὰρ] + φησὶν A.F. Statim τὰ αὐτοῦ omnes: τὰ ἑαυτοῦ vulgo. [c] ὑπὲρ] περὶ F. [d] μόνος om. A. Mox ἀλλὰ καὶ τὰ D. [e] οὗτος] Sic omnes Codd. ἐκεῖνος Edd. [f] πανταχοῦ] + κινδυνευόντων καὶ A.F. [g] οὕτω σε λυπεῖ] Sic B.C. Legebatur οὕτως ἐλύπει. [h] τὰ om. C. [i] γίνεσθαι] εἶναι A. sed in marg. γρ. γίνεσθαι. [k] ἡ γὰρ——ἐκκλησιῶν om. B.C.D.F. [l] ὦμεν] ζῶμεν C. [m] γὰρ om. C.D. [n] γὰρ] + καὶ D.

σοι τὴν ἀθυμίαν. Μὴ τοίνυν τὴν [o]πενίαν θρήνει, ἀλλὰ σαυτὸν τὸν οὕτω διακείμενον· μᾶλλον δὲ μὴ σαυτὸν θρήνει, ἀλλὰ διόρθου· μηδὲ χρήματα ζήτει, ἀλλ' ὃ μυρίων χρημάτων φαιδροτέρους ποιεῖ, τοῦτο δίωκε, φιλοσοφίαν καὶ ἀρετήν. Ταύτης μὲν γὰρ οὔσης, οὐδὲν πενίας βλάβος· ταύτης δὲ οὐκ οὔσης, D
οὐδὲν χρημάτων ὄφελος. Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, τῶν πλουτούντων μὲν, πενιχρὰς δὲ ἐχόντων [p]ψυχάς; Οὐχ οὕτω σὺ σαυτὸν ταλανίζεις, ὡς ἐκεῖνος ὁ πλούσιος ἑαυτὸν, ὅτι μὴ τὰ πάντων ἔχει. Εἰ δὲ μὴ [q]κλαίει, καθάπερ σὺ, ἀνάπτυξον αὐτοῦ τὸ συνειδὸς, καὶ ὄψει τοὺς θρήνους καὶ τοὺς κωκυτούς. Θέλεις σοι δείξω τὸν πλοῦτον τὸν σὸν, ἵνα παύσῃ μακαρίζων τοὺς ἐν χρήμασι πλουτοῦντας; Ὁρᾷς τουτονὶ τὸν οὐρανὸν, πῶς μὲν καλὸς, πῶς δὲ μέγας, πῶς δὲ ἐφ' ὑψηλοῦ κεῖται; Τούτου τοῦ κάλλους οὐχὶ πλέον μὲν ἀπολαύει [r]ἐκεῖνος, οὐδ' E
ἂν δυνηθείη σε παρώσασθαι, καὶ αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ πᾶν· ὥσπερ γὰρ δι' ἐκεῖνον γέγονεν, οὕτω καὶ διὰ σέ. Τί δὲ ὁ ἥλιος, τὸ φαιδρὸν τοῦτο ἄστρον καὶ τηλαυγὲς, καὶ τὰς ὄψεις ἡμῶν εὐφραῖνον, οὐχὶ κοινὸς ἅπασι καὶ οὗτος πρόκειται, καὶ πάντες ἀπολαύουσιν ἐξ [s]ἴσης αὐτοῦ, καὶ πένητες καὶ πλούσιοι; Ἀλλ' ὁ τῶν ἄστρων στέφανος, καὶ ὁ τῆς σελήνης κύκλος, οὐχ ὁμοίως πᾶσιν ἀνεῖται; Μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τι θαυμαστὸν εἰπεῖν, πλέον ἡμεῖς οἱ πένητες ἀπολαύομεν, ἢ ἐκεῖνοι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ πολλὰ μέθῃ βαπτιζόμενοι, καὶ ἐν κώμοις διάγοντες 528
καὶ ὕπνῳ βαθεῖ, οὐδὲ ἐπαισθάνονται τούτων, [t]ὑπωρόφιοι ὄντες καὶ σκιατραφούμενοι· οἱ δὲ πένητες μάλιστα πάντων εἰσὶν οἱ τοῖς στοιχείοις [v]ἐντρυφῶντες τούτοις. Κἂν τὸν ἀέρα δὲ ἐξετάσῃς τὸν πανταχοῦ κεχυμένον, τὸν πένητα καθαρωτέρου καὶ πλείονος ἀπολαύοντα ὄψει. Καὶ γὰρ ὁδοιπόροι καὶ γεωργοὶ τῶν ἐν ἄστει μᾶλλον ἐντρυφῶσι τούτοις, καὶ αὐτῶν πάλιν τῶν ἐν ἄστει τούτων πλέον οἱ χειροτέχναι τῶν δι' ὅλης μεθυόντων [w]ἡμέρας. Τί δὲ ἡ γῆ, οὐχὶ [x]κοινὴ πᾶσιν ἀνεῖται; [y]Οὐχὶ, φησί. Πῶς τοῦτο λέγεις, εἰπέ μοι; Ὅτι ὁ πλουτῶν, B
καὶ ἐν ἄστει πλέθρα ἀπολαβὼν πλείονα, μακροὺς ἀνίστησι περιβόλους, καὶ ἐν ἀγροῖς πολλὰ ἀποτέμνεται μέρη. Τί οὖν; ἐπειδὴ ἀποτέμνεται αὐτὸς, αὐτῶν [z]ἀπολαύει μόνος; Οὐδαμῶς, κἂν μυρία φιλονεικήσῃ. Καὶ γὰρ τοὺς καρποὺς εἰς ἅπαντας ἀναγκάζεται διανέμειν, καὶ σῖτον καὶ οἶνον καὶ

[o] πενίαν] Sic Edd. sine monito. Codices tamen summo consensu ἀθυμίαν tuentur. Etiam Vetus, *tristitiam*. [p] τὰς ψυχὰς A.F. [q] κλαίῃ A.F. [r] ἐκεῖνος] + ἔλαττον δὲ σὺ C.D. [s] ἴσης] ἴσου F. Statim καὶ πλούσιοι καὶ πένητες inverso ord. F. [t] ὑπόρροφοι B. ὑπορόφιοι C. Mox σκιατροφούμενοι F. [v] ἐντ. τούτοις] τούτοις ἐντ. A.F. [w] τῆς ἡμέρας Edd. τῆς om. A.B.C.F. [x] κοινῇ C. [y] οὐχὶ] οὐ D. [z] ἀπολαύσει F. Mox φιλονεικήσῃς C.

ἔλαιον σοὶ γεωργεῖ, καὶ [a]διακονεῖται σοὶ πανταχοῦ. Καὶ
τῶν [b]περιβόλων τῶν μακρῶν καὶ τῶν οἰκημάτων, μετὰ τὴν
ἄφατον δαπάνην καὶ τοὺς πόνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, σοὶ
παρασκευάζει τὴν χρῆσιν, ὀλίγον παρὰ σοῦ τῆς [c]τοσαύτης
C διακονίας ἀργύριον λαβών. Καὶ ἐν βαλανείοις, καὶ πανταχοῦ
τὸ αὐτὸ συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν· τοὺς μὲν πλουτοῦντας [d]καὶ
χρήμασι καὶ φροντίσι καὶ πόνοις δαπανωμένους, τοὺς δὲ πένη-
τας ὀλίγων ὀβολῶν μετὰ ἀδείας ἅπαντα καρπουμένους ταῦτα.
Καὶ πλέον οὐδὲν ἀπολαύει σοῦ τῆς γῆς· οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνος
μὲν δέκα γαστέρας, σὺ δὲ μίαν πληροῖς. Ἀλλὰ πολυτελε-
στέρων αὐτὸς μετέχει σιτίων; Μάλιστα μὲν οὐ πολλὴ τοῦτο
πλεονεξία· [e]πλὴν κἀνταῦθα σὲ τὸ πλέον [f]ἔχοντα εὑρήσομεν.
[g]Ἡ γὰρ πολυτέλεια αὕτη διὰ τοῦτό σοι ζηλωτὴ εἶναι δοκεῖ, (619)
D ἐπειδὴ πλείονα ἔχει τὴν ἡδονήν. Ἀλλ' αὕτη παρὰ τῷ πένητι
[h]πλείων· οὐχ ἡδονὴ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγεία· κἂν τούτῳ
[i]πλεονεκτεῖ μόνον ὁ πλούσιος, τῷ τὸ σῶμα ἀσθενέστερον
κατασκευάζειν, καὶ πλείονας συνάγειν τὰς [k]πηγὰς τῶν ἀρρω-
στημάτων. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ πένητος κατὰ φύσιν οἰκονομεῖται
πάντα, τὰ δὲ ἐκείνου διὰ τὴν ἀμετρίαν εἰς φθορὰν τελευτᾷ καὶ
ἀρρωστίαν.

Εἰ δὲ [l]βούλεσθε, καὶ ἐπὶ ὑποδείγματος αὐτὸ τοῦτο κατίδω-
μεν. Εἰ γὰρ δέοι κάμινον ἀνάψαι, εἶτα ὁ μὲν σηρικὰ ἱμάτια
E καὶ ὀθόνας λεπτὰς [m]καταβάλλοι πολλὰς καὶ ἀπείρους, καὶ
οὕτως αὐτὴν ἀνακαίοι, ὁ δὲ ξύλα δρυὸς καὶ πεύκης· τί πλέον
ἔσχεν [n]οὗτος ἐκείνου; Οὐδέν· ἀλλὰ καὶ ἔλαττον. Τί δέ;
οὐδὲν γὰρ κωλύει καὶ [o]ἑτέρως τὸ αὐτὸ περιτρέψαι ὑπόδειγμα·
εἰ ὁ μὲν ξύλα [p]βάλλοι, ὁ δὲ σώματα ὑποκαίοι, ποίᾳ ἂν ἡδέως
παρέστης καμίνῳ, [q]τῇ τῶν ξύλων, ἢ τῇ τῶν σωμάτων; Εὔδη-
λον ὅτι τῇ τῶν ξύλων. Ἐκείνη μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καίεται,
καὶ ἡδὺ θέαμα τοῖς ὁρῶσίν ἐστιν· αὕτη δὲ τῇ κνίσῃ, καὶ τῷ
ἰχῶρι, καὶ τῷ καπνῷ, καὶ τῇ τῶν ὀστέων δυσωδίᾳ πάντας
529 ἂν ἀπελάσειεν. Ἔφριξας ἀκούσας, καὶ ἐβδελύξω τὴν κάμινον;

[a] διακ. σοὶ] σοὶ διακ. C.D. [b] περιβόλων] + ἐκείνων C.D. [c] τοιαύτης D. [d] καὶ] ἐν C. [e] πλὴν τὸ πλέον σε κἀνταῦθα hoc ord. A.F. [f] ἔχοντα] ἔχειν Veron. ἔχοντα in marg. tantum habet A. post εὑρήσομεν transp. C. [g] ἢ] Sic A.B.F. cum marg. Sav. pro vulgato εἰ. ἢ γὰρ πολ.] εἰπὲ γάρ μοι, ἢ πολ. C.D. Statim post αὕτη add. ἆρα οὐχὶ C. [h] πλεῖον A.B. [i] πλεονεκτεῖ A.B.C. Legebatur πλεονεκτῇ. [k] πηγὰς] πληγὰς A.B.C. *plagas* Vet. Statim τῶν ἀρρωστηκότων A. [l] βούλει B. Sav. marg. [m] καταβάλλοι B.D. καταβάλλει C. Legebatur καταβάλοι. [n] οὗτος ante ἔσχεν transp. C. post ἐκείνου D. [o] ἑτέρως περιτρέψαι τὸ ὑποδεῖγμα Edd. τὸ αὐτὸ est in omnibus nostris et Sav. marg. τὸ ante ὑποδ. om. A.C.D. [p] βάλλοι A.B. βάλοι vulgo. βάλλει et ὑποκαίει C. [q] τῇ superscriptum bis habet A. τῇ secundum om. B.

Τοιαῦται αἱ τῶν πλουσίων γαστέρες εἰσί. Πλείονα γὰρ ἐν
τούτοις σηπεδόνα, ἢ ἐν τῇ καμίνῳ ἐκείνῃ εὕροι τις ἂν, καὶ
πνεύματα δυσώδη, καὶ [r] ῥεύματα ἀκάθαρτα, τῷ πανταχοῦ καὶ
ἐν ἑκάστῳ μορίῳ πολλὴν εἶναι τὴν ἀπεψίαν διὰ τὴν πλησμο-
νήν. Τοῦ γὰρ κατὰ φύσιν θερμοῦ οὐκ ἀρκοῦντος ἅπαντα
κατεργάσασθαι, ἀλλὰ καταχωννυμένου, ἐπίκειται ἐκεῖνα ἄνωθεν
καπνιζόμενα, καὶ πολλὴν ποιοῦντα τὴν ἀηδίαν. Τίνι οὖν B
ἄν τις [s] παραβάλοι τὰς ἐκείνων γαστέρας; Ἀλλὰ μὴ δυσχε-
ράνητε πρὸς τὸν λόγον, ἀλλ' εἰ μὴ ἀληθῆ λέγω, διελέγξατε.
Τίνι οὖν ἄν τις αὐτὰς παραβάλοι; οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα
δεῖξαι αὐτῶν τὴν ἀθλιότητα. Εὗρον καὶ ἑτέραν εἰκόνα. Τίνα
δὴ ταύτην; Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀμαρῶν ἔνθα πολλοὶ οἱ φορυτοὶ
κόπρου, χόρτου, [t] καλάμης, λίθων, πηλοῦ, συνεχεῖς ἐμφράξεις
γίνονται, [v] καὶ ὑπερεκχεῖται λοιπὸν ἄνωθεν ἡ τοῦ βορβόρου
ῥύμη· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τούτων κοιλίας συμβαίνει. Φραττο-
μένης γὰρ αὐτῆς κάτωθεν, [w] ἄνωθεν ἀναβλύζει τὰ πλείονα
τῶν πονηρῶν τούτων ῥευμάτων. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν πενήτων
οὕτως· ἀλλ' ὥσπερ αἱ τὰ καθαρὰ [x] προχέουσαι ῥεῖθρα πηγαὶ, C
καὶ κήπους ἄρδουσαι καὶ παραδείσους, οὕτω καὶ αἱ τούτων
γαστέρες εἰσὶ καθαραὶ τῶν τοιούτων περιττευμάτων. Ἀλλ'
οὐχ αἱ τῶν πλουτούντων, μᾶλλον δὲ τρυφώντων, τοιαῦται,
ἀλλὰ χυμῶν, φλεγμάτων, χολῆς, αἵματος διεφθορότος, ῥεύ-
ματος σεσηπότος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων εἰσὶ πεπληρω-
μέναι. Διόπερ οὐδεὶς κἂν πρὸς βραχὺν ἀρκέσῃ χρόνον δια-
παντὸς ἐν τρυφῇ [y] ζῶν, ἀλλ' ἐν ἀρρωστίαις βιώσεται διηνεκέσι.
Διὸ καὶ ἡδέως ἂν [z] ἠρόμην αὐτοὺς, τίνος ἕνεκεν τὰ σιτία δέ-
δοται; ἵνα φθειρώμεθα, ἢ ἵνα τρεφώμεθα; [a] ἵνα νοσῶμεν, ἢ
ἵνα ἰσχύωμεν; ἵνα ὑγιαίνωμεν, ἢ ἵνα ἀσθενῶμεν; Εὔδηλον D
ὅτι διὰ τροφὴν καὶ ὑγείαν καὶ ἰσχύν. Τίνος οὖν ἕνεκεν εἰς τοὐ-
ναντίον αὐτοῖς ἀποκέχρησθε, νόσον καὶ ἀσθένειαν διὰ τούτων
δημιουργοῦντες τῷ σώματι; Ἀλλ' οὐχ ὁ πένης, ἀλλ' ὑγείαν
καὶ εὐρωστίαν καὶ ἰσχὺν διὰ τῆς λιτῆς ὠνεῖται τροφῆς. Μὴ
δὴ κλαῖε [b] διὰ πενίαν τὴν ὑγείας μητέρα, ἀλλὰ καὶ ἀγάλλου·
καὶ εἰ βούλει πλουτεῖν, καταφρόνει πλούτου. Οὐ γὰρ τὸ
χρήματα ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ δεῖσθαι τοῦ ἔχειν, τοῦτο μάλιστα
εὐπορία. Ἂν τοῦτο κατορθώσωμεν, καὶ ἐνταῦθα τῶν πλου-
τούντων [c] πάντων εὐπορώτεροι ἐσόμεθα, καὶ ἐκεῖ τῶν μελλόν- E

[r] ῥήματα C. Statim τῷ om. A. [s] παραβάλλοι bis B. παραβάλῃ bis C. [t] καλάμου D. [v] καὶ om. A. [w] ἀναβλύζει ἄνωθεν inverso ord. C.D. [x] προχ. ῥεῖθρα] βρύουσαι F. Mox ἄρδουσι C.D. [y] ζῶν] + ποτὲ A.F. [z] ἐροίμην D. [a] Sic A.C.D.F. et Vetus. Legebatur ἵνα νοσ. ἢ ἵνα ὑγιαίνωμεν; ἵνα ἀσθενῶμεν, ἢ ἵνα ἰσχύωμεν; [b] διὰ om. A.B. [c] πάντων om. A.

των ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [d]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

530 ## ΛΟΓΟΣ ΙΓ. (620)

[1] Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν.

ΔΙΗΓΗΣΑΜΕΝΟΣ περὶ τῶν ἑαυτοῦ πειρασμῶν καὶ θλίψεων· "Ἐν ὑπομονῇ γὰρ, φησὶν, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν
B στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις·" καὶ δείξας ὅτι μέγα ἀγαθὸν τὸ πρᾶγμα· "Ὡς λυπούμενοι [a] γὰρ, φησὶν, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες·" καὶ ὅπλα αὐτὰ εἰπών· "Ὡς παιδευόμενοι γὰρ, φησὶ, καὶ μὴ θανατούμενοι·" καὶ τοῦ θεοῦ τὴν πολλὴν κηδεμονίαν διὰ τούτων ἐμφήνας καὶ τὴν δύναμιν· "Ἵνα γὰρ ἡ ὑπερβολὴ [b] τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, φησὶ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν·" καὶ τοὺς ἄθλους αὐτοῦ καταλέξας· "Πάντοτε γὰρ τὴν νέκρωσιν [c] αὐτοῦ, φησὶ, περιφέρομεν·" καὶ ὅτι ἀναστάσεως τοῦτο ἀπό-
C δειξις σαφής· "Ἵνα γὰρ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν," φησί· καὶ ὧν γέγονε κοινωνὸς, καὶ τίνα ἐπιστεύθη· "Ὑπὲρ Χριστοῦ [d] γὰρ πρεσβεύομεν, φησὶν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν·" καὶ τίνων ἐστὶ διάκονος, ὅτι οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· καὶ ὅτι οὐ τούτῳ μόνον αἰδέσιμος, ἀλλὰ καὶ τοῖς πειρασμοῖς· "[e] Τῷ θεῷ γὰρ, φησὶ, χάρις τῷ πάντοτε ἡμᾶς θριαμβεύοντι·" μέλλει λοιπὸν αὐτοῖς καὶ ἐπιτιμᾶν, ὡς οὐ σφόδρα περὶ αὐτὸν διακειμένοις. Ἀλλὰ μέλλων, οὐκ εὐθέως ἐπὶ τοῦτο [f] ἔρχεται, ἀλλὰ πρότερον τὰ [g] περὶ τῆς ἀγάπης εἰπὼν, ἣν περὶ αὐτοὺς ἐπεδείκνυτο, τότε
D ἐμβαίνει καὶ εἰς τὸν περὶ τούτων λόγον. Εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων κατορθωμάτων αἰδέσιμος ὁ ἐπιτιμῶν εἴη, ἀλλ' ὅμως ὅταν καὶ τὴν φιλίαν, ἣν ἔχει πρὸς τοὺς ἐγκαλουμένους, ἐπιδεί-

[1] Cap. VI. v. 11, 12.

[d] ἐπιτυχεῖν] ἀπολαῦσαι C.D. ὧν—ἐπιτυχεῖν om. A.F. HOM. XIII. [a] γὰρ om. A.B.F. [b] τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ᾖ hoc ordine A.F. [c] αὐτοῦ] τοῦ κυ ιυ D. [d] γὰρ] οὖν B. [e] τῷ θεῷ] Sic omnes Codd. Articulus aberat. [f] ἔρχεται om. A. [g] περὶ om. D.

ξηται, ἀνεπαχθέστερον ποιεῖ τὸν λόγον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν ἱδρώτων τῶν ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀγώνων ἐκβὰς, εἰς τὸν περὶ τῆς ἀγάπης [h] μεταβαίνει λόγον, καὶ οὕτως αὐτῶν καθάπτεται. Τίνα οὖν ἐστι τὰ τῆς ἀγάπης ἐνδεικτικά; "Τὸ στόμα [i] ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι." Καὶ ποῖον τοῦτο σημεῖον ἀγάπης; τί δὲ [k] καὶ ἔστιν ὅλως τὸ εἰρημένον; Οὐκ ἀνεχόμεθα, φησὶ, σιγᾶν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἀεὶ βουλόμεθα καὶ ἐπιθυμοῦμεν φθέγγεσθαι καὶ διαλέγεσθαι ὑμῖν· ὅπερ ἔθος τῶν ἀγαπώντων ἐστί. Καὶ γὰρ ὅπερ εἰσὶν E
ἐπὶ σώματος περιπλοκαὶ χειρῶν, τοῦτο ἐπὶ ψυχῆς συνουσία λόγου. Μετὰ δὲ τούτου καὶ ἕτερον αἰνίττεται. Ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι πάντα μετὰ παρρησίας ὑμῖν διαλεγόμεθα, ὡς ἀγαπητοῖς, καὶ οὐδὲν ὑποστελλόμενοι, οὐδὲ ταμιευόμενοι. Ἐπειδὴ γὰρ λοιπὸν μέλλει ἐπιτιμᾶν, συγγνώμην αἰτεῖ, αὐτὸ τὸ ἐπιτιμᾶν μετὰ παρρησίας ἀπόδειξιν ποιούμενος τοῦ σφόδρα αὐτοὺς φιλεῖν. Καὶ ἡ προσθήκη δὲ τοῦ ὀνόματος [l] φιλίας πολλῆς, καὶ θερμότητος καὶ διαθέσεως· καὶ γὰρ εἰώθαμεν τῶν 531
ἀγαπωμένων συνεχῶς [m] γυμνὰ τὰ ὀνόματα περιστρέφειν. "Ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται." Καθάπερ γὰρ τὸ [n] θερμαῖνον εὐρύνειν εἴωθεν, οὕτω καὶ [o] τῆς ἀγάπης ἔργον τὸ πλατύνειν ἐστί. Θερμὴ γάρ ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ζέουσα. Αὕτη καὶ τὸ στόμα ἀνεπέτασε Παύλου, καὶ τὴν καρδίαν ἐπλάτυνεν. [p] Οὐδὲ γὰρ τῷ στόματι μόνον φιλῶ, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν συνᾴδουσαν ἔχω. Διὰ τοῦτο μετὰ παρρησίας φθέγγομαι, ὅλῳ τῷ στόματι, ὅλῃ τῇ διανοίᾳ. Οὐδὲν [q] γὰρ τῆς Παύλου καρδίας πλατύτερον, ἣ τοὺς πιστοὺς [r] ἅπαντας, καθάπερ ἄν τις ἐρώμενον, οὕτω σφοδρῶς ἠγάπα, οὐ σχιζομένης αὐτοῦ τῆς B
φιλίας καὶ ἀσθενεστέρας γινομένης, ἀλλ' ὁλοκλήρου ἐν ἑκάστῳ μενούσης. [s] Καὶ τί θαυμαστὸν ἐπὶ πιστῶν, ὅπου γε καὶ ἐπὶ τῶν ἀπίστων τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐδέχετο ἡ καρδία Παύλου; Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, φιλῶ ὑμᾶς, ἀλλ' ἐμφαντικώτερον, "Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγεν, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται·" πάντας
(621) ἔνδον [t] ἔχομεν· καὶ οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλὰ μετ' εὐρυχωρίας πολλῆς. Ὁ γὰρ φιλούμενος, μετὰ πολλῆς ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ φιλοῦντος βαδίζει [u] τῆς ἀδείας. Διό φησιν· "Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν." C

[h] ἐκβαίνει A. [i] ἡμῶν] + φησὶν D. [k] καὶ om. B. Mox φησὶ om. D. [l] φιλίας] + ἐστὶ D. Mox καὶ διαθέσεως καὶ θερμότητος hoc ordine Edd. repugnantibus libris. [m] γυμνὰ om. A. [n] θερμαινόμενον A. [o] τῆς] ἐπὶ τῆς A. [p] οὐδὲ γὰρ] ὡσεὶ ἔλεγεν, οὐ D. Mox μόνῳ B. [q] γὰρ om. D. [r] ἅπαντας] + εἶχε D. Statim καθάπερ εἴ τις ἐρώμενος idem. [s] καὶ τί θ. εἰ ἐπὶ π. τοῦτο ἐποίει, ὅπου γε καὶ ἐπὶ τ. ἀ. τὸ ἴσον ἐπεδείκνυτο. τί ταῦτα λέγω; τὴν οἰκ. D. [t] ἔχομεν] + φησὶ D. [u] τῆς ἀδείας post πολλῆς transp. D.

[w] Καὶ τὴν ἐπιτίμησιν ὅρα μετὰ φειδοῦς γινομένην· ὃ τῶν σφόδρα φιλούντων ἐστίν. Οὐκ εἶπεν, οὐ φιλεῖτε ἡμᾶς, ἀλλ', οὐ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου· οὐ γὰρ βούλεται αὐτῶν σφόδρα καθάψασθαι. Καὶ πανταχοῦ δὲ ἴδοι τις ἂν πῶς ἐκκαίεται τῶν πιστῶν, ἐκλέγων [x] ἑκάστης ἐπιστολῆς αὐτοῦ [y] ῥήματα. Ῥωμαίοις μὲν γάρ φησιν, [2] "Ἐπιποθῶ ἰδεῖν ὑμᾶς·" καὶ, "Πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς·" καὶ, "Εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς." Γαλάταις δέ φησι, [3] "Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω." [z] Ἐφεσίοις πάλιν, [4] "Τούτου
D χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου ὑπὲρ ὑμῶν." Φιλιππησίοις δὲ, [5] "Τίς γάρ μοί ἐστιν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς;" καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τοῖς δεσμοῖς [a] αὐτοὺς περιφέρειν ἔλεγε. Κολασσαεῦσι δὲ, [6] "Θέλω [b] δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασί με ἐν σαρκὶ, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν." Θεσσαλονικεῦσι δὲ, [7] "Ὡς αν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν ὑμῖν μεταδοῦναι οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς." Τιμοθέῳ δὲ, [8] "Μεμνημένος σου τῶν
E δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ." Τίτῳ δὲ, [9] "Τῷ ἀγαπητῷ τέκνῳ·" καὶ Φιλήμονι ὁμοίως. Καὶ Ἑβραίοις δὲ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα γράφει, καὶ οὐ παύεται παρακαλῶν, καὶ [c] λέγων, [10] "Ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ·" καθάπερ παῖδας δυσχεραίνοντας μήτηρ. [d] Καὶ αὐτοῖς, "Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν," φησίν. Οὐ λέγει δὲ μόνον ὅτι φιλεῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ φιλεῖται παρ' αὐτῶν, ἵνα καὶ ταύτῃ [e] μᾶλλον αὐτοὺς ἐπισπάσηται. Καίτοι τοῖς μὲν τοῦτο μαρτυρῶν φησιν, ὅτι [11] "Ἦλθε Τίτος ἀπαγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν
532 ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον·" καὶ Γαλάταις, [12] "Εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι·" καὶ Θεσσαλονικεῦσιν, [13] "Ὁποίαν εἴσοδον [f] ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς·" καὶ Τιμοθέῳ δὲ, [14] "Μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ." Καὶ πανταχοῦ δὲ τῶν ἐπιστολῶν εὕροι τις ἂν [g] αὐτὸν τοῦτο μαρτυροῦντα τοῖς μαθηταῖς, καὶ ὅτι ἐφίλησε, καὶ ὅτι

[2] Rom. i. 11. xiii. 10. [3] Gal. iv. 19. [4] Ephes. iii. 14. [5] 1 Thess. ii. 19. Philipp. i. 7. [6] Coloss. ii. 1, 2. [7] 1 Thess. ii. 7, 8. [8] 2 Tim. i. 4. [9] Tit. i. 4. Philem. 1. [10] Hebr. x. 37. [11] 2 Cor. vii. 7. [12] Gal. iv. 15. [13] 1 Thess. i. 9. [14] 2 Tim. i. 4.

[w] καὶ τὴν ἐπ. ὅρα] ὅρα τὴν ἐπ. D. [x] ἑκάστης] ἐφ' ἑκάστης D. [y] τὰ ῥήματα Edd. τὰ om. A.D.F. Mox ἐπιποθῶ δὲ ἰδεῖν Edd. invitis Codd. [z] Ἐφ.] καὶ Ἐφ. δὲ A. [a] αὐτοῖς F. [b] δὲ om. B. [c] λέγων] + ἔτι μικρὸν Edd. invitis libris. [d] καὶ] οὕτω καὶ Edd. οὕτω om. A.D.F. Post αὐτοῖς, τούτοις add. D. [e] μᾶλλον] πάλιν A.D. Sav. marg. [f] ἔχομεν A. Mox καὶ Τιμοθέῳ—πληρωθῶ om. D. [g] αὐτὸν] αὐτὸ A.F.

φιλεῖται· οὐ μὴν ὁμοίως. [h] Καὶ ἐνταῦθά φησιν, [15] "Εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι." Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρὸς τῷ τέλει, τέως δὲ σφοδρότερον, "Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν." Ὑμεῖς ἕνα δέχεσθε, φησὶν, ἐγὼ δὲ πόλιν ὁλόκληρον, καὶ δῆμον τοσοῦ- B
τον. Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐ δέχεσθε ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι στενοχωρεῖσθε· τὸ αὐτὸ μὲν αἰνιττόμενος, μετὰ φειδοῦς δὲ, καὶ τοῦ μὴ σφόδρα καθάψασθαι.

[16] "Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, [i] πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς." Καίτοι οὐκ ἔστιν ἴσον, πρότερον ἀγαπηθῆναι, [k] εἶτα ἀγαπῆσαι. Κἂν γὰρ τὸ ἴσον τις εἰσενέγκῃ μέτρον, ἠλάττωται τῷ δεύτερος [l] ἐπανελθεῖν. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἀκριβολογοῦμαι, φησὶ, κἂν παρ' ἐμοῦ λαβόντες τὰς ἀρχὰς τὸ αὐτὸ μέτρον ἐπιδείξησθε, ἀγαπῶ καὶ στέργω. Εἶτα ἵνα δείξῃ, ὅτι C
καὶ ὀφειλὴ τὸ πρᾶγμα ἦν, καὶ ὅτι κολακείας ἐκτὸς τὰ εἰρημένα, "ὡς τέκνοις λέγω," φησί. Τί ἐστιν, "ὡς τέκνοις;" Οὐδὲν μέγα αἰτῶ, εἰ πατὴρ ὢν βούλομαι φιλεῖσθαι παρ' ὑμῶν. Καὶ ὅρα σύνεσιν καὶ μετριοφροσύνην. Οὐ τίθησιν ἐνταῦθα τοὺς κινδύνους τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους, καὶ τοὺς θανάτους, καίτοι πολλὰ ἔχων εἰπεῖν· οὕτως ἐστὶν [m] ἄτυφος· ἀλλὰ τὸ [n] φιλεῖν· καὶ διὰ τοῦτο ἀξιοῖ φιλεῖσθαι, ὅτι πατὴρ ὑμῶν ἐγενόμην, φησὶν, ὅτι σφόδρα ὑμῶν περικαίομαι· ὃ μάλιστα [o] προσίσταται τῷ φιλουμένῳ πολλάκις, ὅταν τις αὐτῷ τὰς εὐεργεσίας [p] προφέρῃ· δοκεῖ γὰρ ὀνειδίζειν. Διὸ [q] οὐ ποιεῖ D
τοῦτο Παῦλος, [r] ἀλλ' ὡς τέκνα [s] πατέρα ἀγαπήσατε, φησίν· ὃ τῆς φύσεώς μᾶλλόν ἐστι, καὶ ὀφειλόμενον ἑκάστῳ πατρί. Εἶτα [t] ἵνα μὴ δόξῃ δι' ἑαυτὸν ταῦτα λέγειν, δείκνυσιν ὅτι διὰ τὸ ἐκείνων κέρδος καὶ τὴν [u] παρ' αὐτῶν ἐπισπᾶται φιλίαν. Διὸ καὶ [w] ἐπήγαγε, [17] "Μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις."
(622) Καὶ οὐκ εἶπε, [x] μὴ ἀναμίγνυσθε ἀπίστοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτῶν καθαπτόμενος ἅτε ἀδικούντων τὸ δίκαιον, μὴ ἐκκλίνητε ἑαυτοὺς, φησί. "Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ;" Ἐνταῦθα E
[y] λοιπὸν σύγκρισιν ποιεῖται οὐχὶ τῆς αὐτοῦ ἀγάπης, καὶ τῆς ἐκείνων τῶν διαφθειρόντων αὐτοὺς, ἀλλὰ τῆς αὐτῶν εὐγενείας,

[15] 2 Cor. xii. 15. [16] v. 13. [17] v. 14.

[h] καὶ ἐνταῦθα] διὸ καὶ τοῦτο ἐνταῦθα D. [i] πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς om. A.B.F. Mosq. 9. [k] εἶτα ἀγαπῆσαι om. A.B.F. [l] ἐπανελθεῖν] ἐλθεῖν D. [m] ἄτυφος] ἄτυχος F. [n] φιλεῖσθαι A. [o] Edebatur προΐσταται. Correxit Montef. ad meram conjecturam Savilii. προσίσταται B.F. [p] προφέρῃ B. προσφέρῃ Edd. [q] οὐ om. F. [r] ἀλλ'] + ἀξιοῖ μόνον καί φησιν D. [s] πατέρα] + ὑμῶν F. [t] ἵνα om. D. [u] παρ' αὐτῶν] πρὸς αὐτὸν D. [w] ἐπάγει D. [x] μὴ] ἵνα μὴ A. [y] λοιπὸν] φησὶ A. Mox αὐτοῦ A.B.D. ἑαυτοῦ vulgo.

καὶ τῆς ἐκείνων ἀτιμίας. Οὕτω γὰρ καὶ σεμνότερος ὁ λόγος
γέγονε, καὶ αὐτῷ πρεπωδέστερος, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς [z] ἐπε-
σπᾶτο. Ὡς ἂν εἴ τις παιδὶ τῶν γεγεννηκότων ὑπερορῶντι, καὶ
μιαροῖς ἑαυτὸν [a] ἐκδιδόντι λέγοι, τί ποιεῖς, ὦ παιδίον; τοῦ μὲν
533 πατρὸς [b] καταφρονεῖς, προτιμᾷς δὲ τοὺς μιαροὺς ἄνδρας, καὶ
μυρίας γέμοντας κακίας; οὐκ οἶσθα πόσον αὐτῶν βελτίων εἶ
καὶ σεμνότερος; Οὕτω [c] γὰρ μᾶλλον αὐτὸν ἀφίστησι τῆς
ἐκείνων συνουσίας, ἢ εἰ τὸν πατέρα θαυμάζοι. Ἂν μὲν γὰρ
[d] λέγῃ, οὐκ οἶσθα πόσον ἐστὶν ὁ πατήρ σου βελτίων ἐκείνων;
οὐδὲν τοσοῦτον ἐργάσεται· ἂν δὲ τὸν πατέρα ἀφεὶς, αὐτὸν
αὐτῶν [e] προκρίνῃ, λέγων, οὐκ οἶσθα τίς μὲν σὺ, τί δὲ ἐκεῖνοι;
οὐκ ἐννοεῖς σου τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν
ἀτιμίαν τὴν ἐκείνων; τίς γὰρ κοινωνία σοὶ [f] κἀκείνοις τοῖς κλέ-
πταις, τοῖς μοιχοῖς, τοῖς γόησι; ταχέως αὐτὸν τοῖς ἐγκωμίοις
B τοῖς αὐτοῦ πτερώσας, ἀπορραγῆναι ἐκείνων παρασκευάσει. Τὸν
μὲν γὰρ πρότερον οὐ σφόδρα δέξεται λόγον, ὅτι κατηγορία
αὐτοῦ ἐστιν ἡ προτίμησις τοῦ πατρὸς, ὅταν μὴ μόνον πατέρα
φαίνηται [g] λυπῶν, ἀλλὰ καὶ πατέρα τοιοῦτον· ἐνταῦθα δὲ
οὐκέτι οὐδὲν τοιοῦτον πείσεται. Οὐδεὶς γὰρ [h] ἂν ἕλοιτο μὴ
ἐγκωμιάζεσθαι· καὶ δι' αὐτοῦ δὴ μετὰ τῶν ἐπαίνων τοῦ ἀκού-
οντος, ὁ ἔλεγχος γίνεται εὐπαράδεκτος. Χαλᾶται γὰρ ὁ ἀ-
κροατὴς, καὶ φρονήματος πληροῦται μεγάλου, καὶ διαπτύει τὴν
ἐκείνων συνουσίαν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον αὐτοῦ ἐστι τὸ θαυμα-
C στὸν, ὅτι οὕτω προήγαγε τὴν σύγκρισιν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἕτερόν
τι μεῖζον [i] ἐπενόησε, καὶ ἐκπληκτικώτερον· πρῶτον μὲν κατ'
ἐρώτησιν [k] προαγαγὼν τὸν λόγον, ὅπερ τῶν σαφῶν καὶ
ὁμολογουμένων ἐστίν· ἔπειτα δὲ πλατύνων τῇ πυκνότητι καὶ
τῷ πλήθει τῶν ὀνομάτων. Οὐ γὰρ ἓν καὶ δύο καὶ τρία, ἀλλὰ
πλείονα [l] τίθησι. Πρὸς τούτοις ἀντὶ τῶν προσώπων τὰ
ὀνόματα τῶν πραγμάτων τίθησι, καὶ ἄκραν ἐνταῦθα ἀρετὴν,
καὶ ἐσχάτην ἐκεῖ κακίαν ὑπογράφει· καὶ πολὺ τὸ μέσον καὶ
ἄπειρον δείκνυσιν, ὡς μηδὲ δεηθῆναι κατασκευῆς. "Τίς γὰρ,
D φησὶ, μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; [18] τίς δὲ κοινωνία φωτὶ
πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς

[18] v. 15, 16.

[z] ἐπεσπάσατο B. et a pr. man. A. [a] ἐκδόντι F. [b] καταφρονῶν, προτιμῶν δὲ D. [c] γὰρ] + λέγων D. [d] λέγῃ B. λέγει A. Edebatur λέγοι. [e] προκρίνῃ B. προκρίνει A. προκρίνοι vulgo. αὐτὸν αὐτῶν προκρίνῃ] ἑαυτῷ συγκρίνῃ D. [f] ἐκείνοις A. [g] λυπῶν] λοιπὸν mendose D. [h] ἂν om. A.B. Mox καὶ δι' αὐτοῦ δὴ τοῦ ἀκ. κατὰ τῶν ἐπαίνων ὁ ἔλ. D. [i] ἐπενόησε] ἐποίησεν A.F. Statim πληκτικώτερον A.B. ἐποίησεν λόγον ὅπερ, omissis quibusdam F. [k] προαγαγὼν A.B.D. Sav. marg. Edebatur προσαγαγών. Mox ὡμολογημένων A.B. [l] Vid. Annot.

μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; ἢ τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων;"

Εἶδες [m] πῶς γυμνὰ τὰ ὀνόματα τίθησι, καὶ ἀρκοῦντα αὐτῷ πρὸς ἀποτροπήν; Οὐδὲ γὰρ εἶπε, παρανομίᾳ, ὃ πλέον ἦν, οὐδὲ εἶπε, τοῖς τοῦ φωτὸς καὶ τοῖς τοῦ σκότους· ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἐναντία [n] τίθησι, τὰ ἀπαράδεκτα τῶν ἐναντίων, φῶς καὶ σκότος. Οὐδὲ εἶπε, τοῖς τοῦ Χριστοῦ καὶ [o] τοῖς τοῦ διαβόλου, ἀλλ'
ὃ πολλῷ πλέον ἀφειστήκει, Χριστῷ καὶ Βελίαρ· τῇ Ἑβραϊκῇ E
φωνῇ τὸν ἀποστάτην καλέσας οὕτως. "Ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου;" Ἐνταῦθα λοιπὸν, ἵνα μὴ δόξῃ κακίας ἁπλῶς κατηγορίαν, καὶ ἀρετῆς ἐγκώμιον διεξιέναι, μέμνηται καὶ προσώπων ἀδιορίστως. Καὶ οὐκ εἶπε κοινωνίαν, ἀλλὰ τὰ ἔπαθλα τέθεικε, μερίδα εἰπών. "Τίς συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος." Ὃ δὲ λέγει, [p] τοῦτό ἐστιν· οὔτε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν ἔχει τι κοινὸν πρὸς αὐτόν· "τίς γὰρ [q] συμφωνία Χριστῷ πρὸς Βελίαρ;" οὔτε τὰ πρά-
γματα· "τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;" Οὐκοῦν οὐδὲ 534
ὑμᾶς δεῖ. Καὶ πρῶτον τίθησι τὸν βασιλέα, καὶ δεύτερον αὐτοὺς, τούτῳ μάλιστα αὐτοὺς ἀποσχίζων. Εἶτα εἰπὼν, "ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων," καὶ ἀποφηνάμενος, ὅτι "ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ [r] ζῶντος," ἀναγκαίως καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐπάγει, δεικνὺς ὅτι οὐ κολακεία τὸ πρᾶγμά ἐστιν. Ὁ γὰρ ἐγκωμιάζων, ἂν μὴ [s] καὶ ἀπόδειξιν παρέχηται, δοκεῖ καὶ κολακεύειν. Τίς οὖν ἡ μαρτυρία; "Ἐνοικήσω γὰρ [t] ἐν αὐτοῖς, φησὶ, καὶ
ἐμπεριπατήσω." "Ἐνοικήσω," ἐν ναοῖς· καὶ "ἐμπεριπατήσω," B
τὴν πλείονα πρὸς αὐτοὺς σχέσιν δηλῶν. "Καὶ ἔσονταί μοι εἰς λαὸν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν." [u] Τί, φησί; Θεὸν φέρεις ἐν σεαυτῷ, καὶ πρὸς ἐκείνους τρέχεις; θεὸν τὸν οὐδὲν
(623) ἔχοντα κοινὸν πρὸς αὐτούς; [w] Καὶ ποῦ ταῦτα ἄξια συγγνώμης; Ἐννόησον τίς ἐμπεριπατεῖ σοι, τίς ἐνοικεῖ. 19 "Διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· [x] κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, λέγει κύριος." Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ πράττετε ἀκάθαρτα· ἀλλὰ πλείονα ἀκρίβειαν ζητῶν,
μηδὲ ἅπτεσθε, [y] φησὶ, μηδὲ ἐγγὺς γίνεσθε. [z] Τί δέ ἐστι C

19 v. 17, 18.

[m] πῶς] ὡς F. Mox πρὸς ἀνατροπὴν idem. [n] τίθησι] + μᾶλλον δὲ D. [o] τοῖς om. F. [p] τοῦτο] τοιοῦτον D.F. [q] συμφώνησις F. Mox οὐκοῦν om. A. [r] ζῶντος] + ἐστε D. + καὶ A.F. [s] καὶ om. B. καὶ post δοκεῖ accessit ex A.B.F. et Sav. marg. [t] ἐν et φησὶ om. D. Mox ἐνοικήσω ἐν ν. κ. ἐμπεριπατήσω om. idem. [u] τί, φησι;] τί φῄς; F. καὶ ante πρὸς om. idem. In D. locus sic legitur: τί δὴ τοῦτό ἐστι; θεὸν, φησὶ, φέρων ἐν σεαυτῷ πρὸς ἐκείνους τρέχεις; [w] καὶ om. D. [x] κἀγὼ εἰσδ. ὑμᾶς om. D. [y] φησὶ] + τουτέστι D. [z] τί δέ ἐ. μ. σ.] ἀκάθαρτον δέ ἐστι μ. σ. ἀλλὰ μολυσμὸς μὲν σαρκὸς D.

μολυσμὸς σαρκός; Μοιχεία, πορνεία, ἀσέλγεια πᾶσα. [a] Τί δὲ ψυχῆς; Ἀκάθαρτοι λογισμοὶ, ὡς τὸ ἐμβλέψαι ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς, μνησικακίαι, δόλοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Βούλεται τοίνυν ἑκατέρωθεν εἶναι καθαρούς. Εἶδες τὸ ἔπαθλον ὅσον; Τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν πονηρῶν, [b] τὸ ἑνωθῆναι θεῷ. Ἄκουε καὶ τῶν ἑξῆς. "Καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος." Εἶδες ἄνωθεν τὴν παροῦσαν εὐγένειαν τὸν προφήτην προαναφωνοῦντα, τὴν διὰ τῆς χάριτος ἀναγέννησιν; [20] "Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί." Ποίας; Τὸ ναοὺς [c] εἶναι θεοῦ, τὸ υἱοὺς
D καὶ θυγατέρας, τὸ ἔνοικον αὐτὸν ἔχειν καὶ ἐμπεριπατοῦντα, τὸ λαὸν αὐτοῦ γίνεσθαι, τὸ τὸν θεὸν αὐτὸν καὶ πατέρα [d] κεκτῆσθαι. "Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος." Μήτε ἀκαθάρτων ἁπτώμεθα· [e] οὗτος γὰρ σαρκὸς καθαρμός· μήτε [f] τῶν ψυχὴν μολυνόντων· οὗτος γὰρ πνεύματος. [g] Καὶ οὐκ ἀρκεῖται τούτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ [h] ἐπάγει, "Ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ." Οὐ γὰρ τὸ μὴ ἀκαθάρτου ἅπτεσθαι ποιεῖ καθαρὸν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρου τινὸς ἡμῖν δεῖ ὥστε γενέσθαι ἡμᾶς ἁγίους, σπουδῆς, προσοχῆς, εὐλαβείας. Καὶ καλῶς εἶπε, "ἐν φόβῳ θεοῦ." Ἔστι γὰρ ἐπιτελεῖν
E σωφροσύνην, οὐκ ἐν φόβῳ θεοῦ, ἀλλὰ διὰ κενοδοξίαν. Μετὰ δὲ τούτου καὶ ἕτερον αἰνίττεται εἰπὼν, "ἐν φόβῳ θεοῦ," τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἂν ἀνυσθείη ἡ ἁγιωσύνη. Εἰ γὰρ καὶ τυραννικὸν ἡ ἐπιθυμία, [i] ἂν ἐπιτειχίσῃς τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, κατέλυσας αὐτῆς τὴν μανίαν.

[k] Ἁγιωσύνην δὲ ἐνταῦθα οὐχὶ σωφροσύνην μόνον λέγει, ἀλλὰ τὴν πάσης ἁμαρτίας ἀπαλλαγήν· ἅγιος γάρ ἐστιν ὁ καθαρός. Καθαρὸς δὲ ἄν τις γένοιτο, οὐχὶ εἰ πορνείας ἀπαλλαγείη μόνον, ἀλλὰ καὶ πλεονεξίας, καὶ βασκανίας, καὶ ἀπο-
535 νοίας, καὶ κενοδοξίας· καὶ μάλιστα κενοδοξίας, ἣν πανταχοῦ μὲν [l] φυγεῖν δεῖ, πολλῷ δὲ πλέον ἐπὶ ἐλεημοσύνης· ἐπεὶ οὐδ' ἂν εἴη ἐλεημοσύνη, εἰ τοῦτο [m] ἔχοι τὸ νόσημα, ἀλλ' ἐπίδειξις καὶ ὠμότης. Ὅταν γὰρ μὴ ἐλεῶν, ἀλλ' ἐκπομπεύων ποιῇς, οὐ

20 Cap. VII. v. I.

[a] τί δὲ ψ.] ψυχῆς δὲ D. Mox ὡς om. idem. [b] τὸ ἑν. θ.] ὅτι τὸ ἑν. ἐστι τῷ θ. D. [c] εἶναι θεοῦ omnes. θεοῦ εἶναι Edd. [d] κεκτῆσθαι] + οὐκοῦν D. [e] οὗτος γ. σ. καθαρμὸς] Sic omnes Codd. cum marg. Sav. et Interp. vet. Legebatur τοῦτο γ. σ. μολυσμός. [f] τῶν] τῶν τὴν Edd. τῶν om. D. τὴν om. A.B.F. [g] καὶ οὐκ] σκόπει ἐντεῦθεν τὴν Παύλου ἀκρίβειαν· οὐκ D. [h] ἐπάγει] + ἕτερόν τι καί φησι D. [i] ἂν] ἀλλ' ἐὰν D. ἀλλ' ἂν Edd. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ἡ καθαρότης διὰ πασῶν συνίσταται τῶν ἀρετῶν· καὶ περὶ πλουτούντων καὶ πενομένων, ὅτι διαφέρουσιν ἐν πᾶσιν οἱ πένητες. Veron. [l] φεύγειν A. [m] ἔχοι A.D.F. ἔχει vulgo.

μόνον οὐκ ἔστιν ἐλεημοσύνη [n] τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ὕβρις·
παρεδειγμάτισας γὰρ τὸν ἀδελφόν. Οὐκ ἄρα τὸ διδόναι
χρήματα, ἀλλὰ τὸ ἐλεοῦντα διδόναι, ἐλεημοσύνη. Ἐπεὶ καὶ
[o] οἱ ἐν τοῖς θεάτροις διδόασι [p] καὶ παισὶ πεπορνευμένοις, καὶ
ἑτέροις τοῖς ἐπὶ [q] τῆς σκηνῆς· ἀλλ' οὐκ ἐλεημοσύνη τὸ τοιοῦτον.
Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ὑβρίζοντες εἰς τὸ σῶμα τῶν [r] πορνευομένων
γυναικῶν διδόασιν· ἀλλ' οὐ φιλανθρωπία [s] τοῦτο, ἀλλὰ παρ- B
οινία. Τούτῳ καὶ ὁ κενόδοξος ἔοικε. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖνος
ὑβρίζων εἰς τὸ σῶμα τῆς πόρνης, μισθὸν αὐτῇ δίδωσι τῆς
ὕβρεως· οὕτω καὶ σὺ μισθὸν ἀπαιτεῖς τὸν λαμβάνοντα, τὴν
ὕβριν, [t] καὶ τὸ πονηρᾷ δόξῃ περιβαλεῖν καὶ σαυτὸν κἀκεῖνον.
Καὶ μετὰ τούτων ἡ ζημία ἄφατος. Καθάπερ γὰρ θηρίον,
[u] καὶ κύων μαινόμενος ἐπιπηδῶν, οὕτως ἡμῶν ἁρπάζει τὰ ἀγαθὰ
τὸ πονηρὸν τοῦτο νόσημα, καὶ ἡ ἀπανθρωπία αὕτη. Καὶ γὰρ
ἀπανθρωπία καὶ ὠμότης τὸ τοιοῦτόν ἐστι· μᾶλλον δὲ καὶ
τούτου χαλεπώτερον. Ὁ μὲν γὰρ ὠμὸς οὐκ ἂν δοίη τῷ C
δεομένῳ· σὺ δὲ τούτου πλέον ποιεῖς· τοὺς βουλομένους δοῦναι
[w] κωλύεις. Ὅταν γὰρ ἐκπομπεύῃς τὴν δόσιν, καὶ τὴν δόξαν
[x] καθεῖλες τοῦ λαβόντος, καὶ τὸν μέλλοντα παρέχειν ἀνεχαί-
τισας, ἂν ῥᾴθυμος ᾖ. Οὐδὲ γὰρ δώσει λοιπὸν, ὡς εἰληφότι
καὶ οὐχ οὕτω δεομένῳ, ἀλλὰ καὶ καταγνώσεται πολλάκις, ἂν
προσελθὼν αἰτήσῃ μετὰ τὸ λαβεῖν, καὶ ἀναίσχυντον ἡγήσεται.
Ποία οὖν ἐλεημοσύνη τοῦτο, ὅταν καὶ σαυτὸν καταισχύνῃς, καὶ
(624) τὸν εἰληφότα, καὶ τὸν ἐπιτάξαντα διπλῇ, ὅτι τε αὐτὸν θεατὴν
ἔχων τῆς ἐλεημοσύνης, ἐπιζητεῖς τοὺς τῶν συνδούλων ὀφθαλ- D
μοὺς μετ' ἐκεῖνον, καὶ ὅτι τὸν νόμον τὸν ταῦτα [y] ἀπαγορεύοντα
κείμενον ὑπ' αὐτοῦ παραβαίνεις; Ἐβουλόμην καὶ τοῖς ἄλλοις
ἐπεξελθεῖν, καὶ νηστείᾳ καὶ εὐχῇ, καὶ δεῖξαι ὅσα καὶ ἐκεῖ
[z] λυμαίνεται ἡ κενοδοξία· ἀλλ' ἀνεμνήσθην, ὅτι λόγον τινὰ οὐκ
ἤνυσα ἀναγκαῖον ἐν τῇ πρὸ ταύτης [a] διαλέξει. Τίς δὲ ὁ λόγος
ἦν; Ἔλεγον ὅτι οἱ πένητες τῶν πλουτούντων πλεονεκτοῦσιν
ἐν τοῖς βιωτικοῖς, ὅτε περὶ ὑγείας καὶ ἡδονῆς διελεγόμην· καὶ
[b] ἀσαφῶς τοῦτο ἐδείκνυτο. Φέρε [c] οὖν αὐτὸ σήμερον δείξωμεν,
ὅτι οὐκ ἐν τοῖς βιωτικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω E

[n] τὸ τοιοῦτον] τοῦτο A.F. [o] οἱ om. C.D. [p] καὶ παισὶ πεπ.] πεπ. παισὶ A.F. [q] τῆς om. A.C. [r] πεπορνευμένων A.C.F. [s] τοῦτο] τὸ τοιοῦτον B. Sav. marg. [t] καὶ om. C.D. Mox μετὰ δὲ τούτων καὶ ἡ ζ. iidem. καὶ μετὰ—ἄφατος om. A. [u] καὶ] ἢ C. [w] κωλύεις] ποιεῖς F. [x] καθεῖλες C.D. καθέλῃς A. καθελεῖς Edd. [y] ὑπαγορ. C. [z] μαίνεται B. Sav. marg. Mox ἀναγκαῖον om. C. [a] διαλέξει] + διὸ ἀναγκαῖον ἡμᾶς σήμερον πάλιν αὐτὸν γυμνάσαι ἀναλαβόντας C.D. [b] ἀσαφῶς] Sic B.C.D.F. et Sav. marg. *subobscure* Vet. Legebatur σαφῶς. [c] οὖν om. F. σήμερον αὐτὸ inverso ordine C.D.

παρὰ τούτοις τὸ πλέον ἐστί. Τί γὰρ εἰς βασιλείαν εἰσάγει, πλοῦτος ἢ πενία; Ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ τῶν οὐρανῶν δεσπότου λέγοντος, περὶ μὲν ἐκείνων, [d] ὅτι [21] "Εὐκοπώτερον κάμηλον εἰσελθεῖν διὰ τρυπήματος ῥαφίδος, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν" περὶ δὲ [e] πενήτων τοὐναντίον· "Εἰ γὰρ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς." Εἰ δὲ βούλεσθε, ἑκατέρωθεν ἴδωμεν [f] τὸ εἰρημένον.
536 [22] "Στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, φησὶν, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν." Τίς οὖν βαδίζει τὴν στενὴν, ὁ ἐν τρυφῇ, ἢ ὁ ἐν πτωχείᾳ; ὁ μόνος, ἢ ὁ μυρία βαστάζων φορτία; ὁ χαῦνος καὶ διαλελυμένος, ἢ ὁ φροντίζων καὶ μεμεριμνημένος; Ἀλλὰ τίς χρεία τῶν λογισμῶν, δέον ἐπ' αὐτὰ τὰ πρόσωπα ἐλθεῖν; Πένης ὁ Λάζαρος ἦν, καὶ σφόδρα πένης· πλούσιος δὲ ὁ παρατρέχων ἐν τῷ πυλῶνι κείμενον [g] τοῦτον. Τίς οὖν εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τοῖς κόλποις [h] ἐνετρύφα τοῦ Ἀβραάμ; τίς δὲ ἀπετηγανίζετο, καὶ οὐδὲ σταγόνος ἦν κύριος; Ἀλλὰ καὶ
B πένητες ἀπολοῦνται [i] πολλοὶ, φησὶ, καὶ πλούσιοι τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀπολαύσονται ἀγαθῶν. Τοὐναντίον μὲν οὖν ἔστιν ἰδεῖν, πλουσίους μὲν ὀλίγους, τῶν δὲ πενήτων πολλῷ πλείους σωζομένους. Σκόπει δὲ, ἀκριβῶς ἐξετάζων τὰ τοῦ πλούτου κωλύματα, καὶ τὰ τῆς πενίας ἐλαττώματα· μᾶλλον δὲ οὔτε τοῦ πλούτου, οὔτε τῆς πενίας, ἀλλ' ἑκάτερα τῶν [k] κεκτημένων ἐστί· πλὴν ἀλλὰ ποῖον εὐκολώτερον ὅπλον ἴδωμεν. Τί οὖν ἡ πενία ἐλάττωμα ἔχειν δοκεῖ; Ψεῦδος. Τί δὲ ὁ πλοῦτος; Ὑπερηφανίαν, τὴν μητέρα τῶν κακῶν, ἣ καὶ τὸν διάβολον ἐποίησεν
C εἶναι διάβολον, οὐκ ὄντα τοιοῦτον [l] ἔμπροσθεν. Πάλιν, ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία. Τίς οὖν ἕστηκε τῆς ῥίζης ταύτης πλησίον, ὁ πλούσιος, ἢ ὁ πένης; οὐκ εὔδηλον ὅτι ὁ πλούσιος; Ὅσῳ γὰρ ἄν τις πλείονα [m] περιβάληται, τοσούτῳ πλειόνων ἐρᾷ. Κενοδοξία πάλιν τὰ μυρία λυμαίνεται κατορθώματα· ἀλλὰ καὶ ταύτης πάλιν ἐγγὺς ὁ πλουτῶν ἐσκήνωται. Τὰ δὲ τοῦ πένητος, φησὶν, οὐ τιθεῖς, τὴν θλῖψιν, τὴν στενοχωρίαν; Ἀλλὰ τοῦτο καὶ τοῦ πλουτοῦντος κοινὸν, καὶ τούτου μᾶλλον ἢ τοῦ πένητος· ὥστε ἃ μὲν τῆς πενίας δοκεῖ εἶναι κακὰ, κοινὰ [n] ἑκατέρων ἐστίν· ἃ δὲ τοῦ πλούτου, [o] μόνα ἐκείνου. Τί

21 Matth. xix. 24. 21. 22 Ibid. vii. 14.

[d] ὅτι] ἔστιν B. Sav. marg. [e] πένητος B. Sav. marg. [f] τὸ εἰρημένον om. B. [g] τοῦτον] αὐτὸν C. [h] ἐνετρύφησε C. [i] πολλοὶ om. C. in marg. habet A. post φησὶ transp. B. [k] κεκτημένων] εἰρημένων C. [l] ἔμπροσθεν om. A. [m] περιβάληται C.D.F. περιβαλῆται B. περιβαλεῖται vulgo. [n] ἑκατέρωθεν D. [o] μόνου F.

δὲ, φησὶν, ὅταν διὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων [p] ἀπορίαν πολλὰ δεινὰ D
ὁ πένης ἐργάζηται; Ἀλλ' οὐδεὶς πένης, [q] οὐδεὶς τοσαῦτα
[r] ἐργάζεται δεινὰ δι' ἔνδειαν, ὅσα οἱ πλουτοῦντες διὰ τὸ
πλείονα [s] περιβάλλεσθαι, καὶ τὰ ἔνδον μὴ ἀπολλύναι. Οὐ γὰρ
οὕτω πένης ἐφίεται τῶν ἀναγκαίων, ὡς τῶν περιττῶν ὁ πλου-
τῶν· οὐδ' αὖ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει πρὸς τὸ χρήσασθαι τῇ
πονηρίᾳ, ὅσην δύναμιν οὗτος. Εἰ τοίνυν καὶ βούλεται μᾶλλον
[t] καὶ δύναται, εὔδηλον ὅτι μᾶλλον καὶ πλείονα ἐργάσεται.
Οὐδὲ γὰρ οὕτω δέδοικεν ὁ πένης ὑπὲρ λιμοῦ, ὡς ὁ πλούσιος
ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ὄντων τρέμει καὶ [u] ἄγχεται, καὶ ὑπὲρ E
τοῦ μηδέπω τὰ πάντων λαβεῖν. Ὅταν οὖν καὶ κενοδοξίας
[w] ἑστήκῃ πλησίον, καὶ ὑπερηφανίας, καὶ φιλαργυρίας τῆς ῥίζης
τῶν κακῶν ἁπάντων· ποίαν ἕξει σωτηρίας ἐλπίδα, ἂν μὴ πολ-
λὴν ἐπιδείξηται φιλοσοφίαν; πῶς δὲ βαδιεῖται τὴν στενὴν
ὁδόν; Μὴ τοίνυν τὰς τῶν πολλῶν δόξας περιφέρωμεν, ἀλλὰ τὰ
πράγματα ἐξετάζωμεν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ὑπὲρ μὲν
χρημάτων μὴ ἑτέροις πιστεύειν, ἀλλ' ἀριθμῷ καὶ ψήφῳ τοῦτο
ἐπιτρέπειν· ὑπὲρ δὲ πραγμάτων ψηφιζομένους, ἁπλῶς ταῖς
ἑτέρων [x] παρασύρεσθαι δόξαις, καὶ ταῦτα ἀκριβῆ ζυγὸν ἁπάν- 537
των ἔχοντας, καὶ γνώμονα καὶ κανόνα, τῶν θείων νόμων τὴν
ἀπόφασιν; Διὸ παρακαλῶ καὶ δέομαι πάντων ὑμῶν, ἀφέντες
(625) τί τῷ δεῖνι [y] καὶ τῷ δεῖνι δοκεῖ περὶ τούτων, παρὰ τῶν γραφῶν
ταῦτα ἅπαντα πυνθάνεσθε· καὶ τὸν ἀληθῆ πλοῦτον μαθόντες,
τοῦτον διώκωμεν, ἵνα καὶ τῶν αἰωνίων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν
γένοιτο πάντας ἡμᾶς [z] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ
πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας B
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ.

[1] Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. Οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω· προείρηκα γὰρ, ὡς καὶ προεῖπον, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ [a] συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

ΠΑΛΙΝ τὸν περὶ ἀγάπης κινεῖ λόγον, συστέλλων τὸ τραχὺ

[1] Cap. VII. v. 2, 3.

[p] εὐπορίαν D.F. Mox ἐργάζεται B.C.D. [q] οὐδεὶς om. A.F. [r] ἐργάσεται A.B. [s] περιβαλέσθαι A.C. Post h. v. ἔξωθεν add. D. [t] καὶ δύναται——μᾶλλον om. D. καὶ ante πλείονα om. C. [u] ἄγχεται] εὔχεται D. Mox τὰ πάντα idem. [w] ἑστήκει B.D. Sav. marg. εἱστήκει A. [x] περισύρεσθαι C. [y] καὶ τῷ δεῖνι om. F. Statim περὶ τούτου B. [z] ἐπιτυχεῖν] ἀπολαῦσαι C.D. Hom. XIV. [a] ἀποθανεῖν A.

C τῆς ἐπιτιμήσεως. Ἐπειδὴ γὰρ ἤλεγξε καὶ [b] ἐπέπληξεν, ὡς
φιλουμένοις μὲν, οὐχ ὁμοίως δὲ φιλοῦσιν, ἀλλ' ἀπορρηγνυμέ-
νοις τῆς ἀγάπης τῆς αὐτοῦ, καὶ ἑτέροις [c] φθόροις ἀναμιγνυμέ-
νοις, πάλιν λεαίνει τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως λέγων, "Χω-
ρήσατε ἡμᾶς," τουτέστι, φιλήσατε [d] ἡμᾶς· καὶ χάριν αἰτεῖ
λαβεῖν ἀνεπαχθῆ, καὶ τοῖς παρέχουσι πρὸ τῶν λαμβανόντων
λυσιτελῆ. Καὶ οὐκ εἶπε, φιλήσατε, ἀλλ' ἐλεεινότερον, "χωρή-
σατε." [e] Τίς ἡμᾶς ἀπήλασε, φησί; τίς ἐξέβαλε τῆς διανοίας
τῆς ὑμετέρας; πόθεν στενοχωρούμεθα ἐν ὑμῖν; Ἐπειδὴ γὰρ
D εἶπεν ἀνωτέρω, "Στενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν·"
ἐνταῦθα [f] αὐτὸ σαφέστερον δηλῶν [g] ἔλεγε, "Χωρήσατε ἡμᾶς,"
καὶ ταύτῃ πάλιν αὐτοὺς ἐφελκόμενος. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ
φιλίαν, ὡς τὸ μαθεῖν τὸν φιλούμενον ὅτι σφόδρα αὐτοῦ
ἐφίεται τῆς ἀγάπης ὁ φιλῶν. "Οὐδένα ἠδικήσαμεν." [h] Ὅρα
πῶς πάλιν οὐ τίθησι τὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ ἀνεπαχθέστερον
καὶ πληκτικώτερον ἑτέρως τὸν λόγον ποιεῖ. Ἅμα δὲ καὶ αἰνίτ-
τεται τοὺς ψευδαποστόλους, "Οὐδένα ἠδικήσαμεν," λέγων,
"οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν." Τί ἐστιν,
E "ἐφθείραμεν;" [i] Τουτέστιν, οὐδένα ἠπατήσαμεν· ὥσπερ καὶ
ἀλλαχοῦ λέγει, [2] "Μήποτε ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἠπάτησεν, οὕτω
φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν." "Οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν·" [k] οὐχ
ἡρπάσαμεν, οὐκ [l] ἐπενοήσαμεν. Καὶ οὐ λέγει τέως, τὰ καὶ τὰ
ὠφελήσαμεν, ἀλλ' ἐντρεπτικώτερον ποιῶν τὸν λόγον, "οὐκ
ἠδικήσαμεν," φησί· μονονουχὶ λέγων, ὅτι εἰ καὶ μηδὲν ἦμεν
εὐεργετηκότες, οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς ἀποστρέφεσθαι ἔδει· [m] οὐδὲ
γὰρ οὐ μικρὸν, οὐ μέγα ἔχετε ἡμῖν ἐγκαλεῖν. Εἶτα ἐπειδὴ
ᾔσθετο τῆς βαρύτητος, ἐπιδιορθοῦται πάλιν. Καὶ οὔτε
538 ἐσίγησε καθάπαξ· [n] οὐ γὰρ ἂν διανέστησεν· οὔτε ἀδιόρθωτον
εἴασε τὸ τραχὺ τοῦ λόγου· [o] ἢ γὰρ ἂν πλέον ἔπληξε. Καὶ
τί φησιν; "Οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω." Πόθεν δῆλον;
"Προείρηκα γὰρ, φησὶν, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε
εἰς τὸ [p] συναποθανεῖν καὶ συζῆν." Μεγίστη φιλία αὕτη, ὅταν
καὶ καταφρονούμενος, [q] καὶ συναποθανεῖν αὐτοῖς καὶ συζῆν
αἱρῆται. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐστε ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἀλλ'

[2] 2 Cor. xi. 3.

[b] ἔπληξεν F. Mox τῆς αὐτοῦ omnes: τῆς αὑτοῦ Veron. Sav. [c] φθοροῖς A. φθόγγος D. [d] ἡμᾶς om. D. [e] τίς ἡ. ἀ. φησὶ] ὡσεὶ ἔλεγε, τίς ἡ. ἀ. D. [f] αὐτὸ σαφ.] σαφ. αὐτὸ A.F. [g] λέγει D. [h] ὁρᾷς B. [i] τουτέστιν om. D. Mox ὅπερ pro ὥσπερ idem. [k] οὐχ] τουτέστιν οὐχ D. [l] ἐπενοήσαμεν] ἐσυλήσαμεν D. οὐκ ἐπενοήσαμεν om. B. [m] οὐδὲ γὰρ οὐ μ. οὐ μ.] Sic Edd. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μ. οὐ μ. B. et a pr. m. A. οὐδὲ γὰρ μ. οὐδὲ μ. D. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μ. οὐδὲ μ. F. [n] οὐ] οὐδὲ A. [o] ἢ γὰρ] ἢ γὰρ A.B. [p] ἀποθανεῖν A. [q] καὶ om. A.

οὕτω, φησὶν, ὡς εἶπον. Ἔνι γὰρ καὶ φιλεῖν, καὶ κινδύνους φεύγειν· ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτω. Καὶ ὅρα κἀνταῦθα σύνεσιν ἄφατον. [r]Οὐ γὰρ τὰ γεγενημένα ὑπὲρ αὐτῶν εἶπεν, ἵνα μὴ B δόξῃ πάλιν ὀνειδίζειν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐπαγγέλλεται. Ἂν γὰρ συμβῇ, φησὶν, ἐπενεχθῆναι κίνδυνον, πάντα ἕτοιμος ὑπὲρ ὑμῶν παθεῖν· καὶ οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή μοί τι καθ' ἑαυτὸ φαίνεται· ἀλλ' ἔνθα ἂν ἦτε ὑμεῖς, τοῦτο ἐμοὶ προτιμότερον, καὶ θάνατος ζωῆς, καὶ ζωὴ θανάτου. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀποθανεῖν δῆλον ὅτι φιλίας, τὸ δὲ ζῆν τίς οὐκ ἂν ἕλοιτο καὶ τῶν μὴ φίλων; Τίνος οὖν ἕνεκεν ὡς μέγα αὐτὸ τίθησι; Ὅτι καὶ σφόδρα μέγα ἐστί. Πολλοὶ μὲν [s]γὰρ κακῶς πράττουσι συναλγοῦσι τοῖς φίλοις, εὐδοκιμοῦσι δὲ [t]οὐκέτι συνήδονται, ἀλλὰ φθονοῦσιν. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς· ἀλλ' ἄν τε ἐν C συμφοραῖς ἦτε, οὐ φοβούμεθα κοινωνῆσαι τῆς δυσημερίας ὑμῖν· ἄν τε καλῶς πράττητε, οὐ βαλλόμεθα τῷ φθόνῳ.

Εἶτα ἐπειδὴ συνεχῶς ταῦτα [v]ἔστρεψε λέγων, "Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν," [w]καὶ, "Στενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν," καὶ, "Χωρήσατε ἡμᾶς," καὶ, "Πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς," (626) καὶ, "Οὐδένα ἠδικήσαμεν," καὶ ἐδόκει πάντα ταῦτα αὐτῶν εἶναι [x]κατάγνωσις· ὅρα πῶς καὶ ἑτέρως τὸ βαρὺ τοῦτο παραμυθεῖται λέγων, [3] "Πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς." Διὰ τοῦτο τοιαῦτα τολμῶ, φησὶν, οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγων, ἀλλὰ D διὰ τὴν πολλὴν παρρησίαν· ὃ καὶ ἀνωτέρω δηλῶν ἔλεγε, "Πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν." Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι ἐπειδὴ ταῦτα λέγω, ὡς κατεγνωκὼς ὑμῶν καθάπαξ λέγω· σφόδρα γὰρ ἐφ' ὑμῖν καλλωπίζομαι καὶ καυχῶμαι· ἀλλὰ καὶ κηδόμενος, καὶ βουλόμενος ἐπιδοῦναι μειζόνως ὑμᾶς πρὸς ἀρετήν. Ὃ καὶ τοῖς Ἑβραίοις μετὰ πολλὴν ἐπιτίμησιν ἔλεγε· [4] "Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν. Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν, εἰς τὴν πληροφορίαν E τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους." Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, "Πολλή μοι [y]καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν." Πρὸς ἑτέρους καυχώμεθα, φησὶν, ὑπὲρ ὑμῶν. Εἶδες πῶς παρεμυθήσατο γνησίως; [z]Καὶ οὐχ ἁπλῶς καυχῶμαι, φησὶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα. [a]Ἐπήγαγε γοῦν λέγων, ὅτι "Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει." Ποίᾳ παρακλήσει; Τῇ παρ' ὑμῶν, ὅτι διορθωθέντες, διὰ τῶν ἔργων παρεκα-

[3] v. 4. [4] Hebr. vi. 9. 11.

[r] οὐ] οὐδὲ A.F. [s] γὰρ] γοῦν A.B.F. [t] οὐκέτι] οὐδὲ ὅλως B. Statim ἀλλὰ καὶ φθ. idem. [v] ἔστρεφε B. [w] καὶ om. B. καὶ στενοχ.] στενοχ. δὲ A. [x] καταγνώσεις A. [y] ἡ καύχησις A. [z] καὶ om. D. [a] ἐπήγ. γ. λ.] τοῦτο γοῦν δηλῶν D. Mox ποίᾳ παρακλήσει om. D.F.

λέσατέ με. Τοῦτο φιλοῦντός ἐστι, καὶ ἐγκαλεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ φιλεῖσθαι, καὶ δεδοικέναι μὴ πέρα τοῦ μέτρου ἐγκαλέσας λυπήσῃ. Διὰ τοῦτό φησι, "Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερ-
539 περισσεύομαι τῇ χαρᾷ." Ἀλλὰ ταῦτα δοκεῖ, φησὶν, ἐναντία εἶναι τοῖς πρώτοις. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συμβαίνοντα. Ταῦτα γὰρ ἐκεῖνα εὐπαράδεκτα ποιεῖ, καὶ ὁ διὰ τούτων ἔπαινος τὴν ἀπὸ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων ὠφέλειαν γνησιωτέραν ἐργάζεται, ὑποκλέπτων αὐτῶν τὸ ὀδυνηρόν. Διὸ καὶ σφόδρα γνησίως κέχρηται τοῖς ῥήμασι τούτοις, καὶ φιλοτίμως. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, πεπλήρωμαι τῇ χαρᾷ, ἀλλὰ, "περισσεύομαι·" μᾶλλον δὲ, [b] οὐδὲ περισσεύομαι, ἀλλὰ, "ὑπερπερισσεύομαι," κἀντεῦθεν πάλιν δεικνὺς τὸν πόθον, ὅτι κἂν οὕτω [c] φιλῆται, ὡς χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι, οὐδέπω ἡγεῖται φιλεῖ-
B σθαι, ὡς φιλεῖσθαι χρὴ, οὐδὲ τὸ πᾶν εἰληφέναι· οὕτως ἀκόρεστος τῷ σφόδρα φιλεῖν αὐτοὺς ἦν. Τὸ γὰρ παρὰ τῶν [d] ἐρωμένων ὁπωσοῦν φιλεῖσθαι, πολλὴν φέρει τὴν χαρὰν διὰ τὸ σφόδρα αὐτοὺς φιλεῖν. Ὥστε τοῦτο πάλιν τῆς [e] αὐτοῦ ἀγάπης σημεῖον ἦν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς παρακλήσεώς φησι, "πεπλήρωμαι·" ἀπέλαβον ὅπερ ὠφείλετό μοι· ἐπὶ δὲ τῆς χαρᾶς, "ὑπερπερισσεύομαι·" τουτέστιν, ἠθύμησα πρὸς ὑμᾶς, ἀλλ' ἀπελογήσασθε ἀρκούντως, καὶ παρεμυθήσασθε· οὐδὲ γὰρ μόνον ἀνείλετέ μοι τὴν ὑπόθεσιν τῆς λύπης, ἀλλὰ καὶ χαρὰν
C ἐποιήσατε πλείονα. Εἶτα δηλῶν αὐτῆς τὸ μέγεθος, οὐ [f] τούτῳ μόνον δείκνυσιν αὐτὸ, τῷ εἰπεῖν, ὅτι "ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ," ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπαγαγεῖν, [g] "ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν." Τοσαύτη γὰρ ἦν ἡ δι' ὑμᾶς [h] ἡμῖν ἡδονὴ γενομένη, ὡς μηδὲ τοσαύτῃ ἀμαυρωθῆναι θλίψει, ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τοῦ οἰκείου μεγέθους περιγενέσθαι τῶν καταλαβόντων ἡμᾶς λυπηρῶν, καὶ μὴ ἀφεῖναι αἴσθησιν ἡμᾶς αὐτῶν λαβεῖν.

[5] "Καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν." Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "τῇ θλίψει," λέγει καὶ ποταπῇ θλίψει, καὶ ἐπαίρει ταύτην τῷ λόγῳ, ἵνα
D δείξῃ μεγάλην οὖσαν τὴν ἐκ τούτων παραμυθίαν καὶ χαρὰν, εἴγε τοσαύτην ἀπεκρούσατο ὀδύνην. "Ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι." Πῶς ἐν παντί; "Ἔξωθεν μάχαι·" παρὰ τῶν ἀπίστων· "ἔσωθεν φόβοι·" διὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν πιστῶν, μὴ παρασυρῶσιν. [i] Οὐδὲ γὰρ παρὰ Κορινθίοις μόνον [k] ταῦτα συνέβαινεν, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. [6] "Ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς

5 v. 5. 6 v. 6.

[b] οὐδὲ] οὐ D. [c] φιλεῖται A.B. [d] ὁρωμένων A.B. [e] ἑαυτοῦ D. [f] τοῦτο A.B.D.F. Mox τὸ εἰπεῖν A.D.F. et τὸ ἐπαγαγεῖν A.F. [g] ἐπὶ] ἐν F. [h] ἡμῖν om. D.F. [i] οὐδὲ γὰρ π. K.] οὐ παρὰ K. δὲ D. [k] ταῦτα B.D.F. τοιαῦτα vulgo.

ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Τίτου." Ἐπειδὴ [l]γὰρ μεγάλα αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν εἰπὼν, ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν, μάρτυρα παράγει Τίτον τὸν ἀδελφὸν, ὃς παρ' αὐτῶν E
(627) ἀφίκετο πρὸς τὸν Παῦλον μετὰ τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, διηγούμενος αὐτῷ τὰ τῆς αὐτῶν διορθώσεως. Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς πανταχοῦ μέγα τίθεται τὴν παρουσίαν Τίτου. Καὶ γὰρ ἔμπροσθέν φησιν, "Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου·" καὶ ἐνταῦθα πάλιν, ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Τίτου παρεκλήθημεν, [m] φησί. Καὶ γὰρ βούλεται ἀξιόπιστον αὐτοῖς καταστῆσαι τὸν ἄνδρα, καὶ φίλον σφόδρα ποιῆσαι. Καὶ ὅρα πῶς ἀμφότερα κατασκευάζει. [n] Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν, 540
" οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου," τὸ μέγεθος αὐτοῦ δείκνυσι τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ τῇ θλίψει ἡμῶν ἡ παρουσία αὐτοῦ ἤρκεσεν [o] εἰς παραμυθίαν, [7] " οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν," οἰκειοῖ τοῖς Κορινθίοις τὸν ἄνδρα. Οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλίας ποιεῖ καὶ συγκροτεῖ, ὡς τὸ δεξιόν τι καὶ ὑγιὲς περί τινος εἰπεῖν· ὃ καὶ Τίτῳ μαρτυρεῖ λέγων, ὅτι παραγενόμενος ἐπτέρωσεν ἡμᾶς ὑπὸ τῆς ἡδονῆς· τοιαῦτα περὶ ὑμῶν ἀπήγγειλε. Διὰ τοῦτο ἡ παρουσία αὐτοῦ ηὔφρανεν ἡμᾶς. B
Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἥσθημεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν. Καὶ πῶς παρεκλήθη; Διὰ τῆς ἀρετῆς ὑμῶν, διὰ τῶν κατορθωμάτων. Διὸ καὶ ἐπάγει, "Ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ." Ταῦτα [p] αὐτὸν ηὔφρανε, φησὶ, ταῦτα παρεκάλεσεν. Εἶδες πῶς καὶ αὐτὸν δείκνυσιν αὐτῶν σφοδρὸν ἐραστὴν, εἴγε τὴν ἐκείνων εὐδοκίμησιν οἰκείαν παράκλησιν εἶναι ἡγεῖται, καὶ ὡς ἐπ' οἰκείοις ἀγαθοῖς ἐλθὼν ἐκαυχᾶτο παρὰ Παύλῳ; Καὶ ὅρα πῶς αὐτὰ θερμῶς ἀπαγγέλ- C
λει· "τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμὸν, τὸν ὑμῶν ζῆλον." Εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς πενθεῖν καὶ ἀλγεῖν, τί οὕτως [q] ἐδυσχέρανεν ὁ μακάριος Παῦλος, τί τοσοῦτον ἀπέστη χρόνον. Διὸ οὐδὲ ἁπλῶς εἶπε, δάκρυα, ἀλλ', "ὀδυρμὸν," οὐδὲ ἐπιθυμίαν, ἀλλ', "ἐπιπόθησιν," οὐδὲ ὀργὴν, ἀλλὰ, "ζῆλον," καὶ ζῆλον πάλιν τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸν [r] ἐκ τοῦ πεπορνευκότος, τὸν ἐκ τῶν κατηγορούντων. Ἐπυρώθητε γὰρ, φησὶ, καὶ ἐξεκάητε δεξάμενοί μου τὰ γράμματα. Διὰ ταῦτα περισσεύει τῇ χαρᾷ, διὰ ταῦτα

[7] v. 7.

[l] γὰρ om. D. [m] φησὶ om. D. [n] τὸ μὲν et τὸ δὲ F. [o] εἰς παραμυθίαν] ἡ παραμυθία F. Post παραμυθίαν add. εἶτα ἐπάγει D. [p] αὐτὸν] εἰπὼν D. [q] ἐδυσχέραινεν A. [r] ἐκ] ὑπὲρ B. Sav. marg.

D πεπλήρωται τῇ παρακλήσει, ὅτι αὐτῶν καθήψατο. Ἐμοὶ
δὲ δοκεῖ ταῦτα οὐ πρὸς παραμυθίαν τῶν ἔμπροσθεν εἰρῆσθαι
μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς [s] προτροπὴν τῶν κατωρθωκότων αὐτά.
Καὶ γὰρ εἰ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐγκλήμασιν εἶναί τινας ὑπευθύ-
νους ἡγοῦμαι, καὶ τῶν ἐπαίνων τούτων ἀναξίους· ἀλλ' ὅμως
αὐτοὺς οὐ διαιρεῖ, [t] ἀλλὰ κοινὰ τίθησι καὶ τὰ ἐγκώμια καὶ
τὰ ἐγκλήματα, διδοὺς τῷ συνειδότι τῶν ἀκουόντων ἐπιλέξασθαι
τὰ οἰκεῖα. Οὕτω γὰρ κἀκεῖνα ἀνεπαχθῆ ἐγίνετο, καὶ ταῦτα εἰς
ζῆλον ἦγε πολύν.

E [v] Οὕτω [w] καὶ νῦν χρὴ τοὺς ἐγκαλουμένους διακεῖσθαι, θρηνεῖν
καὶ ὀδύρεσθαι, οὕτω τοὺς διδασκάλους ποθεῖν, οὕτω μᾶλλον
πατέρων ἐπιζητεῖν. Δι' ἐκείνων μὲν γὰρ τὸ ζῆν, [x] διὰ δὲ
τούτων τὸ καλῶς ζῆν γίνεται. Οὕτω χρὴ φέρειν ἐπιτιμήσεις
πατέρων, [y] οὕτω τοῖς προηγουμένοις συναλγεῖν ἐπὶ τοὺς ἁμαρ-
τάνοντας. Οὐ γὰρ ἐν αὐτοῖς κεῖται τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ὑμῖν.
Κἂν γὰρ ἴδῃ ὁ ἡμαρτηκὼς, ὅτι ἐπετιμήθη μὲν παρὰ τοῦ
πατρὸς, [z] ἐκολακεύθη δὲ παρὰ τῶν ἀδελφῶν, ῥαθυμότερος γί-
νεται. Ἀλλ' ὅταν ὁ πατὴρ ἐπιτιμήσῃ, συνοργίσθητι καὶ
541 σὺ, εἴτε ὡς ἀδελφοῦ κηδόμενος, εἴτε ὡς [a] πατρὶ συναγανακτῶν·
μόνον ἐπίδειξαι πολλὴν τὴν σπουδὴν, καὶ πένθησον, μὴ ὅτι
ἐπετιμήθη, ἀλλ' [b] ὅτι ἥμαρτεν. Ἂν δὲ οἰκοδομήσω μὲν ἐγὼ,
καταλύσῃς δὲ σὺ, τί ὠφελήσαμεν πλέον [c] ἢ κόπους; Μᾶλλον
δὲ οὐ μέχρι τούτου σοι τὰ τῆς ζημίας, ἀλλὰ καὶ κόλασιν
ἄγεις ἐπὶ σαυτόν. Ὁ γὰρ κωλύων τὸ τραῦμα θεραπευθῆναι,
τοῦ πεποιηκότος αὐτὸ οὐκ ἐλάττονα ἔχει [d] κόλασιν, ἀλλὰ
καὶ μείζονα. Οὐ γάρ ἐστιν ἴσον πλῆξαι, καὶ τὸ πληγὲν
κωλῦσαι θεραπευθῆναι· τοῦτο μὲν γὰρ θάνατον τίκτει πάντως,
B ἐκεῖνο δὲ οὐ πάντως. Ταῦτα δέ μοι εἴρηται πρὸς ὑμᾶς, ἵνα
συνοργίζησθε τοῖς ἄρχουσιν, ἐφ' οἷς δικαίως ἀγανακτοῦσιν·
ἵν', ὅταν ἴδητέ τινα ἐπιτιμώμενον, πάντες ἀποστρέφησθε μει-
ζόνως ἢ ὁ διδάσκαλος. Ὑμᾶς φοβείσθω μᾶλλον ἢ τοὺς
ἄρχοντας ὁ πεπλημμεληκώς. Ἂν μὲν γὰρ τὸν διδάσκαλον (628)
φοβηθῇ μόνον, ταχέως ἁμαρτήσεται· ἂν δὲ τοσούτους ὀφθαλ-
μοὺς περιστέλληται, τοσαῦτα στόματα, ἐν πλείονι ἔσται
ἀσφαλείᾳ. Ὥσπερ γὰρ, εἰ μὴ ταῦτα [e] ποιοῦμεν, τὴν ἐσχάτην

[s] προκοπὴν A. προσκοπὴν F. [t] ἀλλὰ] + καὶ A.F. [v] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐπιτιμίων. Veron. [w] καὶ νῦν χρὴ] δεῖ καὶ νῦν D. [x] διὰ τούτων δὲ A.F. [y] οὕτω τοῖς πρ.] τοὺς προηγουμένους ποιεῖν C. Post προηγουμένοις vulgo
κεύ
addunt χρεὼν, repugnantibus libris. [χρεὼν] Sav. [z] ἐκολάσθη (sic) A. [a] πατρὶ] πατὴρ F. Mox ἐπίδειξον D. [b] ὅτι] + καὶ F. [c] ἢ] ἀλλ' ἢ A.F. [d] κόλασιν] τὴν κόλασιν C.D. [e] ποιῶμεν A.B.C. Mox δώσωμεν B. et p.p. κοινωνήσωμεν A.B.

δώσομεν δίκην· οὕτως, εἰ ταῦτα ἐργαζόμεθα, τοῦ κέρδους τοῦ C
ἐπὶ τῇ διορθώσει κοινωνήσομεν. Οὕτω τοίνυν ποιῶμεν· κἂν
[f]εἴπῃ τις, ὅτι [g]φιλανθρώπευσαι τὸν ἀδελφὸν, τοῦτο πρέπει
Χριστιανοῖς· μανθανέτω, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος φιλανθρωπεύεται,
οὐκ ἐκεῖνος ὁ πρὸ τοῦ καιροῦ [h]χαλῶν αὐτὸν, καὶ [i]μηδὲ ἀφιεὶς
αἴσθησιν λαβεῖν τοῦ πλημμελήματος. Τίς γὰρ, εἰπέ μοι,
τὸν [k]πυρεταίνοντα καὶ φρενίτιδι κατεχόμενον ἐλεεῖ, ὁ κατα-
κλίνων ἐπὶ τῆς εὐνῆς, καὶ δεσμῶν, καὶ [l]σίτων καὶ ποτῶν τῶν
οὐ προσηκόντων ἀπάγων, ἢ ὁ διδοὺς ἀκράτου ἐμφορηθῆναι,
καὶ ἐν ἐξουσίᾳ κελεύων εἶναι, καὶ πάντα ποιεῖν ἅπερ τὸν ὑγιαί-
νοντα δεῖ; Οὐχὶ οὗτος μὲν καὶ ἐπιτρίβει τὸ νόσημα, ὁ δοκῶν
φιλανθρωπεύεσθαι, ἐκεῖνος δὲ διορθοῦται; Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα D
[m]ψηφιζώμεθα. Καὶ γὰρ φιλανθρωπίας ἐστὶ τὸ μὴ πανταχοῦ
χαρίζεσθαι τοῖς κάμνουσι, μηδὲ κολακεύειν τὰς ἀτόπους αὐτῶν
ἐπιθυμίας. Οὐδεὶς οὕτως ἐφίλει τὸν [n]πορνεύσαντα παρὰ Κο-
ρινθίοις, ὡς Παῦλος, ὁ κελεύων αὐτὸν παραδοῦναι τῷ Σατανᾷ·
οὐδεὶς οὕτως αὐτὸν ἐμίσει, ὡς οἱ συγκροτοῦντες καὶ θεραπεύον-
τες· καὶ τὸ πέρας ἔδειξεν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ ἐφύση-
σαν, καὶ τὴν φλεγμονὴν μείζονα εἰργάσαντο· οὗτος δὲ καὶ
[o]κατέστειλε, καὶ οὐκ ἀπέστη, ἕως πρὸς καθαρὰν ὑγίειαν ἤγαγε.
Καὶ οἱ μὲν τῷ ὄντι κακῷ προσετίθεσαν, οὗτος δὲ καὶ τὸ ἐξ E
ἀρχῆς γενόμενον ἀνέσπασε. Τούτους καὶ ἡμεῖς μάθωμεν τῆς
φιλανθρωπίας τοὺς νόμους. Καὶ γὰρ ἵππον ἂν ἴδῃς κατὰ
κρημνῶν φερόμενον, χαλινὸν ἐμβάλλεις, καὶ ἀναχαιτίζεις μετὰ
σφοδρότητος, καὶ μαστίζεις πολλάκις· καίτοιγε [p]τοῦτο κόλα-
σίς ἐστιν, ἀλλ' ἡ κόλασις αὕτη σωτηρίας μήτηρ ἐστίν. Οὕτω
καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ποίησον. Δῆσον τὸν πλημμελή-
σαντα, ἕως ἂν ἐξιλεώσῃ τὸν θεόν· μὴ ἀφῇς λελυμένον, ἵνα
μὴ πλέον δεθῇ τῇ τοῦ θεοῦ ὀργῇ. Ἂν ἐγὼ δήσω, ὁ θεὸς 542
οὐκέτι δεσμεῖ· ἂν [q]δὲ ἐγὼ μὴ δήσω, τὰ ἄρρηκτα αὐτὸν μένει
δεσμά. [8]"Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα."
Μὴ δὴ ὠμότητος εἶναι νόμιζε τὸ τοιοῦτον καὶ ἀπανθρωπίας,
ἀλλὰ τῆς ἄκρας ἡμερότητος, καὶ τῆς ἀρίστης ἰατρείας, καὶ
πολλῆς τῆς κηδεμονίας. Ἀλλ' ἱκανὸν ἔδοσαν χρόνον [r]τιμω-
ρίαν, φησί. Πόσον, εἰπέ μοι; ἐνιαυτὸν, καὶ [s]ἔτη δύο καὶ

[8] 1 Cor. xi. 31.

[f] εἴπῃ A.C.F. εἴποι vulgo. [g] φιλανθρωπεύθητι C.D. Statim πρὸς τὸν ἀδελφὸν D. [h] χαλῶν] καλῶν vulgo. Vid. Annot. [i] μηδὲ] μὴ B. Mox εἰπὲ om. idem. [k] πυρέττοντα A.B.C. [l] σιτίων F. [m] Sic C. ψηφιζόμεθα vulgo. [n] πεπορνευκότα B. [o] Sic C.D. κατέστελλε Edd. [p] τοῦτο om. A. [q] δὲ om. B. [r] τιμωρίας A.C.F. Vulgatum tuetur Floril. p. 459. (Tom. xii. p. 635 E.) [s] ἔτη] ἔτι F.

τρία; Ἀλλ' οὐ τοῦτο ζητῶ [t]χρόνου πλῆθος, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν. Τοῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, εἰ μετε-
B βάλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν· ὡς ἂν μὴ τοῦτο ᾖ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ χρόνου. Οὐδὲ γὰρ εἰ πολλάκις ἐπεδέθη τὸ τραῦμα ζητοῦμεν, ἀλλ' εἰ ὤνησέ τι ὁ δεσμός. Εἰ μὲν [v] οὖν ὠφέλησε καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ, μηκέτι προσκείσθω· εἰ δὲ [w] μηδὲν ὤνησε, καὶ μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς ἔτι προσκείσθω· καὶ ὅρος οὗτος ἔστω λύσεως, τοῦ δεδεμένου τὸ κέρδος. Ἂν οὕτω καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιμελώμεθα, καὶ μὴ πρὸς ἀνθρώπων βλέπωμεν δόξαν καὶ αἰσχύνην, ἀλλὰ τὴν ἐκεῖ κόλασιν καὶ τὸ ὄνειδος ἐννοοῦντες, καὶ πρὸ πάντων τὸ τὸν θεὸν παροξύνεσθαι, [x] σφόδρα τῆς μετανοίας ἐπιτιθῶμεν τὰ φάρμακα· καὶ ἐπὶ τὴν καθα-
C ρὰν ἥξομεν ὑγίειαν ταχέως, καὶ τῶν μελλόντων [y] ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [z]ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

D [1]Ὥστε εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ [a] μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην.

ΑΠΟΛΟΓΕΙΤΑΙ λοιπὸν ὑπὲρ τῆς ἐπιστολῆς, ὅτε ἀκίν- (629)
δυνον ἦν αὐτοὺς θεραπεύειν, τῆς ἁμαρτίας διορθωθείσης, καὶ δείκνυσι τοῦ πράγματος τὴν ὠφέλειαν. Ἐποίησε μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ ἔμπροσθεν, εἰπὼν, "Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω [b] περὶ ὑμᾶς." Ποιεῖ δὲ αὐτὸ καὶ
E νῦν, διὰ πλειόνων [c] τοῦτο αὐτὸ κατασκευάζων. Καὶ οὐκ εἶπε, πρότερον μὲν μετεμελόμην, νῦν δὲ οὐ μεταμέλομαι· ἀλλὰ πῶς; Οὐ μεταμέλομαι [d] νῦν, εἰ καὶ μετεμελόμην. Εἰ καὶ τοιαῦτα ἦν, φησὶ, τὰ γεγραμμένα παρ' ἐμοῦ, ὡς ὑπερβαίνειν τὸ [e] μέτρον τῆς ἐπιτιμήσεως, καὶ ποιῆσαί [f] με μεταμεληθῆναι· ἀλλὰ τὸ πολὺ κέρδος τὸ ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐᾷ με μεταμεληθῆναι. Ταῦτα δὲ

1 Cap. VII. v. 8.

[t] χρόνου πλ.] πλ. χρόνων C. Statim ἀλλὰ καὶ ψυχῆς D. [v] οὖν] γὰρ A. Mox προκείσθω bis idem. [w] μηδὲν] μὴ B. [x] σφόδρα] καὶ σφόδρα C.D. [y] τευξόμεθα B. [z] ἐπιτυχεῖν] μετασχεῖν C.D. ὧν—ἐπιτυχεῖν om. A. Hom. XV. [a] μεταμελῶμαι semper A. [b] περὶ ὑμᾶς] Sic A.D.F. et Veron. περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς B. editum a Sav. Ben. [c] τοῦτο omnes. Legebatur οὕτως. [d] νῦν om. D. [e] μέτρον A.B. cum Catena. Edebatur μέτριον. [f] με om. D. Mox με om. B.D.

ἔλεγεν, οὐχ ὡς ἀμέτρως ἐπιτιμήσας, ἀλλὰ τὰ ἐγκώμια αὐτῶν αὔξων. Τοσαύτην γὰρ ἐπεδείξασθε τὴν διόρθωσιν, φησὶν, ὡς, εἰ καὶ ἔτυχον σφοδρότερον πλήξας οὕτως, ὡς καὶ καταγνῶναι ἐμαυτοῦ, ἐπαινεῖν με νῦν ἐμαυτὸν ἀπὸ τοῦ τέλους. [g] Καθάπερ 543
ἐπὶ τῶν παιδίων, ὅταν δέξηται θεραπείαν λυποῦσαν, οἱονεὶ τομὴν, ἢ καῦσιν, ἢ πικρὸν φάρμακον, ἀδεῶς αὐτὰ λοιπὸν κολακεύομεν· οὕτω καὶ ὁ Παῦλος [h] ποιεῖ. "Βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. [2] Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν." Εἰπὼν ὅτι "οὐ μεταμέλομαι," λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, τὸ χρήσιμον τιθεὶς τὸ ἀπὸ τῶν γραμμάτων, καὶ [i] συνετῶς ἀπολογούμενος καὶ λέγων, "εἰ καὶ πρὸς ὥραν." Τὸ μὲν γὰρ λυπηρὸν βραχὺ, τὸ δὲ ὠφέλιμον διηνεκές. Καὶ τὸ μὲν ἀκόλουθον [k] ἦν εἰπεῖν, εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, ἀλλὰ διαπαντὸς B
ηὔφρανεν ὑμᾶς, καὶ ὠφέλησεν. Ἀλλ' οὐ λέγει τοῦτο· ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸ κέρδος εἰπεῖν, μεταβαίνει πάλιν ἐπὶ τὰ ἐγκώμια αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἑαυτοῦ κηδεμονίας, λέγων· "Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε·" τί γάρ μοι κέρδος ἀπὸ τοῦ λυπηθῆναι ὑμᾶς; "ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν" ὅτι ἔσχε τι κέρδος ἡ λύπη. Ἐπεὶ καὶ [l] πατὴρ ὅταν ἴδῃ παῖδα τεμνόμενον, οὐχ ὅτι ὀδυνᾶται χαίρει, ἀλλ' ὅτι διορθοῦται· οὕτω καὶ οὗτος. Ὅρα [m] δὲ πῶς ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐπ' αὐτοὺς μεταφέρει τὸ πᾶν κατόρθωμα, καὶ τὸ [n] μὲν λυπηρὸν τῇ ἐπιστολῇ λογίζεται, C
ὅτι πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, λέγων, τὸ δὲ ἐξ αὐτῆς χρήσιμον εἶναι αὐτῶν κατόρθωμά φησιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι διώρθωσεν ὑμᾶς ἡ ἐπιστολὴ, εἰ καὶ οὕτως εἶχεν, ἀλλ', "ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν." "Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν, ἵνα ἐν μηδενὶ ἐξ ἡμῶν ζημιωθῆτε." Εἶδες σύνεσιν ἄφατον; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐποιήσαμεν, φησὶν, ἐζημιώσαμεν ἂν ὑμᾶς. Καὶ τὸ μὲν κατόρθωμα αὐτῶν φησιν εἶναι, τὴν δὲ ζημίαν αὐτοῦ, εἴπερ ἐσιώπησεν. Εἰ γὰρ μέλλουσιν ἐξ ἐπιπλήξεως διορθοῦσθαι, εἰ μὴ [o] ἐπεπλήξαμεν, ἐζημιώσαμεν ἂν ὑμᾶς· καὶ οὐχὶ παρ' ὑμᾶς μόνον, D
ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμᾶς ἂν ἡ βλάβη γέγονε. Καθάπερ γὰρ ὁ μὴ διδοὺς τῷ ἐμπόρῳ τὰ πρὸς τὴν ναυτιλίαν, αὐτός [p] ἐστιν ὁ τὴν ζημίαν ποιῶν· οὕτω καὶ ἡμεῖς, εἰ μὴ παρέσχομεν ὑμῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς μετανοίας, ἐζημιώσαμεν ἂν ὑμᾶς. Ὁρᾷς ὅτι τὸ

[2] v. 9.

[g] καθάπερ γὰρ ἐπὶ Edd. γὰρ om. A.B.F. [h] ποιεῖ] + καὶ λυπήσας, οὐ μεταμέλομαι, φησί. πῶς; D. [i] συνεχῶς D. [k] ἦν om. A. [l] ὁ πατὴρ F. [m] δὲ om. B. [n] μὲν, quod aberat, habet D. [o] ἐπλήξαμεν B. [p] ἔσται A.

μὴ ἐπιτιμᾶν τοῖς ἁμαρτάνουσι, ζημία ἐστὶ καὶ τῷ διδασκάλῳ καὶ τῷ μαθητῇ;

[3] "Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμε-
E ταμέλητον κατεργάζεται." Διὰ τοῦτό φησιν, εἰ καὶ μετεμελόμην, πρὶν ἢ τὸν καρπὸν ἰδεῖν καὶ τὸ κέρδος ὅσον, οὐ μεταμέλομαι νῦν. Τοιοῦτον [q] γὰρ ἡ κατὰ θεὸν λύπη. Καὶ λοιπὸν περὶ αὐτῆς φιλοσοφεῖ, δεικνὺς ὅτι οὐ πανταχοῦ χαλεπὸν [r] λύπη, ἀλλ' ὅταν κατὰ κόσμον γίνηται. Τί δέ ἐστι, "κατὰ κόσμον;" Ἐὰν λυπηθῇς διὰ χρήματα, διὰ δόξαν, διὰ τὸν ἀπελθόντα, πάντα [s] ἐκεῖνα κατὰ κόσμον. Διὸ καὶ θάνατον ποιεῖ. Ὁ γὰρ διὰ δόξαν λυπούμενος, φθονεῖ, καὶ ἀναγκάζεται πολλάκις ἀπολέσθαι· οἵαν καὶ ὁ Κάϊν ἐλυπήθη λύπην, οἵαν ὁ (630)
544 Ἡσαῦ. [t] Τὴν οὖν κατὰ κόσμον [u] λύπην λέγει ταύτην, τὴν ἐπὶ βλάβῃ τῶν [w] λυπουμένων. Καὶ γὰρ εἰς [x] ἁμαρτίας μόνον ἡ λύπη χρήσιμον· καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν. Ὁ λυπούμενος ὑπὲρ χρημάτων ἀπωλείας, τὴν ζημίαν οὐ λύει· ὁ λυπούμενος ὑπὲρ τετελευτηκότος, τὸν κείμενον οὐκ ἀνίστησιν· ὁ λυπούμενος ἐπὶ νόσῳ, οὐ μόνον οὐ διορθοῦται, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρίβει τὸ νόσημα· ὁ λυπούμενος ἐφ' ἁμαρτίαις, οὗτος μόνος ἀνύει τι πλέον ἀπὸ τῆς λύπης· δαπανᾷ γὰρ καὶ ἀφανίζει τὰς ἁμαρτίας. Ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τοῦτο κατεσκεύασται τὸ φάρμακον, ἐνταῦθα
B ἰσχύει μόνον καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐπιδείκνυται, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων καὶ βλάπτει. Καὶ μὴν ὁ Κάϊν, φησὶ, διὰ τὸ μὴ παρὰ τῷ θεῷ εὐδοκιμεῖν, ἐλυπεῖτο. Οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἀδελφὸν εἶδε λάμποντα· ἐπεὶ, εἰ διὰ τοῦτο ἤλγει, ζηλοῦν ἔδει, καὶ συγχαίρειν ἐκείνῳ· νυνὶ δὲ ἀλγῶν, ἐδείκνυ κατὰ κόσμον λυπούμενος. Ἀλλ' οὐχ ὁ Δαυῒδ οὕτως, οὐδὲ ὁ Πέτρος, οὐδὲ τῶν δικαίων ἕκαστος. [y] Διὸ ηὐδοκίμουν, ἢ ὑπὲρ οἰκείων, ἢ ὑπὲρ ἀλλοτρίων ἀλγοῦντες ἁμαρτημάτων. Καίτοι τί λύπης φορτι-
C κώτερον; ἀλλ' ὅταν κατὰ θεὸν γίνηται, τῆς ἐν τῷ κόσμῳ χαρᾶς βελτίων ἐστίν. Αὕτη μὲν γὰρ εἰς οὐδὲν τελευτᾷ, ἐκείνη δὲ, "μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον [z] κατεργάζεται." Καὶ γὰρ τὸ θαυμαστὸν αὐτῆς τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐδ' ἂν μετανοήσειέ τις ἀλγήσας οὕτως· ὃ μάλιστα τῆς κοσμικῆς λύπης ἴδιόν ἐστι. Τί γὰρ παιδὸς ποθεινότερον γνησίου; τί δὲ ἀλγεινότερον τῆς τοιαύτης τελευτῆς; Ἀλλ' ὅμως οἱ ἐν ἀκμῇ τοῦ πένθους μηδενὸς ἀνεχόμενοι πατέρες, καὶ κατακόπτοντες

3 v. 10.

[q] γὰρ om. A. [r] ἡ λύπη A.F. [s] ἐκεῖνα] + διὰ δόξαν καὶ A. [t] τὴν οὖν κ. κ.] κατὰ κόσμον οὖν D. [u] λύπην λ. ταύτην] ἐλυπήθην λύπην F. [w] λυπουμένων] + γινομένην D. Statim subjungit: ὅτι δὲ εἰς ἁμαρτίας μ. ἡ λ. χ. δῆλον ἐντεῦθεν. [x] ἁμαρτίαν A. [y] διὸ] + καὶ A. [z] κατεργάζεται omnes cum marg. Sav. ἐργάζεται Edd.

ἑαυτοὺς, οὗτοι μετὰ χρόνον μετανοοῦσιν, ἐπειδὴ ἀμέτρως ἤλγη-
σαν, ὡς [a] οὐδὲν ὀνήσαντες ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ μειζόνως ἑαυτοὺς
ἐπιτρίψαντες. Ἀλλ' οὐχ ἡ κατὰ θεὸν λύπη τοιαύτη· ἀλλ' D
ἔχει δύο πλεονεκτήματα, τὸ μὴ καταγινώσκεσθαι ἐφ' οἷς ἀλγεῖ
τις, καὶ τὸ τὴν λύπην ταύτην εἰς σωτηρίαν τελευτᾷν· ὧν ἑκατέ-
ρων ἐκείνη ἐστέρηται. Καὶ γὰρ εἰς βλάβην ἀλγοῦσι, καὶ μετὰ
τὸ ἀλγῆσαι σφόδρα καταγινώσκουσιν ἑαυτῶν, μέγιστον τοῦτο
σημεῖον ἐκφέροντες τοῦ ἐπὶ βλάβῃ τοῦτο ποιῆσαι. Ἡ δὲ κατὰ
θεὸν τοὐναντίον· διὸ καὶ ἔλεγε, "μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν
ἀμεταμέλητον κατεργάζεται." Οὐδεὶς γὰρ ἑαυτοῦ καταγνώ-
σεται, ἐὰν λυπηθῇ ἐφ' ἁμαρτίᾳ, [b] ἐὰν πενθήσῃ καὶ ἑαυτὸν συν-
τρίψῃ. Ὅπερ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος εἰπὼν, οὐ δεῖται E
ἑτέρωθεν τὸ ὑπόδειγμα παραγαγεῖν ὧν εἶπεν, οὐδὲ τοὺς ἐν [c] ταῖς
παλαιαῖς ἱστορίαις λυπηθέντας παρενεγκεῖν εἰς μέσον, [d] ἀλλ'
αὐτοὺς Κορινθίους παράγει· καὶ ἀφ' ὧν ἐποίησαν, ἀπὸ τούτων
τὴν ἀπόδειξιν παρέχεται, ἵνα καὶ μετ' ἐγκωμίων αὐτοὺς παι-
δεύσῃ, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐπισπάσηται. [4] "Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν,
αὐτὸ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν
ὑμῖν σπουδήν;" Οὐ μόνον γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐνέβαλεν ὑμᾶς εἰς
τὸ καταγνῶναι ἑαυτῶν ἡ ἀθυμία, ὡς εἰκῇ τοῦτο πεποιηκότων,
ἀλλὰ καὶ σπουδαιοτέρους ἐποίησεν. Εἶτα λέγει τῆς σπουδῆς 545
τὰ τεκμήρια. "Ἀλλὰ ἀπολογίαν·" πρὸς ἐμέ. "Ἀλλὰ
ἀγανάκτησιν·" πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἡμαρτηκότα. "Ἀλλὰ φόβον."
Καὶ [e] γὰρ σφόδρα δεδοικότων ἦν ἡ τοσαύτη σπουδὴ καὶ ἡ
[f] ταχίστη διόρθωσις. Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ ἐπαίρειν ἑαυτὸν, ὅρα
πῶς ταχέως αὐτὸ παρεμυθήσατο εἰπὼν, "Ἀλλ' ἐπιπόθησιν"
τὴν εἰς ἐμέ. "Ἀλλὰ ζῆλον·" τὸν ὑπὲρ τοῦ θεοῦ. "Ἀλλ' ἐκδί-
κησιν·" καὶ γὰρ ἐξεδικήσατε τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους ὑβρισθέντας.
"Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πρά-
γματι." Οὐχὶ τῷ μὴ τολμῆσαι [g] μόνον· τοῦτο γὰρ πρόδηλον B
ἦν· ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ συνήδεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ προτέρᾳ
ἐπιστολῇ ἔλεγε, [5] "Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ," ἐνταῦθά
φησι, καὶ ταύτης ἑαυτοὺς [h] ἀπηλλάξατε τῆς ὑποψίας, οὐχὶ τῷ
μὴ ἐπαινέσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιτιμῆσαι καὶ ἀγανα-
κτῆσαι.

[6] "Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος,

[4] v. 11. [5] 1 Cor. v. 2. [6] v. 12.

[a] οὐδὲ νοήσαντες F. [b] ἐὰν καὶ ἑαυτὸν πενθήσῃ καὶ συντρίψει A. ἐὰν καὶ αὐτὸν συντρίψῃ καὶ πενθήσῃ F. [c] ταῖς vulgo deest. Habent A.B. [d] ἀλλ' αὐτοὺς] ἀλλὰ τοὺς B. Sav. marg. [e] γὰρ om. D. [f] ταχεῖα D. [g] μόνον om. F. Statim γὰρ om. A.F. [h] ἀπαλλάξατε Edd. ante Ben. ἀπηλλάξατε A.B.F.

οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος.” Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν ἡμῖν
ἐπιτιμᾷς, εἰ ἀγνοὶ ἦμεν ἐπὶ τῷ πράγματι; πρὸς τοῦτο ἱστά-
μενος καὶ ἀνωτέρω, καὶ προδιοικούμενος αὐτὸ, ἔλεγεν ἅπερ
C ἔλεγεν, οἷον, “Οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην.” Τοσοῦ- (631)
τον γὰρ ἀπέχω τοῦ μετανοεῖν [i] νῦν ἐφ’ οἷς ἔγραψα τότε, φησὶν,
ὅτι τότε μᾶλλον μετενόησα ἢ νῦν, ὅτε ἑαυτοὺς συνεστήσατε. Εἶ-
δες πάλιν αὐτοῦ τὸ βίαιον καὶ φιλόνεικον, πῶς εἰς τοὐναντίον τὸν
λόγον περιέτρεψεν; Ἐξ ὧν γὰρ ἐνόμιζον αὐτὸν διατετράφθαι,
ὡς εἰκῇ ἐπιτιμήσαντα, διὰ τὴν προκοπὴν αὐτῶν, ἀπὸ [k] τούτων
δείκνυσιν ὅτι παρρησιάζεσθαι αὐτὸν δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ παραι-
τεῖται λοιπὸν χαρίζεσθαι ἀδεῶς, ὅταν ἐξῇ τοῦτο ποιεῖν. Ὁ
γὰρ τοιαῦτα λέγων ἀνωτέρω, [l] ὅτι [7] “Ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ,
D ἓν σῶμά ἐστι·” καὶ, “Παράδοτε τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς
ὄλεθρον τῆς σαρκός·” καὶ, “Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ
ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστι·” καὶ ὅσα τοιαῦτα· πῶς
ἐνταῦθά φησιν, “Οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ
ἀδικηθέντος;” Οὐκ ἐναντιούμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
ἀκολουθῶν. Πῶς ἑαυτῷ ἀκολουθῶν; Ὅτι περισπούδαστον ἦν
αὐτῷ, δεῖξαι τὸ φίλτρον ὃ περὶ αὐτοὺς εἶχεν. Οὐ τοίνυν
ἀναιρεῖ τὸ κήδεσθαι ἐκείνου, ἀλλ’ ἐνδείκνυται καὶ τὴν ἀγάπην
E τὴν περὶ αὐτοὺς, ὅπερ ἔφην, καὶ ὅτι μείζων αὐτὸν κατέσεισε
φόβος περὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας. Ἐδεδοίκει γὰρ μὴ ἐπι-
πλέον νεμηθῇ τὸ κακὸν, καὶ ὁδῷ βαδίζον, [m] ὅλην καταλάβῃ τὴν
ἐκκλησίαν. Διὸ καὶ ἔλεγε, [8] “Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα
ζυμοῖ.” Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τότε· νῦν δὲ, ἐπειδὴ κατώρθωσαν,
οὐκέτι αὐτὸ οὕτω τίθησιν, ἀλλ’ ἑτέρως· καὶ τὸ αὐτὸ μὲν
αἰνίττεται, γλυκύτερον δὲ μεταχειρίζει τὸν [n] λόγον, λέγων,
“Ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν
546 πρὸς [o] ὑμᾶς.” Τουτέστιν, ἵνα εἰδῆτε πῶς ὑμᾶς φιλῶ. Τοῦτο
δὲ τὸ αὐτὸ μέν ἐστι τῷ προτέρῳ, ἑτέρως δὲ ἑρμηνευθὲν, ἑτέραν
ἔδοξεν ἔμφασιν παρέχειν. Ἐπεὶ ὅτι τὸ αὐτό ἐστιν, ἀνάπτυξον
αὐτοῦ τὴν ἔννοιαν, καὶ οὐδὲν ὄψει τὸ μέσον. Ἐπειδὴ γὰρ
σφόδρα φιλῶ ὑμᾶς, φησὶν, ἐδεδοίκειν μή τι πάθητε ἐκεῖθεν
[p] ἀηδὲς, μὴ αὐτοὶ δέξησθε τὴν λύπην. Ὥσπερ οὖν ὅταν λέγῃ,
[9] “Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ;” οὐ τοῦτο λέγει, ὅτι οὐ μέλει·
[q] οὐδὲ γὰρ ἔνι τι συστῆναι τῶν ὄντων [r] τῆς προνοίας ἀποστερηθὲν

[7] 1 Cor. vi. 16. v. 5. vi. 18. [8] 1 Cor. v. 6. [9] 1 Cor. ix. 9.

[i] νῦν om. B.D.F. [k] τούτων] τότε F. [l] ὅτι om. F. [m] ὅλην A.B. ὅλον Veron. Sav. [n] λόγον] + ἕνεκεν A. [o] ὑμᾶς] + ἐνώπιον τοῦ θεοῦ D. Mosq. σ. [p] ἀειδὲς F. [q] οὐδὲ] οὐ Edd. [r] τῆς πρ. ἀ. τοῦ θ.] ἄνευ τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας B. Sav. marg. γρ. τῆς τοῦ θεοῦ προνοίας ἀποστερηθὲν B. marg.

τοῦ θεοῦ· ἀλλ' ὅτι οὐ προηγουμένως διὰ τοὺς βόας ἐνομοθέτει·
οὕτω καὶ ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν δι' ὑμᾶς ἔγραφον, δεύτερον δὲ B
καὶ δι' ἐκεῖνον. Καὶ [s] εἶχον μὲν τὴν ἀγάπην ἐν ἑαυτῷ, καὶ
χωρὶς τῆς ἐπιστολῆς, φησίν· ἐβουλόμην δὲ αὐτὴν καὶ ὑμῖν
δεῖξαι, καὶ πᾶσιν ἁπλῶς διὰ τῶν γραμμάτων ἐκείνων. [10] "Διὰ
τοῦτο παρακεκλήμεθα·" [t] ἐπειδὴ καὶ τὴν σπουδὴν ἐδείξαμεν τὴν
περὶ ὑμᾶς, καὶ τὸ πᾶν [v] ἡμῖν κατώρθωται. Καθάπερ καὶ
ἀλλαχοῦ ἔλεγε, [11] "Νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν κυρίῳ·"
καὶ πάλιν, "Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυ-
χήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς;" Τοῦτο γὰρ ζωὴ, τοῦτο παρά-
κλησις, τοῦτο παραμυθία διδασκάλῳ νοῦν ἔχοντι, ἡ ἐπίδοσις
τῶν μαθητευομένων.

[w] Οὐδὲν γὰρ οὕτω δείκνυσι τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, ὡς ἡ C
φιλοστοργία ἡ περὶ τοὺς ἀρχομένους. Καὶ γὰρ πάτερα οὐ
τὸ γεννῆσαι μόνον ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖν μετὰ τὸ γεννῆσαι.
Εἰ δὲ ἔνθα φύσις, [x] τοσαύτη χρεία ἀγάπης, πολλῷ μᾶλλον
ἔνθα ἡ χάρις. Οὕτως οἱ παλαιοὶ πάντες ἔλαμψαν. Ὅσοι
γοῦν τῶν παρ' Ἑβραίοις εὐδοκίμησαν, ἐντεῦθεν ἐφάνησαν.
Οὕτω Σαμουὴλ [y] μέγας ἐδείχθη λέγων, [12] "Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο
ἁμαρτεῖν τῷ θεῷ τοῦ διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν·"
[z] οὕτως ὁ Δαυΐδ, οὕτως ὁ Ἀβραὰμ, οὕτως ὁ Ἠλίας, οὕτως D
[a] ἕκαστος τῶν δικαίων, τῶν ἐν τῇ καινῇ, τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ.
Καὶ γὰρ Μωϋσῆς διὰ τοὺς ἀρχομένους πλοῦτον τοσοῦτον καὶ
θησαυροὺς ἀφάτους κατέλιπεν, ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ
λαῷ τοῦ θεοῦ· καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας δημαγωγὸς ἦν διὰ τῶν ἔρ-
γων. Διὸ καὶ σφόδρα ἀνοήτως ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἑβραῖος ἐκεῖ-
νος, [13] "Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν [b] ἐφ' ἡμᾶς;"
Τί λέγεις; τὰ ἔργα ὁρᾷς, καὶ περὶ τῆς προσηγορίας ἀμφι-
βάλλεις; [c] Ὥσπερ ἂν εἴ τις ἰδὼν τέμνοντα [d] ἄριστα ἰατρὸν,
καὶ τῷ πεπονηκότι μέλει τοῦ σώματος βοηθοῦντα, λέγοι, τίς E
σε κατέστησεν ἰατρὸν, καὶ τέμνειν ἐκέλευσεν; Ἡ τέχνη, ὦ
βέλτιστε, καὶ ἡ νόσος ἡ σή. Οὕτω καὶ τοῦτον ἡ ἐπιστήμη
τοιοῦτον ἐποίησε. Καὶ γὰρ τέχνη τὸ ἄρχειν ἐστὶν, οὐκ ἀξίωμα
(632) μόνον, καὶ τέχνη τεχνῶν ἁπασῶν ἀνωτέρα. Εἰ γὰρ ἡ τῶν

[10] v. 13. [11] 1 Thess. iii. 8. ii. 19. [12] 1 Reg. xii. 23. [13] Exod. ii. 14.

[s] εἶχον μὲν] εἴχομεν F. Mox ἐν ἐμαυτῷ D. [t] ἐπειδὴ] ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· τουτέστι D. [v] ὑμῖν A. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἀρχῆς πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς, καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ὑποταγῆς, καὶ τῆς τούτων ἐπιμελείας. Veron. [x] τοσαύτης A.F. et Veron. [y] μ. ἐδείχθη] ἐδείχθη μ. A.F. Mox διαλείπειν A. [z] οὕτως——Ἀβραὰμ om. B. [a] ἕκαστος] ὁ λόγος A. [b] ἐφ' ἡμῶν A. [c] ὥσπερ ἂν εἴ τις] ταὐτὸ ποιῶν οἷον ἂν εἴ τις C. ταὐτὸν π. οἷον ἄν τις D. [d] ἄριστα ἰατρὸν] Sic A.D.F. ἄριστον ἰατρὸν B.C. ἰατρὸν ἄρι-στα Edd.

ἔξωθεν ἀρχὴ, τέχνη καὶ ἐπιστήμη πασῶν βελτίων ἐστὶ, πολλῷ μᾶλλον αὕτη. Καὶ γὰρ τοσούτῳ ἀμείνων ἐκείνης αὕτη ἡ ἀρχὴ, ὅσῳ τῶν ἄλλων ἐκείνη· μᾶλλον δὲ καὶ [e]πολλῷ πλέον. Καὶ, εἰ βούλεσθε, τὸν λόγον τοῦτον [f]ἀκριβέστερον ἐξετάσωμεν. Ἔστι τέχνη γεωργικὴ, ἔστιν ὑφαντικὴ, οἰκοδομική· αἳ καὶ ἀναγκαῖαι
547 σφόδρα εἰσὶ, καὶ μάλιστα συνέχουσιν ἡμῶν τὸν βίον. Αἱ γὰρ δὴ ἄλλαι διάκονοι τούτων εἰσὶν, ἡ χαλκευτικὴ, [g]ἡ τεκτονικὴ, ἡ ποιμαντική. Ἀλλὰ καὶ τούτων [h]αὖ τῶν τεχνῶν ἀναγκαιοτέρα πασῶν ἡ γεωργικὴ, ἣν καὶ πρώτην εἰσήγαγεν ὁ θεὸς, τὸν ἄνθρωπον πλάσας. Ὑποδημάτων μὲν γὰρ ἄνευ καὶ ἱματίων δυνατὸν ζῆν, γεωργικῆς δὲ χωρὶς, ἀμήχανον. Τοιούτους τοὺς ἁμαξοβίους εἶναί φασι, τοὺς παρὰ Σκύθαις νομάδας, τοὺς γυμνοσοφιστὰς τοὺς τῶν Ἰνδῶν. Οὗτοι γὰρ καὶ οἰκοδομικὴν καὶ ὑφαντικὴν καὶ τὴν τῶν ὑποδημάτων εἴασαν τέχνην,
B μόνης δὲ τῆς γεωργικῆς δέονται. Αἰσχύνθητε οἱ τῶν περιττῶν χρῄζοντες τεχνῶν, καὶ μαγείρων καὶ πλακουντοποιῶν καὶ ποικιλτῶν καὶ μυρίων ἑτέρων [i]τοιούτων, ἵνα ζῆτε· αἰσχύνθητε οἱ τὰς ματαιοτεχνίας εἰσαγαγόντες τῷ βίῳ· αἰσχύνθητε ἐκείνους τοὺς βαρβάρους ὑμεῖς οἱ πιστοὶ, τοὺς μὴ δεομένους τέχνης. Καὶ γὰρ σφόδρα [k]τὴν φύσιν αὐτάρκη ἐξ ὀλίγων ἐποίησεν ὁ θεός. Πλὴν οὐκ ἀναγκάζω, οὐδὲ νομοθετῶ οὕτω ζῆν· [l]ἀλλ' ὡς ὁ Ἰακὼβ ᾔτησε. Τί δὲ ᾔτησεν ἐκεῖνος; [14]"Ἐὰν [m]δῷ μοι κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι." Οὕτω καὶ Παῦλος ἐκέλευσε λέγων· [15]"Ἔχοντες δὲ [n]διατροφὰς καὶ
C σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα." Πρώτη μὲν οὖν ἡ γεωργικὴ, δευτέρα δὲ [o]ἡ ὑφαντικὴ, καὶ τρίτη [p]μετ' ἐκείνην ἡ οἰκοδομική· ἡ δὲ τῶν ὑποδημάτων πασῶν ἐσχάτη. Παρὰ γοῦν ἡμῖν εἰσι πολλοὶ καὶ οἰκέται καὶ γεωργοὶ χωρὶς ὑποδημάτων ζῶντες. Οὐκοῦν [q]αἱ χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι αὗται. Φέρε οὖν, παραβάλωμεν αὐτὰς τῇ ἀρχικῇ. Διὰ γὰρ [r]τοῦτο τὰς πασῶν κυριωτέρας παρήγαγον, ἵν' ὅταν φανῇ αὕτη βελτίων ἐκείνων, ἀναμφισβήτητος ἡ κατὰ τῶν ἄλλων αὐτῇ νίκη ᾖ.
D Πόθεν οὖν αὐτὴν [s]δείξομεν ἀναγκαιοτέραν οὖσαν πασῶν; [t]Ὅτι ταύτης ἄνευ οὐδὲν ἐκείνων ὄφελος. Καὶ, εἰ δοκεῖ, τὰς

14 Gen. xxviii. 20. 15 1 Tim. vi. 8.

[e] πολλῷ om. B. [f] ἀκριβῶς A.F. [g] ἡ τεκτ.] καὶ τεκτονικὴ A. [h] αὖ τῶν] Sic B. αὐτῶν τῶν vulgo. [i] τούτων D. [k] τὴν φ. αὐτάρκη ἐξ ὀλ.] Sic A.B.F. αὐτάρκη τὴν φ. ἐξ ὀλ. hoc ordine Edd. τὴν φύσιν ἐξ ὀλίγων ἀρκεῖσθαι C.D. [l] ἀλλ' ὡς] ἀλλὰ παραινῶ καὶ βούλομαι ζῆν ὡς C.D. [m] δώῃ D. [n] διατροφὰς A.B.C.F. τροφὰς D. τροφὴν Edd. [o] ἡ ὑφ. A.B.C.D. Mox ἡ οἰκ. B.C.D. Articuli deerant. [p] μετ' ἐκείνων F. [q] αἱ] καὶ B. [r] τούτων A. [s] δείξωμεν A. Mox πασῶν om. C. [t] ὅτι ——ὄφελος] ἀπὸ τοῦ ταύτης ἄνευ οὐδὲν (μηδὲν D.) ὄφ. εἶναι ἐκείνων (ἐκείνων εἶναι D.) C.D.

ἄλλας ἀφέντες, τὴν πασῶν [v]ἀνωτέρω καὶ κυριωτέραν εἰς μέσον
ἀγάγωμεν, τὴν γεωργικήν. Τί οὖν ἔσται πλέον τῆς τῶν γεωρ-
γῶν πολυχειρίας, ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσι, καὶ τὰ ἀλλήλων
ἁρπάζωσι; Νῦν μὲν γὰρ ὁ τοῦ ἄρχοντος φόβος κατέχει, καὶ
τὰ ὑπ' ἐκείνων γινόμενα φυλάττει· ἐὰν δὲ ταύτην ἀνέλῃς, περιτ-
τὸς ὁ πόνος ἐκεῖνος. Εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ ἑτέραν E
ἀρχὴν εὑρήσει μητέρα ταύτης καὶ σύνδεσμον οὖσαν. Ποίαν
δὴ ταύτην; Καθ' ἣν ἕκαστον [w]αὐτόν τινα ἑαυτοῦ κρατεῖν
καὶ ἄρχειν δεῖ, τὰ μὲν ἀνελεύθερα κολάζοντα [x]πάθη, πάντα
δὲ τὰ τῆς ἀρετῆς βλαστήματα ἐκτρέφοντά τε καὶ αὔξοντα
μετὰ ἀκριβείας ἁπάσης. Ἔστι γὰρ ἀρχῆς [y]εἴδη, ἓν μὲν,
καθ' ὃ δήμων καὶ πόλεων ἄρχουσιν ἄνθρωποι, τὸν πολιτικὸν 548
τοῦτον διορθοῦντες βίον· ὅπερ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· [16]"Πᾶσα
ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω· οὐ γάρ ἐστιν
ἐξουσία, εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ." Εἶτα δεικνὺς αὐτῆς τὸ κέρδος,
ἐπήγαγε λέγων, ὅτι ὁ ἄρχων θεοῦ διάκονός ἐστιν εἰς τὸ ἀγα-
θόν· καὶ πάλιν, "θεοῦ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ
τὸ κακὸν πράσσοντι." Ἕτερον δὲ, καθ' ὃ ἑαυτοῦ τις ἕκαστος
ὁ νοῦν ἔχων ἄρχει· ὃ καὶ αὐτὸ παρεδήλωσεν εἰπὼν, "Εἰ [z]δὲ
θέλεις μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει·" τὸν
ἑαυτοῦ ἄρχοντα λέγων.

Ἐνταῦθα δὲ ἔστι καὶ ἑτέρα ἀρχὴ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς B
ἀνωτέρα. Τίς [a]οὖν ἐστιν αὕτη; Ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἧς καὶ
αὐτῆς ὁ Παῦλος μέμνηται λέγων, [17]"Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις
ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε· ὅτι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν
ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες." Αὕτη γὰρ ἡ ἀρχὴ τοσοῦτον
τῆς πολιτικῆς ἀμείνων, ὅσον τῆς γῆς ὁ οὐρανός· μᾶλλον δὲ
καὶ πολλῷ πλέον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ὅπως γενόμενα
κολάσειεν ἁμαρτήματα σκοπεῖ προηγουμένως, ἀλλ' ὅπως μὴ
γένοιτο τὴν ἀρχήν· ἔπειτα γενόμενα, οὐχ ὅπως ἀπενέγ-
κοι τὸν κάμνοντα, ἀλλ' ὅπως [b]ἀφανισθείη. Καὶ βιωτικῶν C
μὲν οὐ πολὺς αὐτῇ λόγος, πάντα δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν οὐρανοῖς
πραγμάτων χρηματίζει. [18]"[c]Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν
(633) οὐρανοῖς ὑπάρχει." Καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν [d]ἐκεῖ. "Κέκρυπται
γὰρ, φησὶ, σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ." Καὶ τὰ ἔπαθλα ἐκεῖ,
καὶ οἱ δρόμοι περὶ τῶν ἐκεῖ στεφάνων. Οὐδὲ γὰρ καταλύεται
μετὰ τὴν τελευτὴν αὕτη ἡ ζωὴ, ἀλλὰ τότε διαλάμπει μειζόνως.

16 Rom. xiii. 1, 4, 3. 17 Hebr. xiii. 17. 18 Philipp. iii. 20. Coloss. iii. 3.

v ἀνωτέραν C. w αὐτόν τινα] τινα αὐτὸν A. αὐτῶν τινα D. αὐτὸν inclusit Sav. x πάθη πάντα· τὰ δὲ τῆς ἀ. D. y εἴδη] + διάφορα C. z δὲ om. C.D. a οὖν om. D. b ἀφανισθείη] + μηχανᾶται C.D. c ἡμῶν γὰρ] καὶ γὰρ ἡμῶν A. d ἐκεῖ om. D. Statim γὰρ om. D. γὰρ φησι om. C.

Διὰ δὴ τοῦτο, οὐχ ὑπάρχων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τὰ
διαδήματα περικειμένων μείζονά εἰσιν ἐγκεχειρισμένοι τιμὴν
οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν ἀρχὴν, [e]ἅτε ἐν μείζοσι καὶ ἐπὶ μείζοσι
πλάττοντες τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλ' οὔτε ὁ τὴν πολιτικὴν
D ἀρχὴν μετιὼν, οὔτε ὁ τὴν πνευματικὴν, δυνήσονται καλῶς
ταύτας μεταχειρίζειν, εἰ μὴ πρότερον ἑαυτῶν ἄρξαιεν, ὡς χρὴ,
καὶ τοὺς [f]ἑκατέρους νόμους τῆς πολιτείας φυλάξαιεν μετὰ
ἀκριβείας ἁπάσης. Ὥσπερ γὰρ ἡ τῶν πολλῶν ἀρχὴ διπλῆ
τίς ἐστιν, οὕτω καὶ ἣν ἑαυτοῦ τις ἕκαστος ἄρχει. [g]Καὶ πάλιν
κἀνταῦθα ἀμείνων τῆς πολιτικῆς ἡ πνευματικὴ, ὥσπερ ὁ λόγος
ἀπέδειξεν. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τῶν τεχνῶν ἐνίας [h]ἀρχὴν μιμουμένας,
καὶ μάλιστα τὴν γεωργικήν. Καθάπερ γὰρ ἄρχων
τίς ἐστι τῶν φυτῶν ὁ [i]γηπόνος, τὰ μὲν περικόπτων καὶ κω-
E λύων, τὰ δὲ αὔξων καὶ θεραπεύων· [k]καθάπερ καὶ οἱ τῶν ἀρχόντων
ἄριστοι τοὺς μὲν πονηροὺς καὶ τοῖς πλείοσι λυμαινομένους
τιμωροῦνται καὶ ἐκκόπτουσι, τοὺς δὲ χρηστοὺς καὶ ἐπιεικεῖς
[l]ἐπὶ μεῖζον ἄγουσι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ γραφὴ τοὺς ἄρχοντας
ἀμπελουργοῖς [m]ἀπεικάζει. Τί γὰρ, εἰ μὴ φωνὴν ἀφιᾶσι τὰ
φυτὰ, καθάπερ ἐπὶ τῶν πόλεων οἱ κακῶς πάσχοντες; ἀλλ'
ὅμως διὰ τῆς ὄψεως [n]δεικνύουσι τὴν ἀδικίαν, μαραινόμενα,
στενοχωρούμενα ὑπὸ τῶν πονηρῶν βοτανῶν. Καὶ καθάπερ
νόμοις κολάζεται [o]πονηρία, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τῇ τέχνῃ
549 ταύτῃ καὶ γῆς κακία, καὶ φυτοῦ δυσγένεια καὶ ἀγριότης διορθοῦται.
Καὶ γὰρ ὅσα ἐν τοῖς ἤθεσίν ἐστι τοῖς ἀνθρωπίνοις,
εὑρήσομεν καὶ ἐκεῖ, τραχύτητα, μαλακότητα, δειλίαν, προπέτειαν,
[p]εὐστάθειαν· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν πλούτῳ κομῶντα ἀκαίρως
καὶ ἐπὶ κακῷ τῶν πλησίον, τὰ δὲ πενόμενα καὶ ἀδικούμενα·
οἷον ὅταν οἱ φραγμοὶ κομῶντες ἐπὶ κακῷ τῶν ἐγγὺς φυτῶν
αἴρωνται, ὅταν ἕτερα δένδρα ἄκαρπα καὶ ἀνήμερα εἰς ὕψος
B ἀναδραμόντα τὴν [q]αὔξησιν τῶν ὑποκειμένων κωλύῃ. Καὶ καθάπερ
οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ βασιλεῖς ἔχουσι τοὺς λυμαινομένους
αὐτῶν τῇ ἀρχῇ καὶ πολεμοῦντας· οὕτω καὶ ὁ γηπόνος θηρίων
ἔφοδον, ἀνωμαλίαν ἀέρων, χάλαζαν, [r]ἐρυσίβην, ἐπομβρίας,
αὐχμοὺς, [s]καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ταῦτα δὲ γίνεται, ἵνα πρὸς
τὴν τοῦ θεοῦ διηνεκῶς ἐλπίδα [t]βλέπῃς. Αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι
τέχναι καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων συνίστανται σπουδῆς· αὕτη

[e] ἅτε ἐν μείζοσι τεταγμένοι καὶ ἐπὶ μείζονα παρακαλούμενοι τοὺς ἀνθρώπους (καὶ ἐπὶ μείζοσι προσκαλούμενοι τοῖς ἀνθρώποις D.) C.D. [f] ἑκατέρας C. Statim τῆς πολιτείας νόμους inverso ord. C.D. [g] καὶ om. C.D. [h] ἀρχὴν] ταύτην τὴν ἀρχὴν C.D. [i] γεηπόνος A.F. [k] καθάπερ] καὶ γὰρ C.D. [l] ἐπὶ] καὶ ἐπὶ D. [m] παρεικάζει A.F. εἰκάζει C. [n] δείκνυσι F. [o] ἡ πονηρία Edd. invitis libris. [p] εὐστάθειαν] Sic omnes Codd. *bonam compositionem* Vetus. Edebatur ἀστάθειαν, sine monito. [q] αὔξην B. [r] ἐρισύβην B.C. [s] καὶ, quod aberat, est in omnibus nostris. [t] βλέπῃ C.

δὲ τὸ πλέον ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ῥοπῇ ἔχει, καὶ ὅλη διόλου σχεδὸν
ἐκεῖθεν ἤρτηται· καὶ δεῖ μὲν τῶν ἄνωθεν ὑετῶν, δεῖ δὲ τῆς
[v]ὡρῶν κράσεως, καὶ πρὸ πάντων τῆς αὐτοῦ προνοίας. [19]"Οὔτε C
γὰρ ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων τί ἐστιν, ἀλλ' ὁ αὐξάνων
θεός." Ἔστι καὶ θάνατος ἐνταῦθα καὶ ζωὴ, καὶ ὠδῖνες καὶ
τόκοι, καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπων. Ἔστι γὰρ καὶ ἀποτμηθῆναι,
καὶ καρπὸν ἐνεγκεῖν, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ γενέσθαι τὸ τεθνηκὸς
αὐτὸ πάλιν ἄνωθεν· ἔνθα καὶ ποικίλως ἡμῖν καὶ σαφῶς διαλέγε-
ται περὶ ἀναστάσεως ἡ γῆ. Ὅταν γὰρ ἡ ῥίζα ἐνέγκῃ καρπὸν,
ὅταν τὸ σπέρμα φυῇ, οὐκ ἀνάστασις τὸ πρᾶγμά ἐστι; Καὶ
πολλὴν ἄν τις ἴδοι τῇ ἀρχῇ [w]ταύτῃ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ πρό-
νοιαν ἐγκειμένην καὶ σοφίαν, εἰ καθ' ἕκαστον ἐπεξίοι. Ἀλλ' D
ὅπερ ἐβουλόμην εἰπεῖν, ὅτι αὕτη μὲν περὶ γῆν ἐστι καὶ φυτὰ,
ἡ δὲ ἡμετέρα περὶ ψυχῶν [x]θεραπείαν. Ὅσον δὲ φυτῶν καὶ
[y]ψυχῆς τὸ μέσον, τοσοῦτον αὕτη βελτίων ἐκείνης. Οἱ δὲ
τοῦ βίου τοῦ παρόντος ἄρχοντες, τοσοῦτον αὐτῆς ἐλάτ-
τους πάλιν, ὅσον τὸ ἑκόντος τοῦ ἄκοντος κρατεῖν βέλτιον.
Αὕτη γάρ ἐστι καὶ ἡ φύσει ἀρχή. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ πᾶν
[z]τῷ φόβῳ γίνεται καὶ τῇ ἀνάγκῃ· ἐνταῦθα δὲ τῆς προαιρέσεως
καὶ τῆς γνώμης ἐστὶ [a]τὸ κατόρθωμα. Καὶ οὐ ταύτῃ μόνον E
αὕτη βελτίων ἐκείνης, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀρχὴ μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ
πατρότης, ὡς ἄν τις εἴποι· καὶ γὰρ πατρὸς ἔχει τὸ [b]ἥμερον,
καὶ μείζονα ἐπιτάττων πείθει. Ὁ μὲν γὰρ ἔξωθεν ἄρχων
φησὶν, ἐὰν μοιχεύσῃς, ἀπέθανες· οὗτος δὲ, κἂν ἀκολάστοις
ὀφθαλμοῖς ἴδῃς, τὰ μέγιστα ἀπειλεῖ. Καὶ γὰρ σεμνὸν τοῦτο
τὸ δικαστήριον, καὶ ψυχῆς, οὐχὶ σώματος μόνον διορθωτικόν.
Ὅσον οὖν ψυχῆς καὶ σώματος τὸ μέσον, τοσοῦτον πάλιν αὕτη
(634) διέστηκεν ἐκείνης ἡ ἀρχή. Κἀκεῖνος μὲν τῶν φανερῶν κάθηται
κριτής· μᾶλλον δὲ [c]οὐδὲ τούτων ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν ἐλεγχο- 550
μένων· πολλάκις δὲ [d]καὶ τούτων προδότης γίνεται· τὸ δὲ
κριτήριον τοῦτο παιδεύει τοὺς εἰσιόντας, ὅτι ὁ παρ' ἡμῖν
δικάζων, πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα εἰς μέσον ἄξει ἐπὶ
τοῦ κοινοῦ τῆς οἰκουμένης θεάτρου, καὶ λαθεῖν ἀμήχανον.
Ὥστε πολλῷ μᾶλλον τῶν ἔξωθεν νόμων ὁ Χριστιανισμὸς τὸν
ἡμέτερον συνέχει βίον. Εἰ γὰρ [e]καὶ τὸ περὶ τῶν κεκρυμμένων

19 1 Cor. iii. 7.

[v] ὡρῶν] τῶν ὡρῶν A.C. [w] ταύτῃ τὴν παρὰ] Sic omnes Codd. Legebatur ταύτην παρά. [x] θεραπείαν] σωτηρίαν B. Sav. marg. [y] ψυχῆς A.B.C.F. ψυχῶν vulgo. [z] τοῦ φόβου C. Mox in omnibus nostris legitur καὶ τῆς ἀνάγκης, quod vulgato deterius esse videtur. [a] τὸ κατόρθωμα A.C.F. Articulus vulgo abest. [b] ἡμέτερον A. Mox ἐπιτάττων Codices ad unum omnes. Edebatur ἐπιτάττουσα. [c] οὐδὲ] ὑπὲρ F. [d] καὶ om. F. [e] καὶ τὸ] τὸ καὶ B. καὶ om. C.D.

τρέμειν τοῦ περὶ τῶν φανερῶν [f] μόνον δεδοικέναι ἀσφαλέστερον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῦ τὰ μείζω κολάζειν τὸ καὶ τῶν ἐλαττόνων ἀπαιτεῖν εὐθύνας μᾶλλον αὐτὸν διανίστησι πρὸς B ἀρετήν· εὔδηλον ὅτι [g] πάντων μάλιστα αὕτη ἡ ἀρχὴ τὴν ἡμετέραν συγκροτεῖ ζωήν.

Εἰ δὲ βούλει, καὶ τὰς χειροτονίας τῶν ἀρχόντων ἴδωμεν· καὶ γὰρ ἐνταῦθα πολὺ τὸ μέσον ὄψει. Οὐ γὰρ χρήματα [h] δόντας ἔστι λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀλλὰ τρόπον ἐπιδειξάμενον ἄριστον· οὐδὲ ὡς ἐπὶ δόξαν ἀνθρωπίνην καὶ ἄνεσιν οἰκείαν, ἀλλ' ὡς εἰς πόνους καὶ ἱδρῶτας καὶ τὸ τῶν πολλῶν συμφέρον, οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν [i] ἄγεται ταύτην ὁ χειροτονηθείς. Διὸ καὶ πολλῆς ἀπολαύει [k] τῆς βοηθείας παρὰ τοῦ πνεύματος. Κἀκεῖ C μὲν μέχρι τοῦ διαγορεῦσαι τὰ πρακτέα μόνον ἕστηκεν ἡ ἀρχή· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν εὐχῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος προστίθησι συμμαχίαν. Μᾶλλον δὲ ἐκεῖ μὲν οὐδὲ λόγος ὑπὲρ φιλοσοφίας οὐδεὶς, οὐδὲ κάθηταί τις διδάσκων τί ψυχὴ, καὶ τί ποτε κόσμος, καὶ τί μέλλομεν εἶναι μετὰ ταῦτα, καὶ ἐπὶ τίσιν ἀπελευσόμεθα ἐντεῦθεν, καὶ πῶς [l] ἀρετῆς περιεσόμεθα, ἀλλὰ περὶ μὲν συναλλαγμάτων καὶ συμβολαίων καὶ χρημάτων πολὺς ὁ λόγος, τούτων δὲ οὐδεμία φροντίς· ἐν δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ πάντας D ὑπὲρ τούτων τοὺς λόγους ἴδοι τις ἂν γινομένους. Διὸ καὶ δικαίως πάντα ἄν τις αὐτὴν καλέσειε, καὶ δικαστήριον, καὶ ἰατρεῖον, καὶ φιλοσοφίας [m] διδασκαλεῖον, καὶ ψυχῆς παιδευτήριον, καὶ γυμνάσιον δρόμων τῶν εἰς οὐρανοὺς φερόντων. Ὅτι [n] δὲ καὶ ἡμερωτάτη πασῶν ἡ ἀρχὴ, [o] καίτοι μείζονα ἀκρίβειαν ἀπαιτοῦσα, δῆλον ἐντεῦθεν. Ὁ μὲν γὰρ ἔξωθεν ἄρχων, ἂν λάβῃ μοιχὸν, εὐθέως ἐκόλασε. Καίτοι τί τὸ κέρδος; τοῦτο γὰρ οὐχὶ τὸ πάθος ἐστὶν ἀνελεῖν, ἀλλὰ τὸ τραῦμα ἔχουσαν ἀποπέμψαι τὴν ψυχήν. Ὁ δὲ ἐνταῦθα ἄρχων [p] εὑρὼν, οὐχ ὅπως τιμωρήσηται, ἀλλ' ὅπως ἐξέλῃ τὸ πάθος, [q] σκο- E πεῖ. Σὺ μὲν γὰρ ταὐτὸν ποιεῖς, ὥσπερ ἂν [r] εἰ περὶ τὴν κεφαλὴν νοσήματος γενομένου, μὴ τὸ νόσημα παύσῃς, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν [s] ἀποτέμοις· ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸ νόσημα ἀποτέμνω. Καὶ εἴργω μὲν αὐτὸν μυστηρίων καὶ [t] ἱερῶν περι-

[f] μόνων C. [g] αὕτη μάλιστα πάντων inverso ordine A.C. [h] δόντα C. [i] ἀνάγεται A.F. [k] τῆς] + ἄνωθεν Edd. Vocabulo carent A.C.D.F. et Vetus. [l] ἀρετῆς περιεσόμεθα] κακίας περιεσόμεθα καὶ πῶς ἀρετὴν κατορθώσομεν C. Ita etiam D. sed ἐντεῦθεν male repetens post περιεσόμεθα. [m] διδάσκαλον A. [n] δὲ om. A.F. Mox post ἀρχὴ, αὕτη vel αὐτὴ add. C.D. [o] καίτοι] καὶ ὅτι A.B.F. Sav. marg. [p] εὑρὼν] μοιχὸν εὑρὼν C.D. [q] σκοπεῖ] Sic B. Sav. marg. σπουδάζει D. σπεύδει Edd. In A.F. verbum omnino deest. [r] εἰ, quod aberat, habent A.B.C.D. περὶ om. A. [s] ἀποτέμῃς C. [t] ἱερῶν] τῶν ἱερῶν A.

βόλων, [v] ἀνακτησάμενος δὲ αὐτὸν, καὶ ἀπαλλαγέντα τῆς κακίας, καὶ ἀμείνω τῇ μετανοίᾳ γενόμενον ἀναλαμβάνω πάλιν. Καὶ [w] πῶς ἔστιν ἐξελεῖν μοιχείαν, φησίν; Ἔστι, καὶ σφόδρα [x] ἔστιν, ὑπὸ τοῖς νόμοις γενόμενον τούτοις. Βαλανεῖον γάρ ἐστιν 551
ἡ ἐκκλησία πνευματικὸν, οὐ ῥύπον σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἀποσμῆχον κηλῖδα τοῖς πολλοῖς τῆς μετανοίας τρόποις. Σὺ μὲν [y] γὰρ ἄν τε ἀφῇς ἀτιμώρητον, χείρονα εἰργάσω, ἄν τε κολάσῃς, ἀνίατον εἴασας· ἐγὼ δὲ οὔτε ἀφίημι ἀτιμώρητον, οὔτε κολάζω, ὡς σὺ, ἀλλὰ καὶ δίκην ἀπαιτῶ τὴν ἐμοὶ πρέπουσαν, καὶ διορθοῦμαι τὸ γεγενημένον. Βούλει καὶ ἑτέρως μαθεῖν, πῶς σὺ μὲν ξίφη γυμνῶν, καὶ φλόγα δεικνὺς τοῖς ἁμαρτάνουσιν, οὐ πολλὴν ἐργάζῃ τὴν ἰατρείαν, ἐγὼ δὲ τούτων χωρὶς πρὸς καθαρὰν ἐχειραγώγησα [z] ὑγίειαν; Οὐ δεῖ δέ μοι λόγων οὐδὲ ῥη- B
μάτων, ἀλλὰ γῆν καὶ θάλατταν εἰς μέσον ἄγω, καὶ αὐτὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν. [a] Καὶ ἐξέτασον, πρὶν ἢ τὸ δικαστήριον τοῦτο καθίσαι, πῶς τὰ ἀνθρώπινα διέκειτο πράγματα, πῶς οὐδὲν τῶν νῦν κατορθωθέντων οὐδὲ μέχρις ὀνόματος ἦν ἀκοῦσαί ποτε. Τίς γὰρ θανάτου κατετόλμησε; τίς χρημάτων κατεφρόνησε; τίς δόξης ὑπερεῖδε; τίς τοὺς ἐν μέσῳ θορύβους φυγὼν, [b] ὄρη καὶ ἐρημίαν, τὴν μητέρα τῆς φιλοσοφίας, ἠσπάσατο; ποῦ παρθενίας ὄνομά ποτε [c] ἦν; Ταῦτα γὰρ πάντα, καὶ τὰ τούτων πλείονα, τούτου τοῦ δικαστηρίου κατόρθωμα C
γέγονε, [d] ταύτης τῆς ἀρχῆς ἔργα. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, καὶ καταμαθόντες, ὡς ἐντεῦθεν πᾶσα [e] ὠφέλεια τοῦ βίου, καὶ ἡ τῆς οἰκουμένης διόρθωσις, θαμινὰ βαδίζετε παρὰ τὴν τῶν θείων
(635) λόγων ἀκρόασιν, καὶ τὰς συνόδους τὰς ἐνταῦθα, καὶ τὰς εὐχάς. Ἂν γὰρ [f] οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίζητε, δυνήσεσθε τῶν οὐρανῶν ἀξίαν ἐπιδειξάμενοι πολιτείαν, τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [g] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙϚ.

1 [a] Ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει [b] ὑμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχά- D

1 Cap. VII. v. 13.

[v] Sic A.B.D.F. *reparavero* Vetus. Legebatur ἀναστησάμενος. [w] πῶς om. C.D. [x] ἐστὶν] + πῶς; C.D. Mox γινόμενον A. [y] γὰρ om. D. [z] τὴν ὑγίειαν Edd. τὴν om. A.B.C. ὑγείαν scribunt A.D. Post h. v. procedunt C.D. καὶ τί δεῖ λόγων πρὸς ἀπόδειξιν; γῆν καὶ θ. [a] καὶ om. C.D. [b] ὄρη, omissum in Editis, habent A.B.D.F. et Vetus. [c] ἦν om. D. Mox κατορθώματα C. [d] ταύτης] + γὰρ F. [e] ὠφ. τ. β.] ἡ τοῦ βίου ὠφ. B. [f] οὕτως om. F. [g] ἐπιτυχεῖν] ἀξιωθῆναι D. ὧν——ἐπιτυχεῖν habent A.B.D.F. non Edd. Hom. XVI. [a] Sic omnes nostri cum Mosq. σ. et Interp. vet. Edebatur Διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισσοτέρως δὲ μᾶλλον. [b] ἡμῶν A.B.

ρημεν ἐπὶ τῇ [c] χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν.

ὉΡΑ πάλιν πῶς ἐπαίρει αὐτῶν τὰ ἐγκώμια, καὶ δείκνυσι τὴν ἀγάπην. Εἰπὼν [d] γὰρ, ὅτι ἥσθην ὅτι τοσοῦτον ἡ ἐπιστολὴ ἤνυσε, καὶ ὅτι τοσοῦτον ἐκερδάνετε· "Χαίρω γὰρ,
E φησὶν, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν·" καὶ δείξας αὐτοῦ τὴν ἀγάπην· [e] φησὶ γὰρ, ὅτι "Εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ [f] ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς·" λέγει πάλιν ἄλλο σημεῖον τῆς αὐτῶν εὐνοίας, ὃ πολὺν αὐτοῖς φέρει τὸν ἔπαινον, καὶ δείκνυσι τῆς ἀγάπης αὐτῶν τὸ γνήσιον. "Ἐπὶ [g] γὰρ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου," φησί. Καίτοιγε τοῦτο οὐκ ἔστι φιλοῦντος σφοδρῶς, [h] τὸ ἐπ'
552 ἐκείνῳ μᾶλλον χαρῆναι, ἢ ἐπ' αὐτοῖς. Ναὶ, φησίν· [i] οὐδὲ γὰρ δι' ἐκεῖνον τοσοῦτον, ὅσον δι' ὑμᾶς ἥσθην. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγει λέγων, "ὅτι τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀναπέπαυται ἀπὸ πάντων ὑμῶν." Οὐκ εἶπεν, αὐτὸς, ἀλλὰ, "τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ·" τουτέστιν, ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἡ περὶ ὑμᾶς. Καὶ πῶς ἀναπέπαυται; "Ἀπὸ πάντων." [k] Καὶ γὰρ [l] καὶ τοῦτο μέγιστον ἐγκώμιον. [2] "Ὅτι εἴ τι αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ ὑμῶν." Μέγας ὁ ἔπαινος, ὅταν ὁ διδάσκαλος καυχᾶται· [m] φησὶ γὰρ, ὅτι "Οὐ κατησχύνθην." [n] Διὰ τοῦτο ἐχάρην, ὅτι βελτίους ἐφάνητε, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐδείξατέ μου τὰ ῥήματα.
B Ὥστε διπλοῦς ὁ κόσμος ἐμοὶ, [o] καὶ ὅτι ὑμεῖς ἐπεδώκατε, καὶ ὅτι ἐγὼ οὐκ ἐφάνην τῆς ἀληθείας διαπίπτων. "Ἀλλ' ὡς [p] πάντοτε ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου, ἀλήθεια γέγονεν." Ἐνταῦθα καὶ ἄλλο τι αἰνίττεται· ὅτι ὥσπερ παρ' ὑμῖν μετὰ ἀληθείας πάντα ἐφθεγξάμεθα· εἰκὸς γὰρ αὐτὸν καὶ περὶ τούτου πολλὰ αὐτοῖς εἰπεῖν ἐγκώμια· οὕτω καὶ τὰ περὶ ὑμῶν ἡμῖν Τίτῳ εἰρημένα, [q] ἀληθῆ ἐφάνη. [3] "Καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν εἰς ὑμᾶς." Τοῦτο
C λοιπὸν ἐκεῖνον συνιστῶντός ἐστιν, ὡς σφόδρα ἐκκαιόμενον καὶ

[2] v. 14. [3] v. 15.

[c] χαρᾷ] παρακλήσει A. [d] γὰρ om. F. [e] φησὶ] ἔφη B. Sav. marg. φησὶ γὰρ] τῷ λέγειν D. γὰρ om. A.F. [f] ἕνεκεν om. D. [g] γὰρ] δὲ A. Statim ἡμῶν B. et a pr. m. A. Post γνήσιον subjungit D. παρακεκλήμεθα ἀεὶ ἐπὶ τῇ π. ὑ. περισσοτέρως δὲ μᾶλλον. [h] τὸ] + λέγειν D. Statim ἐπ' ἐκείνων A.F. μᾶλλον om. D. [i] οὐδὲ] οὐ F. Statim δι' ἐκείνων id. [k] καὶ γὰρ— ὅτι εἰ] ἑρμηνεύων ἐπάγει ὅπερ καὶ μέγιστόν ἐστιν ἐγκώμιον· ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι εἰ D. [l] καὶ τοῦτο] τὸ B. [m] φησὶ γὰρ] εἶτα τίθησι καὶ ἕτερον τούτου ἐμφαντικὸν, καί φησιν D. [n] διὰ] ὡσεὶ ἔλεγε, διὰ D. [o] καὶ om. B. [p] πάντοτε] πάντα D. Mosq. σ. [q] ἀληθῶς A.

συνδεδεμένον αὐτοῖς. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἡ ἀγάπη [r] αὐτοῦ. Εἶτα, ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν, πανταχοῦ τίθησι τῆς φιλίας τὰς αἰτίας, ἵν', ὅπερ εἶπον, καὶ τὴν κολακείαν διαφύγῃ, καὶ ἐκείνους μᾶλλον προτρέψῃ, τὸ ἐγκώμιον εἰς αὐτοὺς περιϊστὰς, καὶ δεικνὺς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς τοσαύτης ἀγάπης ἐκείνους [s] ἐμβαλόντας αὐτῷ. Εἰπὼν γὰρ, ὅτι "τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως ἐστὶν εἰς ὑμᾶς," ἐπήγαγεν· "Ἀναμιμνησκομένου τὴν ἁπάντων ὑμῶν ὑπακοήν." Τοῦτο δὲ καὶ τὸν Τίτον εὐγνώμονα δείκνυσι περὶ τοὺς εὐεργέτας, εἴγε λαβὼν αὐτοὺς ἐν τῇ ψυχῇ D
ἐπανῆλθεν ἅπαντας, καὶ διηνεκῶς αὐτῶν μέμνηται, καὶ ἐκείνους ἐπὶ στόματος ἔχει καὶ ἐπὶ διανοίας· καὶ Κορινθίους πάλιν κοσμεῖ μειζόνως, ὅτι αὐτὸν οὕτω χειρωσάμενοι [t] ἐξέπεμψαν. Εἶτα καὶ τὴν ὑπακοὴν [v] αὐτῶν λέγει, ἐπιτείνων αὐτῶν τὴν σπουδήν· [w] διὸ καὶ ἐπάγει ταῦτα, "Ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν." Οὐ μετὰ ἀγάπης [x] μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τιμῆς ἐπιτεταμένης. Εἶδες πῶς διπλῆν αὐτοῖς ἀρετὴν μαρτυρεῖ, καὶ ὅτι ὡς πατέρα ἐφίλουν, καὶ ὡς ἄρχοντα ἐδεδοίκεσαν, οὔτε
(636) διὰ τὸν φόβον ἀμαυροῦντες τὴν ἀγάπην, οὔτε διὰ τὴν ἀγάπην E
ἐκλύοντες τὸν φόβον; [y] Τοῦτο καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι "Τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν;" [4] "Χαίρω οὖν, ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν." Ὁρᾷς ὅτι δι' αὐτοὺς μᾶλλον [z] χαίρει; Ὅτι οὐδαμοῦ τὸν διδάσκαλον κατῃσχύνατε, φησὶν, οὐδὲ ἀνάξιοι φαίνεσθε τῆς ἐμῆς μαρτυρίας. Ὥστε οὐχ οὕτω διὰ Τίτον ἔχαιρεν, ὅτι τιμῆς ἀπήλαυσε τοσαύτης, ὡς δι' αὐτοὺς, ὅτι τοσαύτην ἐπεδείξαντο εὐγνωμοσύνην. [a] Ἵνα γὰρ μὴ νομισθῇ δι' ἐκεῖνον χαίρειν μᾶλλον, ὅρα πῶς καὶ ἐνταῦθα τὴν αἰτίαν τί- 553
θησιν. Ὥσπερ οὖν ἀνωτέρω εἶπεν, "ὅτι εἴ τι αὐτῷ κεκαύχημαι ὑπὲρ ὑμῶν, οὐ κατῃσχύνθην·" οὕτω καὶ ἐνταῦθα, "ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν." Κἂν ἐπιπλῆξαι [b] δέῃ, οὐ δέδοικα μὴ ἀπορραγῆτε· κἂν καυχήσασθαι, οὐ φοβοῦμαι, ὡς ἐλεγχόμενος· κἂν ὡς πειθηνίους ἐπαινέσαι, κἂν ὡς ἀγαπητικοὺς, κἂν ὡς ζῆλον ἔχοντας, θαρρῶ ἐν ὑμῖν. Εἶπον ἐκκόψαι, [c] καὶ ἐξεκόψατε· εἶπον δέξασθαι, καὶ ἐδέξασθε· εἶπον ὅτι μεγάλοι τινές ἐστε καὶ θαυμαστοὶ ἐπὶ Τίτου, καὶ διδασκάλους εἰδότες [d] αἰδεῖσθαι·

4 v. 16.

[r] αὐτοῦ] + ἁπλῶς· ἀλλ' ὃ πλείονα ἔμφασιν εἶχε, τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, τὴν σφοδρὰν ἀγάπην ἤδη διὰ τούτου δηλῶν. D. Idem post κολακεύειν add. ὃ ποιεῖ. [s] ἐμβάλλοντας B. [t] προσέπεμψαν (sic) F. [v] αὐτῶν] ὁποίαν D. [w] διὸ et ταῦτα ὡς om. D. [x] μόνον] + φησὶν D. [y] τοῦτο] + δὲ A.F. [z] χαίρει] + χαίρω οὖν φησι· διὰ τί; D. Mox φησὶ om. id. [a] ἵνα γὰρ] καὶ ἵνα D. [b] δέῃ omnes. Edd. soloece δέοι. [c] καὶ om. A. [d] αἰδεῖσθαι B.F. quod ex conjectura Savilii recepit Montef. Legebatur αἰδεῖσθε.

B ἀληθῆ διὰ τῶν ἔργων [e] ταῦτα ἐδείξατε. Καὶ οὐχ οὕτως [f] ἔμαθε
ταῦτα παρ' ἐμοῦ, ὡς παρ' ὑμῶν. Ἐπανῆλθε γοῦν σφοδρὸς
ἐραστὴς ὑμῶν γενόμενος, πλείονα τῶν λόγων ἐπιδειξαμένων
ὑμῶν.

[5] "Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδο-
μένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας." Ἐπάρας αὐτοὺς
τοῖς ἐγκωμίοις, παραίνεσιν πάλιν [g] καθίησι. Διὰ γὰρ τοῦτο
τῇ ἐπιπλήξει παρέμιξε τοὺς ἐπαίνους, ἵνα μὴ ἀπὸ ἐπιπλήξεως
εἰς παραίνεσιν [h] κατελθὼν δυσπαράδεκτον ποιήσῃ τὸν λόγον,
ἀλλὰ λεάνας αὐτῶν τὴν ἀκοὴν, οὕτω προοδοποιήσῃ τῇ παραινέ-
C σει. Βούλεται γὰρ περὶ ἐλεημοσύνης διαλεχθῆναι· διὸ καὶ
προλαβὼν εἶπε, "Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν·" ἀπὸ
τῶν ἤδη κατωρθωμένων καὶ εἰς τοῦτο προθυμοτέρους ποιῶν.
Καὶ οὐκ εἶπεν εὐθέως, δότε οὖν ἐλεημοσύνην· ἀλλ' ὅρα τὴν
σύνεσιν, πῶς πόρρωθεν καὶ ἀφ' [i] ὑψηλοῦ προκατασκευάζει τὸν
λόγον. "Γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, φησὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν
δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας." Ἵνα γὰρ μὴ
ἐπαίρωνται, χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ· καὶ τὰ ἑτέρων διηγούμε-
νος, τοῖς ἑτέρων ἐγκωμίοις σπουδαιοτέρους τούτους ἐργάζεται.
D Καὶ δύο συντίθησιν ἐπαίνους Μακεδόσι, μᾶλλον δὲ καὶ τρεῖς·
καὶ ὅτι πειρασμοὺς γενναίως φέρουσι, καὶ ὅτι ἐλεεῖν ἴσασι, καὶ
ὅτι πένητες ὄντες δαψίλειαν [k] ἐπεδείκνυντο ἐν ἐλεημοσύνῃ· καὶ
γὰρ ἡρπάγησαν αὐτῶν αἱ οὐσίαι. Καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν,
ἡνίκα αὐτοῖς ἐπέστελλεν, [6] "Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ [l] ἐγένεσθε,
φησὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι τὰ αὐτὰ
ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς [m] ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ [n] κά-
κεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων." Ἄκουσον [o] τί μετὰ ταῦτα Ἑβραί-
οις ἐπιστέλλων ἔλεγε· [7] "Καὶ γὰρ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόν-
των ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε." Χάριν δὲ τὸ πρᾶγμα
E καλεῖ, οὐχὶ καταστέλλων αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκκαλούμενος,
καὶ ἀνεπίφθονον τὸν λόγον ἐργαζόμενος. Διὸ καὶ τὸ τῶν ἀδελ-
φῶν ὄνομα προσέθηκεν, ὥστε πᾶσαν [p] ὑποτεμέσθαι βασκανίαν·
καὶ γὰρ μέλλει μεθ' ὑπερβολῆς ἐγκωμιάζειν αὐτούς. Ἄκουσον
γοῦν τῶν ἐπαίνων. Εἰπὼν [q] γὰρ, "Γνωρίζω ὑμῖν τὴν χάριν
τοῦ θεοῦ," οὐκ εἶπε, τὴν [r] δεδομένην ἐν τῇδε καὶ τῇδε τῇ πόλει,

[5] Cap. VIII. v. 1. [6] 1 Thess. ii. 14. [7] Hebr. x. 34.

[e] ταῦτα post ἀληθῆ transp. A.F. [f] ἔμαθε A. ἔμαθέ τε B. Legebatur ἐμάθετε ante Montef. qui ἔμαθε ex Interp. sumsit, de Codice suo (nobis A.) nihil monens. [g] καθίησι] ὑφαίνει D. [h] ἐλθὼν D. [i] ὑψηλοῦ] ἱκανοῦ D. [k] ἐπεδείκνυντο] Sic omnes Codd. ἐνεδείκνυντο Edd. [l] ἐγενήθητε B. [m] ὑπὸ] ἀπὸ D.F. Veron. [n] ἐκεῖνοι A. [o] τί] δὲ τί D. Statim μ. τ. καὶ Ἑβραίοις id. [p] ὑποτέμνεσθαι F. ὑποτεμεῖν D. [q] γὰρ] + ὅτι A. γὰρ om. F. [r] δεδομ.] γενομένην A.

ἀλλ' ὁλόκληρον ἐπαινεῖ τὸ ἔθνος λέγων, "ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας." Εἶτα καὶ αὐτὴν διηγεῖται τὴν χάριν. [8]"Ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς 554
αὐτῶν." Εἶδες σύνεσιν; Πρῶτον γὰρ ἐκεῖνο λέγει, οὐχ ὃ βούλεται, ἀλλ' ἕτερον πρὸ αὐτοῦ, ἵνα μὴ δόξῃ ἐπίτηδες τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκολουθίας ἑτέρας ἐπ' αὐτὸ ἔρχεσθαι· "ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως." Ὃ καὶ αὐτοῖς Μακεδόσιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν, ὅτι [9]"Μιμηταὶ ἐγενήθητε τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ, μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου·" καὶ πάλιν, "Ἀφ' ὑμῶν ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ [s]ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ B
πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθε." Τί δέ ἐστιν, "Ἐν
(637) πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν;" Ἀμφότερα μεθ' ὑπερβολῆς γέγονεν αὐτοῖς, φησὶ, καὶ ἡ θλῖψις καὶ ἡ χαρά. Διὸ καὶ πολὺ τὸ παράδοξον ἦν, ὅτι τοσαύτη ἡδονῆς περιουσία ἀπὸ θλίψεως αὐτοῖς ἐβλάστησεν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον λύπην οὐκ ἔτεκεν, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ γέγονεν αὐτοῖς εὐφροσύνης ἡ θλῖψις, καὶ [t]ταῦτα πολλὴ οὖσα. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ἀλείφων αὐτοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς γενναίους εἶναι καὶ ἀπεριτρέπτους. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς ἐθλίβησαν, ἀλλ' οὕτως ὡς [v]καὶ δόκιμοι γενέσθαι διὰ τῆς ὑπομονῆς· μᾶλλον δὲ οὐ λέγει, διὰ τῆς ὑπο- C
μονῆς, ἀλλ', ὃ πλέον ἦν [w]τῆς ὑπομονῆς, [x]χαρά. Καὶ οὐδὲ χαρὰν ἁπλῶς λέγει, ἀλλὰ περισσείαν χαρᾶς· καὶ γὰρ πολλὴ καὶ ἄφατος ἐβλάστησεν ἐν αὐτοῖς.

"Καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν." Πάλιν ἀμφότερα [y]ταῦτα μεθ' ὑπερβολῆς. Ὥσπερ γὰρ ἡ πολλὴ θλῖψις πολλὴν χαρὰν ἔτεκε, καὶ περισσείαν χαρᾶς· οὕτως ἡ πολλὴ πενία πολὺν πλοῦτον ἔτεκεν ἐλεημοσύνης. Τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπὼν, "ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν." Οὐ γὰρ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῶν παρεχόντων ἡ φιλοτιμία κρίνεται. Διὸ οὐδαμοῦ λέγει πλοῦτον τῶν δοθέν- D
των, ἀλλὰ, "πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν." Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐ μόνον οὐκ ἐνεπόδισεν αὐτοῖς πρὸς δαψίλειαν ἡ πτωχεία, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴ γέγονε τοῦ περισσεῦσαι, ὥσπερ ἡ θλῖψις τοῦ ἡσθῆναι. Ὅσῳ γὰρ ἦσαν πένητες, [z]τοσούτῳ μᾶλλον ἐφιλοτιμοῦντο, καὶ προθυμότερον παρεῖχον. Διὸ καὶ σφόδρα αὐτοὺς θαυμάζει, ὅτι ἐκ τοσαύτης πενίας τοσαύτην

[8] v. 2. [9] 1 Thess. i. 6, 8.

[s] ἐν τῇ om. B. [t] ταῦτα] ταύτῃ D. ταύτης F. [v] καὶ om. A. [w] τῆς] διὰ τῆς D. [x] χαρὰ] Sic B.D.F. et Sav. marg. χαρὰν vulgo. [y] ταῦτα] αὐτῶν A. Infra περιέσσευσεν ter idem. [z] τοσοῦτο A.

ἐπεδείξαντο φιλοτιμίαν. "Ἡ γὰρ κατὰ βάθους πτωχεία
E αὐτῶν," τουτέστιν, ἡ πολλὴ καὶ ἄφατος, ἔδειξεν αὐτῶν τὴν
ἁπλότητα. [a]Ἀλλ' οὐκ εἶπεν, ἔδειξεν, ἀλλὰ, "ἐπερίσσευσε·"
καὶ οὐκ εἶπεν, ἁπλότητα, ἀλλὰ, "πλοῦτον ἁπλότητος," του-
τέστιν, ἀντίρροπον τοῦ μεγέθους τῆς πτωχείας· μᾶλλον δὲ,
καὶ πολλῷ μείζονα τὸν ὄγκον ἐπεδείξαντο τῆς δαψιλείας.
Εἶτα αὐτὸ [b]καὶ ἑρμηνεύει σαφέστερον, λέγων· [10]"Ὅτι κατὰ
δύναμιν μαρτυρῶ·" ἀξιόπιστος ὁ μάρτυς· "καὶ ὑπὲρ δύναμιν"
τουτέστιν, "ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος
αὐτῶν." Μᾶλλον δὲ οὐ διὰ τούτου [c]μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν
ἑξῆς ἁπάντων αὐτὸ δηλοῖ. "Αὐθαίρετοι" γὰρ, φησίν. Ἰδοὺ
555 καὶ ἑτέρα ὑπερβολή. [11]"Μετὰ πολλῆς παρακλήσεως." Ἰδοὺ
καὶ τρίτη, καὶ τετάρτη. "Δεόμενοι ἡμῶν." Ἰδοὺ καὶ πέμπτη.
Καὶ ἐν θλίψει ὄντες, καὶ [d]ἐν πενίᾳ. Αὕτη ἕκτη, καὶ ἑβδόμη.
Καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἔδωκαν. Εἶτα ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα
βούλεται κατασκευάσαι παρὰ Κορινθίοις, τὸ μετὰ προαιρέσεως
δοῦναι, αὐτῷ μάλιστα ἐνδιατρίβει, λέγων, "μετὰ πολλῆς παρα-
κλήσεως," καὶ, "δεόμενοι ἡμῶν." Οὐχ ἡμεῖς αὐτῶν ἐδεήθημεν,
ἀλλ' αὐτοὶ ἡμῶν. Τί δεόμενοι ἡμῶν; "Τὴν χάριν καὶ τὴν
κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους." Εἶδες [e]πῶς
πάλιν ἐπαίρει τὸ πρᾶγμα, σεμνοῖς ὀνόμασιν αὐτὸ καλῶν; Καὶ
B γὰρ ἐπειδὴ ζηλωταὶ ἦσαν πνευμάτων, χάριν αὐτὸ ὀνομάζει, ἵνα
ἐπιδράμωσι· καὶ κοινωνίαν πάλιν, ἵνα μάθωσιν ὅτι λαμβάνουσιν,
οὐ διδόασι μόνον. Τοῦτο οὖν ἡμᾶς παρεκάλουν, φησὶν, ὥστε
ἡμᾶς ἀναδέξασθαι τὴν τοιαύτην διακονίαν. [12]"Καὶ οὐ καθὼς
ἠλπίσαμεν." Τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ποσότητά φησι, καὶ πρὸς
τὰς θλίψεις. Οὐ γὰρ ἂν ἠλπίσαμεν, φησὶν, ὅτι ἐν τοσαύτῃ
θλίψει ὄντες καὶ πενίᾳ, [f]καὶ κατήπειξαν ἂν ἡμᾶς, καὶ τοσαῦτα
παρεκάλεσαν. Καὶ τὴν τοῦ λοιποῦ δὲ βίου ἐπιμέλειαν αὐτῶν
C ἐδήλωσεν εἰπών· "Ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ
ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ." Ἐν πᾶσι γὰρ ὑπήκουσαν πλέον,
ἢ [g]προσεδοκήσαμεν· οὐδὲ, ἐπειδὴ ἠλέουν, τῶν ἄλλων ἠμέλουν
ἀρετῶν, ἀλλὰ πρῶτον ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ κυρίῳ. Τί ἐστιν,
"ἔδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κυρίῳ;" Ἀνέθηκαν, δόκιμοι περὶ τὴν
πίστιν ἐφάνησαν, πολλὴν τὴν ἀνδρείαν ἐν τοῖς πειρασμοῖς
[h]ἐπεδείξαντο, τὴν κοσμιότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ἀγάπην,
τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀγαθοῖς προθυμίαν τε καὶ σπουδήν. (638)
Τί ἐστι, "καὶ ἡμῖν;" Πειθήνιοι γεγόνασιν ἡμῖν, ἠγάπησαν,

[10] v. 3. [11] v. 4. [12] v. 5.

[a] ἀλλ' om. D. [b] καὶ om. D. [c] μόνου A. [d] ἐν om. A. [e] πῶς] ὡς F. Statim ἐπαινεῖ B. [f] καὶ om. D. [g] προσεδόκησαν D. [h] ἐνεδεί-ξαντο F.

ὑπήκουσαν, καὶ τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους πληροῦντες, καὶ ἡμῖν D
διὰ τῆς ἀγάπης συνδεδεμένοι. Σκόπει δὲ πῶς καὶ ἐνταῦθα τὴν
ἐπίτασιν δείκνυσι [i]πάλιν, λέγων· "ἔδωκαν ἑαυτοὺς τῷ κυρίῳ."
Οὐχὶ τὰ μὲν τῷ θεῷ ὑπήκουσαν, τὰ δὲ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πάντα
αὐτῷ, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ θεῷ. [k]Οὐδὲ γὰρ, ἐπειδὴ
ἠλέουν, ἀπενοήθησαν· ἀλλὰ πολλὴν ἐπιδειξάμενοι ταπεινοφροσύ-
νην, πολλὴν ὑπακοὴν, πολλὴν τιμὴν, πολλὴν [l]φιλοσοφίαν, οὕτω
καὶ τὴν ἐλεημοσύνην εἰργάσαντο. Τί [m]δέ ἐστι, "διὰ θελήμα-
τος θεοῦ;" Ἐπειδὴ εἶπεν, "ἡμῖν ἔδωκαν [n]ἑαυτοὺς," οὐδὲ ἡμῖν E
ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ γνώμην ἐποίουν.

13 "Ὥστε ἡμᾶς παρακαλέσαι Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο
ἐν ὑμῖν, οὕτως ἐπιτελέσῃ καὶ τὴν χάριν ταύτην." [o]Καὶ ποία
ἀκολουθία αὕτη; Πολλὴ, καὶ σφόδρα τῶν ἔμπροσθεν ἐχομένη.
Ἐπειδὴ γὰρ [p]εἴδομεν αὐτοὺς σφοδροὺς, φησὶν, καὶ θερμοὺς
ἐν ἅπασιν, ἐν πειρασμοῖς, ἐν ἐλεημοσύνῃ, ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς
ἀγάπῃ, ἐν τῇ λοιπῇ τοῦ βίου καθαρότητι· ἵνα καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς 556
ἐξισωθῆτε, ἐπέμψαμεν Τίτον. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐκ εἶπε,
τοῦτο δὲ ἐδήλωσε. Σκόπει φιλίας ὑπερβολήν. Παρ' ἐκείνων
[q]γὰρ παρακαλούμενοι, φησὶ, καὶ ἀξιούμενοι, τὰ ὑμέτερα [r]ἐμε-
ριμνῶμεν, μή πως αὐτῶν ἐλαττωθῆτε. Διὸ καὶ ἀπεστείλαμεν
Τίτον, ἵνα κἀντεῦθεν διεγερθέντες [s]καὶ ὑπομνησθέντες, ζηλώ-
σητε Μακεδόνας. Καὶ γὰρ ἐτύγχανεν ἐκεῖ ὢν [t]ὁ Τίτος, ὅτε
ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφετο. Δείκνυσι δὲ αὐτὸν καὶ κατάρξαντα
τούτου πρὸ τῆς Παύλου προτροπῆς· "ἵνα καθὼς προενήρξατο,"
φησί. Διὸ καὶ μεγάλα αὐτοῦ λέγει ἐγκώμια, ἐν ἀρχῇ μὲν, B
ὅτι "Τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν [v]ἀδελφὸν, οὐκ ἔσχον ἄνε-
σιν τῷ πνεύματί μου·" [w]ἐνταῦθα δὲ [x]ταῦτα ἅπερ εἴρηκεν
ἅπαντα, καὶ τοῦτο δὲ αὐτό. Οὐ μικρὸν γὰρ καὶ τοῦτο
ἐγκώμιον, τὸ καὶ προενάρξασθαι· θερμῆς γὰρ τοῦτο καὶ ζεού-
σης ψυχῆς. Διὸ καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν, μεγίστην αὐτοῖς ἐντιθεὶς
κἀντεῦθεν προτροπὴν τοῦ [y]δοῦναι, τὴν παρουσίαν Τίτου. Διὰ
τοῦτο καὶ ἐπαίρει τοῖς ἐπαίνοις αὐτὸν, οἰκειῶσαι [z]σφοδρότερον
βουλόμενος τοῖς Κορινθίοις τὸν ἄνθρωπον. Καὶ γὰρ καὶ
τοῦτο πρὸς τὸ πεῖσαι μέγα, τὸ οἰκείως διακεῖσθαι τὸν συμβου- C

13 v. 6.

[i] πάλιν omissum in Edd. habent omnes nostri cum Interp. vet. [k] οὐδὲ] οὐ A.F. [l] σοφίαν B. Sav. marg. [m] δὲ om. D. [n] ἑαυτοὺς] + ἵνα μή τις νομίσῃ, ὅτι οὐ διὰ τὸν θεὸν, φησὶ τὸ διὰ θ. θ. δηλῶν διὰ τούτου ὅτι D. Idem post ἐποίουν subjungit: ἔπειτα ἐπάγει εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον κ. τ. ἑ. [o] καὶ om. D. [p] οἴδαμεν A. Veron. [q] γὰρ om. D. [r] μεριμνῶμεν B.D. [s] καὶ, quod vulgo abest, habent B.D.F. [t] ὁ om. A.B. [v] ἀδελφὸν] + μου Edd. μου om. A.D.F. [w] ἐνταῦθα] Sic omnes nostri. Edebatur ἐντεῦθεν, sine monito. [x] ταῦτα ἅπερ] ἅπερ ταῦτα A.F. Statim εἰρήκαμεν B. [y] ἐπιδοῦναι B. Sav. marg. [z] σφ. β.] β. σφ. Edd.

λεύοντα. Καλῶς δὲ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ τρὶς μνημονεύσας τῆς ἐλεημοσύνης, χάριν τὸ πρᾶγμα καλεῖ, νῦν μὲν λέγων, "Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας·" νῦν δὲ, "Αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν·" καὶ πάλιν, "Ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην."

[a]Καὶ γὰρ μέγα [b]ἐστὶν ἀγαθὸν καὶ θεοῦ δῶρον [c]τοῦτο, καὶ αὐτῷ τῷ θεῷ κατὰ δύναμιν ἡμᾶς ἐξομοιοῖ κατορθούμενον· τοῦτο γὰρ [d]μάλιστα ἄνθρωπος. Λέγων γοῦν [e]τις δεῖγμα
D ἀνθρώπου, τοῦτο τέθεικε· [14]"Μέγα γὰρ, φησὶν, ἄνθρωπος, καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων." Αὕτη μείζων ἡ χάρις, ἢ νεκροὺς ἀνιστᾶν. Τοῦ γὰρ ἐν τῷ ὀνόματι [f]Ἰησοῦ τοὺς ἀποθανόντας ἐγείρειν πολλῷ μεῖζον τὸ πεινῶντα τρέφειν τὸν Χριστόν· ἐνταῦθα μὲν γὰρ σὺ τὸν Χριστὸν εὐεργετεῖς, ἐκεῖ δὲ [g]αὐτὸς σέ. Καὶ ὁ μισθὸς δὲ ἐν τῷ ποιεῖν εὖ, οὐκ ἐν τῷ πάσχειν εὖ. [h]Ἐνταῦθα μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν σημείων λέγω, αὐτὸς ὀφείλεις τῷ θεῷ· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης, τὸν θεὸν ὀφειλέτην
E ἔχεις. Ἐλεημοσύνη δέ ἐστιν, ὅταν μετὰ προθυμίας [i]γίνηται, ὅταν μετὰ δαψιλείας, [k]ὅταν μὴ νομίσῃς διδόναι, ἀλλὰ λαμβάνειν, ὅταν ὡς εὐεργετούμενος, ὅταν ὡς κερδαίνων καὶ μὴ ἀπολλύς· ἐπεὶ τοῦτο οὐδὲ χάρις. Τὸν γὰρ ἕτερον ἐλεοῦντα, χαίρειν, οὐ δυσχεραίνειν δεῖ. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, εἰ τὴν [l]ἑτέρου λύων ἀθυμίαν, αὐτὸς [m]ἀθυμοίης; οὐκέτι γὰρ ἐᾷς αὐτὴν ἐλεημοσύνην εἶναι. Εἰ γὰρ ἀθυμεῖς, ὅτι ἕτερον ἀπήλλαξας ἀθυμίας, ἐσχάτης ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας δεῖγμα ἐκφέρεις·
557 βέλτιον [n]γὰρ μὴ ἀπαλλάττειν, ἢ οὕτως ἀπαλλάττειν. Τί δὲ ὅλως καὶ ἀθυμεῖς, ἄνθρωπε; μὴ ἔλαττόν σοι [o]γίνηται τὸ χρυσίον; [p]Ὅλως, εἰ τοιαύτην ἔχεις προαίρεσιν, μηδὲ δῷς· εἰ μὴ θαρρεῖς ὅτι πολυπλασιάζεταί σοι ἐν οὐρανοῖς, μὴ παρά- (639)
σχῃς. Ἀλλ' ἐνταῦθα ζητεῖς τὴν ἀντίδοσιν. [q]Διὰ τί; Ἄφες τὴν ἐλεημοσύνην ἐλεημοσύνην εἶναι, καὶ μὴ ἐμπορίαν. Πολλοὶ μὲν οὖν καὶ ἐνταῦθα ἀπέλαβον· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔλαβον, ὡς ταύτῃ πλέον ἕξοντες τῶν οὐ λαβόντων ἐνταῦθα, ἀλλὰ ἔνιοι τούτων ὡς ἀσθενέστεροι, ἐπειδὴ τοῖς ἐκεῖ οὐ σφόδρα ἐφείλ-

[14] Prov. xx. 6.

[a] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης. Veron. [b] ἐστὶν] + ὄντως D. [c] τοῦτο] + καὶ οὕτω μέγα ὅτι D. [d] μάλιστα] καὶ μάλιστα F. [e] τις] σοφός τις D. Mox γὰρ, φησὶν om. idem. [f] τοῦ Ἰησοῦ A.C.D. [g] αὐτὸς] οὗτος A. [h] ἐνταῦθα μὲν γὰρ] καὶ ἐνταῦθα μὲν C.D. [i] γένηται A. [k] ὅταν μὴ—— λαμβάνειν om. D. [l] ἑτέρων A. [m] ἀθυμεῖς C.D. Etiam Floril. p. 362. (Tom. xii. p. 594 D.) [n] γὰρ om. C.D. [o] γίνεται A. γένηται C. [p] ὅλως εἰ] εἰ ὅλως B. [q] διὰ τί;] + εἰπέ μοι· τί πλέον ἵνα γένηται; C.D.

κοντο. [r]Καὶ ὥσπερ οἱ λίχνοι καὶ ἀπειρόκαλοι καὶ γαστρὸς B
δοῦλοι ἐπὶ βασιλικὴν κληθέντες τράπεζαν, καὶ τὸν προσήκοντα
καιρὸν οὐκ ἀναμένοντες, κατὰ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, λυμαίνονται
αὐτῶν τὴν εὐφροσύνην, προλαμβάνοντες, καὶ [s]κορεννύντες ἑαυ-
τοὺς σιτίοις καταδεεστέροις· οὕτω δὴ καὶ οὗτοι οἱ ἐνταῦθα
ἐπιζητοῦντες καὶ [t]λαμβάνοντες, τὸν μισθὸν ἐλαττοῦσι τὸν
ἐκεῖ. Εἶτα δανείζων μὲν, μετὰ πλείονα χρόνον ἐπιθυμεῖς
ἀπολαβεῖν τὸ κεφάλαιον, τάχα δὲ οὐδὲ ἀπολαβεῖν, ἵνα
τῇ μελλήσει πλείονα τὸν τόκον ἐργάσῃ· ἐνταῦθα δὲ εὐθέως
ἀπαιτεῖς, καὶ ταῦτα οὐ μέλλων ἐνταῦθα εἶναι, ἀλλ' ἐκεῖ διηνεκῶς,
οὐ μέλλων ἐνταῦθα δικάζεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖ τὰς εὐθύνας [v]ὑφέξων; C
Καὶ εἰ μέν τίς σοι κατεσκεύαζεν οἰκίας, ἔνθα μὴ ἔμελλες μένειν,
ζημίαν τὸ πρᾶγμα [w]ἐνόμισας ἄν· νῦν δὲ ἐνταῦθα βούλει
πλουτεῖν, ὅθεν καὶ πρὸ τῆς ἑσπέρας πολλάκις μέλλεις ἀποδη-
μεῖν; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐπ' ἀλλοτρίας διατρίβομεν, καθάπερ ξένοι
καὶ πάροικοι; οὐκ οἶδας ὅτι παροίκων [x]ἐστὶν ἐκβάλλεσθαι,
ὅτε μὴ προσδοκῶσι, μηδὲ [y]ἐλπίζουσιν; ὅπερ καὶ ἡμεῖς πάσχο-
μεν. Διὰ δὴ τοῦτο, ὅσα ἂν κατασκευάσωμεν, ἐνταῦθα [z]ἀφίε-
μεν. Οὐ γὰρ συγχωρεῖ ὁ δεσπότης λαμβάνοντας αὐτὰ ἀπελ-
θεῖν, ἄν τε οἰκίας οἰκοδομήσωμεν, ἄν τε ἀγροὺς ἀγοράσωμεν,
ἄν τε ἀνδράποδα, ἄν τε σκεύη, ἄν τε ἕτερόν τι τοιοῦτον. Οὐ D
μόνον δὲ οὐκ ἀφίησιν ἐντεῦθεν λαβόντας ἀπελθεῖν, ἀλλ' [a]οὔτε
λογίζεταί σοι τὸν μισθόν. Προεῖπε γάρ σοι, ὅτι μὴ
οἰκοδομήσῃς, μηδὲ δαπανήσῃς τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ τὰ σά.
Τί τοίνυν τὰ σὰ ἀφεὶς, ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἐργάζῃ καὶ
δαπανᾷς, ἵνα ἀπολέσῃς καὶ τὸν πόνον καὶ τὸν μισθὸν, καὶ
κόλασιν τὴν ἐσχάτην ὑπομείνῃς; Μὴ, παρακαλῶ· ἀλλ' ἐπειδὴ
τῇ φύσει ἐσμὲν πάροικοι, γενώμεθα [b]καὶ προαιρέσει, ἵνα
μὴ ἐκεῖ γενώμεθα πάροικοι καὶ ἄτιμοι καὶ ἀπερριμμένοι. Ἂν
γὰρ ἐνταῦθα βουληθῶμεν γενέσθαι πολῖται, οὔτε ἐνταῦθα E
ἐσόμεθα, οὔτε ἐκεῖ· ἂν δὲ πάροικοι [c]μείνωμεν ὄντες, καὶ δια-
γάγωμεν οὕτως, ὡς παροίκους διατρίβειν εἰκὸς, πολιτῶν καὶ
ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ ληψόμεθα παρρησίαν. Ὁ γὰρ δίκαιος,
καὶ μηδὲν ἔχων, καὶ ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἁπάντων ὡς ἐν τοῖς
ἑαυτοῦ διατρίψει, καὶ πρὸς [d]τὸν οὐρανὸν ἀπελθὼν, ὄψεται
τὰς αἰωνίους αὐτοῦ σκηνάς· καὶ οὔτε ἐνταῦθα πείσεταί τι τῶν
ἀηδῶν· [e]οὔτε γὰρ ξένον αὐτόν τις ποιῆσαι δυνήσεται τὸν

[r] καὶ ὥσπερ] ὥσπερ οὖν C. [s] κορεννῦντες (sic) A.B.C. κορέννυντες
(sic?) D.F. Edebatur κορεννύοντες. [t] προλαμβάνοντες A.F. [v] ὑφέ-
ξειν A.B.F. Sav. marg. [w] ἐνόησας D. Mox πολλάκις μέλλεις hoc ordine A.B.
C.F. μέλλεις πολλάκις Edd. [x] ἐστὶν] ἐστὶ τὸ C.D. [y] ἐλπίζωσιν A.F.
[z] ἀφίωμεν A. [a] οὔτε A.C.D.F. οὐδὲ vulgo. [b] καὶ προ.] τῇ προ. B.
καὶ τῇ προ. F. [c] μένωμεν F. Statim διάγωμεν A. [d] τὸν om. D.
[e] οὔτε] οὐδὲ B.

πᾶσαν γῆν ἔχοντα πόλιν· καὶ τὴν αὐτοῦ πατρίδα ἀπολαβὼν,
558 [f]ἐπιδέξεται τὸν ἀληθῆ πλοῦτον. Ἵν' οὖν ἀμφότερα κερδά-
νωμεν, καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐκεῖ, εἰς δέον τοῖς οὖσι χρησώ-
μεθα. Οὕτω γὰρ ἐσόμεθα τῶν οὐρανῶν πολῖται, καὶ πολλῆς
[g]ἀπολαυσόμεθα παρρησίας· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν,
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

[1] Ἀλλ' ὡς ἐν παντὶ περισσεύητε, πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ.

B ὍΡΑ πάλιν [a]μετ' ἐγκωμίων τὴν προτροπὴν γινομένην,
[b]ἐγκωμίων μειζόνων. [c]Καὶ οὐκ εἶπεν, ἵνα δῶτε, ἀλλ', "ἵνα
περισσεύητε," πίστει τῇ τῶν χαρισμάτων, καὶ λόγῳ τῷ τῆς
σοφίας, καὶ γνώσει τῇ τῶν δογμάτων, καὶ πάσῃ σπουδῇ πρὸς
τὴν ἄλλην ἀρετήν. "Καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἀγάπῃ·" [d]ταύτῃ ᾗ
προεῖπον, ἧς καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἐποιησάμην. "Ἵνα καὶ ἐν
ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε." Εἶδες ὅτι διὰ τοῦτο ἐκεῖθεν
ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἐπαίνων ἐκείνων, ἵνα ὁδῷ προβαίνων, εἰς τὴν
αὐτὴν αὐτοὺς καὶ ἐν τούτοις ἑλκύσῃ σπουδήν. [2] "Οὐ κατ' (640)
C ἐπιταγὴν λέγω." Ὅρα πῶς συνεχῶς αὐτοῖς χαρίζεται, πῶς
ἀνεπαχθὴς γίνεται, καὶ οὐ βίαιος, οὐδὲ ἀναγκαστικός· μᾶλλον
δὲ ἀμφότερα ὁ λόγος ἔχει, καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς [e]τοῦ ἀκα-
ταναγκάστου. Ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς παρῄνεσε, καὶ σφόδρα
Μακεδόνας [f]ἐνεκωμίασεν, ἵνα μὴ δόξῃ τοῦτο ἀνάγκη εἶναι,
φησὶν, "Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπου-
δῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων." Οὐχ ὡς
ἀμφισβητῶν· οὐ γὰρ τοῦτο ἐνταῦθα δηλοῖ· ἀλλὰ δόκιμον αὐτὸ
ποιῶν καὶ ἀποφαίνων, καὶ ἰσχυρότερον κατασκευάζων. Διὰ
D γὰρ τοῦτο ταῦτά φημι, ἵνα ὑμᾶς παροξύνω πρὸς τὴν αὐτὴν
προθυμίαν· καὶ μέμνημαι τῆς ἐκείνων [g]σπουδῆς, λαμπρύνων,
φαιδρύνων, ἐρεθίζων τὴν ὑμετέραν διάθεσιν. Εἶτα ἀπὸ τούτου
εἰς ἕτερον μεῖζον κατήντησε. Καὶ γὰρ οὐδένα παρίησι τρόπον

[1] Cap. VIII. v. 7. [2] v. 8.

[f] ἐπιδείξεται A.F. [g] ἀπολαύσομεν F. ἀπολαύσωμεν A.
[a] τὴν προτροπὴν μετ' ἐγκωμίων inverso ordine A.F. [b] ἐγκωμίων erasum in A. καὶ ἐγκωμίων D. [c] καὶ om. D. [d] ταύτῃ om. D. [e] τοῦ ἀκατ.] Sic A.F. Veron. Vet. καὶ τὸ ἀκατανάγκαστον B. receptum a Sav. Ben. In D. post ἔχει cetera sic leguntur: τό τε συνεχὲς τοῦ κεχαρισμένου καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς τοῦ ἀκαταναγκάστου. [f] ἐνεγκωμίασεν A.B.F. Cf. p. 562 D. [g] σπουδῆς] + ἐπαίρων D. Mox φαιδρύνων om. idem.

συμβουλῆς, ἀλλὰ πάντα κινεῖ, καὶ μεταχειρίζει τὸν λόγον.
Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐγκωμίων προέτρεψε λέγων,
"Γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκ-
κλησίαις τῆς Μακεδονίας·" καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων, "Ἀλλ' ὡς ἐν
παντὶ περισσεύητε, λόγῳ καὶ γνώσει." Μειζόνως γὰρ [h] τοῦτο
δύναται δακεῖν, ὅταν ὑφ' ἑαυτοῦ τις ἡττᾶται, ἢ ὅταν ὑφ' E
ἑτέρων. Εἶτα λοιπὸν ἐπὶ τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν κορωνίδα τῆς
συμβουλῆς ἴεται. [3] "Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου
ἡμῶν, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε, πλούσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου
πτωχείᾳ πλουτήσωμεν." Ἐννοήσατε [i] γὰρ, φησὶν, ἐνθυμήθητε
καὶ λογίσασθε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, [k] καὶ μὴ ἁπλῶς αὐτὴν
παραδράμητε, ἀλλὰ στοχάσασθε αὐτῆς τὸ μέγεθος, ὅση ἐστὶ
καὶ ἡλίκη, καὶ οὐδενὸς [l] φείσῃ τῶν σῶν. Ἐκεῖνος δόξαν ἐκέ-
νωσεν, [m] οὐχ ἵνα ὑμεῖς τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, [n] ἀλλὰ τῇ πτωχείᾳ
πλουτήσητε. Εἰ μὴ πιστεύεις, ὅτι ἡ πτωχεία πλούτου ἐστὶ
ποιητικὴ, ἐννόησόν σου τὸν δεσπότην, καὶ οὐκέτι [o] ἀμφιβαλεῖς. 559
Εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖνος ἐγένετο πτωχὸς, οὐκ ἂν ἐγένου σὺ πλούσιος.
Τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτο, ὅτι πτωχεία [p] ἐπλούτισε πλοῦτον.
Πλοῦτον δὲ ἐνταῦθά φησι τὴν γνῶσιν τῆς εὐσεβείας, τὸν τῶν
ἁμαρτημάτων καθαρισμὸν, τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἁγιασμὸν, τὰ
μυρία ἅπερ παρέσχεν ἡμῖν ἀγαθὰ, καὶ μέλλει παρέχειν. Καὶ
ταῦτα ἅπαντα διὰ τῆς πτωχείας γέγονεν ἡμῖν. Ποίας πτω-
χείας; Διὰ τοῦ σάρκα ἀναλαβεῖν, καὶ γενέσθαι ἄνθρωπον, καὶ
παθεῖν ἅπερ ἔπαθε. Καίτοιγε ἐκεῖνος ταῦτα οὐκ ὤφειλε, σὺ
δὲ ὀφείλεις αὐτῷ. [4] "Καὶ γνώμην ὑμῖν ἐν τούτῳ δίδωμι πρὸς B
τὸ συμφέρον." Ὅρα πῶς πάλιν τοῦ ἀνεπαχθὴς εἶναι φρον-
τίζει, καὶ δύο τούτοις παραμυθεῖται τὸν λόγον, [q] καὶ τῷ εἰπεῖν,
"γνώμην δίδωμι," καὶ, "πρὸς τὸ ὑμῶν συμφέρον." Οὔτε γὰρ
καταναγκάζω καὶ βιάζομαι, φησὶ, καὶ παρὰ ἀκόντων ἀπαιτῶ·
οὔτε τὸ τῶν λαμβανόντων ὡς τὸ [r] ὑμῖν λυσιτελὲς σκοπῶν,
ταῦτα λέγω. Εἶτα καὶ τὸ παράδειγμα λοιπὸν ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ
[s] οὐκ ἐξ ἑτέρων. "Οἵτινες οὐ μόνον [t] τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ
θέλειν προενήρξασθε ἀποπέρυσι." Ὅρα πῶς δείκνυσι καὶ
αὐτοὺς ἑκόντας καὶ χωρὶς προτροπῆς ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντας. C

[3] v. 9. [4] v. 10.

[h] τοῦτο δύναται hoc ordine A.D.F. δύναται τοῦτο Edd. [i] γὰρ om. D [k] καὶ om. D. [l] φείσῃ τῶν σῶν] Sic A.B.F. et Veron. φείσεσθε τῶν ὑμετέρων Sav. Ben. φείσασθε τῶν ὑμετέρων D. [m] οὐχ ἵνα ὑμεῖς] ἵνα ὑμεῖς οὐχὶ D. [n] ἀλλὰ] ἀλλ' ἵνα F. [o] ἀμφιβαλεῖς] Sic D. ἀμφιβάλλεις A.B.F. ἀμφιβάλῃς Edd. [p] ἐπλούτισε B.D. ἐπλούτησε vulgo. Statim τοῦτον pro πλοῦτον D. [q] καὶ τῷ——συμφέρον] τῷ τε εἰπεῖν γ. δίδωμι, τῷ τε πρὸς τὸ ὑ. σ. ἐπαγαγεῖν D. [r] ὑμῶν B. [s] οὐκ] καὶ F. Veron. λοιπὸν καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ ἐξ ἑτέρων D. Nec aliter Interpretes. [t] τὸ bis omnes. τῷ Edd.

Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἐμαρτύρησε Θεσσαλονικεῦσιν, ὅτι αὐθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως ἥψαντο τῆς ἐλεημοσύνης, βούλεται καὶ τούτων δεῖξαι τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὄν. Διὸ εἶπεν, "οὐ μόνον [v] τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν" καὶ οὐχὶ, ἐνήρξασθε, [w] ἀλλὰ, "προενήρξασθε [x] ἀποπέρυσι." Ἐπὶ ταῦτα οὖν ὑμᾶς παρακαλῶ, ἐφ' ἃ ἑαυτοὺς φθάσαντες διηγείρατε μετὰ προθυμίας ἁπάσης. [5] "Νυνὶ δὲ καὶ [y] τὸ ποιῆσαι ἐπετελέσατε." Οὐκ εἶπεν, ἐποιήσατε, [z] ἀλλ', ἐπεθήκατε τέλος. "Ὅπως
D καθάπερ ἡ προθυμία ἐκ τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ποιῆσαι ἐκ τοῦ ἔχειν." [a] Ἵνα μὴ μέχρι προθυμίας στῇ τὸ καλὸν τοῦτο κατόρθωμα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ τῶν ἔργων λάβῃ μισθόν.

[6] "Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ ἂν [b] ἔχῃ, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει." Ὅρα σοφίαν ἄφατον. Δείξας (641)
τοὺς ὑπὲρ δύναμιν ποιοῦντας, τοὺς Θεσσαλονικέας λέγω, καὶ ἐπαινέσας αὐτοὺς ἐπὶ τούτῳ, καὶ εἰπὼν, ὅτι μαρτυρῶ [c] αὐτοῖς, ὅτι καὶ ὑπὲρ δύναμιν· [d] τούτους ἐπειδὴ κατὰ δύναμιν παρακαλεῖ μόνον, ἀφεὶς τὸ ὑπόδειγμα ἐργάσασθαι τὸ ἑαυτοῦ· ᾔδει γὰρ, ὅτι οὐχ οὕτω παραίνεσις, ὡς ζῆλος ἐγείρει πρὸς τὴν τῶν
E ὁμοίων [e] μίμησιν· [f] διό φησιν, "Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθ' ὃ [g] ἐὰν ἔχῃ, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει." Μὴ φοβηθῇς, [h] φησὶν, ἐπειδὴ ἐκεῖνα εἴρηκα· τῆς γὰρ ἐκείνων φιλοτιμίας [i] ἐγκώμιον τὸ εἰρημένον· ὁ δὲ θεὸς [k] τὰ κατὰ δύναμιν ἀπαιτεῖ, καὶ καθ' ὃ ἔχει τις, οὐ καθ' ὃ οὐκ ἔχει. Τὸ γὰρ, "εὐπρόσδεκτος," ἐνταῦθα τὸ, [l] ἀπαιτεῖται, δηλοῖ. Καὶ σφόδρα λιπαίνει, τούτῳ θαρρῶν τῷ ὑποδείγματι, καὶ [m] τῷ δοῦναι ἐξουσίαν
560 μᾶλλον ἐφελκόμενος. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, [7] "Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ [n] θλῖψις." Καίτοιγε ὁ Χριστὸς τοὐναντίον ἐπῄνεσεν ἐπὶ τῆς χήρας, ὅτι τὸν βίον ὅλον ἐκένωσε, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ἔδωκεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ Κορινθίοις διελέγετο, ἔνθα [o] ᾑρεῖτο λιμώττειν· [8] "Καλὸν γάρ μοι μᾶλλον [p] τὸ ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ·" διὰ τοῦτο συμ-

[5] v. 11. [6] v. 12. [7] v. 13. [8] 1 Cor. ix. 15.

[v] τὸ bis A.B.D. τῷ vulgo. [w] ἀλλὰ] + καὶ A.F. [x] ἀποπέρυσι] ἐν τοῖς πέρυσι F. [y] τὸ A.B.D. τῷ vulgo. [z] ἀλλ' ἐπ. τέλος] ἀλλ' ἐπετελέσατε, τουτέστι, τέλος ἐπεθήκατε D. [a] ἵνα] τοῦτο εἶπεν ἵνα D. Mox κατόρθωμα om. A. [b] ἔχῃ] ἔχει τις Edd. ἔχῃ B.D.F. et Mosqq. τις deest in omnibus. [c] αὐτοὺς Veron. Sav. ἴσ. αὐτοῖς Sav. marg. αὐτοῖς habet solus D. Sine libris correxit Montef. [d] τούτους, quod aberat, est in omnibus Codd. et marg. Sav. [e] μίμησιν] παραίνεσιν A. [f] διό φησιν] φησὶ τὸ D. [g] ἐὰν] ἂν B.D. [h] φησὶν om. E. [i] ἐγκ.] τὸ ἐγκ. D. Mox ὁ γὰρ θεὸς idem. [k] τὰ] τὸ F. [l] ἀπαιτεῖν D. ἀπαιτεῖ F. [m] τῷ] τὸ A.D.F. [n] θλῖψις] + ἀλλ' ἐξ ἰσότητος D. Mosq. σ. [o] ἐρεῖτο A. αἱρεῖται D. [p] τὸ om. F.

μεμετρημένῃ χρῆται τῇ παραινέσει, [q] ἐπαινῶν μὲν τοὺς ὑπὲρ
δύναμιν, οὐκ ἀναγκάζων δὲ τούτους ποιῆσαι [r] οὕτως, οὐκ ἐπειδὴ
οὐκ ἐβούλετο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ἦσαν. Ἐπεὶ τίνος
ἕνεκεν ἐκείνους ἐγκωμιάζει, "[s] ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ B
περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθους [t] αὐτῶν πτωχεία
ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν," καὶ ὅτι
ὑπὲρ δύναμιν ἔδωκαν; οὐκ εὔδηλον, ὅτι καὶ τούτους εἰς ταῦτα
ἐνάγων; Ὥστε εἰ καὶ δοκεῖ τὰ ἐλάττονα συγχωρεῖν· ἵνα δι'
ἐκείνων ἐπὶ ταῦτα ἀναβιβάσῃ, τοῦτο ποιεῖ. Σκόπει γοῦν καὶ
διὰ τῶν ἑξῆς πῶς λανθανόντως αὐτὸ κατασκευάζει. Εἰπὼν γὰρ
ταῦτα, ἐπήγαγε· "Τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρη-
μα." Οὐ γὰρ τοῖς εἰρημένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτοις κούφην
ποιῆσαι [v] βούλεται τὴν ἐντολήν. Καὶ οὐκ ἐντεῦθεν μόνον,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀντιδόσεως πάλιν εὐκολωτέραν αὐτὴν κα- C
θίστησι, καὶ μείζονα φθέγγεται τῆς ἀξίας αὐτῶν, λέγων·
9 "Ἵνα γένηται ἰσότης ἐν τῷ νῦν καιρῷ, καὶ τὸ ἐκείνων περίσ-
σευμα εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα." Τί δέ ἐστιν ὅ φησι; Κομᾶτε
χρήμασιν ὑμεῖς· κομῶσιν ἐκεῖνοι βίῳ καὶ παρρησίᾳ τῇ πρὸς
τὸν θεόν. Δότε τοίνυν αὐτοῖς ἀφ' ὧν περισσεύετε χρημάτων,
ἐκεῖνοι [w] δὲ οὐκ ἔχουσιν, ἵνα λάβητε ἀπὸ τῆς παρρησίας καθ'
ἣν πλουτοῦσιν ἐκεῖνοι, ὑστερεῖσθε δὲ ὑμεῖς. Ὅρα πῶς τὸ ὑπὲρ
δύναμιν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ὑστερήματος διδόναι κατεσκεύασε λαν- D
θανόντως. Εἰ γὰρ βούλει, φησὶν, ἐκ τοῦ περισσεύματος
λαβεῖν, ἐκ τοῦ περισσεύματος δός· εἰ δὲ ὁλόκληρον [x] ἐπισπά-
σασθαι, ἐκ τοῦ ὑστερήματος παρέξεις, [y] καὶ ὑπὲρ δύναμιν.
Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λέγει, καταλείπει δὲ αὐτὸ τῷ λογισμῷ
τῶν ἀκροατῶν· αὐτὸς δὲ τὸ προκείμενον, καὶ τὴν σύμμετρον
παραίνεσιν τέως ἐργάζεται, κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπάγων καὶ
λέγων· "Ὅπως γένηται ἰσότης ἐν τῷ νῦν καιρῷ." Πῶς
ἰσότης; Τὰ περισσεύματα ἀντιδιδόντων ὑμῶν κἀκείνων, καὶ τὰ E
ὑστερήματα πληρούντων. Καὶ ποία αὕτη ἰσότης, σαρκικῶν
πνευματικὰ ἀντιδιδόναι; πολλὴ γὰρ ἐνταῦθα ὑπεροχή· πῶς
οὖν ἰσότητα καλεῖ; Ἢ κατὰ τὸ περισσεύειν [z] καὶ ὑστερεῖσθαι,
ἢ κατὰ τὸν παρόντα βίον τοῦτο, φησὶ, γενέσθαι μόνον. Διὰ
γὰρ τοῦτο εἰπὼν, "ἰσότης," ἐπήγαγεν, "ἐν τῷ νῦν καιρῷ."
Ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ τῶν πλουτούντων καταστέλλων τὰ φρο-
νήματα, καὶ δεικνὺς ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, ἐν

9 v. 14.

[q] ἐπαινῶ D. Mox οὐκ ἀναγκάζω δὲ A. οὐ καταναγκάζω δὲ D. [r] οὕτως] Sic omnes nostri. τοῦτο Edd. [s] ὅτι] λέγων ὅτι D. [t] αὐτῶν om. B. [v] βούλεται] βουλόμενος B. Sav. marg. [w] δὲ] γὰρ D. [x] ἐπίστασαι sic) A. [y] καὶ] ὅπερ ἐστὶν D. [z] καὶ om. A.F.

πλείονι [a]οἱ πνευματικοὶ ὑπεροχῇ. [b]Ἐντεῦθεν μὲν γὰρ πολλῆς
561 ἅπαντες ἀπολαύομεν ἰσοτιμίας· τότε δὲ πολλὴ διάκρισις, καὶ
μεγίστη ὑπεροχὴ, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λαμπόντων τῶν δικαίων.
Εἶτα ἐπειδὴ ἔδειξεν αὐτοὺς οὐ διδόντας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντι-
λαμβάνοντας μείζονα, καὶ ἑτέρωθεν βούλεται κατασκευάσαι τὴν
προθυμίαν αὐτῶν, δεικνὺς ὅτι οὐδ' [c]εἰ μὴ μεταδοῖεν ἑτέροις,
ἕξουσί τι πλέον, πάντα ἔνδον συνάγοντες. Καὶ παράγει
[d]παλαιὰν ἱστορίαν, οὕτω λέγων· [10] "Καθὼς γέγραπται, ὁ τὸ
πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ [e]ἠλαττόνησε."
Τοῦτο δὲ ἐπὶ τοῦ μάννα γέγονεν. Οἵ τε γὰρ πλεῖον συναγα- (642)
γόντες, οἵ τε ἔλαττον τὸ αὐτὸ μέτρον εὑρίσκοντο ἔχοντες, τὴν
B ἀπληστίαν τοῦ θεοῦ ταύτῃ κολάζοντος. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν,
ὁμοῦ καὶ φοβῶν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν τότε γενομένων, καὶ [f]πείθων
μηδαμοῦ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι, μηδὲ ἀλγεῖν ἐπὶ [g]τῷ ἔλαττον
ἔχειν. Τοῦτο δὲ καὶ νῦν γινόμενον ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν βιω-
τικῶν πραγμάτων, οὐκ ἐπὶ τοῦ μάννα μόνον. Εἰ γὰρ ἅπαντες
μίαν γαστέρα πληροῦμεν, καὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ζῶμεν, καὶ ἓν
σῶμα περιβαλλόμεθα· οὐδὲν οὔτε τῷ [h]πλουτοῦντι πλέον ἀπὸ
τῆς [i]περιουσίας ἔσται, οὔτε τῷ πένητι ἀπὸ τῆς πτωχείας
ἔλαττον.

[k]Τί τοίνυν τρέμεις πενίαν; τί δὲ διώκεις πλοῦτον; Δέδοικα,
C φησὶ, μὴ ἀναγκασθῶ ἐπὶ τὰς ἑτέρων θύρας ἐλθεῖν, καὶ δεηθῆναι
[l]τοῦ πλησίον. Πολλῶν δὲ [m]καὶ εὐχομένων τοῦτο ἀκούω
συνεχῶς, καὶ λεγόντων, μή με ἀφῇς ἐν χρείᾳ ἀνθρώπων κατα-
στῆναί ποτε. Καὶ σφόδρα γελῶ ταῦτα ἀκούων· καὶ γὰρ
παιδικὸς ὁ [n]φόβος. Καθ' ἑκάστην γὰρ ἡμέραν, καὶ ἐν ἅπασιν,
ὡς εἰπεῖν, ἐν χρείᾳ ἀλλήλων καθεστήκαμεν. Ὥστε ἀπερι-
σκέπτου ψυχῆς καὶ πεφυσιωμένης ταυτὶ τὰ ῥήματα, καὶ οὐ
διαγινωσκούσης [o]σαφῶς τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. Οὐχ
ὁρᾷς ὅτι πάντες ἀλλήλων χρῄζομεν; ὁ στρατιώτης τοῦ χει-
ροτέχνου, ὁ χειροτέχνης τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἔμπορος τοῦ γεωργοῦ,
D ὁ δοῦλος τοῦ ἐλευθέρου, ὁ δεσπότης τοῦ δούλου, ὁ πένης τοῦ
πλουσίου, ὁ πλούσιος τοῦ πένητος, ὁ μηδὲν ἐργαζόμενος τοῦ

10 v. 15.

[a] οἱ πν. ὑπεροχῇ] ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ D. [b] ἐνταῦθα F. et ex corr. B. [c] εἰ] οὐ D. [d] ἱστορίαν παλαιὰν inverso ord. A.B.F. [e] ἠλαττόνησε B. Mosqq. fortasse alii. ἐλαττόνησε Veron. Sav. [f] πείθων post ἐφίεσθαι vulgo legitur, repugnantibus libris. [g] τῷ] τὸ D. [h] πλουτοῦντι] + τι D. [i] περισσείας A. [k] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι φυσικὰ τὰ καλά· καὶ τοῦ μὴ δεδοικέναι πενίαν καὶ συνέχειν πλοῦτον. Veron. [l] τοῦ] τῶν C.D. [m] καὶ, quod deerat, est in omnibus nostris. [n] φόβος] λόγος B. [o] σαφῶς] οὔτε A. sed in marg. σαφῶς. σαφῶς οὔτε C. Statim τὴν τῶν πρ. φύσιν hoc ordine Edd.

διδόντος ἐλεημοσύνην, ὁ παρέχων τοῦ λαμβάνοντος; Καὶ γὰρ ὁ λαμβάνων ἐλεημοσύνην, μεγίστην χρείαν πληροῖ, καὶ πάντων μείζονα. Εἰ γὰρ μὴ πένητες ἦσαν, τὸ πλέον ἂν ἀνετράπη τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, [p]οὐκ ἐχόντων ποῦ καταβαλεῖν τὰ χρήματα. Ὥστε καὶ ὁ δοκῶν ἁπάντων ἀχρηστότερος εἶναι πένης, [q]οὗτος ἁπάντων ἐστὶ χρησιμώτερος. Εἰ [r]δὲ τὸ ἑτέρου δεῖσθαι, αἰσχρὸν, ἀποθανεῖν λείπεται· οὐ γὰρ ἔνι ζῆσαι τοῦτο δεδοι- E
κότα. Ἀλλ' οὐ δύναμαι, φησὶν, [s]ἐνεγκεῖν ὀφρῦν ἀνεσπασμένην. Τί ἄλλον διαβάλλων ἐπ' ἀλαζονείᾳ, σαυτὸν καταισχύνεις τῇ κατηγορίᾳ ταύτῃ; καὶ γὰρ [t]ἀλαζονικὸν τὸ μὴ φέρειν ὑπερηφάνου ψυχῆς [v]φύσημα. Τί δὲ τὰ μηδενὸς [w]ἄξια ὄντα λόγου, ταῦτα δέδοικας, [x]ταῦτα τρέμεις, καὶ διὰ ταῦτα [y]καὶ τὴν πενίαν φρίττεις; [z]Κἂν γὰρ πλούσιος ᾖς, ἐν [a]πλειόνων χρείᾳ καταστήσῃ, καὶ πλειόνων καὶ εὐτελεστέρων. [b]Ὅσῳ γὰρ ἂν πλουτῇς, τοσούτῳ τῇ ἀρᾷ ταύτῃ σαυτὸν ὑποβάλλεις. Οὕτως 562
ἀγνοεῖς ὅπερ εὔχῃ, χρήματα μὲν αἰτῶν ὑπὲρ τοῦ μηδενὸς δεῖσθαι· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰς πέλαγος ἐλθὼν, ἔνθα καὶ ναυτῶν καὶ πλοίου καὶ μυρίας [c]χρεία κατασκευῆς, εὔχοιτο μηδενὸς ὅλως ἐν χρείᾳ γενέσθαι. Εἰ γὰρ βούλει μηδενὸς σφόδρα δεῖσθαι, εὔχου [d]πενίαν· κἂν τινος δεηθῇς, ὑπὲρ ἄρτου [e]δεήσῃ μόνον ἢ ἱματίου· [f]τότε δὲ, καὶ ὑπὲρ ἀγρῶν, καὶ ὑπὲρ οἰκιῶν, καὶ ὑπὲρ τελεσμάτων, καὶ ὑπὲρ μισθωμάτων, καὶ ὑπὲρ ἀξιώματος, καὶ ὑπὲρ ἀσφαλείας, καὶ ὑπὲρ δόξης, καὶ ὑπὲρ ἀρχόντων χρείαν B
[g]ἕξεις, καὶ τῶν ὑποτεταγμένων ἐκείνοις, καὶ τῶν ἐν πόλει καὶ τῶν ἐν ἀγροῖς, καὶ ἐμπόρων καὶ καπήλων. Ὁρᾶτε ὅτι ἀνοίας [h]ἐσχάτης ταυτὶ τὰ ῥήματα; Ὅλως γὰρ εἰ φρικτὸν εἶναί σοι δοκεῖ τὸ χρῄζειν τινὸς, καθόλου μὲν οὐ δυνατὸν [i]ἀπαλλαγῆναι τούτου· εἰ δὲ θέλεις τὸν ὄχλον φυγεῖν· ἔξεστι γὰρ ἐπὶ τὸν ἀκύμαντον τῆς πενίας καταφυγεῖν λιμένα· τὸν πολὺν τῶν πραγμάτων ὄχλον περίκοψον, καὶ μηδὲν αἰσχρὸν τοῦτο νόμιζε τὸ δεῖσθαι [k]ἑτέρου· τῆς γὰρ ἀφάτου σοφίας τοῦ θεοῦ τοῦτο γέγονεν ἔργον. Εἰ γὰρ ἀλλήλων χρῄζομεν, καὶ οὐδὲ ἡ τῆς C
χρείας ἀνάγκη συνάγει εἰς φιλίαν ἡμᾶς· [l]εἰ αὐτάρκεις ἦμεν, οὐκ

[p] οὐκ] ὡς οὐκ A. [q] οὕτως F. [r] δὲ] γὰρ A.F. [s] ὀφρῦν ἐνεγκεῖν inverso ord. A.F. [t] ἀλαζονικῶν B. [v] φύσημα] νόσημα Veron. [w] ἄξια ὄντα λ.] Sic Codd. ὄντα λ. ἄξια Edd. Statim ταῦτα om. C. [x] ταῦτα] καὶ C.D. [y] καὶ accessit ex A.C.D.F. [z] κἂν] ἂν C.D. [a] πλειόνων om. D. Statim καταστήσῃ χρείᾳ hoc ordine Edd. [b] ὅσῳ δὲ πλουτεῖς C.D. Statim τοσούτῳ A.B.C. τοσοῦτον vulgo. [c] κατασκευῆς χρεία inverso ord. A.F. [d] πενίαν] + πένης γὰρ ὢν D. Vid. Annot. [e] δεήσῃ μόνον] μόνου δεήσῃ A. μόνον δ. F. [f] τότε δὲ] Sic A. τὸ δὲ B.F. Veron. πλουτῶν δὲ D. [g] ἕξεις] + οὐ τούτων δὲ μόνον ἀλλὰ D. [h] ἐσχάτης] + ἐστὶν A.F. [i] ἀπαλλαγῆναι] + δεῖ A.B.F. [k] ἑτέρων C. [l] εἰ] + γὰρ D. Mox οὐκ ἂν ἦμεν B.C.D.F. Flor. p. 3. (Tom. xii. p. 433 B.) οὐκ ἦμεν A. οὐκ ἦμεν ἂν Edd.

ἂν ἦμεν θηρία ἀτίθασσα; Βίᾳ [m] καὶ ἀνάγκῃ ἡμᾶς ὑπέταξεν
ἀλλήλοις ὁ θεὸς, καὶ καθ' ἑκάστην συγκρουόμεθα ἀλλήλοις
ἡμέραν. [n] Καὶ εἰ τοῦτον περιεῖλε τὸν χαλινὸν, τίς ἂν ταχέως
ἠράσθη τῆς τοῦ πλησίον φιλίας; [o] Μηδὲ τοῦτο οὖν νομίζωμεν
εἶναι αἰσχρὸν, μηδὲ ἀπευχώμεθα καὶ λέγωμεν, μὴ δῷς ἡμᾶς ἐν
χρείᾳ τινὸς καταστῆναι· ἀλλ' [p] εὐχώμεθα λέγοντες, μὴ ἀφῇς,
ἐν χρείᾳ καταστάντων ἡμῶν, ἀνανεῦσαι τοὺς δυναμένους ἡμᾶς
D ὠφελεῖν. Οὐ τὸ [q] ἐν χρείᾳ ἑτέρων καταστῆναι, ἀλλὰ τὸ
ἁρπάζειν τὰ ἑτέρων, φορτικόν. Νῦν δὲ ὑπὲρ μὲν ἐκείνων (643)
[r] οὐδέποτε εὐξάμεθα, οὐδὲ εἴπομεν, μὴ δῷς μοι ἐπιθυμῆσαι τῶν
ἀλλοτρίων· τὸ δὲ ἐν χρείᾳ καταστῆναι, τοῦτο δοκεῖ [s] ἀπευ-
κταῖον εἶναι. Καίτοι Παῦλος ἐν χρείᾳ κατέστη πολλάκις, καὶ
οὐκ ᾐσχύνετο, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλωπίζετο καὶ [t] ἐνεκωμίαζε τοὺς
διακονησαμένους, λέγων, [11] "Ὅτι [v] καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐν ταῖς
χρείαις μου ἐπέμψατε·" καὶ πάλιν, "Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλη-
σα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν." Οὐ τοίνυν
E ἐλευθερίας ἐστὶ τὸ ταῦτα αἰσχύνεσθαι, [w] ἀλλὰ μαλακίας, καὶ
βαναύσου ψυχῆς καὶ ἀνοήτου. Καὶ γὰρ τῷ θεῷ δοκεῖ χρείαν
ἡμᾶς ἀλλήλων ἔχειν. Μὴ τοίνυν φιλοσόφει πέρα τοῦ μέτρου.
'Αλλ' οὐ δύναμαι, φησὶν, ἐνεγκεῖν ἄνθρωπον παρακαλούμενον
πολλάκις, καὶ οὐκ [x] εἴκοντα. Καὶ πῶς σε [y] οἴσει ὁ θεὸς παρα-
καλούμενον ὑπ' αὐτοῦ, καὶ οὐ πειθόμενον, καὶ παρακαλούμενον
ὑπὲρ τῶν σοι συμφερόντων; [12] "Ὑπὲρ γὰρ Χριστοῦ πρε-
σβεύομεν, φησὶν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· καταλ-
λάγητε τῷ θεῷ." Καὶ μέντοι δοῦλος αὐτοῦ, φησὶν, εἰμί. Καὶ
τί τοῦτο; Ὅταν γὰρ σὺ μὲν μεθύῃς ὁ δοῦλος, ἐκεῖνος δὲ πεινᾷ
563 ὁ δεσπότης, καὶ μηδὲ τῆς ἀναγκαίας ἀπολαύῃ τροφῆς, τί σου
τὸ τῆς δουλείας ὄνομα προστήσεται; Τοῦτο μὲν οὖν αὐτό σε
καὶ βαρήσει μειζόνως, [z] ὅταν σὺ μὲν ἐν τριωρόφοις μένῃς,
ἐκεῖνος δὲ μηδὲ χρηστῆς μετέχῃ στέγης· ὅταν [a] σὺ μὲν ἐν
ἁπαλαῖς στρωμναῖς, ἐκεῖνος δὲ μηδὲ προσκεφάλαιον ἔχῃ. 'Αλλ'
ἔδωκα, φησίν. 'Αλλ' οὐ χρὴ διαλιμπάνειν ταῦτα ποιοῦντα.
Τότε γὰρ μόνον ἀπολογήσῃ, [b] ὅταν μὴ ἔχῃς, ὅταν μηδὲν
κεκτημένος ᾖς· ἕως δ' ἂν ἔχῃς, κἂν μυρίοις ᾖς δεδωκὼς, ὦσι δὲ

11 Philipp. iv. 16. 2 Cor. xi. 8. 12 2 Cor. v. 20.

[m] καὶ] οὖν καὶ Edd. Vocula οὖν, inclusa a Savilio, abest ab omnibus nostris. [n] καὶ εἰ] εἰ δὲ C.D. εἰ Flor. [o] μηδὲ] μὴ δὴ D. [p] εὐχόμεθα A.B. Post h. v. μᾶλλον add. C.D. [q] ἑτέρων ἐν χρείᾳ inverso ord. A.F. [r] οὐδέπω F. Statim ηὐξάμεθα A.C. [s] ἀπευκτὸν D. [t] ἐνεγκωμίαζε C. ἐνεκωμίαζε (sic) B. [v] καὶ om. D. [w] ἀλλὰ] + καὶ D. [x] ἤκοντα A. [y] οἴσει] φέρει C.D. [z] ὅταν σὺ μὲν] Sic A.B.C. Legebatur ὅταν μὲν σύ. Statim τριορόφοις A.B. [a] σὺ μὲν] μὲν σὺ A. [b] ὅταν μὴ ἔχῃς om. D.

ἕτεροι πεινῶντες, οὐδεμία [c]σοι ἀπολογία. Ὅταν δὲ καὶ [d]ἀποκλείῃς σῖτον, καὶ τὴν τιμὴν ἐπιτείνῃς, καὶ ἑτέρας καπηλείας ὁδοὺς ξένας ἐπινοῇς, ποίαν ἕξεις σωτηρίας ἐλπίδα λοιπόν; Δωρεὰν ἐκελεύσθης διδόναι τῷ πεινῶντι, σὺ δὲ οὐδὲ μετὰ συμμέτρου δίδως τιμῆς. Αὐτὸς διὰ σὲ [e]τὴν τοσαύτην δόξαν ἐκένωσε, σὺ δὲ αὐτὸν οὐδὲ ἄρτου ἀξιοῖς· ἀλλ' ὁ μὲν κύων ἐμπέπλησται, ὁ δὲ Χριστὸς λιμῷ τήκεται· καὶ ὁ μὲν οἰκέτης διαρρήγνυται ὑπὸ πλησμονῆς, ὁ δὲ σὸς κἀκείνου δεσπότης [f]ἀναγκαίας ἀπορεῖ τροφῆς. Καὶ ποῦ ταῦτα φίλων τὰ πράγματα; Καταλλάγητε τῷ θεῷ· ταῦτα γὰρ ἐχθρῶν ἐστι καὶ [g]ἐκπεπολεμωμένων.

Αἰσχυνθῶμεν τοίνυν ὅσα [h]εὐεργετήθημεν, ὅσα εὐεργετεῖσθαι C
μέλλομεν. Κἂν προσέλθῃ πένης δεόμενος, μετὰ πολλῆς αὐτὸν δεχώμεθα τῆς εὐνοίας, παρακαλοῦντες, ἀνιστῶντες τῷ λόγῳ, ἵνα καὶ αὐτοὶ τῶν αὐτῶν τύχωμεν, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ, καὶ παρὰ τῶν ἀνθρώπων. [13] "Ὅσα γὰρ ἐὰν θέλητε ἵνα [i]ποιήσωσιν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς." Οὐδὲν φορτικὸν, οὐδὲν ἐπαχθὲς οὗτος ὁ νόμος ἔχει. Ἃ θέλεις [k]πάσχειν, ταῦτα ποίει, φησίν· ἴση ἡ ἀντίδοσις. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἃ μὴ θέλετε πάσχειν, μηδὲ ποιεῖτε· ἀλλὰ τὸ [l]πλέον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἀποχὴ κακῶν, τοῦτο δὲ ἐργασία καλῶν· [m]κἀκείνῳ τοῦτο συμπεριείληπται. D
Καὶ οὐκ εἶπε, [n]ταῦτα καὶ ὑμεῖς θέλετε, ἀλλὰ, "ποιεῖτε αὐτοῖς." Καὶ τί τὸ κέρδος; "Οὗτός [o]ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται." Ἐλεεῖσθαι βούλει; οὐκοῦν ἐλέει. Συγγνώμης θέλεις τυχεῖν; οὐκοῦν μεταδίδου. Βούλει μὴ ἀκούειν [p]κακῶς; οὐκοῦν μηδὲ λέγε. Ἐπιθυμεῖς ἐπαινεῖσθαι; οὐκοῦν ἐγκωμίαζε. Θέλεις μὴ πλεονεκτεῖσθαι; οὐκοῦν μὴ ἅρπαζε. Εἶδες πῶς ἔδειξε φυσικὸν ὂν τὸ καλὸν, καὶ οὐ δεομένους νόμων τῶν ἔξωθεν ἡμᾶς, οὐδὲ διδασκάλων; Ἐν οἷς γὰρ θέλομεν παθεῖν, ἢ μὴ παθεῖν παρὰ τῶν πλησίον, [q]νομοθετοῦμεν ἡμῖν ἑαυτοῖς. Ὥστε E
ἂν ἐθέλῃς [r]μὲν μὴ παθεῖν, [s]ποιῇς δὲ, [t]ἢ θέλῃς μὲν παθεῖν, μὴ

13 Matth. vii. 12.

[c] σοι] + τοῦτο C.D. [d] ἀποκλείσῃς A.F. Mox ὁδοὺς ξένας hoc ordine omnes. Edebatur ξένας ὁδούς. [e] τῆς τοσαύτης δόξης ἐκένωσεν ἑαυτὸν, σὺ δὲ C.D. [f] ἀναγκ. ἀπ. τροφῆς] καὶ τῆς ἀναγκ. ἀπ. τροφῆς C.D. οὐδὲ ἀναγκ. ἀπολαύει τροφῆς F. [g] ἐκπολεμωμένων A.B. ἐκπολεμουμένων C. [h] εὐηργετήθημεν C. [i] ποιῶσιν C.D. [k] παθεῖν C. [l] πλέον] + ἃ θέλετε πάσχειν, ταῦτα ποιεῖτε C. In D. locus sic legitur: καὶ οὐκ εἶπεν, ἃ μὴ θ. πάσχειν, ταῦτα ποιεῖτε· ἐκεῖνο μὲν κ. τ. ἑ. Scilicet duplex πάσχειν scribam fefellit. [m] κἀκείνῳ τοῦτο] κἀκεῖνο τοῦτο A. κἀκεῖνο τούτῳ C. [n] ταῦτα] + πάντα D. [o] ἐστιν ὁ ν.] φησὶν, ὁ ν. ἐστὶ C. ἐστιν ὁ ν. φησὶ D. [p] κακὸς B. [q] νομοθετῶμεν B. Sav. marg. [r] μὲν μὴ π.] μὴ π. μὲν D. μὲν om. C. μὴ om. A. [s] ποιεῖς A.B.D.F. [t] ἢ θέλῃς] Sic ex corr. B. εἰ θέλεις a pr. manu B. idque edebatur ante Montef. qui conjecturam Savilii, ἢ εἰ θέλεις, recepit. Mox μὴ ποιεῖς δὲ B. In Codd. nostris A.C.D.F. et Interp. vet. haec ἢ θέλῃς —ποιῇς δὲ omnino desunt.

ποιῇς δὲ, αὐτοκατάκριτος γέγονας, καὶ οὐδεμιᾶς λοιπὸν ἀπολαύεις ἀπολογίας, ὡς ἀγνοῶν καὶ οὐκ εἰδὼς τὰ πρακτέα. Διὸ παρακαλῶ, τοῦτον ἐν ἑαυτοῖς [v]δι' ἑαυτοὺς ἀναστήσαντες τὸν νόμον, καὶ ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὰ γράμματα τὰ σαφῆ καὶ σύντομα, τοιοῦτοι περὶ τοὺς πλησίον γινώμεθα, οἵους περὶ
564 ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι βουλόμεθα· ἵνα καὶ τῆς παρούσης ἀπολαύσωμεν ἀδείας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν [w]ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ. (644)

[1]Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ [a]δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου.

B Πάλιν ἐπαινεῖ τὸν Τίτον. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ ἐλεημοσύνης διελέχθη, διαλέγεται λοιπὸν καὶ περὶ τῶν μελλόντων ὑποδέχεσθαι παρ' αὐτῶν τὰ χρήματα, καὶ ἀποκομίζειν αὐτά. Τοῦτο γὰρ συνεβάλλετο [b]πρὸς τὴν συλλογὴν ταύτην, καὶ πρὸς τὸ μείζω ποιῆσαι τὴν προθυμίαν τῶν εἰσφερόντων. Ὁ γὰρ θαρρῶν ὑπὲρ τοῦ διακονουμένου, καὶ μὴ ὑποπτεύων τοὺς ὑποδεχομένους, μετὰ πλείονος τῆς δαψιλείας ἐπιδίδωσιν. Ὅπερ ἵνα καὶ τότε γένηται, ἄκουσον πῶς [c]συνίστησι τοὺς ἐπὶ τοῦτο
C ἀφικομένους, ὧν ἦν πρῶτος Τίτος. Διὸ καί φησι, "Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ [d]δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου." Τί ἐστι, "τὴν αὐτήν;" [e]Ἥνπερ καὶ ὑπὲρ Θεσσαλονικέων εἶχεν, [f]ἢ τὴν αὐτὴν ἐμοί. Καὶ σκόπει σύνεσιν. Τοῦ θεοῦ [g]δεικνὺς ἔργον τοῦτο ὂν, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ δεδωκότι, ὥστε καὶ ταύτῃ προτρέψαι. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς αὐτὸν διήγειρε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς ὑμᾶς, αὐτὸς αἰτεῖ δι' ἐκείνου. Μὴ τοίνυν νομίσητε ἀνθρώπινον εἶναι τὸ γεγενημένον. Καὶ πόθεν δῆλον ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν προέτρεψεν; [2]"Ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν
D ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν." Ὅρα πῶς καὶ αὐτὸν δείκνυσι τὰ [h]αὐτοῦ πληροῦντα, [i]ἑτέρων μὴ δεηθέντα. Καὶ εἰπὼν τοῦ θεοῦ τὴν χάριν, οὐκ ἀφίησι τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν εἶναι, πάλιν ἵνα καὶ ταύτῃ εἰς πλείονα ἐπι-

[1] Cap. VIII. v. 16. [2] v. 17.

[v] δι' αὐτοὺς C. δι' ἑαυτοὺς ἐν ἑαυτοῖς inverso ord. F. [w] ἀγαθῶν] + ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν B. Hom. XVIII. [a] διδόντι B.D. [b] πρὸς] + τε D. [c] περιΐστησι Sav. marg. Statim ἐπὶ τούτῳ B. [d] διδόντι D. [e] ἥνπερ καὶ] ἢ ὅτι ἥνπερ D. [f] ἢ] + ὅτι D. [g] δείκνυσιν D. [h] αὐτοῦ B. fortasse alii. αὐτοῦ Edd. [i] ἑτέρως A.D.

σπάσηται αὐτοὺς ἀγάπην, [k]εἰπὼν ὅτι καὶ οἴκοθεν [l]διεγήγερται.
“ Σπουδαιότερος [m]γὰρ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν·” ἥρπασε
τὸ πρᾶγμα, ἐπεπήδησε τῷ θησαυρῷ, οἰκείαν ἐνόμισεν ὠφέλειαν
τὴν ὑμετέραν διακονίαν· [n]καὶ τῷ σφόδρα ὑμᾶς φιλεῖν, οὐδὲ
ἐδεήθη τῆς παρ’ ἐμοῦ παρακλήσεως, ἀλλὰ παρεκλήθη μὲν
καὶ ὑπ’ ἐμοῦ, οὐ μέντοι ἐντεῦθεν διηγέρθη, ἀλλ’ οἴκοθεν
καὶ [o]ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. [3]“ Συνεπέμψαμεν δὲ μετ’ E
αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν
τῶν ἐκκλησιῶν.” Καὶ τίς οὗτός ἐστιν ὁ ἀδελφός; [p]Τινὲς
μὲν τὸν Λουκᾶν φασι, διὰ τὴν ἱστορίαν ἥνπερ ἔγραψε· τινὲς
δὲ τὸν Βαρνάβαν· καὶ γὰρ [q]καὶ τὸ ἄγραφον κήρυγμα εὐαγ-
γέλιον καλεῖ. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐ τίθησιν αὐτῶν τὰ ὀνόματα,
ἀλλὰ τὸν μὲν Τίτον καὶ ὀνομαστὶ γνωρίζει, καὶ ἀπὸ τῆς εἰς τὸ
εὐαγγέλιον συνεργίας [r]ἐπαινεῖ, [s]εἴγε τοσοῦτον ἦν χρήσιμος,
ὡς διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ μηδὲ δυνηθῆναι μέγα τι καὶ γενναῖον
ποιῆσαι τὸν [t]Παῦλον· “ Τῷ γὰρ μὴ εὑρεῖν Τίτον τὸν ἀδελ- 565
φόν μου, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου·” καὶ ἀπὸ τῆς
ἀγάπης τῆς εἰς αὐτούς· “ Τὰ γὰρ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέ-
ρως ἐστὶ, φησὶ, [v]πρὸς ὑμᾶς·” καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα
σπουδῆς· “ Αὐθαίρετος γὰρ, [w]φησὶν, [x]ἐξῆλθε·” τούτους δὲ
οὔτε ὁμοίως συνίστησιν, οὔτε ὀνομαστὶ τίθησι. Τί οὖν ἔστιν
εἰπεῖν; Ἴσως ἀγνοοῦντες ἦσαν αὐτούς· διόπερ οὐκ ἐμφιλοχωρεῖ
τοῖς ἐγκωμίοις, ἐπειδὴ μηδέπω πεῖραν αὐτῶν [y]εἰλήφεισαν, ἀλλὰ B
τοσοῦτον λέγει, ὅσον εἰς σύστασιν αὐτοῖς ἤρκει μόνον, καὶ τὸ
φυγεῖν τὴν πονηρὰν ὑποψίαν. Πλὴν ἀλλ’ ἴδωμεν πόθεν καὶ
αὐτὸν τοῦτον ἐγκωμιάζει. [z]Πόθεν οὖν ἐγκωμιάζει; Πρῶτον
ἀπὸ τοῦ κηρύγματος ἐπαινῶν, οὐχ ὅτι ἐκήρυττε μόνον, ἀλλ’
ὅτι καὶ ὡς ἐχρῆν, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδῆς. Οὐ
γὰρ εἶπεν, ὅτι κηρύττει καὶ εὐαγγελίζεται, ἀλλ’ ὅτι, “ οὗ ὁ
ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.” Καὶ ἵνα μὴ δόξῃ κολακεύειν [a]αὐτὸν,
οὐχ ἕνα καὶ δύο καὶ τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλ’ ὁλοκλήρους ἐκκλησίας
ἄγει μαρτυρούσας αὐτῷ, λέγων, “ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.” C
[b]Εἶτα καὶ ἀπὸ τῆς κρίσεως τῶν χειροτονησάντων αἰδέσιμον

[3] v. 18.

[k] εἰπὼν] ἀλλ’ ἐπάγει δηλῶν D. [l] διεγήγερται omnes Codd. et Sav. marg. Edebatur ἐγήγερται. [m] γὰρ] δὲ D. Idem post ἐξῆλθεν addit τουτέστιν. [n] καὶ τῷ] τῷ γὰρ D. καὶ om. B. [o] ἀπὸ] ὑπὸ F. [p] τινὲς] καὶ τινὲς D. Statim legebatur τὸν Λουκᾶν· καί φασι: sed καὶ om. B.D.F. Cat. [q] καὶ om. F. [r] ἐπαινεῖ] Sic omnes Codd. et Interp. vet. καλεῖ Edd. [s] εἴγε] ὅτι καὶ D. qui post ἦν add. αὐτῷ. [t] Παῦλον] + ὅτι δὲ τοιοῦτον ἦν αὐτῷ γεγονὼς, δῆλον καὶ ἀπὸ τοῦ λέγειν D. [v] πρὸς] εἰς B.F. Mox αὐθαιρέτως A. [w] φησὶν om. A.F. [x] ἐξῆλθε] + καὶ τὸν μὲν Τίτον οὕτως ἐπαινεῖ D. [y] εἰλήφασιν A.F. [z] πόθεν οὖν ἐγκ. om. D. [a] αὐτὸν om. B. [b] εἶτα] δεύτερον D. Mox χειροτονηθέντων A.

αὐτὸν ποιεῖ· οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο. Διά τοι τοῦτο εἰπὼν, "οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν," ἐπήγαγεν· [4] "Οὐ μόνον δέ." Τί ἐστιν, "οὐ μόνον δέ;" Οὐ (645)
μόνον ἀπὸ τούτου, φησὶν, ἐστὶν αἰδέσιμος, ὅτι κηρύττων εὐδοκιμεῖ, καὶ ἐπαινεῖται παρὰ πάντων, "[c] ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν σὺν ἡμῖν." Ὅθεν μοι δοκεῖ τὸν Βαρνάβαν αἰνίττεσθαι. Καὶ πολὺ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ σημαίνει· δείκνυσι γὰρ καὶ ἐπὶ τίνι κεχειροτόνητο. "Συνέκδημος γὰρ
D ἡμῶν, φησὶ, σὺν τῇ χάριτι [d] ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν." Εἶδες ὅσα αὐτοῦ τὰ ἐγκώμια; Εὐαγγελιζόμενος ἔλαμψε, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἔσχεν [e] ἐπὶ τούτῳ μαρτυρούσας πάσας. Ἐχειροτονήθη [f] ὑφ' ἡμῶν, καὶ ἐφ' οἷς Παῦλος, καὶ πανταχοῦ κοινωνὸς [g] αὐτῷ γέγονε, καὶ κατὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ κατὰ τοὺς κινδύνους· τὸ γὰρ ὄνομα τῆς ἐκδημίας τοῦτο αἰνίττεται. Τί δέ ἐστι, "σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν;" Ὥστε τὸν λόγον καταγγέλλειν, φησὶ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρύττειν· ἢ ὥστε καὶ πρὸς τὰ χρήματα ὑπηρετήσασθαι· μᾶλλον δὲ, πρὸς ἀμφότερά μοι δοκεῖ λέγειν. Εἶτα ἐπάγει, "Πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν [h] ὑμῶν." Ὃ δὲ
E λέγει, [i] τοῦτό ἐστιν· ἠξιώσαμεν, φησὶ, χειροτονηθῆναι αὐτὸν μεθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο προχειρισθῆναι, ὥστε οἰκονόμον γενέσθαι τῶν ἱερῶν χρημάτων, καὶ διάκονον· οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν ἦν· [5] "Ἐπισκέψασθε γὰρ, φησὶν, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτά·" καὶ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ψῆφος τοῦ δήμου παντὸς ἐγένετο. Τί ἐστιν, "εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν ὑμῶν;" Ἵνα καὶ [k] θεὸς δοξάζηται, καὶ ὑμεῖς προθυμότεροι γίνησθε, τῶν ὑποδεχομένων τὰ χρήματα ταῦτα δοκίμων ὄντων, καὶ οὐδενὸς
566 οὐ [l] ψευδῆ τινα ὑποψίαν κατ' αὐτῶν τεκεῖν δυναμένου. Διὰ τοῦτο τοιούτους ἐπεζητήσαμεν, καὶ οὐχὶ ἑνὶ μόνῳ τὸ πᾶν ἐπετρέψαμεν, ἵνα καὶ ταύτην φύγῃ τὴν ὑποψίαν, ἀλλὰ καὶ Τίτον ἐπέμψαμεν, καὶ μετὰ τούτου ἕτερον. Εἶτα ἑρμηνεύων αὐτὸ τοῦτο τὸ, "πρὸς τὴν δόξαν τοῦ κυρίου καὶ προθυμίαν ὑμῶν," ἐπήγαγε· [6] "Στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν." Τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον; Ἄξιον τῆς ἀρετῆς Παύλου, καὶ τὴν πολλὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ἐμφαῖνον, καὶ τὴν συγκατάβασιν. Ἵνα γὰρ μή τις ἡμᾶς ὑποπτεύσῃ, φησὶ, μηδὲ τὸν τυχόντα μῶμον καθ' ἡμῶν σχῇ,

[4] v. 19. [5] Act. vi. 3. [6] v. 20.

[c] ἀλλὰ] ἀλλ' ὅτι D. [d] ταύτῃ om. B. [e] ἐπὶ τούτῳ μ. πάσας om. A. [f] ὑφ' ἡμῶν καὶ om. D. [g] αὐτοῦ A.F. [h] ὑμῶν] ἡμῶν hic et infra A. et Mosq. 9. [i] τοῦτο] τοιοῦτον D. [k] ὁ θεὸς A.D. [l] οὐ, quod vulgo abest, habent A.D.F. et Veron.

ὡς νοσφιζομένων ἐκ τῶν ἐγχειριζομένων ἡμῖν χρημάτων, διὰ τοῦτο τοιούτους ἐπέμψαμεν, καὶ οὐχ ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ δύο B
καὶ τρεῖς. Εἶδες πῶς ἀπαλλάττει πάσης ὑποψίας αὐτούς; οὐκ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ χειροτονηθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ δοκίμους, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο χειροτονηθῆναι, ἵνα μὴ ὑποπτεύωνται. Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ ὑμεῖς μωμήσησθε, ἀλλὰ, μή τις ἄλλος. Καίτοιγε δι αὐτοὺς [m]τοῦτο ἐποίησε, καὶ ᾐνίξατο εἰπὼν, "εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν ὑμῶν·" ἀλλ' ὅμως οὐ βούλεται αὐτοὺς πλῆξαι, ἀλλ' ἑτέρως φησὶ, "στελλόμενοι τοῦτο ποιῆσαι." Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἀρκεῖται, ἀλλὰ καὶ [n]τῇ ἐπαγωγῇ θεραπεύει πάλιν λέ- C
γων, "ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν·" καὶ μετ' ἐγκωμίου τὸ βαρὺ τιθείς. Ἵνα γὰρ μὴ ἀλγήσωσι, μηδὲ εἴπωσιν, ἡμᾶς οὖν ὑφορᾶσθαι [o]ἔχει, καὶ οὕτως [p]ἐσμὲν ἄθλιοι, ὡς ὑπωπτεῦσθαί ποτε ἐπὶ τούτοις; ἐπιδιορθούμενος αὐτούς φησι, πολλὰ τὰ χρήματα [q]τὰ ὑφ' ὑμῶν [r]ἐστι πεμπόμενα· [s]καὶ αὕτη ἡ ἁδρότης, τουτέστι, τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων, ἱκανὸν τοῖς πονηροῖς παρασχεῖν ὑποψίαν, εἰ μὴ [t]ἐπεδειξάμεθα τὴν ἀσφάλειαν. 7 "Προνοοῦμεν γὰρ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων." Τί ἴσον Παύλου γένοιτ' D
ἄν; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ἀπολλύσθω καὶ οἰμωζέτω ὁ βουλόμενος τοιοῦτόν τι ὑποπτεύειν· [v]ἕως ἂν μὴ καταγινώσκῃ μου τὸ συνειδὸς, οὐδὲ εἷς μοι λόγος τῶν ὑποπτευόντων· ἀλλ' ὅσῳ ἀσθενέστεροι ἦσαν, [w]τοσούτῳ συγκατέβαινε μᾶλλον. Τῷ γὰρ κάμνοντι οὐκ ἀγανακτεῖν, ἀλλὰ βοηθεῖν χρή. Καίτοιγε τίνος ἁμαρτήματός [x]ἐσμεν πόρρω, ὡς ἐκεῖνος τῆς τοιαύτης ὑποψίας; Οὐδὲ γὰρ, εἰ δαίμων τις ἦν, ὑπώπτευσεν ἂν τὸν μακάριον [y]ἐκεῖνον εἰς τὴν [z]ἀπιστίαν ταύτην. Ἀλλ' ὅμως καὶ τοσοῦτον ἀπέχων
(646) τῆς ὑπονοίας τῆς πονηρᾶς, πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε μηδὲ σκιάν τινα καταλιπεῖν τοῖς [a]κἂν ὁπωσοῦν ὑπονοῆσαί E
τι πονηρὸν βουλομένοις· καὶ οὐ μόνον κατηγορίας φεύγει, ἀλλὰ καὶ μώμους, καὶ τὴν τυχοῦσαν κατάγνωσιν, καὶ [b]ψιλὴν ὑπόνοιαν.

8 "Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν." Ἰδοὺ

7 v. 21. 8 v. 22.

[m] τοῦτο] καὶ τοῦτο D. [n] τὴν ἐπαγωγὴν A. [o] ἔχει] Sic A.B.D. Veron. ἔδει F. ἔχεις Sav. Ben. [p] ἐσμὲν] ἦμεν A.B.F. Vet. Statim ὑποπτεῦσαι A.B. [q] τὰ, quod vulgo deest, habent A.B.D. [r] ἐστι πεμπ.] ἐπιπεμπόμενα D. [s] καὶ αὕτη] ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· αὕτη D. [t] ἐπιδειξόμεθα A. Veron. Statim προνοούμενοι B.D. Mosq. σ. [v] ἕως] ὡς A. Mox οὐδὲ εἷς B.D.F. οὐδεὶς vulgo. [w] τοσοῦτον A.D. [x] ἐσμὲν] οὕτως ἐσμὲν ἡμεῖς D. [y] ἐκεῖνον om. D. [z] ἀπιστίαν] Sic omnes nostri cum marg. Sav. *sic fidelem* Vet. διακονίαν Edd. [a] κἂν] καὶ D. [b] ψιλὴν] τὴν ψιλὴν D.

πάλιν καὶ ἕτερον προστίθησι, καὶ [c] τοῦτον μετ' ἐγκωμίου,
καὶ τῆς αὐτοῦ ψήφου, καὶ πολλῶν ἑτέρων μαρτύρων. "Ὃν
ἐδοκιμάσαμεν, φησὶν, ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα,
νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον." [d] Καὶ ἐγκωμιάσας αὐτὸν ἀπὸ
567 τῶν οἰκείων κατορθωμάτων, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκείνους ἀγάπης
ἐπαίρει· [e] καὶ ὃ περὶ Τίτου ἔλεγεν, ὅτι "σπουδαιότερος ὑπάρ-
χων αὐθαίρετος ἐξῆλθε," τοῦτο καὶ περὶ τούτου, εἰπὼν, "νῦν
δὲ πολὺ σπουδαιότερον·" [f] σπέρματα αὐτοῖς προαποτιθέμενος
τῆς πρὸς Κορινθίους ἀγάπης. Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐπέδειξεν
αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, παρακαλεῖ [g] καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν, λέγων·
[9] "Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός."
Τί ἐστιν, "εἴτε ὑπὲρ Τίτου;" Εἰ δεῖ [h] τι εἰπεῖν, φησὶ, ταῦτα
ἔχω λέγειν, ὅτι κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός. Ἢ
B γὰρ τοῦτό φησιν, [i] ἢ ὅτι ὑπὲρ Τίτου εἴ τι ποιήσετε, οὐκ εἰς
τὸν τυχόντα [k] ποιήσετε· κοινωνὸς γὰρ ἐμός ἐστι. Καὶ δοκῶν
ἐγκωμιάζειν τοῦτον, ἐκείνους ἐπαίρει, δεικνὺς οὕτω περὶ αὐτὸν
διακειμένους, ὡς ἀρκεῖν εἰς τιμῆς ὑπόθεσιν [l] τοῖς παρ' αὐτοῖς τὸ
κοινωνὸν αὐτοῦ [m] τινα φαίνεσθαι. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη
τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐπήγαγε λέγων, "εἰς ὑμᾶς συνεργός."
Οὐχ ἁπλῶς συνεργὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρὸς [n] ὑμᾶς, ἐν τῇ προκοπῇ
τῇ [o] ὑμετέρᾳ, ἐν τῇ ἐπιδόσει, ἐν τῇ φιλίᾳ, ἐν τῇ σπουδῇ τῇ περὶ
C [p] ὑμᾶς· ὅπερ μάλιστα οἰκειῶσαι αὐτοῖς αὐτὸν ἠδύνατο. "Εἴτε
ἀδελφοὶ ἡμῶν." Εἴτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων, φησὶν, ἀκοῦσαί τι βού-
λεσθε, καὶ οὗτοι [q] μέγιστα ἔχουσι δικαιώματα συστάσεως
τῆς πρὸς ὑμᾶς. Καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ, φησὶν, "ἀδελφοὶ ἡμῶν,
[r] καὶ ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν·" τουτέστιν, ὑπὸ ἐκκλησιῶν πεμ-
φθέντες. Εἶτα τὸ μεῖζον ἁπάντων, "Δόξα Χριστοῦ." Εἰς
ἐκεῖνον γὰρ ἀναφέρεται, ἅπερ ἂν εἰς τούτους γένηται. [s] Εἴτε
οὖν ὡς ἀδελφοὺς βούλεσθε δέξασθαι, εἴτε ὡς ἀποστόλους τῶν
ἐκκλησιῶν, εἴτε ὡς εἰς δόξαν Χριστοῦ ποιοῦντες, πολλὰς ἔχετε
D ἀφορμὰς τῆς περὶ αὐτοὺς εὐνοίας. Ὑπὲρ μὲν γὰρ Τίτου ἔχω
λέγειν, ὅτι καὶ ἐμὸς κοινωνὸς, καὶ ὑμῶν ἐραστής· ὑπὲρ δὲ τού-
των, ὅτι ἀδελφοὶ, ὅτι ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, ὅτι δόξα Χριστοῦ.

9 v. 23.

[c] τοῦτο A.F. [d] καὶ abest ab Edd. Habent A.B.F. [e] καὶ ὃ] πῶς ὁ D. Statim τούτου pro Τίτου A.D. [f] σπέρμα F. [g] καὶ om. F. Mox εἴτε ὑπὲρ Τίτου—τί ἐστιν om. D. [h] τι εἰπεῖν] εἰπεῖν τι A.F. Post φησὶν addit ὑπὲρ Τίτου B. receptum a Sav. Ben. [i] ἢ ὅτι——οὐκ] Sic D. ἢ ὅτι ὑ. T. τι ποιήσετε, ὅτι οὐκ A. Veron. ἢ ὅτι εἰ ὑ. T. ποιήσετε, οὐκ F. ἢ εἴ τι ὑ. T. ποιήσετε, ὅτι οὐκ Sav. Ben. Ita etiam B. sed ὅτι erasum. [k] ποιήσετε] τι ποιήσετε A. [l] τοῖς] Sic A.B.D. τῆς F. Neutrum agnoscunt Edd. [m] τινα] τι A. τινα om. D. Veron. [n] ὑμᾶς] + τουτέστιν D. [o] ὑμετέρᾳ A.B.F. ἡμετέρᾳ Edd. ante Ben. [p] ὑμᾶς] + τοῦτο εἰπὼν D. [q] μέγιστα] μάλιστα D. [r] καὶ om. A. Mosq. 9. [s] εἴτε] εἴπερ D.

Ὁρᾷς ὅτι κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι τῶν ἀγνώστων ἦσαν αὐτοῖς; [t]Ἦ γὰρ ἂν αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τούτων ἐκόσμησεν, ἀφ' ὧν καὶ Τίτον, λέγω δὴ τῆς περὶ αὐτοὺς ἀγάπης. Ἀλλ' ἐπειδὴ [v] οὐδέπω γνώριμοι ἦσαν, ὡς ἀδελφοὺς δέξασθε, φησὶν, ὡς ἀποστόλους τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς εἰς δόξαν Χριστοῦ ποιοῦντες. Διὸ ἐπάγει· [10] "Τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε, εἰς πρόσωπον τῶν E
ἐκκλησιῶν." Νῦν δείξατε, φησὶ, πῶς μὲν ἡμᾶς ἀγαπᾶτε, πῶς δὲ ἡμεῖς οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῇ καυχώμεθα ἐν ὑμῖν· [w] δείξετε δὲ τοῦτο, ἐὰν εἰς αὐτοὺς ἀγάπην ἐνδείξησθε. Εἶτα καὶ φρικωδέστερον ποιεῖ τὸν λόγον λέγων, "εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν." [x] Εἰς δόξαν, φησὶ, τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς τιμήν. Ἂν γὰρ τούτους τιμήσητε, τὰς ἀποστειλάσας ἐκκλησίας [y] ἐτιμήσατε. Οὐ γὰρ εἰς αὐτοὺς διαβαίνει μόνον ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκπέμψαντας, οἳ ἐχειροτόνησαν αὐτοὺς, καὶ πρὸ ἐκείνων, εἰς τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν. Ὅταν γὰρ τοὺς ἐκείνῳ διακονουμένους 568
τιμήσωμεν, [z] εἰς αὐτὸν διαβαίνει τὰ τῆς εὐφημίας, εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐκκλησιῶν. Οὐ μικρὸν [a] δὲ καὶ τοῦτο· καὶ γὰρ μεγάλη ἡ δύναμις τῆς συνόδου.

[b] Ἡ γοῦν τῶν ἐκκλησιῶν εὐχὴ τὸν Πέτρον ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἔλυσε, τοῦ Παύλου τὸ στόμα ἠνέῳξεν· [c] ἡ τούτων ψῆφος οὐχ ὡς ἔτυχε [d] καὶ τοὺς ἐπὶ τὰς πνευματικὰς ἀρχὰς ἐρχομένους
(647) κατακοσμεῖ. Διά τοι τοῦτο καὶ ὁ μέλλων χειροτονεῖν [e] καὶ τὰς ἐκείνων εὐχὰς καλεῖ τότε, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ B
ἐπιβοῶσιν ἅπερ ἴσασιν οἱ [f] μεμυημένοι· οὐ γὰρ δὴ θέμις ἐπὶ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτειν ἅπαντα. Ἔστι δὲ ὅπου οὐδὲ διέστηκεν ὁ ἱερεὺς τοῦ ἀρχομένου· οἷον, ὅταν ἀπολαύειν δέῃ τῶν φρικτῶν μυστηρίων· ὁμοίως γὰρ πάντες ἀξιούμεθα τῶν αὐτῶν· οὐ καθάπερ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς, τὰ μὲν ὁ ἱερεὺς ἤσθιε, τὰ δὲ ὁ ἀρχόμενος, καὶ θέμις οὐκ ἦν τῷ λαῷ μετέχειν ὧν μετεῖχεν ὁ ἱερεύς. Ἀλλ' οὐ νῦν· ἀλλὰ πᾶσιν ἓν σῶμα πρόκειται, καὶ [g] ποτήριον ἕν. Καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς δὲ πολὺ τὸν λαὸν ἴδοι τις ἂν συνεισφέροντα. Καὶ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἐνεργουμένων, ὑπὲρ τῶν C
ἐν μετανοίᾳ, κοιναὶ καὶ παρὰ τοῦ ἱερέως καὶ παρ' αὐτῶν γί-

10 v. 24.

[t] ἦ] ἢ F. [v] οὐδέποτε A. [w] δείξετε δὲ] δείξατε A.F. [x] εἰς δ. φησὶ] τουτέστιν εἰς δ. D. [y] τιμήσετε D. [z] εἰς αὐτοὺς διαβαίνῃ τὰ τῆς ἐκκλησίας vitiose F. [a] δὲ om. D. De sequentibus vid. Annot. [b] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἀναγκαίου τῆς εὐχῆς, καὶ τοῦ μὴ διασχίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων. Veron. [c] ἡ τούτων ψῆφος om. C.D. [d] καὶ] αὕτη καὶ C.D. [e] καὶ τὰς——ἐπιβοῶσιν] τὰς τῆς ἐκκλησίας εὐχὰς (εὐχὰς om. D.) πρότερον καλεῖ, καὶ τότε καὶ αὐτὸς ἐπιψηφίζεται καὶ ἐπιβοᾷ (βοᾷ D.) C.D. [f] μεμνημένοι mendose D. [g] τὸ ποτήριον F.

νονται [h]αἱ εὐχαί· καὶ πάντες μίαν λέγουσιν εὐχὴν, εὐχὴν τὴν ἐλέου γέμουσαν. Πάλιν ἐπειδὰν εἴρξωμεν τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς οὐ δυναμένους [i]τῆς ἱερᾶς μετασχεῖν τραπέζης, [k]ἑτέραν δεῖ γενέσθαι εὐχὴν, καὶ πάντες ὁμοίως ἐπ' ἐδάφους κείμεθα, καὶ πάντες ὁμοίως ἀνιστάμεθα. [l]Ὅταν εἰρήνης πάλιν μεταλαμβάνειν καὶ μεταδιδόναι δέῃ, πάντες ὁμοίως ἀσπαζό-
D μεθα. Ἐπ' αὐτῶν πάλιν τῶν φρικωδεστάτων μυστηρίων ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς τῷ λαῷ, ἐπεύχεται καὶ ὁ λαὸς τῷ ἱερεῖ· τὸ γὰρ, "Μετὰ τοῦ πνεύματός σου," οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τοῦτο. Τὰ τῆς εὐχαριστίας πάλιν κοινά· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος εὐχαριστεῖ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἅπας. Πρότερον γὰρ αὐτῶν λαβὼν φωνὴν, εἶτα συντιθεμένων [m]ὅτι ἀξίως καὶ δικαίως τοῦτο γίνεται, τότε ἄρχεται τῆς εὐχαριστίας. Καὶ τί θαυμάζεις, εἴ που μετὰ [n]τοῦ ἱερέως ὁ λαὸς φθέγγεται, ὅπου γε καὶ [o]μετ' αὐτῶν τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν [p]ἄνω δυνάμεων, κοινῇ τοὺς ἱεροὺς
E ἐκείνους ὕμνους ἀναπέμπει; Ταῦτα δέ μοι [q]πάντα εἴρηται, ἵνα ἕκαστος καὶ τῶν ἀρχομένων νήφῃ, ἵνα μάθωμεν ὅτι σῶμά ἐσμεν ἅπαντες ἓν, τοσαύτην ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους διαφορὰν, [r]ὅσην μέλη πρὸς μέλη, [s]καὶ μὴ τὸ πᾶν ἐπὶ τοὺς ἱερέας ῥίπτωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ, ὥσπερ κοινοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης οὕτω φροντίζωμεν. [t]Τοῦτο γὰρ καὶ ἡμῖν ἀσφάλειαν πλείονα, καὶ ὑμῖν ἐπίδοσιν μείζονα κατασκευάζει πρὸς ἀρετήν. Ἄκουσον γοῦν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, πῶς [v]πολλαχοῦ τοὺς ἀρχομένους κοινωνοὺς τῆς γνώμης ἐλάμβανον. [w]Καὶ γὰρ ὅτε τοὺς ἑπτὰ ἐχειροτόνουν, τῷ δήμῳ πρότερον ἐκοινώσαντο· καὶ ὅτε τὸν
569 Ματθίαν ὁ [x]Πέτρος, τοῖς παροῦσιν ἅπασι [y]τότε, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξίν. Οὐ γὰρ ἀρχόντων τῦφος [z]ἔστιν ἐνταῦθα, οὐδὲ ἀρχομένων δουλοπρέπεια, ἀλλὰ ἀρχὴ πνευματικὴ, [a]τούτῳ μάλιστα πλεονεκτοῦσα, τῷ τὸ πλέον τῶν πόνων [b]καὶ τῆς ὑπὲρ ὑμῶν ἀναδέχεσθαι φροντίδος, οὐ τῷ τιμὰς πλείους ἐπιζητεῖν. Καὶ γὰρ ὡς μίαν οἰκίαν δεῖ τὴν ἐκκλησίαν οἰκεῖν, ὡς σῶμα ἓν, οὕτω διακεῖσθαι πάντας· ὥσπερ οὖν καὶ βάπτισμα ἕν ἐστι, καὶ τράπεζα μία, καὶ πηγὴ μία, καὶ κτίσις μία, [c]καὶ πατὴρ εἷς.

[h] *αἱ* om A.F. Mox alterum *εὐχὴν* om. D. [i] *μετασχεῖν τῆς ἱερᾶς τρ.* inverso ord. B.C.D. [k] *ἑτέραν δ. γ. εὐχὴν*] *ἑτέρα γίνεται εὐχὴ* C.D. [l] *πάλιν ὅταν εἰρήνης* hoc ordine C.D. [m] *ὅτι* om. D. [n] *τοῦ* om. B. [o] *μετ' αὐτῶν*] *μετὰ* F. [p] *ἄνω*] *ἄλλων* D. [q] *πάντα*] + *ἐκεῖνα* Edd. reclamantibus libris. [r] *ὅσην*] *ὡς καὶ* A. [s] *καὶ*] *ἵνα* C.D. [t] Vid. Annot. [v] *πολλαχοῦ* A.B.D.F. et Interpp. Edebatur *ἀλλαχοῦ*. [w] *καὶ γὰρ ὅτε*] *ὅτε γὰρ* C.D. [x] *Πέτρος*] + *εἰς τὸν χορὸν τὸν ἅγιον καθίστη τῶν ἀποστόλων* C.D. [y] *τότε*] + *ἐκοινοῦτο τὸ πρᾶγμα* C.D. [z] *ἔστιν ἐντ.*] Sic A.C.D.F. *ἐστι τὰ ἐντ.* Edd. [a] *τοῦτο* et mox *τὸ* bis A. [b] *καὶ τῆς ὑπὲρ ὑμῶν*] Sic B.C.D.F. *ὑπὲρ τῆς ὑμῶν* (om. *καὶ*) Edd. *ὑπὲρ ὑμῶν* (om. *καὶ τῆς*) A. [c] *καὶ*] *οὕτω καὶ* C.

Τί τοίνυν διῃρήμεθα, τοσούτων [d]συναγόντων ἡμᾶς; τί διε-
σπάσμεθα; [e]Ἀναγκαζόμεθα γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ ὀδύρασθαι, B
ἃ πολλάκις ἐθρήνησα. Πένθους ἄξια τὰ παρόντα· οὕτω
σφόδρα [f]ἀπ' ἀλλήλων ἐσμὲν ἀπερρηγμένοι, δέον ἑνὸς σώματος
μιμεῖσθαι συνάφειαν. [g]Οὕτω γὰρ καὶ παρὰ τοῦ ἐλάττονος
ὁ μείζων κερδᾶναι [h]δυνήσεται. Εἰ γὰρ Μωϋσῆς παρὰ τοῦ
κηδεστοῦ τι τῶν συμφερόντων ἔμαθεν ὅπερ αὐτὸς οὐ [i]συνεῖδε,
πολλῷ μᾶλλον ἐν ἐκκλησίᾳ τοῦτο ἂν γένοιτο. Καὶ τί δήποτε,
ὃ συνεῖδεν ὁ ἄπιστος, οὐ συνεῖδεν ὁ πνευματικός; Ἵνα μάθωσιν
ἅπαντες οἱ τότε, ὅτι ἄνθρωπος [k]ἦν, κἂν θάλατταν σχίζῃ, κἂν
πέτραν ῥηγνύῃ, τῆς τοῦ θεοῦ ῥοπῆς δεῖται· καὶ ὅτι ἐκεῖνα οὐκ ἀν- C
θρωπίνης φύσεως ἦν, ἀλλὰ θεοῦ δυνάμεως. Καὶ νῦν, εἰ οὐ λέγει
τὰ [l]δέοντα ὁ δεῖνα, ἕτερος ἀναστὰς εἰπάτω· κἂν ἐλάττων ᾖ,
[m]λέγῃ δέ τι τῶν [n]συντελούντων, κύρωσον τὴν γνώμην· κἂν
τῶν σφόδρα εὐτελεστάτων ᾖ, μὴ ἀτιμάσῃς. Οὐδεὶς γὰρ τού-
των ἀφέστηκε τοῦ [o]πλησίον, ὅσον ὁ κηδεστὴς τοῦ Μωϋσέως·
ἀλλ' οὐκ ἀπηξίωσεν ἀκοῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἐδέξατο τὴν γνώμην,
καὶ ἐπείσθη, καὶ ἀνάγραπτον ἐποίησε, καὶ οὐκ ᾐσχύνθη ταῦτα
ἱστορίᾳ παραδοῦναι, τὸν τῶν πολλῶν τῦφον καθαιρῶν. Διὸ
καὶ [p]ὡς ἐν στήλῃ τῷ βίῳ ταῦτα γράψας κατέλιπεν· ᾔδει γὰρ D
πολλοῖς χρήσιμον ἐσομένην τὴν ἱστορίαν. Μὴ δὴ παρορῶμεν
(648) τοὺς τὰ δέοντα συμβουλεύοντας, κἂν τῶν ἀρχομένων τις ᾖ, κἂν
τῶν εὐτελῶν· μηδὲ ἅπερ ἂν ἡμεῖς [q]εἰσηγησώμεθα, ταῦτα
πάντως κρατεῖν ἀξιῶμεν· ἀλλ' ἅπερ ἂν συμφέροντα φανῇ,
ταῦτα παρὰ πάντων κυρούσθω. Πολλοὶ γὰρ τῶν [r]ἀμβλυωτ-
τόντων πολλὰ συνεῖδον μᾶλλον ὑπὲρ τοὺς ὀξὺ βλέποντας, διὰ
τὸ σπουδάζειν καὶ [s]συντετάσθαι. Μηδὲ λέγε, τί με καλεῖς εἰς
συμβουλὴν, εἰ μὴ ἀκούεις ὃ λέγω; Οὐκ ἔστι συμβούλου ταυτὶ
τὰ [t]ἐγκλήματα, ἀλλὰ τυράννου. Ὁ γὰρ σύμβουλος, εἰπεῖν τὰ E
παρ' αὐτοῦ κύριός ἐστι μόνον· ἂν δὲ καὶ ἕτερον λυσιτελέστερον
[v]φανῇ, ὁ δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ πράττειν ἐθέλῃ, οὐκέτι σύμβουλός

[d] συναγόντων B.C. συναγαγόντων vulgo. [e] ἀναγκάζομαι C.D. Mox ὀδύρεσθαι A.C. [f] ἐσμὲν ἀπ' ἀλλήλων inverso ord. C.D. [g] οὕτω γὰρ] οὕτως ἂν C.D. [h] δυνήσεται] + καὶ μή σε ξενίσῃ τὸ εἰρημένον C.D. [i] σύνοιδε A.C. et infra bis C. Statim ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Edd. τῇ om. A.B.C. [k] ἦν] ἐστι καὶ ὅτι C.D. [l] δέοντα] Sic omnes Codd. cum marg. Sav. συμφέροντα Edd. [m] λέγει A.B. [n] συντελούντων est in omnibus nostris et marg. Sav. Edebatur συμφερόντων. [o] πλησίον] + τοσοῦτον C.D. [p] ὡς om. A. [q] Sic A.C.D.F. Edebatur εἰσηγησόμεθα. [r] ἀμβλυωπούντων C. [s] συμπέτασθαι A.F. Veron. συμπέτεσθαι (et om. καὶ) C.D. [t] ἐγκλήματα] ῥήματα A.F. [v] φανῇ, ὁ δὲ τὰ] φανῇ τῶν τὰ A. φανέντι τὰ D. φανῇεν (sic) τὰ F. φανῇ——ἐθέλῃ] φανῇ τῶν παρ' αὐτοῦ, καὶ πράττειν οὐ θέλῃ Veron. In C. locus sic habetur: ἂν δὲ καὶ ἑτέρου λυσιτελεστέρου φανέντος, αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ πρ. ἐθέλῃ.

ἐστιν, ἀλλὰ τύραννος, ὥσπερ ἔφην. Μὴ δὴ οὕτω ποιῶμεν,
ἀλλὰ τύφου παντὸς καὶ ἀπονοίας ἀπαλλάξαντες τὴν ψυχὴν,
σκοπῶμεν οὐχ ὅπως μόνον τὰ ἡμέτερα σταίη, ἀλλ' ὅπως ἡ
συμφέρουσα γνώμη κρατήσειε, κἂν μὴ παρ' ἡμῶν εἰσφέρηται.
Οὐδὲ γὰρ [w] μικρὸν κερδανοῦμεν, κἂν μὴ τὰ δέοντα εὕρωμεν,
αὐτοὶ τὰ παρ' ἑτέρων φανέντα δεχόμενοι, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ
πολὺν ληψόμεθα τὸν μισθὸν, καὶ δόξης δὲ οὕτω μάλιστα
ἀπολαύσομεν. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν,
σοφός· οὕτως ἡμεῖς καταδεξάμενοι, καὶ αὐτοὶ συνέσεως καὶ
εὐγνωμοσύνης [x] καρπωσόμεθα ἔπαινον. Οὕτω καὶ [y] οἰκίαι καὶ
πόλεις, οὕτω καὶ ἐκκλησία οἰκονομουμένη, μείζονα λήψεται
προσθήκην· οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸν παρόντα βίον ἄριστα οἰκονομή-
B σαντες, τῶν μελλόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· [z] ὧν γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

[1] Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περιττόν μοί
ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν.

ΤΟΣΑΥΤΑ περὶ αὐτῆς εἰπὼν, ἐνταῦθά φησι, "Περιττόν
μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν." Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶν αὐτοῦ
C τὸ [a] συνετὸν, ὅτι τοσαῦτα εἰπὼν, λέγει, "Περιττόν μοί ἐστι
τὸ γράφειν ὑμῖν," ἀλλ' ὅτι [b] καὶ πάλιν λέγει περὶ αὐτῆς.
[c] Ταῦτα μὲν γὰρ ἃ μικρὸν ἔμπροσθεν εἴρηκε, περὶ τῶν [d] τὰ
χρήματα ὑποδεξαμένων εἶπεν, ὥστε τιμῆς ἀπολαῦσαι πολλῆς·
τὰ δὲ πρὸ ἐκείνων, ἃ περὶ Μακεδόνων διελέγετο, ὅτι "Ἡ κατὰ
βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς
ἁπλότητος αὐτῶν," καὶ τὰ ἄλλα πάντα, περὶ φιλανθρωπίας
καὶ ἐλεημοσύνης. Ἀλλ' ὅμως, καὶ ἔμπροσθεν τοσαῦτα εἰπὼν,
καὶ πάλιν μέλλων ἐρεῖν, "Περιττόν μοί ἐστι, φησὶ, τὸ
γράφειν ὑμῖν." Ποιεῖ δὲ τοῦτο, [e] ὥστε μᾶλλον αὐτοὺς ἐπι-

[1] Cap. IX. v. 1.

[w] μικρὸν] + οὐ D. Mox εὕρωμεν omnes pro soloeco εὕροιμεν. [x] καρπωσόμεθα] καρδίας κτησώμεθα A. [y] οἰκία C.F. et corr. A. Statim πόλις C.F. [z] ὧν——ἐπιτυχεῖν om. A. Hom. XIX. [a] συνετὸν] + ἰδεῖν D. [b] καὶ] + μετὰ τὸ οὕτως λέγειν D. [c] ταῦτα] ἐκεῖνα D. Mox εἰρήκαμεν B. Sav. marg. [d] τὰ om. A.F. et a pr. m. B. Statim εἴρηκεν pro εἶπεν A.F. In D. legitur: περὶ τῶν τὰ χρ. ἐχόντων ὑποδεξαμένων εἰπεῖν. [e] ὥστε μᾶλλον] ὡς μέλλων Veron.

σπάσασθαι. Αἰσχύνεται γὰρ ἄνθρωπος δόξαν τοιαύτην ἔχων,
ὡς μηδὲ δεῖσθαι συμβουλῆς, ἐλάττων φανῆναι τῆς ὑπολήψεως, D
καὶ ὑστερεῖσθαι. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς κατηγορίας ποιεῖ πολλάκις,
κατὰ [f]παράλειψιν λέγων· [g]καὶ γὰρ μεγάλην ἔχει τὴν ἰσχύν.
Ὁ γὰρ δικαστὴς ὁρῶν τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ κατηγόρου, οὐδὲ
ὑποπτεύει λοιπόν. Λογίζεται γὰρ, ὅτι ὁ πολλὰ ἐξὸν εἰπεῖν
οὐκ εἰπὼν, πῶς [h]ἂν τὰ οὐκ ὄντα πλάσειε; Καὶ δίδωσι καὶ
μεῖζον ὑποπτεύειν, ἢ εἰπεῖν, καὶ ἤθους χρηστοῦ ὑπόνοιαν περι-
τίθησιν ἑαυτῷ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς συμβουλῆς καὶ ἐπὶ τῶν
ἐγκωμίων ποιεῖ. Εἰπὼν [i]γὰρ, "περιττόν ἐστι τὸ γράφειν,"
ὅρα πῶς συμβουλεύει. [2] "Οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν E
ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσι." Μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ αὐτὸν
εἰδέναι· πολλῷ δὲ πλέον καὶ [k]τὸ εἰς ἑτέρους ἐξενεγκεῖν· μείζονα
γὰρ ἔχει τὴν ἰσχύν· οὐ γὰρ ἂν ἠθέλησαν ἐπὶ τοσοῦτον καται-
σχυνθῆναι. Εἶδες σύνεσιν προαιρέσεως; [l]Προέτρεψεν ἀπὸ ἄλ-
λων, τῶν Μακεδόνων· "Γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, φησὶ, τὴν χάριν τοῦ
θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας." [m]Προ-
έτρεψεν ἀπ' αὐτῶν· "Οἵτινες γὰρ, φησὶν, οὐ μόνον τὸ ποιῆ-
σαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀποπέρυσι." Προ- 571
έτρεψεν [n]ἀπὸ τοῦ κυρίου· "Γινώσκετε γὰρ, φησὶ, τὴν χάριν
τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε, πλούσιος ὤν."
Πάλιν ἐπὶ τὸ ἰσχυρὸν κεφάλαιον καταφεύγει, τὸ ἀφ' ἑτέρων.
(649) Ζηλότυπον γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Καὶ ἔδει μὲν τὸ τοῦ
κυρίου ὑπόδειγμα μᾶλλον αὐτοὺς ἐφελκύσασθαι, καὶ μετ' ἐκεῖνο,
τὸ τῆς ἀντιδόσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀσθενέστεροι ἦσαν, [o]τοῦτο
μᾶλλον ἐφέλκεται. Οὐδὲν γὰρ τοσοῦτον, ὅσον [p]ζῆλος ποιεῖ.
Σκόπει δὲ πῶς αὐτὸ [q]καὶ καινοτέρως εἰσάγει. Οὐ γὰρ εἶπε,
τούσδε μιμήσασθε· ἀλλὰ τί; "Ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε B
τοὺς πλείονας." Τί λέγεις; Πρὸ μικροῦ ἔλεγες, ὅτι [r]αὐτε-
πάγγελτοι, μετὰ πολλῆς τῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν· πῶς
οὖν ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος; Ναὶ, φησίν· οὐ συνεβουλεύσαμεν, [s]οὐ

[2] v. 2.

[f] παρέλληψιν A. [g] καὶ γὰρ——περιτίθησιν ἑαυτῷ.] καὶ γὰρ τοῦτο μεγάλην ἔ. τ. ἰ. ἐν τοῖς δικαστηρίοις. δίδωσι γὰρ ὑποπτεύειν μείζονα ἔχειν ἢ εἰπεῖν, καὶ ἤθ. χ. ὑ. περιτίθησι τῷ οὕτως ἀπολογουμένῳ. πῶς; ὁρῶν γὰρ ὁ δικ. τ. μ. τ. κ. οὐδὲ ὑ. λοιπὸν, λογιζόμενος ὅτι——πλάσειε. D. [h] ἂν om. B. [i] γὰρ] δὲ D. [k] τὸ om. A. [l] προέτρεψεν hic supra scriptum habet B. in ceteris omnino abest. Habent, sed post Μακεδόνων Edd. In D. locus sic legitur : εἶδες σύνεσιν ἀποστολικήν; εἶδες πῶς εἰς προαίρεσιν ἀλείφει αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Μακεδόνων. γνωρίζω γάρ. [m] προέτρεψεν ἀπ' αὐτῶν] ἀπὸ τούτων λέγων προέτρεψε καὶ Μακεδόνας· οὐ μόνον δὲ ἀπ' αὐτῶν προτρέπει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν, καυχῶμαι Μακεδόσι λέγων, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀποπέρυσι. εἶτα προτρέψας Κορινθίους ἐκ τούτων D. [n] ἀπὸ] καὶ ἀπὸ D. [o] τοῦτο A.D.F. τούτῳ vulgo. [p] ὁ ζῆλος Edd. [q] καὶ om. B. [r] αὐθαίρετοι D. [s] οὐ παρεκ. om. F.

παρεκαλέσαμεν, ἀλλ' ἐπῃνέσαμεν μόνον ὑμᾶς, ἐκαυχησάμεθα μόνον, καὶ τοῦτο ἤρκεσεν αὐτοῖς εἰς προτροπήν. Εἶδες πῶς δι' ἀλλήλων αὐτοὺς διεγείρει, [t]τούτους μὲν δι' ἐκείνων, ἐκείνους δὲ διὰ τούτων, καὶ τῷ ζήλῳ καὶ ἐγκώμιον ἀνέμιξε μέγιστον; Εἶτα ἵνα μὴ αὐτοὺς [v]ἐπαίρῃ, κεκολασμένως μεθοδεύει, λέγων· "Ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας." Ἐννόησον τοίνυν ὅσον
C ἐστὶν [w]ἑτέροις γενομένους αἰτίους τῆς φιλοτιμίας ταύτης, αὐτοὺς ὑστερεῖσθαι κατὰ τὴν εἰσφορὰν ταύτην. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπε, μιμήσασθε ἐκείνους· οὐ γὰρ τοσοῦτον εἶχε τὸν ζῆλον· ἀλλὰ πῶς; Ἐκεῖνοι ὑμᾶς ἐμιμήσαντο· [x]μὴ δὴ φανῆτε τῶν μαθητῶν ἐλάττους οἱ διδάσκαλοι. Καὶ ὅρα πῶς διεγείρων αὐτοὺς καὶ ἀνάπτων μειζόνως, ὑποκρίνεται μετ' αὐτῶν ἑστάναι, καθάπερ ἐν φιλονεικίᾳ τινὶ καὶ ἁμίλλῃ τὸ μέρος αὐτῶν ἐπιλεγόμενος. Καθάπερ γὰρ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι "Αὐθαίρετοι μετὰ πολλῆς παρακλήσεως προσῆλθον ἡμῖν, εἰς τὸ παρακα-
D λέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως [y]ἐπιτελέσῃ τὴν χάριν ταύτην·" οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι [3] "Διὰ τοῦτο ἔπεμψα τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ καύχημα ἡμῶν." Εἶδες αὐτὸν ἀγωνιῶντα καὶ τρέμοντα, [z]ἵνα μὴ δόξῃ προτροπῆς ἕνεκεν εἰρηκέναι μόνον ἃ εἶπεν, ἀλλὰ [a]τῷ οὕτως ἔχειν, φησὶν, ἔπεμψα τοὺς ἀδελφούς· τοσαύτην ὑπὲρ ὑμῶν ποιοῦμαι σπουδὴν, "ἵνα μὴ κενωθῇ τὸ καύχημα ἡμῶν." Καὶ δοκεῖ [b]τοῦ μέρους ἑαυτὸν ποιεῖν τῶν Κορινθίων διὰ πάντων, καίτοι πάντων ὁμοίως κηδόμενος. [d]Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· πάνυ σεμνύ-
E νομαι ἐφ' ὑμῖν, καλλωπίζομαι παρὰ πᾶσιν, ἐκαυχησάμην καὶ παρ' ἐκείνοις· ὥστε, ἂν ὑστερήσητε, κοινὰ τὰ τῆς αἰσχύνης. Καὶ τοῦτο δὲ μεμετρημένως· προσέθηκε γὰρ, "Ἐν τούτῳ τῷ [c]μέρει" οὐ πανταχοῦ· "ἵνα, καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε." Οὐδὲ γὰρ εἶπον, ὅτι μέλλουσιν, ἀλλ' ὅτι [d]πάντα ηὐτρέπισται, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἐνδεῖ λοιπόν. Τοῦτο οὖν βούλομαι διὰ τῶν ἔργων δειχθῆναι, φησίν. Εἶτα καὶ αὔξει τὴν ἀγωνίαν, λέγων· [4] "Μή πως, ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες,
572 καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν, ὑμεῖς, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως." Μείζων ἡ ἐντροπὴ, ὅταν πολλοὺς ἐπιστήσῃ τοὺς θεατὰς, [e]αὐτοὺς τοὺς ἀκηκοότας. Καὶ οὐκ εἶπε,

[3] v. 3. [4] v. 4.

[t] τούτους] τοὺς D. [v] ἐπάρῃ B.F. [w] ἑτέροις ex mera conjectura Savilii primus edidit Montef. Edebatur ἑτέρους, quod etiam in nostris omnibus legitur. [x] μὴ δὴ B. μὴ δὴ οὖν D. μηδὲ vulgo. [y] ἐπιτελέσῃ B.D.F. ἐπιτελέσετε A. ἐπιτελέσηται Edd. [z] ἵνα]+γὰρ D. [a] τῷ Edd. τὸ Codd. [b] τοῦ ἐκ μέρους A. [c] μέρει]+δηλῶν ὅτι D. [d] πάντα om. B. [e] αὐτοὺς] ὅτε αὐτοὺς D.

φέρω γὰρ Μακεδόνας μετ' ἐμοῦ, ἔρχονται [f] γὰρ Μακεδόνες μετ'
ἐμοῦ, ἵνα μὴ δόξῃ [g] ἐπίτηδες αὐτὸ ποιεῖν· ἀλλὰ πῶς; "Μή
πως, ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες." Συμβαίνει γὰρ [h] τοῦτο,
φησὶ, γενέσθαι, τῶν ἐγχωρούντων ἐστίν. Οὕτω [i] γὰρ καὶ
ἀνύποπτον ἐποίει τὸν λόγον· εἰ δὲ ἐκείνως εἶπε, καὶ [k] φιλονει-
κοτέρους ἐποίησεν ἄν. Ὅρα πῶς οὐκ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν B
[l] μόνον αὐτοὺς ἐνάγει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων. Εἰ γὰρ
καὶ ἐμὲ οὐδὲν μέγα τίθεσθε, φησὶ, θαρρεῖτε δὲ ὡς συγγι-
νώσκοντι, ἀλλ' ἐννοεῖτε Μακεδόνας, "μή πως, ἐὰν ἔλθωσι καὶ
εὕρωσιν ὑμᾶς·" καὶ οὐκ εἶπε, μὴ βουλομένους, ἀλλὰ, "ἀπαρα-
σκευάστους," μηδέπω τὸ πᾶν πεπληρωκότας. Εἰ δὲ τοῦτο
αἰσχύνῃ, τὸ μὴ ταχέως ἐνεγκεῖν· τὸ μηδὲ ὅλως εἰσενεγκεῖν,
ἢ ἔλαττον τοῦ δέοντος, ἐννόησον ἡλίκον. Εἶτα πράως τὸ ἐξ
αὐτοῦ συμβησόμενον, καὶ πληκτικῶς τίθησιν, οὕτως εἰπών· C
"Καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν, ὑμεῖς." Καὶ κολάζει
πάλιν λέγων· "Ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως·" οὐ
ῥᾳθυμοτέρους ποιῶν, ἀλλὰ δεικνὺς, ὅτι τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις
εὐδοκιμοῦντας, καὶ ἐν ταύτῃ πολλὴν ἔχειν δεῖ τὴν παρρησίαν.
(650) [5] "Ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην προπέμψαι τοὺς ἀδελφοὺς,
ἵνα προκαταρτίσωσι ταύτην τὴν εὐλογίαν ὑμῶν ἑτοίμην εἶναι
οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν." Πάλιν αὐτὸ
ἀνέλαβεν ἑτέρως· καὶ ἵνα μὴ δόξῃ ἁπλῶς ταῦτα λέγειν, καὶ
τὴν αἰτίαν τῆς ὁδοῦ οὐκ ἄλλην εἶναί φησιν, ἀλλ' ὥστε μὴ D
καταισχυνθῆναι αὐτούς. Ὁρᾷς ὅτι τὸ, "Περιττόν μοί ἐστι
τὸ γράφειν ὑμῖν," ἀρχὴ συμβουλῆς ἦν; Ὁρᾷς [m] γοῦν ὅσα
περὶ ταύτης διαλέγεται τῆς διακονίας. Μετὰ δὲ τούτου
κἀκεῖνο ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ἵνα μὴ δόξῃ ἐναντιολογεῖσθαι εἰπὼν,
"περιττὸν," καὶ περὶ [n] αὐτοῦ διαλεγόμενος, πρὸς [o] τὸ περὶ
τάχους διαλέγεσθαι καὶ δαψιλείας καὶ προθυμίας [p] μετέβη, διὰ
τούτων κἀκεῖνο [q] κατασκευάζων. Τὰ γὰρ τρία ταῦτα ἀπαιτεῖ.
Καὶ ἐκίνησε μὲν ταυτὶ τὰ κεφάλαια καὶ ἐν ἀρχῇ· ὅταν γὰρ
λέγῃ, "Ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς [r] χαρᾶς E
αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦ-
τον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν," οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι καὶ πολὺ
εἰσήνεγκαν, καὶ μετὰ χαρᾶς, καὶ μετὰ τάχους, καὶ οὐ μόνον τὸ

[5] v. 5.

[f] γὰρ om. B. [g] ἐξεπίτηδες F. Mox μή πως om. A. [h] τοῦτο φ.] φησὶ τοῦτο B.D. [i] γὰρ om. A.D. Statim ποιεῖ F. [k] φιλον.] + ἑτέρους D. [l] μόνων F. [m] γοῦν om. D. [n] αὐτοῦ] αὐτοὺς A.B.F. Veron. Vet. [o] τὸ A.D.F. Sav. marg. Edebatur τῷ. Statim διαλέξασθαι D. [p] μετέβη deest in Edd. et Codd. praeter D. [q] κατασκευάζων A.D.F. Veron. Cat. κατασκευάζει B. receptum a Sav. et Ben. [r] χάριτος A.

δοῦναι πολὺ ἐλύπησεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἐν πειρασμοῖς εἶναι· ὅπερ τοῦ δοῦναι φορτικώτερον. [s] Καὶ τὸ, "Ἡμῖν ἔδωκαν ἑαυτοὺς," καὶ τοῦτο καὶ τὴν προθυμίαν αὐτῶν δείκνυσι, καὶ τὸ σφόδρα αὐτοὺς πιστεύειν. Πάλιν δὲ καὶ ἐνταῦθα αὐτὰ μεταχειρίζει. Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα ἐναντία ἐστὶ, φιλοτιμία καὶ προθυμία, καὶ
573 ὁ μὲν πολὺ δοὺς πολλάκις ἀθυμεῖ, ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀλγεῖν ἔλαττον δίδωσιν, ὅρα πῶς [t] ἑκατέρων ἐπιμελεῖται, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτῷ συνέσεως. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὀλίγον βέλτιον δοῦναι [v] καὶ μετὰ προαιρέσεως, ἢ πολὺ μετὰ ἀνάγκης· ἐπειδὴ καὶ πολὺ, καὶ μετὰ προαιρέσεως ἠβούλετο αὐτοὺς εἰσενεγκεῖν· ἀλλὰ πῶς; "Ἵνα προκαταρτίσωσι τὴν εὐλογίαν ὑμῶν ἑτοίμην εἶναι ὡς εὐλογίαν, [w] μὴ ὡς πλεονεξίαν." Πρότερον ἀπὸ τοῦ ἡδίστου καὶ κουφοτέρου ἄρχεται, τοῦ μὴ μετὰ ἀνάγκης· εὐλογία γὰρ, φησὶν, [x] ἐστίν. Ὅρα [y] πῶς ἐν τάξει παραινέσεως τὸν
B καρπὸν εὐθέως δείκνυσι βλαστάνοντα, καὶ εὐλογίας πεπληρωμένους τοὺς παρέχοντας. [z] Καὶ τῇ προσηγορίᾳ αὐτοὺς ἐπεσπάσατο· οὐδεὶς γὰρ εὐλογίαν δίδωσι μετὰ λύπης. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλ' ἐπήγαγε· "μὴ ὡς πλεονεξίαν." Μὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι ὡς πλεονεκτοῦντες αὐτὴν λαμβάνομεν, ἀλλ' ὥστε [a] αἴτιοι γενέσθαι ὑμῖν εὐλογίας. Ἡ γὰρ πλεονεξία ἀκόντων ἐστίν· ὥστε ὁ διδοὺς ἐλεημοσύνην ἄκων, πλεονεξίαν δίδωσιν. Εἶτα ἀπὸ τούτου πάλιν ἐπ' ἐκεῖνο μετέβη, τὸ φιλοτίμως διδόναι. 6 "Τοῦτο δὲ λέγω." Τουτέστιν, [b] ὅτι μετὰ
C τούτου κἀκεῖνό φημι. [c] Ποῖον; "Ὅτι ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει." [d] Καὶ οὐκ εἶπε, μικρολόγως, ἀλλ' εὐφημότερον, τὸ τοῦ φειδωλοῦ θεὶς ὄνομα. Καὶ σπόρον τὸ πρᾶγμα ἐκάλεσεν, ἵνα εὐθέως πρὸς τὴν ἀντίδοσιν ἴδῃς, καὶ τὸν ἀμητὸν ἐννοήσας, μάθῃς ὅτι πλείονα λαμβάνεις ἢ δίδως. Διὸ οὐκ εἶπεν, ὁ διδοὺς, ἀλλ', "ὁ σπείρων·" καὶ οὐκ εἶπεν, [e] ὑμεῖς ἐὰν σπείρητε, ἀλλὰ καθολικὸν τὸν λόγον ποιεῖ. Οὐδὲ εἶπε, δαψιλῶς, ἀλλ', "ἐπ' εὐλογίαις·" ὃ πολὺ τούτου μεῖζον ἦν. Καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ πρότερον [f] καταφεύγει τὸ ἡδὺ, λέγων· 7 "Ἕκα-
D στος καθὼς [g] προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ." Μᾶλλον γὰρ ἐξουσίαν τις λαβὼν, ἢ ἀναγκαζόμενος ποιεῖ. Διὸ καὶ τούτῳ ἐνδιατρίβει·

6 v. 6. 7 v. 7.

[s] καὶ τὸ] τὸ δὲ D. Mox καὶ ante τοῦτο om. D. καὶ post τοῦτο om. A.F. [t] ἑκατέρων D. ἑκατέρους Edd. ἑκατέρου conj. Sav. [v] καὶ om. B. [w] μὴ] καὶ μὴ D. [x] ἐστὶν] σὸν ἐστὶν D. [y] πῶς] ὡς F. [z] καὶ τῇ om. D. [a] αἴτιοι γενέσθαι] αἰνίττεσθαι A. [b] ὅτι om. D. [c] ποῖον] τὸ ποῖον A.F. ποῖον om. D. [d] καὶ om. D. [e] ὑμεῖς ἐὰν] ἐὰν ὑμεῖς A.F. [f] Sic omnes. τὸ ἡδὺ καταφεύγει inverso ord. Edd. [g] προῄρηται bis corr. A. et Veron, προῄρηται in priore loco, προείρηται in posteriore F.

εἰπὼν γὰρ, "καθὼς προαιρεῖται," ἐπήγαγε· "Μὴ ἐκ λύπης, [h]μηδὲ ἐξ ἀνάγκης." Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γραφῆς μαρτυρίαν ἐπάγει, λέγων· "Ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός." Εἶδες [i]πῶς συνεχῶς τοῦτο τίθησιν; "Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω," καὶ, "Γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι," καὶ, "Ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν·" καὶ πάλιν, "Μὴ ἐκ λύπης, μηδὲ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός." Ἐνταῦθα οἶμαι [k]τὸ, δαψιλῆ, λέγεσθαι· πλὴν αὐτὸς εἰς τὸ μετὰ προθυμίας E
διδόναι αὐτὸ παρέλαβεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ παράδειγμα Μακεδόνων, καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα ἱκανὰ ἦν ἐργάσασθαι τὴν πολυτέλειαν, οὐ πολλὰ περὶ [l]αὐτῆς φθέγγεται, ἀλλὰ περὶ τοῦ μὴ ἄκοντας διδόναι. Εἰ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἀρετῆς, πᾶν δὲ τὸ ἐξ
(651) ἀνάγκης ὑποτέμνεται τὸν μισθὸν, εἰκότως τοῦτο ἐργάζεται. Καὶ οὐ συμβουλεύει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεύχεται, ὅπερ ἀεὶ ποιεῖ, λέγων· 8 "Δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν [m]χάριν [n]πληρῶσαι εἰς ὑμᾶς." Διὰ τῆς εὐχῆς λογισμὸν [o]ὑφορμοῦντα τῇ φιλο- 574
τιμίᾳ ταύτῃ ἀναιρεῖ, τὸν καὶ νῦν [p]πολλοῖς ἐμποδίζοντα. Καὶ γὰρ πολλοὶ δεδοίκασιν ἐλεημοσύνην δοῦναι, λέγοντες, μή πως πένης γένωμαι, μή πως ἑτέρων δεηθῶ. Τοῦτον οὖν καταλύων τὸν φόβον, προστίθησι τὴν εὐχὴν, λέγων· "Πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς." Οὐχ ἁπλῶς, πληρῶσαι, ἀλλὰ, "περισσεῦσαι." [q]Τί δέ ἐστι, "χάριν περισσεῦσαι;" Ἐμπλῆσαι, φησὶν, ὑμᾶς [r]τοσούτων, ὡς δύνασθαι περιττεύειν ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ ταύτῃ. "Ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, [s]περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν." Ὅρα καὶ ἐν B
τῇ προσευχῇ αὐτοῦ πολλὴν τὴν [t]φιλοσοφίαν. Οὐ πλοῦτον εὔχεται, οὐδὲ περισσείαν, ἀλλὰ, "πᾶσαν αὐτάρκειαν." Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶν αὐτοῦ τὸ θαυμαστὸν, ἀλλ' [v]ὅτι ὥσπερ τὸ περιττὸν οὐκ ἐπηύξατο, οὕτως οὐ θλίβει αὐτοὺς, οὐδὲ ἀναγκάζει ἀπὸ τοῦ ὑστερήματος δοῦναι, συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ, ἀλλ' αὐτάρκειαν αἰτεῖ, καὶ δείκνυσιν ἅμα [w]ὅτι τοῖς παρὰ τοῦ θεοῦ δώροις οὐ [x]κατακεχρῆσθαι δεῖ. "Ἵνα περισσεύητε, φησὶν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν." Διὰ τοῦτο, φησὶ, ταῦτα αἰτῶ, ἵνα καὶ ἑτέροις παρέχητε. Καὶ οὐκ εἶπε, παρέ- C

8 v. 8.

[h] μηδὲ] ἢ B. ἐξ om. A. [i] πῶς] ὡς F. Statim ταῦτα pro τοῦτο idem. [k] Edebatur τὸ, ἱλαρὸν, δαψιλῆ λέγεσθαι. ἱλαρὸν deest in omnibus. τὸ (τῷ F.) δαψιλῆ λ. A.F. τὸ δαψιλὲς λ. B. Sav. marg. περὶ τοῦ δαψιλοῦς λ. D. [l] ἑαυτῆς D. [m] χαρὰν omnes nostri et alter Mosquensium. Ita etiam Veron. [n] πληρώσαι] περισσεῦσαι D. πληρῶσαι vulgo. Vid. Annot. [o] ὑφορμῶντα F. [p] πολλοὺς B. Sav. marg. [q] τί δέ ἐ. χ. π. om. D. [r] τοσοῦτον A.D.F. [s] περισσεύητε] + φησὶν A.F. [t] σοφίαν D. [v] ὅτι om. A.F. [w] ὅτι deest in omnibus nostris. [x] κεχρῆσθαι A.B.

χητε, ἀλλὰ, "περισσεύητε." Ἐν μὲν γὰρ τοῖς σαρκικοῖς αὐτάρκειαν αὐτοῖς αἰτεῖ, ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς καὶ περισσείαν, οὐκ ἐν ἐλεημοσύνῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, "εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν." Εἶτα τὸν προφήτην αὐτοῖς ἐπάγει σύμβουλον, μαρτυρίαν ζητήσας τὴν εἰς δαψίλειαν αὐτοὺς ἐκκαλουμένην, καί φησι· [9] "Καθὼς γέγραπται, ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα." Τοῦτό [y]ἐστι, "περισσεύητε." Τὸ γὰρ, "ἐσκόρπισεν," οὐδενὸς ἄλλου
D [z]δηλωτικόν ἐστιν, ἢ τοῦ μετὰ δαψιλείας διδόναι. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὰ οὐ μένει, ἀλλὰ τὰ ἐξ αὐτῶν μένει. Καὶ γὰρ τὸ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι φυλαττόμενα μὲν ἀπόλλυται, σκορπιζόμενα δὲ μένει, καὶ μένει διαπαντός. Δικαιοσύνην δὲ ἐνταῦθα τὴν φιλανθρωπίαν ἐκάλεσε. Καὶ γὰρ δικαίους ποιεῖ, τὰ ἁμαρτήματα [a]καθάπερ πῦρ ἀναλίσκουσα, ὅταν μετὰ δαψιλείας ἐκχέηται.

[b]Μὴ τοίνυν [c]ἀκριβολογώμεθα, ἀλλὰ ἀθρόᾳ τῇ χειρὶ σπείρωμεν. Οὐχ ὁρᾷς μίμοις πόσα διδόασιν ἕτεροι, καὶ γυναιξὶ πόρναις; Κἂν τὰ ἡμίση τῷ Χριστῷ [d]δὸς, ὧν τοῖς ὀρχουμένοις
E ἐκεῖνοι διδόασιν· ὅσα πρὸς φιλοτιμίαν [e]ἐκεῖνοι τοῖς ἐπὶ σκηνῆς, τοσαῦτα σὺ κἂν πεινῶντι δός. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὸ σῶμα τῶν ἑταιριζομένων [f]καὶ χρυσίῳ περιβάλλουσιν ἀφάτῳ· σὺ δὲ οὐδὲ ἱματίῳ ψιλῷ [g]τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα, καὶ ταῦτα γυμνὴν ὁρῶν. [h]Ποίας τοῦτο συγγνώμης ἄξιον, πόσης δὲ οὐ κολάσεως, ὅταν ἐκεῖνος μὲν τῇ ἀπολλυούσῃ αὐτὸν καὶ καταισχυνούσῃ τοσαῦτα παρέχῃ, σὺ δὲ μηδὲ τὸ ἐλάχιστον τῷ σώζοντί σε καὶ ποιοῦντι λαμπρότερον; Ἀλλὰ εἰς γαστέρα μὲν καὶ μέθην καὶ ἀσωτίαν ἀναλίσκων, οὐδαμοῦ πενίας μέμνησαι· ἂν δὲ πενίαν
575 διορθῶσαι δέῃ, πάντων γίνῃ πτωχότερος. Καὶ παρασίτους μὲν τρέφων καὶ κόλακας, ὡς ἀπὸ πηγῶν δαπανῶν, οὕτω χαίρεις· εἰ δέ [i]που πτωχὸν ἴδοις, τότε σοι ὁ τῆς πενίας ἐπιτίθεται φόβος. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ παρ' ἑτέρων κατακριθησόμεθα τότε, καὶ τῶν κατωρθωκότων καὶ τῶν διαμαρτόντων. Ἐρεῖ γάρ σοι, διὰ τί οὐ γέγονας οὕτω μεγαλόψυχος ἐν τοῖς προσήκουσιν; Ἀλλ' οὗτος μὲν πόρνῃ διδοὺς, οὐδὲν τούτων ὑπελογίζετο· σὺ δὲ τῷ δεσπότῃ παρέχων τῷ εἰρηκότι

[9] v. 9.

[y] ἐστι] + τὸ ἵνα D. [z] δῆλον A.B.F. [a] καθάπερ] Sic omnes nostri. Edebatur ὥσπερ. [b] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τὴν δόσιν. Veron. [c] ἀκριβολογησόμεθα A. ἀκροβολογησώμεθα (sic) D. [d] δῷς bis D. [e] ἐκεῖνοι] + διδόασιν A. Statim τοῖς ἐπὶ σκηναῖς C. τοῖς ἐπισκήνοις Veron. [f] καὶ om. A.F. Mox οὐδὲ om. F. [g] Sic A.B.D. τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ inverso ord. Edd. [h] ποίας] καὶ ποίας C.D. [i] ποῦ om. F. Statim ἴδοις omnes. ἴδῃς vulgo.

μὴ [k]μεριμνᾷν, φόβου γέμεις καὶ τρόμου; Καὶ τίνος ἂν εἴης συγγνώμης ἄξιος; Εἰ γὰρ ἄνθρωπος οὐ περιόψεται λαβὼν, [l]ἀλλ' ἀποδώσει τὴν χάριν, πολλῷ μᾶλλον ὁ Χριστός. Ὁ B
γὰρ καὶ χωρὶς τοῦ λαβεῖν διδοὺς, πῶς μετὰ τὸ λαβεῖν οὐ δώσει; Τί οὖν, φησὶν, ὅταν πολλὰ ἀναλώσαντές [m]τινες, ἑτέρων
(652) δέωνται; Περὶ τῶν τὰ πάντα δαπανησάντων λέγεις, αὐτὸς οὐδὲ ὀβολὸν διδούς. Ὑπόσχου τὰ πάντα κενώσειν, καὶ [n]τότε περὶ ἐκείνων ἐρώτα· ἕως δ' ἂν φειδωλὸς ᾖς, καὶ ὀλίγα ἐκ τῶν ὄντων παρέχῃς, τί μοι [o]προβάλλῃ σκήψεις καὶ προφάσεις; Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τὴν ἄκραν τῆς ἀκτημοσύνης [p]σε ἄγομεν κορυφὴν, ἀλλὰ τέως σε τὰ περιττὰ περικόπτειν ἀξιοῦμεν, καὶ τῆς αὐταρ- C
κείας μόνης ἐρᾷν. Αὐτάρκεια δὲ τῇ χρείᾳ τούτων ὁρίζεται, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔνι. Οὐδείς σε τούτων ἀφέλκει, οὐδὲ κωλύει τὴν καθημερινὴν τροφήν· τροφὴν, οὐ [q]τρυφὴν λέγω· σκεπάσματα, [r]οὐ καλλωπίσματα. Μᾶλλον δὲ, εἴ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, τοῦτο μάλιστά [s]ἐστι τρυφή. Σκόπει δέ. Τίνα ἂν εἴποιμεν τρυφᾷν μᾶλλον, τὸν λαχάνοις τρεφόμενον, καὶ ὑγιαίνοντα, καὶ οὐδὲν πάσχοντα ἀηδὲς, ἢ [t]τὸν Συβαριτικὴν ἔχοντα τράπεζαν, καὶ μυρίων γέμοντα νοσημάτων; Εὔδηλον ὅτι [v]τοῦτον. Οὐκοῦν μηδὲν πλέον τούτου ζητῶμεν, εἰ καὶ D
τρυφᾷν βουλόμεθα, καὶ [w]μετὰ ὑγείας ζῆν· καὶ τούτῳ τὴν αὐτάρκειαν [x]ὁριζώμεθα. Καὶ ὁ μὲν ὀσπρίοις δυνάμενος ἀρκεῖσθαι, καὶ [y]ὑγιαίνειν, μηδὲν [z]πλέον ἐπιζητείτω· ὁ δὲ ἀσθενέστερος, [a]καὶ τῆς διὰ τῶν λαχάνων δεόμενος θεραπείας, μὴ κωλυέσθω. Εἰ δὲ καὶ τούτου τις ἀσθενέστερος εἴη, καὶ τῆς συμμέτρου τῆς ἀπὸ τῶν κρεῶν [b]δέοιτο βοηθείας, οὐδὲ [c]τούτων ἀπείρξομεν. Οὐδὲ γὰρ ἵνα ἀνέλωμεν τοὺς ἀνθρώπους καὶ δια- E
φθείρωμεν, ταῦτα συμβουλεύομεν, ἀλλ' ἵνα τὰ περιττὰ περικόψωμεν· περιττὸν δέ ἐστιν, ὃ τῆς χρείας πλέον ἐστίν. Ὅταν γὰρ καὶ χωρὶς τούτου [d]δυνώμεθα διάγειν ὑγιῶς καὶ εὐσχημόνως, περιττὸν πάντως ἐκεῖνό ἐστι προστεθέν.

[k] μεριμνᾷν] + πάντα ταῦτα (πάντα πάντα C.) ὑπελογίζου C.D. [l] ἀλλ'] ἀλλὰ A.B.C. [m] τινες] + πρὸς τῷ (τὸ D.) μὴ λαβεῖν καὶ D. Ita ediderunt Sav. Ben. [n] τότε] + καὶ A. Veron. + [καὶ] Sav. [o] προβάλλῃς D. παραβάλλῃς A. [p] σε ante ἐπὶ transp. A.F. [q] τρυφὴν] τὴν τρυφὴν B. [r] οὐ] ἀλλ' οὐ C. [s] μ. ἐστι τρυφὴ hoc ord. omnes. Edebatur ἐστι τρυφὴ μάλιστα. [t] τὸν Σ. ἔχοντα τράπεζαν] τὸν Συβαρίτην Veron. τὸν Συβαριτικὴν (om. ἔχοντα τράπεζαν) omnes nostri praeter F. qui τὸν Συβαριτικὴ (sic) habet. τὸν Συβαριτικὴν παρατιθέμενον τράπεζαν Floril. p. 187. (Tom. xii. p. 512 E.) [v] τοῦτον] τοῦτο A. ἐκεῖνον Flor. [w] μετὰ ὑγείας] μετ' εὐγενείας omnes nostri cum marg. Sav. *honeste* Vetus. [x] ὁριζόμεθα A.D. [y] ὑγιαίνει B. ὑγιαίνων C. Sav. marg. [z] πλέον ἐπιζ.] Sic omnes Codd. cum Flor. et Sav. marg. πρὸς τούτοις ζητείτω Sav. Ben. In Veron. vacuum est spatium. [a] καὶ τῆς διὰ τῶν] καὶ διὰ τοῦτο τῆς τῶν B. [b] δέοιτο β. omnes. β. δέοιτο Edd. [c] τούτων] Sic B.C.D. τοῦτον A. Flor. τούτου αὐτὸν Sav. Ben. In Veron. hiatus est. Statim ἀπείρξωμεν A.F. [d] δυνώμεθα D. δυνάμεθα vulgo.

Τοῦτο καὶ ἐπὶ ἱματίων [e]λογιζώμεθα, καὶ ἐπὶ τραπέζης, καὶ
ἐπὶ οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· καὶ τὴν χρείαν ζητῶ-
μεν πανταχοῦ. Τὸ γὰρ περιττὸν καὶ ἀνόνητον. [f]Ὅταν τὴν
576 αὐτάρκειαν μελετήσῃς, τότε σε βουλόμενον τῆς χήρας γενέσθαι
ζηλωτὴν, εἰς τὰ μείζω τούτων ἐνάξομεν. Οὐδέπω γὰρ ἔφθασας
πρὸς τὴν τῆς γυναικὸς φιλοσοφίαν, ἕως ἂν αὐταρκείας φρον-
τίζῃς. Ἐκείνη γὰρ καὶ ταύτης ἀνωτέρα γέγονεν· ἃ γὰρ
ἔμελλεν αὐτὴν διαθρέψειν, ταῦτα κατέβαλε πάντα. Ἔτι οὖν
διαπορήσεις περὶ τῶν ἀναγκαίων, καὶ οὐκ αἰσχύνῃ γυναικὸς
ἡττώμενος, καὶ οὐ μόνον αὐτὴν οὐ ζηλῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
αὐτῆς ἀπολιμπανόμενος; Ἐκείνη γὰρ οὐκ εἶπε ταῦτα τὰ παρ'
[g]ἡμῶν λεγόμενα· τί δὲ, ἂν πάντα ἀναλώσασα ἀναγκασθῶ
B δεηθῆναι ἑτέρου; ἀλλὰ φιλοτίμως ἀπεδύσατο τὰ ὄντα. Τί
ἄν τις εἴποι περὶ τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ [h]τῆς ἐπὶ τοῦ προφήτου
Ἠλίου; Ἐκείνῃ γὰρ οὐκέτι περὶ πενίας, ἀλλὰ καὶ περὶ θανά-
του καὶ τελευτῆς ὁ κίνδυνος ἦν, οὐ τῆς οἰκείας μόνον, ἀλλὰ καὶ
τῆς τῶν παίδων. Οὐδὲ γὰρ παρ' ἑτέρων προσεδόκα λήψεσθαι,
ἀλλὰ ἀποθανεῖσθαι εὐθέως. Ἀλλὰ τὸν προφήτην εἶδε, φησὶ,
καὶ ἐντεῦθεν φιλότιμος γέγονεν. Ὑμεῖς δὲ οὐχ ὁρᾶτε μυρίους
ἁγίους; Καὶ τί λέγω ἁγίους; Τὸν τῶν προφητῶν ὁρᾶτε
προσαιτοῦντα δεσπότην, καὶ οὐδὲ οὕτω φιλάνθρωποι γίνεσθε·
C ἀλλὰ ταμιεῖα ἔχοντες [i]ἐρευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, οὐδὲ ἐκ
τοῦ περισσεύματος [k]μεταδίδοτε. Τί λέγεις; Προφήτης ἦν ὁ
παρὼν, καὶ τοῦτο αὐτὴν ἔπεισε μεγαλοψυχῆσαι τοσοῦτον;
Αὐτὸ μὲν οὖν [l]τοῦτο πολλοῦ θαύματος ἄξιον, ὅτι ἐπείσθη
μέγαν αὐτὸν εἶναι καὶ θαυμαστόν. Πῶς γὰρ οὐκ εἶπεν, οἷα
εἰκὸς ἦν βάρβαρον γυναῖκα καὶ ἀλλόφυλον λογίσασθαι, ὅτι εἰ
προφήτης ἦν, οὐκ ἂν ἐμοῦ ἐδεήθη; [m]εἰ θεοῦ φίλος ἦν, οὐκ
ἂν αὐτὸν περιεῖδεν; Ἔστω, Ἰουδαῖοι διὰ ἁμαρτήματα ταύτην
τίνουσι τὴν δίκην· οὗτος δὲ πόθεν, καὶ διὰ τί; Ἀλλ' οὐδὲν
[n]τούτων ἐνενόησεν, ἀλλ' ἀνέῳξεν αὐτῷ τὴν οἰκίαν, καὶ πρὸ τῆς
D οἰκίας τὴν γνώμην, καὶ πάντα [o]τὰ ὄντα εἰς μέσον τέθεικε, καὶ
τὴν φύσιν ἀφεῖσα, καὶ τῶν παίδων καταφρονήσασα, τὸν ξένον
προετίμησε πάντων. Ἐννόησον οὖν ὅση κόλασις [p]κείσεται,
ὅταν γυναικὸς χήρας, πτωχῆς, ἀλλοφύλου, βαρβάρου, παίδων
μητρὸς, τούτων οὐδὲν εἰδυίας ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἔλαττον φέρωμεν,
[q]καὶ ἀσθενέστεροι ὦμεν. Οὐ γὰρ, ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν ἰσχυ-
ρὸν, ἀνδρεῖοί τινές ἐσμεν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μόνος [r]ταύτην

[e] λογιζόμεθα D. Statim καὶ ἐπὶ τρ. καὶ ἐπὶ οἰκ. om. B. [f] ὅταν] + δὲ A. [g] ἡμῶν A.C.D.F. et Vetus. Edebatur ὑμῶν. [h] τῆς] περὶ τῆς A. [i] ἐξερευγόμενα B. Sav. marg. Cf. Psal. cxliii. 13. [k] δίδοτε B. [l] τοῦτο] τὸ A. [m] εἰ] + δὲ A. [n] τούτων] τοιοῦτον D. [o] τὰ ὄντα om. A. [p] κεῖται A. [q] καὶ ἀσθ. ὦμεν om. D. [r] ταύτην om. A.

ἔχει τὴν ἀρετὴν, κἂν ἐπὶ κλίνης ᾖ βεβλημένος, ὁ τὴν ἰσχὺν οἴκοθεν ἔχων· ὡς ταύτης ἄνευ, κἂν ὅρος τις ἀνασπᾷ τῇ τοῦ σώματος ῥώμῃ, οὐδὲν αὐτὸν κορασίου καὶ γραϊδίου ταλαιπώρου E
(653) φαίην ἂν ἰσχυρότερον εἶναι. Ὁ μὲν γὰρ ἀσωμάτοις παλαίει κακοῖς, οὗτος δὲ [s]οὐδὲ ἀντιβλέψαι τολμᾷ. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὗτος ἀνδρείας ὅρος, ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ παραδείγματος αὐτὸ συνάγαγε. Τί γὰρ [t]αὐτῆς ἀνδρειότερον γένοιτ' ἂν τῆς γυναικὸς, ἣ καὶ πρὸς φύσεως τυραννίδα, καὶ [v]πρὸς λιμοῦ βίαν, καὶ πρὸς τελευτῆς ἀπειλὴν ἔστη γενναίως, καὶ πάντων γέγονεν ἰσχυροτέρα; Ἄκουσον [w]γοῦν πῶς ὁ Χριστὸς αὐτὴν ἀνακηρύττει. [10]"Πολλαὶ γὰρ, φησὶν, ἦσαν χῆραι ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλία, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ὁ προφήτης ἀπεστέλλετο, ἀλλ' ἢ πρὸς ἐκείνην." Εἴπω τι μέγα καὶ παράδοξον; Αὕτη τοῦ 577
πατρὸς [x]ἡμῶν Ἀβραὰμ πλέον εἰς φιλοξενίαν εἰσήνεγκεν. Οὐ γὰρ εἰς ἀγέλην ἔδραμε, καθάπερ ἐκεῖνος, [y]ἀλλὰ ἀπὸ τῆς δρακὸς ἐκείνης παρήλαυνεν ἅπαντας τοὺς ἐπὶ φιλοξενίᾳ [z]βεβοημένους. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐνίκα, ὅτι εἰς τοῦτο ἑαυτὸν ἔταξεν· αὕτη δὲ, ὅτι οὐδὲ τῶν παίδων ἐφείσατο διὰ τὸν ξένον, καὶ οὐδὲ προσδοκῶσα τὰ μέλλοντα. Ἡμεῖς δὲ, βασιλείας οὔσης, γεέννης ἀπειλουμένης, ὃ πάντων μεῖζον, τοῦ θεοῦ τοσαῦτα ὑπὲρ ἡμῶν ἐργασαμένου, καὶ τούτοις εὐφραινομένου καὶ χαίροντος, ἀναπεπτώκαμεν. Μὴ, παρακαλῶ· ἀλλὰ σκορπίσωμεν, δῶμεν πένησιν B
ὡς δοῦναι δεῖ. Τὸ γὰρ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον οὐ τῷ μέτρῳ τῶν διδομένων ὁ θεὸς ὁρίζει, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῆς οὐσίας τοῦ διδόντος. Πολλάκις [a]γοῦν τοῦ μόνον ἕνα καταθέντος ὀβολὸν ἔλαττον σὺ κατέθηκας, ὁ στατῆρας χρυσοῦ καταβαλὼν ἑκατόν· ἀπὸ γὰρ τοῦ περισσεύματος ἔβαλες. Πλὴν κἂν οὕτω ποίει, καὶ ἥξεις ταχέως καὶ ἐπὶ τὸ δαψιλέστερον. Σκόρπισον χρήματα, ἵνα [b]συναγάγῃς δικαιοσύνην. Οὐδὲ γὰρ θέλει μετὰ τῶν χρημάτων [c]αὐτὴ παραγίνεσθαι, ἀλλὰ δι' αὐτῶν μὲν, οὐ μετ' αὐτῶν δὲ ἡμῖν [d]παρέστη. Οὐ γὰρ ἔστιν ὁμοῦ καὶ χρημάτων C
ἐπιθυμίαν, καὶ δικαιοσύνην [e]οἰκεῖν· κεχωρισμένας γὰρ ἔχουσι τὰς σκηνάς. Μὴ δὴ φιλονείκει τὰ ἄμικτα συνάγειν, ἀλλὰ ἀπέλασον τὴν τύραννον φιλαργυρίαν, εἰ βούλει τὴν βασιλίδα λαβεῖν. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ βασίλισσα, καὶ ἐλευθέρους ἐκ δούλων ποιοῦσα· οὐ τοὐναντίον ἐκείνη. Διὸ μετὰ πάσης σπουδῆς τὴν μὲν φύγωμεν, τὴν δὲ [f]ἀσπασώμεθα, ἵνα καὶ τῆς ἐνταῦθα

10 Luc. iv. 25, 26.

[s] οὔτε D. [t] αὐτῆς] ταύτης C. [v] πρὸς om. A. [w] γοῦν om. A. [x] ἡμῶν om. F. [y] ἀλλὰ A.B.C. ἀλλ' vulgo. ἀλλὰ om. D. [z] διαβεβοημένους C. [a] γοῦν] οὖν D. [b] συνάξῃς A. συνάξεις F. [c] αὐτὴ] αὐτὴν A.C. D.F. Veron. [d] πάρεστιν C.F. [e] οἰκεῖν] ἥκειν C. Statim κεχωρισμένως D.F. [f] ἀσπασώμεθα A.C.D.F. ἀσπαζώμεθα Edd.

τύχωμεν ἐλευθερίας, καὶ τῆς βασιλείας ἐπιτύχωμεν τῶν [g] οὐρα-
νῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
D μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κ.

[1] Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ [a] γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν.

E ΜΑΛΙΣΤΑ ἄν τις ἐκ τούτου θαυμάσειε τὴν Παύλου
σύνεσιν, ὅτι προτρέψας ἀπὸ τῶν πνευματικῶν, ἀπὸ τῶν σαρ-
κικῶν, καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει πάλιν τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖ, ἑκατέρας
τιθεὶς τὰς ἀμοιβάς. Τὸ μὲν οὖν, "Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς
πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα," πνευματικῆς
ἐστιν ἀμοιβῆς· τὸ δὲ, "Πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν," σαρκικῆς
ἀντιδόσεως. Ἀλλ' ὅμως οὐχ ἵσταται ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ πάλιν
ἐπὶ τὰ πνευματικὰ μεταβαίνει, συνεχῶς παράλληλα αὐτὰ τιθείς·
καὶ γὰρ τὸ, "Αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν,"
πνευματικόν. [b] Ταῦτα δὲ ποιεῖ, καὶ ποικίλλει τὸν λόγον, τὸν
578 ἄνανδρον [c] ἐκείνων καὶ βλακώδη λογισμὸν πρόρριζον ἀνασπῶν,
καὶ τῆς πενίας τὸν φόβον ἐκλύων [d] πολλαχόθεν, καὶ [e] ἀπὸ τοῦ
παραδείγματος τούτου τοῦ νῦν. Εἰ γὰρ [f] καὶ τοῖς τὴν γῆν
σπείρουσι δίδωσιν ὁ θεὸς, εἰ τοῖς τὸ σῶμα τρέφουσι παρέχει
τὴν ἀφθονίαν, πολλῷ μᾶλλον τοῖς τὸν οὐρανὸν γεωργοῦσι,
τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιμελουμένοις· καὶ γὰρ ταῦτα βούλεται
[g] μᾶλλον προνοίας ἀπολαύειν. Ἀλλὰ συλλογιστικῶς [h] μὲν
αὐτὸ οὐ τίθησιν, οὐδὲ οὕτως ὥσπερ [i] ἔφην, ἐν δὲ εὐχῆς μέρει,
ὁμοῦ καὶ τὸν συλλογισμὸν φανερὸν ποιῶν, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς
B εἰς ἐλπίδα ἄγων, οὐκ ἀπὸ τῶν γινομένων [k] μόνων, ἀλλὰ καὶ (654)
ἀπὸ τῆς εὐχῆς [l] τῆς αὐτοῦ. "[m] Χορηγήσαι γάρ, φησὶ, καὶ
πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς

[1] Cap. IX. v. 10.

[g] οὐρανῶν] + ἧς δὴ καὶ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν B. + ἧς γένοιτο π. ἡ. ἀξιωθῆναι D. Hom. XX. [a] γενήματα Mosqq. et fortasse alii. Vid. *Matthaei.* ad loc. [b] ταῦτα δὲ καὶ ποιεῖ ποικίλλον (l. ποικίλλων) τὸν λ. Veron. [c] ἐκεῖνον A. [d] πολλαχόθεν] + τε ἄλλοθεν D. [e] ἀπὸ om. A.F. Veron. superscriptum in B. διὰ pro ἀπὸ habet Sav. in marg. [f] καὶ om. B.D. [g] μᾶλλον om. D. [h] μὲν αὐτὸ] αὐτὸ μὲν B. αὐτὸ in marg. habet A. [i] ἔφθην A. [k] μόνον A.B. [l] τῆς αὐτοῦ] Sic omnes nostri et Sav. marg. Edebatur ταύτης. [m] χορηγήσει, πληθύνει, αὐξήσει A.F. φησὶ om. B.

δικαιοσύνης ὑμῶν.” Πάλιν κἀνταῦθα τὴν δαψίλειαν αἰνίττεται
ἀνυπόπτως· τὸ γὰρ, “πληθύναι καὶ αὐξῆσαι,” τοῦτό ἐστιν
ἐνδεικνυμένου· ὁμοῦ δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων πλέον [n] *οὐδὲν ἀφίη-*
σιν ἐπιζητεῖν, ἄρτον εἰπὼν εἰς βρῶσιν. Καὶ γὰρ [o] *καὶ τοῦτο*
αὐτοῦ μάλιστα ἔστι θαυμάσαι, ὃ καὶ ἔμπροσθεν κατεσκεύασεν,
ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἀναγκαίοις οὐδὲν πλέον τῆς χρείας ἀφίησιν
ἐπιζητεῖν, ἐν δὲ τοῖς πνευματικοῖς πολλὴν τὴν περιουσίαν C
συμβουλεύει ποιεῖσθαι. Διὸ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν, “Ἵνα αὐ-
τάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν·” καὶ
ἐνταῦθα, “Ὁ ἐπιχορηγῶν ἄρτον εἰς βρῶσιν, [p] *πληθύναι τὸν*
σπόρον ὑμῶν·” τουτέστι, τὸν πνευματικόν. [q] *Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς*
ἐλεημοσύνην αἰτεῖ, ἀλλὰ τὴν μετὰ δαψιλείας. Διὸ καὶ σπόρον
αὐτὸ συνεχῶς καλεῖ. Καθάπερ γὰρ [r] *ὁ σῖτος καταβαλλόμενος*
κομῶντα τὰ λήϊα δείκνυσι· οὕτω καὶ ἡ ἐλεημοσύνη πολλὰ τὰ
δράγματα τῆς δικαιοσύνης ἐργάζεται, καὶ δείκνυσιν ἄφατα τὰ
γεννήματα. Ἐπευξάμενος δὲ αὐτοῖς εὐθηνίαν τοσαύτην, δείκνυσι
πάλιν ποῦ ταύτην δαπανᾶν χρὴ, λέγων· [2] *“Ἵνα ἐν παντὶ πλου-* D
τιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι’ ἡμῶν
εὐχαριστίαν τῷ θεῷ.” Οὐχ ἵνα εἰς τὰ μὴ δέοντα ἀναλίσκητε,
ἀλλ’ εἰς ἐκεῖνα, ἃ πολλὴν [s] *φέρει τῷ θεῷ τὴν εὐχαριστίαν.*
Καὶ γὰρ μεγάλων ἡμᾶς κυρίους ἐποίησεν ὁ θεός· καὶ τὰ ἐλάτ-
τονα ἑαυτῷ ἀφεὶς, ἡμῖν τῶν μειζόνων παρεχώρησε. Τῆς μὲν
γὰρ αἰσθητῆς τροφῆς αὐτὸς [t] *κύριος, τὴν δὲ νοητὴν ἡμῖν*
ἐπέτρεψε· καὶ γὰρ ἡμεῖς κύριοι τὰ λήϊα ἡμῶν δεῖξαι κομῶντα.
[v] *Οὐδὲ γὰρ ὑετῶν δεῖται καὶ ὡρῶν κράσεως, ἀλλὰ προαιρέσεως*
μόνης, καὶ πρὸς αὐτὸν [w] *τρέχει τὸν οὐρανόν. Ἁπλότητα δὲ* E
ἐνταῦθα τὴν δαψίλειαν καλεῖ. “Ἥτις κατεργάζεται δι’ ἡμῶν
εὐχαριστίαν τῷ θεῷ.” Οὐδὲ γὰρ ἐλεημοσύνη μόνον ἐστὶ τὸ
γινόμενον, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστίας πολλῆς ὑπόθεσις· μᾶλλον δὲ
οὐκ εὐχαριστίας μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων πλειόνων. Καὶ τίθη-
σιν αὐτὰ προϊὼν, ἵνα δείξας πολλὰ ὄντα τὰ [x] *κατορθούμενα,*
ἐντεῦθεν προθυμοτέρους ἐργάσηται.

Τίνα οὖν ἐστι τὰ πολλά; Ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος·
[3] *“Ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσ-*
αναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισ- 579
σεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ· διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς
διακονίας ταύτης [y] *δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς*

[2] v. 11. [3] v. 12—14.

[n] *οὐδὲν*] *οὐκ* B. [o] *καὶ* om. B.D. Mox *κατεσκεύαζεν* A.B. [p] *πληθύνει* A. [q] *οὐδὲ*] *οὐ* A.B. [r] *ὁ* om. A.F. [s] *φέρει τῷ θ.*] *τῷ θ. φέρει* A.F. [t] *ὁ κύριος* A. [v] *οὐδὲ*] *οὐ* A.F. [w] *τρέχειν* A.D.F. Mox *ἁπλότητα δὲ——δι’ ἡμῶν* om. F. [x] *κατορθώματα* D. [y] *δοξαζόντων* B. Sav. marg.

ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας [z] τῆς εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ [a] ὑμῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ [b] ἐφ' ὑμῖν." Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· πρῶτον τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων οὐ μόνον [c] πληροῦτε, ἀλλὰ καὶ περισσεύετε, τουτέστι, καὶ πλέον τῆς χρείας αὐτοῖς παρέχετε· εἶτα δι' αὐτῶν εὐφημίαν
B ἀναπέμπετε τῷ θεῷ· δοξάζουσι γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν. Ἵνα γὰρ μὴ [d] δείξῃ αὐτοὺς διὰ τοῦτο εὐχαριστοῦντας μόνον, διὰ τὸ λαβεῖν λέγω, ὅρα πῶς ὑψηλοὺς αὐτοὺς ποιεῖ· ὅπερ αὐτός φησι πρὸς Φιλιππησίους, ὅτι [4] "Οὐκ ἐπιζητῶ τὰ [e] δόματα," καὶ τούτοις μαρτυρῶ τὸ αὐτό. Χαίρουσι μὲν [f] γὰρ, ὅτι τὰ ὑστερήματα αὐτῶν ἀναπληροῦτε, καὶ τὴν πτωχείαν αὐτῶν παραμυθεῖσθε· πολλῷ δὲ [g] πλέον, ὅτι οὕτως ὑποτεταγμένοι ἐστὲ τῷ εὐαγγελίῳ· οὗ σημεῖον τοῦτό ἐστι, τὸ οὕτω δαψιλῶς εἰσφέρειν. Τοῦτο γὰρ τὸ εὐαγγέλιον ἐπιτάτ-
C τει. "Καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας τῆς εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας." [h] Καὶ διὰ τοῦτο δοξάζουσι, φησὶ, τὸν θεὸν, ὅτι οὕτως ἐστὲ φιλότιμοι, οὐκ εἰς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας. Τοῦτο δὲ πάλιν ἐγκώμιον ἐκείνων γίνεται, τὸ καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέροις διδομένων εὐχαριστεῖν. Οὐ γὰρ τὰ ἑαυτῶν κοσμοῦσι μόνον, φησὶ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων, καίτοιγε ἐν ἐσχάτῃ ὄντες [i] πενίᾳ· ὃ πολλῆς αὐτῶν ἀρετῆς ἐστι σημεῖον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ζηλότυπον, ὡς τὸ τῶν πτωχευομένων γένος. Ἀλλ' (655)
ἐκεῖνοι καθαροὶ τούτου τοῦ πάθους εἰσὶ, τοσοῦτον ἀπέχοντες ἀλγεῖν ἐφ' οἷς [k] ἑτέροις μεταδίδοτε, ὅτι καὶ χαίρουσιν οὐχ
D ἧττον, ἢ ἐφ' οἷς αὐτοὶ λαμβάνουσι. "Καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν." Ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτων εὐχαριστοῦσι, φησὶ, τῷ θεῷ· ὑπὲρ δὲ τῆς [l] ὑμετέρας ἀγάπης καὶ [m] τῆς συντυχίας παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα καταξιωθῶσιν ὑμᾶς ἰδεῖν. Ἐπιποθοῦσι γὰρ τοῦτο, οὐ διὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ὥστε θεαταὶ γενέσθαι τῆς δεδομένης ὑμῖν χάριτος. Εἶδες Παύλου σύνεσιν, πῶς ἐπάρας αὐτοὺς, τὸ πᾶν ἀνέθηκε τῷ θεῷ, χάριν τὸ πρᾶγμα καλέσας; Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα περὶ [n] αὐτῶν ἐφθέγξατο, λειτουργοὺς αὐτοὺς εἰπὼν, καὶ ἐπάρας εἰς ὕψος· εἴγε αὐτοὶ μὲν ἐλειτούρ-
E γουν, αὐτὸς δὲ διηκονεῖτο· καὶ δοκίμους ὀνομάσας, δείκνυσιν ὅτι

[4] Philipp. iv. 17.

[z] τῆς om. Mosq. σ. Veron. [a] ἡμῶν et ἡμᾶς A.B. Veron. ἡμῶν etiam Mosq. 9. [b] ἐφ' ἡμῖν A. ἐφ' ὑμᾶς D. Mosqq. ἐν ὑμῖν F. [c] πληροῦντες D. πληροῦται et περισσεύεται A. [d] δόξῃ A.B. [e] δόγματα F. Veron. [f] γὰρ] + φησὶ D. [g] πλεῖον A.B. [h] καὶ διὰ τοῦτο——εἰς πάντας om. D. [i] πενίᾳ in marg. πτωχείᾳ in text. A. [k] ἑτέροις om. D. [l] ἡμετέρας A.B. [m] τῆς om. B. [n] αὐτῶν] αὐτοὺς F.

πάντων τούτων [o] ὁ θεὸς αἴτιος. Καὶ αὐτὸς μετ᾽ ἐκείνων πάλιν
εὐχαριστίαν ἀναφέρει λέγων· [5] “Χάρις δὲ τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ
ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.” Δωρεὰν δὲ ἐνταῦθα λέγει [p] καὶ τὰ
τοσαῦτα ἀγαθὰ τὰ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης γινόμενα καὶ τοῖς
λαμβάνουσι καὶ τοῖς παρέχουσιν· ἢ τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ [q] ἃ
διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ μετὰ πολλῆς
[r] ἐδωρήσατο τῆς φιλοτιμίας· ὃ καὶ μάλιστα ἔστιν ὑποπτεῦσαι.
Ἵνα γὰρ καὶ καταστείλῃ, καὶ δαψιλεστέρους ἐργάσηται, ὧν
ἔτυχον παρὰ τοῦ θεοῦ, τούτων [s] αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει. Καὶ γὰρ 580
μέγιστον τοῦτο εἰς προτροπὴν ἀρετῆς ἁπάσης· διὸ καὶ ἐνταῦθα
τὸν λόγον κατέκλεισεν. Εἰ δὲ ἡ δωρεὰ ἀνεκδιήγητος, [t] τί τῆς
μανίας ἴσον γένοιτ᾽ ἂν τῶν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ περιεργαζομένων;
Οὐχ ἡ δωρεὰ δὲ αὐτοῦ μόνον ἀνεκδιήγητος, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰρήνη
[v] ὑπερέχει πάντα νοῦν, δι᾽ ἧς τὰ ἄνω τοῖς κάτω [w] κατήλλαξε.

[x] Σπουδάσωμεν [y] τοίνυν τοσαύτης ἀπολαύοντες χάριτος,
ἀξίαν ἐπιδείκνυσθαι τοῦ βίου τὴν ἀρετὴν, καὶ πολὺν τῆς
ἐλεημοσύνης ποιεῖσθαι [z] λόγον. Ποιησόμεθα δὲ, ἂν τὴν B
ἀμετρίαν φύγωμεν, ἂν τὴν μέθην, ἂν τὴν ἀδδηφαγίαν. Καὶ
γὰρ [a] καὶ σῖτα καὶ ποτὰ δέδωκεν ὁ θεὸς, οὐκ εἰς ἀμετρίαν, ἀλλὰ
εἰς τροφήν. Οὐδὲ γὰρ [b] ὁ οἶνος ποιεῖ τὴν μέθην· ἐπεὶ εἰ
τοῦτο ἦν, πάντας [c] ἔδει μεθύειν. Ἀλλ᾽ οὐκ [d] ἐχρῆν, φησὶν,
οὐδὲ τὸ πολὺ [e] βλάπτειν. Μεθυόντων ταυτὶ τὰ ῥήματα. Εἰ
γὰρ τὸ πολὺ βλάπτει, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀφίστασαι τῆς πλεο-
νεξίας· εἰ οὕτως αἰσχρὸν καὶ ἐπιβλαβὲς τοῦτο, καὶ οὐδὲ οὕτω
λήγεις τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας· εἰ ἐξῆν καὶ πολὺ πίνειν, καὶ
μηδὲν παραβλάπτεσθαι, ποῦ ἂν ἔστης τῆς πλεονεξίας; Ἆρα C
οὐκ ἂν ἐπεθύμησας καὶ τοὺς ποταμοὺς γενέσθαι οἶνον; οὐκ ἂν
πάντα ἀπώλεσας καὶ διέφθειρας; Εἰ μέτρον ἐστὶ τροφῆς, καὶ
τοῦτο ὑπερβάντες βλαπτόμεθα, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀνέχῃ τοῦ
χαλινοῦ, ἀλλὰ διαρρήξας αὐτὸν τὰ [f] πάντων λαμβάνεις, ἵνα
λειτουργήσῃς τῇ πονηρᾷ τῆς γαστριμαργίας τυραννίδι· τί οὐκ
ἂν ἐποίησας, εἰ τοῦτο ἀνῃρέθη τὸ μέτρον τῆς φύσεως; οὐκ ἂν

[5] v. 15.

[o] ὁ om. A. αἴτιος ὁ θεὸς hoc ord. B. [p] καὶ] ἴσ. ἢ Sav. marg. ἢ D. *etiam* Vet. [q] ἃ B.D. Sav. marg. τὰ vulgo. [r] ἐδωρήσατο omnes nostri cum Sav. marg. et Interp. vet. δωρηθέντα vulgo. [s] αὐτοὺς] Sic B.D. Vet. Legebatur αὐτός. [t] τί] ἡ οὐσία αὐτοῦ πόσον. τί τοίνυν D. [v] Sic Codd. πάντα ν. ὑπερέχει inverso ord. Edd. [w] συνήλλαξε B. Sav. marg. [x] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ ἐλεημοσύνης. Veron. [y] τοίνυν] οὖν A.B. Statim ἀπολαύσαντες C. [z] τὸν λόγον D. [a] καὶ om. B.C. [b] ὁ om. A.F. [c] ἔδει] ἔδειξε D. [d] ἐχρῆν] ἐνῆν A.F. Veron. In C.D. locus sic legitur: ἀλλ᾽ ἐχρῆν, φησὶ, μηδὲ τὸ π. βλάπτειν. [e] βλάπτει B. A τὸ πολὺ ad τὸ πολὺ transilit F. [f] πάντων] πάντα D.

πάντα τὸν χρόνον εἰς τοῦτο ἀνάλωσας; [g]Ἔδει οὖν οὕτως ἐπιθυμίαν ἄτοπον ἰσχυρὰν ποιῆσαι, καὶ τὴν βλάβην μὴ κω-
D λῦσαι [h]τὴν ἐκ τῆς [i]ἀμετρίας; καὶ πόσαι οὐκ ἂν [k]ἐτέχθησαν ἐντεῦθεν ἕτεραι βλάβαι; Ἀλλ' [l]ὦ τῶν ἀνοήτων, οἳ, καθάπερ βορβόρῳ κυλινδούμενοι τῇ μέθῃ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἀσωτίαις, [m]ὅταν μικρὸν ἀνανήψωσιν, οὐδὲν ἄλλο τι κάθηνται ποιοῦντες, ἢ ταυτὶ φθεγγόμενοι· διὰ τί τοῦτο εἰς τοῦτο ἀναλίσκεται; δέον τοῖς ἑαυτῶν κρίνειν πλημμελήμασιν. Ἀνθ' [n]οὗ γὰρ λέγεις, διὰ τί ὅρους τέθεικε; διὰ τί [o]μὴ πάντα ἀτάκτως φέρεται; εἰπὲ, διὰ τί μὴ παυόμεθα μεθύοντες; διὰ τί μὴ
E λαμβάνομεν κόρον; διὰ τί τῶν ἀλόγων ἐσμὲν ἀνοητότεροι; Ταῦτα γὰρ ἔδει ζητεῖν πρὸς ἀλλήλους, καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἀκούειν φωνῆς, καὶ εἰδέναι πόσα τούτοις μαρτυρεῖ τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἁρπάζειν τοῦτον τὸν θησαυρόν. Καὶ γὰρ δοκίμους τοῦτο ποιεῖ, καθάπερ αὐτὸς ἔφησε, τὸ χρημάτων ὑπερορᾶν, καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι παρασκευάζει, καὶ ἀγάπην [p]θερμαίνει, καὶ μεγαλοψύχους ἐργάζεται, καὶ ἱερέας καθίστησι, καὶ ἱερωσύνην πολὺν φέρουσαν τὸν μισθόν. Ὁ γὰρ ἐλεήμων οὐ ποδήρη [q]ἐνδέδυται, οὐδὲ κώδωνας [r]περιφέρει, οὐδὲ στέφανον
581 ἀναδεῖται· ἀλλὰ ἀναβέβληται μὲν τῆς φιλανθρωπίας στολὴν, (656)
τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος ἁγιωτέραν οὖσαν· κέχρισται δὲ ἐλαίῳ, οὐκ ἐξ ὕλης αἰσθητῆς [s]συγκειμένῳ, ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματος γεωργουμένῳ· ἔχει δὲ στέφανον ἀπὸ τῶν οἰκτιρμῶν· [6]"Τὸν στεφανοῦντά σε γὰρ, [t]φησὶν, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς·" ἀντὶ δὲ τοῦ πέταλον φέρειν ὄνομα [v]ἔχον θεοῦ, αὐτὸς ἴσος γίνεται τῷ θεῷ. [w]Πῶς γάρ; [7]"Γενήσεσθε, φησὶν, ὅμοιοι τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Βούλει καὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ ἰδεῖν; Οὐ Βεσελεὴλ αὐτὸ ᾠκοδόμησεν, οὔτε ἄλλος τις, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
B θεὸς, οὐ διὰ λίθων, ἀλλὰ δι' ὕλης τοῦ οὐρανοῦ λαμπροτέρας, διὰ ψυχῶν λογικῶν. Ἀλλὰ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσέρχεται ὁ ἱερεύς. [x]Ἔξεστί σοι εἰς τὰ φρικωδέστερα εἰσελθεῖν θύοντι τὴν θυσίαν ταύτην, ἔνθα μηδεὶς πάρεστιν, ἀλλ' ὁ πατήρ σου, ὁ [y]βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἔνθα μηδεὶς ἄλλος ὁρᾷ. Καὶ πῶς, φησὶν, ἔστι μὴ ὁρᾶν, δημοσίᾳ [z]ἑστῶτος τοῦ θυσιαστηρίου;

[6] Psal. cii. 4. [7] Matth. v. 45.

[g] ἔδει οὖν] ἀλλ' ἔδει C.D. [h] τὴν ἐκ om. B. [i] ἁμαρτίας D. [k] ἐτύχθησαν D. οὐκ ἂν ἐτέχθ.] οὐ κατενέχθησαν A. [l] ὦ] + τῆς μωρίας C.D. Statim οἳ om. iidem. Mox καλινδούμενοι iidem. [m] ὅταν] ἂν D. Mox τι om. A.F. [n] οὗ] ὧν C.D. [o] μὴ om. A. [p] διαθερμαίνει C.D. [q] ἐνδύεται D. [r] περιφέρει] φορεῖ C.D. [s] συγκείμενον et γεωργούμενον A. [t] φησὶν om. A.C. [v] ἔχων B.F. ἔχειν D. [w] πῶς γάρ; γενήσεσθε] πῶς; γίνεσθε γὰρ C.D. πῶς; γενήσεσθε γὰρ Sav. marg. [x] ἔξ. σοι] ἀλλ' ἔξεστι καὶ σοὶ C.D. [y] βλέπων] + σε Edd. [z] ἑστῶτα B.D.

Τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι τότε μὲν ἀμφίθυρα
καὶ παραπετάσματα τὴν ἐρημίαν ἐποίει· νῦν δὲ ἔξεστι δημοσίᾳ
[a] θύοντι, ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, καὶ πολλῷ φρικωδέστε-
ρον τοῦτο ποιεῖν. Ὅταν γὰρ μὴ πρὸς ἐπίδειξιν ἀνθρώπων
ποιῇς, κἂν ἡ οἰκουμένη [b] εἶδεν, οὐδεὶς εἶδεν, ἐπειδὴ σὺ οὕτως C
ἐποίησας. Οὐ γὰρ εἶπε, [8] "Μὴ [c] ποιεῖτε," ἁπλῶς, "ἔμπρο-
σθεν τῶν ἀνθρώπων," ἀλλὰ προσέθηκε, "πρὸς [d] τὸ θεαθῆναι
αὐτοῖς." Τοῦτο τὸ θυσιαστήριον ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ
σύγκειται μελῶν, καὶ τὸ σῶμα τοῦ δεσπότου θυσιαστήριόν σοι
[e] γίνεται. Αἰδέσθητι τοῦτο αὐτό· ἐν τῇ σαρκὶ θύεις τοῦ
δεσπότου τὸ ἱερεῖον. Τοῦτο τὸ θυσιαστήριον καὶ τούτου τοῦ
νῦν φρικωδέστερον, οὐχὶ τοῦ παλαιοῦ μόνον. Ἀλλὰ μὴ [f] θορυ-
βήσητε. Τοῦτο μὲν [g] γὰρ θαυμαστὸν διὰ τὴν [h] ἐπιτιθεμένην
ἐν αὐτῷ θυσίαν· ἐκεῖνο δὲ τὸ τοῦ ἐλεήμονος οὐ διὰ τοῦτο μόνον, D
ἀλλὰ [i] καὶ ὅτι καὶ ἐξ αὐτῆς σύγκειται τῆς θυσίας [k] τῆς τοῦτο
ποιούσης θαυμαστόν. Τοῦτο πάλιν λίθος μέν ἐστι τὴν φύσιν,
ἅγιον δὲ γίνεται, ἐπειδὴ σῶμα δέχεται Χριστοῦ· ἐκεῖνο δὲ,
ἐπειδὴ αὐτὸ σῶμά ἐστι Χριστοῦ. Ὥστε [l] τοῦτο φρικω-
δέστερον ἐκείνου, ᾧ σὺ παρέστηκας ὁ λαϊκός. Ἆρά [m] σοι μή
τι ὁ Ἀαρὼν φαίνεται πρὸς ταῦτα, [n] μηδὲ ὁ στέφανος, μηδὲ οἱ
κώδωνες, μηδὲ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων; Τί γὰρ [o] δεῖ πρὸς ἐκεῖνο
λοιπὸν τὸ θυσιαστήριον ποιεῖσθαι τὴν σύγκρισιν, ὅπου γε καὶ
πρὸς τοῦτο συγκρινόμενον, οὕτω λαμπρὸν ἐφάνη; Σὺ δὲ τὸ
μὲν θυσιαστήριον τοῦτο τιμᾷς, ὅτι δέχεται τοῦ Χριστοῦ E
[p] σῶμα· τὸν δὲ [q] αὐτὸν σῶμα ὄντα τοῦ Χριστοῦ καθυβρίζεις,
καὶ περιορᾷς ἀπολλύμενον. Τοῦτο τὸ θυσιαστήριον πανταχοῦ
δυνήσῃ κείμενον ἰδεῖν, καὶ ἐν στενωποῖς καὶ ἐν ἀγοραῖς, [r] καὶ καθ'
ἑκάστην ἐν αὐτῷ θύειν τὴν ὥραν· καὶ γὰρ [s] καὶ ἐνταῦθα θυσία
τελεῖται. Καὶ καθάπερ ὁ ἱερεὺς ἕστηκε τὸ πνεῦμα καλῶν, οὕτω
καὶ σὺ τὸ πνεῦμα καλεῖς· ἀλλ' οὐ διὰ φωνῆς, ἀλλὰ δι' ἔργων.
Οὐδὲν γὰρ οὕτω κατέχει καὶ ἀνάπτει τοῦ πνεύματος τὸ πῦρ,

[8] Matth. vi. 1.

[a] *θύοντα* A.C.D. Veron. [b] *οἶδεν* bis Floril. p. 354. (Tom. xii. p. 591 A.) Mox *ἐπειδὴ οὐχ οὕτως* id. [c] *ποιῆτε* B.D. *μὴ ποιεῖτε* om. C. [d] *τὸ*] + *μὴ* A. [e] *γέγονεν* F. Mox *τοῦ δεσπότου θύεις* inverso ord. A.F. [f] *θορυβήσητε* A.B.D.F. Sav. marg. *θορυβηθῆτε* vulgo. [g] *γὰρ*] + *τὸ θυσιαστήριον* C.D. *γὰρ* om. A. [h] *ἐπιτεθημένην* (sic) A. [i] *καὶ* om. F. *καὶ* post *ὅτι* om. B.C. [k] Legebatur *τῆς τοῦτο ποιούσης*. *Θαυμαστὸν τοῦτο πάλιν, ὅτι λίθος μέν ἐστι κ. τ. ἑ.* *ὅτι* om. A.B.F. Veron. Vet. *θαυμαστὸν* cum antecedentibus nectit F. Sic omnia plana. [l] *ἐκείνου τοῦτο φρικωδέστερον* hoc ordine C.D. [m] *σοι μή τι*] *μή τί σοι* C.D. [n] *μή τι* pro *μηδὲ* semel D. bis F. ter C. [o] *δεῖ*] *δὴ* A.D. [p] *τὸ σῶμα* A. [q] *αὐτὸν σῶμα*] Sic F. *αὐτὸν* (om. *σῶμα*) D. *αὐτὸ σῶμα* A.B. *αὐτὸ τὸ σῶμα* C. Hoc edebatur. Statim *τοῦ Χ. ὄντα* inverso ord. Edd. [r] *καὶ κ. ἑ. ἐν αὐτῷ*] *τί λέγω; καθ' ἑκάστην δύνασαι ἐν αὐτῷ* C.D. [s] *καὶ* om. B.D.

ὡς τοῦτο τὸ ἔλαιον [t] δαψιλὲς ἐκχεόμενον. Εἰ δὲ βούλει καὶ τὰ καταβαλλόμενα ἰδεῖν τί γίνεται, δεῦρο, καὶ ταῦτά σοι δείξω.
582 Τίς οὖν ὁ καπνὸς, τίς ἡ εὐωδία τοῦ θυσιαστηρίου τούτου; Δόξα καὶ εὐχαριστία. Καὶ μέχρι ποῦ προβαίνει; ἆρα μέχρι τοῦ οὐρανοῦ; Οὐδαμῶς· ἀλλ' αὐτὸν ὑπερβαίνει τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αὐτῷ παρίσταται [v] τῷ θρόνῳ τῷ βασιλικῷ. [9] "Αἱ εὐχαί σου γὰρ, φησὶ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ." Καὶ ἡ μὲν αἰσθητὴ εὐωδία οὐδὲ τὸ πολὺ διατέμνει τοῦ ἀέρος· αὕτη δὲ αὐτὰς ἀνοίγει τῶν οὐρανῶν τὰς ἁψῖδας. Καὶ σὺ μὲν σιγᾷς, τὸ δὲ ἔργον βοᾷ· καὶ γίνεται θυσία αἰνέσεως, οὐ δαμάλεως σφαττομένης, [w] οὐδὲ δέρ-
B ματος καιομένου, ἀλλὰ ψυχῆς πνευματικῆς τὰ παρ' αὐτῆς εἰσφερούσης. Φιλανθρωπίας γὰρ πάσης [x] ἡ τοιαύτη θυσία εὐδοκιμωτέρα. Ὅταν οὖν ἴδῃς πένητα πιστὸν, θυσιαστήριον ὁρᾶν νόμιζε· ὅταν ἴδῃς πτωχὸν τοιοῦτον, μὴ μόνον μὴ ὑβρίσῃς, ἀλλὰ καὶ αἰδέσθητι· κἂν ἕτερον ἴδῃς ὑβρίσαντα, κώλυσον, ἄμυνον. Οὕτω γὰρ [y] δυνήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν θεὸν ἵλεων ἔχειν, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων [z] τυχεῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ. (657)

C [1] Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. Δέομαι δὲ τὸ μὴ [a] παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας.

[b] Ἀπαρτίσας τὸν περὶ ἐλεημοσύνης λόγον, ὡς ἔδει, καὶ δείξας ὅτι πλεῖον αὐτοὺς ἀγαπᾷ, ἢ ἀγαπᾶται, καὶ [c] τὰ περὶ τῆς
D ὑπομονῆς αὐτοῦ καὶ τῶν πειρασμῶν διηγησάμενος, εὐκαίρως λοιπὸν τῶν ἐπιτιμητικωτέρων ἅπτεται λόγων, τοὺς ψευδαποστόλους αἰνιττόμενος, καὶ εἰς τὰ φορτικώτερα κατακλείων τὸν λόγον, [d] καὶ ἑαυτὸν συνιστῶν. Τοῦτο γὰρ καὶ δι' ὅλης ἐργά-

[9] Act. x. 4. [1] Cap. X. v. 1, 2.

[t] δαψιλῶς C. [v] τῷ βασιλικῷ θρόνῳ A.F. [w] οὐδὲ] οὐ C.D. [x] ἡ, quod vulgo abest, habent B.C.D. φιλανθρωπίας γάρ ἐστιν ἡ τ. θ. πάσης ἐστὶν εὐδοκ. C.D. [y] καὶ αὐτὸς δυνήσῃ inverso ord. A.F. [z] ἐπιτυχεῖν (et om. ἀγαθῶν) B. Mox ὧν——ἐπιτυχεῖν om. A. Hom. XXI. Incipit Codex E. Vid. Annot. [a] παρὸν hic et infra B. [b] ἀπαρτήσας D.F. [c] τὰ om. F. [d] καὶ om. A.

ζεται τῆς ἐπιστολῆς. Ὅθεν καὶ αἰσθανόμενος ἑαυτὸν πολλά-
κις διορθοῦται, αὐτὸ τοῦτο λέγων· "Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς
συνιστάνειν;" καὶ προϊών φησιν, "Οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστά-
νομεν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήσεως" καὶ μετὰ
ταῦτα, [2]"Ἄφρων γέγονα καυχώμενος, ὑμεῖς με ἠναγκάσατε."
Καὶ πολλαῖς τοιαύταις κέχρηται διορθώσεσι. Καὶ οὐκ ἄν E
τις ἁμάρτοι, τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐγκώμιον Παύλου προσει-
πών· οὕτω καὶ τὰ τῆς χάριτος μετὰ δαψιλείας τίθησι, καὶ
τὰ τῆς ὑπομονῆς τῆς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἦσάν τινες παρ'
αὐτοῖς μέγα φρονοῦντες, καὶ προτιθέντες ἑαυτοὺς τοῦ ἀποστό-
λου, καὶ ὡς ἀλαζόνα [e] διαβάλλοντες, καὶ ὡς οὐδὲν ὄντα, οὐδὲ
ὑγιές [f] τι διδάσκοντα· τοῦτο γὰρ αὐτὸ μάλιστα τῆς [g] διαφθο-
ρᾶς αὐτῶν τεκμήριον ἦν· ὅρα πῶς ἄρχεται τῆς κατ' αὐτῶν
ἐπιτιμήσεως· "Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος." Εἶδες πόση ἡ βαρύ-
της, πόσον τὸ ἀξίωμα; Ὃ γὰρ θέλει εἰπεῖν, [h] τοῦτό ἐστι·
δέομαι ὑμῶν, μή με ἀναγκάσητε, [i] μηδὲ ἀφῆτε χρήσασθαι 583
τῇ δυνάμει μου κατὰ τῶν ἐξευτελιζόντων ἡμᾶς, καὶ νομιζόντων
σαρκικοὺς ἄνδρας εἶναι. Βαρύτερον τοῦτο ἐκείνων ὧν ἐν τῇ
προτέρᾳ πρὸς αὐτοὺς ἀπειλῶν ἔλεγεν, [3]"Ἐν ῥάβδῳ ἔλθω
πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματί τε πραότητος;" νῦν δὲ,
"Ὡς μὴ ἐρχομένου [k] δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες.
Ἐλεύσομαι δὲ καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων,
ἀλλὰ τὴν δύναμιν." Καὶ [l] γὰρ ἐνταῦθα ἀμφότερα δείκνυσι,
καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τὸ φιλόσοφον [m] καὶ ἀνεξίκακον· εἴγε οὕτω
παρακαλεῖ, καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς, ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι B
εἰς ἐπίδειξιν ἐλθεῖν τῆς οἰκείας δυνάμεως τῆς τιμωρητικῆς,
[n] καὶ πλῆξαι αὐτοὺς καὶ κολάσαι, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀπαιτῆσαι
δίκην. Τοῦτο [o] γὰρ ᾐνίξατο λέγων, "Δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν
θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας
τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, [p] ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας."
[q] Τέως δὲ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὸν λόγον [r] ἀγάγωμεν. "Αὐτὸς δὲ
ἐγὼ Παῦλος." Πολλὴ ἡ ἔμφασις, πολλὴ ἡ βαρύτης· ὥσπερ
ἀλλαχοῦ φησιν, [4]"Ἴδε, ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν·" καὶ πάλιν,
"Ὡς Παῦλος πρεσβύτης·" καὶ ἀλλαχοῦ [s] πάλιν, "Ἥτις
πολλῶν [t] προστάτης ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ." Οὕτω καὶ C

2 2 Cor. xii. 11. 3 1 Cor. iv. 21, 18, 19. 4 Gal. v. 2. Philem. 9. Rom. xvi. 2.

e διέβαλλον D. f τι om. B. g διαφορᾶς A.B. h τοῦτο] τοιοῦτον D. i μηδὲ] μή με A. k δὲ om. B. l γὰρ] + καὶ E. καὶ γὰρ om. D. m καὶ] + τὸ A. n καὶ] ὥστε D. o γὰρ] δὲ B. Sav. marg. γὰρ om. A. τοῦτο ——λέγων om. F. p ὡς, quod aberat, habent A.B.D.E. q τέως δὲ] ἀλλὰ ταῦτα μὲν προϊών φησιν· ἡμεῖς δὲ τέως D. r ἀναγάγωμεν F. s πάλιν om. D. t προστάτης D.E.F. pro vulgato προστάτις. Adde Tom. ix. p. 740 D. secundum Codd. Mosqq.

ἐνταῦθα, "Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος." Μέγα μὲν καὶ [v] τοῦτο,
τὸ αὐτὸν παρακαλεῖν· τὸ δὲ ἕτερον μεῖζον, ὃ προσέθηκεν εἰπὼν,
"διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ." Καὶ γὰρ
σφόδρα αὐτοὺς ἐντρέψαι βουλόμενος, προβάλλεται τὴν πραό-
τητα καὶ [w] τὴν ἐπιείκειαν, ταύτῃ μείζονα ποιῶν τὴν ἱκετηρίαν·
ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, αὐτὴν [x] αἰδέσθητε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Χριστοῦ,
δι' ἧς ὑμᾶς παρακαλῶ. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ δεικνὺς ὅτι
κἂν μυρίαν [y] ἀνάγκην ἐπάγωσιν, αὐτὸς πρὸς τοῦτο ἐπιρρεπέ-
στερον ἔχει· [z] διὰ τὸ πρᾶος εἶναι, οὐ διὰ τὸ ἀσθενὲς δὲ οὐκ
D ἐπεξέρχεται, ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς οὕτως ἐποίει. "Ὃς κατὰ
πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς."
Τί δὴ τοῦτό ἐστιν; Ἤτοι κατ' εἰρωνείαν φησὶ, τὰ ἐκείνων
φθεγγόμενος. Ἐκεῖνοι γὰρ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι ὅταν μὲν
[a] παρῇ, οὐδενός ἐστιν ἄξιος λόγου, ἀλλ' εὐτελὴς καὶ εὐκατα-
φρόνητος· ὅταν δὲ ἀπῇ, [b] φυσᾶται, καὶ κομπάζει, καὶ κατεξανί- (658)
σταται ἡμῶν, καὶ ἀπειλεῖ. Τοῦτο γοῦν καὶ ἑξῆς αἰνίττεται
λέγων· [5] "Ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαὶ, φησὶ, βαρεῖαι· ἡ δὲ παρουσία
τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος." Ἡ τοίνυν
κατ' εἰρωνείαν φησὶ, πολλὴν ἐμφαίνων βαρύτητα, καὶ λέγων·
E ἐγὼ ὁ ταπεινὸς, [c] ἐγὼ ὁ εὐτελὴς ἐν τῷ παρεῖναι, καθὼς ἐκεῖνοί
φασι, καὶ ἀπὼν ὑψηλός· ἢ ὅτι κἂν μεγάλα φθέγγηται, οὐκ ἐξ
ἀπονοίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ θαρρεῖν αὐτοῖς. "Δέομαι δὲ τὸ μὴ
παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι [d] τολμῆσαι ἐπί
τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας."
Εἶδες πόση ἡ ἀγανάκτησις, καὶ πῶς σαφὴς ὁ ἔλεγχος τῶν
εἰρημένων; Δέομαι γὰρ ὑμῶν, φησὶ, μή με ἀναγκάσητε δεῖξαι,
ὅτι καὶ παρὼν ἰσχυρός εἰμι, καὶ δύναμιν ἔχω. Ἐπειδὴ γὰρ
584 [e] ἔλεγον, ὅτι ἀπὼν πάνυ [f] ἡμῶν καταθαρρεῖ καὶ ἐπαίρεται, αὐτοῖς
κέχρηται τοῖς ῥήμασι· δέομαι οὖν μή με [g] ἀναγκάσωσι χρήσα-
σθαί μου τῇ δυνάμει. Τοῦτο γάρ ἐστι, "τῇ πεποιθήσει."
Καὶ οὐκ εἶπεν, ᾗ παρεσκεύασμαι, ἀλλ', "ᾗ λογίζομαι." Οὔπω
μὲν γὰρ τοῦτο ἔκρινα, αὐτοὶ δέ μοι τὴν αἰτίαν [h] παρέχουσιν·
ἀλλ' οὐδὲ οὕτω βούλομαι. [i] Καίτοι οὐχ ἑαυτῷ ἀμύνων τοῦτο
ἐποίει, ἀλλὰ τῷ εὐαγγελίῳ. Εἰ δὲ, ἔνθα τῷ κηρύγματι

[5] 2 Cor. x. 10.

[v] τοῦτο] αὐτὸ A.F. [w] τὴν om. B. [x] αἰδέσθητι A. [y] ἀνάγκην om. A.
[z] διὰ—εἶναι] καὶ διὰ τὸν πρᾶον εἶναι D. Mox δὲ om. A.B.D. τέως pro δὲ E.
[a] πάρεστιν A.D. [b] φυσᾶται] φυσᾷ τε A. [c] ἐγὼ——ἢ ὅτι] ἐγὼ ἐν τῷ
παρεῖναι εὐτελὴς, καθὼς ὑμεῖς φατε, ἢ δεικνὺς ὅτι D. [d] τολμῆσαι om. A.B.
[e] ἔλεγον] φασὶν F. ἔλεγον om. A. Veron. Vet. supra scriptum habet B.
[f] Edebatur ὑμῶν καταθαρρῶ καὶ ἐπαίρομαι, αὐτοῖς κέχρημαι τοῖς ρ. Nostra
lectio est in A.B.D.E.F. et Vet. [g] ἀναγκάσητε D.E.F. [h] παρέχετε D.
[i] καίτοιγε A.

ἀμύνειν ἐχρῆν, οὐκ ἔστιν αὐστηρὸς, ἀλλὰ ἀναδύεται [k]καὶ μέλλει,
καὶ παρακαλεῖ μὴ γενέσθαι τοσαύτην ἀνάγκην· πολλῷ μᾶλλον
ὑπὲρ ἑαυτοῦ οὐκ ἂν οὐδέποτέ τι τοιοῦτον ἐποίησε. Τοῦτο B
οὖν μοι χαρίσασθε, φησὶν, ὥστε μή με ἀναγκάσαι δεῖξαι, ὅτι
καὶ παρὼν δύναμαι καταθαρρῆσαι [l]καθ' ὧν ἂν δέῃ· τουτέστι,
κολάσαι αὐτοὺς καὶ [m]τιμωρῆσαι. Εἶδες πῶς οὐκ ἦν φιλότιμος,
οὐδὲ πρὸς ἐπίδειξίν τι ἐποίει, ὅπου γε καὶ χρείας οὔσης, [n]οὐκ ὀκνεῖ
τόλμαν τὸ πρᾶγμα καλεῖν; "Δέομαι γὰρ, φησὶ, τὸ μὴ παρὼν
θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ [o]λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας."
Τοῦτο γὰρ διδασκάλου μάλιστά ἐστι, τὸ μὴ ταχέως [p]ἀμύνασθαι, ἀλλὰ διορθοῦσθαι, καὶ μέλλειν ἀεὶ καὶ βραδύνειν ἐν ταῖς
τιμωρίαις. Τίνας δὴ τούτους φησὶν, οἷς ἀπειλεῖ; "Τοὺς
λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας." Ἐκεῖνοι C
γὰρ αὐτὸν διέβαλλον ὡς ὑποκριτὴν, ὡς πονηρὸν, ὡς ἀλαζόνα.

[6]"Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα." Ἐνταῦθα λοιπὸν [q]καὶ φοβεῖ τῇ τροπῇ. Σάρκα
μὲν [r]γὰρ περικείμεθα, φησὶν, ὁμολογῶ, οὐ σαρκὶ δὲ ζῶμεν.
Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο εἶπεν, ἀλλὰ τέως αὐτὸ ταμιεύεται·
βίου γάρ ἐστιν ἐγκώμιον· περὶ δὲ τοῦ κηρύγματος διαλέγεται,
δεικνὺς ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπινον, οὐδὲ τῆς κάτωθεν δεόμενον
βοηθείας. Διόπερ οὐκ [s]εἶπεν, οὐ κατὰ σάρκα ζῶμεν, ἀλλ',
"οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα·" τουτέστι, πόλεμον ἀνεδεξάμεθα καὶ μάχην, ἀλλ' [t]οὐχὶ σαρκικοῖς πολεμοῦμεν ὅπλοις, D
[v]οὐ διὰ τινὸς ἀνθρωπίνης συμμαχίας. [7]"Τὰ γὰρ ὅπλα ἡμῶν
οὐ σαρκικά." Ποῖα γὰρ [w]ὅπλα σαρκικά; Πλοῦτος, δόξα,
δυναστεία, εὐγλωττία, δεινότης, περιδρομαὶ, κολακεῖαι, ὑποκρίσεις, τὰ ἄλλα τὰ τούτοις ἐοικότα. [x]Ἀλλὰ τὰ ἡμέτερα οὐ
τοιαῦτα, ἀλλὰ ποταπά; "Δυνατὰ τῷ θεῷ." Καὶ οὐκ εἶπεν,
ἡμεῖς [y]οὐ σαρκικοὶ, ἀλλὰ, "τὰ ὅπλα ἡμῶν." Ὅπερ [z]γὰρ
ἔφην, τέως περὶ τοῦ κηρύγματος διαλέγεται, καὶ τὴν δύναμιν
πᾶσαν τῷ θεῷ ἀνατίθησι. Καὶ οὐ λέγει, πνευματικὰ, [a]καίτοι
τοῦτο ἦν τὸ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ σαρκικοῦ, ἀλλὰ, "δυ- E
νατὰ," διὰ τούτου κἀκεῖνο αἰνιττόμενος, καὶ δεικνὺς ὅτι τὰ
ἐκείνων ἀσθενῆ καὶ ἀδύνατα. Καὶ σκόπει αὐτοῦ τὸ ἄτυφον.

[6] v. 3. [7] v. 4.

[k] καὶ μέλλει om. A. [l] καθ' ὃν A. καθ' ὃ D. F. Statim ἂν δέῃ omnes. Edebatur ἂν δέοι. [m] τιμωρήσασθαι E. [n] Vid. Annot. [o] λογίζομαι] + τουτέστιν D. [p] ἀμύνεσθαι D. [q] καὶ om. A. [r] γὰρ om. B. [s] εἶπεν] + ὅτι A.F. [t] οὐχὶ] οὐ B. [v] οὐ] "Leg. οὐδέ." *Dun.* Ita D. [w] ὅπλα] + καλεῖ D. Mox πλοῦτον, δόξαν etc. idem. [x] ἀλλὰ τὰ ἡμ.] ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ σαρκικὰ, τὰ δὲ ἡμ. D. Post δυνατὰ, φησὶ add. idem. [y] οὐ] οἱ D. [z] γὰρ ἔφην om. D. [a] καίτοι τοῦτο πρὸς ἀντιδ. ὤφειλεν εἰρῆσθαι τοῦ σ. D.

Οὐ γὰρ εἶπεν, ἡμεῖς [b] δυνατοὶ, ἀλλὰ, "τὰ ὅπλα ἡμῶν [c] δυνατὰ
τῷ θεῷ." [d] Οὐχ ἡμεῖς αὐτὰ τοιαῦτα κατεσκευάσαμεν, ἀλλ'
αὐτὸς ὁ θεός. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμαστίζοντο, ἠλαύνοντο, καὶ μυρία
ἔπασχον ἀνήκεστα, ἅπερ ἀσθενείας ἦν· δεικνὺς τοῦ θεοῦ τὴν
ἰσχὺν, [e] φησίν· "ἀλλὰ τῷ θεῷ δυνατά ἐστι." Τοῦτο γὰρ
585 μάλιστα δείκνυσιν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, ὅτι διὰ τούτων περιγίνε-
ται. [f] Ὥστε εἰ καὶ ἡμεῖς αὐτὰ περικείμεθα, ἀλλ' αὐτός ἐστιν
ὁ δι' αὐτῶν πολεμῶν καὶ ἐνεργῶν. Εἶτα καὶ ἐγκώμιον αὐτῶν
διέξεισι μακρὸν λέγων· "Πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων." Καὶ
ἵνα μὴ, ἀκούσας ὀχυρώματα, αἰσθητόν τι νομίσῃς, φησί· "Λο- (659)
γισμοὺς καθαιροῦντες·" διὰ μὲν τῆς τροπῆς τὴν ἔμφασιν
δεικνὺς, διὰ δὲ τῆς ἐπαγωγῆς τὸ νοητὸν τοῦ πολέμου παραδη-
λῶν. Ταῦτα γὰρ τὰ ὀχυρώματα ψυχὰς πολιορκεῖ, οὐ σώ-
ματα. Ὥστε ἐκείνων ἰσχυρότερα· διὸ καὶ μειζόνων δεῖται
B τῶν ὅπλων. Ὀχυρώματα δὲ λέγει τὸν τῦφον τὸν Ἑλληνικὸν,
καὶ τῶν σοφισμάτων καὶ τῶν συλλογισμῶν τὴν ἰσχύν. Ἀλλ'
ὅμως [g] ἅπαντα ἤλεγξε τὰ ὅπλα, φησὶν, ἱστάμενα κατ' αὐτῶν.
"Λογισμοὺς γὰρ [h] καθαιροῦντες, [8] καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον
κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ." Ἐπέμεινε τῇ τροπῇ, ἵνα πλείονα
ποιήσῃ τὴν ἔμφασιν. Κἂν γὰρ ὀχυρώματα ᾖ, φησὶ, κἂν
πυργώματα, κἂν [i] ὁτιοῦν ἕτερον, εἴκει καὶ παραχωρεῖ τοῖς
ὅπλοις τούτοις. "Καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ." Καίτοι κακέμφατος ἡ τῆς αἰχμαλω-
C σίας [k] προσηγορία· τῆς ἐλευθερίας γάρ ἐστιν ἀναίρεσις. Τίνος
οὖν ἕνεκεν αὐτῇ κέχρηται; Καθ' ἕτερον σημαινόμενον. Τὸ
γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας ὄνομα δύο [l] δηλοῖ, καὶ τὸ ἐκπεσεῖν ἐλευ-
θερίας, καὶ τὸ κατὰ κράτος ἁλῶναι, [m] ὥστε μὴ ἀναστῆναι
πάλιν. Κατὰ τοῦτο οὖν [n] αὐτὴν τὸ δεύτερον [o] ἐξέλαβεν.
[p] Ὥσπερ ὅταν λέγῃ, [9] "Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα," οὐ τὸ
λάθρα λαβεῖν λέγει, ἀλλὰ τὸ γυμνῶσαι καὶ πάντα λαβεῖν·
οὕτω καὶ ἐνταῦθα λέγων, "αἰχμαλωτίζοντες." [q] Οὐ γὰρ ἐκ

[8] v. 5. [9] 2 Cor. xi. 8.

[b] οἱ δυνατοὶ A. οὐκ εἶπε; δυνατοὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ D. [c] δυνατὰ] + καὶ τίνι δυνατὰ E. [d] οὐχ ἡμεῖς——ὁ θεὸς om. A. [e] φησὶν, ἀλλὰ τῷ θ.] μᾶλλον ἐν τούτοις φησὶ τὸ δυνατὰ ἀεὶ ἔλεγεν· εἰ καὶ ἀσθενείας ἐκεῖνα, ἀλλ' ὡς πρὸς ἡμᾶς· ἐπεὶ τῷ θ. D. [f] ὥστε] ὡς A. [g] ἅπαντα] + ταῦτα E. Mox ἱστάμενα, φησὶ inverso ord. A.F. [h] καθαιροῦντες] + οὐ πίστει A. + οὐ τείχη B. + οὐ πίστεις D. + οὐ πίστιν E. in marg. + *fide* Vet. [i] ὁτιοῦν] εἴ τι οὖν E. [k] προσηγορία] + ὅμως ἐχρήσατο αὐτῇ D. Statim τῆς om. E. [l] δηλοῖ] σημαίνει B. Sav. marg. δύο om. A. [m] ὥστε——πάλιν] ὥστε μηδὲ ἀνακλήσεως πάλιν ἔχειν ἐλπίδας· ὥστε μὴ ἀνασωθῆναι D. [n] Sic A.B.D.F. τὸ δεύτερον αὐτὴν inverso ordine Edd. Post δεύτερον add. σημαινόμενον λέγω D. [o] ἐξέλαβεν A.B.D.F. ἐξελάβετο vulgo. Vid. nos in Indice Graec. ad Homilias in Matth. s.v. [p] ὥσπερ] + γὰρ D. ὥσπερ om. F. [q] οὐ γὰρ ἐκ] τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἐκ D.

τοῦ ἴσου [r] ἡ μάχη, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐκολίας [s] ἐνίκα. Διὸ
οὐκ εἶπε, νικῶμεν καὶ περιγινόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλω- D
τίζομεν· ὥσπερ οὖν καὶ ἀνωτέρω οὐκ εἶπε, προσάγομεν μηχα-
νήματα τοῖς ὀχυρώμασιν, ἀλλὰ, καθαιροῦμεν αὐτά· καὶ γὰρ
πολλὴ τῶν ὅπλων ἡ περιουσία. Οὐ γὰρ λόγοις πολεμοῦμεν,
φησὶν, ἀλλ' ἔργοις πρὸς λόγους· οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ'
ἐν πνεύματι πραότητος καὶ δυνάμεως. Πῶς οὖν ἔμελλον φιλο-
τιμεῖσθαι, φησὶ, καὶ κομπάζειν διὰ λόγων, καὶ ἀπειλεῖν διὰ
ἐπιστολῶν, καθάπερ ἐκεῖνοι διέβαλλον λέγοντες, ὅτι αἱ ἐπι-
στολαὶ βαρεῖαι, ὅπου γε οὐκ ἐν τούτοις ἦν ἡμῖν [t] ἡ ἰσχύς;
Εἰπὼν δὲ, "Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν [v] νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν
τοῦ Χριστοῦ," ἐπειδὴ τὸ τῆς αἰχμαλωσίας ὄνομα βαρὺ, ταχέως E
τὸν τρόπον [w] ἐντεῦθεν κατέλυσεν εἰπὼν, "εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ
Χριστοῦ·" ἀπὸ [x] δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ἀπὸ θανάτου [y] πρὸς
ζωὴν, ἐξ ἀπωλείας πρὸς σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἁπλῶς [z] βαλεῖν ἤλθο-
μεν, ἀλλὰ μεταστῆσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἐναντιουμένους.

[10] "Καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν
πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή." Ἐνταῦθα καὶ τούτους ἐφόβησεν,
οὐκ ἐκείνους μόνον. Ὑμᾶς γὰρ, φησὶν, ἀναμένομεν, ἵν', ὅταν
[a] ὑπὸ τῆς παραινέσεως καὶ τῆς ἀπειλῆς διορθώσωμεν ὑμᾶς,
καὶ ἐκκαθάρωμεν, καὶ ἀποστήσωμεν τῆς ἐκείνων κοινωνίας, τότε
ἐκείνων ἀπολειφθέντων μόνων ἀνίατα νοσούντων ἐπαγάγωμεν 586
τὴν τιμωρίαν, ὅταν γνησίως ἴδωμεν ὑμᾶς ἀποστάντας. Ὑπα-
κούετε μὲν γὰρ καὶ νῦν, οὐ τελείως [b] δέ. Καίτοι εἰ νῦν ἐποίη-
σας, μεῖζον ἂν εἰργάσω τὸ κέρδος, φησίν. Οὐδαμῶς· εἰ γὰρ
νῦν ἐποίησα, καὶ ὑμᾶς ἂν περιέβαλον τῇ τιμωρίᾳ. Ἀλλ' ἔδει
κολάσαι μὲν ἐκείνους, [c] ὑμῶν δὲ φείσασθαι. Ἀλλ' εἰ ἐφεισά-
μην, χάριτι ἂν ἔδοξα τοῦτο ποιεῖν· νῦν δὲ [d] οὐ τοῦτο βούλομαι,
ἀλλὰ πρῶτον κατορθῶσαι ὑμᾶς, καὶ τότε ἐπ' ἐκείνους ἐλθεῖν.
Τί τῶν σπλάγχνων ἐκείνων [e] ἡμερώτερον; ὃς ἐπειδὴ τοὺς
οἰκείους ἑώρα τοῖς ἀλλοτρίοις ἀναμεμιγμένους, βούλεται μὲν B
ἐπαγαγεῖν τὴν πληγὴν, φείδεται δὲ, καὶ κατέχει τὴν ἀγανά-
κτησιν, ἕως ἂν [f] ἐκεῖνοι ἀναχωρήσωσιν, ἵνα τούτους πατάξῃ
μόνους· μᾶλλον δὲ, ἵνα μηδὲ τούτους. Διὰ γὰρ τοῦτο ἀπειλεῖ

[10] v. 6.

[r] ἡ μάχη] λαβεῖν F. [s] Vid. Annot. [t] ἡ ἰσχὺς omnes. Articulus vulgo deest. [v] νόημα] + ἐπήγαγεν E. Mox ἐπειδὴ γὰρ τὸ A.B.E.F. Vet. [w] ἐντεῦθεν] τὸν ἐντεῦθεν E. ἐντεῦθεν om. B. εὐθέως pro ἐντεῦθεν F. [x] δουλείας] + μετάγομεν D. Infra μετάγοντες post σωτηρίαν addit E. [y] πρὸς] εἰς D. Mox εἰς σωτηρίαν E. [z] βαλεῖν] λαβεῖν D.F. Ante h. v. ἤλθομεν transp. A.F. [a] ὑπὸ] διὰ E. [b] δὲ om. D. [c] ἡμῶν E. receptum a Sav. Ben. [d] οὐ τοῦτο] οὐχ οὕτω E. [e] ἡμερώτερον ὃς] θερμότερον ὡς D. [f] ἐκεῖνοι] + τὴν ἀγανάκτησιν D.

[g]τοῦτο, [h]καί φησι μόνους βούλεσθαι ἐκείνους ἀπολαβεῖν, ἵνα
καὶ ἐκεῖνοι τῷ φόβῳ διορθωθέντες [i]μεταναστῶσι, καὶ εἰς μηδένα
ἀφῇ τὴν ὀργήν. Καθάπερ γὰρ ἰατρὸς ἄριστος, καὶ πατὴρ
κοινὸς, καὶ προστάτης, καὶ κηδεμὼν, οὕτω πάντα ἔπραττεν,
οὕτω [k]πάντων ἐκήδετο, τὰ κωλύματα ἀναιρῶν, τοὺς λυμαινομέ-
C νους ἀναστέλλων, πανταχοῦ περιτρέχων. Οὐδὲ [l]γὰρ μαχόμε-
νος οὕτω τὰ πράγματα ἤνυεν, ἀλλ' [m]ὡς ἐπὶ ἑτοίμην καὶ πρό-
χειρον ἐρχόμενος νίκην, τὰ τρόπαια ἵστη, κατασκάπτων, κα-
θαιρῶν, καταβάλλων τοῦ διαβόλου τὰ ὀχυρώματα καὶ τῶν (660)
δαιμόνων τὰ μηχανήματα, καὶ [n]τὴν λείαν [o]μετῆγεν ἅπασαν
ἐπὶ [p]τὸ τοῦ Χριστοῦ στρατόπεδον· καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀνέπνει,
ἀπὸ τούτων ἐπ' ἐκείνους, καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνων ἐφ' ἑτέρους
μεταπηδῶν, [q]καθάπερ τις στρατηγὸς ἄριστος καθ' ἑκάστην
ἡμέραν [r]ἱστῶν τρόπαια, μᾶλλον δὲ καθ' ἑκάστην ὥραν. Ἀπὸ
D γὰρ χιτωνίσκου μόνου εἰς τὴν παράταξιν [s]εἰσελθὼν, αὐτάνδρους
ᾕρει τῶν ἐναντίων τὰς πόλεις, καὶ τόξα καὶ δόρατα καὶ βέλη
καὶ πάντα ἡ γλῶττα [t]Παύλου. Καὶ γὰρ ἐφθέγγετο μόνον,
καὶ παντὸς πυρὸς σφοδρότερον τοῖς [v]πολεμίοις αἱ ῥήσεις [w]ἐμ-
πίπτουσαι τοὺς μὲν δαίμονας [x]ἤλαυνον, τοὺς δὲ ὑπ' αὐτῶν
κατεχομένους ἀνθρώπους πρὸς [y]αὑτὸν [z]ἐπανῆγον. Ὅτε γοῦν
τὸν δαίμονα ἐκεῖνον τὸν πονηρὸν ἐξέβαλε, γοήτων ἀνδρῶν
μυριάδες πέντε συνελθοῦσαι, τὰ βιβλία τῶν μαγειῶν κατέκαιον,
καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν μεθίσταντο. Καὶ καθάπερ ἐν πολέμῳ,
πύργου πεσόντος ἢ τυράννου κατενεχθέντος, οἱ μετ' ἐκείνου
E πάντες τὰ ὅπλα ῥίψαντες, τῷ στρατηγῷ [a]προστρέχουσιν·
οὕτω δὴ καὶ τότε ἐγένετο. Τοῦ γὰρ δαίμονος ἐκβληθέντος,
[b]πολιορκηθέντες ἅπαντες, καὶ τὰ βιβλία ῥίψαντες, μᾶλλον δὲ
[c]καταλύσαντες, τοῖς Παύλου ποσὶ [d]προσέτρεχον. Ὁ δὲ,
καθάπερ [e]ἑνὶ στρατοπέδῳ, τῇ οἰκουμένῃ παραταττόμενος, οὐδα-
μοῦ ἵστατο, ἀλλ' ὥσπερ τις ὑπόπτερος ὢν, πάντα ἐποίει· καὶ

[g] τοῦτο E.F. τοῦτον A. Edebatur τούτοις. [h] καὶ——βούλεσθαι] μόνους βουλόμενος D. [i] μεταστῶσι E. [k] πάντων] πάντα D.F. [l] γὰρ] + ὡς Floril. p. 512. (Tom. xii. p. 657 D.) + ὡς ἐξ ἴσου E. [m] ὡς] ὥσπερ E. [n] τὴν λείαν] τελείαν A. τελέως (et ἅπαντας pro ἅπασαν) Veron. *et universam tandem orbem* Vetus. Correxit Sav. [o] μετάγων D. μετήγαγεν E. [p] τὸ τοῦ X. σ.] τὸ om. A. τοῦ om. B. τοῦ X. τὸ σ. D. [q] καθάπερ] καὶ καθάπερ E. Flor. Statim τις om. A.F. [r] ἀνιστῶν F. [s] εἰσελθὼν] ἐμπίπτων D. [t] Παύλου] + ἐλάμβανε D. [v] πολέμοις A. Veron. Vet. [w] ἐμπίπτουσαι τοὺς] Sic A.B.E.F. Flor. Sav. marg. ἐμπίπτουσι τοὺς D. Edebatur ἐνέπιπτον καὶ τούς. [x] ἤλαυνον A.B.D. Flor. Sav. marg. ἤλαυνε vulgo. [y] αὐτὸν A.B.D. Flor. ἑαυτὸν Edd. [z] ἐπανῆγον B. Sav. marg. ἐπανήγαγον D. Flor. Ceteri cum Editis ἐπανῆγεν. [a] προσέχουσιν D. Etiam Catena in Act. Ap. p. 320. [b] οἱ πολιορκ. E. Cat. καὶ ante τὰ βιβλία om. Cat. [c] κατακαύσαντες E. Cat. [d] συνέτρεχον A. [e] ἑνὶ] ἐν ἑνὶ E.

νῦν μὲν χωλὸν διώρθου, νῦν δὲ νεκρὸν ἤγειρε, νῦν δὲ ἕτερον ἐπήρου, [f]τὸν μάγον λέγω· καὶ οὐδὲ ἐν δεσμωτηρίῳ κατακλειόμενος ἡσύχαζεν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸν δεσμοφύλακα μετῆγε πρὸς ἑαυτὸν, τὴν καλὴν ταύτην αἰχμαλωσίαν ἐργαζόμενος.

[g]Τοῦτον οὖν καὶ ἡμεῖς μιμησώμεθα κατὰ δύναμιν. Καὶ 587
τί λέγω, κατὰ δύναμιν; Ἔξεστι γὰρ καὶ ἐγγὺς ἐκείνου γενέσθαι τῷ βουλομένῳ, καὶ θεωρῆσαι τὴν ἀριστείαν, καὶ μιμήσασθαι τὴν ἀνδρείαν. Ἔτι γὰρ [h]καὶ τοῦτο ποιεῖ, λογισμοὺς καθαιρῶν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ. Καίτοιγε πολλοὶ [i]κατατέμνειν αὐτὸν ἐπεχείρησαν αἱρετικοί· ἀλλ' ὅμως [k]καὶ κατὰ μέλος ὢν πολλὴν τὴν ἰσχὺν ἐπιδείκνυται. Κέχρηται μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ Μαρκίων καὶ Μανιχαῖος, ἀλλὰ κατατέμνοντες· [l]ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἐλέγχονται ἀπὸ τῶν B
[m]μελῶν. Καὶ γὰρ καὶ χεὶρ μόνη τοῦ ἀριστέως τούτου παρ' αὐτοῖς οὖσα, [n]κατάκρας αὐτοὺς ἐλαύνει· καὶ ποὺς μόνος παρ' ἑτέροις διώκει καὶ [o]καταβάλλει· ἵνα μάθῃς δυνάμεως περιουσίαν, καὶ ὅτι καὶ περικοπτόμενος [p]ἀρκεῖ πάντας [q]ἑλεῖν τοὺς ἐναντιουμένους. Καὶ μέντοι τοῦτο, φησὶ, διαστροφῆς, τὸ πάντας αὐτῷ κεχρῆσθαι τοὺς ἀλλήλοις μαχομένους. Διαστροφῆς μὲν [r]οὖν, [s]τῆς Παύλου δὲ μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τῆς τῶν χρωμένων. Οὐ γὰρ ποικίλος τις [t]ἦν, ἀλλὰ ἁπλοῦς καὶ σαφής· οὗτοι δὲ πρὸς τὰς οἰκείας διέστρεψαν τὰ ῥήματα [v]ἐννοίας. Καὶ διὰ τί οὕτως ἐρρέθη, φησὶν, ὡς δοῦναι λαβὰς [w]τοῖς βουλομένοις; Οὐκ αὐτὸς ἔδωκεν, ἀλλ' ἡ ἐκείνων [x]μανία οὐκ εἰς δέον τούτοις C
ἐχρήσατο. Ἐπεὶ καὶ ὁ κόσμος οὗτος [y]ὅλος καὶ θαυμαστὸς καὶ μέγας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας τεκμήριον, καὶ [11]"Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, [z]καὶ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν·" ἀλλ' ὅμως τούτῳ πολλοὶ προσέπταισαν, καὶ ἀπεναντίας ἀλλήλοις. [a]Καὶ οἱ μὲν οὕτως αὐτὸν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἐθαύμασαν, ὡς αὐτὸν νομίσαι εἶναι

11 Psal. xviii. 2, 3.

[f] τὸν μ.] τῶν μάγων D. [g] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Παύλου, καὶ ὅτι κακῶς τοῖς τούτου λόγοις αἱρετικοὶ ἐχρήσαντο. Veron. [h] καὶ] + νῦν E. [i] κατατείνειν (et om. αὐτὸν) A. Statim ἐπεχείρισαν D.E. [k] καὶ, quod aberat, habent C.D.E. et corr. B. Mox ἐπιδ. τὴν ἰσχὺν inverso ordine Edd. [l] ἀλλ' ὅμως] ἀλλὰ B. [m] μελῶν Edd. μερῶν Codd. [n] κατάκρας] κατὰ κράτος A.F. [o] καταβάλλει] + καὶ ταῦτα ποιεῖν οἰκονομεῖ ὁ θεὸς C.D. [p] ἀρκεῖ] σαρκὶ A.C.D.E.F. Veron. Vet. ἀρκεῖ B. et marg. E. receptum a Sav. Ben. [q] ἑλεῖν] Sic B.E. εἶλεν A.F. λαμβάνει C.D. ἑλεῖν ἴσχυε Veron. Vet. [r] οὖν om. A. [s] τῆς Π. δὲ] ἀλλ' οὐ τῆς Π. C.D. [t] ἦν] + ἐκεῖνος C. [v] ἐννοίας post οἰκείας transp. A. post διέστρεψαν E. [w] τοῖς β. om. F. [x] μανία] ἄνοια E. Edebatur μανία· οὐκ εἰς δ. γὰρ τούτοις ἐχρήσαντο. Particula γὰρ deest in omnibus. Deinde ἐχρήσατο B.D.E.F. Sav. marg. [y] ὅλος] καλὸς E. ὅλος——διηγοῦνται] καλὸς καὶ θαυμαστὸς, καὶ οὐρανὸς δὲ καὶ ἥλιος μέγας τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας διδάσκαλος· οἱ οὐρανοὶ γὰρ διηγοῦνται C.D. [z] καὶ om. C.D. [a] καὶ οἱ μὲν] οἱ μὲν γὰρ C. οἱ μὲν D. ἀλλ' οἱ μὲν E.

θεόν· οἱ δὲ οὕτως αὐτοῦ τὸ κάλλος ἠγνόησαν, ὡς ἀνάξιον εἶναι
[b] φάναι τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας, καὶ ὕλῃ τινὶ πονηρᾷ τὸ πλέον
D αὐτοῦ ἀναθεῖναι. Καίτοιγε [c] ἀμφοτέρους ὁ θεὸς ἠσφαλίσατο,
[d] καλὸν ποιήσας καὶ [e] μέγαν, ἵνα μὴ ἀλλότριος αὐτοῦ τῆς
σοφίας εἶναι [f] νομίζηται· [g] καὶ ἐνδεῆ καὶ οὐκ αὐτάρκη ἑαυτῷ,
[h] ἵνα μὴ θεὸς ὑποπτεύηται. Ἀλλ' ὅμως οἱ πηρωθέντες ἐξ οἰ-
κείων λογισμῶν, εἰς ἐναντίας ἐξέπεσον ἐννοίας, [i] ἀλλήλους ἐλέγ-
χοντες, καὶ ἀλλήλων γινόμενοι κατήγοροι, καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ
θεοῦ [k] σοφίας ἀπολογούμενοι [l] καὶ δι' αὐτῶν ὧν ἐπλανή-
θησαν λογισμῶν. Καὶ τί λέγω τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρανόν;
Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν εἶδον θαύματα οἱ Ἰουδαῖοι γινόμενα
E τοσαῦτα, καὶ μόσχον εὐθέως προσεκύνησαν. Πάλιν ἑώρων
δαίμονας τὸν Χριστὸν ἀπελαύνοντα, καὶ [m] δαιμονῶντα αὐτὸν
ἐκάλουν. Ἀλλ' οὐ τοῦ ἐκβάλλοντος τοῦτο ἔγκλημα, ἀλλὰ
τῆς τῶν πεπηρωμένων διανοίας κατηγορία. Μὴ τοίνυν μηδὲ (661)
Παύλου καταγίνωσκε διὰ τὴν τῶν κακῶς χρησαμένων γνώμην,
ἀλλὰ μάθε τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ καλῶς, καὶ τὸν πλοῦτον ἀνά-
πτυξον, καὶ πρὸς πάντας στήσῃ γενναίως, ἀπὸ τῶν ἐκείνου
588 [n] φραττόμενος ὅπλων. Οὕτω καὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους ἐπι-
στομίσαι δυνήσῃ. Καὶ πῶς, φησὶν, οὐ πιστεύοντας αὐτῷ;
Ἀπὸ τῶν γεγενημένων [o] δι' αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην
διορθώσεως. Οὐ γὰρ ἦν ἀνθρωπίνης δυνάμεως τοσαῦτα δυνηθῆ-
ναι, ἀλλ' ἡ τοῦ σταυρωθέντος ἰσχὺς [p] ἐμπνέουσα αὐτῷ, τοιοῦτον
αὐτὸν εἰργάσατο, καὶ ῥητόρων καὶ φιλοσόφων καὶ τυράννων
καὶ βασιλέων καὶ πάντων δυνατώτερον ἀπέφηνεν. [q] Οὗτος
οὐχ ὁπλίσασθαι μόνον ἱκανὸς, καὶ βαλεῖν τοὺς ἐναντίους, ἀλλὰ
B καὶ ἑτέρους κατασκευάσαι τοιούτους. Ἵν' οὖν καὶ ἑαυτοῖς καὶ
ἑτέροις [r] γενώμεθα χρήσιμοι, συνεχῶς αὐτὸν [s] μεταχειρίζωμεν,
ἀντὶ λειμῶνος καὶ παραδείσου τοῖς τούτου γράμμασιν ἐντρυφῶν-
τες. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα καὶ κακίας ἀπαλλαγῆναι, καὶ
ἀρετὴν ἑλέσθαι, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν, [t] ὧν

[b] φάναι A.E.F. φῆσαι C.D. *dicerent* Vet. Edebatur φανῆναι, sine monito. [c] ἀμφοτέρους] ἀμφοτέροις αὐτὸν C.D. sed ἀμφοτέρους a pr. man. D. [d] καλὸν] + δὲ A.E. + οὕτω C.D. + μὲν Edd. [e] μέγα A.C. Mox ἀλλότριον E. [f] νομίζηται A.B.C.E.F. νομίσητε D. νομίζοιτο Edd. [g] καὶ ἐνδεῆ] Sic omnes nostri praeter E. qui καὶ πάλιν ἐνδεῆ legit. Edebatur ἐνδεῆ δέ. [h] ἵνα] + πάλιν C.D. Statim μὴ ὁ θεὸς D. [i] ἀλλήλους] + τε E. [k] σοφίας] δόξης B. [l] καὶ αὐτῶν vulgo. ἴσ. δι' αὐτῶν Sav. marg. καὶ δι' αὐτῶν E. [m] δαιμονιῶντα F. [n] φρυαττόμενος D. [o] δι' αὐτοὺς Veron. Sav. Hujus conjecturam δι' αὐτοῦ recepit Montef. δι' αὐτοῦ C. et a pr. m. E. [p] ἐμπνεύσασα E. [q] οὗτος] οὕτως B.F. ἱκανὸς] ἱκανὸν iidem. οὗτος——ἱκανὸς] οὕτως ὡς μὴ αὐτὸν ὁπλίσασθαι μόνον ἱκανὸν γενέσθαι C.D. οὕτως ὡς οὐκ αὐτὸς ὁπλήσασθαι μόνος ἱκανὸς E. (sed ex corr. μόνον ἱκανόν.) Vulgatum vertit Vetus. [r] γενώμεθα omnes. γινώμεθα Edd. [s] μεταχειρίζωμεν omnes. Edebatur μεταχειριζώμεθα. [t] ὧν——ἐπιτυχεῖν habent B.D.E. Sav. marg. non Edd.

γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ.

[1] Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε. Εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ Χρι- C
στοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς
αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ [a] ἡμεῖς.

Ὃ μάλιστα ἄν τις θαυμάσειε Παύλου μετὰ τῶν ἄλλων,
τοῦτό ἐστιν, ὅτι εἰς ἀνάγκην [b] ἐμπεσὼν μεγάλην τοῦ ἐπᾶραι
ἑαυτὸν, ἀμφότερα ἐργάζεται, τοῦτό τε αὐτὸ, καὶ τὸ μὴ δοκεῖν
[c] ἐπαχθὴς εἶναι τοῖς πολλοῖς διὰ τὴν περιαυτολογίαν ταύτην· ὃ
καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας μάλιστα [d] ἴδοι τις ἄν. Καὶ γὰρ ἐκεῖ D
ἐμπεσὼν εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν, ἀμφοτέρων ἐπιμελεῖται τούτων·
ὅπερ τῶν σφόδρα ἐστὶ δυσκολωτάτων, καὶ πολλῆς δεομένων
συνέσεως· [e] καὶ μετριάζει, καὶ περὶ ἑαυτοῦ μέγα τι λέγει.
Σκόπει δὲ πῶς καὶ ἐνταῦθα μέγα αὐτὸ [f] ποιεῖται. "Κατὰ πρόσ-
ωπον βλέπετε." Ὅρα κἀνταῦθα σύνεσιν. Ἐπιτιμήσας γὰρ
τοῖς ἀπατῶσιν [g] αὐτοὺς, οὐ μέχρις ἐκείνων τὸν λόγον ἔστησεν,
ἀλλ' ἀπ' ἐκείνων καὶ εἰς τούτους μεταπηδᾷ· καὶ συνεχῶς τοῦτο
οὕτω ποιεῖ. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τῶν παρακρουομένων, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἠπατημένων καθάπτεται. Εἰ γὰρ καὶ αὐτοὺς ἀφῆκεν E
ἀνευθύνους, οὐκ ἂν οὕτως εὐκόλως ἐκ τῶν ἑτέροις εἰρημένων
διωρθώθησαν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα [h] ἂν ἐπήρθησαν, οὐκ ὄντες
ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνοι. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτῶν καθάπτεται. Καὶ
οὐ τοῦτο μόνον [i] αὐτοῦ ἐστι τὸ θαυμαστὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ κα-
ταλλήλως ἑκατέροις ἐπιτιμᾷ. Ἄκουε γοῦν τί τούτοις φησί·
"Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε." Οὐ μικρὸν τὸ ἔγκλημα,
ἀλλὰ καὶ σφόδρα [k] εὐεξαπατήτων ἀνθρώπων. Ὃ δὲ λέγει,
[l] τοῦτό ἐστιν· ἀπὸ τῶν φαινομένων δοκιμάζετε, ἀπὸ τῶν σαρ- 589

[1] Cap. X. v. 7.

Hom. XXII. [a] ἡμεῖς] + Χριστοῦ B. hic et infra. [b] ἐμπεσὼν—ταύτην] ἐμπίπτων πολλάκις ἐπαίρειν ἑαυτὸν, καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν ταπεινοφροσύνης τοῦτο ποιεῖν μὴ βουλόμενος, ὅμως ἀμφότερα ἐργάζεται, τοῦτό τε αὐτὸ, τὸ ἐπᾶραι λέγω, καὶ τὸ μὴ ἐπαίρειν δοκεῖν· ποιεῖ δὲ τοῦτο, ἐπαχθὴς εἶναι τοῖς πολλοῖς φεύγων διὰ τῆς περιαυτολογίας D. [c] ἐπαχθὲς A.F. Veron. [d] ἴδοι τις ἂν] ἴδοις A.F. ἄν τις ἴδοι E. [e] καὶ] + γὰρ D. Mox περὶ αὐτοῦ id. [f] ποιεῖται. κατὰ] ποιεῖ. τὰ κατὰ F. In D. legitur ποιεῖται. ὅρα σύνεσιν; omissis ceteris. [g] αὐτοῖς A.D. Mox ἵστησιν E. [h] ἂν om. B. ἀλλὰ——ἐπήρθησαν om. D. [i] αὐτοῦ] αὐτοῖς A.B.F. Veron. Vet. [k] Vid. Annot. [l] τοιοῦτον D.

κικῶν, [m] ἀπὸ τῶν σωματικῶν. Τί ἐστιν, ἀπὸ τῶν φαινομένων;
Εἴ τις πλουτεῖ, εἴ τις φυσᾶται, εἴ τις πολλοὺς περιβέβληται
κόλακας, εἴ τις μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ λέγει, εἴ τις κενοδοξεῖ, εἴ
τις ὑποκρίνεται ἀρετὴν, οὐκ ἔχων ἀρετήν· τοῦτο γάρ ἐστι,
"Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε." "Εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ
Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς
αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἡμεῖς." [n] Οὐ γὰρ βούλεται ἐκ προ-
B οιμίων σφοδρὸς γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ [o] μικρὸν αὔξεται καὶ
κορυφοῦται. Σκόπει δὲ [p] ἐνταῦθα τὴν πολλὴν τραχύτητα, καὶ
πολὺ τὸ αἴνιγμα ὄν. Τὸ γὰρ, "ἀφ' ἑαυτοῦ," τοῦτό ἐστιν
ἐμφαίνοντος. Μὴ [q] γὰρ ἀναμενέτω, φησὶ, παρ' [r] ἡμῶν μαθεῖν,
τουτέστι, διὰ τῆς ἐπιτιμήσεως τῆς κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ
τοῦτο [s] λογιζέσθω, "ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτω καὶ
ἡμεῖς·" οὐκ ἐπειδὴ οὕτως ἦν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ' ὅτι
ὥσπερ ἐκεῖνος Χριστοῦ, οὕτω καὶ ἐγὼ Χριστοῦ. [t] Κατὰ τοῦτο
ἡ κοινωνία· οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς μὲν Χριστοῦ, ἐγὼ δὲ ἑτέρου τινός.
Καὶ θεὶς [v] τοῦτο τὸ ἴσον, προστίθησι καὶ τὴν ὑπεροχὴν, λέγων·
C [2] "Ἐὰν [w] γὰρ καὶ περισσὸν καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας, ἧς (662)
ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, οὐκ
αἰσχυνθήσομαι." Ἐπειδὴ γὰρ μέγα τι λέγειν ἔμελλεν, ὅρα
πῶς [x] αὐτὸ παραμυθεῖται. Οὐδὲν γὰρ οὕτω [y] προσίσταται
τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκροατῶν, ὡς τὸ ἑαυτόν τινα ἐγκωμιάζειν.
Διόπερ ὑποτεμνόμενος τὸ βαρὺ τοῦτο, φησίν· "Ἐὰν γὰρ καὶ
περισσόν τι καυχήσωμαι." Καὶ οὐκ εἶπεν, [z] ὅτι εἴ τις πέποιθεν
εἶναι Χριστοῦ, λογιζέσθω ὅτι πολὺ ἡμῶν ἀπέχει· ἐγὼ γὰρ
ἐξουσίαν ἔχω παρ' αὐτοῦ πολλὴν, ὥστε οὓς ἂν ἐθέλω, κολάζειν
καὶ [a] ἀποκτιννύναι· ἀλλὰ τί; "Ἐὰν γὰρ καὶ περισσόν τι."
D Καίτοι ἄφατον εἶχεν, ἀλλ' ὅμως συστέλλει τῷ λόγῳ. Καὶ
οὐκ εἶπεν, ὅτι καυχῶμαι, ἀλλ', "ἐὰν καυχήσωμαι," ἐὰν βου-
ληθῶ· ἅμα καὶ μετριάζων, καὶ τὴν ὑπεροχὴν [b] δεικνύς. Ἐὰν
οὖν καυχήσωμαι, φησὶ, "περὶ τῆς ἐξουσίας, ἧς ἔδωκέ μοι ὁ
[c] κύριος." Πάλιν τὸ πᾶν αὐτῷ ἀνατίθησι, καὶ κοινὸν ποιεῖ τὸ
δῶρον. "Εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν." Εἶδες πῶς
πάλιν παραμυθεῖται τὸν φθόνον τὸν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων, καὶ
τὸν ἀκροατὴν ἐπισπᾶται, τὴν χρείαν εἰπὼν δι' ἣν ἔλαβε; Καὶ

2 v. 8.

[m] ἀπὸ τῶν σωμ. om. F. [n] οὐ γὰρ β.] τοῦτο λέγει ἐπειδὴ οὐ β. D. [o] μικρὸν] + δὲ (et om. ἀλλὰ?) D. [p] κἀνταῦθα E. [q] γὰρ om. D. [r] ἡμῶν] + τις D. Statim τουτέστι om. A.D. [s] λογιζέσθω] + ποῖον τοῦτο; D. [t] κατὰ τοῦτο] κατὰ τὸ A. Veron. κατ' αὐτὸ B. Sav. marg. [v] τοῦτο τὸ] κατὰ τοῦτο D. τὸ om. A. [w] γὰρ om. F. Post περισσὸν, τὶ add. D. [x] αὐτῷ A.D. [y] προΐσταται A. [z] ὅτι om. D.F. [a] ἀποκτεννῖναι A.B. [b] δεικνὺς] + τουτέστιν D. [c] κύριος] θεὸς B.

πῶς φησι, “ Λογισμοὺς καθαιροῦντες ;” Ὅτι αὐτὸ τοῦτο
μάλιστα οἰκοδομῆς εἶδός ἐστι, τὸ τὰ κωλύματα ἀναιρεῖν, καὶ τὰ E
σαθρὰ διελέγχειν, καὶ τὰ ἀληθῆ συντιθέναι ἐν οἰκοδομῇ. Εἰς
τοῦτο μὲν οὖν ἐλάβομεν, ἵνα οἰκοδομῶμεν. Ἐὰν δέ τις πυ-
κτεύῃ καὶ πολεμῇ καὶ [d] ἀνίατος ᾖ, καὶ τῇ ἑτέρᾳ χρησόμεθα
ἐνεργείᾳ, καθαιροῦντες αὐτὸν καὶ καταβάλλοντες. Διὸ καί
[e] φησιν, “ οὐκ αἰσχυνθήσομαι·” τουτέστιν, οὐ δειχθήσομαι
ψευδόμενος, [f] οὐδὲ ἀλαζονευόμενος.

3 “ Ἵνα δὲ μὴ δόξω, ὡς ἂν ἐκφοβεῖν [g] ὑμᾶς, ὅτι αἱ μὲν
ἐπιστολαὶ, φησὶ, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραὶ, ἡ δὲ παρουσία τοῦ
σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος· τοῦτο λογιζέσθω 590
ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν δι’ ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ
παρόντες τῷ ἔργῳ.” Ὃ δὲ λέγει, [h] τοῦτό ἐστιν· ἠδυνάμην
μὲν καυχήσασθαι, ἵνα δὲ μὴ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγωσιν, ὅτι κομ-
πάζω ἐπιστέλλων, καὶ εὐκαταφρόνητός εἰμι παρὼν, οὐδὲν [i] μέγα
ἐρῶ. Καὶ μὴν ὕστερον ἐφθέγξατο, ἀλλ’ οὐ περὶ τῆς δυνάμεως
ταύτης δι’ ἧς ἦν φοβερὸς, ἀλλὰ περὶ ἀποκαλύψεων, καὶ τὸ
πλέον περὶ πειρασμῶν. Ἵν’ οὖν μὴ δόξω φοβεῖν ὑμᾶς, “ τοῦτο
λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν δι’ ἐπιστολῶν ἀπόντες,
τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.” Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγον, ὅτι B
ἐπιστέλλει μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ, παρὼν δὲ οὐδενὸς λόγου ἐστὶν
ἄξιος· διὰ τοῦτο ταῦτά φησι, καὶ αὐτὰ πάλιν συνεσταλμένως.
Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ὡς μεγάλα ἐπιστέλλομεν, [k] μεγάλα καὶ
πράττομεν παρόντες· ἀλλ’ ὑφειμένως μᾶλλον. Ὅτε μὲν γὰρ
πρὸς ἐκείνους διελέγετο, μετὰ σφοδρότητος αὐτὸ τέθεικε λέγων,
“ Δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζο-
μαι τολμῆσαι ἐπί τινας·” ὅτε δὲ πρὸς τούτους, καθυφῆκε. Διὸ
καὶ λέγει, ὁποῖοί ἐσμεν παρόντες, καὶ ἀπόντες· τουτέστι, τα-
πεινοὶ, συνεσταλμένοι, οὐδαμοῦ κομπάζοντες. Καὶ δῆλον ἐκ
τῶν ἑξῆς. 4 “ Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι [l] ἐν C
ἑαυτοῖς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων.” Ἐνταῦθα καὶ ἀλα-
ζόνας δείκνυσιν ὄντας ἐκείνους, καὶ μεγάλα περὶ ἑαυτῶν φθεγ-
γομένους· καὶ κωμῳδεῖ αὐτοὺς ὡς ἑαυτοὺς συνιστῶντας. Ἀλλ’
ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλ’ [m] εἴ τι καὶ μέγα ἐργασόμεθα, ἐπὶ
τὸν θεὸν [n] ἅπαντα ἀναφέρομεν, καὶ ἀλλήλοις ἑαυτοὺς παρα-

3 v. 9—11. 4 v. 12.

[d] ἀνίατος ᾖ] ἀνίατα νοσῇ E. Cat. Mox χρησώμεθα D.E.F. [e] φησὶν, οὐκ αἰσχ.] Sic A.B.D.E. οὐκ αἰσχύνομαι, φησί Edd. [f] οὐδὲ ἀλαζ. om. B. [g] ὑμᾶς] + τοῦτό φησι διὰ τοὺς λέγοντας D. [h] τοιοῦτον E. [i] μέγα] + τέως D. Statim καὶ μὲν ὕστερον Edd. Vid. Annot. [k] μεγάλα καὶ] οὕτω δὲ καὶ μεγάλα D. [l] ἐν ἑαυτοῖς] ἑαυτοὺς D. Mosq. σ. [m] Sic A.D.E.F. Veron. Vet. εἴ τινα καὶ μεγάλα εἰργασάμεθα B. receptum a Sav. Ben. εἰργασάμεθα a pr. m. E. [n] πάντα B. ἅπαν D.

βάλλομεν. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς οὐ συνιοῦσιν." Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· οὐ πρὸς ἐκείνους ἑαυτοὺς παραβάλλομεν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους. Καὶ γὰρ προϊὼν ἔλεγεν, [5] "Οὐδὲν ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων·" καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ
D ἐπιστολῇ, "Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα·" καὶ πάλιν, "Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ." Ὥστε ἑαυτοῖς συγκρίνομεν ἑαυτοὺς, οὐκ ἐκείνοις τοῖς οὐδὲν ἔχουσιν· ἡ γὰρ τοιαύτη ἀπόνοια ἀνοίας ἐστίν. Ἢ περὶ ἑαυτοῦ οὖν τοῦτό φησιν, ἢ περὶ ἐκείνων, ὅτι οὐ τολμῶμεν συγκρῖναι ἑαυτοὺς ἐκείνοις τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἁμιλ- (663)
λωμένοις καὶ μεγάλα κομπάζουσι, καὶ μὴ συνιοῦσι, τουτέστι, μὴ αἰσθανομένοις πῶς εἰσι καταγέλαστοι τοιαῦτα ἀλαζονευόμενοι, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων ἑαυτοὺς ἐπαίροντες. [6] "[o] Ἡμεῖς
E δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα," καθάπερ οὗτοι. [p] Καὶ γὰρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς κομπάζοντας λέγειν, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἐπεστρέψαμεν, πρὸς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἀφικόμεθα, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα μεγαληγορεῖν. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ οὕτω, φησὶν, "ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, [q] ἀφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν." Ὥστε ἑκατέρωθεν ἡ ταπεινοφροσύνη αὐτοῦ κατάδηλος, καὶ ὅτι οὐδὲν [r] πλεῖον ἢ εἰργάσατο,
591 εἶπε, καὶ ὅτι τοῦτο [s] αὐτὸ τῷ θεῷ ἀνατίθησι. "Κατὰ γὰρ τὸ μέτρον, φησὶ, τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, [t] ἀφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν." Καθάπερ γεωργοῖς [v] ἄμπελον διανέμων, οὕτως ἡμῖν ἀφώρισε. [w] Μέχρις οὖν οὗ κατηξιώθημεν φθάσαι, μέχρι τούτου καυχώμεθα. [7] "Οὐ γὰρ μὴ ὡς [x] ἐφικόμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· μέχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ." Οὐχ ἁπλῶς παρεγενόμεθα, [y] ἀλλὰ κατηγγείλαμεν, ἐκηρύξαμεν, ἐπείσαμεν, κατωρθώσαμεν. Εἰκὸς γὰρ ἐκείνους καὶ ἁπλῶς παραγινομένους τοῖς τῶν ἀποστόλων μαθηταῖς, ἑαυτοῖς τὸ πᾶν λογίζεσθαι, ἐκ
B τῆς [z] ψιλῆς ἐπιδημίας. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως· οὐδ' ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν, ὅτι [a] οὐκ ἰσχύσαμεν μέχρις ὑμῶν ἐλθεῖν, καὶ τῷ

[5] 2 Cor. xii. 11, 12. 1 Cor. xv. 10. [6] v. 13. [7] v. 14.

[o] ἡμεῖς] καὶ ἡμεῖς F. [p] καὶ γὰρ] τοῦτο λέγει ὅτι D. [q] ἐφικέσθαι B. Mosq. σ. receptum a Sav. Ben. Statim ἄχρι B.D. μέχρι A.F. Edebatur ἄχρις. [r] πλεῖον ἢ] πλέον ὢν E. In ceteris ἢ abest, quod post conjecturam Savilii recepit Montef. [s] αὐτὸ τῷ θεῷ] αὐτῷ B. [t] ἐφικέσθαι B. Statim ἄχρις F. [v] "Legendum ex Evangelio ἀμπελῶνα." *Dun.* ἀμπελῶνα a secunda manu E. [w] μέχρις οὖν] καὶ μέχρις D. [x] ἐφικνούμενοι D. Mosq. σ. [y] ἀλλὰ] + καὶ E. [z] ψιλῆς] δαψιλοῦς Veron. [a] Sic omnes nostri. οὐ μέχρις ὑμῶν ἰσχύσαμεν ἐλθεῖν Edd.

λόγῳ μόνον ἐκτείνομεν τὴν μέχρις ὑμῶν καύχησιν· καὶ γὰρ [b]καὶ
ὑμῖν τὸν λόγον ἐκηρύξαμεν.

[8] "Οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι [c]ἐν ἀλλοτρίοις κόποις,
ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς [d]πίστεως, ἐν ὑμῖν μεγα-
λυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέ-
κεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ
ἕτοιμα καυχήσασθαι." Πολλὴν δείκνυσι τὴν κατηγορίαν ἐκεί-
νων ἐντεῦθεν, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἄμετρα ἐκαυχῶντο, καὶ ὅτι εἰς τὰ C
ἀλλότρια, καὶ ὅτι τῶν μὲν ἀποστόλων ὁ ἱδρὼς ἦν ἅπας, ἐκεῖνοι
δὲ ἐκαλλωπίζοντο τοῖς ἐκείνων κόποις. Ἡμεῖς δὲ, φησὶ, διὰ
τῶν ἔργων ταῦτα ἐπεδείξαμεν. Οὐ τοίνυν ἐκείνους [e]μιμησόμεθα,
ἀλλ' ἔνθα ἡμῖν μαρτυρεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα ἐροῦμεν. Καὶ τί
λέγω, φησὶν, ὑμᾶς; Ἐλπίδα γὰρ [f]ἔχω, αὐξανομένης τῆς πί-
στεως ὑμῶν· [g]οὐ γὰρ ἀποφαίνεται ἁπλῶς, τὸ οἰκεῖον [h]ἦθος
μιμούμενος, ἀλλ' ἐλπίζω, φησὶν, ὑμῶν ἐπιδιδόντων· ὅτι καὶ
περαιτέρω ὁ κανὼν [i]ἡμῶν ἐκταθήσεται, εἰς τὰ ὑπερέκεινα εὐαγ-
γελίσασθαι. Προβησόμεθα γὰρ καὶ περαιτέρω, φησὶν, ὥστε D
κηρῦξαι καὶ καμεῖν, οὐχ ὥστε λόγοις κομπάζειν ὑπὲρ ὧν [k]ἔκα-
μνον ἕτεροι. Καλῶς δὲ κανόνα ἐκάλεσε καὶ μέτρον, ὡς ἐπὶ
[l]κτῆσιν τῆς οἰκουμένης ἐλθὼν καὶ κληρονομίαν ἀρίστην, καὶ
δεικνὺς [m]τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον [n]ὅλον. Ἔχοντες οὖν τοιαῦτα [o]ἔργα,
φησὶ, καὶ μείζονα προσδοκῶντες, οὐ κομπάζομεν, ὡς ἐκεῖνοι μηδὲν
ἔχοντες, οὐδὲ ἑαυτοῖς τι λογιζόμεθα, ἀλλὰ τῷ θεῷ τὸ πᾶν.
Διὸ καὶ [p]ἐπάγει, [9] "Ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω."
[q]Καὶ τοῦτο, φησὶν, ἐκ τοῦ θεοῦ ἡμῖν προσγίνεται. [10] "Οὐ
γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος E
συνίστησιν." Οὐκ εἶπεν, ἡμεῖς ἐσμεν, ἀλλ', "ὃν ὁ κύριος
συνίστησιν." Εἶδες πῶς συνεσταλμένως φθέγγεται; Εἰ δὲ
προϊὼν [r]ὑψηλότερα ἀνίστησι, μὴ θαυμάσῃς· καὶ γὰρ [s]καὶ
τοῦτο τῆς τοῦ Παύλου συνέσεως. Εἰ γὰρ ἔμελλε πανταχοῦ
ταπεινὰ φθέγγεσθαι, οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔπληξεν οὕτως, οὐδ' ἂν
τοὺς μαθητὰς τῆς πλάνης ἀπήλλαξεν. Ἔστι γὰρ καὶ μετριά-
ζοντα ἀκαίρως, βλάψαι, καὶ λέγοντά τι περὶ ἑαυτοῦ θαυμαστὸν

[8] v. 15, 16. [9] v. 17. [10] v. 18.

[b] καὶ om. F. [c] ἐν] ἀλλ' ἐν Edd. ἀλλ' om. A.B.F. Mosqq. [d] πί-στεως] + ὑμῶν E. [e] μιμησώμεθα A.D. [f] ἔχομεν B. Sav. marg. [g] οὐ γὰρ] οὐκ D. [h] ἔθος D. [i] ὑμῶν A.B.D.F. Veron. Vet. Statim ἐκταθήσεται omnes pro vulgato ἐπεκταθήσεται. [k] ἔκαμον B. [l] κτίσιν A. Veron. Mox εἰσελθὼν E. [m] τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ inverso ordine Edd. [n] ὅλον] + ὃν E. [o] ἔργα om. D. Post φησὶ add. ὥστε κηρῦξαι καὶ καμεῖν D.F. [p] ἐπάγει] + ὥστε E. [q] καὶ τ. φησὶν] ὡσεὶ ἔλεγε, καὶ τοῦτο D. [r] ὑψ. ἀνίστησι] ὑψ. λέγει καὶ ἑαυτὸν συνίστησι D. πρὸς ὑψ. ἀνίστησι ῥήματα E. [s] καὶ, quod aberat, commendant B.D.E.

592 εὐκαίρως, ὠφελῆσαι. Ὥσπερ οὖν [t] καὶ αὐτὸς ἐποίησε. Καὶ
γὰρ κίνδυνος ἦν οὐ μικρὸς, περὶ Παύλου τι πεισθῆναι φαῦλον
τοὺς μαθητάς. Οὐκ ἐπειδὴ Παῦλος ἐζήτει τὴν παρ' ἀνθρώπων
δόξαν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἐζήτει, οὐκ ἂν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ (664)
θαυμαστὰ τὰ πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἂν ἐσίγησε [v] χρόνον
τοσοῦτον· οὐδ' ἂν, ἀνάγκης ἐπικειμένης, οὕτως ἀνεδύετο καὶ
ὤκνει εἰπεῖν· [w] δηλονότι οὐδ' ἂν τότε εἶπεν, εἰ μὴ σφόδρα κατη-
ναγκάσθη. Οὐκοῦν οὐ τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν ἐπιζητῶν,
ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλὰ τῶν μαθητῶν κηδόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ
[x] ἔβαλλον αὐτὸν ὡς ἀλαζόνα, καὶ λόγοις κομπάζοντα, ἔργοις δὲ
B οὐδὲν δυνάμενον ἐπιδεῖξαι, ἀναγκάζεται λοιπὸν εἰς ἐκείνας τὰς
ἀποκαλύψεις ἐλθεῖν. [y] Καίτοιγε δυνάμενος διὰ τῶν ἔργων
αὐτοὺς πεῖσαι, ἡνίκα ταῦτα ἔλεγεν· ἀλλ' ὅμως ἔτι τῇ διὰ τῶν
[z] λόγων κέχρηται ἀπειλῇ. Κενοδοξίας γὰρ μάλιστα καθαρὸς
ἦν· καὶ τοῦτο αὐτοῦ δείκνυσιν ἅπας ὁ βίος, καὶ ὁ πρότερος καὶ
ὁ μετὰ ταῦτα. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἀθρόον μετέστη, καὶ
μεταστὰς συνέχεεν Ἰουδαίους, καὶ πᾶσαν ἐκείνην ἔρριψε τὴν
παρ' αὐτῶν τιμὴν, καίτοιγε τὸ κεφάλαιον αὐτῶν [a] αὐτὸς ἦν, καὶ
C ὁ προστάτης. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων ἐνενόησεν, ἐπειδὴ τὴν ἀλή-
θειαν εὗρεν, ἀλλ' ὕβρεις καὶ ἀτιμίας αὐτῶν ἀντηλλάξατο· καὶ
[b] γὰρ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἑώρα τῶν πολλῶν, τοῦτο πάντα
ἡγούμενος. Ὁ γὰρ μήτε γέενναν, μήτε βασιλείαν ἡγούμενός
τι εἶναι, μήτε κόσμους μυρίους πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ πόθον,
πῶς ἂν τὴν [c] παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν ἐθήρευεν; Οὐδαμῶς·
ἀλλὰ καὶ σφόδρα ταπεινός ἐστιν, ὅταν [d] ἐξῇ, καὶ τὸν πρότερον
αὐτοῦ στηλιτεύει βίον, [e] ἅτε βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβρι-
στὴν [f] καλῶν ἑαυτόν. Καὶ ὁ μαθητὴς δὲ αὐτοῦ Λουκᾶς πολλὰ
D περὶ αὐτοῦ φησι, δηλονότι παρ' αὐτοῦ μαθὼν, [g] ἐμπομπεύοντος
αὐτοῦ τῷ προτέρῳ βίῳ οὐχ ἧττον ἢ τῷ μετὰ ταῦτα.

[h] Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα ἀκούωμεν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ [i] μανθάνωμεν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τῶν πρὸ τοῦ λουτροῦ πλημμελημάτων ἐμέμνητο, καίτοι πάντων ἀφανισθέντων, τίνα [k] ἂν σχοίημεν συγγνώμην [l] οἱ τῶν μετὰ τὸ λουτρὸν ἀμνημονοῦντες

[t] καὶ] + ἀμφότερα D. [v] χρόνον τοσοῦτον om. F. Veron. τοσοῦτον om. A. ἐπὶ τοσοῦτον ἂν ἐσίγησε χρόνον E. [w] δηλονότι] Sic A.E.F. Veron. δῆλον δὲ ὅτι B. δῆλον οὖν ὅτι D. [x] ἔβαλλον A.B.F. Sav. marg. διέβαλον D. διέβαλλον vulgo. [y] καίτοι (om. γε) D. [z] λόγων] ἔργων A.D.E.F. Veron. Correxit Sav. [a] αὐτὸς ἦν καὶ ὁ. π.] καὶ ὁ π. αὐτὸς ἦν Edd. [b] γὰρ om. A.F. [c] παρὰ om. B. Mox ἐθήρευσεν A.B. et ante rasuram E. [d] ἐξῆν A.E.F. Veron. [e] ἅτε om. D. in marg. habet E. [f] καλῶν] ἀποκαλῶν B. editum a Sav. Ben. [g] ἐκπομπεύοντος Edd. et Codd. Vid. Annot. [h] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μεμνῆσθαι τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν, καὶ καθ' ἑκάστην ἀπροφασίστως μετανοεῖν καὶ συγγνώμην αἰτεῖν. Veron. [i] μανθάνωμεν] μιμώμεθα C.D. [k] ἂν] οὖν A. Veron. οὖν ἂν D.F. [l] οἱ τῶν] ἡμεῖς C.D. (om. p. p. ἡμεῖς). τῶν om. A.

ἡμεῖς; Τί [m] λέγεις, ἄνθρωπε; Προσέκρουσας τῷ θεῷ, καὶ
ἐπιλανθάνῃ; Δευτέρα αὕτη πρόσκρουσις, δευτέρα ἀπέχθεια.
Ποίων οὖν ἁμαρτημάτων [n] αἰτεῖς λύσιν; ὧν οὐδὲ οἶδας αὐτός;
Πάνυ γε, [o] οὐ γάρ; μεριμνᾷς καὶ φροντίζεις πῶς λόγον [p] δῷς, E
ὁ μηδὲ μεμνῆσθαι αὐτῶν σπουδάζων, ἀλλὰ παίζων ἐν οὐ παι-
κτοῖς. Ἀλλ' ἔσται καιρὸς, ὅτε οὐκέτι προχωρήσει τὰ τῆς
[q] παιδιᾶς ἡμῖν. Καὶ γὰρ δεῖ [r] πάντως ἡμᾶς ἀποθανεῖν· διὰ
γὰρ τὴν πολλὴν ἀναισθησίαν [s] τῶν πολλῶν καὶ ὑπὲρ τῶν
φανερῶν διαλέγεσθαι δεῖ· καὶ ἀναστῆναι πάντως, καὶ [t] κριθῆναι,
καὶ κολασθῆναι· μᾶλλον δὲ τοῦτο οὐ πάντως, ἐὰν θέλωμεν.
Ἐκείνων μὲν γὰρ οὐχ ἡμεῖς κύριοι, οὔτε τῆς τελευτῆς [v] ἡμῶν,
οὔτε τῆς ἀναστάσεως, οὔτε τῆς κρίσεως, ἀλλ' ὁ δεσπότης ὁ
ἡμέτερος· τοῦ μέντοι [w] διδόναι δίκην, ἢ μὴ, ἡμεῖς κύριοι· τοῦτο 593
γὰρ τῶν ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἀλλ' ἐὰν θέλωμεν, τῶν ἀδυνάτων
αὐτὸ ποιήσομεν, ὥσπερ οὖν Παῦλος, ὡς Πέτρος, ὡς οἱ ἅγιοι
πάντες· καὶ γὰρ ἐκείνους κολασθῆναι ἀδύνατον. Ἂν τοίνυν
ἐθέλωμεν, καὶ ἡμᾶς [x] ὁμοίως ἀδύνατόν τι παθεῖν. Κἂν γὰρ
μυρία [y] ὦμεν πεπλημμεληκότες, δυνατὸν ἀνακτήσασθαι, ἕως [z] ἂν
ἐνταῦθα ὦμεν. Ἀνακτησώμεθα τοίνυν ἑαυτούς· καὶ ὁ μὲν
[a] γέρων ἐννοείτω, ὅτι μικρὸν ὕστερον ἀπελεύσεται, ὅτε ἱκανῶς
[b] ἐνετρύφησε τῇ ἡλικίᾳ· καίτοιγε ποία τοῦτο τρυφὴ τὸ ἐν
κακίᾳ διάγειν; ἀλλὰ τέως πρὸς τὴν ἐκείνου δόξαν τοῦτό φημι· B
[c] ἐννοείτω μετὰ [d] τούτων, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὸ
πᾶν ἀπονίψασθαι. Ὁ νέος πάλιν καὶ αὐτὸς τὸ ἄδηλον λογι-
ζέσθω τῆς τελευτῆς, καὶ ὅτι πολλῶν πολλάκις πρεσβυτέρων
μενόντων ἐνταῦθα, οἱ νέοι πρὸ αὐτῶν ἀπηνέχθησαν. Ἵνα γὰρ
μὴ πραγματευώμεθα τὴν τελευτὴν ἡμῶν, διὰ τοῦτο ἐν ἀδήλῳ
κεῖται. Διὸ καὶ σοφός τις παραινεῖ λέγων, [11] "Μὴ ἀνάμενε
ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, καὶ μὴ ἀναβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας·
οὐ γὰρ οἶδας τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα." Ἐκ μὲν γὰρ τοῦ C
ἀναβάλλεσθαι κίνδυνος καὶ φόβος, ἐκ δὲ τοῦ μὴ ἀναβάλλεσθαι
σωτηρία δήλη καὶ ἀσφαλής. Ἔχου τοίνυν τῆς ἀρετῆς. Οὕτω
γὰρ, κἂν νέος ἀπέλθῃς, ἀσφαλῶς ἀπῆλθες· κἂν εἰς γῆρας ἔλθῃς,

[11] Sirac. v. 7. Prov. xxvii. 1.

[m] λέγεις] ποιεῖς C.D. [n] αἰτήσεις C.D. [o] οὐ γὰρ] καὶ γὰρ C.D. πάνυ γε in marg. habet A. Vid. Annot. [p] δῷς omnes. Legebatur δώσεις. [q] παιδείας B. [r] πάντως ἡμᾶς Codd. ἡμᾶς πάντως Edd. [s] τῶν om. A.E. γρ. τινῶν E. in marg. [t] κριθῆναι] + πάντως Edd. πάντως om. A.E.F. Vet. καὶ κριθ. πάντως om. B. [v] ἡμῶν] + λέγω C.D. ἡμῶν om. B. [w] δοῦναι E. [x] ὁμοίως om. B.C. [y] ὦμεν πεπλ. hoc ordine A.B.C.E.F. πεπλ. ὦμεν Edd. [z] ἂν om. B.C.D. [a] γέρων] ἐρῶν A.C.F. *quae diligit* Vet. [b] ἐντρυφήσει C. [c] ἐννοείτω] + δὲ E. [d] τούτων A.B.D.E.F. τούτου C. τοῦτο Edd. Mox αὐτῷ om. B.

μετὰ πολλῆς [e]ἥξεις τῆς εὐπορίας· καὶ [f]διπλῆν ἑορτὴν διὰ
παντὸς ἕξεις τοῦ βίου, κακίας τε ἀπεχόμενος, καὶ ἀρετῆς
ἐπειλημμένος. Μὴ λέγε, ἔσται καιρὸς ὅταν ἐπιστρέψαι δέῃ· (665)
ταῦτα γὰρ τὰ ῥήματα σφόδρα παροργίζει τὸν θεόν. Τί
δήποτε; Ὅτι αὐτός σοι ἀπείρους αἰῶνας ἐπηγγείλατο, σὺ δὲ
D [g]οὐδὲ τὴν παροῦσαν ζωὴν [h]ἐθέλεις πονεῖν, τὴν βραχεῖαν ταύτην
καὶ πρόσκαιρον, ἀλλ' οὕτως εἶ χαῦνος καὶ [i]ἄνανδρος, ὡς καὶ
αὐτῆς [k]ταύτης βραχυτέραν ἐπιζητεῖν. Οὐχ οἱ αὐτοὶ κῶμοι
καθ' ἡμέραν; οὐχ αἱ αὐταὶ τράπεζαι; οὐχ αἱ αὐταὶ πόρναι;
οὐχὶ τὰ αὐτὰ θέατρα; οὐχὶ τὰ αὐτὰ χρήματα; Μέχρι τίνος
[l]ὡς [m]ἐκείνων ὄντων ἐρᾷς; μέχρι τίνος [n]ἀκόρεστον ἔχεις τῆς
[o]κακίας τὴν ἐπιθυμίαν; Ἐννόησον ὅτι ὁσάκις ἐπόρνευσας,
τοσαυτάκις [p]κατέγνως σαυτοῦ. Καὶ γὰρ τοιοῦτον ἡ ἁμαρτία·
E ἅμα γέγονε, καὶ τὴν ψῆφον ἤνεγκεν [q]ὁ δικαστής. Ἐμεθύσθης,
ἐγαστρίσθης, ἥρπασας; Στῆθι λοιπὸν, [r]ὑπόστρεψον τὴν ἐναν-
τίαν, ὁμολόγησον τῷ θεῷ χάριν, ὅτι σε οὐκ ἐν μέσοις ἀνήρπασε
τοῖς ἁμαρτήμασι· μὴ καὶ ἑτέραν [s]ζήτει προθεσμίαν εἰς τὸ
κακῶς ἐργάζεσθαι. [t]Πολλοὶ μεταξὺ πλεονεκτοῦντες ἀνηρπά-
γησαν, καὶ ἀπῆλθον ἐπὶ [v]φανερὰν δίκην. Φοβήθητι μὴ καὶ
594 σὺ τοῦτο πάθῃς [w]ἀναπολόγητος. Ἀλλὰ πολλοῖς ἔδωκε [x]προ-
θεσμίαν ὁ θεὸς [y]ἐξομολογήσασθαι ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ. Τί οὖν;
καὶ σοὶ δώσει; Ἴσως δώσει, φησί. Τί λέγεις, ἴσως, καὶ ἐνίοτε,
[z]καὶ πολλάκις; Ἐννόησον ὅτι περὶ ψυχῆς βουλεύῃ, καὶ τίθει
καὶ τὸ ἐναντίον, καὶ λογίζου καὶ λέγε, [a]τί δὲ, ἐὰν μὴ δῷ; Τί
δὲ, ἐὰν δῷ, φησίν; Ἔδωκε μὲν αὐτὸς, πλὴν τοῦτο [b]ἐκείνου
ἀσφαλέστερον καὶ κερδαλεώτερον. Ἐὰν μὲν γὰρ ἤδη ἄρξῃ,
τὸ πᾶν ἐκέρδανας, ἄν τε λάβῃς, ἄν τε μὴ λάβῃς προθεσμίαν·
ἐὰν δὲ ἀεὶ [c]μέλλῃς, δι' αὐτὸ τοῦτο πολλάκις οὐ λήψῃ. Σὺ δὲ
B εἰς μὲν πόλεμον ἐξιὼν, οὐ λέγεις, οὐκ ἀνάγκη [d]διαθέσθαι, ἴσως
ἐπανήξω· οὐδὲ περὶ γάμου βουλευόμενος λέγεις, λάβω γυναῖκα
πενιχρὰν, πολλοὶ παρὰ δόξαν καὶ οὕτως ἐπλούτησαν· οὐδὲ

[e] ἥξεις omnes cum marg. Sav. Edebatur ἀπῆλθες. [f] διπλῆν A.B.C.D.E. Sav. marg. διπλῇ vulgo. [g] οὐδὲ] οὔτε C. οὐ E. Statim παροῦσαν om. B. [h] ἐθέλεις] οὐ θέλεις D. [i] ἄνανδρος] ἀμελὴς C.D. [k] ταύτης] ταύτην A.D.F. Post ταύτης add. ἑτέραν E. [l] ὡς] + οὐκ C. Hiat hic D. [m] ἐκείνων ὄντων] καινῶν οὕτως E. ὄντων in marg. adscripto. [n] ἀκορ.] τὴν ἀκορ. B. Mox τὴν om. B.C.D. [o] κακίας] σκιᾶς E. sed κακίας in marg. [p] σαυτοῦ κατέγνως inverso ord. A.F. [q] ὁ] ὡς E. [r] ὑπόστρεψον] ὅδευσον C.D. [s] ζητῇς (sed corr. ζητῇ) E. Mox ἐργάσασθαι A.F. [t] πολλοὶ] πολὺ A.D. πολλὺ F. [v] φοβερὰν C. [w] ἀναπολόγητος] ἀναπολογήτως Flor. p. 65. (Tom. xii. p. 458 D.) ἀναπολόγητος ἀπελθὼν C.D. καὶ ἀναπολόγητος ἀπέλθῃς E. [x] προθ.] καὶ προθ. B.C.E. non Flor. [y] ἐξομ. ἐν ἐ. γ.] Sic omnes Codd. (nisi quod ἐξομολογήσασθαι om. C.) et Flor. Edebatur καὶ ἐν ἐ. γ. ἐξομολογήσασθαι. [z] καὶ om. F. [a] τί δὲ] τί δαὶ bis Flor. [b] ἐκείνου om. D. [c] μένῃς Flor. [d] διαλέγεσθαι B. Sav. marg.

οἰκίαν οἰκοδομούμενος, [e] καταβάλω θεμελίους σαθροὺς, [f] πολλαὶ
καὶ οὕτως ἔστησαν οἰκίαι· ὑπὲρ δὲ ψυχῆς βουλευόμενος, τοῖς
[g] σαθροτέροις ἐγχειρεῖς, τὸ ἴσως καὶ πολλάκις καὶ ἐνίοτε
[h] τιθεὶς, καὶ τοῖς ἀδήλοις ἐπιτρέπεις σαυτόν. Οὐ τῷ ἀδήλῳ,
φησὶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίᾳ· φιλάνθρωπος γὰρ ὁ
θεός. Οἶδα κἀγώ· ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος οὗτος κἀκείνους οὓς
εἶπον, ἀνήρπασε. Τί δὲ, ἂν καὶ χρόνον λαβὼν [i] ὅμοιος μένῃς; C
ὁ γὰρ τοιοῦτος καὶ ἐν [k] γήρᾳ ῥάθυμος ἔσται. Οὔ, φησίν. Ὁ
[l] γὰρ λογισμὸς οὗτος καὶ μετὰ [m] τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἐννενή-
κοντα ἐπιζητεῖ, καὶ μετὰ τὰ ἐννενήκοντα, ἑκατὸν, καὶ μετὰ τὰ
ἑκατὸν, ἀργότερος ἔσται. Καὶ οὕτως ὁ [n] βίος ἅπας ἀναλωθή-
σεται μάτην, καὶ συμβήσεται τὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων εἰρημένα
καὶ ἐπὶ σοί· ὅτι [12] "[o] Ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν."
Καὶ εἴθε ἐν ματαιότητι μόνον, [p] ἀλλὰ μὴ καὶ ἐπὶ κακῷ. Ὅταν
γὰρ ἀπέλθωμεν ἐκεῖ τὸ βαρὺ [q] τῶν ἁμαρτημάτων φορτίον
φέροντες, [r] καὶ ἐπὶ κακῷ τοῦτό ἐστι. Τροφὴν γὰρ ἀποίσο- D
μεν τῷ πυρὶ, καὶ πολλὴν τῷ σκώληκι τράπεζαν. Διὸ δέομαι
καὶ ἀντιβολῶ στῆναί ποτε γενναίως, καὶ ἀποστῆναι κακίας, ἵνα
καὶ τῶν ἐπηγγελμένων [s] τύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας
ἡμᾶς [t] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος,
τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

[1] [a] Ὤφελον [b] ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ, ἀλλὰ καὶ E
ἀνέχεσθέ μου.

Μέλλων ἐμβαίνειν εἰς τοὺς οἰκείους [c] ἐπαίνους, πολλῇ κέχρη-
ται τῇ προδιορθώσει. Καὶ οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ [d] δεύτερον τοῦτο
ποιεῖ· καίτοιγε ἱκανὴ ἦν [e] ἡ ἀνάγκη τῆς ὑποθέσεως ἀπολογή-
σασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰ [f] πολλάκις εἰρημένα αὐτῷ. Ὁ γὰρ

12 Psal. lxxvii. 33. [1] Cap. XI. v. 1.

[e] καταβάλωμεν B. [f] πολλαὶ] + δὲ A. + γὰρ E. [g] σαθροτέροις] σαθροῖς ἔργοις C. [h] προστιθεὶς A. [i] ὁμοίως B. [k] γήρᾳ A.B.C. γήρῳ vulgo. [l] γὰρ erasum in E. [m] τὰ supra lin. ter B. [n] βίος] + αὐτοῦ E. ἅπας om. A.C. [o] ἐξέλειπον A. [p] ἀλλὰ μὴ καὶ] νυνὶ δὲ καὶ E. μὴ om. B.D. καὶ om. C. [q] τῶν ἁ. φορ. φέρ.] τῶν ἁ. φέροντες φορτίον B.D. φορτίον τῶν ἁ. φέροντες E. [r] καὶ ἐ. κ. τ. ἐστι] Sic A.B.C.D.F. τοῦτό ἐστι τὸ ἐ. κ. E. Edebatur τοῦτο γάρ ἐστιν ἐπὶ κακῷ. Mox γὰρ post τροφὴν, quod vulgo abest, habent omnes Codd. [s] ἐπιτύχωμεν A.F. ὧν——ἐπιτυχεῖν om. iidem. [t] μετασχεῖν C.D. Hom. XXIII. [a] ὤφελον A.B.D.E. Mosq. σ. ὄφελον vulgo. [b] ἀνείχεσθε A.B.E. Mosqq. ἀνέχεσθαι D. ἀνέχεσθε F. Veron. ἠνείχεσθε Sav. Ben. [c] ἐπαίνους om. A. [d] δεύτερον] + ἀλλὰ καὶ πολλάκις D. [e] ἡ] αὐτὴ ἡ D. [f] πολλάκις] διαφόρως D.

595 ἁμαρτημάτων μεμνημένος, ὧν ὁ θεὸς οὐκ ἐμέμνητο, καὶ διὰ
τοῦτο λέγων ἀνάξιος εἶναι καὶ τῆς προσηγορίας αὐτῆς τῶν
ἀποστόλων, καὶ τοῖς σφόδρα ἀναισθήτοις εὔδηλός ἐστιν οὐ διὰ
δόξαν ταῦτα λέγων, ἃ μέλλει νῦν ἐρεῖν. Καὶ γάρ, [g] εἰ δεῖ
τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, εἰς δόξαν αὐτὸν μάλιστα τοῦτο (666)
παρέβλαπτε, τὸ περὶ ἑαυτοῦ τι λέγειν· [h] καὶ προσίσταται
τοῦτο τοῖς πολλοῖς. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων [i] ὑπείδετο,
ἀλλ' εἰς ἓν [k] εἶδε, τὴν τῶν ἀκουόντων σωτηρίαν. Ὥστε [l] δὲ
μηδὲ [m] βλάψαι τούτῳ τοὺς ἀνοήτους, τῷ μεγάλα περὶ ἑαυτοῦ
B εἰπεῖν, ἐκ [n] περιουσίας κέχρηται ταῖς πολλαῖς ταύταις προδιορ-
θώσεσι, καί [o] φησιν, "Εἴθε ἠνείχεσθέ μου μικρά [p] τινα ἀνοη-
ταίνοντος· μᾶλλον δὲ καὶ ἀνέχεσθε." Εἶδες σύνεσιν; Τὸ μὲν
γὰρ εἰπεῖν, "εἴθε," κυρίους αὐτοὺς ποιοῦντός ἐστι· τὸ δὲ
καὶ ἀποφήνασθαι, [q] σφόδρα θαρροῦντος αὐτῶν ἐστι τῇ ἀγάπῃ,
καὶ ἐνδεικνυμένου ὅτι [r] καὶ φιλεῖ καὶ φιλεῖται. Μᾶλλον δὲ οὐκ
ἀπὸ ἀγάπης ψιλῆς ἁπλῶς, ἀλλ' ἀπό τινος ἔρωτος θερμοῦ καὶ
μανικοῦ φησι δεῖν αὐτοὺς [s] ἀνασχέσθαι καὶ ἀνοηταίνοντος. Διὸ
καὶ ἐπήγαγε, 2 "Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ." Οὐκ εἶπεν,
C ἀγαπῶ [t] γὰρ ὑμᾶς, ἀλλ' ὃ πολλῷ τούτου σφοδρότερον ἦν
[v] τίθησι. Ζηλότυποι γάρ εἰσιν αἱ ψυχαὶ αἱ σφόδρα τῶν
ἐρωμένων περικαιόμεναι, καὶ οὐκ ἂν ἄλλως τεχθείη ζηλοτυπία,
ἀλλ' ἢ ἀπὸ σφοδρᾶς φιλίας. Εἶτα ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι
δυναστείας ἕνεκεν, ἢ τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ ἄλλου τινὸς τοιού-
του, τῆς φιλίας αὐτῶν ἐφίεται, προσέθηκε [w] λέγων, "θεοῦ
ζήλῳ." Καὶ γὰρ ὁ θεὸς λέγεται ζηλοῦν, οὐχ ἵνα πάθος
ὑποπτεύσῃ τις· καὶ γὰρ ἀπαθὲς τὸ θεῖον· ἀλλ' ἵνα μάθωσιν
D ἅπαντες, ὅτι [x] δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ἢ δι' αὐτοὺς τοὺς ζηλοτυ-
πουμένους πάντα ποιεῖ· οὐχ ἵνα αὐτός τι κερδάνῃ, ἀλλ' ἵνα
ἐκείνους διασώσῃ. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων οὐχ οὕτως
ὁ ζῆλος γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκείαν ἀνάπαυσιν· οὐ διὰ τὸ
καθυβρίζεσθαι τοὺς ἐρωμένους, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πλήττεσθαι
τοὺς φιλοῦντας, καὶ παρευδοκιμεῖσθαι, καὶ ἔλαττον ἔχειν παρὰ
τοῖς [y] ἐρωμένοις. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ τούτου
μοι [z] μέλει, φησὶ, μὴ ἔλαττον σχῶ παρ' ὑμῖν, ἀλλὰ μὴ ὑμᾶς

2 v. 2.

[g] εἰ δεῖ τι] δή τι Veron. et a pr. m. A. [h] καὶ] + γὰρ E. Statim προΐσταται A. προσίστατο D.F. [i] ὑφείδετο A. ἐφείδετο Veron. [k] εἶδε] μόνον εἶδε D. ἀπειδὼν E. [l] δὲ om. D. Veron. οὖν pro δὲ Sav. Ben. Statim μὴ pro μηδὲ E. [m] βλέψαι F. Deinde τοῦτο et τὸ E. [n] περιουσίας] + οὖν Veron. [o] φησὶν] + ὤφελον ἀνείχεσθαί μου τῇ ἀφ. τουτέστιν D. [p] τινα om. D. [q] σφόδρα] + καὶ F. [r] καὶ om. B.D. [s] ἀνέχεσθαι B. Statim καὶ ἀνοητεύοντας (sic) A. [t] γὰρ om. F. [v] τίθησι] ζηλῶ D. τοῦτο τίθησι E. [w] λέγων, omissum in Edd. habent A.D.E.F. [x] δι' om. A.F. [y] εἰρημένοις A. [z] μέλλει B. Mox σχῶμεν F.

ἴδω διαφθαρέντας. Τοιοῦτος γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ ζῆλος, τοιοῦτος
καὶ ὁ ἐμὸς, σφοδρὸς ὁμοῦ καὶ καθαρός. Εἶτα καὶ ἡ αἰτία ἀναγ- E
καία· "Ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνήν."
Οὐκοῦν οὐκ ἐμαυτῷ, ἀλλ' ἐκείνῳ ζηλῶ, ᾧ ἡρμοσάμην. Μνη-
στείας γάρ ἐστι [a]καιρὸς ὁ παρὼν καιρός· ὁ δὲ τῶν παστάδων
ἕτερος, ὅταν λέγωσιν, ἀνέστη ὁ νυμφίος. [b]Ὦ καινῶν πρα-
γμάτων. Ἐπὶ τοῦ κόσμου παρθένοι μένουσι πρὸ τοῦ γάμου,
μετὰ δὲ τὸν γάμον οὐκέτι. Ἐνταῦθα δὲ [c]οὐχ οὕτως· ἀλλὰ
κἂν μὴ ὦσι παρθένοι πρὸ τοῦ γάμου τούτου, μετὰ τὸν γάμον
παρθένοι γίνονται. Οὕτω πᾶσα ἡ ἐκκλησία παρθένος ἐστί.
Καὶ γὰρ πρὸς πάντας διαλεγόμενος ταῦτά φησι, καὶ τοὺς
γεγαμηκότας καὶ τὰς γεγαμημένας. Ἀλλ' ἴδωμεν τί φέρων 596
[d]ἡμᾶς ἡρμόσατο, ποῖα ἕδνα. Οὐ χρυσὸν, οὐκ ἄργυρον, ἀλλὰ
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διὸ καὶ ἔλεγεν, "Ὑπὲρ Χρι-
στοῦ πρεσβεύομεν·" [e]καὶ παρακαλεῖ, ὅτε τὴν νύμφην [f]ἔμελλε
λαμβάνειν. Τούτου τύπος ἦν τὰ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ γὰρ
ἐκεῖνος τὸν παῖδα τὸν πιστὸν ἔπεμψε [g]μνηστευσόμενον κόρην
ἐθνικήν· καὶ ἐνταῦθα ἔπεμψεν ὁ θεὸς [h]τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ
μνηστευσομένους τῷ παιδὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ προφήτας ἄνωθεν
ταῦτα λέγοντας· [3]"Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ ἐπιλάθου
τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ
βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου." Εἶδες καὶ τὸν προφήτην ἁρμο- B
ζόμενον; [i]εἶδες καὶ τὸν ἀπόστολον μετὰ πολλῆς τῆς [k]παρρη-
σίας τοῦτο τὸ ῥῆμα φθεγγόμενον, καὶ λέγοντα, "Ἡρμοσάμην
[l]ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ;"
Εἶδες [m]πάλιν σύνεσιν; Εἰπὼν γὰρ, [n]ὅτι ὀφείλετέ μου ἀνέχε-
σθαι, οὐκ εἶπε, διδάσκαλος γὰρ ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐ δι' [o]ἐμαυτὸν
λέγω· ἀλλ' ὃ μάλιστα τούτοις ἔφερεν ἀξίωμα, τοῦτο τίθησιν,
ἑαυτὸν μὲν ἐν χώρᾳ τῆς προμνηστρίας, ἐκείνους δὲ ἐν τάξει τῆς
νύμφης στήσας· καὶ ἐπάγει λέγων, [4]"Φοβοῦμαι δὲ μή πως,
ὡς [p]ὁ ὄφις Εὔαν ἠπάτησε [q]διὰ πανουργίας αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ C
τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν."
Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἀπώλεια ὑμετέρα, [r]ἀλλὰ ἡ ἀθυμία κοινή. Καὶ

[3] Psal. xliv. 11, 12. [4] v. 3.

[a] καιρὸς om. E. ὁ παρὼν καιρὸς om. F. [b] ὦ om. F. [c] οὐχ οὕτως] οὐκέτι B. [d] ἡμῖν E. [e] καὶ] οὐκοῦν καὶ D. [f] ἔμελλον A.B. Veron. Vet. ὅτε——ἔμελλε] ἅτε——μέλλων E. [g] μνηστευσάμενον, et mox μνηστευσαμένους A. Veron. Sav. Correxit Montef. ad conjecturam Savilii. [h] τὸν οἰκέτην τὸν ἑαυτοῦ τὸν ἀπόστολον μνηστευσόμενον——καὶ προφήτην ἄ. τ. λέγοντα D. [i] εἶδες om. B. [k] παρουσίας mendose F. [l] ὑμᾶς] γὰρ ὑμᾶς B.D. [m] πάλιν] Παύλου D. [n] ὅτι om. B. [o] ἐμαυτὸν]+ταῦτα A.E.F. [p] ὁ ὄφις A.B.D.E. Mosqq. Articulus aberat. Statim ἐξηπάτησε D. Mosq. σ. [q] διὰ τῆς πανουργίας F. et ex corr. B. ἐν τῇ πανουργίᾳ D.E. Mosq. σ. Statim αὐτοῦ A.B.D. Mosqq. αὑτοῦ Edd. [r] ἀλλὰ]+γε D.

σκόπει τὴν σύνεσιν. Οὐ γὰρ [s] ἀποφαίνεται, [t] καίτοι ἦσαν
διεφθαρμένοι· καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγεν, [5] "Ὅταν πληρωθῇ (667)
ὑμῶν ἡ ὑπακοὴ," καὶ, "Πενθήσω πολλοὺς τῶν [v] προημαρτηκό-
των·" ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ἀναισχυντῆσαι. Διὸ
φησι, "μήποτε." [w] Οὔτε γὰρ καταδικάζει, οὔτε σιγᾷ· [x] οὐδέ-
τερον γὰρ ἀσφαλὲς, οὔτε εἰπεῖν φανερῶς, οὔτε κρύψαι διηνεκῶς.
Διὸ τὸ μέσον τίθησι λέγων, "μήποτε." Τοῦτο [y] γὰρ οὐδὲ
D σφόδρα [z] κατεγνωκότος, οὐδὲ σφόδρα θαρροῦντος, ἀλλ' ἐν τῷ
μέσῳ τούτων ἑκατέρων ἑστῶτος. Οὕτω μὲν οὖν παρεμυθήσατο·
τῇ δὲ μνήμῃ τῆς ἱστορίας εἰς φόβον ἄφατον ἐνέβαλε, καὶ
πάσης ἀποστερεῖ συγγνώμης αὐτούς. Εἰ γὰρ καὶ ὁ ὄφις
κακοῦργος, κἀκείνη ἀνόητος, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων ἐξήρπασε
τὴν γυναῖκα. Ὁρᾶτε οὖν μὴ [a] ταῦτα πάθητε, φησὶ, καὶ οὐδὲν
ὑμῶν προστήσεται. Καὶ γὰρ [b] καὶ ἐκεῖνος μείζονα ἐπαγ-
γειλάμενος, οὕτως ἠπάτησεν. Ὅθεν δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι
κομπάζοντες, [c] φυσῶντες ἑαυτοὺς [d] ἐξηπάτων. Καὶ τοῦτο οὐκ
E ἐντεῦθεν μόνον ἔστι στοχάσασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν μετὰ ταῦτα
λέγει, ὅτι "Εἰ [e] μὲν ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν [f] κηρύσσει, ὃν
οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, [g] ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ
εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε." Καὶ οὐ
λέγει, μή πως ὡς ὁ Ἀδὰμ ἠπατήθη, [h] ἀλλὰ δείκνυσι γυναῖκας
ὄντας τοὺς ταῦτα πάσχοντας· γυναικῶν γὰρ τὸ ἀπατᾶσθαι.
Καὶ οὐκ εἶπεν, [i] οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀπατηθῆτε· [k] ἀλλ' ἐπιμένων τῇ
μεταφορᾷ, [l] φησὶ, "φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότη-
597 τος τῆς εἰς [m] τὸν Χριστόν." Ἀπὸ τῆς ἀφελείας, οὐκ ἀπὸ
[n] κακουργίας λέγω· οὔτε ἐκ κακουργίας, οὔτε ἐκ τοῦ [o] μὴ
πιστεύειν ὑμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀφελείας. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ ἐντεῦθεν
συγγνώμης ἄξιοι οἱ ἀπατώμενοι· καὶ ἐδήλωσεν ἡ Εὔα. Εἰ δὲ
τοῦτο [p] οὐ συγγνώμης ἄξιον, πολλῷ μᾶλλον, ὅταν διὰ κενο-
δοξίαν [q] τις τοῦτο πάθῃ.

[5] 2 Cor. x. 6. xii. 21.

[s] ἀποφαίνεται E.F. αὐτὸ φαίνεται A.B. Veron. αὐτὸ ἀποφαίνεται D. Hoc ediderunt Sav. Ben. [t] καίτοι—ὑπακοὴ καὶ] καὶ πάλιν, μήπως ἐλθὼν D. [v] ἡμαρτηκότων D. πενθήσω post προημαρτηκότων transp. A.F. [w] οὔτε γὰρ] οὐ γὰρ F. καὶ οὔτε E. [x] οὐθ' ἕτερον E.F. [y] γὰρ] δὲ B. Sav. marg. Statim οὔτε E. [z] κατεγνωκότος]+ἐστὶν D. [a] ταυτὰ B. Mox προστῇ D. [b] καὶ om. B.F. [c] φυσῶντες] καὶ φυσῶντες E. Statim αὐτοὺς id. αὐτοὺς sine libris ed. Montef. [d] ἐξηπάτουν A.B. [e] μὲν]+γὰρ E. μὲν om. A.F. [f] κηρύσσῃ A.D. [g] ὃ οὐκ ἐλάβετε om. A.F. [h] ἀλλὰ δείκνυσι] ἀλλ' Εὔα, δεικνὺς D. Mox ὄντας om. B. [i] οὕτω] μήπως B. [k] ἀλλὰ ἔτι μένων Edd. ἴσ. ἀλλὰ ἐπιμένων Sav. marg. ἀλλ' ἐπιμένων D.E. [l] φησὶ]+μήπως Edd. μήπως om. A.B.F. οὕτως pro μήπως E. Statim φθαρεῖ A.E. [m] τὸν accessit ex A.B.D.E. [n] κακ.] τῆς κακ. A.E. Statim λέγω· οὔτε ἐκ κακουργίας om. D. οὔτε ἐκ κακουργίας———ἀφελείας om. F. [o] μὴ om. D. Idem post ὑμῶν add. ἁπλῶς, et post ἀφελείας supplet τὸ φθείρεσθαι. [p] οὐ om. A. εἰ δ' οὐ τοῦτο σ. ἀ. B. [q] τις om. D.

6 "Εἰ [r] μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν·" [s] δεικνὺς ἐντεῦθεν οὐχὶ Κορινθίους ὄντας, ἀλλ' ἑτέρωθεν προδιαφθειρομένους [t] αὐτοῖς τοὺς ἀπατῶντας· διό [v] φησιν, "ὁ ἐρχόμενος." "Εἰ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, εἰ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς [w] ἠνείχεσθε." Τί λέγεις; Ὁ Γαλάταις εἰπὼν, 7 "Ἐάν τις εὐαγγελίζηται [x] ὑμᾶς παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω," νῦν λέγεις, "καλῶς ἠνείχεσθε;" Καὶ [y] μέντοι διὰ τοῦτο οὐκ ἔδει ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἀποπηδᾶν· εἰ δὲ τὰ αὐτὰ λέγουσι, δεῖ ἀνέχεσθαι. Πῶς οὖν λέγεις, ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ λέγουσιν, οὐ δεῖ ἀνέχεσθαι; εἰ γὰρ ἄλλα ἔλεγον, φησὶν, ἔδει ἀνέχεσθαι; Προσέχωμεν τοίνυν· καὶ γὰρ μέγας ὁ κίνδυνος, καὶ βαθὺς ὁ κρημνὸς, ἂν ἁπλῶς αὐτὸ παραδράμωμεν, καὶ πάσαις ταῖς αἱρέσεσι πάροδον [z] δίδωσι τὸ εἰρημένον. Τί οὖν ἐστι τὸ νόημα τῶν ῥημάτων τούτων; Οὕτως ἐκόμπαζον ἐκεῖνοι, ὡς ἀτελῶς τῶν ἀποστόλων διδασκόντων, ὡς [a] αὐτῶν πλεῖόν τι [b] εἰσφέροντες. [c] Εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς πολλὰ φλυαροῦντας, φορυτὸν ἐπεισάγειν ἀνόητον τοῖς δόγμασι τούτοις. Διὸ καὶ τοῦ ὄφεως καὶ τῆς Εὔας ἀνεμνήσθη οὕτως ἀπατηθείσης τῇ τοῦ πλείονος προσδοκίᾳ. Τοῦτο καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ αἰνιττόμενος ἔλεγεν, 8 "Ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε·" [d] πάλιν, "Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ." Ἐπεὶ οὖν [e] πολλὰ εἰκὸς αὐτοὺς φλυαρεῖν τῇ ἔξωθεν σοφίᾳ κεχρημένους, τοῦτό φησιν· ὅτι, εἰ μέν τι περιττὸν ἔλεγον οὗτοι, καὶ ἕτερον ἐκήρυττον Χριστὸν, [f] ὃν κηρυχθῆναι ἔδει, ἡμεῖς δὲ [g] παρελίπομεν, καλῶς ἠνείχεσθε. Διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν, "ὃν οὐκ [h] ἐκηρύξαμεν." Εἰ [i] δὲ τὰ αὐτὰ κεφάλαια τῆς πίστεως, τί τὸ πλέον; ὅσα γὰρ ἂν εἴπωσιν, οὐδὲν πλέον ἐροῦσιν ὧν ἡμεῖς εἰρήκαμεν. Καὶ ὅρα πῶς αὐτὸ ἀκριβῶς τίθησιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ μὲν ὁ ἐρχόμενος πλεῖόν τι λέγει· ἔλεγον [k] γάρ τι πλέον, μετὰ πλείονος δημηγοροῦντες [l] ἐξουσίας, καὶ πολλοῦ τοῦ κάλλους τῶν ῥημάτων· διόπερ οὐκ εἶπε τοῦτο, ἀλλὰ τί; "[m] Ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει·" ὅπερ οὐ χρείαν εἶχε τῆς [n] διὰ τῶν λόγων κατασκευῆς· "ἢ

6 v. 4. 7 Gal i. 9. 8 1 Cor. iv. 8, 10.

[r] μὲν om. A.F. [s] δεικνὺς ἐντεῦθεν] δείκνυσιν ἐνταῦθα E. δεικνὺς—ἀπατῶντας] δείκνυσιν ἐντεῦθεν οὐχὶ διαφθειρομένους τοὺς (τοὺς om. Sav. Ben.) Κορινθίους ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἑτέρωθεν αὐτοῖς ὄντας τοὺς ἀπατῶντας D. Ita ediderunt Sav. Ben. [t] αὐτοὺς A. Statim τοὺς om. A.F. Veron. superscript. in B. [v] φησὶν]+εἰ μὲν D. Mox ἢ pro εἰ bis E. et ex corr. A. [w] ἀνείχεσθε ubique A.F. [x] ὑμῖν A. [y] μέντοι] μὴν E. [z] τὸ εἰρημένον δίδωσι inverso ord. A.F. [a] αὐτῶν] αὐτοὶ E. [b] εἰσφέροντες]+λέγουσιν A.F. Veron. +ἐν οἷς ἔλεγον E. [c] εἰκὸς γὰρ] καὶ εἰκὸς D. [d] πάλιν] καὶ πάλιν D. et ex corr. A.B. [e] πολλὰ] πολλὴν A. τὰ πολλὰ F. [f] ὃν οὐ κηρ. ἔδει Edd. ἴσ. ὃν κηρ. ἔδει Sav. marg. Ita F. [g] παρελείπομεν F. Cat. παρελείπαμεν A. [h] ἐκηρύξαμεν]+τὸ αὐτὸ τοῦτο δηλῶν D. [i] δὲ om. A.F. [k] γὰρ] καὶ γὰρ D. [l] τῆς ἐξουσίας E. [m] ὁ] εἰ ὁ F. [n] διὰ om. D.

πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε·" οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα λόγων ἦν χρεία·
τουτέστι, πλουσιωτέρους ὑμᾶς [o] ποιεῖ κατὰ τὴν χάριν· "ἢ
εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε·" οὐδὲ τοῦτο λόγων ἐδεῖτο
πάλιν· "καλῶς ἠνείχεσθε." Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς πανταχοῦ
τῷ διορισμῷ κέχρηται, τῷ δηλοῦντι ὅτι [p] οὐδὲν περιττὸν, οὐδὲ
πλέον τι παρ' αὐτῶν εἰσενήνεκται. Εἰπὼν γὰρ ὅτι, "Εἰ ὁ (668)
ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει," ἐπήγαγεν, "ὃν οὐκ ἐκηρύ-
598 ξαμεν·" [q] καὶ, "πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε," προσέθηκεν, "ὃ
οὐκ ἐλάβετε·" "ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον," [r] ἐπήγαγεν, "ὃ οὐκ
ἐδέξασθε·" διὰ πάντων δηλῶν, ὅτι οὐχ ἁπλῶς, εἰ πλέον τι
λέγουσι, προσέχειν δεῖ, [s] ἀλλὰ εἴ τι πλέον ἔλεγον ὃ λεχθῆναι
ἔδει, καὶ παρ' ἡμῶν παρελείφθη. Εἰ δὲ [t] οὐδὲ ἔδει, διὸ οὐδὲ
παρ' ἡμῶν [v] εἴρηται, καὶ τὰ αὐτὰ λέγουσι, πόθεν πρὸς
αὐτοὺς κεχήνατε; [w] Καίτοι εἰ τὰ αὐτὰ λέγουσι, φησὶ, τίνος
ἕνεκεν αὐτοὺς κωλύεις; Ὅτι ὑποκρίσει κεχρημένοι, ἕτερα εἰσ-
B ἄγουσι δόγματα. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τέως οὐ λέγει, ἀλλ'
ὕστερον αὐτὸ τίθησιν, ὅταν λέγῃ, "Μετασχηματίζονται εἰς
ἀποστόλους Χριστοῦ·" τέως δὲ ἐκ τῶν ἀνεπαχθεστέρων ἀπάγει
τῆς αὐθεντίας αὐτῶν τοὺς μαθητάς· [x] καὶ οὐκ ἐκείνοις βασκαί-
νων, ἀλλὰ τούτους ἀσφαλιζόμενος. Ἐπεὶ τὸν Ἀπολλὼ διὰ
τί οὐ κωλύει, [y] καίτοι ἄνδρα λόγιον ὄντα, καὶ δυνατὸν ἐν ταῖς
γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ [z] παρακαλεῖ, καὶ ἐπαγγέλλεται πέμψειν
αὐτόν; Ὅτι μετὰ τῆς παιδεύσεως ἐκεῖνος καὶ τὴν τῶν δογμάτων
ὀρθότητα διετήρει· οὗτοι δὲ τοὐναντίον. Διόπερ [a] αὐτοῖς πο-
C λεμεῖ, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐγκαλεῖ πρὸς αὐτοὺς κεχηνόσι, λέγων,
ὅτι εἰ μέν τι τῶν [b] ὀφειλόντων λεχθῆναι παρελίπομεν ἡμεῖς,
ἐπλήρωσαν δὲ ἐκεῖνοι, οὐ κωλύομεν προσέχειν· εἰ δὲ πάντα
ἀπήρτισται παρ' ἡμῶν, καὶ οὐδὲν [c] ἐλλέλειπται, πόθεν ὑμᾶς
εἷλον ἐκεῖνοι; Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων, [9] "Λογίζομαι γὰρ [d] μηδὲν
ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων·" οὐκέτι πρὸς ἐκείνους,
ἀλλὰ πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ποιούμενος τὴν σύγκρισιν. Ὥστε
εἰ ἐμοῦ τι πλέον ἴσασι, κἀκείνων. Καὶ ὅρα πῶς κἀνταῦθα

[9] v. 5.

[o] ἐποίει D. [p] οὐδὲν] οὐδὲ A. Mox οὐδὲ πλέον A.D. οὐδὲν πλέον vulgo. [q] καὶ] + εἰπὼν E. + πάλιν εἰπὼν ἢ D. [r] ἐπήγ.] καὶ ἐπήγ. E. [s] ἀλλὰ] + καὶ D. Mox ἔλεγον A.D.E.F. Veron. λέγουσιν B. receptum a Sav. Ben. [t] οὐδὲ] οὐδὲν F. [v] Edebatur εἴρηται, ἵνα τι πρὸς αὐτοὺς κ. In nostra lectione conspirant A.B.D.E. Vet. et Sav. marg. (sed καί τοι τὰ αὐτὰ (sic) A. καὶ ταὐτὰ E. item ὅθεν pro πόθεν A.) In Cod. F. legitur: εἴρηται καὶ εἰ τὰ αὐτὰ λέγουσι, φησὶ, omissis quibusdam. [w] καίτοι] καὶ B.E. [x] καὶ om. D. erasum in E. Statim ἐκείνους A. et a prima man. E. [y] καίτοι] καὶ τοῦτον δὲ F. [z] παρακαλεῖ] Παῦλον καλεῖ F. [a] αὐτοὺς A. [b] ὠφελούντων A. Sic, sed om. λεχθῆναι, Veron. Statim παρελείπομεν F. [c] ἐλλέλειπται omnes et Sav. marg. λέλειπται Edd. Mox ἐκεῖνοι; διὸ——ὑστερηκέναι τῶν om. F. [d] οὐδὲν A.

μετριάζει. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι οὐδέν μου πλέον [e]εἶπαν οἱ ἀπόστολοι· ἀλλὰ πῶς; "Λογίζομαι·" οὕτω νομίζω, ὅτι οὐδὲν ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῦτο D ἐλάττωμα αὐτοῦ ἐδόκει εἶναι τὸ [f]προλαβόντας ἐκείνους ὄνομα ἔχειν πλέον, καὶ [g]μείζων περὶ ἐκείνους ἦν [h]αἰδὼς, καὶ ἔμελλον [i]οὗτοι παρεισάγειν ἑαυτοὺς, διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ποιεῖται τὴν σύγκρισιν μετὰ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ [k]σχήματος. Διὸ καὶ μετ' ἐγκωμίων αὐτῶν μέμνηται, οὐχ ἁπλῶς τῶν ἀποστόλων εἰπὼν, ἀλλὰ, "τῶν ὑπερλίαν," Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην δηλῶν.

[10] "Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει." Ἐπειδὴ γὰρ [l]τούτῳ ἐκεῖνοι ἐπλεονέκτουν [m]οἱ διαφθείροντες Κορινθίους, τῷ μὴ εἶναι ἰδιῶται, καὶ τοῦτο τίθησι, δεικνὺς ὅτι οὐκ [n]ἐπῃσχύνετο [o]τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐνεκαλλωπίζετο. Καὶ οὐκ E εἶπεν, εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλὰ κἀκεῖνοι· τοῦτο γὰρ ἐδόκει [p]κἀκείνους διαβάλλοντος εἶναι, καὶ τούτους ἐπαίροντος· ἀλλ' αὐτὸ [q]καθαιρεῖ τὸ πρᾶγμα τὸ τῆς ἔξω σοφίας. Καὶ ἐν [r]μὲν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ καὶ σφόδρα ἀγωνίζεται περὶ τούτου λέγων, ὅτι οὐ μόνον οὐδὲν συντελεῖ πρὸς τὸ κήρυγμα τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπισκιάζει τῇ δόξῃ τοῦ σταυροῦ· [11] "Ἦλθον γὰρ, φησὶν, οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας πρὸς ὑμᾶς, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ·" καὶ ἕτερα πολλὰ τοιαῦτα· [s]ὅτι τῇ γνώσει ἰδιῶται ἦσαν, [t]ἥπερ καὶ ἐσχάτη ἐστὶν ἰδιωτεία. Ὅτε μὲν οὖν ἐν τοῖς μεγάλοις ἔδει συγκρίνειν, τοῖς ἀποστόλοις 599 ἑαυτὸν συγκρίνει· ὅτε δὲ δεῖξαι τὸ δοκοῦν ἐλάττωμα εἶναι, οὐκέτι, ἀλλ' αὐτῷ συμπλέκεται τῷ πράγματι, καὶ δείκνυσι πλεονέκτημα τοῦτο [v]γενόμενον. Καὶ ὅτε μὲν οὐδεμία ἀνάγκη κατήπειγε, καὶ ἐλάχιστόν φησι τῶν ἀποστόλων εἶναι, καὶ οὐδὲ τῆς προσηγορίας ἄξιον· ἐνταῦθα δὲ πάλιν, ὅτε καιρὸς ἐκάλει, φησὶ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. Ἤιδει γὰρ [w]τοῦτο μάλιστα ὠφελῆσον τοὺς μαθητάς. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων, "Ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς."

[10] v. 6. [11] 1 Cor. ii. 1. i. 17.

[e] εἶπον A.F. [f] προλαβόντα A. [g] μεῖζον F. Veron. [h] αἰδὼς] Sic B.F. εἰδὼς E. εἶδος A. Veron. ἡ δόξα D. Hoc ediderunt Sav. Ben. [i] οὗτοι παρεισάγειν] δὲ καὶ οὗτοι προσάγειν τούτοις D. [k] προσχήματος D. [l] τοῦτο A. Mox τὸ A.D. [m] οἱ om. E. [n] ἐπῃσχύνετο D.F. Mox ἐνεκαλλωπίζετο A.F. ἐκαλλωπίζετο D. Edebatur ἐπαισχύνεται et ἐγκαλλωπίζεται. [o] τοῦτο A. [p] κἀκείνους δ. εἶναι] Sic Codices. δ. εἶναι κἀκείνους Edd. [q] καθαίρει A. Veron. [r] μὲν om. E. [s] ὅτι——ἰδιωτεία] ὅτι δὲ τῷ λόγῳ ἰδιῶται ἦσαν καὶ τῆς ἐσχάτης ἰδιωτείας κἀκεῖνοι, δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν D. [t] ἥπερ] εἴπερ A.E. [v] γινόμενον E. [w] τούτῳ B. Mox ὠφελήσων A.B. ὠφελῆσαν D.

Καὶ [x] γὰρ ἐνταῦθα πάλιν διαβάλλει τοὺς ψευδαποστόλους, ὡς
B ἐν πανουργίᾳ περιπατοῦντας. Ταῦτα δὲ καὶ [y] ἔμπροσθεν περὶ ἑαυτοῦ ἔλεγεν, ὅτι οὐ κατὰ πρόσωπον ἔζη, οὐδὲ δολῶν καὶ καπηλεύων τὸν λόγον ἐκήρυττεν. Ἐκεῖνοι δὲ ἕτεροι μὲν ἦσαν, ἕτεροι δὲ ἐφαίνοντο. Ἀλλ' οὐκ αὐτός. Διὸ καὶ πανταχοῦ μέγα φρονεῖ ἐπὶ τῷ μηδὲν πρὸς ἀνθρώπων δόξαν ποιεῖν, μηδὲ ἀποκρύπτεσθαι τὰ καθ' ἑαυτόν. [z] Ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι [12] "Τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων·" καὶ νῦν δέ φησιν, "Ἐν παντὶ (669)
φανερωθέντες εἰς ὑμᾶς." Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ἰδιῶται, φησὶν,
C ἐσμὲν, καὶ οὐκ ἀποκρυπτόμεθα· [a] λαμβάνομεν παρά τινων, καὶ οὐ σιγῶμεν. Παρ' ὑμῶν οὖν λαμβάνομεν, καὶ [b] οὐχὶ προσποιούμεθα μὴ λαμβάνειν, καθάπερ οὗτοι λαμβάνοντες· ἀλλὰ [c] πάντα ἃ ποιοῦμεν, φανερὰ ὑμῖν καθιστῶμεν· [d] ὃ καὶ σφόδρα [e] θαρροῦντος ἐκείνοις [f] ἦν, καὶ μετὰ ἀληθείας ἅπαντα [g] καταγγέλλοντος. Διὸ καὶ μάρτυρας αὐτοὺς [h] καλεῖ, καὶ νῦν εἰπὼν, "Ἐν [i] πᾶσιν εἰς ὑμᾶς," καὶ ἔμπροσθεν λέγων, "Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, [k] ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε."

Εἶτα ἐπειδὴ ὑπὲρ τῶν [l] καθ' ἑαυτὸν ἀπελογήσατο, βαρέως τὸ ἑξῆς ἐπάγει λέγων, [13] "Ἢ ἁμαρτίαν [m] ἐποίησα, ἐμαυτὸν
D ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε;" Καὶ ἑρμηνεύων [n] αὐτὸ, φησὶν, "Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον, πρὸς τὴν [o] ὑμετέραν διακονίαν." Ὃ δὲ λέγει, [p] τοῦτό ἐστιν· ἐν στενοχωρίᾳ [q] διήγαγον· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ, "ταπεινῶν ἐμαυτόν." Τοῦτο οὖν μοι ἔχετε ἐγκαλεῖν; καὶ διὰ τοῦτο κατεπαίρεσθέ μου, ἐπειδὴ ἐταπείνωσα ἐμαυτὸν προσαιτῶν, στενοχωρούμενος, λιμώττων, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; Καὶ πῶς ὑψοῦντο οὗτοι, [r] τούτου ὄντος ἐν στενοχωρίᾳ; Μᾶλλον ᾠκοδομοῦντο, καὶ οὐκ ἐσκανδαλίζοντο· ὃ καὶ μεγίστη αὐτῶν ἂν εἴη κατηγορία, καὶ τῆς
E ἀσθενείας αὐτῶν ἔγκλημα, ὅτι οὐκ ἦν αὐτοὺς ἄλλως ἐνάγειν, ἢ πρότερον ταπεινωθέντα. Ἐγκαλεῖτέ μοι οὖν ὅτι ταπεινὸς γέγονα; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὑμεῖς ὑψώθητε. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγεν, ὅτι διέβαλλον αὐτὸν, ὅτι παρὼν μὲν ταπεινὸς,

[12] 1 Cor. iv. 2. [13] v. 7, 8.

[x] γὰρ] + καὶ A. καὶ γὰρ om. F. γὰρ om. in textu E. [y] ἔμπ. περὶ ἑαυτοῦ om. F. [z] ὅπερ] + δὲ D. Infra δὲ post νῦν om. idem. [a] λαμβ.] οὐ λαμβ. F. [b] οὐχὶ] οὐ B.E. [c] πάντα——καθιστῶμεν] Vid. Annot. [d] ὃ καὶ] Sic E. τοῦτο καὶ D. In ceteris, ut in Editis, ὃ abest. [e] θαρροῦντες B. Sav. marg. ἐκείνοις om. E. [f] ἦν] οἷς A.B. Sav. marg. [g] καταγγέλλομεν B. Sav. marg. [h] ἐκάλει E. [i] πᾶσιν] παντὶ φανερωθέντες D. [k] ἢ om. E. ἢ καὶ ἐπιγ. om. A. [l] καθ' ἑαυτῶν F. κατορθούντων A. [m] ἐποίησα] + ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν D. [n] αὐτὰ E. [o] ὑμετέραν] ὑμῶν E. Mosq. σ. [p] τοιοῦτον A.F. [q] διῆγον D.F. [r] τούτου om. F.

ἀπὼν δὲ θαρρεῖ, ἀπολογούμενος πλήττει πάλιν αὐτοὺς ἐνταῦθα
λέγων, [s]ὅτι καὶ τοῦτο δι' ὑμᾶς. "Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα."
Ἐνταῦθα λοιπὸν ὀνειδιστικῶς· ἀλλὰ [t]τὰ πρότερον οὐκ ἀφίησιν
ἐπαχθῆ ταῦτα φανῆναι. Εἶπε γὰρ, "Ἀνέχεσθέ μου μικρὸν
τῇ ἀφροσύνῃ·" καὶ πρὸ τῶν ἄλλων [v]αὐτοῦ κατορθωμάτων ἐν
τούτῳ [w]πρώτῳ καυχᾶται. Τοῦτο γὰρ μάλιστα ζητοῦσιν οἱ
βιωτικοὶ, καὶ ἐν τούτῳ κἀκεῖνοι [x]οἵ δι' ἐναντίας μέγα ἐφρόνουν. 600
Διὰ τοῦτο οὐ πρότερον εἰς τὸν τῶν κινδύνων ἐμβάλλει λόγον,
οὐδὲ εἰς τὸν τῶν σημείων, ἀλλ' εἰς τὸν τῆς τῶν χρημάτων
ὑπεροψίας, ἐπειδὴ ἐν τούτῳ ἐφρόνουν· ὁμοῦ δὲ αὐτοὺς [y]καὶ
αἰνίττεται πλουτοῦντας. Τὸ δὲ θαυμαστὸν αὐτοῦ τοῦτό ἐστιν,
ὅτι ἔχων εἰπεῖν ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐτρέφετο, οὐκ εἶπε
τοῦτο, ἀλλ' ὃ μάλιστα αὐτοὺς ἐνέτρεπε, καὶ οὐδὲ αὐτοῦ ἐγκώ-
μιον ἦν, τοῦτο λέγει, ὅτι παρὰ ἄλλων [z]ἔλαβον. Καὶ οὐκ
εἶπεν, ἔλαβον, ἀλλ', "ἐσύλησα·" τουτέστιν, ἐγύμνωσα, καὶ
πένητας αὐτοὺς ἐποίησα. Καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι οὐκ εἰς πε- B
ριουσίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν· ὅταν γὰρ εἴπῃ,
"ὀψώνια," τὴν ἀναγκαίαν λέγει τροφήν. Καὶ τὸ χαλεπώτερον,
"εἰς τὴν ὑμῶν διακονίαν." Ὑμῖν [a]κηρύττομεν, καὶ παρ' ὑμῶν
ὀφείλων τρέφεσθαι, παρ' ἑτέρων τούτων ἀπήλαυον. Διπλοῦν
τὸ ἔγκλημα, μᾶλλον δὲ τριπλοῦν· ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς ὢν, καὶ
αὐτοῖς διακονούμενος, καὶ τὴν ἀναγκαίαν ζητῶν τροφὴν, ἑτέρους
εἶχε τοὺς χορηγοῦντας. [b]Πολλὴ ἡ ὑπερβολὴ, τῶν μὲν ἐν
ῥᾳθυμίᾳ, τῶν δὲ ἐν σπουδῇ· οἱ μὲν γὰρ καὶ μακρὰν ὄντι ἔπεμ-
πον, οἱ δὲ οὐδὲ [c]παρόντα ἔτρεφον.

Εἶτα ἐπειδὴ σφοδρῶς αὐτῶν καθήψατο, ἠρέμα πάλιν χαλᾷ C
τὸ σφοδρὸν τῆς ἐπιτιμήσεως, λέγων· "Καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς
καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός." [d]Οὐ γὰρ εἶπεν, οὐ
δεδώκατέ μοι, ἀλλ', ἐγὼ οὐκ ἔλαβον· [e]φείδεται γὰρ αὐτῶν ἔτι.
Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῇ ὑφέσει τοῦ λόγου, λανθανόντως πάλιν
πλήττει· τὸ γὰρ, "παρὼν," σφόδρα ἐμφαντικὸν, καὶ τὸ,
"ὑστερηθείς." Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, τί οὖν, εἰ εἶχες; ἐπήγαγε,
"καὶ ὑστερηθείς." "Οὐ κατενάρκησα ὑμῶν." Ἐνταῦθα πάλιν
μετρίως αὐτοὺς πλήττει, ὡς ὀκνηρῶς τὴν τοιαύτην τιθέντας D
[f]φορὰν, ὡς βαρυνομένους. Εἶτα καὶ ἡ αἰτία, κατηγορίας
μεστὴ καὶ ζηλοτυπίας γέμουσα. Διὸ καὶ τέθεικεν αὐτὴν οὐ
προηγουμένως, ἀλλ' ὡς διδάσκων πόθεν καὶ παρὰ τίνων ἐτράφη,

[s] ὅτι——δι' ὑμᾶς om. F. [t] τὰ πρότερα E. [v] αὐτοῦ om. A. [w] πρώτῳ] πρῶτον A.F. τῷ πρώτῳ D. [x] οἵ] Sic A.B.D. οἳ vulgo. οἱ ἀπ' ἐναντίας D. [y] καὶ om. F. [z] ἔλαβεν ante rasuram E. [a] κηρύττων E.F. [b] Vid. Annot. [c] τὰ παρόντα F. [d] οὐ γὰρ] οὐκ D. [e] φείδομαι D. [f] εἰσφορὰν D.

ὥστε ἀνυπόπτως [g]διεγείρειν πάλιν εἰς τὸν τῆς ἐλεημοσύνης λόγον. [14]"Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου, φησὶ, προσανεπλήρωσαν (670) οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας." Εἶδες πῶς παροξύνει πάλιν, εἰς μέσον ἄγων τοὺς διακονησαμένους; Πρότερον γὰρ εἰς ἐπιθυμίαν αὐτοὺς ἄγων τοῦ μαθεῖν τίνες ἂν εἶεν οὗτοι, [h]ὅτε ἔλεγεν, "Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα," τότε καὶ [i]ὀνομαστὶ E αὐτοὺς τίθησιν· ὅπερ καὶ εἰς ἐλεημοσύνην αὐτοὺς [k]προέτρεπε. Τοὺς γὰρ ἡττηθέντας ἐν [l]τῷ θρέψαι τὸν ἀπόστολον, πείθει καὶ ἐν τῇ τῶν πενήτων μὴ ἡττηθῆναι βοηθείᾳ. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτοῖς Μακεδόσιν ἐπιστέλλων [m]λέγει, ὅτι [15]"Ἐν ταῖς χρείαις μου ἐπέμψατέ μοι καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου·" ὅπερ καὶ ἐγκώμιον [n]αὐτῶν μέγιστον ἦν, ὅτι ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων ἔλαμψαν. Ἀλλ' ὅρα πανταχοῦ τὴν χρείαν [o]αὐτοῦ τιθέντα, καὶ οὐδαμοῦ [q]περιουσίαν. Τῷ μὲν οὖν εἰπεῖν, 601 ὅτι "παρὼν καὶ ὑστερηθεὶς," ἔδειξεν ὅτι παρὰ Κορινθίων ἔδει τραφῆναι· τῷ δὲ εἰπεῖν, ὅτι "τὸ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν," δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ ᾔτησε. Καὶ αἰτίαν τίθησιν οὐκ οὖσαν. Ποίαν δὴ ταύτην; Τὸ παρ' ἑτέρων λαβεῖν. "Τὸ γὰρ ὑστέρημά μου, φησὶ, προσανεπλήρωσαν οἱ ἐλθόντες." Διὰ τοῦτο, φησὶν, οὐ κατενάρκησα, οὐ διὰ τὸ μὴ θαρρεῖν. Καὶ μὴν διὰ τοῦτο αὐτὸ ποιεῖ, καὶ δείκνυσι διὰ τῶν ἑξῆς· [q]ἀλλ' οὐ λέγει [r]αὐτὸ σαφῶς, ἀλλὰ συσκιάζει, ἀφεὶς τῷ συνειδότι τῶν ἀκροωμένων. Καὶ λανθανόντως αὐτὸ ἐνδείκνυται διὰ τῶν ἑξῆς, B λέγων, "Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω." Μὴ γὰρ νομίσητε, φησὶ, ταῦτα λέγειν με, ἵνα λάβω. Τὸ δὲ, "τηρήσω," βαρύτερον, εἰ μηδ' ἔτι αὐτοῖς θαρρεῖ, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπέγνω τι λαβεῖν παρ' αὐτῶν. Δείκνυσι δὲ, ὅτι καὶ βάρος ἐνόμιζον εἶναι τοῦτο· [s]διὸ ἔλεγεν, "ἀβαρῆ ἐτήρησα, καὶ τηρήσω." Τοῦτο καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ λέγει· [16]"Οὐκ ἔγραψα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ." Καὶ ἐνταῦθα πάλιν, "Ἀβαρῆ [t]ὑμῖν ἑαυτὸν ἐτήρησα, [v]καὶ τηρήσω."

Εἶτα ἵνα μὴ δόξῃ ὑπὲρ τοῦ μᾶλλον [w]ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ταῦτα λέγειν, φησίν· [17]"Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν [x]ἐμοί." C Μὴ νομίσητε, ὅτι διὰ τοῦτο εἶπον, ἵνα λάβω, ἵνα μᾶλλον

[14] v. 9. [15] Philipp. iv. 16, 15. [16] 1 Cor. ix. 15. [17] v. 10.

[g] διεγεῖραι E. [h] ὅτι F. [i] ὀνομαστοὺς A.D. Veron. [k] προέτρεψε A. [l] τῷ] + μὴ Edd. μὴ, inclusum a Sav. abest ab omnibus libris. [m] ἔλεγε B. [n] αὐτῶν μέγιστον Codd. μέγιστον αὐτῶν Edd. [o] αὐτοῦ] αὐτὸν E. [p] περιουσία A.B.F. [q] ἀλλ' om. A. [r] αὐτὸ] οὕτω D. [s] διὸ] + καὶ A. [t] ὑμῖν om. D. Statim ἐμαυτὸν A.E.F. [v] καὶ] + ἔτι F. [w] ἐπισπᾶσθαι A.F. et a pr. m. E. Ita etiam Veron. [x] ἐμοὶ] + τουτέστιν D. Mox ὅτι εἶπον διὰ τοῦτο A.F.

ἐφελκύσωμαι. "Ἔστι γάρ, φησὶν, [y] ἀλήθεια ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησίς μου αὕτη οὐ φραγήσεται ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας." Ἵνα γὰρ μή τις αὐτὸν νομίσῃ πάλιν ἀλγεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἢ ὀργιζόμενον ταῦτα λέγειν, καὶ καύχησιν τὸ πρᾶγμα καλεῖ. Καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ δὲ ὁμοίως αὐτὸ κατεσκεύαζεν. Ὥστε γὰρ μηδὲ ἐκεῖ πλῆξαι αὐτοὺς, φησί· [18] "Τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός; Ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ." Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ μισθὸν, οὕτως ἐνταῦθα καύχημα καλεῖ, ἵνα μὴ σφόδρα αἰσχύνωνται τοῖς λεγο- D
μένοις, ὡς αἰτοῦντι μὴ παρέχοντες. Τί γάρ, ἂν καὶ ὑμεῖς δῶτε, φησίν; ἀλλ' ἐγὼ οὐ δέχομαι. [z] Καὶ τὸ, "οὐ φραγήσεται," ἀπὸ μεταφορᾶς [a] τῶν ποταμῶν, [b] ἢ τῆς φήμης ὡς πανταχοῦ ῥεούσης ὅτι οὐ λαμβάνει. Οὐκ ἐμφράσσετε τῷ [c] δόματι τὴν παρρησίαν τὴν ἐμήν. Ἀλλ' οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐμφράσσετε, ὅπερ [d] πληκτικώτερον, ἀλλ', "οὐ φραγήσεται ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας." Τοῦτο πάλιν καιρίαν διδόντος ἦν, καὶ σφόδρα ἱκανὸν αὐτοὺς καθελεῖν καὶ λυπῆσαι, εἴγε μόνους αὐτοὺς παρῃτεῖτο. [e] Εἰ γὰρ ἐκαυχᾶτο, πανταχοῦ ἔδει καυ- E
χᾶσθαι· εἰ δὲ ἐν [f] ἡμῖν μόνοις, διὰ τὴν ἀσθένειαν ἴσως τὴν ἡμῶν. Ἵν' οὖν μὴ ταῦτα λογιζόμενοι ἀθυμῶσιν, ὅρα πῶς αὐτὸ [g] διορθοῦται· [19] "Διὰ [h] τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; Ὁ θεὸς οἶδε" [i] ταχέως καὶ εὐαπαλλάκτως. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, [k] ὅτι οὐκ ἐστὲ ἀσθενεῖς, οὐδ' ὅτι ἐστὲ ἰσχυροὶ, ἀλλ', ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ὃ μάλιστα ἐπέτεινεν αὐτῶν τὴν κατηγορίαν. [l] Τοῦ γὰρ μάλιστα φιλεῖν αὐτοὺς ἦν τὸ μὴ λαμβάνειν παρ' αὐτῶν, ἐπειδὴ σφόδρα ἐπλήττοντο. Ὥστε ἐναντία ἐποίει ἀπὸ τοῦ φιλεῖν, καὶ ἐλάμ- 602
βανε, καὶ οὐκ ἐλάμβανεν· ἡ δὲ ἐναντιότης παρὰ τὴν τῶν διδόντων ἕξιν. Καὶ οὐκ εἶπε [m] μὲν, διὰ τοῦτο οὐ λαμβάνω, ἐπειδὴ σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπῶ, ἐπεὶ κατηγορίαν αὐτῶν εἶχε τῆς ἀσθενείας, καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλλεν· ἀλλ' ἔτρεψεν εἰς ἑτέραν
(671) αἰτίαν τὸν λόγον. Ποίαν δὴ ταύτην; [20] "Ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι

18 1 Cor. ix. 18. 19 v. 11. 20 v. 12.

y ἀλήθεια] + Χριστοῦ D.E. z καὶ τὸ] καὶ τοῦτο B. Sav. marg. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ D. a τῶν] + φρασσομένων D. b ἢ τῆς] Sic omnes Codd. et Sav. marg. ἢ τοῦ Veron. αὐτοῦ Sav. Ben. Statim ὡς om. a pr. man. E. c δώματι A.B. d πληκ.] πληκτ. ἦν D. ἦν πληκτ. E. e εἰ γὰρ ἐχ.] ἐδύνατο γὰρ συλλογίσασθαι καὶ εἰπεῖν, εἰ ἐχ. D. f ἡμῖν D. Mox ἡμῶν A.D.F. Vet. Edebatur ὑμῖν et ὑμῶν. ἴσως om. E.F. g διορθοῦται] + καί φησι D. h τί] + οὐ λαμβάνει παρ' αὐτῶν D. i ταχέως] + τὴν λύσιν ἐπαγαγὼν D. Receperunt Sav. Ben. k ὅτι om. A.F. l τοῦ] τὸ F. τοῦτο B.D. Sav. marg. m μὲν om. D.F.

καθὼς καὶ ἡμεῖς." Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἐσπούδαζον, λαβήν τινα B εὑρεῖν, καὶ ταύτην ἀναιρεῖν [n] δεῖ. Τοῦτο γάρ ἐστιν ᾧ σεμνύνονται μόνον. Ἵνα τοίνυν μηδὲν πλέον ἔχωσι, καὶ [o] τοῦτο διορθῶσαι ἔδει· ἐν γὰρ τοῖς ἄλλοις [p] ἠλαττωμένοι ἦσαν. Οὐδὲν γὰρ, ὅπερ ἔφην, οὕτως οἰκοδομεῖ τοὺς βιωτικοὺς, ὡς τὸ μὴ λαμβάνειν. Πονηρὸς οὖν ὢν ὁ διάβολος, τοῦτο μάλιστα τὸ δέλεαρ καθῆκε, βουλόμενος [q] αὐτοὺς εἰς ἕτερα παραβλάψαι. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦτο [r] ὑποκρίσεως εἶναι. Διόπερ οὐδὲ εἶπεν, ἐν ᾧ κατώρθωσαν, ἀλλὰ τί; "Ἐν ᾧ καυχῶνται·" ὃ καὶ εἰς ἀλαζονείαν σκώπτοντος ἦν· ἐκαυχῶντο γὰρ καὶ τοῦτο ὃ οὐκ C ἦσαν. Τὸν δὲ γενναῖον ἄνδρα οὐ μόνον [s] ἐφ' οἷς οὐκ ἔχει καυχᾶσθαι οὐ δεῖ, ἀλλ' οὐδὲ ἐν οἷς κέκτηται· καθάπερ ὁ μακάριος οὗτος ἐποίει, καθάπερ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ, λέγων, [21] "Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός." Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ εἶχεν εἰπεῖν ἁμαρτήματα, ἀλλ' ἔλαμπεν ἀπὸ κατορθωμάτων, πανταχοῦ [t] περιδραμὼν, καὶ μὴ εὑρών τινα καθ' ἑαυτοῦ μεγίστην λαβὴν, ἐπὶ τὴν [v] φύσιν καταφεύγει· καὶ ἐπειδὴ τὸ τῆς γῆς ὄνομα [w] ὁπωσδήποτε σεμνὸν, καὶ τὸ τῆς σποδοῦ προσέθηκε. Διὸ [x] καὶ ἕτερός τις ἔλεγε, [22] "Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός;"

[y] Μὴ γάρ μοι τὸ ἄνθος εἴπῃς τῆς ὄψεως, μηδὲ τὸν ἀνατε-D ταμένον αὐχένα, μηδὲ τὴν χλανίδα καὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἀκολούθους· ἀλλὰ ποῦ τελευτᾷ ταῦτα πάντα λογίζου καὶ [z] προστίθει. Ἐὰν δὲ τὰ φαινόμενα [a] λέγῃς, καὶ ἐγώ σοι τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς ἐρῶ, τὰ πολλῷ τούτων λαμπρότερα. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖνα διὰ τὴν ὄψιν οὐ θαυμάζομεν, τὴν οὐσίαν αὐτῶν ὁρῶντες ὅτι πηλός ἐστι τὸ πᾶν· οὕτω [b] δὴ μηδὲ ταῦτα· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα πηλός. Μᾶλλον δὲ, καὶ [c] πρὶν διαλυθῆναι καὶ γενέσθαι κόνιν, δεῖξόν μοι τοῦτον τὸν ἀνατεταμένον πυρέττοντα, E ψυχορραγοῦντα· καὶ τότε σοι διαλέξομαι, καὶ [d] ἐρήσομαι, τί γέγονεν ὁ πολὺς κόσμος ἐκεῖνος; ποῦ δὲ οἴχεται ἡ πολλὴ [e] κολακεία, καὶ ἡ θεραπεία τῶν δούλων, [f] καὶ ἡ περιουσία τῶν χρημάτων, τῶν κτημάτων; ποῖος ἄνεμος [g] ἐπεισελθὼν ἐξεφύσησε

21 Gen. xviii. 27. 22 Sirac. x. 9.

[n] δεῖ]+φησὶ D. [o] τοῦτο] αὐτὸ B. Sav. marg. τούτῳ E. [p] ἐλαττωμένοι A.E. [q] αὐτοῖς A. εἰς ἕτερα om. F. [r] ὑπόκρισις E. [s] ἐφ'] ἐν E. [t] περιελθὼν B. Sav. marg. [v] φύσιν] φυσικὴν A. [w] ὁπωσδ.]+δοκεῖ D. [x] καὶ, quod vulgo abest, habent B.E.F. [y] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ μὴ ἐπαίρεσθαι καὶ τυφοῦσθαι, καὶ μὴ ταῖς ἀλλοτρίαις ἐφήδεσθαι συμφοραῖς· καὶ περὶ τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σολομῶντος. Veron. [z] προστίθει] περιΐστασο C. περίστασο (sic) D. καὶ προστίθει om. Floril. p. 566. (Tom. xii. p. 678 B.) [a] λέγῃς] σύ μοι λέγῃς C.D. Mox iidem: τὰ ἐν τοῖς πίναξι γραφόμενα ἐρῶ, πολλῷ τούτων ὄντα λαμπρότερα. ὥσπερ οὖν ἐκεῖνα κ. τ. ἑ. [b] δὴ om. C.D. [c] πρὶν]+ἢ E. [d] ἐρήσομαι]+σε E. [e] κολακεία] βλακεία Flor. [f] καὶ om. C.D. [g] ὑπεισ. C. Statim ἐνεφ. ταῦτα C. ἐνεφ. ἅπαντα E.

πάντα; [h] Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενος φέρει τοῦ πλούτου καὶ τοῦ τύφου τὰ σύμβολα, ἐσθῆτος λαμπρᾶς ἐπικειμένης, πενήτων καὶ πλουσίων προπεμπόντων, δήμων εὐφημούντων. Μάλιστα μὲν καὶ ταῦτα κατάγελως· πλὴν ἀλλὰ καὶ ταῦτα εὐθέως ἐλέγχεται ὥσπερ ἄνθος [i] διαρρέον. Ὅταν γὰρ [k] τὸν οὐδὸν ὑπερβῶμεν τῶν τῆς πόλεως πυλῶν, καὶ τοῖς σκώληξι παραδόντες τὸ σῶμα ὑποστρέφωμεν, [l] πάλιν σε ἐρήσομαι, 603
ποῦ πορεύεται ὁ πολὺς ὄχλος ἐκεῖνος; Τί γέγονεν ἡ κραυγὴ καὶ ὁ θόρυβος; ποῦ δὲ αἱ λαμπάδες; ποῦ δὲ οἱ χοροὶ τῶν γυναικῶν; ἆρα [m] μὴ ὄναρ ταῦτά ἐστι; Τί δὲ καὶ ἐγένοντο αἱ βοαί; ποῦ τὰ στόματα τὰ πολλὰ ἐκεῖνα τὰ [n] κραυγάζοντα, καὶ παρακελευόμενα θαρρεῖν, ὅτι [o] οὐδεὶς ἀθάνατος; Οὐ νῦν ταῦτα ἔδει λέγεσθαι τῷ μὴ ἀκούοντι, ἀλλ' ὅτε ἥρπαζεν, ὅτε ἐπλεονέκτει, τότε μικρὸν παραλλάξαντας ἔδει λέγειν· οὐ δεῖ θαρσεῖν, οὐδεὶς ἀθάνατος· ἐπίσχες τῆς μανίας, σβέσον τὴν ἐπιθυμίαν· [p] τὸ δὲ, θάρσει, τῷ ἀδικουμένῳ. Ἐπεὶ [q] τούτῳ γε τὸ τὰ τοιαῦτα νῦν [r] ἐπᾴδειν, καὶ [s] ἐφηδομένων ἐστὶ καὶ εἰρωνευομένων· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο αὐτὸν χρὴ θαρρεῖν λοιπὸν, B
ἀλλὰ δεδοικέναι καὶ τρέμειν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐκείνῳ ταῦτα ἀνόνητα λοιπὸν ἐξελθόντι τὸ στάδιον, κἂν οἱ τὰ [t] αὐτὰ νοσοῦντες τῶν πλουτούντων, καὶ ἐπὶ τὸ σῆμα ἀκολουθοῦντες, ἀκουέτωσαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμπροσθεν ὑπὸ τῆς μέθης τῶν χρημάτων οὐδὲν τοιοῦτον ἐννοοῦσιν, [v] ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε καὶ ἡ ὄψις τοῦ κειμένου πιστοῦται τὸ λεγόμενον, [w] σωφρονείτωσαν, παιδευέσθωσαν, ἐννοοῦντες ὅτι μικρὸν ὕστερον καὶ αὐτοὺς [x] ἥξουσιν οἱ ἀπάγοντες ἐπὶ τὰς φοβερὰς ἐκείνας εὐθύνας, καὶ τὸ δοῦναι δίκην ὧν ἥρπασαν, ὧν ἐπλεονέκτησαν. Καὶ τί ταῦτα C
πρὸς τοὺς πένητας, φησί; Μάλιστα [y] μὲν πολλοῖς καὶ τοῦτο ἡδὺ, τὸ ἰδεῖν κολαζόμενον τὸν ἀδικήσαντα. Ἀλλ' [z] ἡμῖν οὐχ ἡδὺ, ἀλλὰ τὸ μὴ παθεῖν κακῶς. Ἐπαινῶ σφόδρα ὑμᾶς καὶ ἀποδέχομαι, ταῖς ἀλλοτρίαις οὐκ ἐφηδομένους συμφοραῖς, ἀλλὰ
(672) τὴν οἰκείαν [a] ζητοῦντας ἀσφάλειαν. Φέρε οὖν καὶ ταύτην ὑμῖν

[h] ἀλλὰ]+ἐρεῖς ὅτι C.D. Ita ediderunt Sav. Ben. [i] διαρρέων A. διαρρέοντα C.D. Ita Sav. Ben. [k] τῶν οὐδῶν E. τὴν ὁδὸν A.F. Veron. Vet. ὅταν γὰρ—πυλῶν] ὅταν γὰρ ὑπερβ. τὰς τῆς π. πυλὰς, καὶ φθάσωμεν τὸν τάφον C.D. [l] πάλιν σε ἐρ.] ἆρα οὐκ ἔλεγχος τοῦτο γίνεται καὶ διδασκαλία τοῦ ὡς ἄνθος ἡμᾶς ἐξανθεῖν καὶ ἀπορρεῖν. (ἀπορεῖν D.) πάλιν οὖν σε ἐρ. C.D. [m] μὴ] οὐκ C.D. [n] κράζοντα a pr. m. E. [o] Sic B.E. Flor. Vet. et Sav. marg. οὐδεὶς θάνατος Edd. οὐδέν ἐστιν ὁ θάνατος C.D. [p] Vid. Annot. [q] τούτῳ] οὕτω C.D. τοῦτο F. [r] ἐπᾴδειν] Sic B. Sav. marg. σπεύδειν A.E.F. λέγειν Sav. Ben. In Veron. haec ἐπεὶ τούτῳ γε——τρέμειν desunt. [s] Edebatur φειδομένων. φειδόμενον et εἰρωνευόμενον A.D. ἐφηδόμενον et εἰρωνευόμενον E. (sed —ων ex corr.) [t] αὐτὰ] τοιαῦτα E. [v] ἀλλ'] κἂν C.D. [w] Sic B.F. σωφρονήτωσαν A.E. σωφρονιζέσθωσαν C. σωφρονείσθωσαν D. Hoc edebatur. [x] ἄξουσιν B. Sav. marg. [y] μὲν]+οὖν C. [z] ὑμῖν B. [a] ἐπιζητοῦντας C.D.

ἐγγυήσομαι. [b]Ἂν γὰρ παρὰ ἀνθρώπων πάσχωμεν κακῶς, ὑποτεμνόμεθα τοῦ [c]χρέους οὐκ ὀλίγον, φέροντες γενναίως τὰ γινόμενα. Οὐκ ἄρα ἀδικούμεθα· λογίζεται γὰρ [d]ἡμῖν εἰς
D τὸ ὄφλημα τὴν ἐπήρειαν ὁ θεὸς, οὐ κατὰ τὸν [e]τοῦ δικαίου λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς φιλανθρωπίας, [f]καὶ ἀνθ' ὧν οὐκ ἤμυνε παθόντι κακῶς. Πόθεν τοῦτο δῆλον, φησίν; Ἔπαθον ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων [g]οἱ Ἰουδαῖοί ποτε κακῶς, καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἐκώλυσεν, ἀλλ' ἀπήγοντο παῖδες καὶ γυναῖκες· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ αἰχμαλωσία αὕτη κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων [h]αὐτοῖς γέγονε παραμυθία. Διὰ τοῦτο [i]τῷ Ἡσαΐᾳ φησί·
E 23 "Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς· λαλήσατε ἐπὶ τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς κυρίου διπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα [k]αὐτῆς." Καὶ πάλιν, 24 "Δὸς ἡμῖν εἰρήνην· [l]πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν." Καὶ ὁ [m]Δαυῒδ φησὶν, 25 "Ἴδε τοὺς ἐχθρούς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου." [n]Καὶ ἡνίκα τὸν Σεμεεὶ καταρώμενον ἔφερε, [o]λέγων, 26 "Ἄφες αὐτὸν, ὅπως ἴδῃ κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ [p]ἀνταποδῷ μοι ἀντὶ τῆς [q]ἡμέρας ταύτης." Ὅταν γὰρ μὴ [r]ἀμύνῃ ἀδικουμένοις, τότε μάλιστα ὠφελούμεθα· [s]λογίζεται γὰρ ἡμῖν εἰς ἁμαρτήματα, ἂν εὐχαρίστως [t]ἐνέγκωμεν.

604 Ὥστε ὅταν ἴδῃς πλούσιον [v]ἁρπάζοντα πένητα, ἀφεὶς τὸν ἐπηρεαζόμενον, δάκρυσον τὸν ἁρπάζοντα. Ὁ μὲν γὰρ ἀποτίθεται ῥύπον, ὁ δὲ προστρίβεται ῥύπον. Οὕτω καὶ ὁ τοῦ Ἐλισσαίου παῖς ἔπαθεν ἐπὶ τοῦ Νεεμάν· εἰ γὰρ καὶ μὴ ἥρπασεν, [w]ἀλλ' ἠδίκησε· καὶ γὰρ τὸ ἀπάτῃ λαβεῖν, ἀδικία. Τί [x]οὖν γέγονεν; Ἔλαβε μετὰ τῆς ἀδικίας καὶ τὴν λέπραν· καὶ ὁ μὲν ἀδικηθεὶς, ὠφελεῖτο· ὁ δὲ ἀδικήσας, τὰ μέγιστα [y]παρεβλάπτετο. Τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τῆς ψυχῆς γίνεται. Καὶ τοσοῦτόν τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοῦτο μόνον πολλάκις [z]ἵλεων τὸν θεὸν ἐποίησε· [a]κἂν ὁ πάσχων κακῶς ἀνάξιος ᾖ βοηθείας,
B ὅταν μεθ' ὑπερβολῆς τοῦτο πάθῃ, καὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ συγγνώμην

23 Esai. xl. 1, 2. 24 Ibid. xxvi. 12. 25 Psal. xxiv. 19, 18. 26 2 Reg. xvi. 11, 12.

[b] ἂν] ἐὰν B.C.D. γὰρ om. C.D. [c] χρέους] + τῶν ἁμαρτιῶν C.D. [d] ἡμῖν in marg. habet A. post ἐπήρειαν transp. D. post ὄφλημα Edd. [e] τοῦ et p.p. τῆς om. B. [f] Vid. Annot. [g] οἱ Ἰουδ. post ἔπαθον transp. A.F.

[h] γέγονεν αὐτοῖς inverso ord. C.D.E. [i] τῷ Ἡσ.] Ἡσαΐας F. Ἡσαΐᾳ (sic) A. [k] αὐτοῖς C. Sav. marg. [l] πάντα γ. ἀ. ἡμῖν om. D. [m] Δαυῒδ] + δὲ E. [n] καὶ ἡνίκα] διὰ τοῦτο καὶ C.D. [o] λέγων A.B.C.D. Vet. λέγει vulgo. [p] ἀνταποδώσῃ E. Post μοι, ἀγαθὰ add. A. [q] ἡμέρας] κατάρας A. et marg. E. [r] ἀμύνῃ ἀδικούμενος A.E.F. Vet. ἀμυνώμεθα (ἀμύνωμεν D.) ἀδικούμενοι C.D. Sav. marg. [s] λογίζ.] οὐ λογίζ. D. Sav. marg. [t] φέρωμεν A. [v] ἐπηρεάζοντα A.F. [w] Vid. Annot. [x] οὖν] + αὐτῷ C.D. [y] παρεβλάπτετο] Sic E. βλάπτεται vulgo. βάρη βλάπτεται A.B.F. Sav. marg. [z] ἵλεω A. B. [a] κἂν] + γὰρ C.

τὸν θεὸν [b]ἐπισπᾶται, καὶ εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ ποιοῦντος [c]ἐντεῦθεν μόνον. Διὸ καὶ τοῖς βαρβάροις ἔλεγεν ὁ θεὸς ἄνωθεν· 27 "Ἐγὼ μὲν παρέδωκα αὐτοὺς εἰς ὀλίγα, αὐτοὶ δὲ συνεπέθεντο εἰς [d]κακά· τὰ ἀνήκεστα πείσονται." Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν [e]οὕτω τὸν θεὸν παροξῦνον, ὡς τὸ ἁρπάζειν καὶ βιάζεσθαι καὶ πλεονεκτεῖν. Τί δήποτε; Ὅτι σφόδρα εὔκολον ταύτης ἀπέχεσθαι τῆς ἁμαρτίας. Οὐ γάρ ἐστι φυσικὴ ἐνοχλοῦσα ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἀπὸ ῥαθυμίας γίνεται. Πῶς οὖν ῥίζαν κακῶν αὐτὴν ὁ ἀπόστολος καλεῖ; Καὶ γὰρ καὶ ἐγὼ τοῦτο λέγω· C ἀλλὰ παρ' ἡμᾶς ἡ ῥίζα αὕτη, οὐ παρὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Καὶ, εἰ βούλεσθε, [f]ποιησώμεθα σύγκρισιν, καὶ ἴδωμεν ποῖον τυραννικώτερον, χρημάτων ἢ σωμάτων ἐπιθυμία· ὃ γὰρ ἂν εὑρεθείη μεγάλους ἄνδρας καταβεβληκὸς, τοῦτό ἐστι [g]τὸ χαλεπώτερον. Οὐκοῦν ἴδωμεν [h]τίνος μεγάλου [i]κατέσχε χρημάτων ἐπιθυμία. Οὐδενός· ἀλλὰ οἰκτρῶν σφόδρα καὶ ἀπερριμμένων, τοῦ Γιεζῆ, τοῦ Ἀχαὰβ, τοῦ Ἰούδα, τῶν ἱερέων τῶν Ἰουδαϊκῶν· ἐπιθυμία δὲ σωμάτων τοῦ μεγάλου προφήτου περιεγένετο τοῦ Δαυΐδ. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ συγγνώμην διδοὺς τοῖς ὑπὸ ἐπιθυμίας τοιαύτης ἁλισκομένοις, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς D νήφειν [k]παρασκευάζων. Ὅταν γὰρ δείξω [l]μέγα τὸ πάθος, τότε μάλιστα αὐτοὺς δείκνυμι συγγνώμης ἀπεστερημένους ἁπάσης. Εἰ μὲν γὰρ ἠγνόεις τὸ θηρίον, εἶχες εἰς αὐτὸ τοῦτο καταφυγεῖν· νυνὶ δὲ εἰδὼς καὶ ἐμπίπτων, [m]οὐκ ἂν σχοίης ἀπολογίαν τινά. [n]Μετὰ τοῦτον, τὸν τούτου παῖδα μετὰ πλείονος εἷλεν [o]ὑπερβολῆς. Καίτοι σοφώτερος ἐκείνου οὐδεὶς γέγονε, καὶ πᾶσαν δὲ τὴν ἄλλην ἐπῆλθεν ἀρετήν· ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τούτου οὕτω σφοδρῶς ἑάλω, ὡς καὶ ἐν τοῖς καιρίοις δέξασθαι τὴν πληγήν. E Καὶ ὁ μὲν πατὴρ [p]ἀνέστη, καὶ ἀνεμαχέσατο τὴν πάλην, καὶ πάλιν ἐστεφανώθη· οὗτος δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐπεδείξατο. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγε· 28 "Κρεῖσσόν [q]ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι·" καὶ ὁ Χριστὸς, "Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω." Περὶ δὲ χρημάτων οὐχ οὕτως, ἀλλ', "Ὃς ἀφῆκε τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, ἑκατονταπλασίονα λήψεται." [r]Πῶς οὖν, φησὶ, περὶ τῶν πλουτούντων εἶπεν, ὅτι δυσκόλως ἐπιτεύξονται τῆς βασι-

27 Zach. i. 15. 28 1 Cor. vii. 9. Matth. xix. 12, 29.

[b] ἐπισπάσηται A. [c] ἐντεῦθεν] + ἐκκαλεῖται C.D. Sav. marg. [d] κακὰ] κακίαν B. Statim διὰ τοῦτο τὰ ἀν. π. Sav. Ben. διὰ τοῦτο om. A.B.F. Veron. Vet. [e] οὕτω τὸν θ. omnes. τὸν θεὸν οὕτω Edd. Mox καὶ βιάζεσθαι om. B. [f] ποιησόμεθα B. et a pr. m. E. [g] τὸ om. F. [h] τίνα μέγαν—οὐδένα—οἰκτροὺς etc. Edd. reclamantibus omnibus libris. [i] ὑπερέσχε C.D. [k] παρασκευάζω Veron. et a pr. m. E. [l] μέγα om. F. Mox ἁπάσης ἀπεστερημένους inverso ordine Edd. [m] οὐκ ἂν] κἂν F. [n] μετὰ] + δὲ B. [o] τῆς ὑπερβ. C.D. [p] ἀνέστη] καὶ ἀν. E. Statim ἀνεμαχέσατο B. ἀνεμαχήσατο vulgo. [q] ἐστι om. A.F. [r] καὶ πῶς οὖν D.

λείας; Πάλιν τὴν βλακείαν αὐτῶν αἰνιττόμενος, οὐ τὴν τυ-
ραννίδα τῶν χρημάτων, ἀλλὰ τὴν σφοδρὰν αὐτῶν δουλείαν. (673)
605 Καὶ τοῦτο καὶ ἐξ ὧν ὁ Παῦλος [s] συνεβούλευσε δῆλον. [t] Ἐκείνης
μὲν γὰρ ἀπάγει τῆς ἐπιθυμίας λέγων, [29] "Οἱ δὲ βουλόμενοι
πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμόν·" ἐπὶ δὲ ταύτης οὐκέτι,
ἀλλὰ πρὸς καιρὸν μόνον διαλύσας, καὶ [v] τοῦτο συμφώνως,
πάλιν ἐπὶ τὸ [w] αὐτὸ συνέρχεσθαι συμβουλεύει. Δέδοικε [x] γὰρ
τὰ κύματα τῆς ἐπιθυμίας, μήποτε ναυάγιον ἐργάσηται χαλε-
πόν. Τοῦτο καὶ ὀργῆς εὐτονώτερον [y] πάθος. Ὀργίζεσθαι
μὲν γὰρ οὐκ ἔνι, μηδενὸς ὄντος τοῦ παροξύνοντος· ἐπιθυμεῖν δὲ
ἀνάγκη, καὶ τῆς ὄψεως τῆς εἰς τοῦτο κινούσης μὴ φαινομένης.
Διὸ ταύτην μὲν οὐκ ἐξέκοψε καθάπαξ, ἀλλὰ τὸ, "εἰκῇ,"
B προσέθηκεν. [z] Οὐδ' αὖ τὴν ἐπιθυμίαν ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὴν ἄδικον·
[30] "Διὰ γὰρ τὰς ἐπιθυμίας, φησὶν, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα
ἐχέτω." Θησαυρίζειν δὲ οὔτε εἰκῇ, οὔτε μὴ εἰκῇ συνεχώρησε.
Ταῦτα μὲν γὰρ τὰ πάθη χρείας ἕνεκεν ἡμῖν [a] ἐνεφυτεύθη· ὑπὲρ
μὲν παιδοποιΐας ἐπιθυμία, ὑπὲρ δὲ βοηθείας τῶν ἀδικουμένων
ὀργή· [b] ἐπιθυμία δὲ χρημάτων οὐδαμῶς. Οὐκοῦν οὐδέ ἐστι
φυσικὸν τὸ πάθος. Ὥστε [c] ὅταν ὑπὸ τούτου ἁλῷς, τοσούτῳ
μᾶλλον τὰ [d] αἴσχιστα πείσῃ. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ δεύτερον
ἐπιτρέπων γάμον ὁ Παῦλος, ἐπὶ χρημάτων πολλὴν ἀπαιτεῖ
C τὴν ἀκρίβειαν, λέγων, [31] "Διὰ τί οὐ [e] μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ
τί οὐ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε;" Καὶ περὶ μὲν παρθενίας διαλε-
γόμενος, φησίν· "[f] Ἐπιταγὴν οὐκ ἔχω·" καὶ, "Πρὸς τὸ συμ-
φέρον ὑμῖν λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω·" ὅταν δὲ περὶ
χρημάτων ὁ λόγος αὐτῷ, "Ἔχοντες, φησὶ, σκεπάσματα καὶ
[g] τροφὴν, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα." Πῶς οὖν, φησὶ, τούτῳ μᾶλ-
λον ἁλίσκονται πολλοί; Ὅτι οὐχ οὕτως εἰσὶ πρὸς [h] αὐτὸ παρα-
ταττόμενοι, ὡς [i] πρὸς ἀσέλγειαν καὶ πορνείαν· ὡς εἴγε ὁμοίως
ἐδόκει εἶναι δεινὸν, οὐκ ἂν ταχέως ἑάλωσαν. Οὕτω καὶ αἱ ἄθλιαι
παρθένοι ἐκεῖναι τοῦ νυμφῶνος ἐξεβλήθησαν, ἐπειδὴ τὸν μείζονα
D ἀνταγωνιστὴν καταβαλοῦσαι, ὑπὸ τοῦ ἀσθενεστέρου καὶ [k] μηδὲν

[29] 1 Tim. vi. 9. [30] 1 Cor. vii. 2. [31] 1 Cor. vi. 7. vii. 25, 35. 1 Tim. vi. 8.

[s] συνεβούλευε E. [t] ἐκείνους C. ἐκεῖνος E. [v] τούτῳ Edd. ἴσ. τοῦτο Sav. marg. τοῦτο A.C.E.F. et ex corr. B. [w] αὐτὸ, quod vulgo abest, solus habet E. Cf. 1 Cor. vii. 5. [x] γὰρ, quod aberat, habent A.B. [y] πάθος] τὸ π. C.E. καὶ π. D. [z] οὐδ' αὖ τὴν] Sic B. οὔτε αὐτὴν A. οὔτ' αὐτὴν F. οὐ τὴν C.D. οὐδ' αὐτὴν τὴν E. οὔτ' αὖ τὴν Veron. οὔτ' αὐτὴν Sav. Ben. [a] ἐφυτεύθη a pr. m. E. [b] ἐπιθυμίαν B.F. Veron. [c] ὅταν om. D. Statim ὑπὸ τούτων idem. [d] ἔσχατα C. [e] μᾶλλον] μόνον F. ἀδικεῖσθε——μᾶλλον om. B.E. [f] ἐπιταγὴν]+κυρίου B.E. receptum a Sav. Ben. [g] τροφὰς A.C.D. et ex corr. E. τροφ. καὶ σκεπάσματα inverso ord. E. Mox οὐκ ἀρκεσθ. D. [h] αὐτὸν A.C. αὐτῷ E. Statim παρατεταγμένοι E. [i] πρὸς] εἰς B. [k] μηδὲν ὄντος] μηδενὸς a pr. m. E. Statim κατεβλήθησαν C.D.

ὄντος ἐβλήθησαν. [l] Μετὰ τούτου κἀκεῖνο ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι εἴ τις ἐπιθυμίας κρατῶν, ὑπὸ χρημάτων νικᾶται, οὐδὲ ἐπιθυμίας πολλάκις κρατεῖ, ἀλλὰ ἀπὸ φύσεως ἔλαχε τὸ μὴ σφόδρα ἐνοχλεῖσθαι ἐντεῦθεν· οὐ γὰρ πάντες ὁμοίως εἰσὶ [m] καταφερεῖς. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῶν παρθένων συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς στρέφοντες, φεύγωμεν τὸ πονηρὸν τοῦτο θηρίον. Εἰ γὰρ παρθενία οὐδὲν ὤνησεν, ἀλλ' ἀπώλοντο μετὰ μυρίους πόνους καὶ ἱδρῶτας ἐκεῖναι διὰ τὴν φιλαργυρίαν· τίς ἡμᾶς ἐξαιρήσεται, εἰ τούτῳ E
[n] περιπέσοιμεν τῷ πάθει; Διὸ παρακαλῶ πάντα ποιεῖν [o] μήτε ἁλῶναι, μήτε ἁλόντας [p] ἐναπομεῖναι, ἀλλὰ διαρρῆξαι τὰ χαλεπὰ ταῦτα δεσμά. Οὕτω γὰρ δυνησόμεθα πρὸς τὸν οὐρανὸν [q] στῆναι, καὶ τῶν μυρίων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [r] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

[1] Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχη- 606
ματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ.

ΤΙ λέγεις; οἱ Χριστὸν κηρύττοντες, οἱ χρήματα μὴ λαμβάνοντες, [a] οἱ εὐαγγέλιον ἕτερον μὴ ἐπεισάγοντες, ψευδαπόστολοι; [b] Ναὶ, φησί· καὶ [c] δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα, ὅτι ταῦτα ὑποκρίνονται πάντα, ἵνα ἀπατήσωσιν. "Ἐργάται δόλιοι." Ἐργάζονται μὲν γὰρ, ἀλλ' ἀνασπῶσι τὰ πεφυτευ- B
μένα. Ἐπειδὴ γὰρ ἴσασιν, ὅτι ἑτέρως οὐκ ἂν γένοιντο εὐπαράδεκτοι, τὸ προσωπεῖον λαβόντες τῆς ἀληθείας, οὕτω τὸ δρᾶμα τῆς πλάνης ὑποκρίνονται. Καὶ [d] μέντοι χρήματα, φησὶν, οὐ λαμβάνουσιν. Ἵνα πλείονα λάβωσιν, ἵνα ψυχὴν ἀπολέσωσι. Μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτο ψεῦδος· [e] καὶ ἐλάμβανον, ἀλλ' ἐλάνθανον· καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἐν τοῖς [f] ἐπιοῦσι. Καὶ

[1] Cap. XI. v. 13.

δὲ

[l] μετὰ δὲ τούτου C. μετὰ δὲ τοῦτο D. μετὰ τοῦτο (sic) E. [m] καταφερεῖς A.C.D. et a pr. m. E. κατωφερεῖς Edd. Vid. Var. Lect. ad Hom. lxii. in Matth. (Tom. ii. p. 226.) [n] περιπέσοιμεν A.B.C.D.E. περιπέσωμεν vulgo. [o] μήτε] ὥστε μὴ E. Post ἁλῶναι add. τῷ πάθει A. [p] ἀπομεῖναι A.C.D.F. ὑπομεῖναι Veron. Statim ἀλλὰ καὶ δ. Edd. invitis libris. [q] στῆναι] ἀναπτῆναι C.D. [r] ἀξιωθῆναι D. ὧν—ἐπιτυχεῖν om. A.E.F. Hom. XXIV. [a] οἱ] ἢ A.E.F. Vet. Mox εἰσάγοντες E. [b] ναὶ] νῦν A.F. Vet. [c] δι' αὐτὸ] διὰ τοῦτο A.F. καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν] δι' αὐτὸ μὲν γὰρ D. Idem post μάλιστα add. ψευδαπόστολοι. [d] μέντοι et φησὶν om. D. [e] καὶ] + γὰρ D. [f] ἐπιοῦσι] ἐφ' ἑξῆς D.

ἤδη μὲν [g] γὰρ ᾐνίξατο αὐτὸ εἰπὼν, [h] "Ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσιν [i] ὡς καὶ ἡμεῖς·" πλὴν ἀλλ' ὕστερον αὐτὸ σαφέστερον (674)
C [k] ᾐνίξατο εἰπὼν, ὅτι [2] "Εἴ τις ὑμᾶς κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, τούτου ἀνέχεσθε." [l] Νῦν δὲ ἑτέρωθεν αὐτοὺς διαβάλλει λέγων, "Μετασχηματιζόμενοι." Σχῆμα μόνον αὐτοῖς, ἡ δορὰ τοῦ προβάτου ἐπίκειται. [3] "Καὶ οὐδὲν θαυμαστόν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς, τί μέγα, εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης;" Ὥστε εἰ δεῖ θαυμάζειν, τοῦτο [m] δεῖ θαυμάζειν, τὸ δὲ τούτων, οὐκέτι. Ὅταν γὰρ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν πάντα τολμᾷ, [n] οὐδὲν θαυμαστὸν [o] καὶ τοὺς μαθητὰς [p] ἕπεσθαι. Τί [q] δέ ἐστιν, "ἄγγελον φωτός;" Τὸν παρρησίαν
D ἔχοντα λέγειν, τὸν τῷ θεῷ παρεστῶτα. [r] Εἰσὶ γὰρ [s] καὶ ἄγγελοι σκότους, [t] οὗτοι οἱ τοῦ διαβόλου, οἱ σκοτεινοὶ καὶ ἄγριοι. Καὶ πολλοὺς ὁ διάβολος οὕτως ἠπάτησε, μετασχηματιζόμενος, οὐ γινόμενος ἄγγελος φωτός. Οὕτω καὶ οὗτοι σχῆμα [v] ἀποστόλου περιφέρουσιν, [w] οὐκ αὐτὴν τὴν δύναμιν· οὐδὲ γὰρ ἰσχύουσιν. Οὐδὲν δὲ οὕτω διαβολικὸν, ὡς τὸ πρὸς ἐπίδειξίν τι ποιεῖν. Τί δέ ἐστι [x] διακονία δικαιοσύνης; Ὅπερ ἡμεῖς [y] ἐσμεν, εὐαγγέλιον κηρύσσοντες ὑμῖν [z] δικαιοσύνην ἔχον. [a] Ἢ γὰρ τοῦτό φησιν, ἢ ὅτι δικαίων ἀνδρῶν ἑαυτοῖς περιτιθέασι δόξαν. [b] Πῶς οὖν αὐτοὺς ἐπιγνωσόμεθα; Ἀπὸ τῶν
E ἔργων αὐτῶν, καθὼς ὁ Χριστὸς εἶπε. Διὸ ἀναγκάζεται τὰ ἑαυτοῦ θεῖναι κατορθώματα καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν παράλληλα, ἵνα ἀπὸ τῆς συγκρίσεως φανῶσιν οἱ νόθοι. Καὶ μέλλων πάλιν [c] ἐμβαίνειν εἰς τὰ ἐγκώμια τὰ ἑαυτοῦ, κατηγορεῖ πρῶτον ἐκείνων, ἵνα δείξῃ ἀναγκαίαν οὖσαν αὐτοῦ τὴν ὑπόθεσιν, ἵνα μή τις ἐγκαλέσῃ ὡς περὶ ἑαυτοῦ [d] λέγοντι· καί φησι, [4] "Πάλιν

[2] v. 20. [3] v. 14, 15. [4] v. 16.

[g] γὰρ om. D. Statim αὐτὸ transp. ante ᾐνίξατο E. post εἰπὼν A.F. [h] ἐν] ἵνα ἐν E. Ita ediderunt Sav. Ben. [i] ὡς] καθὼς E. [k] ᾐνίξατο εἰπὼν] παρίστησι λέγων D. παρεδήλου λέγων E. [l] νῦν δὲ——ἐπίκειται] νῦν δὲ καὶ ἑτέρως αὐτοὺς διαβάλλων φησὶ, μετασχηματιζόμενοι, δηλῶν ὅτι σχ. μ. αὐτοῖς ἐστι, καὶ ἔξωθεν ἡ δ. τ. π. ἐπίκειται, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι D. [m] δεῖ] δὴ D.F. [n] οὐδὲν] τί D. [o] καὶ] εἰ καὶ A.F. et ex corr. E. οἱ καὶ B. [p] ἕπεσθαι] ἑπομένους τὰ αὐτὰ ποιεῖν D. [q] δὲ om. D. Statim εἰς ἄγγελον φ. D.E. [r] εἰσὶ γὰρ—ἠπάτησε] φωτὸς δὲ εἶπε, διότι εἰσὶ καὶ ἀ. σ. οἷοι τοῦ δ. σκοτεινοί τε καὶ ἄγριοι· οὕτω πολλοὺς καὶ ὁ δ. ἠπάτησε D. [s] καὶ om. A.B.F. [t] οὗτοι] οὕτως A.B.F. [οὗτοι] Sav. οἱ ante σκοτεινοὶ om. A.F. [v] ἀποστόλων a pr. manu E. [w] οὐκ αὐτὴν] οὐ κατὰ F. [x] διάκονοι B.E. [y] ἐσμὲν] + φησὶν D. Mox ὑμῖν om. B. [z] δικαιοσύνης D. et a pr. man. E. ἔχον in marg. E. [a] ἢ γὰρ τ. φ.] τοῦτο καὶ αὐτοὶ οὐκ ὄντες, ἀλλὰ σχηματιζόμενοι. ἢ οὖν τοῦτο λέγει D. [b] πῶς οὖν—εἶπε] εἶτα ἵνα μηδεὶς λέγῃ, πῶς αὐτοὺς ἐπιγνωσόμεθα; ἐπάγει, ὧν τὸ τέλος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χ. ἐκ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς D. [c] εἰς τὰ ἐγκ. ἐμβαίνειν inverso ord. A.F. [d] λέγοντος D.

λέγω." Καὶ [e] γὰρ ἤδη πολλῇ προδιορθώσει ἐχρήσατο· ἀλλ'
ὅμως οὐκ ἀρκοῦμαι τοῖς εἰρημένοις, ἀλλὰ καὶ πάλιν λέγω, "μή
τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι." [f] Τοῦτο γὰρ ἐκείνων ἦν ἔργον, τὸ
αἰτίας μὴ οὔσης καυχᾶσθαι. Σὺ δέ μοι [g] σκόπει, ὁσάκις μέλ- 607
λων ἐμβαίνειν εἰς τοὺς οἰκείους ἐπαίνους, ἀνακρούεται. Τὸ μὲν
γὰρ πρᾶγμα ἀφροσύνης ἐστὶ, φησὶ, τὸ καυχᾶσθαι· ἐγὼ δὲ οὐχ
ὡς ἀνοηταίνων αὐτὸ ποιῶ, ἀλλὰ ἀναγκαζόμενος. Εἰ δὲ οὐ
πείθεσθε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην οὖσαν ὁρῶντες, καταγνώσεσθε, οὐδὲ
οὕτω παραιτήσομαι. Εἶδες πῶς ἔδειξε πολλὴν οὖσαν τὴν
ἀνάγκην τοῦ λέγειν; Ὁ γὰρ μηδὲ ταύτην ὑποστελλόμενος τὴν
ὑποψίαν, ἐννόησον ὅσην βίαν [h] ὑπέμενεν εἰς τὸ λέγειν, καὶ πῶς
ὤδινε καὶ ἐβιάζετο εἰπεῖν. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω μετρίως τῷ
πράγματι κέχρηται. [i] Οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα καυχήσωμαι. [k] Καὶ B
μικρὸν μέλλων καυχᾶσθαι, πάλιν καὶ ἑτέρᾳ κέχρηται παραι-
τήσει, λέγων, [5] "Ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, ἀλλ' ὡς ἐν
ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως." [l] Ὁρᾷς
πῶς τὸ καυχᾶσθαι οὐκ ἔστι κατὰ κύριον; [6] "Ὅταν [m] γὰρ
πάντα ποιήσητε, φησὶ, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοί ἐσμεν."
Ἀλλ' αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐκ ἔστι κατὰ κύριον· ἀπὸ δὲ τῆς
διανοίας τοῦτο γίνεται. Διὰ τοῦτο εἶπεν, "ὃ λαλῶ·" οὐ τὴν
αἰτίαν διαβάλλων, ἀλλὰ τὰ ῥήματα. Ἐπεὶ ὁ σκοπὸς οὕτω
θαυμαστὸς, ὡς καὶ τὰ ῥήματα σεμνύνειν. Ὥσπερ γὰρ ὁ φονεὺς
τῶν σφόδρα κεκωλυμένων ὢν, ἀπὸ διανοίας πολλάκις [n] ηὐδοκί- C
μησε, καὶ τὸ περιτέμνεσθαι οὐκ ὂν κατὰ κύριον, ἀπὸ τῆς
διανοίας τοῦτο γέγονεν· οὕτω καὶ τὸ καυχᾶσθαι. Καὶ τί
δήποτε οὐ κέχρηται [o] ἀκριβολογίᾳ τοσαύτῃ; Ὅτι πρὸς ἕτερον
ἐπείγεται, καὶ ἐκ περιουσίας καὶ τοῖς ἐπιλαμβάνεσθαι βου-
λομένοις χαρίζεται, μόνον ἵνα εἴπῃ τὰ ὠφελοῦντα· καὶ γὰρ
ἱκανὰ ἦν πᾶσαν ἀνελεῖν [p] τὴν ὑποψίαν λεχθέντα. "Ἀλλ' ὡς
ἐν ἀφροσύνῃ." Πρότερόν φησιν, "[q] Ὤφελον ἀνείχεσθέ μου
μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ·" νυνὶ δὲ, "ὡς ἐν ἀφροσύνῃ." Ὅσῳ γὰρ
[r] πρόεισι, τοσούτῳ μᾶλλον ἐκκαθαίρει τὸν λόγον. Εἶτα, ἵνα
μὴ νομίσῃς πανταχοῦ ἀνοηταίνειν αὐτὸν, προσέθηκεν, "Ἐν

[5] v. 17. [6] Luc. xvii. 10.

[e] γὰρ] τοι D. Mox φησὶ post ἀρκοῦμαι add. D. post εἰρημένοις E. [f] τοῦτο γὰρ ἐκείνων] εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι· ὡς εἰ ἔλεγε, τοῦτο ἐκείνων D. [g] σκόπει]+πῶς D. +ὅτι Edd. Statim edebatur ὁσάκις ἐμβαίνειν μέλλει εἰς τ. ο. ἐ. προανακρούεται, invitis libris. [h] ὑπέμενεν A.B.F. ὑπέμεινεν vulgo. [i] οὐ γὰρ——καυχᾶσθαι] οὐ γὰρ εἶπεν ἁπλῶς, καυχήσομαι, ἀλλ' ἵνα μικρόν τι· μέλλων δὲ καυχᾶσθαι D. [k] καὶ] ἀλλὰ καὶ F. [l] ὅρα B.D. [m] γὰρ] μὲν γὰρ A. [n] εὐδοκ. A.B.E. [o] ἀπολογίᾳ mendose A. [p] τὴν om. B. [q] ὤφελον B.D. Statim ἀνείχεσθε B. ἀνέχεσθε A.D. Veron. Edebatur ὄφελον ἠνείχεσθε. [r] προΐωσι F. et ex corr. E. ἂν προΐωσι D. πρόσεισι a pr. man. E.

D [s] ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως." [t] Κατὰ τοῦτο τὸ
μέρος, φησίν· ὥσπερ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγεν, "Ἵνα μὴ καταισχυν- (675)
θῶμεν" καὶ προσετίθει, "ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχή-
σεως." Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν εἰπὼν, "Ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ
σάρκα βουλεύομαι, [v] ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὔ;"
καὶ δείξας, ὅτι οὐ δύναται πανταχοῦ ἅπερ ἐπαγγέλλεται καὶ
πληροῦν, ἐπειδὴ οὐ κατὰ σάρκα βουλεύεται, ἵνα μὴ τὴν ὑπόνοιαν
ταύτην καὶ ἐπὶ τοῦ δόγματος ἑλκύσωσί τινες, φησί· "Πιστὸς δὲ
ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ."

E Καὶ ὅρα πόσα ἔμπροσθεν εἰπὼν, πάλιν καὶ ἑτέρας τίθησιν
ἀπολογίας, [w] προστιθεὶς οὕτω, καὶ λέγων, [7] "Ἐπεὶ πολλοὶ
καυχῶνται κατὰ σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι." Τί ἐστι, "κατὰ
σάρκα;" Ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἀπὸ εὐγενείας, ἀπὸ πλούτου, ἀπὸ
σοφίας, ἀπὸ τοῦ περιτομὴν ἔχειν καὶ προγόνους Ἑβραίους,
ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν δόξης. Καὶ θέα σύνεσιν. Ἐκεῖνα τίθη-
σιν ἅπερ [x] οὐδένα δείκνυσι, καὶ [y] τότε καὶ ἀφροσύνην. Εἰ γὰρ
τὸ ἐπὶ τοῖς ὄντως ἀγαθοῖς καυχᾶσθαι ἀφροσύνη, πολλῷ μᾶλ-
608 λον ἐπὶ τοῖς μηδὲν οὖσι. [z] Καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ, "οὐ κατὰ
κύριον," [a] καλεῖ. Οὐ γὰρ ὄφελος Ἑβραῖον εἶναι, καὶ ὅσα
τοιαῦτα. Μὴ τοίνυν [b] νομίσητε, ὅτι ὡς ἀρετὴν [c] αὐτὰ τίθημι·
ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι καυχῶνται, ἀναγκάζομαι κἀγὼ ἐντεῦθεν τὴν
σύγκρισιν ποιήσασθαι. Ὅπερ καὶ ἀλλαχοῦ ποιεῖ λέγων, [8] "Εἴ
τις δοκεῖ πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον·" καὶ ἐκεῖ, διὰ τοὺς
πεποιθότας ἐπὶ τούτῳ. [d] Ὥσπερ ἂν εἴ τις γένους [e] ὢν λαμ-
προῦ, καὶ φιλόσοφον ἑλόμενος βίον, ἴδοι μέγα φρονοῦντας
ἑτέρους ἐπὶ εὐγενείᾳ, [f] καὶ βουλόμενος καθελεῖν αὐτῶν τὸ φύση-
B μα, [g] ἀναγκασθείη τὴν οἰκείαν περιφάνειαν εἰπεῖν, οὐχὶ καλλω-
πιζόμενος, ἀλλὰ ἐκείνους ταπεινῶν. [h] Τοῦτο δὴ καὶ ὁ Παῦλος
ποιεῖ. Εἶτα ἀποστὰς [i] ἐκείνων, ἐπὶ Κορινθίους ὁλόκληρον τὴν
αἰτίαν κενοῖ λέγων· [9] "Ἡδέως [k] γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων."
Ὥστε ὑμεῖς αἴτιοι τούτων, καὶ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνοι. Εἰ γὰρ [l] μὴ
ὑμεῖς αὐτῶν ἠνείχεσθε, καὶ παρεβλάπτεσθε τό γε ἐκείνων μέρος,

[7] v. 18. [8] Philipp. iii. 4. [9] v. 19.

[s] ταύτῃ] αὐτῇ A. [t] κατὰ] τουτέστι κατὰ (et om. φησίν) D. Mox καὶ προσετίθει—καυχήσεως om. D. [v] ἵνα] ἐπήγαγεν ἵνα D. [w] προτιθεὶς A. Veron. [x] οὐδένα] οὐδὲν ὄντα E. Vid. Annot. [y] τότε]+ἐπάγει D. [z] καὶ om. D. [a] καλεῖ] λαλεῖν D. Statim οὐδὲν γὰρ ὄφ. Ἑβραίων εἶναι id. [b] νομίσητε]+φησὶν E. [c] ταῦτα A.F. [d] ὥσπερ ἂν εἰ] καὶ θέα μοι τὴν σύνεσιν· ὥσπερ γὰρ εἰ D. [e] ὢν om. A.F. ante γένους transp. B. post λαμπροῦ Edd. [f] καὶ om. D. [g] ἀναγκασθείη A.B. ἀναγκάζεται D. ἀναγκασθῇ Edd. [h] τοῦτο] οὕτω D. δὴ om. A.B.D. Mox ἐποίει E. [i] ἐκείνου A.B.D.F. Vet. [k] γὰρ est in omnibus nostris: non in Edd. [l] μὴ] καὶ D. μὴ καὶ B.

οὐδὲν ἐφθεγξάμην· ἀλλὰ τῆς ὑμετέρας [m] κηδόμενος σωτηρίας,
καὶ συγκαταβαίνων. Καὶ ὅρα πῶς καὶ τὴν ἐπιτίμησιν μετ'
ἐγκωμίου τίθησιν. Εἰπὼν γὰρ, "Ἡδέως ἀνέχεσθε τῶν ἀφρό-
νων," ἐπήγαγε, "Φρόνιμοι ὄντες." Ἀφροσύνης γὰρ τὸ καυ- C
χᾶσθαι, [n] καὶ ἐπὶ τοιούτοις. Καίτοι ἐχρῆν ἐπιτιμῆσαι, καὶ
εἰπεῖν, μὴ ἀνέχεσθε τῶν ἀνοήτων· ἀλλὰ μετὰ πλείονος αὐτὸ
ποιεῖ περιουσίας. [o] Ἐκείνως μὲν γὰρ ἔδοξεν ἂν ὡς [p] ἀπεστερη-
μένος αὐτῶν ἐπιτιμᾶν· νυνὶ δὲ δείξας ἑαυτὸν καὶ ἐν τούτοις
κρατοῦντα, καὶ οὐδὲν εἶναι ταῦτα νομίζοντα, μειζόνως αὐτοὺς
διορθοῦται. Τέως δὲ πρὶν ἢ εἰς τὰ ἐγκώμια [q] ἐμβαλεῖν καὶ τὴν
σύγκρισιν, καὶ τὴν πολλὴν Κορινθίων δουλοπρέπειαν [r] ὀνειδίζει
αὐτοῖς, ὅτι μεθ' ὑπερβολῆς [s] αὐτοῖς καθυπεκλίνοντο. Καὶ
σκόπει πῶς κωμῳδεῖ. [10] "Ἀνέχεσθε γὰρ, [t] φησὶν, εἴ τις ὑμᾶς D
κατεσθίει." Πῶς οὖν ἔλεγες, "Ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι
καθὼς καὶ ἡμεῖς;" Ὁρᾷς ὅτι δείκνυσιν αὐτοὺς λαμβάνοντας, καὶ
οὐχ ἁπλῶς λαμβάνοντας, ἀλλὰ [v] καὶ μεθ' ὑπερβολῆς; τὸ γὰρ
κατεσθίειν τοῦτο δηλοῖ. "Εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ." Καὶ τὰ
χρήματα ὑμῶν, φησὶ, καὶ τὰ σώματα, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐξε-
δώκατε. Τοῦτο γὰρ μεῖζον τοῦ λαβεῖν, τὸ μὴ μόνον τῶν
χρημάτων, ἀλλὰ καὶ ὑμῶν αὐτῶν κυρίους εἶναι. Ὃ καὶ ἔμπρο-
σθεν [w] δηλοῖ λέγων, [11] "Εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, E
οὐ πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς;" Εἶτα τὸ χαλεπώτερον προστίθησι
λέγων, "Εἴ τις ἐπαίρεται." Οὐδὲ [x] γὰρ σύμμετρος ὑμῶν ἡ
δουλεία, οὐδὲ ἥμεροι οἱ δεσπόται, ἀλλὰ φορτικοὶ καὶ ἐπαχθεῖς.
"Εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει." Εἶδες πάλιν ἐπίτασιν
τυραννίδος; Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, οὐχ ὅτι εἰς ὄψιν ἐτύπτοντο,
ἀλλ' ὅτι διέπτυον αὐτοὺς καὶ ἠτίμαζον· διὸ προσέθηκε,
[12] "Κατὰ ἀτιμίαν λέγω." [y] Τῶν γὰρ εἰς ὄψιν τυπτομένων
οὐκ ἔλαττον πάσχετε. Τί τοίνυν τούτου γένοιτ' ἂν [z] ἰσχυ-
ρότερον; ποία δὲ ταύτης τῆς δεσποτείας πικροτέρα, ὅταν καὶ
(676) τὰ χρήματα ὑμῶν καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν τιμὴν ἀφελόμενοι, 609
μηδὲ οὕτως [a] ὦσιν ἥμεροι, μηδὲ ἐν τάξει δούλων ἐῶσιν ὑμᾶς
μένειν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀργυρωνήτου ὑβριστικώτερον [b] ὦσιν
ὑμῖν κεχρημένοι; "Ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν." Ἀσαφὲς τὸ

[10] v. 20. [11] 1 Cor. ix. 12. [12] v. 21.

[m] κηδόμενος et συγκαταβαίνων A.B.D.F. Vet. Sav. marg. κήδομαι et συγκαταβαίνω Edd. [n] καὶ om. E. *maxime* Vet. [o] ἐκεῖνος A.D.F. ἐκείνως μ. γ.] καὶ ἐκείνους μὲν εἰπὼν E. [p] ἀποστερημένοις A. ἀπεστερημένοις F. [q] ἐμβαλεῖν B. ἐμβάλλει A. ἐμβάλῃ F. ἐμβῇ D. ἐμβάλλειν E. Hoc edebatur. [r] ὀνειδίζων A.F. [s] αὐτοῖς om. D. [t] φησὶν] εἴ τις λαμβάνει D. [v] καὶ om. B.D. [w] ἐδήλου D.E. Mox εἴ γ' ἄλλοι D. εἰ om. A. [x] γὰρ om. D. [y] τῶν γὰρ] δηλῶν ὅτι τῶν D. [z] ἰσχυρ.] ὠμότερον D. [a] εἰσὶν A. [b] ὦσιν ὑ. κεχ.] ὑμῖν χρῶνται D.

εἰρημένον. Ἐπειδὴ γὰρ φορτικὸν ἦν, διὰ τοῦτο οὕτως αὐτὸ τέθεικεν, ἵνα κλέψῃ τὴν [c] *ἐπάχθειαν τῇ ἀσαφείᾳ. Ὁ γὰρ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτό ἐστι· μὴ γὰρ οὐ δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιεῖν; Ἀλλ' οὐ ποιοῦμεν. Τίνος* [d] *οὖν ἕνεκεν αὐτῶν ἀνέχεσθε, ὡς ἡμῶν μὴ δυναμένων ταῦτα ποιεῖν; Ἔγκλημα μὲν οὖν καὶ τὸ μωραινόντων ἀνέχεσθαι· τὸ δὲ καὶ οὕτω καταφρο-*
B *νούντων ὑμῶν, ἁρπαζόντων, ἐπαιρομένων, τυπτόντων, οὐδ' ἂν ἀπολογίαν ἔχοι, οὐδ' ἂν λόγον τινά. Καινὸν γὰρ τοῦτο* [e] *τὸ τῆς ἀπάτης εἶδος. Οἱ μὲν γὰρ ἀπατῶντες καὶ παρέχουσι, καὶ κολακεύουσιν· οὗτοι δὲ καὶ ἀπατῶσι, καὶ λαμβάνουσι, καὶ ὑβρίζουσιν. Ὅθεν οὐδὲ σκιὰν ἂν σχοίητε συγγνώμης,* [f] *ὅτι τοὺς μὲν ταπεινοῦντας ἑαυτοὺς δι' ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, διαπτύετε· τοὺς δὲ ὑψοῦντας ἑαυτοὺς, ἵνα ὑμεῖς ταπεινωθῆτε, θαυμάζετε. Μὴ γὰρ* [g] *καὶ ἡμεῖς οὐκ ἠδυνάμεθα ταῦτα ποιεῖν;*
C *Ἀλλ' οὐ βουλόμεθα, τὸ συμφέρον* [h] *ὑμῶν σκοποῦντες. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ ὑμέτερα καθαιροῦντες,* [i] *τὰ αὐτῶν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ τὰ ἡμέτερα καθαιροῦντες, τὰ ὑμῶν ζητοῦμεν.* [k] *Ὁρᾷς πανταχοῦ, ἐξ ὧν παρρησιάζεται πρὸς αὐτοὺς, ἐκ τούτων αὐτοὺς καὶ φοβεῖ; Εἰ* [l] *γὰρ διὰ τοῦτο αὐτοὺς τιμᾶτε, φησὶν, ἐπειδὴ τύπτουσιν, ὑβρίζουσι, δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιεῖν,* [m] *δουλοῦσθαι, τύπτειν, ἐπαίρεσθαι καθ' ὑμῶν.*

Εἶδες πῶς ὅλην ἐπ' αὐτοὺς ἄγει τὴν αἰτίαν καὶ τῆς ἐκείνων ἀπονοίας, καὶ τῆς δοκούσης εἶναι ἀφροσύνης ἑαυτοῦ; Οὐ γὰρ ἵνα ἐμαυτὸν δείξω λαμπρότερον, ἀλλ' ἵνα ὑμᾶς ἀπαλλάξω ταύτης τῆς πικρᾶς δουλείας, ἀναγκάζομαι μικρόν τι καυχᾶσθαι.
D *Δεῖ δὲ οὐχ ἁπλῶς τὰ λεγόμενα ἐξετάζειν, ἀλλὰ* [n] *καὶ τὴν αἰτίαν προστιθέναι. Ἐπεὶ καὶ Σαμουὴλ ἐγκώμιον ὑπὲρ* [o] *ἑαυτοῦ συνέθηκε μέγα, ὅτε τὸν Σαοὺλ ἔχριε, λέγων·* [13] *“Ὄνον τινὸς ὑμῶν εἴληφα, ἢ μόσχον, ἢ ὑπόδημα; ἢ* [p] *ἐξεπίασά τινα ὑμῶν;” Ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἐγκαλεῖ. Τὸ δὲ αἴτιον, οὐ καλλωπίζων ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἀλλ' ἐπειδὴ βασιλέα* [q] *καθιστᾶν ἔμελλεν, ἐν ἀπολογίας τάξει βούλεται παιδεῦσαι ἐκεῖνον πρᾶον καὶ ἥμερον εἶναι. Καὶ σκόπει σύνεσιν προφήτου, μᾶλλον δὲ θεοῦ φιλανθρωπίαν.* [r] *Ὅτι μὲν γὰρ ἀποστρέψαι αὐτοὺς* [s] *ἠβούλετο, πολλὰ φορτικὰ συναγαγὼν, ἔλεγε περὶ τοῦ μέλλοντος βασι-*

13 1 Reg. xii. 3.

[c] *ἀπέχθειαν* A. [d] *οὖν* om. A.E.F. Veron. Vet. [e] *τὸ τῆς* om. B.D.E. [f] *ὅτι*] *πῶς; ὅτι* D. [g] *καὶ* om. D. [h] *ὑμῖν* E. [i] Vid. Annot. [k] *ὁρᾷς*] *ὅρα πῶς* D. *ὁρᾷς πῶς* E. [l] *γὰρ* om. D. [m] *δουλοῦν* E. [n] *καὶ* om. A.E.F. Veron. [o] *αὐτοῦ* F. [p] *ἐξεπίεσα* B. *ἐξεβιάσατο* A. [q] *καθιστᾶναι* E. [r] *ὅτι*] *ὅτε* ex corr. B. [s] *ἐβούλετο* A.D. Statim add. *τοῦ πράγματος, διὰ τοῦτο* D.

λεύειν· οἷον, ὅτι [t]μυλωθρίδας τὰς γυναῖκας αὐτῶν ποιήσει,
ποιμένας τοὺς ἄνδρας, ἡμιόνων ἐπιστάτας· καὶ γὰρ μετὰ ἀκρι- E
βείας ἐπεξήει τὴν τῆς βασιλείας θεραπείαν. [v]Ἐπειδὴ δὲ εἶδεν
[w]οὐδενὶ τούτων κωλυομένους, ἀλλὰ ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ οὕτως
αὐτῶν φείδεται, [x]καὶ ῥυθμίζει τὸν βασιλέα πρᾶον εἶναι. Διὰ
τοῦτο καὶ [y]αὐτὸν παράγει μάρτυρα. Οὐ γὰρ δὴ ἐδικάζετό τις
πρὸς αὐτὸν τότε, οὐδὲ ἐνεκάλει, ἵνα ἀπολογήσηται· ἀλλ' ἵνα
ἐκεῖνον ποιήσῃ βελτίονα, ταῦτα ἔλεγε. Διὸ καὶ ἐπήγαγε
καθαιρῶν αὐτοῦ τὸ φύσημα, [14]"Ἐὰν ἀκούσητε ὑμεῖς καὶ ὁ
βασιλεὺς ὑμῶν, τὰ καὶ τὰ [z]ἔσται ὑμῖν ἀγαθά· ἐὰν δὲ μὴ 610
ἀκούσητε, τὰ ἐναντία ἅπαντα." Καὶ [a]Ἀμὼς δὲ [b]ἔλεγεν,
[15]"Οὐκ ἤμην προφήτης, οὐδὲ υἱὸς προφήτου, ἀλλ' ἢ αἰπόλος
ἤμην συκάμινα κνίζων. Καὶ ἀνέλαβέ με ὁ θεός." [c]Οὐχὶ
ἐπαίρων δὲ ἑαυτὸν ἔλεγεν, ἀλλὰ ἐπιστομίζων τοὺς ὑποπτεύ-
οντας [d]αὐτὸν οὐχ ὡς προφήτην, καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι οὐκ ἀπατᾷ,
οὐδὲ οἴκοθεν λέγει ταῦτα ἃ λέγει. Καὶ ἕτερος δὲ πάλιν τὸ
αὐτὸ τοῦτο [e]ἐμφαίνων ἔλεγεν· [16]"Ἀλλὰ [f]μὴν ἐγὼ ἐνεπλή-
σθην ἰσχύος κυρίου ἐν πνεύματι καὶ δυναστείᾳ." Καὶ ὁ Δαυῒδ
δὲ, [g]ὅτε τὰ κατὰ τὴν ἄρκτον καὶ τὸν λέοντα διηγεῖτο, οὐχὶ B
καλλωπιζόμενος, ἀλλ' [h]οἰκονομῶν τι μέγα καὶ θαυμαστὸν,
ἔλεγεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἠπιστεῖτο ὅτι [i]περιέσται τοῦ βαρβάρου
γυμνὸς, ὁ μηδὲ ὅπλα ἐνεγκεῖν δυνάμενος, ἠναγκάσθη παρασχεῖν
ἀποδείξεις τῆς οἰκείας [l]ἀνδραγαθίας. Καὶ τὸ κράσπεδον ὅτε
ἀφεῖλε [m]τῷ Σαοὺλ, οὐκ ἐπιδεικνύμενος ἔλεγεν ἅπερ ἔλεγεν,
ἀλλὰ πονηρὰν διακρουόμενος ὑποψίαν, ἣν [n]κατεσκέδασαν αὐτοῦ
λέγοντες, ὅτι ἀνελεῖν αὐτὸν ἤθελε. Δεῖ τοίνυν πανταχοῦ τὴν
αἰτίαν ζητεῖν. Ὁ γὰρ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀκουόντων
ὁρῶν, κἂν ἐγκωμιάζῃ ἑαυτὸν, οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλεῖσθαι ἄξιος, C
ἀλλὰ καὶ στεφανοῦσθαι· κἂν [o]σιγᾷ, τότε [p]ἐγκαλεῖσθαι. Ἐπεὶ
(677) καὶ ὁ Δαυῒδ τότε [q]εἰ ἐσίγησεν ἐπὶ τοῦ Γολιὰθ, οὐκ ἂν [r]εἴασαν
αὐτὸν ἐξελθεῖν [s]ἐπὶ τὴν παράταξιν, οὐδὲ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο

14 Ibid. v. 14, 15. 15 Amos vii. 14, 15. 16 Mich. iii. 8.

[t] μυλοθρίδας A.B. Veron. [v] ἐπειδὴ δὲ] Sic E.F. ἐπεὶ δὲ B. ἐπειδὴ (sine δὲ) Edd. [w] μηδενὶ B. [x] καὶ] διὰ τοῦτο καὶ D. [y] ἑαυτὸν E. [z] ἔσται D.E. *erunt* Vet. ἔστιν Edd. [a] Ἀμὼς A.D. ὁ Ἀμὼς E. Edebatur Ἀμμώς. [b] ἔλεγεν] λέγων D. [c] οὐχὶ A.B.D.E. οὐκ vulgo. Statim δὲ om. A.B.D. [d] αὐτὸν]+καὶ βλέποντας D. [e] ἐμφαίνων om. F. [f] μὴν pro μὲν ex uno Cod. E. receptum. Neutrum habent D.F. [g] ὅτε E. ὅταν vulgo. [h] οἰκοδομῶν Edd. et Codd. Vid. Annot. [i] περιέσεται E. [l] ἀνδραγαθίας A.B.D.F. Legebatur ἀνδρείας. [m] τῷ E.F. Veron. τὸ A. τοῦ B.D. receptum a Sav. Ben. [n] κατεσκεύασαν A. [o] σιγὴν A. Veron. [p] ἐγκαλεῖσθαι]+ἀνάγκη Veron. +ἄξιος B.D. Hoc receperunt Sav. Ben. [q] εἰ om. F. supra scriptum in A. [r] εἴασαν Edd. et Floril. p. 105. (Tom. xii. p. 478 B.) εἴασεν (Saulus?) Codd. [s] ἐπὶ] εἰς A.B.D.

[t] στῆσαι τρόπαιον. Διὰ δὴ τοῦτο λέγει ἀναγκασθεὶς, καὶ οὐχὶ τοῖς ἀδελφοῖς· καίτοιγε καὶ παρ' αὐτοῖς ἠπιστήθη, [v] ὡς καὶ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' ὁ φθόνος ἐνέφραττεν αὐτῶν τὰς ἀκοάς. Διόπερ ἐκείνους ἀφεὶς, τῷ μηδέπω βασκαίνοντι διαλέγεται.

D [w] Δεινὸν γὰρ ἡ βασκανία, δεινὸν, καὶ τῆς οἰκείας [x] ἀναπείθει καταφρονεῖν σωτηρίας. Οὕτω [y] καὶ Κάϊν ἑαυτὸν ἀπώλεσε, [z] καὶ πρὸ τούτου πάλιν ὁ τὸν τούτου πατέρα ἀνελὼν διάβολος. Οὕτως [a] ὁ Σαοὺλ δαίμονα πονηρὸν ἐκάλεσε κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· καὶ καλέσας, τῷ ἰατρῷ πάλιν [b] ἐβάσκαινε. Τοιοῦτον γὰρ ὁ φθόνος· ᾔδει ὅτι ἐσώθη, καὶ ἀπολέσθαι μᾶλλον [c] ἤθελεν, ἢ τὸν σώσαντα εὐδοκιμοῦντα ἰδεῖν. Τί τούτου χαλεπώτερον γένοιτ' ἂν τοῦ πάθους; Οὐκ ἄν τις ἁμάρτοι [d] διαβόλου γέννη-
E μα τοῦτο εἰπών. Καὶ [e] ἐν μὲν ἐκείνῳ κενοδοξίας καρπὸς, μᾶλλον δὲ καὶ [f] ῥίζα· ἀμφότερα γὰρ ταυτὶ τὰ κακὰ ἑαυτὰ συγκατασκευάζειν [g] εἴωθεν. Οὕτω δὴ καὶ τότε [h] ἐβάσκαινεν ὁ Σαοὺλ, ἐπειδὴ [i] εἶπον, [17] "Ἐπάταξε Δαυὶδ ἐν μυριάσιν" οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον; Τί γὰρ, εἰπέ μοι, φθονεῖς; ὅτι ἐπῄνεσεν ὁ δεῖνα; Καὶ μέντοι χαίρειν ἔδει· ἄλλως δὲ οὐδὲ οἶδας, εἰ ἀληθὴς ὁ [k] ἔπαινος. [l] Καὶ διὰ τοῦτο πενθεῖς, ὅτι οὐκ ὢν θαυμαστὸς ἐπῃνέθη; Καὶ μὴν ἐλεεῖν χρή. Καὶ γὰρ ἐὰν [m] μὲν ἀγαθὸς ᾖ, [n] οὐ δεῖ φθονεῖν ἐπαινουμένου, ἀλλ' ἐπαινεῖν μετὰ τῶν εὐφημούντων· εἰ δὲ μὴ τοιοῦτος, τί δάκνῃ; [o] τί κατὰ
611 σαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς; [p] Ὅτι θαυμαστὸς τοῖς ἀνθρώποις; Ἀλλὰ ἀνθρώποις τοῖς σήμερον οὖσι, καὶ αὔριον οὐκ οὖσιν. Ἀλλ' ὅτι δόξης ἀπολαύει; Ποίας, εἰπέ μοι; περὶ ἧς ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι ἄνθος ἐστὶ χόρτου; Διὰ [q] τοῦτο οὖν βασκαίνεις, ὅτι οὐκ ἀχθοφορεῖς, οὐδὲ χόρτου περιφέρεις φορτία τοιαῦτα; Εἰ δὲ αὐτός σοι [r] ζηλωτὸς εἶναι δοκεῖ διὰ τοῦτο, τί

17 1 Reg. xviii. 7.

[t] ἔστησε B. editum a Sav. Ben. [v] ὡς om. Veron. καίτοιγε—φθόνος] ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ· ἢ γὰρ ἂν παρ' αὐτοῖς ἠπιστήθη· ὁ γὰρ φθόνος D. Ita ediderunt Sav. Ben. [w] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ φθόνου. Veron. [x] ἀναπεῖθον C.D. [y] καὶ om. A.C. [z] καὶ πρὸ τούτου—διάβολος] οὕτω πρὸ τούτου πάλιν τὸν αὐτοῦ πατέρα τοῦ παραδείσου ἐξέβαλεν ὁ διάβολος C.D. [a] ὁ] καὶ C. καὶ ὁ D. [b] ἐβάσκηνε C. [c] ἠθέλησεν B. [d] διαβολικὸν A. [e] ἐν μὲν ἐκείνῳ] Sic Edd. et Interpp. ἐν μὲν ἐκεῖνο A.B.E. Sav. marg. καὶ ἐν μ. ἐ. κ. καρπὸς] μᾶλλον δὲ καὶ διάβολον οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἢ κενοδοξία· κενοδοξίας ἐκεῖνο καρπὸς C. Ita etiam D. sed om. κενοδοξία. [f] ῥίζα] + τοῦτο δὲ διαβόλου D. [g] εἴωθεν] + ὥσπερ οὖν τῷ Ἀδὰμ ἐφθόνησεν ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶδεν ὑπὸ θεοῦ πλασθέντα αὐτόν· καὶ τῷ Ἄβελ ὁ Κάϊν, διότι πλέον αὐτοῦ ἔγνω τοῦτον τιμώμενον C.D. [h] ἐβάσκαινεν] ἐβάσκηνε τῷ Δαβὶδ C. [i] εἶπον] + αἱ χορεύουσαι C.D. Statim ἐπάταξε Σαοὺλ ἐν χιλιάσιν καὶ Δ. ἐν μ. E. ἐπάταξε Δ. ἐν μ. καὶ Σ. ἐν χ. C. [k] ἔπαινος] + εἰ A.B. + εἴη F. + ᾖ E. Hoc edebatur. [l] καὶ om. C.D. [m] μὲν] μὴ A.B.F. Veron. Vet. Correxit Sav. [n] οὐ δεῖ φθονεῖν] Sic C.D. E.F. Mox ἐπαινεῖν iidem cum A. Edebatur οὐδεὶς φθονεῖ et ἐπαινεῖ. [o] τί] μᾶλλον δὲ τί C. [p] ὅτι] ἀλλὰ A.F. [q] τοῦτο] τί D. [r] ζηλωτὴς A. Veron.

μὴ καὶ [s] δρυοτόμοι καθ᾽ ἑκάστην ἀχθοφοροῦντες ἡμέραν, καὶ ἐν τῇ πόλει εἰσιόντες; Οὐδὲν γὰρ τούτου ἄμεινον τοῦτο τὸ φορτίον, ἀλλὰ καὶ χεῖρον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ σῶμα πιέζει μόνον· τοῦτο δὲ καὶ τὴν ψυχὴν πολλάκις παρέβλαψε, καὶ μείζονα παρέσχε τὴν ἀγωνίαν τῆς ἡδονῆς. Κἂν γὰρ [t] λέγων B
εὐδοκιμῇ, μείζονα ἔχει τὸν φόβον τῆς [v] εὐφημίας· μᾶλλον δὲ, τὴν μὲν βραχεῖαν, [w] τὸν δὲ διηνεκῆ. Ἀλλὰ παρὰ ἄρχουσιν εὐδοκιμεῖ; Κἀκεῖ πάλιν [x] κίνδυνος καὶ φθόνος. Ὃ γὰρ σὺ πάσχεις πρὸς αὐτὸν, τοῦτο καὶ ἕτεροι πλείους. Ἀλλ᾽ ἐπαινεῖται συνεχῶς; Τοῦτο δουλείαν ποιεῖ πικράν. Οὐ γὰρ τολμήσει τι πρᾶξαι ἀδεῶς τῶν κατὰ γνώμην, ἵνα μὴ προσκρούσῃ τοῖς δοξάζουσιν αὐτόν· δεσμὰ γὰρ αὐτῷ χαλεπὰ ἡ περιφάνεια. Ὥστε ὅσῳ ἂν πλείοσι γνώριμος ᾖ, τοσούτῳ πλείους ἔχει δεσπότας, καὶ ἐπιτείνεται τὰ τῆς δουλείας αὐτῷ, τῶν κυρίων αὐτοῦ πανταχοῦ φαινομένων. Καὶ ὁ μὲν οἰκέτης, ὅταν ἀπαλ- C
λαγῇ τῆς ὄψεως τοῦ δεσπότου, καὶ ἀναπνεῖ καὶ μετ᾽ ἐλευθερίας ἐστὶν ἁπάσης· οὗτος δὲ πανταχοῦ δεσπόταις περιτυγχάνει· πάντων γὰρ δοῦλός ἐστι τῶν ἐν ἀγορᾷ φαινομένων. Κἂν κατεπείγῃ τι τῶν ἀναγκαίων, οὐ τολμᾷ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλεῖν, [y] μὴ καὶ τῶν οἰκετῶν ἑπομένων καὶ τοῦ ἵππου, καὶ τῆς ἄλλης φαντασίας συγκεκροτημένης, ἵνα μὴ οἱ δεσπόται καταγνῶσι. Κἂν φίλον ἴδῃ τινὰ τῶν γνησίων, οὐ θαρρεῖ μετὰ ἰσοτιμίας αὐτῷ διαλεχθῆναι· δέδοικε γὰρ [z] τοὺς δεσπότας, μὴ καθέλωσιν D
αὐτὸν ἀπὸ τῆς δόξης. [a] Ὥστε ὅσῳ περιφανέστερός ἐστι, τοσούτῳ μᾶλλον δεδούλωται. Κἂν πάθῃ τι τῶν ἀηδῶν, ἡ ὕβρις χαλεπωτέρα, ὅσῳ καὶ πλείους ἔχει τοὺς μάρτυρας, καὶ παρ᾽ ἀξίαν τὸ πρᾶγμα εἶναι δοκεῖ. Οὐ μόνον δὲ [b] ὕβρις, ἀλλὰ καὶ συμφορά. Καὶ γὰρ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐφηδομένους· ὥσπερ οὖν κἂν ἀγαθοῦ τινος ἀπολαύσῃ, πλείους τοὺς φθονοῦντας καὶ βασκαίνοντας καὶ καθελεῖν ἐσπουδακότας. Τοῦτο οὖν ἀγαθὸν, εἰπέ μοι; τοῦτο δόξα; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ ἀδοξία, καὶ δουλεία, καὶ δεσμὰ, καὶ πᾶν [c] ὅτι ἂν εἴπῃ τις φορτικόν. Εἰ δὲ E
καὶ οὕτως ἐπέραστόν σοι [d] ἡ παρὰ ἀνθρώπων δόξα, καὶ πάνυ σε θορυβεῖ παρὰ πολλῶν κροτούμενος ὁ δεῖνα· ὅταν ἴδῃς ἀπολαύοντα τῶν κρότων, πρὸς τὸν μέλλοντα αἰῶνα διάβηθι τῷ

[s] δρυοτόμοι A.B.F. δρυτόμοι (sic) οἱ E. δρυτόμοι Edd. [t] λόγων A. [v] εὐθυμίας E. [w] τὸν] τὴν D. [x] κ. καὶ φθ. hoc ordine Codices. φθ. καὶ κ. Edd. Mox πάσχεις πρὸς αὐτὸν A.D.E.F. πρὸς αὐτὸν πάσχεις Edd. [y] μὴ] εἰ μὴ Edd. sed εἰ deest in omnibus libris. [z] τοὺς δεσπότας om. C.D. [a] ὥστε] ὅτι D. [b] ἡ ὕβρις et ἡ συμφορὰ Edd. ἡ ante ὕβρις om. B.C.F. ἡ ante συμφορὰ om. A.B.F. καὶ ἡ om. C. [c] ὅτι ἂν εἴπῃ (εἴποι C.)] Sic omnes nostri. Edebatur ὁτιοῦν ἂν εἴποι. [d] ἡ δόξα ἡ παρὰ (παρ᾽ E.) ἀνθρώπων E.F. ἡ δ. παρὰ ἀ. A.B.

λογισμῷ, καὶ τὴν ἐκεῖ δόξαν. Καὶ [e] ὥσπερ θηρίον ἐπιὸν σπεύδων διαφυγεῖν, εἰς οἰκίσκον εἰσελθὼν ἀποκλείεις τὰς θύρας· (678) οὕτω καὶ [f] νῦν ἐπὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν κατάφυγε, καὶ τὴν ἀπόρρητον δόξαν ἐκείνην. Οὕτω γὰρ καὶ ταύτην καταπατήσεις, καὶ ἐκείνης ἐπιλήψῃ ῥᾳδίως, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας
612 ἀπολαύσεις, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ.

[1] Ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ.

B Ὅρα πάλιν αὐτὸν ἀναδυόμενον, καὶ παραιτήσει χρώμενον, καὶ προδιορθώσει· [a] καίτοι καὶ ἤδη πολλὰ τοιαῦτα εἴρηκεν· "[b] Ὤφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ·" καὶ πάλιν, "Μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα [c] δέξασθε·" "Ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ [d] κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ·" "Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι·" καὶ ἐνταῦθα πάλιν, "Ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ." Τόλμαν καὶ ἀφροσύνην [e] καλεῖ τὸ περὶ ἑαυτοῦ μέγα τι λέγειν, καὶ ταῦτα ἀνάγκης οὔσης, παιδεύων
C ἡμᾶς ἐκ περιουσίας τὸ τοιοῦτον φεύγειν. Εἰ γὰρ μετὰ τὸ πάντα ποιῆσαι, ἀχρείους δεῖ καλεῖν ἑαυτούς· οὐδεμιᾶς κατεπειγούσης αἰτίας, τίνος ἂν εἴη συγγνώμης ἄξιος [f] ὁ ἐπαίρων ἑαυτὸν καὶ κομπάζων; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε, καὶ ἐν λιμένι ναυάγιον ὑπέμεινεν, ὅτι τούτῳ προσέρρηξε τῷ σκοπέλῳ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μυρίαν ἀνάγκην [g] ὁρῶν, ὅμως ἀναδύεται, καὶ συνεχῶς ἀναμιμνήσκει ὅτι ἀφροσύνης τὸ τοιοῦτόν ἐστι. Καὶ τότε λοιπὸν κατατολμᾷ, τὴν ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ἀπολογίαν προβαλλόμενος, καί [h] φησιν, [2] "Ἑβραῖοί
D εἰσι; κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ." [i] Οὐ γὰρ ἦν πάντας τοὺς Ἑβραίους Ἰσραηλίτας εἶναι· ἐπεὶ καὶ Ἀμμανῖται καὶ Μωαβῖται τοῦτο ἦσαν. [k] Διὸ ἐπήγαγεν ἐκκαθαίρων τὴν εὐγένειαν, καί φησι,

[1] Cap. XI. v. 21. [2] v. 22.

[e] ὥσπερ]+τις C.D. Mox σπεύδει et ἀποκλείει iidem. [f] νῦν]+σὺ C.D. Statim ἐπὶ τὴν ζ. τὴν μέλλουσαν A.F. Hom. XXV. [a] καίτοι]+γε F. [b] ὄφελον A.E.F. Statim ἀνέχεσθαι A. ἀνείχεσθαι B. ἠνείχεσθε E.F. [c] δέξασθε]+με D.F. [d] κύριον]+λαλῶ F. [e] καλεῖ] λέγει A.B. λέγειν F. καλῶν E. [f] ὁ ἐπαίρων] Sic omnes nostri et Sav. marg. Edebatur ἐπαίρων τις. [g] ὁρῶν] ἔχων εἰπεῖν D. [h] φησὶν] λέγων D. Mox Ἰσρ. εἰσι; κἀγώ om. A.B. [i] οὐ γὰρ ἦν] τοῦτο ἐπήγαγεν ὅτι οὐκ ἦν D. [k] διὸ ἐπήγ.] εἶτα πάλιν ἐπάγει D.

“Σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι; [1] κἀγώ. [3] Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι; πα-
ραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ.” Οὐκ ἠρκέσθη τῇ προτέρᾳ παραιτή-
σει, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν πάλιν αὐτῇ κέχρηται· “παραφρονῶν λαλῶ,
ὑπὲρ [m] ἐγώ.” Κρείττων αὐτῶν ἐγὼ καὶ βελτίων. Καίτοι τὰς ἀπο-
δείξεις εἶχε σαφεῖς τῆς ὑπεροχῆς· ἀλλ’ ὅμως παραφροσύνην καὶ
οὕτω τὸ πρᾶγμα καλεῖ. Καὶ μὴν εἰ ψευδαπόστολοι ἦσαν, οὐκ
ἔδει κατὰ σύγκρισιν εἰσάγειν τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ ἀνελεῖν τὸ E
εἶναι αὐτοὺς διακόνους. Ἀνεῖλε μὲν οὖν αὐτὸ εἰπὼν, “Ψευδα-
πόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους
Χριστοῦ·” νῦν δὲ αὐτὸ οὐ ποιεῖ οὕτως· εἰς γὰρ ἐξέτασιν
ἔμελλεν ὁ λόγος προβαίνειν· οὐδεὶς δὲ, ἐξετάσεως [n] οὔσης,
ἁπλῶς ἀποφαίνεται· ἀλλὰ πρῶτον κατὰ σύγκρισιν [o] θεὶς, τὴν
διὰ τῶν πραγμάτων ἀναίρεσιν ἐπιδείκνυται τὴν καὶ πολὺ στερ-
ρὰν οὖσαν. Ἄλλως δὲ, γνώμην αὐτῶν ἐκείνων τίθησιν, οὐκ
αὐτοῦ ἀπόφασιν, λέγων, “Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι;” Καὶ 613
εἰπὼν, “Ὑπὲρ ἐγὼ,” προάγει τὴν σύγκρισιν, καὶ δείκνυσι πῶς
οὐκ ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν πραγμάτων [p] ἀπόδειξιν
ἐπάγων, τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀποστολῆς διατηρεῖ. Καὶ ἀφεὶς
τὰ σημεῖα πάντα, ἀπὸ τῶν πειρασμῶν ἄρχεται, οὕτω λέγων·
“Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως.” Τοῦτο
ἐκείνου μεῖζον, τὸ καὶ πλήττεσθαι καὶ μαστίζεσθαι. “Ἐν
φυλακαῖς περισσοτέρως.” Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἐπίτασις. “Ἐν
θανάτοις πολλάκις.” [4] “[q] Καθ’ ἡμέραν γὰρ, φησὶν, ἀποθνή-
σκω.” Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἔργῳ· πολλάκις [r] γὰρ εἰς κινδύνους
παρεδόθην θάνατον ἔχοντας. [5] “Πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ B
(679) μίαν ἔλαβον ὑπὸ Ἰουδαίων.” Διὰ τί, “παρὰ μίαν;” Νόμος
ἦν παλαιὸς, τὸν πλέον τῶν τεσσαράκοντα [s] λαβόντα, ἄτιμον
εἶναι παρ’ αὐτοῖς. Ἵνα οὖν μὴ ἡ τοῦ τύπτοντος ῥύμη καὶ
ὁρμὴ πλέον ἐπενεγκοῦσα τοῦ ἀριθμοῦ, ἄτιμον ποιήσῃ, ὥρισαν
παρὰ μίαν τύπτεσθαι· ἵνα κἂν πλεονάσῃ ὁ τύπτων, μὴ ὑπὲρ
τὰ τεσσαράκοντα ἐκπέσῃ, ἀλλ’ εἴσω τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ νενο-
μισμένου μείνας, μὴ ἀτιμάσῃ τὸν τυπτόμενον. [6] “Τρὶς ἐρρα-
βδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα.” Καὶ τί τοῦτο
πρὸς τὸ εὐαγγέλιον; Ὅτι μακρὰς ὁδοὺς ἐστέλλετο καὶ διαπον- C
τίους. “Νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα.” Οἱ μὲν ἐν μέσῳ

[3] v. 23. [4] 1 Cor. xv. 31. [5] v. 24. [6] v. 25.

[1] κἀγὼ] + τὸν Ἰσαὰκ λέγων D. + τόν τε Ἰ. λ. A. + τόν γε Ι. λ. B. + τὸν δὲ Ἰ. λ. Sav. marg. *de Isaac loquitur* Vet. [m] ἐγὼ] + τουτέστιν D. [n] οὔσης] οὐκ οὔσης vulgo. Vid. Annot. [o] θεὶς] + τότε D. [p] ἀπόδειξιν B. Sav. marg. faventibus E. et Cat. Edebatur ἐπίδειξιν. [q] καθ’ ἡμέραν γ. φ. ἀ.] τί ἐστι τοῦτο; καθ’ ἡμέραν μὲν, φησὶ, ταῖς ἀπειλαῖς ἀποθνήσκω D. [r] γὰρ] + καὶ A. Mox παρεδόθη A.F. [s] λαμβάνοντα A.E.

πελάγει [t] φασὶν, οἱ δὲ, [v] ὑπερνηχόμενος· ὅπερ καὶ ἀληθέστερον εἰπεῖν. [w] Ἐκεῖνό γε οὔτε θαύματος ἄξιον, οὐδ᾽ ἂν ὡς τῶν ναυαγίων μεῖζον [x] ἔθηκε. [7] "Κινδύνοις ποταμῶν." Ἠναγκάζετο γὰρ καὶ διαπορθμεύειν ποταμούς. "Κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ." Πανταχοῦ [y] μοι τὰ ἆθλα προύκειτο, ἐν τόποις, ἐν χώραις, ἐν πόλεσιν, ἐν ἐρημίαις. "Κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις." Ὅρα ἕτερον
D εἶδος πολέμου. Οὐ γὰρ οἱ ἐχθροὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ [z] ὑπεκρίνοντο, ἔβαλλον· [a] καὶ πολλῆς ἐδεῖτο τῆς εὐτονίας, [b] πολλῆς τῆς συνέσεως.

[8] "Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ." Κίνδυνοι πόνους, πόνοι κινδύνους διεδέχοντο [c] ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι συνεχώρουν. "Ἐν ὁδοιπορίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ [d] δίψει καὶ γυμνότητι, [9] χωρὶς τῶν παρεκτός." Πλείονα τὰ παραλειφθέντα τῶν ἀπαριθμηθέντων· μᾶλλον δὲ οὐδὲ αὐτὰ τὰ ἀπα-
E ριθμηθέντα ὅσα, ἔστιν εἰπεῖν· οὐδὲ γὰρ κατ᾽ εἶδος αὐτὰ τέθεικεν, ἀλλ᾽ ὧν μὲν εὔληπτος ἦν ὁ ἀριθμὸς καὶ βραχὺς, ἐμνήσθη τούτων, τρὶς καὶ τρὶς, λέγων, καὶ ἅπαξ· τῶν δὲ ἄλλων οὐκέτι οὕτω, διὰ τὸ πολλάκις ὑπομεμενηκέναι. Καὶ οὐ λέγει τὰ ἐξ [e] αὐτῶν, οἷον [f] τοσούσδε καὶ τοσούσδε ἐπέστρεψεν, ἀλλ᾽ ἃ ἔπαθε μόνον ὑπὲρ τοῦ κηρύγματος· ὁμοῦ μὲν μετριάζων, ὁμοῦ δὲ δεικνὺς, ὅτι κἂν μηδὲν [g] γένηται πλέον πονουμένῳ, καὶ οὕτω τὰ τῶν μισθῶν ἐστι πεπληρωμένα. "Ἡ ἐπισύστασίς μου [h] ἡ καθ᾽
614 ἡμέραν." Οἱ θόρυβοι, αἱ ταραχαὶ, αἱ πολιορκίαι τῶν δήμων, [i] καὶ τῶν πόλεων ἔφοδοι. Τούτῳ γὰρ μάλιστα πάντων ἐπολέμουν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ μάλιστα πάντων αὐτοὺς συνέχεε, καὶ μέγιστος τῆς [k] μανίας ἔλεγχος ἦν, μεταταξάμενος ἀθρόον. Καὶ πολὺς ὁ πόλεμος ἔπνει κατ᾽ αὐτοῦ, παρὰ τῶν οἰκείων, παρὰ τῶν ἀλλοτρίων, παρὰ τῶν ὑποκρινομένων· καὶ πανταχοῦ κύματα καὶ κρημνοὶ, ἐν τῇ οἰκουμένῃ, ἐν τῇ ἀοικήτῳ, ἐν τῇ γῇ, ἐν τῇ θαλάσσῃ, [l] ἔξωθεν, ἔσωθεν. Καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας ηὐπόρει τροφῆς, οὐδὲ ψιλῆς περιβολῆς, ἀλλ᾽ ὁ τῆς οἰκουμένης
B ἀγωνιστὴς γυμνὸς ἠγωνίζετο, καὶ λιμώττων ἐπύκτευε· τοσοῦτον

[7] v. 26. [8] v. 27. [9] v. 28.

[t] φησὶν A. [v] ὑπερνηχόμενος] ὡς ὑπερν. A. ὅτι ὑπερν. D. ὅτι νηχόμενος E. ὡς νηχόμενος Edd. *supernatasse* Vet. [w] ἐκεῖνό γε] ἐπεὶ ἐκεῖνό γε E. ἐκεῖνο γὰρ ex corr. B. ἐκεῖνοι δὲ D. [x] ἔθηκεν A.D.F. τέθεικε vulgo. [y] μοι] αὐτοῦ D. Mox ἐν πόλεσιν om. idem. [z] ὑποκρίνονται A.F. Vet. ὑπεκρίναντο D. Post h. v. vulgo addunt τὴν ἀδελφότητα, repugnantibus libris. [a] καὶ] διὰ τοῦτο D. [b] καὶ πολλῆς Edd. καὶ om. D.E. [c] ἐπάλληλοι]+ἦσαν D. [d] δίψῃ A. [e] αὐτῶν]+κέρδη E. +κατορθώματα D. Hoc receperunt Sav. Ben. [f] τοσούτους (+δὲ D.) καὶ τοσούτους B.D. Sav. marg. [g] Vid. Annot. [h] ἡ, quod vulgo abest, est in omnibus libris. [i] καὶ]+αἱ E. [k] μανίας]+αὐτῶν E. [l] ἔσωθεν, ἔξωθεν inverso ord. B.D. Cat.

ἀπεῖχε τοῦ χρηματίζεσθαι. Καὶ οὐκ ἐδυσχέραινεν, ἀλλὰ χά-
ριτας ᾔδει τούτων τῷ ἀγωνοθέτῃ. "Ἡ μέριμνα πασῶν τῶν
ἐκκλησιῶν." Τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἁπάντων, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ
διεσπᾶτο, καὶ ἡ διάνοια διετέμνετο. Εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἔξωθεν
[m] προσέβαλεν, ἱκανὸς ὁ ἔνδον πόλεμος, τὰ κύματα [n] τὰ ἐπάλ-
ληλα, αἱ νιφάδες τῶν φροντίδων, ὁ πόλεμος τῶν λογισμῶν.
Εἰ γὰρ οἰκίας τις μιᾶς προνοῶν, καὶ οἰκέτας ἔχων καὶ ἐπιτρό-
πους καὶ οἰκονόμους, οὐδὲ ἀναπνεῖ πολλάκις ὑπὸ τῶν φροντί-
δων, [o] οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἐνοχλοῦντος· [p] ὁ οὐκ οἰκίας μιᾶς, ἀλλὰ C
καὶ πόλεων καὶ δήμων καὶ ἐθνῶν καὶ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης
τὴν φροντίδα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τηλικούτων πραγμάτων, καὶ
τοσούτων ὄντων τῶν ἐπηρεαζόντων, καὶ μόνος ὢν, καὶ τοσαῦτα
πάσχων, καὶ οὕτω κηδόμενος ὡς οὐδὲ πατὴρ παίδων, ἐννόησον τί
ὑπέμενεν. Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃς, τί γὰρ εἰ ἐμερίμνα μὲν, ἐμερίμνα
δὲ ἁπλῶς; ἐπήγαγε καὶ τὴν ἐπίτασιν τῆς φροντίδος, λέγων,
[10] "Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ;" Οὐκ εἶπεν, οὐ κοινωνῶ [q] τῇ
(680) ἀθυμίᾳ· ἀλλ' ὡς ἐν αὐτῷ ὢν τῷ πάθει, ὡς ἐν αὐτῇ ὢν τῇ
ἀρρωστίᾳ, οὕτω θορυβοῦμαι καὶ ταράσσομαι. "Τίς σκανδα-
λίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;" Ὅρα πάλιν τὴν ὑπερβολὴν D
τῆς ὀδύνης πῶς [r] παρίστησιν ἐν τῇ τῆς πυρώσεως προσηγορίᾳ.
Ἐμπίπραμαι, καίομαι, φησίν· ὃ δὴ πάντων μεῖζον ἦν. Ἐκεῖνα
μὲν γὰρ εἰ καὶ σφοδρὰ, ἀλλὰ καὶ [s] παροδεύεται ταχέως, καὶ τὴν
ἡδονὴν εἶχεν ἀμάραντον· τοῦτο δὲ ἦν τὸ θλῖβον αὐτὸν καὶ
στενοχωροῦν, καὶ διατιτρῶσκον αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, τὸ καθ'
ἕκαστον τῶν ἀσθενούντων τοιαῦτα πάσχειν, εἰ καὶ ὁστισοῦν ἦν.
Οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν μειζόνων μὲν [t] ἤλγει, τῶν δὲ ἐλαττόνων
κατεφρόνει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπερριμμένον ἐν τοῖς ἀναγκαίοις E
ἐτίθετο. Διὸ καὶ ἔλεγε, "Τίς ἀσθενεῖ;" [v] ὅστις ἐὰν ᾖ·
καὶ καθάπερ αὐτὸς ὢν ἡ ἐκκλησία ἡ κατὰ τὴν οἰκουμένην, οὕτω
καθ' ἕκαστον ὠδυνᾶτο μέλος. [11] "Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς
ἀσθενείας μου καυχήσομαι." Ὁρᾷς ὅτι οὐδαμοῦ ἀπὸ σημείων,
ἀλλ' ἀπὸ τῶν διωγμῶν καυχᾶται, καὶ τῶν πειρασμῶν;
Τοῦτο γὰρ, [w] φησὶν, ἀσθενείας. Καὶ ποικίλον τὸν πόλεμον

[10] v. 29. [11] v. 30.

[m] προσέβαλλεν B. [n] τὰ om. D. et a prima man. E. [o] οὐδενὸς] καίτοι οὐδενὸς D. [p] ὁ οὐκ] Sic B.E. Floril. p. 517. (Tom. xii. p. 659 E.) et Vetus. οὐκ (om. ὁ) A. οὗτος οὐκ D. Veron. οὗτος δὲ οὐκ F. οὗτος ὁ οὐκ ediderunt Sav. Ben. [q] τῆς ἀθυμίας Cat. et a pr. man. E. [r] παρίστησιν D. favente Catena. πάρεστιν Edd. [s] παρωδεύετο E. Mox τὴν ὀδύνην εἶχεν idem. [t] ἔλεγε Edd. et Interpp. ἴσ. ἤλγει Sav. marg. ἤλγει B.D.E. [v] ὅστις ἐὰν ᾖ] Sic Veron. Vet. φησὶν ὅστις ἐὰν ᾖ A.B.F. Sav. marg. ὅστις ἂν εἴη, φησὶν E. δηλῶν οὗτος ἐὰν ᾖ D. δηλῶν ὅτι ὅστις ἐὰν ᾖ Sav. Ben. [w] ἀσθενειας φησὶν inverso ord. A.F.

615 δείκνυσι. Καὶ [x] γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι αὐτὸν ἐπολέμουν, καὶ τὰ
ἔθνη πρὸς αὐτὸν [y] ἵστατο, καὶ οἱ ψευδάδελφοι αὐτῷ ἐπύ-
κτευον, καὶ [z] ἀδελφοὶ αὐτὸν ἐλύπουν ἀσθενοῦντες καὶ σκαν-
δαλιζόμενοι· [a] παντόθεν αὐτῷ θόρυβος καὶ ταραχὴ, ἀπὸ τῶν
οἰκείων, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Οὗτος ἀποστολικὸς χαρακτήρ·
[b] διὰ τούτων ὑφαίνεται [c] τὸ εὐαγγέλιον. [12] "Ὁ θεὸς καὶ
πατὴρ [d] τοῦ κυρίου Ἰησοῦ οἶδεν, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ὁ ἐθνάρ-
χης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν,
πιάσαι με θέλων." Τί δήποτε ἐνταῦθα διαβεβαιοῦται καὶ
πιστοῦται, ἐπ' οὐδενὸς τῶν προτέρων τοῦτο ποιήσας; Ὅτι
B ἴσως τοῦτο ἀρχαιότερον ἦν καὶ ἀδηλότερον· ἐκεῖνα δὲ καὶ αὐτοῖς
[e] γνώριμα, ἡ μέριμνα τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα.
Θέα τοίνυν τὸν πόλεμον ὅσος, εἴγε δι' αὐτὸν τὴν πόλιν ἐφρού-
ρει. Ὅταν δὲ τὸν πόλεμον εἴπω, τὸν ζῆλον λέγω τοῦ Παύλου·
εἰ γὰρ μὴ [f] σφοδρὸς ἔπνει, οὐκ ἂν εἰς τοσαύτην ἀνῆψε τὸν
ἐθνάρχην μανίαν. Ταῦτα ψυχῆς ἀποστολικῆς, τὸ πάσχειν
τοσαῦτα, καὶ μηδαμοῦ περιτρέπεσθαι, [g] ἀλλὰ φέρειν γενναίως
τὰ [h] ἐμπίπτοντα, καὶ μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς κινδύνοις, μηδὲ
ἐπιπηδᾷν. Ὅρα γοῦν ἐνταῦθα πῶς ἠνέσχετο διαφυγεῖν τὴν
πολιορκίαν, διὰ θυρίδος χαλασθεὶς ἐν σαργάνῃ. Εἰ γὰρ καὶ
C ἐπεθύμει τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, ἀλλ' ὅμως καὶ τῆς τῶν ἀνθρώ-
πων ἤρα σωτηρίας. Διὸ πολλάκις καὶ τοιαῦτα ἐμηχανᾶτο,
τηρῶν ἑαυτὸν τῷ κηρύγματι· καὶ οὐ παρῃτεῖτο οὐδὲ ἀνθρωπί-
νοις χρήσασθαι μηχανήμασιν, ἡνίκα ἀπῄτει καιρός· οὕτως ἦν
νήφων καὶ ἐγρηγορώς. Ἔνθα μὲν γὰρ ἄφυκτα ἦν [i] κακὰ, τῆς
χάριτος ἔδει μόνης· ἔνθα δὲ σύμμετρος ὁ πειρασμὸς, πολλὰ
[k] καὶ οἴκοθεν ἐπινοεῖ· καὶ ἐνταῦθα πάλιν [l] τῷ θεῷ τὸ πᾶν λογι-
ζόμενος. Καὶ καθάπερ τις σπινθὴρ πυρὸς ἀσβέστου εἰς
D πέλαγος ἐμπεσὼν, κυμάτων πολλῶν ἐπιόντων βαπτίζοιτο, καὶ
πάλιν [m] ἀνέρχοιτο λαμπρός· οὕτω δὴ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος,
νῦν μὲν ἐχώννυτο κινδυνεύων, νῦν δὲ [n] αὐτοὺς διαδὺς, φαιδρότερος
[o] ἀνῄει, τῷ πάσχειν κακῶς περιγινόμενος.

[p] Αὕτη γὰρ ἡ λαμπρὰ νίκη, τοῦτο τῆς ἐκκλησίας τὸ τρό-

12 v. 31, 32.

[x] γὰρ] + καὶ E. Statim αὐτῷ ἐπολ. D. [y] ἵσταντο F. ἐνίστατο B. Sav. marg. [z] Edebatur οἱ ἀδελφοὶ, sine libris. [a] καὶ πάντοθεν E. Statim θόρυβος ἦν καὶ τ. D. [b] διὰ γὰρ τούτων E. διὰ τούτου D. Statim ὑφαίνετο E. [c] τὸ εὐαγ. A.D.E. Cat. Articulus aberat. [d] τοῦ κυρίου ἡμῶν I. Χριστοῦ D.E. Χριστοῦ habet etiam Mosq. σ. [e] γνώριμα] γνώριμος, οἷον D. [f] σφοδρῶς Codices. σφοδρὸς Edd. [g] ἀλλὰ] + καὶ E. [h] συμπίπτοντα D. Statim καὶ τὸ ὅμοσε χ. idem. [i] τὰ κακὰ D.E. [k] καὶ om. D. Statim ἐπενόει E. [l] τὸ πᾶν τῷ θεῷ hoc ord. A.E.F. [m] ἀνέρχεται A. [n] ἑαυτοὺς D. [o] ἀνῄει] ἂν εἴη A. [p] ΗΘΙΚΟΝ. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης. Veron.

παιον, οὕτως ὁ διάβολος βάλλεται, πασχόντων ἡμῶν κακῶς.
Ἡμῶν γὰρ πασχόντων ἁλίσκεται, καὶ πάσχει κακῶς, ὅταν
ἡμᾶς [q]ποιεῖν βούληται. Ὅπερ καὶ ἐπὶ Παύλου συνέβαινε·
[r]καὶ ὅσῳ μεῖζον ἐπῆγε τοὺς κινδύνους, τοσούτῳ μᾶλλον ἡτ-
τᾶτο. Οὐδὲ γὰρ [s]ἓν εἶδος κατεσκεύαζε πειρασμῶν, ἀλλὰ E
ποικίλον καὶ διάφορον. Τὰ μὲν γὰρ πόνον εἶχε, τὰ δὲ ἀθυ-
μίαν, τὰ δὲ φόβον, τὰ δὲ ὀδύνην, τὰ δὲ φροντίδα, τὰ δὲ
αἰσχύνην, τὰ δὲ πάντα ὁμοῦ· ἀλλ' ὅμως ἐν πᾶσιν ἐκράτει. Καὶ
καθάπερ στρατιώτης [t]εἷς τὴν οἰκουμένην πολεμοῦσαν ἔχων
ἅπασαν, ἐν μέσοις στρέφοιτο τοῖς τάγμασι τῶν πολεμίων, καὶ
μηδὲν πάσχοι δεινόν· οὕτω καὶ [v]Παῦλος μόνος ἐν βαρβάροις,
ἐν Ἕλλησι, πανταχοῦ γῆς, πανταχοῦ θαλάττης φαινόμενος,
(681) ἀχείρωτος ἔμενε. Καὶ ὥσπερ [w]σπινθὴρ εἰς καλάμην καὶ χόρ-
τον ἐμπίπτων, πρὸς τὴν [x]ἑαυτοῦ φύσιν μετατίθησι τὰ καιό- 616
μενα· οὕτω καὶ οὗτος ἅπασιν [y]ἐπιὼν, [z]πάντα μεθίστα πρὸς
τὴν ἀλήθειαν, χειμάρρου δίκην πάντα ἐπιὼν, καὶ ἀνατρέπων τὰ
κωλύματα. Καὶ καθάπερ τις ἀθλητὴς αὐτὸς παλαίων, τρέχων,
πυκτεύων, ἢ στρατιώτης τειχομαχῶν, πεζομαχῶν, ναυμαχῶν·
οὕτω πᾶν εἶδος μετῄει μάχης, καὶ πῦρ [a]ἐνέπνει, καὶ πᾶσιν
ἀπρόσιτος ἦν· ἑνὶ [b]σώματι καταλαμβάνων τὴν οἰκουμένην, μιᾷ
γλώττῃ πάντας [c]τρεπόμενος. Οὐχ οὕτως αἱ πολλαὶ σάλ-
πιγγες ἐνέπιπτον τοῖς λίθοις τῆς [d]Ἱεριχουντίων πόλεως, καὶ
καθῄρουν αὐτοὺς, ὡς ἡ τούτου φωνὴ ἠχοῦσα τὰ ὀχυρώματα τὰ B
διαβολικὰ [e]καὶ ἔρριπτε χαμαὶ, καὶ τοὺς ἐναντίους πρὸς [f]αὐτὸν
μεθίστη. Καὶ [g]ἡνίκα συνέλεξεν αἰχμαλώτων πλῆθος, [h]αὐτοὺς
τούτους ὁπλίσας, οἰκεῖον στρατόπεδον πάλιν ἐποίει, καὶ δι'
αὐτῶν [i]ἐκράτει. Θαυμαστὸς Δαυῒδ τὸν Γολιὰθ καταφέρων
ἀπὸ λίθου μόνον ἑνός· ἀλλ' εἰ τὰ Παύλου κατορθώματα
ἐξετάσεις, παιδὸς ἔργον ἐκεῖνο, καὶ ὅσον ποιμένος καὶ στρα-
τηγοῦ τὸ μέσον, τοσοῦτον ὄψει τὸ διάφορον. Οὗτος γὰρ οὐ
λίθον ῥίπτων κατέφερε τὸν Γολιὰθ, ἀλλὰ φθεγγόμενος μόνον

[q] ποιεῖν] κακῶς ποιεῖν C. ποιεῖν om. D. [r] καὶ] + γὰρ C.D. Statim μείζων B. μείζους C.D. [s] ἓν om D. [t] εἷς] εἰ A. εἷς καὶ D. [v] ὁ Παῦλος D.E. [w] τις σπινθὴρ Edd. τις om. A.B.C.D. Floril. p. 521. (Tom. xii. p. 661 C.) [x] αὐτοῦ C. Flor. [y] εἰπὼν A. [z] πάντας C.D.E. Flor. *omnia* Vet. Statim μεθίστησι E. μεθίστη Flor. [a] ἔπνει B.E. [b] στόματι D. Mox μιᾷ τῇ γλ. idem. [c] τροπούμενος Flor. [d] Ἱεριχ.] τῶν Ἱεριχ. D. Ἱεριχουντείων C. et ex corr. B. etiam Floril. [e] καὶ ἔρριπτε] κατερρίπτει F. καὶ ῥίπτει A.B. Hoc ediderunt Sav. Ben. ῥίπτει (sine καὶ) Veron. [f] ἑαυτὸν E. Flor. Statim μεθίστησι B. receptum a Sav. Ben. [g] ἡνίκα] + δὲ C. + ἂν E. [h] αὐτοὺς C.D.E. Edebatur αὐτός. [i] Legebatur et distinguebatur ἐκράτει θαυμαστῶς. Δαυῒδ τὸν Γ. καταφέρει κ. τ. ἑ. θαυμαστὸς Δαυῒδ C.F. θαυμαστὸς ὁ Δ. E. (sed in hoc Cod. θαυμαστῶς add. man. secunda). θαυμάζεται Δ. Floril. p. 513. Deinde καταφέρων A.C.D.E.F. Flor. Veron.

ἅπασαν [k]τοῦ διαβόλου κατέλυε τὴν [l]φάλαγγα, [m]καθάπερ
C λέων βρυχώμενος, καὶ φλόγα ἀπὸ τῆς γλώττης ἀφιεὶς, οὕτω
[n]πᾶσιν ἀφόρητος, καὶ πανταχοῦ μετεπήδα συνεχῶς· ἔδραμεν
ἐπὶ τούτους, ἦλθεν ἐπ' ἐκείνους, μετέστη πρὸς τούτους, [o]ἀπεπή-
δησε πρὸς ἑτέρους, ἀνέμου ταχύτερον ἐπιὼν, [p]καὶ καθάπερ μίαν
οἰκίαν, ἢ πλοῖον ἓν, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν κυβερνῶν, [q]τοὺς μὲν
βαπτιζομένους ἀνέλκων, τοὺς δὲ ἰλιγγιῶντας στηρίζων, τοῖς
ναύταις παρακελευόμενος, [r]ἐπὶ τῶν αὐχένων καθήμενος, τὴν
πρώραν περισκοπῶν, σχοινία τείνων, κώπην μεταχειρίζων, [s]ἱ-
D στὸν ἕλκων, πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέπων, πάντα αὐτὸς ὢν, καὶ
ναύτης, καὶ κυβερνήτης, καὶ πρωρεὺς, καὶ ἱστίον, καὶ πλοῖον, καὶ
πάντα πάσχων, ἵνα τὰ ἑτέρων λύσῃ [t]κακά. Σκόπει δέ.
Ὑπέστη ναυάγιον, ἵνα τὸ ναυάγιον παύσῃ τῆς οἰκουμένης· νυ-
χθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκεν, ἵνα τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης
ἀνιμήσηται· ἐν κόπῳ γέγονεν, ἵνα τοὺς κοπιῶντας ἀναπαύσῃ·
πληγὰς ὑπέμεινεν, ἵνα τοὺς ὑπὸ τοῦ διαβόλου [v]πεπληγότας
ἰάσηται· ἐν φυλακαῖς διέτριψεν, ἵνα τοὺς ἐν φυλακῇ καὶ σκότῳ
καθημένους εἰς φῶς ἐξαγάγῃ· ἐν θανάτοις [w]πολλάκις, ἵνα θανά-
των ἀπαλλάξῃ χαλεπῶν· πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν
E ἔλαβεν, ἵνα αὐτοὺς τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἐλευθερώσῃ τῆς τοῦ
διαβόλου μάστιγος· ἐρραβδίσθη, ἵνα ὑπὸ τὴν ῥάβδον καὶ τὴν
βακτηρίαν ἀγάγῃ τοῦ Χριστοῦ· ἐλιθάσθη, ἵνα ἀπαλλάξῃ τῶν
ἀναισθήτων λίθων· ἐν ἐρημίᾳ γέγονεν, ἵνα τῆς ἐρημίας ἐξ-
έληται· ἐν ὁδοιπορίαις, ἵνα στήσῃ πλανωμένους, [x]καὶ τὴν εἰς
τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδὸν ἀνοίξῃ· ἐν πόλεσιν ἐκινδύνευσεν, ἵνα
τὴν ἄνω πόλιν ὑποδείξῃ· ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἵνα ἀφέληται τοῦ
χαλεπωτέρου λιμοῦ· ἐν γυμνότητι, ἵνα ἀσχημονοῦντας ἐνδύσῃ
617 τὴν στολὴν τοῦ Χριστοῦ· ἐν ἐπιστασίᾳ [y]ὄχλου, ἵνα τῆς
περιστάσεως τῶν δαιμόνων ἀπαγάγῃ· ἐπυρώθη, ἵνα σβέσῃ τὰ
πεπυρωμένα [z]τοῦ διαβόλου βέλη· διὰ θυρίδος ἀπὸ [a]τοῦ τεί-
χους ἐχαλάσθη, ἵνα κάτωθεν ἄνω διαπέμψῃ τοὺς ἐρριμμένους
χαμαί. Ἔτι οὖν φθεγξόμεθα, οὐδὲ εἰδότες ἅπερ ἔπαθε Παῦ-
λος; ἔτι χρημάτων μνησθησόμεθα; ἔτι γυναικὸς καὶ πόλεως
καὶ ἐλευθερίας, ἐκεῖνον αὐτῆς τῆς ζωῆς μυριάκις καταφρονοῦντα

[k] κατέλυε τοῦ δ. inverso ord. A.F. [l] φάλαγγα] φλόγα B.F. Ita edebatur ante Ben. [m] καὶ καθάπερ B. Flor. receptum a Sav. Ben. Mox βρυχώμενος B. βρυχόμενος vulgo. [n] πᾶσιν ἦν ἀφ. A.F. πᾶσιν ἀφ. ἦν D.E. Flor. [o] ἐπεπήδησε A. [p] καὶ om. B. [q] τοὺς] καὶ τοὺς Flor. μὲν et δὲ om. C.D. [r] ἐπὶ] καὶ ἐπὶ D. [s] ἱστίον E. Flor. *velum* Vet. [t] κακῶν D. [v] πεπληγότας omnes et Sav. marg. πληγέντας Edd. [w] πολλάκις ἵνα] πολλάκις γέγονεν ἵνα τοὺς τὰ ἀνήκεστα παθόντας C.D. [x] καὶ τὴν] ἐν φυλακαῖς ἵνα τὴν C.D. [y] ὄχλων E. [z] τοῦ δ. βέλη] Sic omnes. βέλη τοῦ δ. Edd. [a] τοῦ accessit ex B.C.D.F. et corr. A.

[b]ἰδόντες; Ὁ μάρτυς ἅπαξ ἀποθνήσκει· ὁ δὲ μακάριος ἐκεῖνος ἐνὶ σώματι καὶ μιᾷ ψυχῇ τοσούτους κινδύνους ὑπέμεινεν, [c]ὅσοι καὶ ἀδαμαντίνην ἱκανοὶ θορυβῆσαι ψυχήν· καὶ ἅπερ ἅπαντες ἐν B τοσούτοις σώμασιν οἱ ἅγιοι ἔπαθον, ταῦτα αὐτὸς ἐν ἑνὶ πάντα ἤνεγκε, [d]καθάπερ εἰς στάδιον τὴν οἰκουμένην εἰσελθὼν, καὶ [e]πάντα ἀποδυσάμενος, οὕτως [f]ἵστατο γενναίως. Καὶ γὰρ ᾔδει τοὺς πυκτεύοντας αὐτῷ δαίμονας. Διὸ καὶ λαμπρὸς [g]εὐθέως ἐκ προοιμίων ἐφάνη, [h]ἐξ αὐτῆς τῆς βαλβῖδος, καὶ μέχρι τέλους [i]ὅμοιος διέμεινε· μᾶλλον δὲ καὶ ἐπέτεινε τὸν [k]διωγμὸν, ἐγγὺς τοῦ βραβείου [l]γινόμενος. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, [m]ὅτι τοσαῦτα πάσχων καὶ ποιῶν, σφόδρα μετριάζειν ᾔδει. Καὶ γὰρ εἰς ἀνάγκην ἐμπεσὼν τῆς διηγήσεως τῶν οἰκείων κατορθωμάτων, ταχέως ἅπαντα παρέδραμε· καίτοιγε μυρίας βίβλους C
(682) ἐνέπλησεν ἂν, εἰ τῶν εἰρημένων ἕκαστον ἐξαπλῶσαι ἠβούλετο, [n]εἰ τὰς ἐκκλησίας εἶπεν ἃς ἐμερίμνα, εἰ τὰς φυλακὰς καὶ τὰ ἐν αὐταῖς κατορθώματα, εἰ τῶν ἄλλων [o]καθ' ἑκάστην τὰς περιστάσεις, τὰς ἐφόδους. Ἀλλ' οὐκ ἠθέλησε. Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς εἰδότες, [p]μετριάζειν μάθωμεν, καὶ μηδέποτε ἐν πλούτῳ καυχᾶσθαι, μηδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις [q]βιωτικοῖς, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ὕβρεσι ταῖς διὰ τὸν Χριστὸν, καὶ ἐπὶ ταύταις, ὅταν ἀνάγκη γένηται· ὡς εἰ μηδὲν εἴη τὸ κατεπεῖγον, μηδὲ τούτων μνημονεύωμεν, ἵνα μὴ ἐπαιρώμεθα, ἀλλὰ ἁμαρτημάτων [r]μόνων. Οὕτω γὰρ [s]καὶ ἀπαλλαγησόμεθα αὐτῶν ῥᾳδίως, καὶ τὸν θεὸν [t]ἵλεων ἕξομεν, καὶ τῆς μελλούσης ἐπιτευξόμεθα ζωῆς· [v]ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D

ΛΟΓΟΣ ΚϚ.

[1] Καυχᾶσθαι [a]δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. E

1 Cap. XII. v. 1.

[b] ἰδόντες Edd. et Interpp. εἰδότες Codd. [c] ὅσοι] ὡς εἰ A. Mox ἀδαμαντίνην C.D.F. ἀδαμάντινον vulgo. [d] καθάπερ] καὶ καθάπερ B.E. καθάπερ γὰρ C.D. [e] πάντα] πρὸς πάντας B. Ita ediderunt Sav. Ben. [f] ἵσταται A. [g] εὐθὺς A. [h] ἐξ] καὶ ἐξ E. [i] ὁμοίως A.B.E. [k] διωγμὸν] δρόμον E. [l] γινόμενος A.B.C.D. γενόμενος vulgo. [m] ὅτι] + καὶ C. [n] εἰ] Sic C.D.E. καὶ εἰ A. καὶ pro εἰ Edd. [o] καθ' ἕκαστον B.C.D. [p] καὶ μετριάζειν Edd. καὶ om. C.D.E. μάθωμεν μετριάζειν inverso ord. C.D. [q] βιωτικοῖς] τοῖς β. C. et a pr. man. E. [r] μόνον A.B.D. [s] καὶ, quod aberat, habent C.D.E. [t] ἵλεω A.F. [v] ἧς——ἐπιτυχεῖν om. A.F.
Hom. XXVI. [a] δὴ] δεῖ ter A. Mosq. σ. δὲ bis E.

ΤΙ τοῦτο; ὁ τοσαῦτα εἰπών φησι, "Καυχᾶσθαι [b]δὴ," ὡς οὐδὲν εἰρηκώς; Οὐχ ὡς οὐδὲν εἰρηκὼς, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλει μεταβαίνειν εἰς ἕτερον [c]καυχήσεως εἶδος, ὃ μισθὸν μὲν οὐκ ἔχει τοσοῦτον, λαμπρότερον δὲ [d]δοκεῖ δεικνύναι τοῖς πολλοῖς, οὐ τοῖς ἀκριβῶς ἐξετάζουσι, φησὶ, "Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει
618 [e]μοι." Τὰ [f]μὲν γὰρ μεγάλα καυχήματα [g]ταῦτα, ἅπερ ἀπηριθμήσατο, τὰ τῶν πειρασμῶν· ἔχει δὲ καὶ ἕτερα λέγειν, τὰ τῶν ἀποκαλύψεων, τὰ τῶν ἀπορρήτων μυστηρίων. Καὶ τίνος ἕνεκέν [h]φησιν, "οὐ συμφέρει [i]μοι;" Ἵνα μή με εἰς ἀπόνοιαν ἐπάρῃ, [k]φησί. Τί λέγεις; ἂν γὰρ μὴ εἴπῃς αὐτὰ, [l]οὐκ οἶδας αὐτά; Ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἐπαιρόμεθα αὐτοὶ εἰδότες αὐτὰ, καὶ εἰς [m]ἄλλους ἐκφέροντες. Οὐ γὰρ ἡ τῶν κατορθωμάτων φύσις ἐπαίρειν εἴωθεν, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν μαρτυρία καὶ γνῶσις. Διὰ τοῦτο [n]οὖν φησιν, "οὐ συμφέρει μοι," καὶ ἵνα μὴ μείζονα [o]ἐνθῶ περὶ ἐμοῦ ἔννοιαν τοῖς ἀκούουσιν. Ἐκεῖ-
B νοι μὲν γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι καὶ τὰ οὐκ ὄντα περὶ ἑαυτῶν ἔλεγον· οὗτος δὲ καὶ τὰ ὄντα [p]ἀποκρύπτεται, καὶ ταῦτα ἀνάγκης τοσαύτης ἐπικειμένης· καί φησιν, "οὐ συμφέρει [q]μοι," παιδεύων ἅπαντας ἐκ πολλῆς περιουσίας τὸ τοιοῦτον φεύγειν. [r]Οὐδὲν γὰρ ἔχει τὸ πρᾶγμα κέρδος, ἀλλὰ καὶ βλάβην, πλὴν [s]ἐὰν μὴ ἀναγκαία τις ᾖ πρόφασις καὶ ὠφέλιμος ἡ εἰς τοῦτο ἐνάγουσα. Εἰπὼν τοίνυν τοὺς κινδύνους, τοὺς πειρασμοὺς, τὰς ἐπιβουλὰς, τὰς ἀθυμίας, τὰ ναυάγια, ἐφ' ἕτερον μεθίσταται καυχήσεως εἶδος, λέγων· [2]"Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δεκα-
C τεσσάρων· εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον· [t]εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι." Μεγάλη [v]μὲν αὕτη ἡ ἀποκάλυψις. Οὐκ αὐτὴ δὲ γέγονε μόνη, [w]ἀλλὰ καὶ ἕτεραι πλείους· αὐτὸς δὲ μίαν ἐκ πολλῶν τίθησιν. Ὅτι γὰρ πολλαὶ ἦσαν, ἄκουσον τί φησι· "Τῇ ὑπερβολῇ τῶν

[2] v. 2—5.

[b] δὴ]+οὐ συμφέρει μοι, φησὶν Edd. et Interpp. repugnantibus libris. τί τοῦτο; τοσαῦτα αὐτοῦ κατορθώματα εἰπὼν, ὡς οὐδὲν εἰρηκὼς, φησὶν, καυχᾶσθαι δέ; οὐχ ὡς κ. τ. ἑ. E. [c] εἶδος καυχήσεως hoc ordine Edd. [d] δοκεῖ om. D. [e] μοι] μὲν A. Veron. [f] μὲν, quod vulgo abest, est in omnibus nostris. [g] ταῦτα]+ἐστιν D. [h] φησὶν οὐ σ.] οὐ σ. εἶπεν D. [i] μοι] μὲν A. μοι om. D.E. Veron. [k] φησὶ om. D. [l] οὐκ] σὺ οὐκ D. [m] ἀλλήλους E. [n] οὖν om. A.F. Veron. Statim μὲν pro μοι A. [o] ἐνθείην E.F. ἐνθείη D. Sav. marg. ἔνθεν A. [p] ἀποκρύπτει D. [q] μοι] μὲν A.F. [r] οὐδὲ D. [s] ἐὰν] εἰ B. Mox ἦν pro ᾖ A. [t] εἴτε——οὐκ οἶδα om. B.D. Mosq. σ. [v] μὲν]+καὶ E. [w] ἀλλὰ καὶ] ἀλλ' A.

[x]ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι." Καὶ μὴν, εἴποι τις ἂν, D
εἰ κρύψαι ἤθελε, παντελῶς ἔδει μὴ δοῦναι αἴνιγμα, μηδὲ εἰπεῖν τι τοιοῦτον· εἰ δὲ εἰπεῖν ἤθελε, [y]σαφῶς εἰπεῖν. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὔτε σαφῶς εἶπεν, οὔτε ἐσίγησεν; Ἵνα κἀνταῦθα δείξῃ, ὅτι ἄκων ἐπὶ τὸ πρᾶγμα ἔρχεται. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἔθηκε τῶν δεκατεσσάρων ἐτῶν. Οὐδὲ γὰρ ἁπλῶς αὐτοῦ μέ-
(683) μνηται, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι οὐκ ἂν ὁ τοσοῦτον καρτερήσας χρόνον, νῦν ἂν ἐξεῖπεν, εἰ μὴ πολλὴ ἦν ἡ ἀνάγκη. Ἀλλ' ὅμως ἐσίγησεν ἂν, εἰ μὴ τοὺς ἀδελφοὺς ἀπολλυμένους ἑώρα. Εἰ δὲ ἐκ προ- E
οιμίων τοιοῦτος ἦν ὁ Παῦλος, ὥστε [z]τοιαύτης καταξιωθῆναι ἀποκαλύψεως, ὅτε οὔπω τοιαῦτα κατορθώματα εἶχεν· ἐννόησον [a]ἡλίκος ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσι γέγονεν. Ὅρα δὲ πῶς καὶ ἐν αὐτῷ [b]τούτῳ μετριάζει, τῷ τὰ μὲν εἰπεῖν, τὰ δὲ ὁμολογεῖν ἠγνοηκέναι. Ὅτι μὲν γὰρ ἡρπάγη, εἶπεν· εἴτε δὲ ἐν σώματι, εἴτε οὐκ ἐν σώματι, οὐκέτι φησὶν εἰδέναι. [c]Καίτοιγε ἐξήρκει τὴν ἁρπαγὴν εἰπόντι, σιγῆσαι· νυνὶ δὲ μετριάζων καὶ τοῦτο προστίθησι. Τί οὖν; ὁ νοῦς ἡρπάγη καὶ ἡ ψυχὴ, τὸ δὲ σῶμα νεκρὸν ἔμεινεν; Ἀλλὰ τὸ σῶμα ἡρπάγη; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Εἰ γὰρ ὁ Παῦλος ἠγνόει [d]ὁ ἁρπαγεὶς, καὶ τοσούτων 619
καὶ τοιούτων [e]τυχὼν ἀπορρήτων, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς. Ὅτι μὲν γὰρ ἐν παραδείσῳ ἦν ᾔδει, καὶ ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ [f]ἦν οὐρανῷ, οὐκ ἠγνόει· τὸν δὲ τρόπον οὐκ ᾔδει σαφῶς. Σκόπει δὲ καὶ ἑτέρωθεν αὐτοῦ τὸ ἄτυφον. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς Δαμασκηνῶν πόλεως πιστοῦται τὸν λόγον, ἐνταῦθα δὲ οὐκέτι· οὐδὲ γὰρ σφόδρα αὐτὸ κατασκευάσαι ἠβούλετο, ἀλλ' εἰπεῖν καὶ αἰνίξασθαι μόνον. Διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· "Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι·" οὐ τοῦτο δηλῶν, ὅτι ἕτερός τις ἦν ὁ ἁρπαγείς· ἀλλ' ὡς ἐνεχώρει καὶ δυνατὸν ἦν καὶ εἰπεῖν, καὶ διακρούσασθαι B
τὸ περὶ [g]αὐτοῦ εἰπεῖν φανερῶς, οὕτω σχηματίζει τὸν λόγον. Ποία γὰρ ἀκολουθία ἦν, περὶ ἑαυτοῦ διαλεγόμενον, ἄλλον παράγειν εἰς μέσον; Τίνος οὖν ἕνεκεν οὕτως αὐτὸ τέθεικεν; Οὐκ ἦν ἴσον εἰπεῖν, ἡρπάγην, καὶ, οἶδα ἁρπαγέντα· καὶ καυχῶμαι ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, καὶ, "ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι." Εἰ δὲ [h]λέγοι τις, καὶ πῶς ἔνι χωρὶς σώματος ἁρπαγῆναι; ἐρήσομαι [i]αὐτὸν, πῶς δὲ ἔνι μετὰ σώματος ἁρπαγῆναι; καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐκείνου ἀπορώτερον, ἐὰν λογισμοῖς ἐξετάζῃς, καὶ μὴ τῇ πίστει παραχωρῇς.

[x] ἀποκαλύψεων] + ἐδόθη μοι σκόλοψ D. [y] σαφῶς] + ἔδει D. [z] τοσαύτης E. [a] ἡλίκος post ἔτεσι transp. D. [b] τοῦτο A.F. [c] καίτοι sine γε B.D. [d] ὁ om. F. Mox καὶ τοιούτων om. D. καὶ τοιούτων καὶ τοσούτων inverso ord. Edd. [e] τυχὼν] ἀξιωθεὶς D. ἀπολαύσας E. [f] ἦν om. F. post οὐρανῷ transp. A.B. [g] ἑαυτοῦ A.D.E. [h] λέγει B. Mox ἔνι om. F. [i] αὐτὸν, πῶς δὲ] αὐτῷ, καὶ πῶς F.

C Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ ἡρπάγη; Ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν αὐτὸν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἔλαττον ἔχειν τῶν λοιπῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συνεγένοντο τῷ Χριστῷ, [k]οὗτος δὲ οὐδαμῶς, διὰ τοῦτο εἰς δόξαν ἥρπασε καὶ τοῦτον. "Εἰς τὸν παράδεισον." Πολὺ γὰρ ὄνομα τοῦ χωρίου τούτου, καὶ πανταχοῦ ᾔδετο. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε, [3]"Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ." "Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι." Τίνος ἕνεκεν; εἰ [l]γὰρ ἄλλος ἡρπάγη, σὺ τί καυχᾷ; Ὅθεν δῆλον, ὅτι περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα ἔλεγεν. Εἰ δὲ ἐπήγαγεν, "ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ
D οὐ καυχήσομαι" οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἢ ὅτι, ἀνάγκης οὐκ οὔσης, οὐδὲν ἐρῶ τοιοῦτον ἁπλῶς καὶ εἰκῆ· ἢ συσκιάζων πάλιν τὸ εἰρημένον, ὡς ἐνεχώρει. Ὅτι γὰρ περὶ ἑαυτοῦ πᾶς ὁ λόγος ἦν, καὶ τὰ ἑξῆς δηλοῖ· ἐπήγαγε γὰρ λέγων, [4]"Ἐὰν [m]δὲ καὶ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ." Πῶς οὖν ἔμπροσθεν [n]ἔλεγες, "Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ," καὶ, "Ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, [o]ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ·" ἐνταῦθα δὲ, "Ἐὰν [p]δὲ καὶ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ [q]ἔσομαι ἄφρων;" Οὐ κατὰ τὸ καυχᾶσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ψεύδεσθαι· εἰ γὰρ τὸ καυχᾶσθαι ἀφροσύνης, [r]τὸ ψεύδεσθαι πόσῳ μᾶλλον; Κατὰ τοῦτο οὖν φησιν, "οὐκ ἔσομαι ἄφρων."
E Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Ἀλήθειαν γὰρ [s]ἐρῶ. Φείδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ." Αὕτη ἐστὶν ἡ ὡμολογημένη αἰτία· καὶ γὰρ καὶ θεοὺς αὐτοὺς ἐνόμισαν διὰ τὸ μέγεθος τῶν σημείων. Καθάπερ [t]οὖν ἐπὶ τῶν στοιχείων ἀμφότερα πεποίηκεν ὁ θεὸς, καὶ ἀσθενῆ καὶ λαμπρὰ κατασκευάσας, τὸ μὲν, ἵνα κηρύξῃ τὴν αὐτοῦ δύναμιν, τὸ δὲ, ἵνα κωλύσῃ τῶν ἀνθρώπων τὴν πλάνην· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα καὶ θαυμαστοὶ ἦσαν καὶ ἀσθενεῖς, ὥστε δι' αὐτῶν τῶν ἔργων παιδεύεσθαι τοὺς ἀπίστους. Εἰ γὰρ μένοντες θαυμαστοὶ
620 μόνον, καὶ μηδὲν ἀσθενείας δεῖγμα [v]φέροντες, λόγῳ τοὺς πολλοὺς ἀπῆγον τοῦ [w]μὴ μείζονα περὶ αὐτῶν ὑποπτεύειν τῆς ἀληθείας· οὐ μόνον οὐδὲν ἂν ἤνυσαν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἂν κατεσκεύασαν. Αἱ γὰρ διὰ τῶν λόγων γινόμεναι παραιτήσεις ταπεινοφροσύνης ἂν ἔδοξαν εἶναι μᾶλλον, καὶ πλέον αὐτοὺς

[3] Luc. xxiii. 43. [4] v. 6.

[k] Verba οὗτος δὲ οὐδαμῶς et καὶ ante τοῦτον desunt in Veron. De Codicibus vid. Annot. [l] γὰρ in marg. habet A. [m] δὲ] γὰρ D.E. [n] ἔλεγεν a pr. man. E. Deinde ὤφελον ἀνείχεσθε B. ὄφ. ἀνέχεσθαι A. Alii aliter. [o] ἀλλ' ὡς A.D.E.F. ἀλλ' deerat. [p] δὲ om. A. ἐὰν θέλω κ. F. [q] ἔσομαι] εἰμὶ A.F. Veron. [r] πόσῳ μ. τὸ ψ. hoc ordine Edd. [s] ἐρῶ] λέγω A. Veron. [t] οὖν] γὰρ A.F. [v] φέροντες] ἔχοντες A.B.E.F. Sav. marg. [w] μὴ, quod vulgo abest, receptum ex B.E. et Sav. marg. Mox περὶ ἑαυτῶν A.F.

θαυμασθῆναι παρεσκεύασαν. Διὰ τοῦτο ἔργῳ καὶ πράγμασιν
(684) ἡ ἀσθένεια αὐτῶν ἐξεκαλύπτετο. Καὶ τοῦτο ἴδοι τις ἂν [x]ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ γενομένων ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ ὁ Ἠλίας θαυμαστὸς ἦν, ἀλλ' ἠλέγχθη ποτὲ ὑπὸ δειλίας· καὶ ὁ Μωϋσῆς B
μέγας, ἀλλὰ καὶ οὗτος δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ πάθος ἐδραπέτευσε. Ταῦτα δὲ ἔπασχον, τοῦ θεοῦ [y]ἀφιστῶντος, καὶ συγχωροῦντος τὴν ἀνθρωπίνην ἐλεγχθῆναι φύσιν. Εἰ γὰρ, ἐπειδὴ ἐξήγαγεν αὐτοὺς, λέγουσι, ποῦ ἐστι Μωϋσῆς; εἰ καὶ εἰσήγαγε, τί οὐκ ἂν εἶπον; Διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησι, "Φείδομαι, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται." Οὐκ εἶπεν, εἴπῃ, ἀλλ', ἵνα μηδὲ λογίσηταί τι μεῖζον τῆς ἀξίας τῆς ἐμῆς. Ὥστε κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι περὶ [z]αὐτοῦ πᾶς ὁ λόγος. Διὸ καὶ ἀρχόμενος ἔλεγε, "Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει [a]μοι·" οὐκ ἂν, εἰ περὶ ἑτέρου ἔμελλεν ἐρεῖν ἅπερ εἶπε, τοῦτο [b]εἰπών. Τίνος γὰρ ἕνεκεν οὐ συμφέρει C
περὶ ἑτέρου καυχᾶσθαι; Ἀλλ' αὐτὸς ἦν ὁ τούτων ἀξιωθείς· διὸ καὶ ἐπάγει λέγων· [5]"Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι [c]σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ." Τί [d]λέγεις; ὁ τὴν βασιλείαν οὐδὲν εἶναι νομίζων, οὐδὲ τὴν γέενναν πρὸς τὸν πόθον τοῦ Χριστοῦ, τὴν παρὰ τῶν πολλῶν ἐνόμιζέ τι εἶναι τιμὴν, ὥστε [e]καὶ ἐπαρθῆναι, καὶ διηνεκοῦς [f]δεῖσθαι τοῦ χαλινοῦ; οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα κολαφίσῃ, ἀλλ', ἵνα κολαφίζῃ. Καὶ τίς ἂν τοῦτο εἴποι; Τί οὖν ἐστι τὸ λεγόμενον; Ὅταν ἀνακαλύψωμεν τίς ποτέ D
ἐστιν ὁ σκόλοψ, καὶ τίς ὁ ἄγγελος τοῦ Σατᾶν, τότε καὶ τοῦτο ἐροῦμεν. Τινὲς μὲν οὖν κεφαλαλγίαν τινὰ ἔφασαν αὐτὸν λέγειν ὑπὸ τοῦ διαβόλου γινομένην· ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Οὐ γὰρ ἂν τὸ σῶμα τοῦ Παύλου ταῖς τοῦ διαβόλου χερσὶν ἐξεδόθη, ὅπου γε αὐτὸς ὁ διάβολος ἐπιτάγματι μόνον εἶκεν [g]αὐτῷ τῷ Παύλῳ· καὶ νόμους αὐτῷ καὶ ὅρους [h]ἐτίθει, ὅτε τὸν πορνεύοντα παρέδωκεν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός· καὶ ὑπερβῆναι τούτους οὐκ ἐτόλμησεν ἐκεῖνος. Τί οὖν ἐστι τὸ λεγόμενον; Σατᾶν ὁ E
ἀντικείμενος λέγεται τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ· καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν τοὺς ἀντικειμένους οὕτως ἐκάλεσεν ἡ γραφὴ, καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος διηγουμένη φησὶν, [6]"Οὐκ ἦν Σατᾶν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ·" τουτέστιν, ἀντικείμενος, πολεμῶν, [i]ἢ ἐνοχλῶν. Ὃ τοίνυν λέγει, τοῦτό ἐστιν· οὐκ εἴασεν ὁ

[5] v. 7. [6] 3 Reg. v. 4.

[x] ἐπὶ] καὶ ἐπὶ E. [y] ἀφιέντος B. Sav. marg. Statim καὶ συγχ. ἐλεγχθῆναι τὴν ἀ. φ. hoc ordine Edd. [z] ἑαυτοῦ A.E. [a] μοι om. A.F. [b] εἰπὼν A.B.E.F. εἶπε vulgo. [c] σκόλωψ hic et alibi A.B. [d] λέγεις] τοῦτο D. [e] καὶ om. A. ὥστε καὶ] διὸ καὶ δέδοικεν D. [f] δεῖται D. τοῦ om. E. [g] αὐτοῦ τοῦ Παύλου D. [h] ἐτίθη A.E. Mox τὸν πεπορνευκότα D. [i] ἢ om. B.D.

[k]θεὸς προχωρῆσαι τὸ κήρυγμα, τὸ φρόνημα καταστέλλων ἡμῶν, ἀλλὰ συνεχώρησε τοῖς ἀντικειμένοις ἐπιτίθεσθαι [l]ἡμῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἱκανὸν ἦν κατασπάσαι τὸ φρόνημα, ἐκεῖνο δὲ οὐκέτι, τὸ τῆς κεφαλαλγίας. Ἄγγελον τοίνυν Σατᾶν λέγει
621 Ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα, τοὺς περὶ Ὑμέναιον καὶ Φιλητὸν, πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῷ λόγῳ, τοὺς φιλονεικοῦντας αὐτῷ καὶ πολεμοῦντας, τοὺς ἐμβάλλοντας εἰς δεσμωτήριον, τοὺς [m]δέροντας, τοὺς ἀπάγοντας· ἐπειδὴ τὰ τοῦ Σατανᾶ ἔπραττον. Ὥσπερ οὖν υἱοὺς διαβόλου καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους [n]τὰ ἐκείνου ζηλοῦντας, οὕτω καὶ ἄγγελον Σατᾶν ἅπαντα τὸν ἀντιπίπτοντα. Τοῦτο οὖν φησιν, "Ἐδόθη μοι σκόλοψ, ἵνα με κολαφίζῃ·" οὐχ ὡς τοῦ θεοῦ τοὺς τοιούτους ὁπλίζοντος, μὴ γένοιτο,
B οὐ [o]κολάζοντος οὐδὲ τιμωρουμένου, ἀλλὰ συγχωροῦντος καὶ ἀφιέντος τέως.

7 "Ὑπὲρ [p]τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα·" τουτέστι, πολλάκις. Καὶ τοῦτο πολλῆς ταπεινοφροσύνης, τὸ μὴ κρύψαι ὅτι οὐκ ἔφερε τὰς ἐπιβουλὰς, ὅτι ἔκαμνε, καὶ δεήσεως ἐδεῖτο ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς. 8 "Καὶ εἶπέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." Τουτέστιν, ἀρκεῖ σοι ὅτι νεκροὺς ἐγείρεις, ὅτι τυφλοὺς θεραπεύεις, ὅτι λεπροὺς καθαίρεις, ὅτι τὰ ἄλλα θαυματουργεῖς· μὴ ζήτει καὶ τὸ ἀκίνδυνον καὶ [q]τὸ ἀδεὲς, καὶ τὸ χωρὶς πραγμάτων κηρύττειν. Ἀλλὰ
C ἀλγεῖς καὶ ἀθυμεῖς, μὴ δόξῃ τοῦτο ἀσθενείας εἶναι ἐμῆς, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ δέροντάς σε, καὶ ἐλαύνοντας, καὶ μαστίζοντας; Τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ δείκνυσί μου τὴν δύναμιν. "Ἡ γὰρ δύναμίς μου, φησὶν, ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται·" ὅταν διωκόμενοι τῶν διωκόντων [r]περιγίνησθε, ὅταν ἐλαυνόμενοι τῶν ἐλαυνόντων κρατῆτε, ὅταν δεσμούμενοι τοὺς [s]δεσμοῦντας τρέπησθε. Μὴ [t]ζήτει τοίνυν τὰ περιττά. Ὁρᾷς πῶς ἄλλην μὲν [v]αὐτὸς αἰτίαν τίθησιν, ἄλλην δὲ ὁ θεός; Αὐτὸς μὲν γὰρ λέγει, (685)
D "Ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι [w]σκόλοψ·" τὸν δὲ θεὸν εἰρηκέναι φησὶν, [x]ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦτο συγχωρεῖν. Οὐ τοίνυν περιττὸν μόνον ζητεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπι-

7 v. 8. 8 v. 9.

[k] θεὸς]+ἀκινδύνως D. +ἀπονητὶ a man. secunda E. Cf. Caten. ad loc. [l] ἡμῖν]+τοῦτο σατᾶν εἶπεν εἰκότως D. [m] δέμοντας (sic) A. δέοντας F. δεσμοῦντας D. [n] τὰ] τοὺς τὰ E. [o] κολάζοντος] κωλύοντος D. [p] τούτου] τοῦ τοιούτου F. [q] τὸ om. Floril. p. 270. (Tom. xii. p. 556 A.) Mox μὴ δόξῃς ibidem. [r] περιγένησθε B. Flor. περιγενήσεσθε A. [s] δέμοντας (sic) A. δέοντας B. δέροντας Veron. Statim τρέπητε D.F. Flor. [t] ζήτει τοίνυν Codd. τοίνυν ζήτει Edd. [v] αὐτὸς ante ἄλλην transp. E. post αἰτίαν Edd. [w] σκόλοψ]+τῇ σαρκὶ Edd. invitis libris. [x] ὑπὲρ] ὅτι ὑπὲρ D. Mox συγχωρεῖν E. solus. Edebatur συγχωρεῖ.

σκοτοῦν τῇ τῆς δυνάμεώς [y]μου δόξῃ πρᾶγμα. Τὸ γὰρ, "ἀρ-
κεῖ σοι," τοῦτο δηλοῦντός ἐστιν, ὡς οὐκ ὀφείλοντος [z]προστε-
θῆναι ἑτέρου τινὸς, ἀλλ' ὡς τοῦ παντὸς ἀπηρτισμένου. Ὥστε
κἀντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ κεφαλαλγίαν φησίν· οὐ γὰρ δὴ νοσοῦν-
τες ἐκήρυττον· [a]οὐ γὰρ ἠδύναντο κηρύττειν ἀσθενοῦντες· [b]ἀλλ'
ὅτι ἐλαυνόμενοι, διωκόμενοι, πάντων περιεγένοντο. Ἐπειδὴ οὖν
ταῦτα [c]ἤκουσα, φησὶν, "Ἥδιστα οὖν καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθε-
νείαις μου." Ἵνα γὰρ μὴ καταπέσωσιν, ἐκείνων τῶν ψευδα- E
ποστόλων ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις καυχωμένων, καὶ τούτων ὄντων ἐν
διωγμοῖς, δείκνυσιν ὅτι διὰ τοῦτο λαμπρότερος γίνεται, καὶ
οὕτω μᾶλλον ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ διαλάμπει, καὶ καυχήσεως
ἄξια τὰ γινόμενα. Διό φησιν, "Ἥδιστα οὖν καυχήσομαι."
Οὐχὶ λυπούμενος ταῦτα εἶπον ἅπερ ἀπηριθμησάμην, ἢ τοῦτο
ὅπερ εἴρηκα νῦν, ὅτι ἐδόθη μοι σκόλοψ, ἀλλ' ἐγκαλλωπιζόμενος
καὶ πλείονα δύναμιν ἐφελκόμενος. Διὸ καὶ ἐπάγει, "Ἵνα
ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ." Ἐνταῦθα καὶ
ἕτερόν τι αἰνίττεται, ὅτι ὅσῳ τὰ τῶν πειρασμῶν [d]ἐπετεί- 622
νετο, τοσούτῳ τὰ τῆς χάριτος [e]ηὔξετο καὶ ἐπέμενε. [9]"[f]Διὸ
εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις πολλαῖς." Ποίαις, εἰπέ μοι; "Ἐν
ὕβρεσιν, ἐν διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις." Εἶδες πῶς
αὐτὸ νῦν ἀπεκάλυψε σαφέστατα; Λέγων γὰρ τῆς ἀσθενείας
τὸ εἶδος, οὐκ εἶπε πυρετοὺς, ἢ περίοδόν τινα τοιαύτην, ἢ [g]ἄλλην
ἀρρωστίαν σωματικὴν, ἀλλὰ ὕβρεις, διωγμοὺς, στενοχωρίας.
Εἶδες ψυχὴν εὐγνώμονα; [h]Ἐπιθυμεῖ ἀπαλλαγῆναι τῶν δεινῶν·
[i]ὅτε δὲ ἤκουσε παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ δεῖ τοῦτο γίνεσθαι, οὐ
μόνον οὐκ ἠθύμησεν ἀποτυχὼν τῆς εὐχῆς, ἀλλὰ καὶ ηὐφράνθη. B
[k]Διὸ ἔλεγεν, "εὐδοκῶ," χαίρω, ἐπιθυμῶ ὑβρίζεσθαι, διώκεσθαι,
στενοχωρεῖσθαι ὑπὲρ Χριστοῦ. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, κἀκείνους
καταστέλλων, καὶ τούτων ἐπαίρων τὰ φρονήματα, ἵνα μὴ
αἰσχύνωνται τοῖς Παύλου παθήμασιν. Ἀρκεῖ γὰρ ἡ ὑπόθεσις
πάντων ποιῆσαι λαμπροτέρους. Εἶτα καὶ ἄλλην αἰτίαν τίθη-
σιν· "Ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι." Τί θαυμάζεις, εἰ
τοῦ θεοῦ ἡ δύναμις τότε διαδείκνυται; καὶ ἐγὼ τότε δυνατός εἰμι.
Τότε γὰρ μάλιστα ἡ χάρις [l]ἐπῄει. [10]" Καθὼς γὰρ περισσεύει C
τὰ παθήματα αὐτοῦ, περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν."

[9] v. 10. [10] 2 Cor. i. 5.

[y] μου] σου D. [z] προσθεῖναι B. Sav. marg. [a] οὐ] οὐδὲ A.F. [b] ἀλλ' ὅτι] ἀλλὰ A. ἀλλ' ὅτε Veron. [c] ἤκουσε D.E. [d] ἐπεγίνετο Veron. [e] ηὐξάνετο E. [f] διὸ]+καὶ A.F. Mox πολλαῖς om. D.E. Mosqq. [g] ἄλλην]+τινὰ F. [h] ἐπεθύμει ἀπαλλαγὴν τ. δ. B. Sav. marg. ἐπεθύμει τὴν ἀπαλλαγὴν τ. δ. E. [i] ὅτε δὲ] ἀλλ' ἐπεὶ D. δὲ om. A.F. [k] διὸ]+καὶ B.D. [l] ἔπεισι D.F. ἐπείη E.

[m]Ὅπου θλῖψις, ἐκεῖ καὶ παράκλησις· ὅπου παράκλησις,
ἐκεῖ καὶ χάρις. Ὅτε γοῦν ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, τότε
τὰ θαυμαστὰ ἐποίησεν ἐκεῖνα· ὅτε ἐναυάγησε, καὶ εἰς τὴν βάρ-
βαρον ἐξηνέχθη χώραν, τότε μάλιστα ἐδοξάσθη. Ὅτε εἰς τὸ
δικαστήριον εἰσῆλθε δεδεμένος, τότε καὶ τοῦ δικαστοῦ περιγέ-
γονεν. Οὕτω καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ συνέβαινεν· ἐν τοῖς πειρασμοῖς
ἤνθουν οἱ δίκαιοι. Οὕτως οἱ τρεῖς παῖδες, οὕτως ὁ Δανιὴλ,
D καὶ Μωϋσῆς, [n]καὶ Ἰωσήφ· πάντες ἐντεῦθεν λαμπροὶ, καὶ μεγά-
λων κατηξιώθησαν στεφάνων. Τότε γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ καθαί-
ρεται, ὅτε διὰ τὸν θεὸν θλίβεται· τότε μείζονος ἀπολαύει
βοηθείας, πλείονος δεομένη συμμαχίας, καὶ πλείονος [o]ἀξία
χάριτος. Καὶ πρὸ τοῦ μισθοῦ δὲ τοῦ παρὰ τοῦ θεοῦ κειμένου,
μεγάλα καρποῦται [p]ἀγαθὰ φιλόσοφος γινομένη. Καὶ [q]γὰρ
τὸν τῦφον περισπᾷ, καὶ τὴν ῥᾳθυμίαν ἐκκόπτει πᾶσαν ἡ
θλῖψις, καὶ πρὸς ὑπομονὴν ἀλείφει· ἐκκαλύπτει τῶν ἀνθρω-
πίνων πραγμάτων τὴν εὐτέλειαν, καὶ πολλὴν εἰσάγει φιλο-
E σοφίαν. Πάντα γὰρ αὐτῇ παραχωρεῖ τὰ πάθη, βασκανία,
ζῆλος, ἐπιθυμία, [r]δυναστεία, χρημάτων ἔρως, σωμάτων, ἀλα-
ζονεία, τῦφος, θυμὸς, [s]ἅπας ὁ λοιπὸς τῶν νοσημάτων τούτων
ἑσμός. Καὶ εἰ βούλει [t]ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἰδεῖν, καὶ
ἄνδρα ἰδίᾳ καὶ δῆμον ὁλόκληρον δυνήσομαί σοι δεῖξαι, καὶ
ἐν θλίψει γενομένους, καὶ ἐν ἀνέσει, καὶ διδάξαι πόσον ἐντεῦθεν
[v]τὸ κέρδος, καὶ πόση ἐκεῖθεν ἡ ῥᾳθυμία. Καὶ γὰρ ὁ τῶν
Ἑβραίων δῆμος, ὅτε μὲν ἐκακοῦντο καὶ ἠλαύνοντο, [w]ἔστενον (686)
623 καὶ τὸν θεὸν παρεκάλουν, καὶ πολλὴν ἄνωθεν ἐπεσπῶντο τὴν
ῥοπήν· ὅτε δὲ ἐλιπάνθησαν, ἀπεσκίρτησαν. Οἱ Νινευῖται
πάλιν, ὅτε μὲν ἀδείας ἀπήλαυον, οὕτω τὸν θεὸν παρώξυ-
ναν, ὡς ὁλόκληρον ἀπειλῆσαι τὴν πόλιν ἐκ βάθρων ἀνα-
σπᾶν· ὅτε δὲ ὑπὸ τοῦ κηρύγματος ἐταπεινώθησαν ἐκείνου,
πᾶσαν ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. Εἰ δὲ καὶ ἄνδρα καθ' ἑαυτὸν
ἰδεῖν [x]ἐθέλοις, ἐννόησον τὸν Σολομῶντα. Καὶ [y]γὰρ οὗτος,
ὅτε μὲν ἦν ἐν φροντίσι καὶ ταραχῇ περὶ τῆς [z]ἀρχῆς τοῦ ἔθνους
ἐκείνου βουλευόμενος, τῆς ὄψεως ἠξιώθη ἐκείνης· ὅτε δὲ ἐν
τρυφῇ γέγονεν, εἰς αὐτὸ τῆς κακίας τὸ βάραθρον ἐξωλίσθησε.

[m] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι ἡ θλῖψις καθαίρει τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν παθῶν, καὶ τὸν θεὸν ἐπισπᾶται· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ τῆς δόξης τῶν ἁγίων. Veron. [n] καὶ ὁ Ἰωσὴφ B. [o] ἀξία]+ἢ D. [p] ἀγαθὰ om. B. [q] γὰρ]+καὶ F. Mox πᾶσαν om. F. in marg. habet A. [r] δυναστεία om. D. [s] καὶ ἅπας E. [t] ἐπ'] καὶ ἐπ' E. Mox δυνησόμεθα idem. [v] τὸ om. E. Proximum καὶ om. A. et a pr. man. B. [w] ἔστενον] συνεστέλλοντο D. [x] ἐθέλοις A.B.D.F. ἐθέλεις vulgo. [y] γὰρ]+καὶ A. γὰρ om. F. [z] ἀρχῆς] ταραχῆς A.B. Veron. ταραχῆς καὶ F.

Τί δὲ ὁ τούτου πατήρ; πότε θαυμαστὸς ἦν καὶ παράδοξος; B
οὐχ ὅτε ἐν πειρασμοῖς ἦν; [a]Ὁ δὲ Ἀβεσσαλὼμ, οὐχ ἕως μὲν
ἔφευγεν, ἐσωφρόνει, ἐπειδὴ δὲ ἐπανῆλθε, καὶ [b]τυραννικὸς καὶ
πατραλοίας ἐγένετο; Τί δὲ ὁ Ἰώβ; Οὗτος γὰρ λαμπρὸς μὲν
ἦν καὶ ἐν ἀνέσει, λαμπρότερος δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν ἐφάνη.
Καὶ τί δεῖ λέγειν τὰ ἀρχαῖα καὶ παλαιά; ἂν γὰρ τὰ ἡμέτερά
τις ἐξετάσῃ τὰ νῦν, ὄψεται ἡλίκον τῆς θλίψεως τὸ κέρδος.
Νῦν μὲν γὰρ εἰρήνης ἀπολαύοντες, ἀναπεπτώκαμεν καὶ διερρύη- C
μεν, καὶ μυρίων τὴν ἐκκλησίαν ἐνεπλήσαμεν κακῶν· ὅτε δὲ
ἠλαυνόμεθα, καὶ σωφρονέστεροι καὶ ἐπιεικέστεροι καὶ σπου-
δαιότεροι, [c]καὶ περὶ τοὺς συλλόγους τούτους ἦμεν [d]προθυμό-
τεροι, καὶ περὶ τὴν ἀκρόασιν. Ὅπερ γὰρ τῷ χρυσίῳ τὸ πῦρ,
τοῦτο ἡ θλῖψις ταῖς ψυχαῖς, τὸν ῥύπον ἀποσμήχουσα, [e]καθα-
ροὺς ἐργαζομένη, λαμπροὺς κατασκευάζουσα καὶ φαιδρούς.
Αὕτη εἰς βασιλείαν εἰσάγει, ἐκείνη [f]δὲ εἰς γέενναν. Διὸ ἡ
μέν ἐστιν εὐρύχωρος, ἡ δὲ στενή. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς
ἔλεγεν, "Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε" ὡς μέγα τι [g]κατα- D
λιμπάνων ἡμῖν ἀγαθόν. Εἰ τοίνυν μαθητὴς εἶ, τὴν στενὴν
καὶ τεθλιμμένην ὅδευε, [h]μηδὲ δυσχέραινε, μηδὲ ἀποδυσπέτει.
Κἂν γὰρ οὕτω μὴ θλιβῇς, ἀνάγκη θλιβῆναι [i]πάντως ἐξ
ἑτέρας ὑποθέσεως ἀκερδοῦς. Καὶ γὰρ ὁ βάσκανος, καὶ ὁ
χρημάτων ἐρῶν, καὶ ὁ [k]πόρνης περικαιόμενος, καὶ ὁ κενόδοξος,
καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν [l]τὰ πονηρὰ μετιόντων πολλὰς
ἀθυμίας ὑπομένει καὶ θλίψεις, καὶ τῶν πενθούντων [m]οὐκ ἐλάττω
θλίβεται. Εἰ δὲ [n]μὴ δακρύει μηδὲ πενθεῖ, δι' αἰσχύνην καὶ
ἀναισθησίαν· ὡς εἴγε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καταμάθοις, μυρίων E
ὄψει κυμάτων γέμουσαν. Ὅταν οὖν καὶ τοῦτον καὶ ἐκεῖνον
[o]μετιόντας τὸν βίον ἀνάγκη θλίβεσθαι, διὰ τί μὴ τοῦτον
αἱρούμεθα τὸν [p]μετὰ θλίψεως μυρίους φέροντα στεφάνους;
Καὶ γὰρ τοὺς ἁγίους ἅπαντας οὕτως [q]ἤγαγεν ὁ θεὸς διὰ
θλίψεως καὶ στενοχωρίας, ὁμοῦ μὲν ἐκείνους ὠφελῶν, ὁμοῦ
δὲ τοὺς λοιποὺς ἀσφαλιζόμενος, ὥστε μὴ μείζονα τῆς ἀξίας
περὶ αὐτῶν δόξαν ἔχειν. Οὕτω γὰρ καὶ εἰδωλολατρεῖαι τὴν
ἀρχὴν ἐκράτησαν, τῶν ἀνθρώπων ὑπὲρ τὴν ἀξίαν θαυμαζομένων· 624

[a] ὁ δὲ Ἀβ. om. D. [b] τύραννος E. Statim πατραλῴας B. et a pr. man. E. [c] καὶ om. C. ἐπὶ pro περὶ E. [d] προθ.] καὶ προθυμότεροι C.D. καὶ post προθυμότεροι om. A.C.D.F. Post ἀκρόασιν add. ζέοντες E. [e] καθαρὰς, λαμπρὰς et φαιδρὰς B. Sav. marg. Statim ἐργάζεται iidem. [f] δὲ om. C.D. [g] καταλιμπάνων C.D.E.F. καταλαμβάνων A. καταλαμβάνον (et ἡμᾶς pro ἡμῖν) Veron. καταβάλλων B. Hoc ediderunt Sav. Ben. [h] μηδὲ] ἀλλὰ μὴ C. [i] πάντας D. [k] πόρνῃ A. [l] τὰ πονηρὰ] ταπεινὰ D. Statim μετιόντων C.D.E. Legebatur ἐπιόντων. [m] οὐκ ἔλαττον C.D. οὐδὲν ἔλαττον E. [n] μὴ] μηδὲ E. Statim δακρύῃ μηδὲ πενθῇ E.F. [o] μετιόντες A. Veron. [p] μετὰ τῆς θλ. E. [q] ἦγεν E. ἐδόξασεν C.D.

οὕτως Ἀλέξανδρον τρισκαιδέκατον ἐνόμισεν εἶναι θεὸν ἡ σύγ-
κλητος Ῥωμαίων. Καὶ γὰρ αὕτη ταύτην εἶχε τὴν [r]ἐξουσίαν,
χειροτονεῖν καὶ ἐγκρίνειν θεούς. Ὅτε γοῦν τὰ κατὰ Χριστὸν
ἀπηγγέλη πάντα, ἔπεμψεν ὁ τοῦ ἔθνους ἄρχων πυνθανόμενος,
εἰ δοκεῖ αὐτοῖς καὶ αὐτὸν χειροτονῆσαι θεόν. Οἱ δὲ οὐκ
[s]ἐπένευσαν, ὀργιζόμενοι καὶ ἀγανακτοῦντες, ὅτι πρὸ τῆς
αὐτῶν ψήφου καὶ γνώμης, ἡ δύναμις τοῦ σταυρωθέντος ἐκλάμ-
ψασα, εἰς τὸ οἰκεῖον ἐπεσπάσατο σέβας τὴν οἰκουμένην ἅπα-
σαν. Τοῦτο δὲ [t]ᾠκονόμητο καὶ ἀκόντων αὐτῶν, ὥστε μὴ
B ἐξ ἀνθρωπίνης ψήφου τὴν θεότητα ἀνακηρυχθῆναι τοῦ Χρι-
στοῦ, μηδὲ ἕνα τῶν πολλῶν [v]αὐτὸν εἶναι νομισθῆναι τῶν ὑπ'
ἐκείνων χειροτονηθέντων. Καὶ γὰρ καὶ πύκτας θεοὺς ἐνόμισαν,
καὶ τὰ παιδικὰ τὰ Ἀδριανοῦ· ὅθεν καὶ ἡ πόλις [w]Ἀντίνοος
λέγεται. Ἐπειδὴ γὰρ [x]θάνατος καταμαρτυρεῖ τῆς θνητῆς
φύσεως, ἐφεῦρεν ὁ διάβολος ἑτέραν ὁδὸν, τὴν τῆς ψυχῆς ἀθα-
νασίαν, [y]ᾗ τὴν ὑπερβάλλουσαν κολακείαν ἀναμίξας, εἰς ἀσέ-
βειαν πολλοὺς ἐξήγαγε. Καὶ θέα κακουργίαν. Ὅταν [z]μὲν
C ἡμεῖς εἰς δέον αὐτὴν παράγωμεν, ἀνατρέπει τὸν λόγον· ὅταν
δὲ εἰς βλάβην αὐτὸς κατασκευάζειν βούληται, [a]μετὰ πολλῆς
αὐτὴν ἵστησι τῆς σπουδῆς. Κἂν [b]εἴπῃ τις, πόθεν θεὸς
Ἀλέξανδρος; οὐχὶ τέθνηκε καὶ ἀθλίως; ἀλλ' [c]ἀθάνατος ἡ
ψυχὴ, φησί. Νῦν ὑπὲρ ἀθανασίας ποιῇ τὸν λόγον, καὶ
φιλοσοφεῖς, ἵνα ἀποστήσῃς τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ· ὅταν δὲ (687)
ἡμεῖς λέγωμεν τοῦτο μέγιστον [d]τοῦ θεοῦ τὸ δῶρον, [e]ταπεινοὺς
καὶ χαμαιπετεῖς καὶ τῶν ἀλόγων οὐδὲν ἄμεινον διακειμένους
[f]τοὺς ἠπατημένους πείθεις. Κἂν εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἐσταυρωμένος
D ζῇ, γέλως εὐθέως, καίτοι τῆς οἰκουμένης βοώσης ἁπάσης,
καὶ πάλαι καὶ νῦν· τότε μὲν ἀπὸ τῶν σημείων, νῦν δὲ ἀπὸ
τῶν ἐπιστρεψάντων· οὐ γὰρ δὴ νεκροῦ ταῦτα τὰ κατορθώ-
ματα· [g]ἐὰν δὲ εἴπῃ τις, ὅτι Ἀλέξανδρος ζῇ, [h]πιστεύεις,
καίτοιγε οὐδὲν ἔχων σημεῖον εἰπεῖν.

Ναὶ, φησί· πολλὰ γὰρ καὶ μεγάλα κατώρθωσε ζῶν· καὶ γὰρ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις ὑπέταξε, καὶ πολέμους πολλοὺς καὶ

[r] ἐξούσιαν A.B.C.D.E. Sav. marg. Edebatur ἀξίαν. [s] ἐνέπνευσαν D. [t] ᾠκονόμητο A.B.C.E. ᾠκονομεῖτο vulgo. [v] αὐτὸν] αὐτῶν A.E. εἶναι om. pr. man. E. νομισθῆναι αὐτὸν εἶναι hoc ord. B. [w] Ἀντῖνος D. [x] θάνατος om. F. [y] ᾗ] ἡ A. ἀναμίξας εἰς ἀσέβειαν om. D. [z] μὲν]+ γὰρ C.D. Mox παραγάγωμεν A. [a] μετὰ] καὶ μετὰ C.D. [b] εἴπῃ A.B.C. εἴπῃς F. εἴποι vulgo. [c] ἀθανάτου A. [d] τοῦ om. A.F. [e] τοὺς ταπεινοὺς Edd. repugnantibus libris. [f] τοὺς ἠπ.] δεικνὺς τοὺς ἠπ. C.D. ὡς ἠπ. Edd. Statim ποιεῖς pro πείθεις B. Sav. marg. [g] ἐὰν B.C.D.F. ἂν vulgo. Statim εἴπῃ pro vulgato εἴποι omnes. [h] πιστεύσεις D.

μάχας ἐνίκησε, καὶ τρόπαια ἔστησεν. Ἐὰν οὖν ἐγὼ δείξω,
[i] ὅπερ ἐκεῖνος ζῶν οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ αὐτὸς, οὐκ ἄλλος τις [k] τῶν
ἀνθρώπων τῶν ποτε γενομένων, ποίαν ἑτέραν ζητεῖς ἀναστάσεως E
ἀπόδειξιν; Τὸ μὲν γὰρ ζῶντα κατορθοῦν πολέμους καὶ νίκας
βασιλέα ὄντα, καὶ στρατόπεδα ἔχοντα, θαυμαστὸν οὐδὲν, οὐδὲ
παράδοξον καὶ καινόν· τὸ δὲ μετὰ σταυρὸν καὶ τάφον τοσαῦτα
ἐργάσασθαι πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης, τοῦτό ἐστι [l] μάλιστα
τὸ πολλῆς ἐκπλήξεως γέμον, καὶ τὴν θείαν καὶ ἀπόρρητον
ἀνακηρῦττον δύναμιν. [m] Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν
τελευτὴν αὐτοῦ, διασπασθεῖσαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τέλεον 625
ἀφανισθεῖσαν οὐκ ἐπανήγαγε· πῶς [n] δὲ ἔμελλεν ὁ νεκρός; ὁ δὲ
Χριστὸς τότε αὐτὴν μάλιστα ἔστησεν, ὅτε ἐτελεύτησε. Καὶ
τί λέγω περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅπου γε καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
μετὰ τὸ τελευτῆσαι λάμψαι ἔδωκε; [o] Ποῦ γὰρ, εἰπέ μοι, τὸ
σῆμα Ἀλεξάνδρου; δεῖξόν μοι, καὶ εἰπὲ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν
ἐτελεύτησε. Τῶν δὲ δούλων τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ σήματα
λαμπρὰ, τὴν βασιλικωτάτην [p] καταλαβόντα πόλιν, καὶ αἱ
ἡμέραι καταφανεῖς, ἑορτὴν τῇ οἰκουμένῃ ποιοῦσαι. Καὶ τὸ
μὲν ἐκείνου καὶ [q] οἱ οἰκεῖοι ἀγνοοῦσι, τὸ δὲ [r] τούτου καὶ οἱ B
βάρβαροι ἐπίστανται. Καὶ οἱ τάφοι τῶν δούλων τοῦ σταυ-
ρωθέντος λαμπρότεροι τῶν βασιλικῶν εἰσιν αὐλῶν, οὐ τῷ μεγέ-
θει καὶ τῷ κάλλει τῶν [s] οἰκοδομημάτων· καὶ τούτῳ μὲν [t] γὰρ
κρατοῦσιν· ἀλλ', ὃ πολλῷ πλέον ἐστὶ, τῇ σπουδῇ τῶν συν-
ιόντων. Καὶ [v] γὰρ αὐτὸς ὁ τὴν ἁλουργίδα περικείμενος ἀπέρ-
χεται τὰ σήματα ἐκεῖνα περιπτυξόμενος, καὶ τὸν τῦφον
ἀποθέμενος ἕστηκε δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥστε αὐτοῦ προστῆναι
παρὰ τῷ θεῷ, καὶ τοῦ σκηνοποιοῦ καὶ τοῦ ἁλιέως προστατῶν
καὶ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διάδημα ἔχων. Τολμήσεις οὖν, C
εἰπέ μοι, τὸν τούτων δεσπότην νεκρὸν εἰπεῖν, οὗ οἱ οἰκέται καὶ
τετελευτηκότες, προστάται τῶν τῆς οἰκουμένης βασιλέων εἰσί;
Καὶ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἴδοι τις ἂν γινόμενον [w] μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα Κων-
σταντῖνον τὸν μέγαν μεγάλῃ τιμῇ τιμᾶν ἐνόμισεν ὁ παῖς, εἰ
[x] πρὸς τοῖς προθύροις κατάθοιτο τοῦ ἁλιέως· καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ
πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, τοῦτο ἐν τῷ

[i] ἅπερ F. Mox ἐπενόησεν C. οὐκ ἐνενόησε ζῶν hoc ord. A.F. [k] Sic A.B.D.F. τῶν ποτε γεν. ἀνθρώπων Edd. [l] μάλιστα τὸ] Sic B.D. τὸ μ. τὸ C. τὸ μάλιστα vulgo. [m] καὶ om. A.F. [n] δὲ] γὰρ E. [o] ποῦ] οὐ F. [p] καταλαβόντων C.D. Mox καὶ αἱ ἡμέραι C.E. Aberat articulus. [q] οἱ om. A.B. [r] τούτων E. [s] οἰκοδ.]+μόνον C.D. receptum a Sav. Ben. [t] γὰρ om. F. et pr. man. E. Mox πολλῷ om. D. [v] γὰρ]+καὶ B.C.D. [w] μόνον om. B.C. [x] πρὸς, quod vulgo deest, habent B.D.E.F. et Floril. p. 531. (Tom. xii. p. 665 C.) πρὸ loco πρὸς A.C.

σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσι. Καὶ οἱ μὲν ὥσπερ δεσπόται
D τοῦ [y]τόπου [z]τὰ ἔνδον κατέχουσιν, οἱ δὲ ὡς πάροικοι καὶ γείτονες ἠγάπησαν τὴν [a]αὔλειον αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν, ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα καὶ τοῖς ἀπίστοις [b]ἐπιδεικνύντες, ὅτι [c]πλείων ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ ὑπεροχὴ ἔσται τοῖς ἁλιεῦσιν. Εἰ γὰρ ἐνταῦθα οὕτως ἐν τοῖς τάφοις, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀναστάσει. Καὶ ἀντήλλακται ἡ τάξις· οἱ [d]μὲν βασιλεῖς οἰκετῶν [e]καὶ ὑπηρετῶν, οἱ δὲ ἀρχόμενοι βασιλέων τὴν ἀξίαν περίκεινται, μᾶλλον δὲ καὶ λαμπροτέραν. Καὶ ὅτι οὐ κολακεία τὸ πρᾶγμα, αὕτη δείκνυσιν ἡ ἀλήθεια· ἀπὸ γὰρ ἐκείνων καὶ οὗτοι [f]λαμπρό-
E τεροι γεγόνασι. Πολὺ γὰρ τῶν ἄλλων τάφων τῶν βασιλικῶν τὰ σήματα ταῦτα σεμνότερα· ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλὴ ἡ ἐρημία, ἐνταῦθα δὲ πολλὴ ἡ πανήγυρις. Εἰ δὲ βούλει καὶ ταῖς βασιλικαῖς παραβαλεῖν αὐλαῖς τοὺς τάφους τούτους, πάλιν ἐνταῦθα τὰ νικητήρια. Ἐκεῖ μὲν γὰρ πολλοὶ οἱ σοβοῦντες, ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ οἱ καλοῦντες καὶ ἐπισπώμενοι πλουσίους, πένητας, ἄνδρας, γυναῖκας, δούλους, ἐλευθέρους· ἐκεῖ πολὺς ὁ φόβος, ἐνταῦθα ἄφατος ἡ ἡδονή. Ἀλλὰ γλυκὺ θέαμα χρυσοφοροῦντα βασιλέα καὶ ἐστεφανωμένον ἰδεῖν, καὶ παρεστῶτας στρατηγοὺς, ἄρχοντας, [g]ταξιάρχους, φυλάρχους, ὑπάρχους.
626 Ἀλλὰ [h]τὰ ἐνταῦθα τοσούτῳ σεμνότερα καὶ φρικωδέστερα, ὡς
ἐκεῖνα σκηνὴν εἶναι καὶ παιδιὰν νομίσαι πρὸς ταῦτα. Ἅμα γὰρ (688)
ἐπέβης [i]τῶν οὐδῶν, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁ τόπος τὴν διάνοιαν παρέπεμψε, πρὸς τὸν ἄνω βασιλέα, πρὸς τὸ στρατόπεδον [k]τὸ τῶν ἀγγέλων, πρὸς τὸν θρόνον τὸν ὑψηλὸν, πρὸς τὴν δόξαν τὴν ἀπρόσιτον. Καὶ ἐνταῦθα μὲν ὑπέταξεν [l]ἄρχοντι τῶν ὑποκειμένων τὸν μὲν λῦσαι, τὸν δὲ δῆσαι· τὰ δὲ ὀστᾶ τῶν ἁγίων οὐ ταύτην ἔχει τὴν ἐξουσίαν τὴν οἰκτρὰν καὶ ταπεινὴν, ἀλλ' ἐκείνην τὴν πολλῷ μείζονα. Δαίμονας γὰρ παρίστησι
B καὶ βασανίζει, καὶ τῶν δεσμῶν ἐκείνων τῶν πικροτάτων ἀπολύει τοὺς δεδεμένους. Τί φοβερώτερον τοῦ δικαστηρίου τούτου; Οὐδενὸς ὁρωμένου, οὐδενὸς ἐπικειμένου ταῖς πλευραῖς τοῦ δαίμονος, φωναὶ καὶ σπαραγμοὶ, μάστιγες, βάσανοι, γλῶσσαι [m]ἐμπιπράμεναι, τοῦ δαίμονος [n]οὐ φέροντος τὴν θαυμαστὴν δύναμιν ἐκείνην. Καὶ οἱ τὰ σώματα φορέσαντες, τῶν ἀσωμά-

[y] τόμου D. [z] τὰ ἔ. κ.] ἔνδον μένουσιν C.D. Sav. marg. [a] αὐλείαν A. Floril. Veron. αὔλιον D.E.F. γρ. αὐλίαν E. marg. De scriptura per ῑ vid *Dorvill.* ad Charit. p. 217. Ed. Lips. [b] δεικνύντες A. [c] πλέον A.B. [d] μὲν]+γὰρ C. [e] καὶ om. A.C.F. Veron. οἰκετῶν καὶ om. E. sed οἰκετῶν in marg. a manu secunda ascriptum. [f] λαμπροὶ E. [g] ταξιάρχας A. [h] τὰ ἐντ.] καὶ ἐντ. C. τὰ ἐντεῦθεν A. [i] τὸν οὐδὸν C.F. [k] τὸ om. C. [l] ἄρχοντι] τῷ ἀρχ. C.D. [m] ἐμπεπραμέναι A. ἐμπιπρωμέναι C. [n] οὐ] μὴ E.

των κρατοῦσι δυνάμεων· ἡ κόνις καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ ἡ τέφρα τὰς ἀοράτους ἐκείνας διαξαίνει φύσεις. Διὰ [o]δὴ τοῦτο ὑπὲρ μὲν τοῦ βασιλικὰς ἰδεῖν αὐλὰς οὐδεὶς ἄν ποτε ἀποδημήσειε· βασιλεῖς δὲ πολλοὶ πολλάκις ἀποδεδημήκασι ταύτης ἕνεκεν τῆς C
[p]θεωρίας. Τῆς γὰρ μελλούσης κρίσεως ἴχνη καὶ σύμβολα τὰ μαρτύρια τῶν ἁγίων παρέχεται, δαιμόνων μαστιζομένων, ἀνθρώπων κολαζομένων καὶ ἐλευθερουμένων. Εἶδες τῶν ἁγίων τὴν δύναμιν καὶ τετελευτηκότων; εἶδες τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν ἀσθένειαν καὶ ζώντων; [q]Φύγε τοίνυν τὴν κακίαν, ἵνα κρατῇς τῶν τοιούτων, καὶ δίωκε μετὰ σπουδῆς ἁπάσης τὴν ἀρετήν. Εἰ γὰρ τὰ ἐνταῦθα τοιαῦτα, ἐννόησον ἡλίκα τὰ μέλλοντα. Καὶ τῷ ἔρωτι τούτῳ διηνεκῶς κατεχόμενος, [r]ἐπιλαμβάνου τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ D
πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ.

[1]Γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. Ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι.

ΑΠΑΡΤΙΣΑΣ τὸν περὶ τῶν οἰκείων ἐγκωμίων λόγον, οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ ἀπολογεῖται πάλιν, καὶ συγγνώμην E
ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰτεῖ, ἀνάγκης [a]εἶναι λέγων τὸ πρᾶγμα, οὐ προαιρέσεως. Ἀλλ' ὅμως [b]καὶ ἀνάγκης οὔσης, ἄφρονα ἑαυτὸν καλεῖ. Ἀρχόμενος [c]μὲν οὖν ἔλεγεν, "Ὡς ἄφρονα δέξασθέ με," καὶ, "ὡς ἐν ἀφροσύνῃ·" νυνὶ δὲ τὸ, ὡς, ἀνελὼν, ἄφρονα ἑαυτὸν καλεῖ. Μετὰ γὰρ τὸ κατασκευάσαι διὰ τῶν εἰρημένων ἅπερ ἤθελε, θαρρῶν λοιπὸν καὶ ἀφειδῶς ἐπιλαμβάνεται τοῦ τοιούτου [d]ἐλαττώματος, παιδεύων [e]ἅπαντας μηδέποτε [f]ἀνάγκης οὐκ οὔσης, ἑαυτόν τινα ἐγκωμιάζειν, ὅπου γε καὶ αἰτίας ὑποκειμένης, ἄφρονα ἑαυτὸν ὁ Παῦλος ὠνόμασεν. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν τῶν 627
εἰρημένων οὐκ ἐπὶ τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἅπασαν περιτρέπει. "Ὑμεῖς γὰρ, φησὶν, ἠναγκάσατε." Εἰ

[1] Cap. XII. v. 11.

[o] δὴ] τοι E. [p] θεωρίας in marg. θεραπείας in text. A. [q] φεῦγε A. [r] ἐπιλαβοῦ B.C.D. Sav. marg. Hom. XXVII. [a] εἶναι om. pr. man. A. [b] καὶ om. B. [c] μὲν om. B.D.F. inclusum a Sav. [d] ἐλαττώμενος D. [e] ἅπαντα F. [f] ἀνάγκης] καὶ ἀνάγκης D. Statim οὐκ om. A.D. Veron. μὴ pro οὐκ E. et in marg. A.

μὲν [g] γὰρ ἐκαυχῶντο, καὶ μὴ μετὰ τῆς ὑμετέρας τοῦτο ἐποίουν πλάνης, μηδὲ ὑμᾶς ἀπώλλυον, οὐκ ἂν [h] οὕτω προήχθην εἰς τούτους ἐμαυτὸν καθεῖναι τοὺς λόγους· ἐπειδὴ δὲ ὁλόκληρον ἐκκλησίαν [i] διέφθειρον, πρὸς τὸ συμφέρον [k] ὑμῖν ὁρῶν, ἠναγκάσθην ἄφρων γενέσθαι. Καὶ οὐκ εἶπεν, ἔδεισα γὰρ μὴ τὰ πρωτεῖα παρ' ὑμῖν ἐνεγκάμενοι, τὰ παρ' ἑαυτῶν κατασπείρωσιν·
B ἀλλὰ τοῦτο μὲν [l] οὖν ἀνωτέρω τέθεικεν εἰπὼν, "Φοβοῦμαι μή [m] πως, ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἠπάτησεν, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν·" ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ αὐθεντικώτερον, καὶ μετὰ πλείονος [n] ἐξουσίας, ἔχων ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν παρρησίαν· "Ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν [o] συνίστασθαι." Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν [p] τίθησι· καὶ οὐ λέγει πάλιν τὰς ἀποκαλύψεις, οὐδὲ τὰ σημεῖα μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πειρασμούς. "Οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων." Ὅρα πῶς [q] πάλιν καὶ ἐνταῦθα ἐξουσιαστικώτερον φθέγγεται. Ἔμπροσθεν μὲν γὰρ
C ἔλεγε, "[r] Λογίζομαι μηδὲν ὑστερηκέναι·" ἐνταῦθα δὲ ἀποφαντικῶς οὕτως, [s] ὅπερ εἶπον, μετὰ τὰς ἀποδείξεις θαρρῶν (689)
φθέγγεται λοιπόν. Οὐ μὴν [t] οὐδὲ οὕτως ἀφίσταται τοῦ [v] μέτρου, οὐδὲ τοῦ οἰκείου ἤθους. [w] Ὥσπερ γὰρ μέγα τι εἰρηκὼς καὶ τὴν [x] ἀξίαν ὑπερβαῖνον τὴν ἑαυτοῦ, ὅτι μετὰ τῶν ἀποστόλων ἑαυτὸν ἠρίθμησεν, οὕτω μετριάζει πάλιν, καὶ ἐπάγει λέγων· "Εἰ [y] καὶ οὐδέν εἰμι, [2] τὰ σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν." Μὴ τοῦτο ἴδῃς, φησὶν, εἰ εὐτελὴς ἐγὼ καὶ μικρὸς, ἀλλ' εἰ μὴ τούτων ἀπήλαυσας, ὧν παρ' ἀποστόλου [z] ἀπολαῦσαι ἐχρῆν. Καὶ οὐκ εἶπεν, εὐτελὴς, ἀλλ', ὃ [a] κατώτερον ἦν, "οὐ-
D δέν." Τί γὰρ ὄφελος [b] μέγαν εἶναι, καὶ μηδένα ὠφελεῖν; ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἰατροῦ κέρδος ἐμπείρου, μηδένα τῶν καμνόντων ἰωμένου. Μὴ τοίνυν, φησὶ, τοῦτο ἐξέταζε, ὅτι οὐδὲν ἐγὼ, ἀλλ' ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι ἐν οἷς ὑμᾶς [c] εὖ παθεῖν ἔδει, οὐδὲν ὑστέρησα, ἀλλ' [d] ἐγὼ τὴν πεῖραν ἔδωκα τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς. Οὐ τοίνυν ἔδει λόγων τῶν παρ' ἐμοῦ. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν, [e] οὐ τοῦ συνίστασθαι χρῄζων· πῶς γὰρ, ὁ καὶ τὸν οὐρανὸν μικρὸν

[2] v. 12.

[g] γὰρ]+ἁπλῶς D. Mox οὐ pro μὴ B. [h] οὕτω] οὐδὲ οὕτω D. [i] διέφθειραν B. διέφθειρας A. [k] ὑμῶν E. ἡμῖν F. [l] οὖν om. E. [m] πως] ποτε A. ὁ ante ὄφις om. idem. [n] τῆς ἐξουσίας D. [o] συνίστασθαι] νουθετεῖσθαι A. Sav. marg. [p] τιθεὶς E. Statim καὶ om. A.E.F. Veron. [q] πάλιν om. D. [r] λογίζομαι om. F. [s] ὅπερ] ὥσπερ D. Post εἶπον, ὅτι add. E. [t] οὐδὲ] Sic D.E. δὲ vulgo. [v] μετρίου D. [w] ὥσπερ γὰρ] ἀλλ' ὥσπερ D. Mox εὑρηκὼς id. [x] ἀξίαν] αἰτίαν A.D. Veron. Statim ὑπερβαίνων D. [y] καὶ] δὲ καὶ A.F. Post σημεῖα, γοῦν add. B. Sav. marg. [z] ἐπαπολαῦσαι E. ἐχρῆν ἀπολαῦσαι inverso ord. A.F. [a] κατωτέρω D. [b] μέγα A.B. Veron. [c] εὐπαθεῖν (et δεῖ pro ἔδει) E. [d] ἐγὼ]+μὲν γὰρ (et om. ἀλλ' ?) D. [e] οὐ τοῦ] οὐχ ἵνα D.

ἡγούμενος πρὸς τὸν τοῦ Χριστοῦ πόθον; ἀλλὰ τῆς σωτηρίας
τῆς ἐκείνων ἐφιέμενος. Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσι, καὶ τί πρὸς ἡμᾶς, E
εἰ καὶ μηδὲν ὑστέρησας τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων; [f] διὰ τοῦτο
ἐπήγαγεν, ὅτι "'Εν ὑμῖν κατειργάσθη τὰ σημεῖα τοῦ ἀπο-
στόλου, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ καὶ σημείοις καὶ τέρασι." Βαβαὶ,
πηλίκον πέλαγος κατορθωμάτων ἐν ὀλίγοις ῥήμασι παρέδραμε.
Καὶ θέα ποῖον πρῶτον τίθησι, τὴν ὑπομονήν. Τοῦτο γὰρ
ἀποστόλου δεῖγμα, τὸ φέρειν πάντα γενναίως. Τοῦτο μὲν
γὰρ ἐν [g] βραχεῖ, διὰ [h] μιᾶς λέξεως· τὸ δὲ τῶν σημείων, ἅπερ
οὐκ ἦν αὐτοῦ κατορθώματα, διὰ πλειόνων. 'Εννόησον γὰρ
πόσα δεσμωτήρια, πόσας πληγὰς, πόσους κινδύνους, [i] πόσας
ἐπιβουλὰς, πόσας νιφάδας πειρασμῶν ἐνταῦθα ᾐνίξατο, πόσους
πολέμους ἐμφυλίους, ἐξωτικοὺς, πόσας ὀδύνας, πόσας προσβο- 628
λὰς διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ὑπομονῆς· διὰ τῶν σημείων πάλιν,
πόσους νεκροὺς ἐγερθέντας, [k] πόσους τυφλοὺς θεραπευθέντας,
πόσους λεπροὺς καθαρισθέντας, πόσους δαίμονας [l] ἐλαθέντας.
Ταῦτα ἀκούοντες, μανθάνωμεν, εἰ εἰς ἀνάγκην [m] ἐμπέσωμεν
τοιούτων διηγημάτων, συντέμνειν ἡμῶν τὰ κατορθώματα· ὃ καὶ
αὐτὸς ἐποίησεν.

Εἶτα ἵνα μὴ λέγωσί τινες, εἰ γὰρ καὶ μέγας, καὶ πολλὰ
εἰργάσω, [n] ἀλλ' οὐ τοσαῦτα, ὅσα ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις
οἱ ἀπόστολοι, ἐπήγαγε· [3] "Τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ B
τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας;" Οὐκ ἐλάττονος, φησὶ, [o] μετέσχετε
χάριτος τῶν λοιπῶν. 'Αλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν, τί δήποτε
πρὸς τοὺς ἀποστόλους τρέπει τὸν λόγον, τὴν πρὸς τοὺς
ψευδαποστόλους μάχην ἀφείς; 'Εκ περιουσίας ἀναστῆσαι
βουλόμενος αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ δεῖξαι, ὅτι οὐ μόνον
ἐκείνων [p] βελτίων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν μεγάλων ἀποστόλων ἐλάττων.
Διά τοι τοῦτο, ὅταν μὲν περὶ ἐκείνων διαλέγηται, φησὶν,
"'Υπὲρ ἐγώ·" ὅταν δὲ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἑαυτὸν παρα-
βάλλῃ, ἀγαπητὸν εἶναί φησι τὸ μὴ ὑστερηκέναι, καίτοιγε C
πλεῖον αὐτῶν κοπιάσας. Δείκνυσι δὲ [q] ἐντεῦθεν, ὅτι κἀκείνους
ὑβρίζουσιν, ὅταν τὸν ἴσον αὐτῶν ἐν δευτέρῳ τούτων ἔχωσιν.
"Εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν." Μετὰ πολλῆς
πάλιν βαρύτητος [r] ἔθηκε τὴν ἐπιτίμησιν. Καὶ τὸ ἑξῆς φορ-

[3] v. 13.

[f] διὰ τοῦτο om. B. [g] βραχεῖ]+παρέστησε D. [h] μιᾶς] Sic A.E.F. μικρᾶς vulgo. [i] πόσας ἐπιβ. om. B. [k] πόσους τ. θ. om. A. [l] ἐλασθέντας E. [m] ἐμπέσωμεν]+πολλάκις D. [n] ἀλλ' οὐ] ἀλλὰ F. Mox ἐν om. D. [o] μετέχετε ex corr. A. [p] βελτίω et ἐλάττω A. Veron. [q] ἐνταῦθα D. Mox τὸ ἴσον idem. [r] τέθεικε E.

τικώτερον· "Χαρίσασθέ [s]μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην." Ἀλλ' ὅμως [t]ἡ βαρύτης καὶ ἀγάπης ῥήματα, καὶ ἐγκώμιον ἐκείνων ἔχει· εἴγε ἀδικίαν [v]οἰκείαν εἶναι νομίζουσι τὸ μὴ καταδέξασθαι τὸν ἀπόστολον λαβεῖν τι παρ' αὐτῶν, μηδὲ θαρρῆσαι τραφῆναι [w]ἔνθεν. Εἰ τοῦτο, φησὶν, ἐγκαλεῖτε, οὐκ εἶπεν, ὅτι κακῶς
D ἐγκαλεῖτε, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς [x]τῆς γλυκύτητος, συγγνώμην αἰτῶ, [y]χαρίσασθέ μοι τουτὶ τὸ ἁμάρτημα. Καὶ θέα τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ συνεχῶς τοῦτο στρεφόμενον ὄνειδος αὐτοῖς ἔφερε, συνεχῶς αὐτὸ παραμυθεῖται· ἀνωτέρω [z]μὲν λέγων, ὅτι "Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησίς μου οὐ φραγήσεται [a]αὕτη" [b]εἶτα πάλιν, "Ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; [c]ὁ θεὸς οἶδεν· ἀλλ' ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, καὶ ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς." Καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ· [4]"[d]Τίς οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός; Ἵνα (690)
E εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον." Καὶ ἐνταῦθα, "Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην." Πανταχοῦ γὰρ φεύγει τὸ δεῖξαι, ὅτι διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν οὐ λαμβάνει· [e]καὶ ἐνταῦθα μὴ πλῆξαι. Διὸ καὶ [f]ἐνταῦθα οὕτω φησίν· εἰ τοῦτο πλημμέλημα εἶναι ἡγεῖσθε, συγγνώμην αἰτῶ. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, καὶ [g]πλήττων καὶ θεραπεύων. Μὴ γὰρ δὴ [h]τοῦτο εἴπῃς· εἰ πλῆξαι θέλεις, τί ἀπολογῇ; [i]εἰ δὲ ἀπολογῇ, τί πλήττεις; Τοῦτο γὰρ συνέσεώς [k]ἐστι, καὶ κατατέμνειν καὶ ἐπιδεσμεῖν τὸ ἕλκος. Εἶτα, ἵνα μὴ [l]δόξῃ, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν [m]ἔλεγεν, συνεχῶς [n]αὐτὸ στρέφειν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν, θεραπεύει μὲν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ λέγων, [5]"Οὐκ ἔγραψα δὲ, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ [o]μοι ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύ-
629 χημά μου ἵνα τις κενώσῃ" [p]γλυκύτερον δὲ [q]ἐντεῦθεν καὶ προσηνέστερον. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; [6]"Ἰδοὺ, τρίτον τοῦτο ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν· οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς. Οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις." Ὁ δὲ

[4] 1 Cor. ix. 18. [5] Ibid. v. 15. [6] v. 14.

[s] μοι]+λέγων D. [t] ἡ βαρύτης] τῆς βαρύτητος ex corr. A. [v] οἰκείαν om. B. inclusit Sav. [w] ἔκειθεν E. [x] τῆς om. B.E. [y] χαρίσασθαι D.F. [z] μὲν] μὲν γὰρ Edd. γὰρ om. A.D.E.F. [a] αὕτη ante οὐ φραγ. transp. B.E. [b] εἶτα] Sic B.D.F. Veron. εἶπε vulgo. εἶτα πάλιν] ἐπήγαγεν E. Statim ὅτι om. A. [c] ὁ θ. οἶδεν] οἶδεν ὁ θ. Edd. [d] τί οὖν σοί ἐστιν F. [e] Verba καὶ ἐνταῦθα μὴ πλῆξαι, quae desunt in Editis, habent A. B.F. et Sav. marg. καὶ τὸ μὴ πλῆξαι D. *et hoc loco non est asper* Vet. [f] ἐνταῦθα om. Veron. [g] πλήττων]+ὁμοῦ D. [h] τοῦτο om. D. Post εἴπῃς add. ὅτι idem. [i] Vid. Annot. [k] ἐστι]+πολλῆς D. [l] δόξῃ]+ταῦτα σκήπτεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν (et om. mox ὑπὲρ τοῦ λ.) D. [m] ἔλεγεν A.B.E.F. Vet. Edebatur ἔλεγον. [n] αὐτὸ] ταῦτα E. Statim στρέφει A.B.D.E. Vet. Mox οὖν pro αὐτὸ D. [o] μοι]+τὸ A.F. [p] γλυκύτερον] ἡμερώτερον D. [q] ἐντεῦθεν A.E.F. ἐνταῦθα vulgo.

λέγει, τοῦτό ἐστιν· οὐκ ἐπειδὴ μὴ λαμβάνω, διὰ τοῦτο οὐ παραγίνομαι, ἀλλὰ καὶ δεύτερον παρεγενόμην, καὶ τρίτον τοῦτο παρεσκεύασμαι ἐλθεῖν, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. Καὶ ἡ αἰτία σεμνή. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ μικρολόγοι, ἐπειδὴ B πλήττεσθε, ἐπειδὴ ἀσθενεῖτε· ἀλλὰ τί; "Οὐ [r]γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς." Μείζονα ἐπιζητῶ, ψυχὰς ἀντὶ χρημάτων, σωτηρίαν ἀντὶ χρυσίου. Εἶτα ἐπειδὴ ὑποψίαν εἶχεν ἔτι τὸ πρᾶγμα, ὡς ἀλγοῦντος αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς, διὰ τοῦτο καὶ λογισμὸν τίθησιν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἦν εἰπεῖν αὐτοὺς, οὐ γὰρ ἔξεστι καὶ [s]ἡμᾶς ἔχειν καὶ τὰ ἡμῶν; ἐπάγει μετὰ πολλῆς τῆς χάριτος τὴν ἀπολογίαν [t]αὐτῶν, λέγων· "Οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις·" ἀντὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν τοὺς γονέας καὶ τὰ τέκνα [v]μεταβάλλων, καὶ δείξας ὅτι ὀφειλῆς πρᾶγμα C ποιεῖ, ὅπερ οὐκ ἦν ὀφειλῆς. Οὐ γὰρ οὕτω προσέταξεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἐκείνων φειδόμενος, ταῦτα λέγει· διὸ [w]καὶ πλέον τι προστίθησιν. Οὐ γὰρ εἶπε μόνον, ὅτι οὐκ ὀφείλει τὰ τέκνα θησαυρίζειν, ἀλλ' ὅτι καὶ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς τοῦτο ποιεῖν. Οὐκοῦν ἐπειδὴ δοῦναι δεῖ, [7]"Ἐγὼ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν." Τοὺς μὲν γὰρ [x]γονέας θησαυρίζειν ἐκέλευσε τοῖς τέκνοις ὁ νόμος τῆς φύσεως· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο ποιῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμαυτὸν [y]προσδίδωμι. [z]Καὶ αὕτη ἡ ὑπερβολὴ, τὸ μὴ μόνον [a]μὴ λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ προσδιδόναι, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς D φιλοτιμίας, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος· τὸ γὰρ, "ἐκδαπανηθήσομαι," τοῦτό ἐστιν αἰνιττομένου. Κἂν γὰρ αὐτὴν δέῃ τὴν σάρκα ἀναλῶσαι, οὐ [b]φείσομαι διὰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν. Καὶ τὸ ἐπαγόμενον μετ' ἐγκλήματος ὁμοῦ καὶ ἀγάπης· "Εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι." Καὶ ταῦτα ποιῶ, φησὶν, ὑπὲρ τῶν φιλουμένων, καὶ οὐ φιλούντων ὁμοίως. Σκόπει τοίνυν λοιπὸν πόσους ἔχει τὸ πρᾶγμα βαθμούς. Ἔδει λαμβάνειν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐλάμβανεν· ἰδοὺ πρῶτον κατόρθωμα· E καὶ ὑστερούμενος, δεύτερον· καὶ αὐτοῖς κηρύττων, τρίτον· καὶ προσδίδωσι, τέταρτον· καὶ οὐχ ἁπλῶς προσδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐπιτάσεως, πέμπτον· καὶ οὐ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν, ἕκτον· καὶ ὑπὲρ τῶν [c]μὴ σφόδρα φιλούντων αὐτὸν, ἕβδομον· καὶ ὑπὲρ τῶν σφόδρα φιλουμένων, ὄγδοον.

[7] v. 15.

[r] γὰρ om. pr. man. A. [s] ὑμᾶς et τὰ ὑμῶν A.D.F. [t] αὐτῶν est in omnibus libris; non in Edd. [v] μεταβάλλων A.B.E.F. Sav. marg. λαμβάνων D. τιθεὶς Edd. [w] καὶ om. D. [x] γονεῖς D. [y] Vid. Annot. [z] καὶ αὕτη] αὐτὴ D. αὐτὴ γὰρ E. [a] μὴ om. F. Veron. [b] φείσομαι libri omnes. Edebatur φείδομαι. [c] μὴ σφ.] σφόδρα μὴ D. Mox ὄγδοον om. A.

[d]Τοῦτον δὴ καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. Μέγα μὲν γὰρ [e]ἔγκλημα, καὶ τὸ μὴ φιλεῖν· μεῖζον δὲ γίνεται, ὅταν καὶ φιλούμενός τις μὴ φιλῇ. Εἰ γὰρ ὁ τὸν φιλοῦντα φιλῶν, [f]οὐδὲν πλέον ἔχει τῶν τελωνῶν· [g]ὁ μηδὲ τοῦτο ἔχων, [h]μετὰ τῶν θηρίων ἐστὶ, μᾶλλον δὲ καὶ τούτων ἐλάττων. Τί λέγεις, ἄνθρωπε; οὐ φιλεῖς τὸν φιλοῦντα; καὶ τίνος ἕνεκεν ζῇς; ποῦ δὲ χρήσιμος ἔσῃ λοιπόν; ἐν ποίοις πράγμασιν; ἐν πολιτικοῖς; ἐν ἰδιωτικοῖς; Οὐδαμῶς· οὐδὲν γὰρ ἀχρηστότερον ἀνδρὸς οὐκ εἰδότος φιλεῖν. Τοῦτον καὶ λῃσταὶ πολλάκις τὸν νόμον [i]ᾐδέσθησαν, καὶ ἀνδροφόνοι καὶ τοιχωρύχοι, καὶ ἁλῶν κοινωνήσαντες [k]μόνον, μετετάξαντο, τῇ τραπέζῃ τὸν τρόπον μεταβαλόντες· σὺ δὲ (691)
B οὐχὶ ἁλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥημάτων καὶ πραγμάτων κοινωνῶν, καὶ εἰσόδων καὶ ἐξόδων, οὐ φιλεῖς; Ἀλλ' οἱ μὲν [l]αἰσχρῶς ἐρῶντες, καὶ ὁλοκλήρους δαπανῶσιν [m]οὐσίας εἰς τὰς πορνευομένας γυναῖκας· σὺ δὲ σεμνὸν ἔχων ἔρωτα, οὕτως εἶ ψυχρὸς καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄνανδρος, ὡς μηδὲ χωρὶς δαπάνης καταδέχεσθαι φιλεῖν; Καὶ τίς, φησὶν, οὕτως ἔσται ἄθλιος, τίς δὲ οὕτω θηρίον, ὡς τὸν φιλοῦντα ἀποστρέφεσθαι καὶ μισεῖν; Σὺ [n]μὲν καλῶς ποιεῖς ἀπιστῶν διὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀτοπίαν· ἐγὼ δὲ ἂν δείξω πολλοὺς ὄντας τοιούτους, πῶς οἴσομεν [o]λοιπὸν τὴν αἰσχύνην; Ὅταν γὰρ κακῶς [p]ἀγορεύῃς τὸν φιλούμενον, ὅταν
C ἀκούων κακῶς ἑτέρου λέγοντος μὴ ἀμύνῃς, ὅταν εὐδοκιμοῦντα φθονῇς, ποία αὕτη [q]φιλία; Καίτοιγε φιλίαν οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ δεῖξαι, τὸ μὴ φθονεῖν, ὥσπερ [r]οὖν οὐδὲ τὸ μὴ ἐχθραίνειν [s]μηδὲ πολεμεῖν, [t]ἀλλὰ τὸ συγκροτεῖν καὶ αὔξειν τὸν φιλοῦντα· ὅταν δὲ πάντα ποιῇ καὶ λέγῃ, ὥστε καὶ καθελεῖν τὸν πλησίον, τί ταύτης ἀθλιώτερον τῆς ψυχῆς; Χθὲς καὶ πρώην φίλος, καὶ λόγων ἐκοινώνεις καὶ τραπέζης· εἶτα [v]ἐπειδὴ ἀθρόον εὐδοκιμοῦντα εἶδες τὸ μέλος τὸ σὸν, ῥίψας τὸ τῆς φιλίας προσω-

[d] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ φθόνου. Veron. [e] ἔγκλημα] + καὶ τὸ φιλεῖν A. Veron. + καὶ τὸ φθονεῖν C.D. Hoc receperunt Sav. Ben. Additamentum non vertit Vetus. [f] οὐδὲ D. [g] ὁ μηδὲ] Sic C.D.E. ὁ δὲ μὴ A. ὁ δὲ μηδὲ F. ὁ μὴ Edd. [h] μετὰ——ἐλάττων] Sic C.D.F. Sav. marg. Edebatur καὶ τῶν θηρίων ἐλάττων ἂν εἴη (ἐλαττονήσει pro ἐλάττων ἂν εἴη Veron.) Ita etiam A.B. (sed μετὰ pro καὶ ex corr. et ἧς (sic) pro ἂν εἴη A.) Prorsus diversa habet E. *bestiis inferior fueris* Vet. [i] ᾐδέσθησαν B.E. receptum a Sav. Ben. ἠθέλησαν Veron. ἠθέτησαν A.D.F. οὐκ ἠθέτησαν C. [k] μόνων C.F. Statim μετέταξαν D. [l] αἰσχρῶν C. [m] οὐσίας] οἰκίας E. [n] μὲν] + γὰρ C.D. [o] τὴν αἰσχ. λοιπὸν inverso ord. A.B.F. [p] ἀπαγορεύῃς (—εις A.) A.E. Mox εὐδοκιμοῦντι C. [q] φιλία libri omnes et Sav. marg. ἀγάπη Edd. [r] οὖν om. D. [s] μηδὲ πολεμεῖν] Sic E. μηδὲ τὸ π. A. Sav. marg. μηδὲ τὸ μὴ π. F. οὐδὲ τὸ π. B.C. Veron. οὐδὲ τὸ μὴ π. D. Hoc ediderunt Sav. Ben. [t] ἀλλὰ τὸ σ.] Sic A.C.F. ἀλλὰ τοῦ σ. D. ἀλλὰ καὶ σ. B. cum Editis. ἀλλὰ δεῖ καὶ σ. E. [v] ἐπειδὴ ἀθρόον hoc ord. A.E.F. ἀθρόον ἐπειδὴ vulgo. Statim εὐδοκιμοῦν E.

πεῖον, τὸ τῆς ἔχθρας ὑπέδυς, μᾶλλον δὲ τὸ τῆς μανίας. Μανία D
γὰρ περιφανὴς, τοῖς τῶν [w]πλησίον δάκνεσθαι καλοῖς· τοῦτο
γὰρ μαινομένων ἐστὶ, καὶ λυττώντων κυνῶν. Κατὰ γὰρ
ἐκείνους εἰς τὰς ἁπάντων πηδῶσιν ὄψεις καὶ οὗτοι, τῇ βασκανίᾳ
παροξυνόμενοι. Βέλτιον ὄφιν ἔχειν [x]τοῖς σπλάγχνοις ἐγκα-
λινδούμενον, ἢ βασκανίαν ἔνδον συρομένην. Ἐκεῖνον [y]μὲν γὰρ
καὶ ἐμέσαι πολλάκις ἔνι διὰ φαρμάκων, καὶ διὰ [z]τροφῆς
παραμυθήσασθαι· ὁ δὲ φθόνος οὐκ ἐν σπλάγχνοις καλινδεῖται,
[a]ἀλλ' ἐν τῷ κόλπῳ στρέφεται τῆς ψυχῆς, καὶ δυσεξάλειπτόν E
ἐστι [b]πάθος. Καὶ ὁ μὲν ὄφις ἔνδον ὢν, οὐκ ἂν ἅψαιτο
σωμάτων ἀνθρωπίνων, τροφῆς παρακειμένης· ὁ δὲ φθόνος, κἂν
μυρίαν [c]παραθῇς αὐτῷ τράπεζαν, αὐτὴν κατεσθίει τὴν ψυχὴν,
δάκνων πάντοθεν, σπαράττων, ἕλκων· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ τινα
παραμυθίαν εὑρεῖν, δι' ἧς ἀποστήσεται τῆς μανίας, ἀλλ' ἢ μίαν
μόνον, τὴν τοῦ εὐημεροῦντος δυσπραγίαν· οὕτως ἀνίεται, μᾶλ-
λον δὲ, οὐδὲ οὕτω. Κἂν γὰρ οὗτος πάθῃ κακῶς, ἕτερον ὁρῶν
εὐημεροῦντα, ταῖς [d]αὐταῖς ὀδύναις ἐνέχεται· [e]καὶ πανταχοῦ
τραύματα, καὶ πανταχοῦ πληγαί. Οὐδὲ γὰρ ἔστι στρεφό- 631
μενον ἐπὶ γῆς μὴ ὁρᾶν εὐδοκιμοῦντας. Καὶ τοσαύτη τοῦ
νοσήματος ἡ ὑπερβολὴ, ὅτι κἂν οἴκοι τις [f]αὐτὸν κατακλείσῃ,
τοῖς παλαιοῖς ἀνδράσι φθονεῖ τοῖς τετελευτηκόσι. [g]Καὶ τὸ
μὲν βιωτικοὺς ἀνθρώπους ταῦτα πάσχειν, χαλεπὸν μὲν, πλὴν
οὐχ οὕτω [h]δεινόν· τὸ δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐν μέσῳ θορύβων ἀπηλ-
λαγμένους ἔχεσθαι τοῦ νοσήματος [i]τούτου, τοῦτο πάντων
χαλεπώτερον. Καὶ ἠβουλόμην μὲν σιγᾶν· ἀλλ' εἰ μὲν ἡ σιγὴ
καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων αἰσχύνην ἀφῄρει, κέρδος ἦν τὸ B
[k]μηδὲν εἰπεῖν· εἰ δὲ κἂν ἐγὼ σιωπήσω, τὰ πράγματα βοήσεται
σφοδρότερον τῆς ἐμῆς γλώττης, βλάβη μὲν οὐδεμία ἀπὸ τῶν
ἐμῶν ἔσται ῥημάτων, [l]ὡς ἐκπομπευομένων ἡμῖν τῶν κακῶν,
κέρδος δὲ ἴσως καὶ ὠφέλειά τις. Τουτὶ [m]γὰρ τὸ νόσημα

[w] πλησίων A.B. [x] ἐγκαλινδ. τοῖς σπλ. inverso ord. A.F. [y] μὲν, quod aberat, tuentur A.C.D.E.F. [z] τρυφῆς B. [a] ἀλλ' ἐν τῷ] Sic E. ἀλλὰ τῷ vulgo. [b] τὸ πάθος C.D. [c] παραθῇς αὐτῷ] αὐτῷ παραθῇς E. αὐτῷ παρατέθῃς F. [d] αὐταῖς] αὐτοῦ D. Statim ἀνέχεται idem. [e] καὶ] κἂν F. καὶ om. E. Proximum καὶ om. F. [f] αὐτὸν] ἑαυτὸν A.F. et ex corr. E. [g] καὶ τὸ——πλὴν] χαλεπὸν μὲν οὖν καὶ τὸ β. ἀ. τ. πάσχειν, πλὴν C.D. [h] δεινόν· τὸ δὲ καὶ τοὺς] δεινὸν, ὡς τὸ καὶ τοὺς C.D. δεινὸν, ὅσῳ μᾶλλον λέγειν· οἷον δὴ τοῦτο (+τὸ δὲ Veron.) καὶ τοὺς A. Veron. mendose scripta pro his: δεινὸν, ὡς ὃ μέλλω λέγειν· ποῖον (ὁποῖον E.) δὴ τοῦτο; τὸ καὶ τοὺς, quae exhibent E.F. *non ita grave: quanto magis censendum, quod hi* etc. Vet. Nostram lectionem commendant B. Sav. Ben. [i] τούτου om. A.B. Veron. Statim αὐτὸ τοῦτο Edd. Sed αὐτὸ deest in omnibus Codd. [k] μηδὲν] μὴ D. [l] ὡς——ὠφέλειά τις] Sic A.B.E.F. ὡς ἐκπομπ. δὲ ἡμῖν τ. κ. κέρδος ἴσως καὶ ὠ. τις Edd. ἴσως δὲ κέρδος τι καὶ ὠ. ἐκπομπ. ἡμῖν (ὑμῖν D.) τ. κ. C.D. [m] γὰρ om. D.

καὶ τῆς ἐκκλησίας ἥψατο, [n]τοῦτο πάντα ἄνω καὶ κάτω πεποίηκε, [o]καὶ τοῦ σώματος διέσχισε τὴν ἀκολουθίαν, καὶ κατ' ἀλλήλων ἱστάμεθα, τοῦ φθόνου καθοπλίζοντος ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο πολλὴ ἡ διαστροφή. Εἰ γὰρ πάντων οἰκοδομούντων ἀγαπητὸν στῆναι τοὺς διδασκομένους, ὅταν ἅπαντες [p]καθαιρῶμεν, τί ἔσται τὸ πέρας;

C Τί ποιεῖς, [q]ἄνθρωπε; Νομίζεις τὰ τοῦ πλησίον καθαιρεῖν· πρὸ [r]δὲ ἐκείνου τὰ σαυτοῦ [s]καθαιρεῖς. Οὐχ ὁρᾷς τοὺς [t]φυτοκόμους, τοὺς [v]γηπόνους, πῶς ἅπαντες εἰς ἓν τρέχουσιν; [w]ὁ μὲν διέσκαψεν, ὁ δὲ ἐφύτευσεν, ὁ δὲ περιέστειλε τὴν ῥίζαν, ἄλλος [x]ἀρδεύει τὸ φυτευθὲν, ἄλλος περιφράττει καὶ τειχίζει, ἄλλος ἀποσοβεῖ τὰ θρέμματα· καὶ πάντες εἰς ἓν βλέπουσι, τοῦ φυτοῦ τὴν σωτηρίαν. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ φυτεύω μὲν ἐγὼ, σαλεύει δὲ ἄλλος καὶ διασείει. Ἔασον κἂν παγῆναι
D καλῶς, ἵνα ἰσχυρότερον γένηται τῆς ἐπιβουλῆς. [y]Οὐ τὸ ἐμὸν ἀναιρεῖς ἔργον, ἀλλὰ τὸ σὸν καταλύεις· ἐγὼ ἐφύτευσα, σὲ ἔδει ποτίσαι. Ἂν τοίνυν σαλεύσῃς, [z]πρόρριζον ἀνέσπασας, καὶ οὐκ ἔχεις οὗ τὴν ἀρδείαν ἐπιδείξῃ. Ἀλλ' ὁρᾷς εὐδοκιμοῦντα τὸν φυτεύοντα; Μὴ φοβοῦ· οὔτε ἐγώ τί εἰμι, οὔτε σύ. [8] "Οὔτε (692)
γὰρ ὁ φυτεύων, οὔτε ὁ ποτίζων ἐστί τι·" ἑνός ἐστι τὸ ἔργον, τοῦ θεοῦ. Ὥστε ἐκείνῳ μάχῃ καὶ πολεμεῖς, τὰ φυτευθέντα ἀνασπῶν. Ἀνανήψωμεν τοίνυν ποτὲ, γρηγορήσωμεν. Οὐ δέδοικα τὸν ἔξω πόλεμον, ὡς τὴν ἔνδον μάχην· ἐπεὶ καὶ ῥίζα,
E ὅταν ᾖ καλῶς ἡρμοσμένη τῇ γῇ, οὐδὲν πείσεται ἀπὸ τῶν ἀνέμων· ἂν δὲ αὐτὴ σαλεύηται, σκώληκος διατρώγοντος αὐτὴν [a]ἔνδοθεν, καὶ μηδενὸς ἐνοχλοῦντος πεσεῖται. Μέχρι τίνος [b]διατρώγομεν τῆς ἐκκλησίας τὴν ῥίζαν σκωλήκων δίκην; Καὶ γὰρ ἀπὸ γῆς αἱ τοιαῦται τίκτονται διάνοιαι· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀπὸ γῆς, ἀλλ' ἀπὸ κόπρου, τὴν σηπεδόνα μητέρα ἔχουσαι· καὶ οὐκ ἀφίστανται τῆς [c]καταπτύστου θεραπείας τῆς παρὰ τῶν γυναικῶν. Γενώμεθά
632 ποτε ἄνδρες γενναῖοι, γενώμεθα [d]ἀθληταὶ φιλοσοφίας, ἀπελάσωμεν τὴν πολλὴν τῶν κακῶν τούτων φοράν. Καὶ γὰρ ὥσπερ σῶμα νεκρὸν, τῆς ἐκκλησίας ὁρῶ τὸ πλῆθος ἐρριμμένον νῦν. Καὶ καθάπερ ἐν σώματι νεκρωθέντι προσφάτως, ἔνι μὲν ὀ-

[8] 1 Cor. iii. 7.

[n] τοῦτο] καὶ τοῦτο Edd. καὶ inclusum a Sav. abest a C.D. [o] καὶ] τοῦτο C.D. [p] καθαιρεθῶμεν A.C.D. [q] ἄνθρωπε;] + συμφέρειν A.B. receptum a Sav. Ben. + συμφέρον F. + καὶ ποῦ φέρῃ; E. sed in marg. γρ. οὐ φέρειν. In Veron. haec νομίζεις—καθαιρεῖς desunt. [r] δὲ om. C.D. [s] καθαιρεῖς] καθοπλίζεις A.B. καταβάλλεις E. [t] φυτοκόμους] οἰκοδόμους A.B.E.F. Veron. Vet. [v] γαιηπόνους A. γεηπ. B. [w] ὁ μὲν] καὶ ὁ μὲν A. ὁ μὲν γὰρ C.D. [x] ἄρδει E. [y] οὐ] εἰ D. [z] πρόρριζον libri omnes cum marg. Sav. Edebatur τὴν ῥίζαν. [a] ἔσωθεν A. [b] διατρώγωμεν A.B.E. [c] καταπαύστου D. [d] ἀθληταὶ] ἄνδρες F.

φθαλμοὺς ἰδεῖν, ἔνι [e]δὲ χεῖρας καὶ πόδας καὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν, οὐδὲν δὲ τῶν μελῶν τὰ ἑαυτοῦ ποιοῦν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, πάντες πιστοὶ οἱ παρόντες, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἡ πίστις ἐνεργής· τὴν γὰρ θερμότητα ἐσβέσαμεν, καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα νεκρὸν εἰργασάμεθα. Εἰ δὲ φρικτὸν τὸ εἰρημένον, πολλῷ φρικωδέστερον, ὅταν ἐπὶ τῶν ἔργων [f]φαίνηται. Τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα ἀδελφῶν ἔχομεν, τὰ δὲ πράγματα πολεμίων· B
καὶ μέλη καλούμενοι πάντες, καθάπερ θηρία [g]διεστήκαμεν. Ταῦτα, οὐκ [h]ἐκπομπεῦσαι βουλόμενος τὰ [i]ἡμέτερα, εἶπον, ἀλλ' ἐντρέψαι καὶ ἀποστῆσαι. Ὁ δεῖνα εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν, [k]ἀπήλαυσε τιμῆς· δέον εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ, ὅτι τὸ μέλος τιμᾶται τὸ σὸν, καὶ ὁ θεὸς δοξάζεται, σὺ [l]δὲ τοὐναντίον ποιεῖς· λέγεις κακῶς πρὸς τὸν τετιμηκότα, ὥστε ἀμφοτέρους ὑποσκελίσαι, καὶ [m]σεαυτὸν προσκαταισχῦναι. Τίνος ἕνεκεν, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε; Ἤκουσας ἀδελφοῦ ἐγκωμιαζομένου, ἢ παρὰ ἀνδράσιν, ἢ παρὰ [n]γυναιξί; Πρόσθες τοῖς ἐπαίνοις· οὕτω [o]γὰρ C
καὶ σαυτὸν ἐπαινέσῃ. Ἐὰν δὲ καθέλῃς τὸν ἔπαινον, πρότερον σαυτὸν κακῶς εἴρηκας, πονηρὰν δόξαν λαβὼν, κἀκεῖνον ἐπῆρας μειζόνως. Ὅταν ἀκούσῃς ἐπαινούμενον, γίνου τῶν λεγομένων κοινωνὸς, εἰ καὶ μὴ τῷ βίῳ καὶ τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ τῷ χαίρειν τοῖς ἐκείνου καλοῖς. Ἐπῄνεσεν ὁ δεῖνα; θαύμασον καὶ σύ· οὕτω [p]καὶ σὲ ἐπαινέσεται ἐκεῖνος, ὡς χρηστὸν καὶ ἐπιεικῆ. Μὴ φοβηθῇς, ὡς τὰ σαυτοῦ καθαιρῶν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις τοῖς ἑτέρου· τοῦτο γὰρ ἐν ταῖς [q]κατηγορίαις γίνεται. Φιλόνεικον [r]γὰρ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅταν ἴδῃ σε κακῶς λέγοντα, ἐπιτείνει D
τὰ ἐγκώμια, ταύτῃ δάκνειν [s]βουλόμενος, τοὺς [t]δὲ κατηγόρους [v]καθ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἑτέρους διαβάλλει. Εἶδες πόσης ἀσχημοσύνης ἑαυτοῖς γινόμεθα αἴτιοι; πῶς ἀπόλλυμεν τὸ ποίμνιον καὶ διασπῶμεν; Γενώμεθα μέλη ποτὲ, γενώμεθα σῶμα ἕν. Καὶ ὁ μὲν ἐγκωμιαζόμενος διακρουέσθω τοὺς ἐπαίνους, καὶ ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν μεταγέτω τὰ ἐγκώμια· ὁ δὲ ἑτέρου ἀκούων ἐπαινουμένου, συνηδέσθω. Ἂν οὕτως ἑαυτοὺς [w]συνάγωμεν, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς ἑαυτοὺς [x]ἐπισπασόμεθα· ἐὰν δὲ [y]διῳκισμένοι E

[e] δὲ] + καὶ A. [f] φανῆται A.C.D. Veron. [g] ἑστήκαμεν C.E. [h] ἐκπομπεῦσαι A.B.C.D.E. Sav. marg. *evulgem* Vet. Edebatur ἐμπομπεῦσαι. [i] ὑμέτερα B. [k] ἀπέλαυσε C.E.F. [l] δὲ om. C. [m] ἑαυτὸν E. Statim προκαταισχῦναι A.C. [n] γυναιξὶ] + καὶ ἐλυπήθης Edd. reclamantibus libris. [o] γὰρ assumtum ex C.D.E. Mox ἐπαινέσεις E. [p] καὶ, quod aberat, est in omnibus nostris. [q] κακηγορίαις E. [r] γὰρ om. C.D. [s] βουλόμενον C. [t] δὲ om. C.D.F. Veron. Vet. et Sav. marg. τοὺς δὲ κατ. om. prima man. E. sed τοὺς κατηγόρους habet in marg. [v] καθ' ἑαυτὸν] ὥστε ἔχειν καὶ καθ' ἑαυτὸν μέμφεσθαι C.D. Sav. marg. μέμφεσθαι καθ' ἑαυτὸν Sav. Ben. Mox διαβάλλειν C.D.F. Sav. Ben. [w] συναγάγωμεν B. [x] ἐπισπασώμεθα A.B.F. Mox ἀποστήσωμεν A.B. [y] διωκόμενοι vitiose D. Statim καθ' ἑαυτοὺς E.

πρὸς ἑαυτοὺς ὦμεν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀποστήσομεν βοήθειαν·
ἐκείνης δὲ ἀποστάσης, πολλὴν [z]τὸ σῶμα δέξεται λύμην, [a]οὐ
σφιγγόμενον ἄνωθεν. Ἵν' οὖν μὴ τοῦτο [b]γένηται, βασκανίαν
καὶ φθόνον ἀπελάσαντες, καὶ τῆς τῶν πολλῶν ὑπεριδόντες
δόξης, ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν [c]ἀσπαζώμεθα. [d]Οὕτω γὰρ καὶ
633 τῶν παρόντων, καὶ τῶν μελλόντων [e]ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· [f]ὧν
γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ
πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ.

[1]Ἔστω δὲ, αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν, ἀλλ' ὑπάρχων
πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. Μή τινα ὧν ἀπέστειλα
B πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; Παρεκάλεσα
Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. Μή τι ἐπλεονέ-
κτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν;
οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν;

ΑΣΑΦΩΣ σφόδρα εἴρηται ταυτὶ τῷ Παύλῳ τὰ ῥήματα, (693)
ἀλλ' οὐ μάτην οὐδὲ εἰκῇ. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ὁ λόγος
καὶ ἀπολογίας τῆς ὑπὲρ τούτων, εἰκότως συνεσκίασται [a]τὰ
εἰρημένα. Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον; Εἶπεν, ὅτι οὐκ
ἔλαβον, ἀλλ' ἕτοιμός εἰμι καὶ προσδοῦναι καὶ δαπανῆσαι· καὶ
πολλὰ περὶ [b]τούτου καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ καὶ ἐν ταύτῃ διελέχθη
C τῇ ἐπιστολῇ. [c]Νῦν ἕτερόν τι λέγει, ὥσπερ ἐξ ἀντιθέσεως
εἰσάγων τὸν λόγον, καὶ λύων προηγουμένως. Ὃ δὲ λέγει,
τοιοῦτόν ἐστιν· ἐγὼ μὲν ὑμᾶς οὐκ ἐπλεονέκτησα· ἔχει δέ τις
ἴσως εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς μὲν οὐκ ἔλαβον, πανοῦργος δὲ ὢν πα-
ρεσκεύασα τοὺς ὑπ' ἐμοῦ ἀποσταλέντας εἰς οἰκεῖον πρόσωπον
αἰτῆσαί τι παρ' ὑμῶν, καὶ δι' ἐκείνων [d]αὐτὸς ἐδεξάμην, τοῦ
δοκεῖν εἰληφέναι ἐμαυτὸν ἔξω τιθεὶς, [e]δι' ἑτέρων λαμβάνων.
Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔχοι τις [f]ἂν εἰπεῖν· καὶ μάρτυρες ὑμεῖς.
Διὸ καὶ κατ' ἐρώτησιν [g]προάγει τὸν λόγον λέγων, "Παρε-

[1] Cap. XII. v. 16—18.

[z] τὸ σῶμα om. F. [a] οὐ] μὴ E. [b] γίνηται C.D. [c] ἀσπασώμεθα C.D. [d] οὕτω——παρόντων om. A.B.F. Veron. Pro iis οὕτω γὰρ καὶ ἀρετῆς ἐπιμελησόμεθά habet E. [e] ἐπιτ. ἀγαθῶν] ἀγαθῶν ἐπιτευξώμεθα A.F. ὧν——ἐπιτυχεῖν om. A.D. Hom. XXVIII. [a] τὰ εἰρημένα om. D. [b] τούτων A. [c] νῦν] νῦν δὲ Edd. δὲ om. A.B.E. Vet. [d] αὐτὸς] αὐτὸ B. [e] δι'] καὶ δι' E.F. Statim λαμβάνω A. [f] ἂν om. A. [g] προσάγει olim E.

κάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. Μή τι ἐπλε-
ονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; [h] οὐχ ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐμοὶ πε- D
ριεπάτησε;" Τουτέστιν, οὐδὲ αὐτὸς ἔλαβεν. Εἶδες [i] πόση
ἐπίτασις ἀκριβείας, [k] τῷ μὴ μόνον ἑαυτὸν καθαρὸν τηρεῖν τοῦ
λήμματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένους οὕτω [l] ῥυθμί-
ζειν, ἵνα μηδὲ μικρὰν δῷ πρόφασιν τοῖς ἐπιλαμβάνεσθαι βου-
λομένοις; Τοῦτο [m] γὰρ πολλῷ μεῖζον οὗ πεποίηκεν ὁ πα-
τριάρχης. Ἐκεῖνος μὲν [n] γὰρ ἀπὸ τῆς νίκης [o] ἐπανελθὼν, τοῦ
βασιλέως διδόντος λάφυρα, οὐκ ἔφη [p] λήψεσθαι, πλὴν ὧν
ἔφαγον ἐκεῖνοι· οὗτος δὲ [q] οὔτε τῆς ἀναγκαίας τροφῆς οὔτε
αὐτὸς ἀπήλαυσεν, οὔτε τοὺς κοινωνοὺς ἀφῆκε μετασχεῖν, ἐκ
πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐπιστομίζων τῶν [r] ἀναισχύντων τὰ E
στόματα. Διὰ τοῦτο [s] οὐδὲ ἀποφαίνεται, οὐδὲ λέγει ὅτι οὐδὲ
ἐκεῖνοι ἔλαβον, ἀλλ' ὃ πολλῷ τούτου μεῖζον ἦν, αὐτοὺς πα-
ράγει μάρτυρας τοὺς Κορινθίους τοῦ μηδὲν αὐτοὺς [t] εἰληφέναι,
ἵνα [v] μὴ καὶ ἐξ οἰκείου προσώπου δοκῇ μαρτυρεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς
ἐκείνων [w] ψήφου· ὅπερ εἰώθαμεν ἐπὶ τῶν σφόδρα ὡμολογη-
μένων, καὶ ὑπὲρ ὧν θαρροῦμεν, ποιεῖν. Εἴπατε γὰρ, φησὶ, μή
τις τῶν παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντων ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς; Οὐκ
εἶπε, μή τις ἔλαβέ τι παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ πλεονεξίαν τὸ πρᾶγμα 634
καλεῖ, καθαπτόμενος αὐτῶν, καὶ σφόδρα ἐντρέπων, καὶ δεικνὺς
ὅτι τὸ παρὰ ἄκοντος λαβεῖν, [x] πλεονεξία. Καὶ οὐκ εἶπε, μὴ
Τίτος, ἀλλὰ, "μή [y] τινα;" Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν,
φησὶν, ὅτι [z] ὁ δεῖνα μὲν οὐκ ἔλαβεν, ἕτερος δὲ ἔλαβεν. Οὐδὲ
εἷς τῶν ἀφικομένων. "Παρεκάλεσα Τίτον." Καὶ τοῦτο
πληκτικῶς. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἔπεμψα Τίτον, ἀλλὰ, "παρεκά-
λεσα," δεικνὺς ὅτι καὶ εἰ ἔλαβε, δικαίως ἂν ἔλαβεν, ἀλλ' ὅμως
καὶ οὕτω καθαρὸς [a] ἔμεινε. Διὸ πάλιν αὐτοὺς ἐρωτᾷ λέγων,
"Μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι B
περιεπατήσαμεν;" Τί ἐστι, "τῷ αὐτῷ πνεύματι;" Τῇ χάριτι
τὸ πᾶν ἀνατίθησι, καὶ δείκνυσιν, ὅτι ὅλον τὸ ἐγκώμιον τοῦτο
οὐ τῶν ἡμετέρων πόνων, ἀλλὰ τῆς τοῦ πνεύματος δωρεᾶς
κατόρθωμα ἦν, καὶ τῆς χάριτος. Καὶ γὰρ χάρις ἦν μεγίστη,

[h] οὐχ ὁμοίως—περιεπάτησε] οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι—ἴχνεσιν D. [i] ὅση F. [k] τῷ] τὸ A.B.E. τῷ μὴ] καὶ πῶς ἀγωνίζεται μὴ D. [l] ῥυθμίζει E. [m] γὰρ om. D. [n] γὰρ accessit ex B.D.E. [o] ἀνελθὼν F. [p] λήψεσθαι]+ οὐδὲ ἔλαβε D. [q] οὐδὲ τῆς ἀ. τροφῆς ἀπήλαυσε· τί λέγω; αὐτὸς οὐκ ἀπήλαυσεν; οὐδὲ τοὺς κοινωνοὺς D. [r] ἀναισχυντούντων D. [s] οὐδὲ] οὔτε bis D. [t] εἰληφέναι]+τί δήποτε; D. [v] μὴ καὶ] Sic A.B.F. Sav. marg. μηκέτι E. καὶ deest in Edd. [w] ψήφου]+καὶ τί ποιεῖ; D. Idem post ποιεῖν add. καὶ ἡμεῖς. [x] πλεονεξίας B. Sav. marg. πλεονεξία ἐστὶν E. [y] τινα omnes. Edebatur τις. [z] ὁ δ. μὲν] μὲν ὁ δ. A. ὁ μὲν ὁ δ. F. [a] διέμεινε E.

τὸ καὶ ὑστεροῦντας καὶ λιμώττοντας μὴ λαμβάνειν διὰ τὴν τῶν μαθητευομένων οἰκοδομήν. "Οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν;" Τουτέστιν, οὐδὲ μικρὸν παρήλλαξαν ἐκεῖνοι ταύτην τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν κανόνα διετήρησαν.

[2] "Πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα;" Εἶδες πῶς
C πανταχοῦ δέδοικε μὴ κολακείας [b] λάβῃ δόξαν; Εἶδες φρόνησιν ἀποστολικὴν, πῶς συνεχῶς αὐτὸ τίθησι; Καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, "Οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν, ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος·" καὶ ἐν προοιμίοις τῆς ἐπιστολῆς, "Μὴ χρῄζομεν συστατικῶν ἐπιστολῶν;" "Τὰ δὲ πάντα ὑπὲρ τῆς [c] ὑμῶν οἰκοδομῆς." Πάλιν αὐτοὺς θεραπεύει. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα σαφῶς φησιν, ὅτι διὰ τοῦτο οὐ λαμβάνομεν, διὰ τὴν ἀσθένειαν [d] ὑμῶν, ἀλλ', ἵνα οἰκοδομήσωμεν ὑμᾶς· σαφέστερον
[e] μὲν ἢ πρότερον εἰπὼν, καὶ ἐκκαλύψας ὅπερ ὤδινεν, οὐ μὴν (694)
D πληκτικῶς. Οὐ γὰρ εἶπε, διὰ τὴν ἀσθένειαν ὑμῶν, ἀλλ', ἵνα οἰκοδομηθῆτε. [3] "Φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω, εὕρω ὑμᾶς, καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε." [f] Μέλλει μέγα τι καὶ φορτικὸν λέγειν. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀπολογίαν τίθησι, [g] τῷ τε εἰπεῖν, ὅτι πάντα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς, καὶ τῷ προσθεῖναι, ὅτι φοβοῦμαι, τὸ τραχὺ καταστέλλων τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι. [h] Τοῦτο γὰρ οὐκέτι αὐθαδείας ἦν, οὐδὲ ἐξουσίας διδασκαλικῆς, ἀλλὰ κηδεμονίας πατρικῆς, ὅταν τῶν ἡμαρτηκότων μᾶλλον φοβῆται καὶ τρέμῃ
E τὸ μέλλον αὐτοὺς διορθοῦν. Ἀλλ' οὐδὲ [i] οὕτως αὐτῶν κατατρέχει, οὐδὲ ἀποφαίνεται, ἀλλ' [k] ἐνδοιάζων φησὶ, "μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους [l] θέλω." Οὐκ εἶπεν, ἐναρέτους, ἀλλ', "οὐχ οἵους θέλω," διὰ πάντων τὰ τῆς φιλίας ἐνδεικνύμενος ὀνόματα. Καὶ τὸ, "εὕρω," δὲ, τὸ παρὰ προσδοκίαν δηλοῦντός ἐστιν, ὥσπεροῦν καὶ τὸ, "εὑρεθῶ ὑμῖν." Οὐ γὰρ προαιρέσεως τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ἀνάγκης τὴν αἰτίαν παρ' ὑμῶν λαμβανούσης. Διό φησιν, "εὑρεθῶ οἷον οὐ θέλετε." Ἐνταῦθα οὐκ εἶπεν, οἷον οὐ θέλω· ἀλλὰ πληκτικώτερον, οἷον οὐ βούλεσθε. Λοιπὸν γὰρ αὐτοῦ βούλημα ἦν, οὐχὶ προηγούμενον μὲν, βούλημα δ' οὖν
635 ὅμως. Ἠδύνατο μὲν γὰρ πάλιν εἰπεῖν, οἷον οὐ θέλω, καὶ οὕτω δεῖξαι τὴν ἀγάπην· ἀλλ' οὐ βούλεται ἐκλῦσαι τὸν ἀκροατήν.

[2] v. 19. [3] v. 20.

[b] λάβῃ δόξαν omnes. δόξαν λάβῃ Edd. [c] ὑμῶν οἰκοδομῆς omnes nostri et Mosqq. οἰκοδομῆς ὑμῶν Edd. [d] ὑμῶν om. B. [e] μὲν om. B.D. [f] μέλλει]+γὰρ B. Sav. marg. Mox φορτικώτερον E. [g] τῷ τε]+γὰρ D. Idem mox καταστελλοντός ἐστιν pro καταστέλλων. [h] τοῦτο γὰρ——τρέμῃ] οὕτως οὐκέτι——πατρικῆς τὸ γινόμενον· πῶς; τῶν ἡ. μ. φοβεῖται καὶ τρέμει D. [i] οὕτως] ἁπλῶς D. [k] ἐνδυάζων A.F. [l] θέλω]+εὕρω D.

Μᾶλλον δὲ καὶ τραχύτερος ὁ λόγος [m]οὕτως ἐγίνετο· νῦν δὲ
καὶ ἔπληξε μειζόνως, καὶ ἡμερώτερον [n]ἑαυτὸν ἔδειξε. Τοῦτο
γὰρ αὐτοῦ τῆς σοφίας ἐστὶν ἴδιον, τὸ βαθύτερον τέμνοντα,
ἡμερώτερον πλήττειν. Εἶτα ἐπειδὴ ἀσαφῶς εἶπεν, ἐκκαλύπτει
αὐτὸ λέγων, "Μή πως ἔρις, ζῆλοι, θυμοὶ, καταλαλιαὶ, ψιθυρι-
σμοὶ, φυσιώσεις." [o]Καὶ ὃ πρῶτον ἔμελλε τιθέναι, τοῦτο ὕστερον
τίθησι· κατ' αὐτοῦ γὰρ ἀπενοοῦντο. Ἵνα οὖν μὴ δόξῃ προη- B
γουμένως τὸ [p]ἑαυτοῦ ζητεῖν, τὸ κοινὸν λέγει πρῶτον. Ταῦτα γὰρ
πάντα ἀπὸ βασκανίας ἐτίκτετο, αἱ διαβολαὶ, αἱ κατηγορίαι,
αἱ [q]διαστάσεις. Ὥσπερ γάρ τις ῥίζα πονηρὰ ἡ βασκανία τὸν
θυμὸν, [r]τὴν κατηγορίαν, τὴν ἀπόνοιαν, τὰ ἄλλα πάντα ἔτικτε,
καὶ παρ' αὐτῶν ηὔξετο μειζόνως. [4]"Μὴ πάλιν ἐλθόντα με
[s]ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς." Καὶ [t]τὸ, "πάλιν,"
πλήττοντος ἦν. Ἀρκεῖ γὰρ τὰ πρότερα, φησίν· ὃ καὶ ἀρχό-
μενος ἔλεγεν, ὅτι "Φειδόμενος ὑμῶν [v]οὐκέτι ἦλθον εἰς Κό-
ρινθον." Εἶδες πῶς καὶ ἀγανάκτησιν δείκνυσι, καὶ φιλοστορ-
γίαν; Τί δέ ἐστι, "ταπεινώσῃ;" Καὶ μὴν δόξα αὕτη ἐστὶ, τὸ C
ἐγκαλεῖν, τὸ τιμωρεῖσθαι, τὸ εὐθύνας ἀπαιτεῖν, τὸ ἐν τάξει
δικαστοῦ καθέζεσθαι· ἀλλ' ὅμως ταπείνωσιν αὐτὸ καλεῖ. Το-
σοῦτον [w]ἀπεῖχεν αἰσχύνεσθαι τῇ ταπεινώσει ἐκείνῃ, ὅτι ἡ
παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος, ὅτι
καὶ διηνεκῶς ἠβούλετο ἐν τούτῳ εἶναι, καὶ τοὐναντίον ἀπηύχετο.
Καὶ λέγει αὐτὸ προϊὼν σαφέστερον· καὶ ταπείνωσιν τοῦτο μάλι-
στα ἡγεῖται, τὸ εἰς τοιαύτην ἐμπεσεῖν ἀνάγκην, τοῦ κολάζειν, τοῦ
τιμωρεῖσθαι. Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπε, μὴ ἐλθὼν ταπεινωθῶ,
ἀλλὰ, "μὴ ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός [x]μου;" Ὅτι εἰ μὴ
δι' αὐτὸν, οὐκ ἂν [y]ἐπεστράφην, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. Οὐδὲ γὰρ D
ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ [z]αὐθαδιζόμενος ἀπαιτῶ δίκην, ἀλλὰ διὰ
τὸ αὐτοῦ ἐπίταγμα. Ἀνωτέρω μὲν [a]οὖν αὐτὸ τίθησι λέγων,
"εὑρεθῶ οἷον οὐ θέλετε·" ἐνταῦθα δὲ [b]καθυφίησι, καὶ πραότερον
καὶ ἡμερώτερον φθέγγεται λέγων, "Πενθήσω πολλοὺς τῶν
[c]ἡμαρτηκότων." Οὐχ ἁπλῶς ἡμαρτηκότων, [d]ἀλλὰ, "τῶν μὴ
μετανοησάντων." Καὶ οὐκ εἶπε, πάντας, ἀλλὰ, "πολλούς·"
καὶ οὐδὲ τούτους ποιεῖ φανεροὺς, διδοὺς [e]κἀντεῦθεν ῥᾳδίαν
αὐτοῖς τὴν πρὸς τὴν μετάνοιαν ἐπάνοδον· καὶ δῆλον ποιῶν, ὅτι

4 v. 21.

m οὗτος D. n αὐτὸν B.E. ἑαυτὸν om. D. o καὶ om. D. p αὐτοῦ D. q διατάξεις D. r τὰς κατηγορίας D.E. τῆς κατηγορίας Veron. s ταπεινώσει hic et infra A.B. t τὸ] τοῦτο F. Mox γὰρ om. D. v οὐκέτι A.B.D.E. οὐκ Edd. w ἐπεῖχε F. Vid. etiam Annot. x μου om. F. y ἀπεστράφην Veron. z ἀπαυθαδιαζόμενος A.F. a οὖν] + σφοδρότερον E. b καθυφίησι] καθ' ὕφεσιν B. καὶ καθυφίησι D. Statim καὶ ἡμερώτερον καὶ πραότερον inverso ordine Edd. c προημαρτηκότων A.F. Statim οὐχ ἁπλῶς ἡμ. om. E.F. d ἀλλὰ τῶν] καὶ E. e ῥᾳδίαν κἀντεῦθεν (ἐντεῦθεν F.) inverso ord. A.F.

δύναται μετάνοια τὰ [f]πεπλημμελημένα διορθῶσαι, [g]τοὺς μὴ E μετανοοῦντας πενθεῖ, τοὺς τὰ ἀνίατα νοσοῦντας, τοὺς ἐν τῷ τραύματι μένοντας. Ἐννόησον [h]τοίνυν ἀποστολικὴν ἀρετὴν, [i]ὅταν μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς πονηρὸν, ὑπὲρ ἀλλοτρίων θρηνῇ κακῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέροις πεπλημμελημένων ταπεινῶται. Τοῦτο [k]γὰρ μάλιστα διδασκάλου, τὸ οὕτω συναλγεῖν ταῖς τῶν (695) μαθητῶν συμφοραῖς, τὸ κόπτεσθαι καὶ πενθεῖν ἐπὶ τοῖς τραύμασι τῶν ἀρχομένων. Εἶτα λέγει καὶ τὸ εἶδος τῆς ἁμαρτίας· "Ἐπὶ τῇ ἀσελγείᾳ καὶ ἀκαθαρσίᾳ ᾗ ἔπραξαν." Καὶ [l]αὐτὸς 636 μὲν ἐνταῦθα πορνείαν αἰνίττεται· εἰ δέ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, καὶ ἅπαν εἶδος ἁμαρτίας τούτῳ δύναται καλεῖσθαι τῷ ὀνόματι. Εἰ γὰρ καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ πόρνος καὶ ὁ μοιχὸς λέγεται ἀκάθαρτος, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀκαθαρσίαν ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἀκαθάρτους καλεῖ τοὺς Ἰουδαίους, οὐχὶ πορνείαν αὐτοῖς ἐγκαλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πονηρίαν ἑτέραν. Διό καί φησι [m]ποιῆσαι καὶ τὸ ἔξω καθαρόν· καὶ ὅτι [5]"Οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν ἄνθρω- B πον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα" καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, [6]"Ἀκάθαρτος παρὰ κυρίῳ πᾶς [n]ὑψηλοκάρδιος."

[o]Οὐδὲν γὰρ ἀρετῆς καθαρώτερον, [p]οὐδὲν κακίας ἀκαθαρτότερον· ἡ μὲν γὰρ ἡλίου λαμπροτέρα ἐστὶν, ἡ δὲ βορβόρου δυσωδεστέρα. Καὶ ταῦτα μαρτυρήσαιεν ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῷ βορβόρῳ [q]κυλινδούμενοι, καὶ οἱ ἐν [r]τῷ σκότῳ διάγοντες, ὅταν μικρὸν γοῦν τις αὐτοὺς διαβλέψαι παρασκευάζῃ. Ἕως μὲν γὰρ [s]ἂν καθ' ἑαυτοὺς ὦσι, καὶ μεθύωσι τῷ πάθει, καθάπερ ἐν σκότῳ [t]διατρίβοντες ἀσχημόνως κεῖνται μετὰ πολλῆς [v]τῆς αἰσχρότητος, αἰσθανόμενοι μὲν καὶ τότε ἔνθα εἰσὶν, οὐκ ἀκρι- C βῶς δέ· ἐπειδὰν δὲ ἴδωσί τινα αὐτοὺς ἐλέγχοντα τῶν ἐν ἀρετῇ βιούντων, ἢ [w]καὶ φανέντα μόνον, τότε σαφέστερον [x]αὐτῶν διαγινώσκουσι τὴν ἀθλιότητα, [y]καὶ ὥσπερ ἀκτῖνος ἀφεθείσης, οὕτω περιστέλλουσι τὴν οἰκείαν ἀσχημοσύνην, καὶ τοὺς συνειδότας ἐρυθριῶσι, κἂν ὁ μὲν δοῦλος, ὁ δὲ ἐλεύθερος ᾖ, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς, ὁ δὲ ἀρχόμενος. Οὕτως ἰδὼν τὸν Ἠλίαν ὁ Ἀχαὰβ

[5] Matth. xv. 11. [6] Prov. xvi. 5.

[f] πεπλημμένα hic et infra D. [g] τοὺς] ὅρα τοὺς D. τοὺς οὖν E. [h] τοίνυν] τὴν C. [i] ὅταν om. C.D. Mox θρηνεῖ C.D. et p.p. ταπεινοῦται A.B.C.D.E. [k] γὰρ om. C. Statim τοῦ διδασκάλου Edd. invitis libris. [l] αὐτὸ D. [m] ποίησον C.D. Sav. marg. ποίησαι Sav. Ben. [n] ὑψηλοκάρδιος] + εἰκότως D. + καὶ εἰκότως Sav. Ben. [o] ΗΘΙΚΟΝ. Ὅτι πᾶσα ἁμαρτία ἀκαθαρσία λέγεται· καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ καὶ Ἡρώδου. Veron. [p] οὐδὲν] ὥσπερ οὐδὲν C.D. καὶ οὐδὲν E. [q] καλινδούμενοι D.E. [r] τῷ om. F. [s] ἂν om. B.F. et pr. man. A. [t] διάγοντες B. Sav. marg. [v] τῆς om pr. man. E. [w] καὶ om. F. [x] αὐτῶν A.C. Veron. ἑαυτῶν B. αὑτῶν Sav. Ben. [y] καὶ om. A.C.D.

ᾐσχύνετο, καὶ μηδέπω μηδὲν εἰρηκότος ἐκείνου, ἀπὸ τῆς ὄψεως
αὐτοῦ μόνης ἁλούς· καὶ σιγῶντος τοῦ κατηγόρου, τὴν κατα-
δικάζουσαν [z] αὐτὸν ἔφερε ψῆφον, τὰ τῶν ἑαλωκότων φθεγ-
γόμενος, καὶ λέγων, [7] "Εὕρηκάς με ὁ ἐχθρός μου." Οὕτως
αὐτὸς ὁ Ἠλίας τῷ τυράννῳ τότε ἐκείνῳ μετὰ πολλῆς διελέγετο D
τῆς παρρησίας. Οὕτως ὁ Ἡρώδης, οὐ φέρων τὴν ἀπὸ τῶν
ἐλέγχων [a] αἰσχύνην, [b] ἣν καὶ ἔδειξε [c] σαφέστερον λάμψασα
μέγα καὶ διαυγὲς ἡ τῆς προφητικῆς γλώττης φωνὴ, [d] ἐνέβαλεν
εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸν Ἰωάννην· καθάπερ [e] γυμνὸς ὢν, καὶ τὸν
λύχνον σβέσαι ἐπιχειρῶν, ἵνα πάλιν ἐν τῷ σκότῳ ᾖ. Μᾶλλον
δὲ αὐτὸς [f] μὲν οὐκ ἐτόλμησε σβέσαι, ἀλλ' ὥσπερ [g] ὑπὸ μόδιον
εἰς τὸ οἴκημα ἔθηκεν· ἡ δὲ ἀθλία καὶ ταλαίπωρος ἐκείνη τοῦτο
γενέσθαι κατηνάγκασεν. Ἀλλ' οὐδὲ [h] οὕτω καλύψαι ἴσχυσαν
τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ μειζόνως ἀνῆψαν. Οἵ τε γὰρ ἐρωτῶντες,
διὰ τί εἰς δεσμωτήριον [i] Ἰωάννης οἰκεῖ, τὴν αἰτίαν ἐμάνθανον, οἵ E
τε μετὰ ταῦτα γῆν καὶ θάλατταν οἰκοῦντες ἅπαντες, οἵ τε τότε
γενόμενοι, οἵ τε νῦν, [k] οἵ τε αὖθις ἐσόμενοι, σαφῶς ἔγνωσάν τε
καὶ εἴσονται τὰ πονηρὰ ταῦτα δράματα, [l] τό τε τῆς ἀσελγείας,
τό τε τῆς μιαιφονίας αὐτῶν, καὶ χρόνος οὐδεὶς τὴν μνήμην
τούτων ἐξαλεῖψαι δυνήσεται. Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ, οὕτως
ἀθάνατον ἔχει τὴν μνήμην, οὕτω καὶ ἀπὸ ῥημάτων [m] μόνων
καταπλήττει τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ. Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐνέ-
βαλεν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον; διὰ τί μὴ κατεφρόνησε; Μὴ
γὰρ εἰς δικαστήριον αὐτὸν ἔμελλεν ἕλκειν; μὴ γὰρ δίκην
[n] ἀπῄτησε τῆς μοιχείας; Οὐχὶ ἔλεγχος ἦν τέως τὰ λεγόμενα 637
μόνον; Τί τοίνυν δέδοικε καὶ τρέμει; Οὐχὶ ῥήματα ἦν καὶ
λόγος ψιλός; Ἀλλὰ μᾶλλον πραγμάτων ἔδακνεν. Οὐκ [o] ἤ-
γαγεν εἰς [p] δικαστήριον, ἀλλ' εἰς ἕτερον τοῦ συνειδότος εἷλκεν
αὐτὸν κριτήριον, καὶ πάντας ἐκάθισεν αὐτῷ δικαστὰς τοὺς μετ'
ἐξουσίας κατὰ διάνοιαν τότε τὰς ψήφους φέροντας. Διὰ
τοῦτο ἔτρεμεν ὁ τύραννος, τῆς ἀρετῆς τὴν λαμπηδόνα οὐ φέρων.
Εἶδες ἡλίκον φιλοσοφία; Δεσμώτην τυράννου λαμπρότερον

[7] 3 Reg. xxi. 20.

[z] αὐτὸν A.B.C. Veron. αὑτὸν Sav. Ben. [a] αἰσχύνην] ἰσχὺν C. [b] ἣν καὶ ἔδειξε] Sic E. καὶ ἔδειξε (ἣν scilicet in ultima syllaba vocis αἰσχύνην absorpto) A.F. ἔδειξε γὰρ C.D. καὶ γὰρ ἔδειξε B. quem secuti sunt Sav. Ben. ἣν καὶ—μέγα καὶ δ.] ἔλαμψε γὰρ μέγα καὶ δ. Veron. [c] σαφέστερον]+τὸ ἁμάρτημα C.D. [d] καὶ ἐνέβαλεν C.D. [e] γυμνὸς] ἐν ζόφῳ C.D. [f] μὲν, quod aberat, habent A.B.C.E. [g] ὑπὸ τὸν μ. Edd. τὸν om. A.B.C.D.F. Mox ἔθηκεν omnes pro vulgato τέθεικεν. [h] οὕτω] τούτῳ C. [i] Ἰωάννης οἰκεῖ] οἰκεῖ ὁ Ἰωαν. B. Ἰωάννης, εἰκῇ D. Edebatur διὰ τί Ἰωάννης εἰς τὸ δ. οἰκεῖ, repugnantibus libris. [k] οἵ τε] καὶ οἱ E. [l] τό τε] τά τε bis Edd. τά τε in secundo loco C. [m] μόνον B.E. [n] ἀποτῆσαι A. ἀποτίσαι F. [o] ἦγεν B. [p] δεσμωτήριον C.D.F.

ἐποίησε, καὶ τοῦτον ἐκεῖνος δέδοικε καὶ τρέμει. Ἀλλ' αὐτὸς
B μὲν ἔδησε μόνον· ἡ δὲ μιαρὰ ἐκείνη καὶ ἐπὶ τὴν σφαγὴν ὥρμησε. Καίτοιγε ἐπὶ τοῦτον τὸ ἔγκλημα [q] μᾶλλον ἐφέρετο. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνῃ τότε ἀπαντήσας εἶπε, τί συνοικεῖς τῷ τυράννῳ; οὐκ ἐπειδὴ ἀνεύθυνος [r] ἦν· πῶς γάρ; ἀλλ' ἐντεῦθεν τὸ πᾶν διορθῶσαι ἐβούλετο. Διὸ [s] τοῦτον ἐμέμψατο· καὶ οὐδὲ [t] τοῦτον σφοδρῶς. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, ὦ μιαρὲ καὶ παμμίαρε (696)
καὶ παράνομε καὶ βέβηλε, κατεπάτησας τοῦ θεοῦ τὸν νόμον, κατεφρόνησας τῶν ἐπιταχθέντων, τὴν ἰσχὺν τὴν σὴν νόμον ἐποίησας. Οὐδὲν [v] τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐλέγχοις πολλὴ ἡ ἐπιείκεια τοῦ ἀνδρὸς, πολλὴ ἡ πραότης. "[w] Οὐκ ἔξεστί σοι
C γὰρ ἔχειν, φησὶ, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου." Διδάσκοντος μᾶλλον τὸ ῥῆμα ἢ ἐλέγχοντος, παιδεύοντος ἢ κολάζοντος, ῥυθμίζοντος ἢ ἐκπομπεύοντος, [x] διορθοῦντος ἢ ἐπεμβαίνοντος. Ἀλλ', ὅπερ [y] ἔφην, ἐχθρὸν τῷ κλέπτῃ τὸ φῶς, ἐπαχθὴς ὁ δίκαιος τοῖς ἁμαρτάνουσι καὶ φαινόμενος ἁπλῶς· [8] "Βαρὺς [z] γὰρ ἡμῖν καὶ βλεπόμενος." Οὐ γὰρ φέρουσιν αὐτοῦ τὰς ἀκτῖνας, καθάπερ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσοῦντες τὰς ἡλιακάς. Πολλοῖς δὲ τῶν πονηρῶν οὐ φαινόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκουόμενος, βαρύς. Διά τοι τοῦτο καὶ ἡ
D μιαρὰ καὶ παμμίαρος ἐκείνη, [a] ἡ προαγωγὸς τοῦ θυγατρίου, μᾶλλον δὲ ἡ παιδοκτόνος, καίτοι οὐδὲ ἰδοῦσα αὐτὸν, οὐδὲ ἀκούσασα αὐτοῦ τῆς φωνῆς, ἐπὶ τὴν σφαγὴν ὥρμησε· καὶ παρασκευάζει ἣν ἀσελγῶς ἔθρεψε, ταύτην καὶ εἰς φόνον ἐλθεῖν· οὕτως ἐκ περιουσίας αὐτὸν ἐδεδοίκει.

Καὶ τί φησι; "Δός μοι ἐπὶ πίνακι ὧδε τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ." Ποῖ φέρῃ κατὰ κρημνῶν, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε; Μὴ γὰρ πάρεστιν ὁ κατήγορος; μὴ γὰρ ὁρᾶται καὶ ἐνοχλεῖ; Ἕτεροι ἔλεγον, "Βαρὺς [b] ἡμῖν ἐστι καὶ βλεπόμενος" ταύτῃ δὲ, ὅπερ εἶπον, καὶ ἀκουόμενος. Διό φησι,
E "Δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου." Καὶ μὴν δεσμωτήριον οἰκεῖ διὰ σὲ, καὶ [c] ἁλύσεις [d] περίκειται, καὶ ἔξεστί σοι νεανιεύεσθαι ἐπὶ τῷ ἔρωτι, καὶ λέγειν· [e] οὕτως ἐκράτησα τοῦ βασιλέως, ὅτι οὐδὲ δημοσίᾳ ἐγκληθεὶς καθυφῆκεν, οὐδὲ

[8] Sap. ii. 14.

[q] μᾶλλον] μόνον C. [r] ἦν om. F. [s] τοῦτο F. et ex corr. D. [t] τοῦτο D. [v] τούτων]+προσέθηκεν C.D. [w] οὐκ—φησὶ] τί γάρ φησιν; οὐκ ἔ. σοι ἔχειν C.D. οὐκ ἔ. γάρ σοι, φησὶν, ἔχειν E. [x] διορθουμένου E. [y] ἔφην] ἔλεγον F. [z] γὰρ]+φησὶ C.D. ἡμῖν]+ἐστι, φησὶ E. [a] ἡ om. A.C.D.E.F. Veron. ἡ ante παιδοκτόνος superscript. habet E. [b] ἡμῖν ἐστι] ἐστιν ἡμῖν A.F. ἕτεροι—βλεπόμενος] ἆρα καλῶς ἔλεγεν (ἔλεγον C.) ὅτι ὁ δίκαιος βαρύς ἐστιν ἑτέροις καὶ μὴ βλεπόμενος; C.D. [c] ἁλύσεις F. et ex corr. E. (prius ἅλυσιν). ἁλύσει vulgo. [d] περιβέβληται C.D. [e] οὕτως] ὅτι οὕτως A.F.

ἀπέστη τοῦ ἔρωτος, οὐδὲ διέσπασέ μου τὴν μοιχείαν, ἀλλὰ καὶ
τὸν ἐγκαλέσαντα ἔδησε. Τί μαίνῃ καὶ λυσσᾷς, ἔχουσα καὶ
μετὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἁμαρτίας [f] τὸν νυμφίον; τί τράπεζαν
ἐριννύων ἐπιζητεῖς, καὶ δαιμόνων ἀλαστόρων συμπόσιον κατα-
σκευάζεις; Εἶδες πῶς οὐδαμινὸν, πῶς δειλὸν, πῶς ἄνανδρον ἡ
κακία, πῶς [g] ὅτε μάλιστα κρατήσει, τότε γίνεται ἀσθενεστέρα; 638
Καὶ γὰρ αὕτη οὐχ οὕτως ἐθορυβεῖτο πρὶν εἰς δεσμωτήριον
[h] ἐμβαλεῖν τὸν Ἰωάννην, ὡς ταράττεται δεθέντος αὐτοῦ, καὶ
ἐπείγει λέγουσα, "Δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰω-
άννου." [i] Καὶ διὰ τί ὧδε; [k] Δέδοικα μὴ [l] συσκιασθῇ, φησὶν, ὁ
[m] φόνος, μὴ ἐξέλωσιν αὐτόν τινες τοῦ κινδύνου. Καὶ διὰ τί μὴ
ὅλον τὸν νεκρὸν ἐπιζητεῖς, ἀλλὰ τὴν κεφαλήν; Τὴν λυπή-
σασαν, φησὶ, γλῶτταν, ταύτην ἐπιθυμῶ σιγῶσαν ἰδεῖν. Ἀλλὰ
τοὐναντίον [n] ἔσται, ὅπερ οὖν καὶ γέγονεν, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε·
[o] λαμπρότερον βοήσεται μετὰ ταῦτα ἀποτμηθεῖσα. Τότε B
[p] μὲν γὰρ ἐν Ἰουδαίᾳ μόνον ἐβόα, νῦν δὲ πρὸς τὰ πέρατα τῆς
οἰκουμένης ἀφίξεται· καὶ ὅπουπερ ἂν [q] εἰσέλθῃς εἰς ἐκκλησίαν,
κἂν ἐν τῇ Μαύρων, κἂν ἐν τῇ Περσῶν, κἂν πρὸς αὐτὰς τὰς
[r] Βρεττανικὰς νήσους, ἀκούεις βοῶντος Ἰωάννου, "Οὐκ ἔξεστί
σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου." Ἀλλ'
οὐδὲν [s] τούτων εἰδυῖα αὕτη φιλοσοφεῖν, κατεπείγει καὶ ἄγχει
καὶ ὠθεῖ τὸν ἀνόητον τύραννον ἐπὶ τὸν φόνον, δεδοικυῖα μή
ποτε [t] μεταβάληται. Σὺ δὲ μάθε [v] πάλιν κἀντεῦθεν τῆς ἀρετῆς
τὴν ἰσχύν. Οὐδὲ ἐγκεκλεισμένον, οὐδὲ δεδεμένον καὶ σιγῶντα C
φέρει τὸν δίκαιον. Εἶδες πῶς [w] ἀσθενὲς ἡ κακία, πῶς ἀκά-
θαρτον; Ἀντὶ γὰρ ἐδεσμάτων ἀνθρωπίνην κεφαλὴν ἐπὶ πίνακος
εἰσάγει. Τί μιαρώτερον, τί δὲ ἐναγέστερον, τί δὲ ἀναιδέστερον
τῆς κόρης ἐκείνης; οἵαν ἀφῆκε φωνὴν ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ δια-
βόλου, καὶ τῷ συμποσίῳ τῶν δαιμόνων; Εἶδες γλῶτταν καὶ
γλῶτταν, τὴν μὲν φάρμακα φέρουσαν [x] σωτήρια, τὴν δὲ δηλη-
τήριον ἔχουσαν, [y] καὶ τραπεζοποιὸν γινομένην ἑστιάσεως δια-
βολικῆς; Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐκέλευσεν ἔνδον ἐν τῷ

[f] τὸν om. A.F. Veron. [g] ὅταν μ. κρατήσῃ E. [h] βαλεῖν A. τὸν Ἰωάν. om. B. [i] καὶ om. C.D. [k] δέδοικε D. δέδοικα om. A.B. Veron. Vet. [l] συσκιάσῃ A.B. Veron. [m] φθόνος A.B. Veron. Vet. Statim μηδ' ἐξ. B. [n] ἔσται C.D.E. ἐστὶν vulgo. [o] λαμπρότερον] + γὰρ E. [p] μὲν om. C.D. Statim ἐν om. A.C.D. [q] εἰσέλθῃς εἰς ἐκ.] ἀπέλθῃς C.D. [r] Βρεττανικὰς ex corr. A. fortasse alii. Βρετανικὰς vulgo. [s] τούτων, quod vulgo deest, est in omnibus libris. [t] μεταβάλληται B.C. [v] κἀντεῦθεν πάλιν inverso ord. B.E. [w] ἀσθενὴς libri omnes. ἴσ. ἀσθενὲς Sav. marg. ἀσθενὲς tacite edidit Montef. [x] σωτηρίας A.C.E. [y] καὶ] τὴν δὲ A.B.D.F. Sav. marg.

D συμποσίῳ [z] αὐτὸν κατασφαγῆναι, ἔνθα [a] πλείων ἦν αὐτῇ ἡδονή;
Ἐδεδοίκει μὴ παραγενόμενος καὶ ὀφθεὶς, ἅπαντας μεταβάλῃ
διὰ τῆς ὄψεως, διὰ τῆς παρρησίας. Διά τοι τοῦτο τὴν κε-
φαλὴν ἐπιζητεῖ, τρόπαιον πορνείας λαμπρὸν στῆσαι βουλο-
μένη· καὶ ἔδωκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Εἶδες τῆς ὀρχήσεως τὰ
ἐπίχειρα, εἶδες τὰ λάφυρα τῆς διαβολικῆς ἐπιβουλῆς; οὐ τὴν
κεφαλὴν Ἰωάννου λέγω, [b] ἀλλ' αὐτὸν τὸν συνοικοῦντα. Εἰ
γάρ τις ἀκριβῶς ἐξετάσειε, κατὰ τοῦ βασιλέως [c] ἔστη τὸ
τρόπαιον, καὶ ἡ νικήσασα ἡττᾶτο, καὶ ὁ ἀποτμηθεὶς ἐστε- (697)
φανοῦτο καὶ ἀνεκηρύττετο, καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν σφοδρότερον
E κατασείων τῶν ἡμαρτηκότων τὴν διάνοιαν. Καὶ ὅτι οὐ κόμπος
τὰ εἰρημένα, αὐτὸν ἐρώτησον τὸν Ἡρώδην· ὃς, ἐπειδὴ τοῦ
Χριστοῦ τὰ σημεῖα ἤκουσεν, ἔλεγεν· [9] "Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης·
αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις
[d] ἐν αὐτῷ." Οὕτως ἀκμάζοντα εἶχε τὸν φόβον, καὶ διηνεκῆ τὴν
ἀγωνίαν· καὶ [e] οὐδεὶς ἀποβαλεῖν τὸ δέος τοῦ συνειδότος ἴσ-
χυσεν, ἀλλ' ἔμεινεν ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος ὁ ἀδέκαστος ἄγχων
αὐτὸν, καὶ καθ' ἡμέραν δίκην ἀπαιτῶν τῆς σφαγῆς. Ταῦτ' οὖν
εἰδότες, μὴ φοβώμεθα τὸ κακῶς παθεῖν, ἀλλὰ τὸ δρᾶσαι κακῶς·
639 τοῦτο μὲν γὰρ νίκη, ἐκεῖνο δὲ ἧττα. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε,
[10] "Διὰ τί οὐ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; [f] διὰ τί οὐ μᾶλλον ἀπο-
στερεῖσθε; Ἀλλ' ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα
ἀδελφούς." Ἐν γὰρ τῷ πάσχειν κακῶς οἱ στέφανοι [g] καὶ τὰ
βραβεῖα, ἡ ἀνακήρυξις. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων ἔστι τῶν
ἁγίων ἰδεῖν. [h] Ἐπεὶ οὖν ἅπαντες ἐστεφανώθησαν οὕτως, ἀνε-
κηρύχθησαν οὕτως, [i] καὶ ἡμεῖς ταύτην ὁδεύωμεν τὴν ὁδόν· καὶ
εὐχώμεθα μὲν μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· εἰ δὲ παραγένοιτο,
μετὰ πολλῆς ἱστάμενοι τῆς ἀνδρείας, τὴν προσήκουσαν ἐπι-
δειξώμεθα προθυμίαν· [k] ἵνα τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγα-
B θῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[9] Matth. xiv. 2. [10] 1 Cor. vi. 7, 8.

[z] αὐτὴν A. Veron. [a] πλείω A.B. Mox ἡ ἡδονὴ iidem. [b] ἀλλ' αὐτὸν] ἀλλὰ A. [c] ἔστη C. ut conjecerat Dunaeus. ἐστὶ D. ἔσται vulgo. *erit* Vet. [d] ἐν om. B. [e] οὐδεὶς] οὐδὲ E. Mox ἐνέμεινεν idem. [f] διὰ τί—ἀποστερεῖσθε vulgo desunt. Habent B.C.D.F. et marg. A. [g] καὶ om. F. Copulam ante ἡ ἀνακ. (αἱ ἀνακηρύξεις E.) om. C.D.E.F. Veron. [h] ἐπεὶ οὖν ἅπ. οὕτως ἐστεφ. οὕτως ἀνεκ. καὶ ἡμεῖς ὁδ. τ. ὁ. A. ἐπεὶ οὖν οὕτως ἅπ. ἐστεφ. οὕτως ἀνεκ. οὕτως ταύτην κ. ἡ. ὁδ. τ. ὁ. B. [i] καὶ ἡμεῖς ταύτην] ταύτην καὶ ἡμεῖς F. οὕτως ταύτην καὶ ἡμεῖς B.C.D. Statim ὁδεύσωμεν A. et ex corr. E. [k] ἵνα]+καὶ C.D.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ.

[1] Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.

ΠΟΛΛΑΧΟΘΕΝ μὲν καὶ ἄλλοθεν, μάλιστα δὲ [a] καὶ ἐκ τούτου τοῦ Παύλου τὴν φιλοσοφίαν ἔστιν ἰδεῖν, καὶ τὴν πολ- C λὴν [b] φιλοστοργίαν· πῶς πολὺς μὲν ἐν ταῖς παραγγελίαις καὶ σφοδρὸς, ὀκνηρὸς δὲ καὶ μελλητὴς ἐν ταῖς τιμωρίαις. Οὐ γὰρ εὐθέως ἁμαρτάνοντας ἐκόλασεν, ἀλλὰ παρήγγειλεν ἅπαξ καὶ δεύτερον· καὶ οὐδὲ οὕτω παρακούσαντας τιμωρεῖται, ἀλλὰ πάλιν παραγγέλλει λέγων, "Τρίτον [c] τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς," [d] καὶ πρὶν ἢ παραγένωμαι, γράφω πάλιν. Εἶτα ἵνα μὴ ἡ μέλλησις ῥᾳθυμίαν ἐργάσηται, ὅρα πῶς καὶ [e] τὸ ἐντεῦθεν διορθοῦται, συνεχῶς ἀπειλῶν, καὶ ἐπανατεινόμενος τὴν πληγὴν, D καὶ λέγων, "Ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι·" καὶ, "Μή πως ἐλθὼν πενθήσω πολλούς." Ταῦτα δὲ ποιεῖ καὶ λέγει, καὶ ταύτῃ [f] τὸν δεσπότην τῶν ἁπάντων μιμούμενος· ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς συνεχῶς μὲν ἀπειλεῖ καὶ πολλάκις παραγγέλλει, οὐ πολλάκις δὲ κολάζει καὶ τιμωρεῖται. Τοῦτο [g] δὴ καὶ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, ὅτι "Φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον." Τί ἐστι, "φειδόμενος ὑμῶν;" Ἵνα μὴ [h] εὑρὼν ἡμαρτηκότας καὶ ἀδιορθώτους μείναντας, ἐπάγω κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Καὶ [i] ἐνταῦθα, "Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται E πᾶν ῥῆμα." Ἄγραφον ἐγγράφῳ συνάπτει· ὃ καὶ ἀλλαχοῦ πεποίηκεν εἰπὼν, ὅτι [2] "Ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν· ἔσονται γὰρ, φησὶν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν." Καίτοιγε ἐπὶ νομίμου τοῦτο εἴρηται γάμου· ἀλλὰ ἀπεχρήσατο [k] αὐτῷ εἰς τοῦτο συμφερόντως, ὥστε φοβῆσαι μειζόνως. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ, ἀντὶ μαρτυριῶν τὰς παρουσίας αὐτοῦ τιθεὶς καὶ τὰς παραγγελίας. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἅπαξ εἶπον καὶ δεύτερον, ὅτε παρεγενόμην· λέγω καὶ νῦν διὰ γραμμάτων. [l] Καὶ ἐὰν μὲν ἀκούσητε, ὅπερ ἐπεθύμουν γέγονεν· ἐὰν δὲ παρα-

[1] Cap. XIII. v. 1. [2] 1 Cor. vi. 16.

Hom. XXIX. [a] καὶ ἐκ τούτου] Sic A.B.F. Sav. marg. Vulgo abest καί. καὶ ἐκ τούτων E. [b] φιλοστοργίαν] + τοῦ Παύλου D. [c] τοῦτο ἔρχ.] Sic A.E.F. τοῦτο om. B. ἔρχομαι τοῦτο Edd. [d] καὶ] τουτέστιν D. [e] τὸ] αὐτὸ D. [f] τὸν δ. τῶν ἀπ.] τὸν αὐτοῦ δεσπότην D. τὸν δεσπότην—συνεχῶς om. F. [g] δὴ om. D. καὶ ante διὰ τοῦτο om. idem. [h] εὕρω A. Mox ἐπαγάγω D. [i] ἐνταῦθα] + πάλιν D. [k] αὐτὸ A. [l] καὶ ἐὰν (ἂν D.) μὲν ἀκούσητε B.D. (εἰ supra) ἂν μὲν ἀκ. (om. καὶ) E. καὶ μὴν ἀκούσητε (sic) A. καὶ μὴν εἰ ἀκούσετε F. Edebatur καὶ μὴν ἐὰν ἀκούσητέ μου. μου deest in omnibus.

640 κούσητε, ἀνάγκη λοιπὸν στῆσαι τὰ εἰρημένα, καὶ ἐπαγαγεῖν τὴν
τιμωρίαν. Διό φησι· [3] "Προείρηκα, καὶ προλέγω ὡς παρὼν τὸ
δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι καὶ τοῖς
λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι, ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι." Εἰ
γὰρ ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν
ῥῆμα, παρεγενόμην [m] δὲ δεύτερον καὶ εἶπον, λέγω δὲ καὶ νῦν διὰ
τῆς ἐπιστολῆς· ἀνάγκη με λοιπὸν ἀληθεῦσαι. Μὴ γὰρ δὴ (698)
νομίσητε ἔλαττον ἔχειν τὰ γράμματα τῆς παρουσίας· ὥσπερ
γὰρ παρὼν ἔλεγον, οὕτω καὶ ἀπὼν νῦν γράφω. Εἶδες κηδε-
B μονίαν πατρικήν; εἶδες [n] διδασκάλῳ πρέπουσαν πρόνοιαν; Οὔτε
ἐσίγησεν, οὔτε ἐκόλασεν, ἀλλὰ [o] καὶ προλέγει πολλάκις, καὶ
μένει διηνεκῶς ἀπειλῶν, καὶ ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν, [p] καὶ εἰ
μένοιεν ἀδιόρθωτοι, τότε ἀπειλεῖ τὴν πεῖραν ἐπαγαγεῖν. Τί
δὲ προείρηκας παρὼν, καὶ [q] ἀπὼν γράφεις; "Ὅτι, ἐὰν ἔλθω
εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι." Δείξας πρότερον ὅτι [r] οὐ δύναται,
ἂν [s] μὴ ἀναγκασθῇ, τοῦτο ποιῆσαι, καὶ πένθος τὸ πρᾶγμα
καλέσας καὶ ταπείνωσιν· "Μή πως γὰρ, φησὶν, ἐλθόντα με
[t] ὁ θεός μου ταπεινώσῃ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν
C προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων·" καὶ ἀπολογησάμενος
αὐτοῖς, ὅτι [v] καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον προεῖπε, καὶ ὅτι
πάντα ποιεῖ καὶ μηχανᾶται, ὥστε ἀνακρούσασθαι τὴν τιμωρίαν,
καὶ τῷ φόβῳ τῶν ῥημάτων βελτίους ποιῆσαι, τότε τὸ φορ-
τικὸν τοῦτο καὶ φοβερὸν ἔθηκε λέγων, "Ὅτι, ἐὰν ἔλθω [w] εἰς
τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι." Οὐκ εἶπε, τιμωρήσομαι καὶ κολάσω
καὶ ἀπαιτήσω δίκην, ἀλλὰ πάλιν πατρικοῖς ῥήμασι [x] καὶ αὐτὴν
τὴν τιμωρίαν τίθησι, δεικνὺς αὐτοῦ τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν συν-
αλγοῦσαν αὐτοῖς διάνοιαν, [y] διότι ἀεὶ φειδόμενος ἀνεβάλλετο.
D Εἶτα, ἵνα μὴ καὶ νῦν νομίσωσιν, ὅτι πάλιν [z] ἀναβολὴ καὶ ἁπλῶς
ἀπειλὴ ῥημάτων, διὰ τοῦτο καὶ ἔμπροσθεν [a] εἴρηκεν, "Ἐπὶ
στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα·"
[b] καὶ, "Ὅτι, ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι." Ὁ δὲ

[3] v. 2.

[m] δὲ, quod vulgo abest, ex uno Cod. D. recepimus. [n] διδασκάλῳ πρέπουσαν] Sic E. secundum conjecturam Dunaei. διδασκαλίαν (διδασκάλων ex corr. A.) πρέπουσαν A.F. διδασκαλίας πρέπουσαν D. Sav. marg. διδασκαλίαν καὶ πρέπουσαν cum Editis B. [o] καὶ om. B. [p] καὶ εἰ μένοιεν] ἐπεὶ δὲ ἔμενον D. [q] ἀπὼν]+νῦν Edd. invitis libris. [r] οὐ om. F. erasum in A.E. [s] μὴ om. A.F. ἂν μὴ ἀν. τοῦτο π.] ἂν ἀν. τοῦτο μὴ π. B. Sav. marg. ἂν ἀν. μὴ (sed μὴ erasum) τοῦτο π. E. [t] ταπεινώσῃ ὁ θ. μου inverso ord. B.E. [v] καὶ om. B.E. et pr. man. A. Mox προεῖπον B.F. [w] εἰς τὸ om. F. [x] καὶ αὐτὴν om. F. in marg. A. [y] διότι] καὶ ὅτι E. [z] ἀναβάλλη (sic) A.E. Mox διὰ ἀπειλὴ ῥημάτων (sic) A. ἀπειλεῖ διὰ ῥ. E. [a] εἰρηκὼς D. [b] καὶ ὅτι] νῦν πάλιν λέγει ὅτι D.

λέγει, τοῦτό ἐστιν· οὐκέτι [c]ἀναβαλοῦμαι, εἰ ἀδιορθώτους εὕροιμι, ὃ μὴ γένοιτο, ἀλλὰ ἐπάξω πάντως, καὶ στήσω ὅπερ εἴρηκα.

Εἶτα μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ καὶ σφοδρᾶς τῆς ἀγανακτήσεως πρὸς τοὺς κωμῳδοῦντας αὐτὸν ὡς ἀσθενῆ, καὶ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ χλευάζοντας, καὶ λέγοντας, "Ἡ παρουσία ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος," [d]ὡς πρὸς τούτους ἀποτεινόμενος, φησίν· [4]"Ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λα- E
λοῦντος Χριστοῦ." Τοῦτο γὰρ ὁμοῦ [e]μὲν πλήττων, ὁμοῦ δὲ κἀκείνων καθαπτόμενος εἴρηκεν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστιν· ἐπειδὴ βούλεσθε δοκιμάζειν εἰ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστὸς οἰκεῖ, καὶ εὐθύνας ἀπαιτεῖτε, καὶ διὰ τοῦτό με κωμῳδεῖτε, ὡς [f]εὐτελῆ καὶ εὐκαταφρόνητον, ἅτε ἔρημον ὄντα τῆς δυνάμεως ἐκείνης· εἴσεσθε ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἔρημοι, εἰ παράσχοιτε πρόφασιν, ὃ μὴ γένοιτο. Τί οὖν, εἰπέ μοι; Διὰ τοῦτο κολάζεις, ἐπειδὴ δοκιμὴν ζητοῦσιν; Οὐχὶ, φησίν· εἰ γὰρ τοῦτο [g]ἐζήτει, ἐκ πρώτης ἂν ἐκόλασεν ἁμαρτόντας, καὶ οὐκ ἀνεβάλλετο. Ὅτι δὲ οὐ τοῦτο ζητεῖ, προϊὼν τοῦτο σαφέστερον ἔδειξεν εἰπὼν, "Εὔχομαι δὲ 641
μηδὲν ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλὰ ὑμεῖς δόκιμοι ἦτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν." Οὐ τοίνυν αἰτιολογικῶς [h]αὐτὸ τίθησιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγανακτῶν, [i]μᾶλλον καθαπτόμενος τῶν καταφρονούντων αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν [k]γὰρ οὐ βούλομαι, φησὶ, δοῦναι πεῖραν [l]ὑμῖν τοιαύτην· εἰ δὲ αὐτοὶ [m]παρέχοιτε τὴν αἰτίαν, καὶ βουληθείητέ με ἐκκαλέσασθαι, εἴσεσθε διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν. Καὶ ὅρα πῶς φορτικὸν ποιεῖ τὸν λόγον. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἐπειδὴ δοκιμὴν ζητεῖτε ἐμοῦ, ἀλλὰ, "τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ·" δεικνὺς ὅτι εἰς B
ἐκεῖνον ἡμάρτανον. Καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπε, τοῦ ἐνοικοῦντος, ἀλλὰ, "τοῦ λαλοῦντος," δεικνὺς πνευματικὰ ὄντα τὰ ῥήματα. Εἰ δὲ οὐκ ἐνδείκνυται αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν, οὐδὲ κολάζει· λοιπὸν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ἐκεῖ μετήγαγε, φοβερωτέραν ποιῶν τὴν ἀπειλήν· οὐ δι' ἀσθένειαν· δύναται γάρ· ἀλλὰ διὰ μακροθυμίαν. Μὴ τοίνυν τὴν ἀνοχὴν αὐτοῦ ἀσθένειάν τις λογιζέσθω. Τί γὰρ θαυμάζεις, εἰ οὐκ ἐπεξέρχεται νῦν ἁμαρτάνουσιν, οὐδὲ ἀπαιτεῖ δίκην ἀνεχόμενος καὶ μακροθυμῶν, ὅπου γε καὶ σταυ-

[4] v. 3.

[c] ἀναβάλλομαι A.F. Veron. [d] ὡς om. D. Particula γοῦν, quae post τούτους legebatur, non est in A.B.D.E. [e] μὲν] + τούτους E. Mox κἀκείνων om. D. [f] εὐτελῆ καὶ om. D. [g] Sic omnes nostri cum Interp. vet. Edebatur ἐζήτουν, ἐκόλασα, ἀνεβαλόμην. [h] αὐτὸ τίθ.] ἀποτίθησιν mendose F. [i] μᾶλλον] καὶ A.F. μᾶλλον δὲ E. [k] γὰρ deest in Edd. [l] ὑμῖν om. F. in marg. A. [m] παρέχοιτε D.E. παρέχετε vulgo.

C ρωθῆναι αὐτὸς ὑπέμεινε, καὶ τοιαῦτα πάσχων οὐκ ἐκόλαζε; Διὸ
καὶ ἐπήγαγεν, "[5]Ος εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δύναται ἐν ὑμῖν.
[5] Καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως
θεοῦ." Πολλὴν ἀσάφειαν ἔχει τὰ ῥήματα, καὶ τοῖς ἀσθενε-
στέροις θόρυβον ἐντίθησι. Διόπερ ἀναγκαῖον αὐτὰ ἀναπλῶσαι (699)
σαφέστερον, καὶ τῆς λέξεως ταύτης εἰπεῖν τὰ σημαινόμενα,
περὶ ἣν [n] ἡ ἀσάφεια, ἵνα μηδεὶς σκανδαλίζηται μηδὲ τῶν ἀφε-
λεστέρων. Τί ποτ' οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον, καὶ τί δηλοῖ τὸ τῆς
ἀσθενείας ὄνομα, καὶ κατὰ ποῖον σημαινόμενον εἴρηται, ἀναγ-
D καῖον μαθεῖν. Μία μὲν [o] γὰρ ἡ λέξις, πολλὰ δὲ τὰ ἐξ αὐτῆς
δηλούμενα. Καὶ γὰρ ἀσθένεια λέγεται ἡ τοῦ σώματος ἀρ-
ρωστία· διὸ καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἴρηται, [6] "Ἴδε ὃν φιλεῖς
ἀσθενεῖ," περὶ τοῦ [p] Λαζάρου· καὶ [q] αὐτὸς ἔλεγεν, "Ἡ ἀσθένεια
αὕτη οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον·" καὶ περὶ τοῦ [r] Ἐπαφρᾶ ὁ Παῦ-
λος· [7] "Καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον [s] θανάτου, ἀλλ' ὁ θεὸς
αὐτὸν ἠλέησε·" καὶ περὶ τοῦ Τιμοθέου, [8] "Οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ
τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας." Ταῦτα γὰρ
ἅπαντα σωματικὴν ἀρρωστίαν δηλοῖ. Λέγεται πάλιν ἀσθένεια
τὸ μὴ πεπηγέναι ἐν τῇ πίστει [t] ἁπλῶς, μηδὲ τέλειον εἶναι καὶ
E ἀπηρτισμένον. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· [9] "Τὸν
δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις
διαλογισμῶν·" καὶ πάλιν, "Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ
δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει·" τὸν ἐν τῇ πίστει ἀσθενοῦντα δη-
λῶν. Ἰδοὺ δύο σημαινόμενα [v] ἐκ τῆς ἀσθενείας ἐστί· καὶ τρίτον
ἕτερον, [w] ὃ καλεῖται ἀσθένεια. Ποῖον δὴ τοῦτο; Οἱ διωγμοὶ,
αἱ ἐπιβουλαὶ, αἱ ἐπήρειαι, οἱ πειρασμοὶ, αἱ ἐπαγωγαί. Καὶ
τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· "Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον
παρεκάλεσα· καὶ εἶπέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ
642 δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." Τί ἐστιν, "ἐν ἀσθενείᾳ;"
Ἐν διωγμοῖς, ἐν κινδύνοις, ἐν πειρασμοῖς, ἐν ἐπιβουλαῖς, ἐν
θανάτοις. Καὶ τοῦτο δηλῶν ἔλεγε, "Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείᾳ."
[x] Εἶτα δεικνὺς ποίαν λέγει ἀσθένειαν, οὐ πυρετὸν εἶπεν, οὐκ
ἀμφιβολίαν τὴν περὶ τὴν πίστιν, ἀλλὰ τί; "Ἐν ὕβρεσιν, ἐν
διωγμοῖς, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυ-
λακαῖς, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν

[5] v. 4. [6] Joan. xi. 3, 4. [7] Philipp. ii. 27. [8] 1 Tim. v. 23.
[9] Rom. xiv. 1, 2.

[n] ἡ ἀσάφεια] ἀσάφειαν D. Mox τῶν ἀσφαλεστέρων F. [o] γὰρ om. E. [p] Λαζάρου] + λέγων B. [q] αὐτὸς] + ὁ Χριστὸς D. [r] Ἐπαφροδίτου D. [s] θανάτου omnes cum Veron. θανάτῳ Sav. Ben. [t] ἁπλῶς] καλῶς E. ἁπλῶς in marg. A. [v] ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ex corr. D. [w] ὃ] + καὶ αὐτὸ D.
[x] εἶτα in marg. A.

γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι·" τουτέστιν, ὅταν διώκωμαι, ὅταν ἐλαύνωμαι, ὅταν ἐπιβουλεύωμαι, τότε δυνατός εἰμι, τότε μᾶλλον κρατῶ καὶ περιγίνομαι τῶν ἐπιβουλευόντων, τῆς χά- B ριτος δαψιλέστερον [y] ἐνιζανούσης ἐμοί. Κατὰ δὴ τοῦτο [z] τὸ τρίτον τὴν [a] ἀσθένειαν τέθεικεν ὁ Παῦλος· καὶ ὃ λέγει τοῦτό ἐστι· πρὸς ἐκεῖνο πάλιν ἀποτεινόμενος, ὃ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον, ὅτι εὐτελὴς αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητος. Οὐ γὰρ δὴ ἐβούλετο κομπάζειν, οὐδὲ ὅπερ ἦν, εἶναι δοκεῖν αὐτὸν, οὐδὲ τὴν δύναμιν ἐνδείκνυσθαι, ἣν εἶχεν [b] εἰς τὸ κολάζειν καὶ τιμωρεῖσθαι· ὅθεν καὶ ἐνομίζετο εὐτελὴς εἶναι. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο νομίζοντες ἐν πολλῇ ῥαθυμίᾳ ἦσαν καὶ ἀναισθησίᾳ, καὶ οὐ μετεβάλλοντο ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, καιρὸν ἐπιτήδειον λαβὼν, καὶ περὶ τούτων εὐτόνως σφόδρα διαλέγεται, δεικνὺς ὅτι οὐ δι' C ἀσθένειαν οὐδὲν ἐποίει, ἀλλὰ διὰ μακροθυμίαν.

Εἶτα, ὅπερ ἔφην, ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν λόγον ἐπὶ τὸν Χριστὸν μεταγαγὼν, ἐπιτείνει τὸν φόβον, αὔξει τὴν ἀπειλήν. Ὃ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι· μὴ γὰρ, καὶ ἐὰν ποιήσω τι, καὶ κολάσω καὶ τιμωρήσωμαι τοὺς ἡμαρτηκότας, ἐγώ εἰμι ὁ κολάζων καὶ τιμωρούμενος; ἔστιν ὁ ἐν ἐμοὶ οἰκῶν, αὐτὸς ὁ Χριστός. Εἰ δὲ οὐ πιστεύετε τοῦτο, ἀλλὰ βούλεσθε λαβεῖν δοκιμὴν διὰ τῶν ἔργων τοῦ [c] ἐνοικοῦντος ἐν ἐμοὶ, εἴσεσθε ταχέως· οὐδὲ γὰρ ἀσθενεῖ εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ δυνατός ἐστι. Καὶ διὰ τί προσέθηκεν, " εἰς ὑμᾶς," καίτοι πανταχοῦ δυνατός ἐστι; [d] κἂν γὰρ ἀπίστους D βουληθῇ κολάσαι, δύναται· κἂν δαίμονας, κἂν ὁτιοῦν. [e] Τί οὖν βούλεται ἡ προσθήκη; Σφόδρα ἐντρέποντος αὐτούς ἐστι τὸ ῥῆμα, ἀφ' ὧν ἤδη πεῖραν εἰλήφασιν· ἢ τοῦτο δηλοῦντος, ὅτι τέως ἐν ὑμῖν τὴν δύναμιν ἐπιδείκνυται τοῖς ὀφείλουσι διορθωθῆναι. Ὃ καὶ ἀλλαχοῦ ἔλεγε· [10] " Τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν;" Τοὺς μὲν γὰρ ἔξω, φησὶ, τότε ἀπαιτήσει δίκην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως· ὑμᾶς δὲ [f] καὶ νῦν, ὥστε ἐκείνης ἐξελέσθαι τῆς τιμωρίας. Ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ κηδεμονικὸν τοῦτο καὶ διὰ φιλοστοργίαν γινόμενον, ὅρα πῶς μετὰ φόβου τίθησι E καὶ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ, λέγων· " Ὃς οὐκ ἀσθενεῖ εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ δύναται ἐν ὑμῖν. Καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ." Τί ἐστιν, " εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας;"

[10] 1 Cor. v. 12.

[y] ἐνιζανούσης] ἐνεργούσης D. Statim ἐπ' ἐμοὶ F. ἐν ἐμοὶ Edd. ἐν om. A.B. [z] τὸ om. A.D. Post τρίτον add. σημαινόμενον D. [a] ἀσθένειαν] + ἐνταῦθα A.F. [b] εἰς] πρὸς D. [c] εὐδοκοῦντος A. [d] κἂν γὰρ] δηλῶν διὰ τούτου ὅτι κἂν D. [e] τί οὖν β. ἡ πρ.] ἢ τοίνυν D. [f] καὶ om. F.

[g] Καὶ γὰρ εἰ εἵλετο, φησὶ, πρᾶγμα ὑπομεῖναι δοκοῦν ἀσθενείας ἔχειν ὑπόληψιν, ἀλλ' [h] οὐδὲν τοῦτο τὴν δύναμιν αὐτοῦ δια-
643 κόπτει· μένει γὰρ αὕτη ἄμαχος οὖσα, [i] καὶ οὐδὲν τὸ πρᾶγμα (700)
τὸ δοκοῦν ἀσθενείας εἶναι ταύτην παρέβλαψεν, ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα αὐτοῦ δείκνυσι τὴν ἰσχὺν, ὅτι [k] καὶ τοιοῦτον πρᾶγμα ὑπέμεινε, καὶ τὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ οὐκ ἠκρωτηριάσθη. Μὴ τοίνυν σε θορυβείτω ἡ λέξις τῆς ἀσθενείας· καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησι· [11] "Τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί·" καίτοι οὔτε μωρὸν, οὔτε ἀσθενὲς οὐδὲν [l] ὁ θεὸς ἔχει· ἀλλὰ τὸν σταυρὸν οὕτως ἐκάλεσε, τὴν τῶν ἀπίστων ὑπόνοιαν [m] τὴν περὶ αὐτοῦ ἐξηγούμενος. [n] Ἄκουσον γοῦν αὐτοῦ ἑαυτὸν
B ἑρμηνεύοντος· [12] "Ὁ λόγος [o] γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστι·" καὶ πάλιν· "Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν [p] Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, [q] Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν·" καὶ πάλιν, [13] "Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν." Ὅρα πῶς πανταχοῦ τῶν ἀπίστων τὴν ὑπόνοιαν ἑρμηνεύει, μωρίαν καὶ ἀσθένειαν τὸν σταυρὸν νομιζόντων. Οὕτω δὴ καὶ [r] ἐνταῦθα
C οὐ τὴν οὖσαν ἀσθένειαν λέγει, ἀλλὰ τὴν ὑποπτευομένην παρὰ τοῖς ἀπίστοις. Οὐ τοῦτο οὖν φησιν, ὅτι ἀσθενὴς ὢν ἐσταυρώθη, ἄπαγε. Ὅτι γὰρ ἠδύνατο μὴ σταυρωθῆναι διὰ πάντων ἔδειξε, νῦν μὲν ὑπτίους ῥίψας, νῦν δὲ τὰς ἀκτῖνας ἀποστρέψας, καὶ συκῆν ξηράνας, καὶ τὰς ὄψεις τῶν ἐλθόντων ἐπ' αὐτὸν πηρώσας, καὶ μυρία ἕτερα ἐργασάμενος. Τί οὖν ἐστιν ὅ [s] φησιν, "ἐξ ἀσθενείας;" Ὅτι εἰ [t] καὶ ἐσταυρώθη κίνδυνον ὑπομείνας καὶ ἐπιβουλήν· [v] ἐδείξαμεν γὰρ τὴν ἀσθένειαν κίνδυνον καλουμένην καὶ ἐπιβουλήν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν παρεβλάβη. Ταῦτα δὲ ἔλεγεν εἰς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἕλκων τὸ ὑπόδειγμα. Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρων [w] αὐτοὺς διωκομένους, [x] ἐλαυνομένους, καταφρονουμέ-
D νους, καὶ οὐκ ἀμυνομένους οὐδὲ ἐπεξιόντας, διδάσκων αὐτοὺς,

[11] 1 Cor. i. 25. [12] Ibid. v. 18, 23, 24. [13] Ibid. ii. 14.

[g] καὶ γὰρ om. D. [h] οὐδὲ a pr. man. E. hic et lin. seq. [i] καὶ] ὥστε D. [k] καὶ om. D. Deest etiam in Ed. Ben. [l] ὁ θεὸς om. F. [m] τὴν accessit ex A.D.E. [n] ἄκουσον γοῦν αὐτοῦ] καὶ ὅτι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἄκουσον αὐτοῦ D. Post ἑαυτὸν, ἀλλαχοῦ add. idem. [o] γὰρ om. D. [p] Χριστὸν] Sic A.B.E.F. Vet. Edebatur θεὸν sine monito. [q] Ἕλλησι] ἔθνεσι A.E.F. Veron. *gentibus* bis Vet. [r] ἐνταῦθα] + ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων λέγων τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ D. [s] φησὶν] + ἔπαθεν D. [t] καὶ om. B. [v] ἐδεξάμην A.F. Veron. ἐδειξάμην Ben. [w] ἑαυτοὺς B.D.F. [x] ἐλαυνομένους om. B. ἐλαυνομένους, διωκομένους inverso ord. E.

*ὅτι οὐδὲ αὐτοὶ παρὰ ἀτονίαν ταῦτα πάσχουσιν, οὐδὲ παρὰ τὸ
μὴ δύνασθαι ἐπεξιέναι, ἀνάγει τὸν λόγον ἐπὶ τὸν δεσπότην·
[y]ἐπεὶ καὶ αὐτὸς, φησὶν, ἐσταυροῦτο, ἐδεσμεῖτο, μυρία ἔπασχε,
καὶ οὐκ ἐπεξῄει, ἀλλ' ἔμενε τὰ δοκοῦντα τῆς ἀσθενείας εἶναι
ὑπομένων [z]πράγματα, καὶ ταύτῃ τὴν δύναμιν [a]ἐπιδεικνύμενος
τὴν αὐτοῦ, ὅτι καὶ μὴ ἐπεξιὼν μηδὲ ἀμυνόμενος, οὐδὲν ὅλως
παραβλάπτεται. Τὴν γοῦν ζωὴν [b]οὐ διέκοψεν ὁ σταυρὸς,* E
*οὐδὲ ἐνεπόδισε τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη καὶ ζῇ. Ὅταν
δὲ ἀκούσῃς σταυρὸν καὶ ζωὴν, [c]τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας ἐκδέ-
χου λόγον· περὶ γὰρ ταύτην ὁ πᾶς οὗτος λόγος. Εἰ δέ
φησιν, "ἐκ δυνάμεως θεοῦ·" οὐχ ὡς αὐτοῦ ἀτονοῦντος ζωογονῆ-
σαι τὴν [d]σάρκα, ἀλλ' ἀδιάφορον αὐτῷ [e]λέγειν καὶ τοῦ πατρὸς
καὶ τοῦ υἱοῦ. Εἰπὼν γὰρ, "[f]ἐκ δυνάμεως θεοῦ," ἐκ δυνάμεως
τῆς αὐτοῦ εἴρηκεν. Ὅτι γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτὴν ἀνέστησε καὶ
διακρατεῖ, ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· [14]"Λύσατε τὸν ναὸν
τοῦτον, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Εἰ δὲ, ὅπερ
αὐτοῦ ἐστιν, τοῦτο τοῦ πατρὸς εἶναι λέγει, μὴ θορυβηθῇς·
[15]"Πάντα γὰρ τὰ τοῦ πατρός μου ἐμά ἐστι," φησί· καὶ
πάλιν, "Πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά." Ὥσπερ
οὖν ἐκεῖνος [g]ὁ σταυρωθεὶς οὐδὲν παρεβλάβη, φησὶν, οὕτως* 644
*οὐδὲ ἡμεῖς διωκόμενοι, [h]πολεμούμενοι· διὸ καὶ ἐπάγει· "Καὶ
γὰρ [i]καὶ ἡμεῖς εἰ ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, [k]ἀλλὰ ζησόμεθα ἐν
αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ." Τί ἐστιν, "ἀσθενοῦμεν [l]ἐν αὐτῷ;"
Διωκόμεθα, ἐλαυνόμεθα, τὰ ἔσχατα πάσχομεν. [m]Ἀλλὰ τί
ἐστιν, "ἐν αὐτῷ;" Διὰ τὸ κήρυγμα, φησὶ, καὶ τὴν πίστιν τὴν
εἰς αὐτόν. Εἰ δὲ τὰ σκυθρωπὰ καὶ φορτικὰ ὑπομένομεν δι'
αὐτὸν, εὔδηλον ὅτι καὶ τὰ φαιδρά· διὸ [n]καὶ ἐπήγαγεν, "ἀλλὰ
σωζόμεθα [o]σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ."*

[16]*"Ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστε ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκι-
μάζετε. Ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Χριστὸς ἐν ὑμῖν* B
*ἐστιν, εἰ [p]μή τι ἀδόκιμοί ἐστε; Ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε ὅτι
ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι." Ἐπειδὴ [q]γὰρ διὰ τῶν εἰρημένων*

14 Joan. ii. 19. 15 Ibid. xvi. 15. xvii. 10. 16 v. 5, 6.

[y] *ἐπεὶ καὶ αὐτὸς, φησὶν*] *καί φησιν ὅτι εἰ καὶ αὐτὸς* D. [z] *πράγματα*]+*ἀλλ' οὖν* D. [a] *ἐπεδείκνυτο* D. [b] *οὐ διέκ.*] *οὐδὲ ἔκοψεν* D. [c] *τὸν—λόγον*] *περὶ τὴν οἰκονομίαν ἐκδ. τὸν λ.* D. Statim *περὶ γὰρ ταύτης ἅπας οὗτος ὁ λ.* E. [d] *σάρκα*]+*κατὰ τοῦτο λέγει* D. Statim *ἀλλὰ ἀδιαφ.* A.B. [e] *λέγειν*] *τὸ λέγειν* B. Sav. marg. *λέγειν ταῦτα* D. Mox *τοῦ* om. bis D. [f] *ἐκ*] *καὶ ἐκ* D. [g] *ὁ* om. D. [h] *πολ.*] *καὶ πολ.* E. [i] *καὶ* om. D.F. Mosq. *σ.* et ante corr. B. *εἰ* post *ἡμεῖς* assumtum ex A.D.E. Mosq. *σ.* et corr. B. [k] *ἀλλὰ*]+*καὶ* D. Mosqq. [l] *ἐν αὐτῷ* om. D. [m] *ἀλλὰ τί——εὔδηλον*] *ἐν αὐτῷ δὲ εἶπε, δηλῶν ὅτι διὰ τὸ κήρ. καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ταῦτα ὑπομένει. ἂν τοίνυν τὰ σκ. καὶ τὰ φ. ὑπομένωμεν δι' αὐτὸν, φησὶν, εὔδηλον* D. [n] *καὶ* om. F. [o] *σὺν αὐτῷ* libri omnes cum marg. Sav. *ἐν αὐτῷ* Edd. [p] *μή τι*]+*ἄρα* B. Sav. marg. [q] *γὰρ* om. D.

ἔδειξεν ὅτι, εἰ καὶ μὴ ἐπεξέρχεται, οὐχ ὡς οὐκ ἔχων τὸν
Χριστὸν ἐν [r]ἑαυτῷ, ἀλλ' ὡς τὴν μακροθυμίαν τὴν ἐκείνου μιμού-
μενος τοῦ σταυρουμένου, καὶ μὴ ἀμυνομένου, πάλιν ἑτέρως τὸ (701)
αὐτὸ τοῦτο [s]ἐργάζεται, καὶ ἐκ πλείονος περιουσίας, ἀπὸ τῶν
μαθητῶν κατασκευάζων τὸν λόγον. Τί γὰρ λέγω περὶ ἐμοῦ
τοῦ διδασκάλου, φησὶ, [t]καὶ τοσαύτην ἔχοντος φροντίδα, καὶ τὴν
οἰκουμένην ἅπασαν ἐμπεπιστευμένου, [v]καὶ τοσαῦτα σημεῖα
C πεποιηκότος; Ὑμᾶς [w]γὰρ αὐτοὺς ἐὰν βουληθῆτε ἐξετάσαι
τοὺς ἐν τάξει μαθητῶν ὄντας, ὄψεσθε ὅτι καὶ ἐν ὑμῖν [x]ὁ Χρι-
στός. Εἰ δὲ ἐν ὑμῖν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ διδασκάλῳ. Εἰ
γὰρ τὴν πίστιν ἔχετε, [y]καὶ ἐν ὑμῖν ὁ [z]Χριστός. [a]Οἱ γὰρ
πιστεύοντες τότε, ἐθαυματούργουν· διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Ἑαυτοὺς
πειράζετε, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε, εἰ ἐστε ἐν τῇ πίστει. Ἢ οὐκ
ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, εἰ μή τι ἀδόκιμοί
ἐστε;" Εἰ δὲ ἐν ὑμῖν, πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ διδασκάλῳ. Ἐμοὶ
D [b]δὲ δοκεῖ πίστιν ἐνταῦθα λέγειν [c]καὶ τὴν τῶν σημείων. [d]Εἰ
γὰρ ἔχετε τὴν πίστιν ἐκείνην, φησὶν, ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν,
[e]εἰ μή τι ἀδόκιμοι γεγόνατε. Εἶδες πῶς πάλιν φοβεῖ, καὶ ἐκ
περιουσίας δείκνυσι παρ' [f]αὐτῷ ὄντα τὸν Χριστόν; Ἐνταῦθα
γάρ μοι δοκεῖ καὶ εἰς βίον αὐτοὺς αἰνίττεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ
[g]ἀρκεῖ ἡ πίστις εἰς τὸ ἐπισπᾶσθαι τὴν ἐνέργειαν τὴν πνευματι-
κὴν, εἶπε δὲ, ὅτι εἴ ἐστε ἐν τῇ πίστει, τὸν Χριστὸν ἔχετε ἐν
ἑαυτοῖς, συνέβαινε δὲ πολλοὺς εἶναι ταύτης τῆς ἐνεργείας
ἐρήμους πίστιν ἔχοντας, λύων τὴν ἀπορίαν φησὶν, "εἰ μή τι
ἀδόκιμοί [h]ἐστε," μὴ βίον διεφθαρμένον ἔχετε. "Ἐλπίζω δὲ,
E ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι." Τὸ ἀκόλουθον
ἦν εἰπεῖν, εἰ δὲ ὑμεῖς ἀδόκιμοι γεγόνατε, ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς· ἀλλ'
οὕτω μὲν οὐ λέγει, ἵνα μὴ πλήξῃ, [i]ἀμυδρῶς δὲ αὐτὸ αἰνίττεται,
οὔτε ἀποφαινόμενος καὶ λέγων, ὅτι ἀδόκιμοί ἐστε, οὔτε κατ'
ἐρώτησιν προάγων καὶ λέγων, εἰ δὲ ὑμεῖς ἀδόκιμοι, [k]ἀλλ' αὐτὸ
τοῦτο τὸ κατ' ἐρώτησιν παραλιπὼν, [l]αἰνιγματωδῶς αὐτὸ
ἐνδείκνυται, ἐπάγων, "Ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ
ἐσμὲν ἀδόκιμοι." Πάλιν κἀνταῦθα πολλὴ ἡ ἀπειλὴ, μέγας ὁ
φόβος. Ἐπειδὴ γὰρ ἐντεῦθεν βούλεσθε, φησὶ, διὰ τῆς εἰς

[r] αὐτῷ B.D. [s] ἐργάζεται καὶ] μεθοδεύει D. [t] καὶ] τοῦ D. [v] καὶ] τοῦ καὶ E. [w] γὰρ om. D. [x] ὁ ante Χριστὸς om. bis A.F. [y] καὶ] ἄρα D. [z] Χριστὸς]+καὶ περὶ τῶν πιστευόντων τοῦτο αὐτὸ εἴρηται θαύματα ἐργαζομένων D. Ita ediderunt Sav. Ben. [a] οἱ γὰρ] καὶ γὰρ οἱ D. [b] δὲ] γὰρ B. [c] καὶ om. D. [d] εἰ γὰρ ἔχ.] ὃ δὲ λέγει τοῦτό ἐστιν· εἰ ἔχ. (et om. φησὶν) D. [e] εἰ μή τι] εἰ μή τι ἄρα B. εἰ δὲ μή τί γε E. [f] αὐτῶν E. [g] ἤρκει E. Mox ἐπισπάσασθαι B.D. [h] ἐστε]+τουτέστιν, εἰ D. +εἰ Edd. invitis libris. [i] ἀμυδρῶς δὲ] ἀλλ' ἀμυδρῶς A. [k] ἀλλ' αὐτὸ τ. τὸ κατ' ἐρ. παραλιπὼν] Sic omnes nostri cum Sav. marg. et Vet. Edebatur ἀλλὰ τοῦτο παραλιπών. [l] αἰνιγμ.] καὶ αἰνιγμ. A.B.E. Sav. marg.

ὑμᾶς κολάσεως τὴν δοκιμὴν λαβεῖν, οὐκ ἀπορήσομεν τοῦ δοῦναι ὑμῖν τὴν ἀπόδειξιν. Ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, μετὰ πλείονος 645
δὲ τοῦ βάρους καὶ τῆς ἀπειλῆς· "Ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι." Ἔδει μὲν γὰρ καὶ χωρὶς τούτου εἰδέναι ὑμᾶς, φησὶ, τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅτι Χριστὸν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς λαλοῦντα καὶ ἐνεργοῦντα· ἐπειδὴ δὲ [m]καὶ διὰ τῶν ἔργων βούλεσθε λαβεῖν τὴν πεῖραν, εἴσεσθε ὅτι οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. Εἶτα ἐπειδὴ τὴν ἀπειλὴν ἐπανετείνατο, καὶ τὴν κόλασιν λοιπὸν ἐπὶ [n]θύρας ἤγαγε, καὶ ἐν τρόμῳ κατέστησεν αὐτοὺς, καὶ προσδοκᾶν ἐποίησε τιμωρίαν· ὅρα πῶς πάλιν B
καταγλυκαίνει τὸν λόγον, καὶ παραμυθεῖται τὸν φόβον, καὶ δείκνυσιν αὐτοῦ τὸ ἀφιλότιμον, τὸ πρὸς τοὺς μαθητὰς κηδεμονικὸν, τὸ φιλόσοφον τῆς γνώμης, τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκενόδοξον. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα δείκνυσι δι' ὧν ἐπάγει λέγων, [17]"Εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδὲν, [o]ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' [p]ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. Τοῦτο [q]γὰρ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν."

Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ψυχῆς; Κατεφρονεῖτο, διε- C
πτύετο, ἐκωμῳδεῖτο, ἐχλευάζετο, ὡς εὐτελὴς, ὡς εὐκαταφρόνητος, ὡς ἀλαζὼν, ὡς κομπάζων μὲν διὰ τῶν ῥημάτων, [r]ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων οὐδὲ μικρόν τι δεῖξαι [s]δυνάμενος· καὶ τοσαύτην ὁρῶν ἀνάγκην τοῦ δεῖξαι τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν, οὐ μόνον ἀναβάλλεται, οὐδὲ μόνον ἀναδύεται, ἀλλὰ καὶ εὔχεται μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν. "Εὔχομαι γὰρ, φησὶ, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδὲν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν." Τί ἐστιν ὃ λέγει; Παρακαλῶ τὸν θεὸν, φησὶν, ἱκετεύω μηδένα εὑρεῖν ἀδιόρθωτον, μηδένα D
εὑρεῖν ἀμετανόητον· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἁμαρτεῖν· "μὴ ποιῆσαι γὰρ ὑμᾶς, φησὶ, μηδέν·" εἰ δὲ καὶ ἄρα ἁμάρτητε, [t]μεταβαλέσθαι, καὶ προλαβόντας διορ-
(702) θώσασθαι, καὶ πᾶσαν ἀποκρούσασθαι ὀργήν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο σπουδάζω, ἵνα [v]οὕτω δόκιμοι ὦμεν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαν, ἵνα μὴ ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν. Εἰ γὰρ [w]μένοιτε, φησὶν, ἀμετα-

17 v. 7—9.

[m] καὶ om. F. [n] θύραις F. [o] ἵνα μὴ] οὐχ ἵνα D. Mosq. σ. [p] ἵνα om. A.F. Mosqq. [q] γὰρ] δὲ D. Mosq. σ. [r] ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων om. D. [s] Vid. Annot. [t] Sic A.B.F. Edebatur μεταβάλλεσθαι. [v] οὕτω] αὐτοὶ a prim. man. E. οὕτω om B. ἵνα οὕτω——φανῶμεν] ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι οὕτω φανῶμεν, ἀλλὰ τ. ἅ. ἵνα ὑμεῖς μὴ ἀδόκιμοι φανῆτε D. [w] μένοιτε A.B.C.D.F. Sav. marg. μένητε E. μένετε Edd.

νόητα ἁμαρτάνοντες, ἀνάγκη ἡμᾶς κολάζειν, τιμωρεῖσθαι, πηροῦν ὑμῶν τὰ σώματα· [x]ὅπερ ἐπὶ Σαπφείρας [y]καὶ ἐπὶ τοῦ [z]μάγου
E γέγονε· [a]καὶ ἐδώκαμεν δοκιμὴν τῆς δυνάμεως. Ἀλλ' οὐκ εὐχόμεθα τοῦτο, ἀλλὰ [b]τοὐναντίον, ἵνα [c]μήτε ἡμεῖς οὕτω δόκιμοι φανῶμεν· τουτέστιν, ἵνα μὴ οὕτω τὴν [d]δοκιμὴν ἐπιδειξώμεθα τῆς δυνάμεως τῆς ἐν ἡμῖν, διὰ τοῦ κολάζειν [e]ὑμᾶς καὶ τιμωρεῖσθαι ἁμαρτάνοντας καὶ ἀνίατα νοσοῦντας, ἀλλὰ τί; "Ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε," τοῦτο εὐχόμεθα, ἵνα [f]ἀεὶ ἐν ἀρετῇ, ἀεὶ ἐν διορθώσει· "ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν," οὐκ ἐπιδεικνύμενοι ἡμῶν τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν. [g]Καὶ οὐκ εἶπεν, ἀδόκιμοι· οὐ
646 γὰρ ἔμελλεν εἶναι ἀδόκιμος, εἰ καὶ μὴ ἐκόλασεν, ἀλλὰ [h]δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο δόκιμος· ἀλλ' εἰ καί τινες ὑποπτεύουσιν ἡμᾶς, φησὶ, μὴ ἐπιδεικνυμένους τὴν ἰσχὺν ἡμῶν, εὐκαταφρονήτους εἶναι καὶ ἀπερριμμένους, οὐδὲν ἡμῖν [i]μέλει τούτου. Βέλτιον ἡμᾶς τοῦτο νομίζεσθαι παρ' ἐκείνοις, ἢ ἐν ταῖς πληγαῖς καὶ τῷ ἀδιορθώτῳ τῆς γνώμης τὴν δύναμιν, ἣν ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, ἐπιδείκνυσθαι. "Οὐ γὰρ δυνάμεθα κατὰ τῆς ἀληθείας, [k]ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας." Ἵνα [l]γὰρ μὴ δόξῃ αὐτοῖς χαρίζεσθαι· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀκενοδόξου γνώμης· ἀλλ' ὅπερ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαιτεῖ φύσις, [m]τοῦτο ποιεῖν, τοῦτο ἐπήγαγε λέγων·
B "Οὐ γὰρ δυνάμεθά [n]τι κατὰ τῆς ἀληθείας." Ἂν γὰρ εὕρωμεν, φησὶν, ὑμᾶς εὐδοκιμοῦντας, ἀποκρουσαμένους τὰ ἁμαρτήματα διὰ τῆς μετανοίας, παρρησίαν πρὸς τὸν θεὸν ἐσχηκότας· οὐδὲ δυνησόμεθα, κἂν βουληθῶμεν, κολάσαι λοιπὸν, ἀλλὰ κἂν ἐπιχειρήσωμεν, οὐ συμπράξει ὁ θεός. Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἔδωκε τὴν δύναμιν, ὥστε ἀληθῆ φέρειν τὴν ψῆφον καὶ δικαίαν, καὶ οὐχ ὑπεναντίαν τῇ ἀληθείᾳ. Εἶδες πῶς πανταχόθεν ἀνεπαχθῆ ποιεῖ τὸν λόγον, καὶ παραμυθεῖται τῆς ἀπειλῆς τὸ τραχύ; Πλὴν ἀλλ' ὥσπερ τοῦτο ἐσπούδακεν, οὕτω βούλεται καὶ τὴν
C αὐτοῦ δεῖξαι γνώμην [o]ᾠκειωμένην αὐτοῖς· διὸ καὶ ἐπήγαγε, "Χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. Τοῦτο δὲ [p]καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν." [q]Μάλιστα

[x] ὅπερ] ὃ B.E. [y] καὶ] ὃ E. καὶ om. B. [z] μάγου] γάμου F. [a] καὶ] +γὰρ D. Idem post δυνάμεως add. ἡμῶν. [b] τοὐναντίον] +ἐφ' ὑμῶν· ποῖον τοῦτο; D. [c] μήτε] μὴ B. μήτε] +ὑμεῖς ἁμάρτητε μήτε E. [d] δοκιμὴν] δίκην F. [e] ἡμᾶς A. [f] ἀεὶ ἐν ἀρετῇ om. D. [g] καὶ] ἄρα D. [h] δι' et οὖν om. D. [i] μέλλει A.B. [k] ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀλ. om. A. [l] γὰρ om. D. [m] τοῦτο om. F. Veron. Statim ποιεῖν Veron. ποιεῖ A.E.F. ποιῇ B. receptum a Sav. Ben. Proximum τοῦτο om. A.F. ἀλλ' ὅπερ—— λέγων] οὐχ ὅπερ ἡ ἐξουσία, ἀλλ' ὅπερ ἡ τ. π. ἀ. φύσις, τοῦτο ποιεῖν ἐπαγγέλεται (sic)· διὸ ἐπήγαγε λέγων D. [n] τι om. F. [o] Sic A.D. Veron. ωἰκειομένην (sic) ex corr. E. (prius οἰκειομένην). Ceteri cum Sav. Ben. οἰκειουμένην. [p] καὶ om. F. [q] μάλιστα μὲν——κολάσαι] τί ἐστι τοῦτο; μάλιστα μὲν γὰρ εὐχόμεθα, φησὶν, ὥστε εὐαρεστοῦντας ὑμᾶς μὴ δυνηθῆναι κολάσαι D.

μὲν γὰρ, φησὶν, οὔτε δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, τουτέστιν, εὐαρεστοῦντας ὑμᾶς κολάσαι· [r]πλὴν ἐπειδὴ οὐ δυνάμεθα, διὰ τοῦτο οὐ βουλόμεθα, καὶ τοὐναντίον ἐπιθυμοῦμεν. Ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν [s]τοῦτο μάλιστα χαίρομεν, ὅταν μὴ εὕρωμεν ὑμᾶς ἀφορμὴν ἡμῖν παρέχοντας τοῦ δεῖξαι ἡμῶν τὴν δύναμιν τὴν ἐπὶ τῇ κολάσει. Εἰ γὰρ καὶ [t]τὸ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν λαμπροὺς δείκνυσι καὶ δοκίμους καὶ ἰσχυροὺς, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ ἐναντίον D
βουλόμεθα, ὑμᾶς δοκίμους εἶναι καὶ ἀλήπτους, καὶ ἡμᾶς μηδέποτε τὴν ἐντεῦθεν καρποῦσθαι δόξαν. Διό φησι, "Χαίρομεν γὰρ, ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν." Τί [v]ἐστιν, "ἀσθενῶμεν;" Ὅταν νομιζώμεθα ἀσθενεῖς· οὐχ [w]ὅτε ἐσμὲν ἀσθενεῖς, ἀλλ' ὅτε νομιζόμεθα ἀσθενεῖς· τοῦτο γὰρ ἐνομίζοντο παρὰ τοῖς ἐχθροῖς, [x]οὐκ ἐπιδεικνύμενοι τὴν τιμωρητικὴν αὐτῶν δύναμιν. Ἀλλ' ὅμως χαίρομεν, ὅταν οὕτως ἀναστραφῆτε, ὥστε μὴ παρασχεῖν ἡμῖν πρόφασιν τοῦ τιμωρεῖσθαι ὑμᾶς. [y]Καὶ ἡμῖν τοῦτο ἡδὺ, ὅταν οὕτω νομιζώμεθα ἀσθενεῖς, μόνον ὑμεῖς ἵνα ἄληπτοι ἦτε· διὸ ἐπάγει, "ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε·" τουτέστι, δόκιμοι, ἐνάρετοι. E
Καὶ οὐ μόνον βουλόμεθα [z]ταῦτα, ἀλλὰ εὐχόμεθα ταῦτα, ἀλήπτους ὑμᾶς εἶναι, τετελειωμένους, μηδεμίαν παρέχοντας [a]ἡμῖν λαβήν.

[b]Τοῦτο [c]σπλάγχνα πατρικὰ, [d]τῆς οἰκείας εὐδοκιμήσεως τὴν σωτηρίαν προτιμᾶν τῶν μαθητῶν· τοῦτο ψυχῆς ἀκενοδόξου· [e]τοῦτο μάλιστα ἀπαλλάττει τῶν [f]συνδέσμων [g]τοῦ σώματος, καὶ μετεωρίζεσθαι ποιεῖ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, τὸ [h]τῆς δόξης εἶναι τῆς κενῆς καθαρόν· ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον εἰς πολλὰ ἄγει [i]τὰ ἁμαρτήματα. Οὐ γὰρ ἔστι μὴ καθαρεύοντα δόξης 647
κενῆς, ὑψηλὸν γενέσθαι καὶ [k]μέγαν καὶ γενναῖον, ἀλλὰ ἀνάγκη χαμαὶ σύρεσθαι, καὶ πολλὰ διαφθείρειν, δουλεύοντα μιαρᾷ δεσποίνῃ καὶ βαρβάρου παντὸς ἀπηνεστέρᾳ. [l]Τί γὰρ αὐτῆς ἀγριώτερον γένοιτ' ἂν, ἢ ὅταν μάλιστα θεραπεύηται, τότε

[r] πλὴν—ἐπιθυμοῦμεν] πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ βουλόμεθα καὶ δυνάμενοι, τοὐναντίον ἐπιθυμοῦμεν D. Statim ἀλλὰ om. idem. πλὴν οὐκ ἐπειδὴ οὐ δ. διὰ τ. οὐ β. ἀλλὰ καὶ τούτου χωρὶς οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ τοὐν. ἐπιθυμοῦμεν E. [s] τοῦτο] τὰ D. [t] τὸ τὰ] τὸ om. D. τὰ om. E. et pr. man. A. [v] ἐστιν] + ὅταν D. [w] ὅτε] ὅτι B.E. Statim ἀλλ' ὅταν νομιζώμεθα ἀσθ. E. [x] οὐκ ἐπιδεικνύμενοι] Sic D.F. οὐκέτι δεικνύμενοι vulgo. [y] καὶ ἡμῖν τοῦτο] τοῦτο ἡμῖν D. [z] ταῦτα] τοῦτο B. Sav. marg. Statim ἀλλὰ καὶ εὐχ. A.B. [a] ἡμῖν λαβὴν A.B.E. ἡμῖν ἀφορμὴν τιμωρίας D. λαβὴν ἡμῖν inverso ordine Edd. [b] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ προτιμᾶν τὴν τῶν μαθητῶν σωτηρίαν τῆς οἰκείας εὐδοκιμήσεως· καὶ τοῦ μὴ ἐπτοῆσθαι πρὸς ἀνθρωπίνας δόξας. Veron. [c] Sic omnes nostri cum Sav. marg. et Vet. Edebatur σπλάγχνου πατρικοῦ. [d] τῆς] τὸ τῆς C.D. [e] τοῦτο] τότε A.B. Veron. [f] δεσμῶν D. [g] τοῦ] τῶν τοῦ C.D. [h] τῆς om. A.B.E. τῆς ante κενῆς om. E. [i] τὰ om. A.B.F. [k] μέγα A. [l] τί γὰρ——ἢ ὅταν] ὅτι δὲ κενοδοξίας οὐδὲν ἀγριώτερον γένοιτο, οὕτως ἂν μάθοις· αὕτη ὅταν C.D.

μάλιστα ἀγριοῦται; Καίτοιγε τοῦτο οὐδὲ τὰ θηρία ἔχει, ἀλλὰ (703)
τῇ πολλῇ τιθασσεύεται θεραπείᾳ. [m]Ἡ δὲ κενοδοξία τοὐναντίον ἅπαν· καταφρονουμένη [n]μὲν ἡμεροῦται, τιμωμένη δὲ ἀγριοῦται, καὶ ὁπλίζεται κατὰ τοῦ τιμῶντος. Ταύτην τιμήσαντες
B [o]οἱ Ἰουδαῖοι, μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ἐκολάσθησαν· ταύτην ἀτιμάσαντες οἱ μαθηταὶ ἐστεφανώθησαν. Καὶ τί λέγω κόλασιν καὶ στεφάνους; εἰς [p]γὰρ αὐτὸ τὸ φανῆναι λαμπροὺς μάλιστα τὸ διαπτύειν αὐτὴν συντελεῖ. Καὶ ὄψει κἀνταῦθα τοὺς μὲν τιμῶντας αὐτὴν, [q]παραβλαπτομένους, τοὺς δὲ ἀτιμάζοντας, ὠφελουμένους. Οἱ μὲν γὰρ ἀτιμάσαντες αὐτὴν μαθηταί· οὐδὲν γὰρ κωλύει τῷ αὐτῷ [r]πάλιν χρήσασθαι ὑποδείγματι· [s]καὶ τὰ τοῦ θεοῦ προτιμήσαντες, ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμπουσιν, ἀθάνατον κτησάμενοι μνήμην καὶ μετὰ [t]τελευτήν· οἱ δὲ ὑποκα-
C τακλιθέντες αὐτῇ Ἰουδαῖοι, ἀπόλιδες, ἀνέστιοι, ἄτιμοι, φυγάδες, ἀνάστατοι γεγόνασιν, εὐτελεῖς, εὐκαταφρόνητοι. Καὶ σὺ τοίνυν, εἰ βούλει δόξαν λαβεῖν, διάκρουσαι δόξαν· εἰ δὲ διώκεις δόξαν, [v]ἐκπέσῃ δόξης. Καὶ, εἰ βούλεσθε, τοῦτον καὶ ἐν τοῖς βιωτικοῖς τὸν λόγον γυμνάσωμεν. Τίνας γὰρ σκώπτομεν [w]ἐν τοῖς σκώμμασιν; οὐχὶ τοὺς ἐφιεμένους αὐτῆς; Οὐκοῦν μάλιστα οὗτοί εἰσιν οἱ ταύτης ἀπεστερημένοι, μυρίους ἔχοντες κατηγόρους, καὶ παρὰ πάντων ἀτιμαζόμενοι. Τίνας δὲ θαυμάζομεν, [x]εἰπέ μοι; οὐ τοὺς καταφρονοῦντας αὐτῆς; Οὐκοῦν οὗτοί
D εἰσιν οἱ δοξαζόμενοι. Ὥσπερ γὰρ [y]πλούσιος οὐχ ὁ πολλῶν δεόμενος, ἀλλ' ὁ [z]μηδενός· οὕτως ἔνδοξος οὐχ ὁ δόξης ἐρῶν, ἀλλ' ὁ ταύτης ὑπερορῶν· σκιὰ γὰρ δόξης ἐστὶν αὕτη ἡ δόξα. Οὐδεὶς ἄρτον ἰδὼν ἐξωγραφημένον, κἂν μυριάκις [a]ὑπὸ λιμοῦ κατέχηται, [b]τῆς γραφῆς ἅψεται. Μὴ τοίνυν μηδὲ σὺ δίωκε τὰς σκιάς· σκιὰ γὰρ δόξης τοῦτο, οὐ δόξα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι [c]τοῦτο τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, [d]καὶ σκιὰ τοῦτό ἐστιν, ἐκεῖνο λογίζου· [e]ὅταν διαβάλληται παρὰ ἀνθρώποις τὸ πρᾶγμα, ὅταν φευκτὸν εἶναι δοκῇ τοῖς πᾶσι, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐπιθυ-
E μοῦσιν αὐτοῦ, ὅταν αἰσχύνηται καλούμενος ἐντεῦθεν ὁ ἔχων ἢ ὁ ἐφιέμενος [f]αὐτῆς. Πόθεν οὖν ἡ ἐπιθυμία, φησὶν, αὕτη, καὶ

[m] ἡ δὲ κεν.] ἡ κεν. δὲ C.D. [n] μὲν] + γὰρ C.D. [o] οἱ om. B. [p] γὰρ om. C.D. [q] καταβλαπτ. F. [r] χρήσασθαι πάλιν inverso ord. A.F. [s] καὶ τὰ τοῦ θ. προτιμήσαντες om. D. habet, sed supra post μαθηταὶ C. [t] τελευτὴν] τὴν τελ. E.F. [v] ἐκπέσῃ] Sic E. solus. Edebatur ἐκπέσῃς. [w] ἐν om. pr. man. E. ἐν τοῖς σκώμμασιν] εἰπέ μοι C.D. [x] εἰπέ μοι om. C.D. [y] ὁ πλούσιος et mox ὁ ἔνδοξος A. [z] μηδενὸς] + ἐστιν C.D. [a] ὑπὸ] ἀπὸ D. [b] τῆς] καὶ τῆς A. Statim ἅψηται A.F. [c] τοῦτο om. C.D. τοῦτον om. F. [d] καὶ om. A. Vet. Haec, καὶ σκιὰ τοῦτό ἐστιν, quae vulgo desunt, habent libri omnes cum Vet. et Sav. marg. [e] ὅτι διαβάλλεται—ὅτι φ. εἶναι δοκεῖ—ὅτι αἰσχύνεται C.D. [f] αὐτῆς] + ποία δόξα τοῦτο E.

πῶς γίνεται τὸ πάθος; [g]Ἀπὸ μικροψυχίας· οὐ γὰρ δεῖ κατη-
γορεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦσθαι· ἀπὸ [h]ἀτελοῦς διανοίας,
ἀπὸ παιδικῆς γνώμης. Παυσώμεθα τοίνυν παῖδες ὄντες, καὶ
γενώμεθα ἄνδρες, καὶ πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν, μὴ τὰς σκιὰς
διώκωμεν, καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ ἐν ἡδονῇ, καὶ ἐν τρυφῇ, καὶ ἐν
δόξῃ, καὶ ἐν δυνάμει· καὶ παύσεται τὸ νόσημα [i]τοῦτο, καὶ
ἕτερα πλείονα. Τὸ γὰρ σκιὰς διώκειν, μαινομένου. Διὸ καὶ
ὁ Παῦλος ἔλεγεν, [18]"Ἐκνήψατε [k]δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε."
[l]Ἔστι γὰρ καὶ ἑτέρα μανία, χαλεπωτέρα ἐκείνης τῆς ἀπὸ τῶν 648
δαιμόνων, [m]τῆς ἀπὸ τῆς [n]φρενίτιδος. Ἡ μὲν γὰρ ἔχει συγ-
γνώμην, αὕτη δὲ ἀπολογίας ἐστέρηται, [o]ὅταν αὐτὴ ἡ ψυχὴ
διεφθαρμένη ᾖ, [p]καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις αὐτῆς ἀπολωλυῖα· καὶ τὸ
μὲν τῆς [q]φρενίτιδός ἐστι σωματικὸν πάθος, αὕτη δὲ ἡ μανία
τοῦ τεχνίτου νοῦ. Ὥσπερ οὖν τῶν πυρετῶν ἐκεῖνοι χαλεπώ-
τεροι καὶ ἀνίατοι οἱ τῶν στερεῶν ἁπτόμενοι σωμάτων, καὶ τοῖς
νεύροις [r]ἐνδομυχοῦντες, καὶ ταῖς [s]φλεψὶν ἐναποκεκρυμμένοι·
οὕτω δὴ καὶ αὕτη ἡ μανία, [t]ἐπειδὴ αὐτῇ τῇ διανοίᾳ ἐνδομυχεῖ,
διαστρέφουσα αὐτὴν καὶ λυμαινομένη. Πῶς γὰρ οὐ μανία B
λαμπρὰ καὶ σαφὴς, [v]καὶ μανίας ἁπάσης χαλεπώτερον πάθος,
τῶν μὲν μενόντων διηνεκῶς καταφρονεῖν, τῶν δὲ ἀπολλυμένων
ἔχεσθαι μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς; Εἰπὲ γάρ μοι, εἴ τις
ἄνεμον ἐδίωκεν ἢ κρατεῖν ἐπεχείρει, οὐκ ἂν ἔφαμεν αὐτὸν μαί-
νεσθαι; [w]Τί δέ; εἴ τις [x]σκιᾶς κατεῖχε, τῶν ἀληθῶν ἀμελῶν,
καὶ τὴν μὲν γυναῖκα ἐμίσει τὴν ἑαυτοῦ, περιεπλέκετο δὲ αὐτῆς
[y]τὴν σκιὰν, ἢ τὸν μὲν υἱὸν ἀπεστρέφετο, τὴν δὲ τούτου σκιὰν
πάλιν ἐφίλει, ἆρα ἂν ἕτερον ἐζήτησας σημεῖον τούτου σαφέ-
στερον εἰς [z]ἀπόδειξιν μανίας; Τοιοῦτοί τινές εἰσι καὶ οὗτοι οἱ C
πρὸς τὰ παρόντα κεχηνότες. Καὶ γὰρ πάντα σκιὰ, κἂν δόξαν

[18] 1 Cor. xv. 34.

[g] *ἀπὸ μικρ.——διορθοῦσθαι*] *πόθεν; ἐγώ σοι δείξω· οὐ γὰρ δεῖ——διορθοῦσθαι· ἀπὸ μικροψυχίας* C.D. [h] *εὐτελοῦς* C. *ἀεὐτελοῦς* (sic) F. [i] *τοῦτο*] +*οὐ μόνον δὲ τὸ νόσημα τοῦτο, ἀλλὰ* C.D. [k] *δικαίως* om. C.D. [l] *ἔστι γὰρ*] *δηλῶν διὰ τούτου ὅτι ἐστὶ δὴ* C.D. [m] *τῆς*] *ἡ* B. [n] *φροντίδος* A.F. Veron. [o] *ὅταν αὐτὴ—ἀπολωλυῖα*] *πῶς; ὅτι* (*ὅτι* om. Sav. marg.) *ἡ μὲν ψυχῆς διεφθαρμένης, ἡ δὲ φρενὸς ἀπολωλυίας καὶ κρίσεως οὐκ ὀρθῆς ἐστι πρᾶγμα* C.D. Sav. marg. [p] *καὶ——ἀπολωλυῖα*] Sic E. Legebatur *καὶ μὴ ὀρθὴ ἡ κρίσις αὐτῆς, ἀλλ' ἀπολωλυῖα.* *ἀλλ'* om. etiam A. Veron. Vet. [q] *φροντίδος* A. Veron. Post *φρενίτιδος* vulgo addunt *ὄργανον*, quod abest a C.D. Statim *σωματικόν ἐστι* inverso ord. D. [r] *ἔνδον σμύχοντες* A.B.F. Veron. (iidem mox *ἔνδον σμύχει*). *ἐνδονμυχοῦντες*, postea in *ἐνδοσμυχοῦντες* ab eadem manu corr. E. et in marg. *γρ. ἔνδον σμύχοντες.* [s] *φλέβεσιν* A.B. Veron. [t] *ἐπειδὴ* om. C.D. [v] *καὶ*] *μᾶλλον δὲ πῶς οὐ* C.D. [w] Haec *τί δέ;* quae aberant, ex A.C.D.E. reposita sunt. [x] *σκιᾶς* D.E. Edebatur *σκιάς*. Statim *κατέχειν* F. *τί δέ ἐστι σκιὰς κατέχειν* A. *quid autem est tenere umbram?* Vet. [y] *τὴν σκιὰν* A.D.E. Veron. *τῇ σκιᾷ* vulgo. [z] *ἀπόδειξιν*] *ἀπόνοιαν* D.

εἴπῃς, κἂν δυναστείαν, κἂν εὐδοκίμησιν, κἂν πλοῦτον, κἂν τρυφὴν, κἂν ὁτιοῦν ἕτερον βιωτικόν. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγε, [19]"Μέντοιγε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος· πλὴν μάτην ταράσσεται·" καὶ πάλιν, "Αἱ ἡμέραι ἡμῶν, [a]ὡς σκιὰ ἐκλίθησαν." Καὶ ἀλλαχοῦ καπνὸν καὶ ἄνθος [b]χόρτου καλεῖ (704)
τὰ ἀνθρώπινα. Οὐ τὰ χρηστὰ δὲ [c]αὐτοῦ σκιὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ λυπηρὰ, κἂν θάνατον εἴπῃς, κἂν πενίαν, κἂν ἀρρωστίαν,
D κἂν ὁτιοῦν ἕτερον. [d]Ποῖα οὖν τὰ μένοντα, καὶ τὰ χρηστὰ [e]καὶ τὰ λυπηρά; [f]Ἡ βασιλεία ἡ αἰώνιος, [g]καὶ ἡ γέεννα ἡ διηνεκής. [h]Οὔτε γὰρ ὁ σκώληξ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ οὐ [i]σβεσθήσεται· καὶ ἀναστήσονται οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον. Ἵν' οὖν τὴν μὲν φύγωμεν, τῆς δὲ ἀπολαύσωμεν, ἀφέμενοι τῆς [k]σκιᾶς, ἐχώμεθα τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων μετὰ σπουδῆς ἁπάσης· [l]οὕτω γὰρ ἐπιτευξόμεθα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Λ.

E [1]Διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

ΗΙΣΘΕΤΟ [a]αὐτοῦ σφοδρότερον [b]διαλεχθεὶς, καὶ μάλιστα πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς. Καὶ γὰρ ἔμπροσθεν ἔλεγεν, "Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ· ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. Δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆ-
649 σαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας·" καὶ, "Ἐν ἑτοίμῳ [c]ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή·" καὶ, "Φοβοῦμαι μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω, εὕρω ὑμᾶς, καὶ ἐγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν, οἷον οὐ θέλετε·" καὶ πάλιν, "Μή

19 Psal. xxxviii. 7. ci. 12. 1 Cap. XIII. v. 10.

[a] ὡς σκιὰ] ὡς ἡ σκιὰ A. ὡσεὶ σκιαὶ E. Statim ἐκλήθησαν A.C.F. [b] χόρτου in marg. habet A. [c] αὐτοῦ deest in Editis, repugnantibus libris. Statim ἀλλὰ om. D. [d] ποῖα] οἷα A.B. [e] καὶ] + ποῖα C.D. [f] ἡ βασ.] χρηστὰ, ἡ βασ. C.D. [g] καὶ] λυπηρὰ D. καὶ om. B.C. [h] οὔτε —τελευτήσει] ὁ γὰρ σ. αὐτῶν, φησὶν, οὐ τελευτήσει C.D. [i] σβέννυται E. [k] σκιᾶς] κακίας F. [l] οὕτω γὰρ καὶ τῆς τῶν ο. β. ἐπιτευξόμεθα, χάριτι κ. τ. ἑ. D. Hom. XXX. [a] αὐτοῦ B. αὐτοὺς A. ἑαυτοῦ E. αὑτοῦ Edd. [b] διαλεχθέντος D. [c] ἔχοντας A.D. Veron. et ex corr. E.

πως ἐλθόντα με [d]ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πεν-
θήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ
τῇ ἀσελγείᾳ [e]καὶ ἀκαθαρσίᾳ ᾗ ἔπραξαν·" καὶ μετὰ ταῦτα,
"Προείρηκα καὶ προλέγω ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν B
γράφω, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι· ἐπεὶ δοκιμὴν
ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ." Ἐπεὶ οὖν ταῦτά
[f]τε καὶ ἕτερα πλείονα εἴρηκε, φοβῶν, ἐντρέπων, ὀνειδίζων,
καθαπτόμενος, ἀπολογούμενος ὑπὲρ ἁπάντων φησί· "Διὰ
τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν ἀποτόμως [g]χρήσω-
μαι." Βούλομαι γὰρ ἐν τοῖς γράμμασι κεῖσθαι τὴν ἀποτο-
μίαν, ἀλλὰ μὴ ἐν τοῖς πράγμασι· βούλομαι σφοδρὰς εἶναι τὰς
[h]ἀπειλὰς, ἵνα μείνωσιν ἀπειλαὶ, καὶ μὴ εἰς ἔργον [i]ἐξέλθωσι.
Πάλιν καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀπολογίᾳ φοβερώτερον [k]ποιεῖ τὸν
λόγον, δεικνὺς ὅτι οὐκ αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων κολάζειν, ἀλλ' C
ὁ θεός· ἐπήγαγε [l]γὰρ, "κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ
κύριος·" καὶ πάλιν δεικνὺς ὅτι οὐκ ἐπιθυμεῖ τῇ ἐξουσίᾳ εἰς τὴν
ἐκείνων [m]ἀποχρήσασθαι τιμωρίαν, προσέθηκεν, "οὐκ εἰς καθαί-
ρεσιν, ἀλλ' εἰς οἰκοδομήν." Καὶ ᾐνίξατο μὲν τοῦτο [n]νῦν,
ὅπερ ἔφην· ἀλλὰ κατέλιπεν αὐτοῖς ἀναλογίσασθαι, ὅτι ἐὰν
ἀδιόρθωτοι μείνωσι, [o]καὶ τοῦτο πάλιν οἰκοδομή ἐστι, τὸ τοὺς
οὕτω διακειμένους κολάζειν. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, καὶ [p]αὐτὸς
τοῦτο οἶδε, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἔδειξε. [2]"Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ,
χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρη- D
νεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν."
[q]Τί ἐστι, "Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε;" Ἐλύπησας, ἐφό-
βησας, [r]εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλες, τρέμειν ἐποίησας καὶ δεδοικέναι,
καὶ [s]πῶς κελεύεις χαίρειν; Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο κελεύω
χαίρειν. Εἰ γὰρ τὰ παρ' ὑμῶν, [t]φησὶν, ἀκολουθήσειε [v]τοῖς
παρ' ἐμοῦ, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλῦον τὴν χαράν. Τὰ μὲν γὰρ
ἐμὰ ἅπαντα γέγονεν· ἐμακροθύμησα, ἀνεβαλόμην, οὐκ ἐξέκοψα,
παρεκάλεσα, συνεβούλευσα, ἐφόβησα, ἠπείλησα, ὥστε πανταχόθεν
ὑμᾶς συναγαγεῖν εἰς τὸν τῆς μετανοίας καρπόν. Δεῖ δὲ
λοιπὸν γενέσθαι τὰ παρ' ὑμῶν· καὶ οὕτως ἀμάραντος [w]ὑμῖν ἡ E

[2] v. 11.

[d] ταπεινώσει A.B. [e] καὶ τῇ ἀκαθ. F. [f] τε om. B.D. [g] χρήσωμαι] +τουτέστιν (et om. γὰρ ?) D. [h] ἀπειλὰς] Sic E. solus. Edebatur ἐπιστολάς. [i] ἔλθωσιν a pr. man. A. ἐξέλθοιεν Veron. [k] ποιῶν D. Statim καὶ δεικνὺς Edd. sed copula non est in E.F. [l] γὰρ om. B. [m] ἀποκεχρῆσθαι E. Statim προσέθηκε γὰρ Edd. γὰρ om. A.B.D.E. [n] νῦν om. D. Idem post ἔφην add. φανερῶς δὲ οὐκ εἶπεν. [o] καὶ τ. π. οἰκοδομὴ] ὁρᾷς ὅτι οἰκοδομῆς D. [p] αὐτὸς]+δὲ D. [q] τί ἐστι om. D. [r] εἰς γὰρ ἀγωνίαν F. εἰς ἀγῶνας E. ἐφόβησας——δεδοικέναι in marg. habet A. [s] πῶς] νῦν D. [t] φησὶν om. D. [v] τοῖς παρ' ἐμοῦ] Sic Edd. Libri omnes τῶν παρ' ἐμοῦ πεπληρωμένων, quibuscum consentit Sav. marg. [w] ἡμῖν D.

χαρά. "Καταρτίζεσθε." Τί ἐστι, "καταρτίζεσθε;" Τέλειοι γίνεσθε, ἀναπληροῦτε τὰ λείποντα. "Παρακαλεῖσθε." Ἐπει- (705)
δὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν οἱ πειρασμοὶ, καὶ μεγάλοι οἱ κίνδυνοι, [x]φησὶ, παρακαλεῖσθε, καὶ ὑπ' ἀλλήλων, καὶ ὑφ' ἡμῶν, καὶ ὑπὸ τῆς [y]ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς. Εἰ γὰρ [z]ἀπὸ τοῦ συνειδότος γένοιτο χαρὰ, καὶ τέλειοι κατασταίητε, οὐδὲν λείπει εἰς εὐθυμίαν ὑμῖν καὶ παράκλησιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ παράκλησιν, [a]ὡς καθαρὸν συνειδὸς, κἂν μυρίοι περικέωνται πειρασμοί. "Τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε·" ὃ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐκ προοιμίων ᾔτησεν. Ἔστι γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί [b]τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαστασιάζωσιν. [c]Ἀλλὰ ἀμφότερα ὁ Παῦλος ἀπαιτεῖ. "Καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ [d]τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν." Οὐ [e]γὰρ δὴ μόνον παραινεῖ καὶ συμβουλεύει, ἀλλὰ καὶ ἐπεύχεται. [f]Ἢ γὰρ ἐπεύχεται τοῦτο, ἢ προ-
B λέγει τὸ ἐσόμενον· μᾶλλον δὲ ἀμφότερα. [g]Ἐὰν γὰρ ταῦτα ποιῆτε, φησὶν, οἷον, ἐὰν τὸ αὐτὸ φρονῆτε καὶ εἰρηνεύητε, ἔσται καὶ ὁ θεὸς μεθ' ὑμῶν· ἀγάπης γάρ ἐστιν ὁ θεὸς καὶ εἰρήνης, [h]καὶ τούτοις χαίρει, τούτοις εὐφραίνεται. Ἐντεῦθεν [i]ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ· ἐντεῦθεν τῶν κακῶν ἡ ἀναίρεσις ἁπάντων. Αὕτη τὴν οἰκουμένην ἔσωσεν, αὕτη τὸν χρόνιον πόλεμον κατέλυσεν, αὕτη τῷ οὐρανῷ τὴν γῆν ἀνέμιξεν, αὕτη τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἐποίησε. Ταύτην τοίνυν καὶ ἡμεῖς [k]μιμησώμεθα· μυρίων γὰρ ἀγαθῶν [l]μήτηρ ἡ ἀγάπη. Διὰ ταύτης ἐσώθημεν, διὰ ταύτης ἡμῖν τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἅπαντα.

C Εἶτα ἐνάγων αὐτοὺς εἰς ταύτην, φησίν· [3]"Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ." Τί ἐστιν, "ἁγίῳ;" Μὴ ὑπούλῳ, [m]μὴ δολερῷ, καθάπερ ὁ Ἰούδας τὸν Χριστὸν ἐφίλησε. [n]Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ φίλημα δέδοται, ἵνα ἐμπύρευμα τῆς ἀγάπης γένηται, ἵνα ἀνακαίῃ τὴν διάθεσιν, ἵνα οὕτως ἀλλήλους φιλῶμεν, ὡς ἀδελφοὺς ἀδελφοὶ, ὡς παῖδες πατέρας, ὡς πατέρες παῖδας· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλεῖον. [o]Ἐκεῖνα μὲν γὰρ φύσεως

[3] v. 12.

[x] φησι, παρακαλεῖσθε] παρακαλεῖσθε, φησὶ, τουτέστιν D. [y] ἐπὶ] πρὸς D. [z] ἀπὸ] ἡ ἀπὸ E. [a] Verba ὡς κ. συνειδὸς post πειρασμοὶ transp. D. [b] τινες] μὲν D. συμβαίνουσι et διαστασιάζουσιν A.F. [c] ἀλλὰ] ἃ F. [d] τῆς om. B. [e] γὰρ δὴ om. D. [f] ἢ γὰρ ἐπεύχ. om. B.D. [g] ἐὰν—οἷον] ὃ δὲ λέγει, τουτό ἐστιν· ἐὰν ταῦτα ποιῆτε, οἷον D. [h] καὶ om. D. καὶ τούτοις bis A. [i] ἡμῖν B.F. Sav. marg. Statim καὶ ἡ εἰρήνη E. ἡ εἰρήνη (om. καὶ) D. [k] μιμησώμεθα] Sic A.B.D.F. Sav. marg. et Vet. Edebatur ἀγαπήσωμεν. ταύτην τ. καὶ ὑμεῖς μιμεῖσθε E. [l] μήτηρ om. F. [m] μὴ] μηδὲ A. [n] διὰ —γένηται] διὰ τοῦτο εἰς τὸ στόμα τὸ φίλημα δίδοται, ἵνα τις ἀγάπη γίνηται D. [o] Vid. Annot.

διάθεσις, ταῦτα δὲ χάριτος πνευματικῆς. Οὕτως αἱ ψυχαὶ
ἀλλήλαις [p]συνδέονται. [q]Διὰ τοῦτο καὶ ἐξ ἀποδημίας ἐπανιόν-
τες ἀλλήλους [r]φιλοῦμεν, τῶν ψυχῶν [s]ἐπειγομένων εἰς τὴν πρὸς D
ἀλλήλους συνουσίαν. Τοῦτο γὰρ [t]μάλιστα τὸ μέλος ἐστὶ
[v]τὸ τὰ τῆς ψυχῆς ἡμῖν κηρύττον. Ἐπὶ [w]δὲ τοῦ φιλήματος
τούτου τοῦ ἁγίου ἐστὶ καὶ ἕτερον λόγον εἰπεῖν. Ποῖον δὴ
τοῦτον; Ναός ἐσμεν τοῦ Χριστοῦ· τὰ τοίνυν πρόθυρα φιλοῦ-
μεν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν εἴσοδον, ἀλλήλους φιλοῦντες. Ἢ οὐχ
ὁρᾶτε ὅσοι καὶ τὰ πρόθυρα τοῦ ναοῦ τούτου φιλοῦσιν, οἱ μὲν
κύψαντες, οἱ δὲ τῇ χειρὶ κατέχοντες, καὶ τῷ στόματι τὴν
χεῖρα προσάγοντες; Καὶ διὰ τούτων τῶν πυλῶν [x]καὶ τῶν E
θυρῶν καὶ εἰσῆλθε καὶ εἰσέρχεται [y]πρὸς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς,
ἡνίκα ἂν κοινωνῶμεν. Ἴστε οἱ τῶν μυστηρίων μετέχοντες τὸ
λεγόμενον. Καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἔτυχε τὸ στόμα ἡμῶν τετίμηται,
δεχόμενον τὸ σῶμα τὸ δεσποτικόν. Διὰ τοῦτο μάλιστα ἐν-
ταῦθα φιλοῦμεν. Ἀκουέτωσαν οἱ αἰσχρὰ φθεγγόμενοι, οἱ
λοιδορίας ἐξάγοντες, καὶ φριττέτωσαν οἷον καταισχύνουσι
στόμα· ἀκουέτωσαν οἱ αἰσχρῶς φιλοῦντες. Ἄκουσον οἷα
ἔχρησε διὰ τοῦ στόματός σου ὁ θεὸς, καὶ φύλαξον αὐτὸ ἀκηλί-
δωτον. Περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς διελέχθη, περὶ ἀναστάσεως, 651
περὶ ἀθανασίας, ὅτι ὁ θάνατος οὐ θάνατος, τὰ ἄλλα [z]μυρία
ἀπόρρητα. Ὥσπερ γὰρ εἰς χρηστήριον παραγίνεται πρὸς τὸ
στόμα τοῦ ἱερέως ὁ μυσταγωγεῖσθαι μέλλων, [a]ἀκουσόμενος
ἅπερ ἐστὶ φρίκης μεστά. Καὶ γὰρ ἀπώλεσεν [b]αὐτοῦ τὴν
ζωὴν ἐκ προγόνων, καὶ ἔρχεται αὐτὴν ἀναζητήσων, καὶ ἐρωτή-
σων πῶς ἂν αὐτὴν εὕροι καὶ ἀνακτήσαιτο. Εἶτα αὐτῷ ὁ θεὸς
[c]χρᾷ πῶς ἂν εὑρεθείη, καὶ γίνεται τοῦ ἱλαστηρίου τὸ στόμα
τοῦτο φρικωδέστερον. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὸ ἱλαστήριον οὐδα-
μοῦ τοιαύτην ἠφίει φωνὴν, ἀλλὰ πολὺ περὶ ἐλαττόνων διελέ-
γετο πραγμάτων, περὶ πολέμων καὶ εἰρήνης τῆς κάτω· [d]τοῦτο B
δὲ ἅπαντα περὶ οὐρανοῦ, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, [e]καὶ πρα-
γμάτων [f]καινῶν καὶ διάνοιαν ὑπερβαινόντων. Εἰπὼν δὲ, "Ἀσπά-
σασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ," ἐπήγαγεν· "Ἀσπάζονται

[p] συνδαίνονται A. [q] διὰ γὰρ τοῦτο B. Statim καὶ om. D. [r] φιλῶμεν A.D. [s] ἐπιγινομένων Edd. Vid. Annot. [t] μάλιστα om. D. Statim ἐστι τὸ μέλος hoc ordine Edd. [v] τὸ τὰ τῆς ψ. ἡμῖν κηρύττον] Sic E. τὸ τῆς ψ. ἡ. κ. A. τὸ τῆς ψ. κ. ἡμῖν Veron. *quod animam nobis praedicit* Vet. τὸ τῆς ψ. ἡμῶν τὴν διάθεσιν κηρύττον D.F. τὸ τῆς ψ. ἡμῖν κ. τὸ φίλτρον B. Denique τὸ τῆς ψ. κ. ἡμῖν τὸ φίλτρον Sav. Ben. [w] δὲ om. D. [x] καὶ τῶν θυρῶν καὶ om. D. [y] πρὸς] πάλιν εἰς A. [z] μυρία] τὰ μυρία E. Post μυρία add. ἀγαθὰ τὰ D. [a] ἀκουσόμενος ἅπερ] Sic D. solus. Legebatur sine suspicione ἀκούσωμεν ὅσαπερ. [b] αὐτοῦ A.B. αὑτοῦ vulgo. [c] χρὴ A.B. [d] τοῦτο omnes. ταῦτα Edd. [e] καὶ] περὶ D. [f] καινῶν] καὶ νοῦν D.

ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες·" κἀντεῦθεν διδοὺς αὐτοῖς χρηστὰς ἐλπί- (706)
δας. Τοῦτο [g]προσέγραψεν ἀντὶ τοῦ φιλήματος, διὰ τῆς
προσρήσεως αὐτοὺς συνάπτων· ἀπὸ γὰρ [h]τοῦ αὐτοῦ στό-
ματος, οὗ τὸ φίλημα, πρόεισι καὶ τὰ ῥήματα. Εἶδες πῶς
ἅπαντας συνάγει, καὶ τοὺς πόρρωθεν διεστῶτας τοῖς σώμασι,
C καὶ τοὺς πλησίον, τοὺς μὲν διὰ τοῦ φιλήματος, τοὺς δὲ διὰ τῶν
γραμμάτων.

[4]"Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη
τοῦ θεοῦ [i]καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ
πάντων [k]ὑμῶν." Ἐπειδὴ συνῆψεν αὐτοὺς ἀλλήλοις διὰ τῶν
ἀσπασμῶν καὶ τῶν φιλημάτων, πάλιν εἰς εὐχὴν καταλύει τὸν
λόγον, μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας συνάπτων αὐτοὺς [l]καὶ τῷ
θεῷ. Ποῦ νῦν οἱ λέγοντες, ἐπειδὴ οὐκ ἐντέτακται τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐν τοῖς προοιμίοις τῶν ἐπιστολῶν, οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς
οὐσίας; Ἰδοὺ γὰρ νῦν μετὰ [m]πατρὸς αὐτὸ κατέλεξε καὶ υἱοῦ.
D Χωρὶς δὲ τούτου, κἀκεῖνο ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι [n]Κολοσσαεῦσιν
ἐπιστέλλων, [o]καὶ εἰπὼν, [5]"Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς ἡμῶν," τὸν υἱὸν [p]ἐσίγησε, καὶ οὐ προσέθηκεν, ὡς ἐν
πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς, "καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ἆρα
οὖν οὐδὲ [q]ὁ υἱὸς ἔσται τῆς αὐτῆς οὐσίας διὰ τοῦτο; Ἀλλὰ
ἐσχάτης ταῦτα ἀνοίας. [r]Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο μάλιστα δεί-
κνυσι τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα αὐτὸν, τὸ [s]ἀδιαφόρως κεχρῆσθαι
τὸν Παῦλον τούτῳ. Καὶ ὅτι οὐ στοχασμὸς τὸ εἰρημένον,
E ἄκουσον πῶς υἱοῦ καὶ πνεύματος μέμνηται, καὶ τὸν πατέρα
ἀποσιγᾷ. Κορινθίοις γὰρ γράφων φησὶν, [6]"Ἀλλ' ἀπελού-
σασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
[t]κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν."
Τί οὖν, εἰπέ μοι; οὐκ ἐβαπτίσθησαν εἰς πατέρα οὗτοι; [v]Οὐκ-
οῦν οὐδὲ ἀπελούσαντο, οὐδὲ ἡγιάσθησαν. Ἀλλὰ ἐβαπτί-
σαντο; ὥσπερ οὖν καὶ ἐβαπτίσαντο. Πῶς οὖν οὐκ εἶπεν, ὅτι
ἀπελούσασθε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός; Ὅτι ἀδιάφορον
αὐτῷ, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δὲ ἐκείνης μεμνῆσθαι τῆς ὑποστά-
652 σεως· καὶ εὕροις ἂν τοῦτο πολλαχοῦ τῶν ἐπιστολῶν τὸ ἔθος.

[4] v. 13. [5] Coloss. i. 2. [6] 1 Cor. vi. 11. [7] Rom. xii. 1. xv. 30.

[g] προσέγραψεν D. et ante corr. E. προέγραψεν vulgo. [h] τοῦ αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῦ E. [i] καὶ πατρὸς om. A.E. Mosq. 9. [k] ὑμῶν]+ἀμὴν Edd. repugnantibus libris. [l] καὶ om. D. [m] τοῦ πατρὸς et τοῦ υἱοῦ Edd. τοῦ bis om. A.B.F. τοῦ ante υἱοῦ om. E. [n] Κολασσαεῦσιν A.B. [o] καὶ om. D. [p] ἐσιώπησεν E. [q] ὁ υἱὸς A.B.D.E. Articulus aberat. [r] καὶ] ἢ F. ἦ Veron. καὶ γὰρ α. τ.] αὐτὸ γὰρ τοῦτο D. [s] ἀδιαφόρως E. solus. διαφόρως vulgo. [t] κυρίου]+ἡμῶν E. Χριστοῦ om. B.E. [v] οὐκοῦν] οὐκ ἂν D. οὐδὲ ἡγιάσθησαν——καὶ ἐβαπτίσαντο om. F.

Καὶ γὰρ Ῥωμαίοις γράφων, φησὶ, [7]"Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς διὰ
τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ·" [w]καίτοι τοῦ υἱοῦ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοί·
καὶ, "Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος·"
[x]καίτοι τοῦ πατρός ἐστιν ἡ ἀγάπη. Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐκ
ἐμνήσθη ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ υἱοῦ, οὐδὲ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ
πατρός; Ὅτι ὡς δῆλα [y]καὶ ὡμολογημένα ἐσίγησεν. [z]Εὑρεθή-
σεται δὲ καὶ τὰ [a]δῶρα αὐτὰ πάλιν ἀντιστρόφως τιθείς. Εἰπὼν
γὰρ, "Ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ [b]καὶ
πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος," ἀλλαχοῦ τὴν B
κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πνεύματός φησι.
"Παρακαλῶ γὰρ ὑμᾶς διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος," φησί.
Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, [8]"Πιστὸς [c]ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε
εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ." Οὕτω τὰ τῆς [d]τριάδος ἀδιαί-
ρετα· [e]καὶ οὗ τοῦ πνεύματός ἐστιν ἡ κοινωνία, εὑρέθη [f]τοῦ
υἱοῦ· καὶ [g]οὗ τοῦ υἱοῦ ἐστιν ἡ χάρις, καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
ἁγίου πνεύματος. "Χάρις γὰρ [h]ὑμῖν ἀπὸ θεοῦ πατρός."
Καὶ ἀλλαχοῦ πολλὰ αὐτῆς εἴδη καταλέξας, ἐπήγαγε, [9]"Πάντα
[i]δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ C
ἑκάστῳ καθὼς βούλεται." Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ συναλείφων
τὰς ὑποστάσεις, ἄπαγε, ἀλλὰ εἰδὼς καὶ [k]τὸ τούτων ἰδιάζον καὶ
διῃρημένον, καὶ τῆς οὐσίας τὴν ἑνότητα.

[l]Μένωμεν τοίνυν καὶ τῶν δογμάτων τούτων τὴν ἀκρίβειαν
ἔχοντες, καὶ τοῦ θεοῦ τὴν ἀγάπην ἐπισπώμενοι. Πρότερον
[m]μὲν γὰρ [n]μισοῦντας ἠγάπησε, καὶ ἐχθροὺς ὄντας κατήλλαξε·
λοιπὸν δὲ ἀγαπῶντας ἀγαπᾶν βούλεται. Μένωμεν τοίνυν
ἀγαπῶντες αὐτὸν, ὥστε καὶ παρ' αὐτοῦ ἀγαπᾶσθαι. Εἰ γὰρ
παρὰ ἀνθρώπων δυνατῶν ἀγαπώμενοι, φοβεροὶ πᾶσίν ἐσμεν, D
πολλῷ μᾶλλον παρὰ τοῦ θεοῦ. Κἂν χρήματα δέῃ, κἂν σώ-
ματα, κἂν αὐτὴν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ταύτης δοῦναι τῆς ἀγάπης,

7 Rom. xii. 1. xv. 30. 8 1 Cor. i. 9. 9 Ibid. xii. 11.

[w] καίτοι]+καὶ Edd. καὶ om. A.B.D.F. et ex corr. E. [x] καίτοι]+καὶ Edd. καὶ om. B.D.E.F. [y] καὶ]+ὡς B.D. Sav. marg. [z] εὑρίσκεται D. [a] δῶρα] ῥητὰ F. [b] καὶ πατρὸς om. A.E.F. [c] ὁ] δὲ ὁ A.F. [d] τριάδος]+εἰσιν D. [e] καὶ οὗ τοῦ πνεύματος——τοῦ ἁγίου πνεύματος] ὥσπερ οὖν τοῦ πνεύματος οὔσης ἴδιον τῆς κοινωνίας εὑρέθη καὶ τοῦ υἱοῦ, οὕτω καὶ τῆς χάριτος ἐξαίρετον τοῦ υἱοῦ ὑπαρχούσης, εὑρίσκεται ὂν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος D. [f] τοῦ] καὶ τοῦ Edd. καὶ om. A.B.E.F. [g] οὗ om. A.B. Veron. καὶ οὗ τοῦ υἱοῦ—πνεύματος] καὶ ὃ τοῦ πατρός ἐστιν ἡ ἀγάπη εὑρέθη τοῦ πνεύματος, καὶ ὃ τοῦ υἱοῦ ἐστιν ἡ χάρις, εὑρέθη καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος E. [h] ὑμῖν]+φησὶν D. receptum a Sav. Ben. [i] δὲ] γὰρ E. [k] τὸ τούτων] τούτων τὸ E. [l] ΗΘΙΚΟΝ. Περὶ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν θεὸν μὴ ῥήμασι μόνοις, ἀλλ' ἐκ τοῦ ποιεῖν κατὰ δύναμιν ἀπροφασίστως ἃ προσέταξεν. Veron. [m] μὲν om. B. [n] μισοῦντας]+ἡμᾶς E.

μὴ φεισώμεθα. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων λέγειν, ὅτι
ἀγαπῶμεν, ἀλλὰ χρὴ καὶ τὴν τῶν πραγμάτων [o]παρέχειν ἀπό-
δειξιν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς διὰ ῥημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ [p]τῶν
πραγμάτων ἔδειξε τὴν ἀγάπην. Δεῖξον τοίνυν καὶ σὺ διὰ τῶν
E ἔργων [q]τοῦτο, καὶ ποίει τὰ δοκοῦντα αὐτῷ· οὕτω [r]γὰρ αὐτὸς
καρπώσῃ τὸ κέρδος πάλιν. Ἐκεῖνος γὰρ οὐδενὸς δεῖται τῶν
παρ' [s]ἡμῶν· ὃ καὶ μάλιστα γνησίας ἀγάπης, [t]τὸ μὴ δεόμενον
μηδὲ ἐν χρείᾳ καθεστῶτα, πάντα ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ φιλεῖσθαι (707)
παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ Μωϋσῆς ἔλεγε, [10]"Τί γὰρ ζητεῖ κύριος
ὁ θεὸς παρ' ὑμῶν, ἀλλ' ἢ ἀγαπᾶν αὐτὸν, καὶ ἕτοιμον εἶναί σε
τοῦ πορεύεσθαι ὀπίσω αὐτοῦ;" Ὥστε, ὅταν αὐτὸν κελεύῃ
φιλεῖν, [v]τότε μάλιστα δείκνυσιν ὅτι σε φιλεῖ. Οὐδὲν γὰρ
οὕτω συγκροτεῖ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, ὡς τὸ αὐτὸν ἀγα-
πᾶν. Ὅρα γοῦν, ὅτι καὶ τὰ ἐπιτάγματα αὐτοῦ πάντα εἰς τὴν
653 ἡμετέραν ἀνάπαυσιν καὶ σωτηρίαν καὶ εὐδοκίμησιν συντείνει.
Καὶ γὰρ ὅταν εἴπῃ, "Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ
καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ
πνεύματι, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ," [w]αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἐντεῦθεν
καρποῦται, ἡμᾶς δὲ καλλωπίζων καὶ ῥυθμίζων ταῦτα ἐπιτάττει·
καὶ ὅταν λέγῃ, "ἐπείνασα," οὐ δεόμενος τῆς παρ' ἡμῶν [x]δια-
κονίας, ἀλλά σε ἀλείφων εἰς φιλανθρωπίαν. Ἠδύνατο γὰρ
καὶ χωρὶς σοῦ τὸν πένητα τρέφειν, ἀλλὰ θησαυρόν σοι χαρι-
ζόμενος μέγιστον, ταῦτα ἐπέταξεν. Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος, κτίσμα
B ὢν, [y]οὐδὲν δεῖται τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν· μένει γὰρ τὴν
οἰκείαν φαιδρότητα ἔχων, κἂν μηδεὶς [z]εἰς αὐτὸν ἐμβλέπῃ· οἱ δὲ
κερδαίνοντες ἡμεῖς ἐσμεν, ὅταν αὐτοῦ τῆς ἀκτῖνος [a]ἀπολαύωμεν·
πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ [b]θεοῦ τοῦτο συμβαίνει. Ἵνα δὲ καὶ ἑτέρω-
θεν τοῦτο [c]μάθῃς, [d]πόσον εἶναι βούλει τὸ μέσον τοῦ θεοῦ καὶ
ἡμῶν; ἆρα ὅσον κωνώπων καὶ ἡμῶν, [e]ἢ πολλῷ πλέον; Εὔδη-
λον ὅτι πολλῷ πλέον, καὶ ἄπειρον. Εἰ τοίνυν [f]ἡμεῖς οἱ κενό-

10 Deut. x. 12.

[o] παρέχειν om. A.B.F. ἀπόδειξιν παρέχειν inverso ord. E. [p] τῶν om. F. [q] τοῦτο om. B. [r] γὰρ]+καὶ F. [s] ἡμῖν B.C. Sav. marg. Post ἡμῶν addunt ἀλλὰ κἂν δέηται, δι' ἡμᾶς C.D. [t] τὸ] τὸ[ν] (sic) B. [v] τότε] ὅτι C. [w] αὐτὸς μὲν om. C. Mox καὶ ῥυθμίζων om. A. [x] διακονίας]+λέγει C.D. [y] οὐδὲν omnes. Edebatur οὐδέ. [z] εἰς om. A.C.D.E.F. Veron. Statim βλέπῃ E. [a] ἀπολαύωμεν C.D.E. ἀπολαύσωμεν Edd. [b] τοῦ θεοῦ Edd. τοῦ om. B.C.D.F. [c] μάθῃς]+ἄκουε C.D. Ita ediderunt Sav. Ben. [d] πόσον——ἄπειρον] πόσον λέγεις τὸ μέσον εἶναι θεοῦ καὶ ἡμῶν; ἆρα ὅσον κωνώπων καὶ οὐχὶ πολλῷ μᾶλλον; εὔδ. ὅτι μακρῷ πλέον καὶ ἄπειρον C.D. [e] ἢ πολλῷ] Sic B.E. ἢ vulgo abest. ἢ καὶ π. π. A. [f] ἡμεῖς] καὶ ἡμεῖς F.

δοξοι τῆς παρὰ τῶν κωνώπων οὐ δεόμεθα [g]διακονίας ἢ δόξης,
πολλῷ μᾶλλον τὸ θεῖον, καὶ ἀπαθὲς ὂν καὶ ἀνενδεές. [h]Τοσοῦ-
τον [i]ἡμῶν ἀπολαύει, ὅσον εὐεργετούμεθα, ὅσον ἐντρυφᾷ C
ἡμῶν τῇ σωτηρίᾳ. Διὰ τοῦτο καὶ πολλαχοῦ τὰ [k]αὐτοῦ
ἀφιεὶς, τὰ σὰ ζητεῖ. [11]"Εἴ τις γὰρ, φησὶ, γυναῖκα ἔχει
ἄπιστον, καὶ αὐτὴ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω
αὐτήν." "Ὁ δὲ ἀπολύων γυναῖκα παρεκτὸς λόγου πορνείας,
ποιεῖ αὐτὴν [k]μοιχευθῆναι." Εἶδες ἄφατον ἀγαθότητα; Ἐὰν
ᾖ πόρνη [l]ἡ γυνὴ, φησὶν, οὐκ ἀναγκάζω συνοικεῖν· ἐὰν δὲ ἄπι-
στος, οὐ κωλύω. Πάλιν, ἐὰν λυπῇ πρός τινα, [m]κελεύω ἀφεῖ-
ναί μου τὴν προσφορὰν, καὶ [n]πρὸς σὲ δραμεῖν τὸν λελυπηκότα. D
[12]"Ἐὰν γὰρ προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου, φησὶ, κἀκεῖ [o]μνησθῇς,
ὅτι ὁ ἀδελφός σου [p]ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες τὸ δῶρόν σου
ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι
τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου." Τί δὲ
ἡ παραβολὴ τοῦ πάντα κατεδηδοκότος; οὐ τοῦτο ἐνδείκνυται;
Ὅτε [q]μὲν γὰρ τὰ μυρία τάλαντα κατέφαγεν, ἠλέησεν αὐτὸν,
καὶ ἀφῆκεν· ὅτε δὲ ἑκατὸν δηνάρια ἀπῄτει τὸν σύνδουλον, καὶ
πονηρὸν ἐκάλεσε, καὶ τῇ κολάσει παρέδωκεν. Οὕτω πολὺς
αὐτῷ λόγος ἐστὶ τῆς ἀναπαύσεως τῆς σῆς. Εἰς τὴν γυναῖκα E
τοῦ δικαίου ἔμελλεν ἁμαρτάνειν ὁ βάρβαρος, καί φησιν,
[13]"Ἐφεισάμην σου [r]τοῦ ἁμαρτῆσαι εἰς ἐμέ." Τοὺς ἀποστό-
λους ἐδίωκεν ὁ Παῦλος, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· "Τί με διώ-
κεις;" Ἄλλοι πεινῶσι, καὶ λέγει αὐτὸς πεινᾶν, καὶ γυμνὸς
περιϊέναι καὶ ξένος, βουλόμενός σε [s]ἐντρέπειν, καὶ ταύτῃ εἰς
τὸν τῆς ἐλεημοσύνης λόγον ἐμβαλεῖν. Ἐννοοῦντες τοίνυν τὴν
ἀγάπην, ὅσην διὰ πάντων ἐπεδείξατο καὶ ἐπιδείκνυται, γνωρίσαι
[t]τε ἡμῖν ἑαυτὸν καταξιώσας· ὅπερ μέγιστόν ἐστι κεφάλαιον
τῶν ἀγαθῶν, καὶ φῶς [v]διανοίας, καὶ διδασκαλία ἀρετῆς· καὶ 654
βίον [w]ἄριστον νομοθετῆσαι· καὶ πάντα δι' ἡμᾶς ἐργασάμενος,

[11] 1 Cor. vii. 13. Matth. v. 32. [12] Matth. v. 23, 24. [13] Gen. xx. 6.

[g] διακονίας] Sic nostri omnes cum Sav. marg. et Vet. Edebatur βοηθείας. [h] τοσοῦτον]+γὰρ E. [i] ἡμῶν]+τοίνυν C.D. receptum a Sav. Ben. [k] αὐτοῦ A.B.C. αὑτοῦ vulgo. Statim ἀφεὶς A.F. [k] μοιχευθῆναι A.B.C.D.E. Edebatur μοιχεύεσθαι. [l] ἡ γυνὴ om. E. [m] κελεύει (et om. μου) C.D. [n] πρὸς σὲ δραμεῖν τὸν λ.] Sic C.D. Veron. προσδραμεῖν τὸν λ. A. πρὸς σὲ δραμεῖν πρὸς τὸν λ. F. προσδραμεῖν σε πρὸς τὸν λ. E. προσδραμεῖν πρὸς τὸν λ. B. Hoc ediderunt Sav. Ben. [o] μνησθεὶς A.D. [p] ἔχει omnes. ἔχῃ vulgo. [q] μὲν om. B. [r] τοῦ]+μὴ A. [s] ἐντρέψαι C.D. [t] τε om. C.D. [v] διανοίας] διανάψας C.D. Sav. marg. Statim καὶ διδασκαλίαν ἀρ. B.C.D. Sav. marg. [w] ἄριστον] Sic C. E. Vet. Legebatur ἀρεστόν. Statim νομοθετῆσαι A.B.F. Sav. marg. νομοθετήσας Edd.

καὶ τὸν υἱὸν δεδωκὼς, καὶ [x] βασιλείαν ἐπαγγειλάμενος, καὶ ἐπὶ τὰ ἀπόρρητα ἡμᾶς καλῶν ἀγαθὰ, καὶ μακαριωτάτην ζωὴν παρασκευάσας ἡμῖν, ἅπαντα ποιῶμεν καὶ λέγωμεν, ὥστε καὶ τῆς ἀγάπης ἄξιοι φανῆναι τῆς αὐτοῦ, καὶ [y] ἐπιτυχεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς [z] ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ
B πατρὶ ἡ δόξα, σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

[x] βασιλείας D. [y] τυχεῖν B.C.D. [z] ἀπολαῦσαι B.C.

SUPPLEMENTUM COLLATIONIS

CODICIS E.

Ed. Ben.
Tom. X.

Pag. lin.

582 C 4 ἢ λογίζομαι —— περιπατοῦντας om.

583 A 4 ἔλεγεν] + νῦν μὲν, τί θέλεις;
9 ἀνεξίκακον] + πληκτικώτερον καὶ φοβερώτερον.
B 8 Παῦλος] + παρακαλῶ ὑμᾶς.
C 2 Παῦλος] + παρακαλῶ ὑμᾶς.
D 1 ἐπεὶ καὶ ὁ Χ. οὕτως ἐποίει] ὁμοῦ δὲ αὔξων τὸν φόβον καὶ τὴν ἀπειλὴν ἐπιτείνων.
8 λέγων] + τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα. τί δὲ ἔλεγον;

584 A 3 πεποιθήσει] + οὕτως δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ καλεῖ διὰ τὸ σφόδρα αὐτῇ θαρρεῖν καὶ ῥᾳδίως αὐτοὺς δύνασθαι πλῆξαι.
B 10 τίνας δὴ—ἀπειλεῖ;] τίνας δὲ τούτους εἶναί φησιν; ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος.
C 2 πονηρὸν] + ὡς ἀπατεῶνα.
ἀλαζόνα] + ὡς πρὸς ἐπίδειξιν πάντα ποιοῦντα ἀνθρώπων.
7 ἐγκώμιον] + ἀλλὰ τί; οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα.
περὶ δὲ] περὶ γάρ.
διαλέγεται] + νῦν.
E 7 δεικνὺς—τοῦτο γὰρ μάλιστα] καὶ ἐκράτουν, λέγει· τὸ διὰ τῶν ὅπλων τούτων κρατεῖν τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεώς ἐστιν· αὐτὸς γὰρ ποιεῖ ταῦτα ἰσχυρά. καὶ τοῦτο μάλιστα.

585 C 8 λέγων, αἰχμαλωτίζοντες] αἰχμαλωτίζοντες εἴρηκεν, λαμπρὰν καὶ ῥᾳδίαν τὴν νίκην δεικνύς.
D 1 νικῶμεν—αἰχμαλωτίζομεν] νικῶντες καὶ περιγενόμενοι, ἀλλ' ὃ πλέον ἦν, αἰχμαλωτίζοντες.
4 τῶν ὅπλων] τῆς τῶν ὅπλων δυνάμεως ἦν.

Pag. lin.

585 D 5 οὐκ ἐν σοφίᾳ—δυνάμεως om.

586 A 3 οὐ τελείως δὲ] + διὸ οὐκ εἶπεν, ὅταν ὑπακούσητε, ἀλλ' ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.
D 2 καὶ τόξα—Παύλου] καὶ βέλη καὶ δόρυ καὶ πάντα ἡ γλῶττα ἦν ἡ Παύλου.

587 B 4 δυνάμεως περιουσίαν] περιουσίας δύναμιν.
6 καὶ μέντοι—τὸ] καὶ μὴν τοῦτο διαστροφῆς ἐστι, τό.

588 E 8 ἀλλὰ καὶ — ἀνθρώπων] ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα. ^εὐ^ἐξαπατήτων (sic) γὰρ ἀνθρώπων ἡ κατηγορία.

589 A 5 οὐκ ἔχων ἀρετὴν] ἀρετὴν οὐκ ἔχων.
B 3 πολὺ τὸ αἴνιγμα ὂν] τὸ αἴνιγμα ὅσον.
C 10 ἐὰν γὰρ—τι] ἐὰν γάρ τι καὶ περισσόν τι καυχήσωμαι.

590 B 5 ἀλλ' ὑφειμένως μᾶλλον] ἀλλὰ αὐτὸ μὲν ἐδήλωσεν, ὑφειμένως δὲ μᾶλλον, εἰπών, οἷοί ἐσμεν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες· καὶ φοβῆσαι θέλων προσέθηκεν, τῷ ἔργῳ.
10 καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς] ἀλλ' ἔχοντες τὴν δύναμιν τὴν διὰ τῶν ἔργων ἡμῖν μαρτυροῦσαν.
C 3 φθεγγομένους] + τὰ οὐκ ὄντα.
5 οὐδὲν τοιοῦτον] οὐ τοιοῦτοι, φησίν.
8 ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς] ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς.
9 οὐ πρὸς ἐκείνους——ἢ περὶ ἐκείνων ὅτι (D lin. 4) om.
E 5 μέτρον] + τοῦ κανόνος.

591 A 7 ἐφθάσαμεν] + οὐκ εἴ τις ἂν εἴποι, φησὶν, ὅτι μὴ κατηχήσαντες ὑμᾶς μηδὲ φθάσαντες ἕνα ὑμῶν, εἰκῇ ἐν τῷ λόγῳ κομπάζομεν·

ἐφθάσαμεν γάρ· καὶ πῶς ἐφθάσαμεν;
591 B 9 τὴν κατηγορίαν ἐκείνων] ἐκείνων τὴν ἄνοιαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν.
C 3 ἡμεῖς δὲ—ἐπεδείξαμεν] ἡμεῖς δὲ, φησὶν, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων ἀπεδείξαμεν ταῦτα ἃ λέγομεν.
ἐκείνους] + ἡμεῖς.
7 ὑμῶν] + ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι—καυχήσασθαι (v. 15, 16.)
D 9 καὶ τοῦτο—προσγίνεται] καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ, φησὶν, τὸ εἰς τοσοῦτον ἐκτείνεσθαι τὸ μέτρον, ἐκ τοῦ θεοῦ ἡμῖν προσγέγονέν τε καὶ προσγίνεται.
E 2 ἐσμεν] + δόκιμοι.
3 εἶδες—φθέγγεται;] συνεσταλμένως πάλιν φθεγγόμενος.
6 οὐκ ἂν αὐτοὺς] οὐδ' ἂν ἐκείνους.
592 A 3 ἐζήτει] ἐπεζήτει.
8 οὐκοῦν] οὐ τοίνυν.
B 3 πεῖσαι] + κόλακας αὐτούς.
μάλιστα] + καὶ μεθυπερβολῆς (sic) ἁπάσης.
C 3 πρὸς] + τὸ δοκοῦν τῷ θεῷ καί.
8 βλάσφημον] + ἑαυτὸν (et om. ἑαυτὸν post καλῶν?)
D 1 φησι] + τοιαῦτα in marg.
9 αὐτὸς] + οὐδὲ μέμνησαι.
593 A 8 Verba ὅτε ἱκανῶς ἐνετρύφησε τῇ ἡλικίᾳ in marg. habet. Pro iis in textu: κἂν μυριάκις ἐντρυφῶν ᾖ τῇ κακίᾳ, πάντως ἀπενεχθήσεται.
594 B 3 παρὰ δόξαν] γὰρ παραδόξως.
οὐδὲ] + πάλιν.
4 οἰκοδομούμενος] + λέγεις.
7 τῷ ἀδήλῳ] τοῖς ἀδήλοις.
595 A 1 ἐμέμνητο in marg. ἐμνημόνευεν in text.
4 καὶ γὰρ εἰ δεῖ] εἰ γὰρ δεῖ.
D 1 ζηλοτυπουμένους] + δι' οὓς.
4 οὐ διὰ] οὐ γὰρ διά. Mox μὴ om.
7 ἐρωμένοις] + ὁ ζῆλος τίκτεται.
9 ζῆλος] + τὸ ἐκείνων πανταχοῦ ζητῶν.
E 2 ἁγνὴν] + παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.
596 A 8 μνηστευσομένους] γρ. μνηστευσόμενος in marg.
9 λέγοντας] + καὶ γὰρ ὁ Δαβὶδ φησιν.
B 5 πάλιν] + καὶ ἐνταῦθα.
6 εἰμι] + καθηγητὴς καὶ ἀπόστολος.
C 6 ὑπακοὴ καὶ] + πάλιν, μή πως ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς καί.
D 6 γυναῖκα] + τῆς τιμωρίας.
E 8 μεταφορᾷ] + τῆς νύμφης.

597 A 11 λέγεις] + ὦ Παῦλε.
E 3 Verba οὔτε (sic) γὰρ ἐνταῦθα λ. ἦν χρεία post χάριν transp.
4 οὐδὲ τοῦτο—πάλιν] οὐδὲ πάλιν τῆς κομπίας (sic) ἐκείνων ἐδεῖτο.
598 B 1 δόγματα] + νόθα.
D 2 τὸ προλαβόντας—διὰ τοῦτο] τὸ πρότερον πηδῆσαι ἐκείνους καὶ προλαβόντας (προλαβόντα a pr. man.) ἅψασθαι τοῦ κηρύγματος, καὶ μεῖζον (μείζων ante rasuram) περὶ ἐκείνους ἦν εἰδὼς (+ καὶ ἔμελλον οὗτοι παρεισάγειν ἑαυτοὺς in marg.) διὰ τοῦτο.
E 5 ἐπιστολῇ] + τίθησι δι' ὧν δείκνυσι οὐδενὸς ἀξίαν λόγου τὴν ἔξω σοφίαν, ἀλλὰ καὶ μωρίαν.
9 τοιαῦτα in marg. a man. recenti.
10 ὅτι τῇ γν. ἰ. ἦσαν] ἐνταῦθα δὴ ὡς δῆλον ὃν παρατρέχει, κἀκείνους αἰνίττεται ὡς τῇ γνώσει ἰδιώτας.
599 A 2 δεῖξαι superscript. a manu secunda.
3 οὐκέτι, ἀλλ'] οὐδὲν ὄν.
4 γινόμενον (sic)] + ὅτι ἰδιώτης ὢν πάντων ἐκράτησεν.
5 φησιν] + ἑαυτόν.
B 9 φανερωθέντες] + ἐν πᾶσιν.
C 3 καθάπερ — ποιοῦμεν] καθάπερ οὐδὲ λαμβάνοντες οὐδὲν ὑστερήσαμεν ὑπὲρ τοὺς λίαν ἀποστόλους· καὶ τοῦτο ἴστε, καὶ οὐδὲν κεκρυμμένον λέγομεν· διό φησιν· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς· πάντα γὰρ ἃ ποιοῦμεν.
4 καθιστῶμεν] + φησίν.
D 4 διῆγον (sic)] + καὶ πενίᾳ ἐσχάτῃ καὶ λιμῷ, παρ' ὑμῖν ὢν καὶ κηρύττων ὑμῖν τὸν λόγον.
5 ἐγκαλεῖν] + καὶ τοῦτο ἥμαρτον, ὅτι εἱλόμην ἐμαυτὸν θλῖψαι, ἵνα ὑμεῖς ὠφεληθῆτε· τοῦτο γάρ ἐστιν, ὑψωθῆτε.
8 στενοχωρίᾳ] + τὸ μὴ ἐνοχλεῖσθαι γὰρ αὐτοὺς εἰς χρήματα.
E 1 ἐνάγειν] ἐναγαγεῖν καὶ οἰκοδομεῖν.
2 ἐγκαλεῖτε] ἆρα οὖν μὴ τοῦτο ἐγκαλῆτε.
3 ὑψωθῆτε] + εἶδες ἡλίκον τὸ βάρος τοῦ ῥήματος; ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν· ἢ κακῶς ἐποίησα, ὅτι ἐμαυτὸν ἦγξα λιμῷ καὶ πενίᾳ, ἵνα ὑμεῖς μὴ σκανδαλισθῆτε, ἀλλ' οἰκοδομηθῆτε.
600 A 8 ἔλαβον] + οὕτως ἐὰν μὴ ᾖ χρεία, οὐδὲν λέγει τῶν μέγαν αὐτὸν

δεικνύντων. διά τοι τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἀφεὶς τὸ καύχημα αὐτοῦ εἰπεῖν, ὅτι εἰργάζετο, λέγει· ἔλαβον ἄλλοθεν.

600 A 9 ἔλαβον] + ἁπλῶς.

B 2 εἴπῃ, ὀψώνια] λέγῃ, ὀψώνιον.

3 διακονίαν] + φησίν.

8 χορηγοῦντας] + οὐ μόνον γὰρ ἑτέρωθι οὐκ ἐπέμπετό μοι, ὅπερ ἄλλοι ἐποίησαν, ἀλλ' οὐδὲ παρόντι, οὐδὲ ὅτε αὐτὴ ἡ τοῦ πράγματος χρεία ἀπῄτει· ὥστε ἑκατέρων.

9 ἔπεμπον] + οἱ Φιλιππίσιοι.

10 ἔτρεφον] + οἱ Κορίνθιοι.

C 4 ἔλαβον in marg. ᾔτησα in text.

D 1 αὐτοὺς πλήττει] αὐτῶν καθάπτεται (et mox τιθέντων, et fortasse βαρυνομένων ante corr.)

2 αἰτία] δίαιτα.

8 πρότερον γὰρ] καὶ οὐκ εὐθέως οὐδὲ ἐκ προοιμίων, ἀλλὰ πρότερον.

9 ἄγων] ἀγαγών.

10 ἐσύλησα] + λαβὼν ὀψ. π. τὴν ὑμῶν διακονίαν.

E 4 ἐν ταῖς χρείαις] ἐν τῇ χρείᾳ a pr. manu.

8 τῷ μὲν οὖν] τὸ μὲν γάρ.

601 A 2 προσανεπλήρωσαν] + οἱ ἀδελφοὶ, hic et infra.

3 δείκνυσιν ὅτι] + τὰ ἀναγκαῖα ἔλαβεν, καὶ ὅτι παρ' αὐτῶν.

4 Verba τὸ παρ' ἑτέρων λαβεῖν in marg. habet.

6 καὶ μὴν] καί τοι.

B 1 ἀβαρῆ] + ὑμῖν.

5 ἐνόμιζον] ἐνόμιζεν ex corr.

6 λέγει, οὐκ ἔγραψα] ἔλεγεν. εἰπὼν γὰρ ὅτι δωρεὰν ἐκήρυττεν, καὶ δείξας διὰ πολλῶν, ὅτι παρὸν (παρὼν man. secund.) λαβεῖν, καὶ τῶν λογισμῶν τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῆς πραγμάτων ἀκολουθίας καὶ τοῦ νόμου Μωυσέως καὶ τοῦ Χριστοῦ κελεύοντος τοὺς διδασκάλους ἐκ τῶν μαθητῶν τρέφεσθαι, αὐτὸς ὑπερέβη τὰ σκάμματα· ἐπήγαγεν γὰρ, οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα.

10 αὐτοὺς in marg. a secunda manu.

C 1 λάβω] + ἀλλ'.

4 ἵνα γὰρ] καὶ ἵνα.

7 μηδὲ] μήτε.

D 5 λαμβάνει] + ἐν Ἀχαΐᾳ.

ἐμφράσσετε] + οὖν.

E 2 εἰ δὲ ἐν ἡμῖν μόνοις] εἰ δὲ παρ' ἐκείνοις τοῦτο ποιεῖ μόνοις.

τὴν ἡμῶν] τὴν ἐκείνων.

601 E 3 διορθοῦται] + καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγων.

7 ἀλλ', ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ὃ] ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς, ὁ θεὸς οἶδεν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο.

9 μὴ ante λαμβάνειν om.

602 A 1 ὥστε ἐναντία—καθὼς καὶ ἡμεῖς.] πολλὴ αὐτῶν ἡ κατηγορία. διὰ τοῦτο οὕτω μὲν οὐκ εἶπεν, ὅτι διὰ τοῦτο οὐ λαμβάνω, ἐπειδὴ σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπῶ, ἐπεὶ, ὅπερ ἔφην, κατηγορίαν αὐτῶν εἶχε τῆς ἀσθενείας τὸ εἰρημένον, καὶ εἰς ἀπορίαν ἐνέβαλλεν· ἐπεὶ καὶ ἑτέρους φιλῶν, ἐλάμβανεν παρ' αὐτῶν, τῶν Φιλιππισίων λέγω. πῶς οὖν τούτους φιλῶν οὐκ ἐλάμβανεν; διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν. ἀλλ' οὕτω μὲν οὐ λέγει, διὰ τὴν ἀσθένειαν ὑμῶν, αἰνίττεται δὲ αὐτὸ ἀμυδρότερον λέγων, καὶ ἐπ' ἄλλους ἄγων τὴν αἰτίαν. καὶ τίνες οὗτοι; ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος· ὃ δὲ ποιῶ καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς. ὥσπερ ἀνωτέρω εἶπεν· ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὃ δὲ ποιῶ καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν διαφθειρόντων ὑμᾶς.

B 1 καὶ ταύτην ἀναιρεῖν δεῖ] κατ' αὐτοῦ ὡς φιλοχρημάτου, καὶ ταύτῃ σπουδάζων, φησὶν, τοῦτο πεποίηκα.

ᾧ] ὃ (et om. μόνον in text.)

2 ἔχωσι] + μηδὲ ἐν τούτῳ.

3 ἦσαν] + ἔδει δὲ κἀνταῦθα νικᾶν.

C 1 ἔχει] + βίου κατορθώμασιν.

2 οὐ δεῖ] χρή.

κέκτηται] + ἀλλὰ πανταχοῦ μετριάζειν.

4 εἰπεῖν ἁμαρτήματα] ἁμαρτήματα εἰπεῖν καταισχύνοντα αὐτόν.

D 4 γραφαῖς] + τῶν εἰκόνων.

E 2 κολακεία καὶ ἡ θεραπεία] θεραπεία καὶ κολακεία.

5 κείμενος] κἀκεῖνος.

10 πυλῶν] + καὶ τῇ γῇ.

603 A 2 ποῦ—ὄχλος] τί γέγονεν ὁ πολύς σου κόσμος.

9 οὐ δεῖ θαρσεῖν] οὐ θαρρεῖ (δεῖ et ν inseruit manus secunda.) Mox inter ἀθάνατος et ἐπίσχες nescio quae voces erasae.

603 B 7 πιστοῦται τὸ λεγόμενον] ταῦτα φιλοσοφεῖν παρασκευάζει, καὶ συστέλλει καὶ τοὺς σφόδρα μαινομένους. Sed in marg. πιστοῦται τὸ λεγόμενον καί.

9 οἱ ante ἀπάγοντες om. a pr. man. Statim ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου εὐθύνας.

C 2 τοὺς πένητας] τὸν πένητα.

9 εἰς τὸ ὄφ. τὴν ἐπ.] εἰς τὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῖν ὄφλημα τὴν ἐπ. ταύτην.

D 5 γυναῖκες] + ἄνδρες καὶ πρεσβύται.

E 3 αὐτῆς]+τί ἐστι διπλά; οὐχ ὅτι ὁ θεὸς διπλὰ κολάζει ἀντὶ ἁπλῶν· ὁ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀξίαν ἀπαιτῶν δίκην τοὺς πεπλημμεληκότας, πῶς διπλὰ ἀπαιτεῖ; ὅτι γὰρ οὐκ ἀπαιτεῖ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἄκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος, ὅτι οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν· ἀλλὰ παρὰ πόσον, ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν. ὁ τοίνυν παρὰ τοσοῦτον ἀποδιδοὺς, πῶς νῦν διπλὰ ἀπεδίδου τὰ ἡμαρτήματα (sic in Collat.); τί οὖν ἐστιν; μάλιστα μὲν οὐκ εἶπεν ὅτι αὐτὸς διπλὰ ἀπέδωκεν, ἀλλ' ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς κυρίου διπλὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς. τί οὖν ἐστιν ὅ φησιν; ὅτι οὕτως ἐξέτισεν τὰ ἁμαρτήματα, ὡς ἂν ἡ διπλὰ καταθεῖσα ὧν ὤφειλεν διὰ τῆς τιμωρίας ταύτης, οὐ διὰ τὸ μέγεθος ὧν ἔπαθεν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν.

5 ἐπληθύνθησαν]+καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με.

10 ἁμαρτήματα]+ἁμαρτημάτων ἄφεσιν.

604 A 5 εἰ γὰρ] τί γὰρ εἰ.

6 ἀλλ' ἠδίκησε om.

9 ἐστιν]+τὸ ἀδικεῖσθαι λέγω καὶ φέρειν γενναίως.

B 7 πλεονεκτεῖν]+καὶ ποιεῖν κακῶς τῷ πλησίον.

9 γίνεται]+μόνης.

C 1 αὐτὴν] ταύτην.

2 ἀλλὰ] καὶ γάρ.

4 ποῖον—ἐπιθυμία] ποῖον νόσημα τυραννικώτερον, ἡ τῶν χρ. ἢ ἡ τῶν σ. ἐπιθυμία. καὶ πῶς ἰσόμεθα (sic); ἀπὸ τῶν ἀλόντων.

604 C 6 χρημάτων ἐπιθυμία] ἡ ἐπιθ. τῶν χρ.

D 3 ἀπεστερημένους] ἐστερημένους.

E 5 καὶ ὁ Χριστὸς—λήψεται] καὶ ὁ Χριστὸς δὲ ἐνδεικνύμενος αὐτοῦ τὴν τυραννίδα, οὐκ ἐποίησεν αὐτὸ νόμον, τὸ τῆς παρθενίας λέγω κατόρθωμα, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τῶν ἀνθρώπων ἐπέτρεψεν, καὶ εἶπεν, ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν, περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐντολὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι. περὶ δὲ χρημάτων οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῶς; ἐπιτακτικῶς· ἔχοντες τροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. καὶ ὁ Χριστὸς, μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τί λέγω θησαυρούς; ὅπου γε οὐδὲ περὶ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς τῆς εἰς τὴν ἐπιοῦσαν φροντίζειν ἐκέλευσεν.

605 A 2 ἐπιθυμίας]+καθόλου.

3 οὐκέτι] οὐχ οὕτως.

4 διαλύσας—συμφώνως] διαλύσας τοὺς συνιόντας (συνόντας ex corr.) καὶ τοῦτο εἰ βουληθεῖεν αὐτοὶ καὶ συμφώνως αὐτὸ ποιεῖν.

B 1 ἄδικον]+τὴν δὲ δικαίαν καὶ συνεχώρησεν.

3 συνεχώρησε] συγχωρεῖ.

606 C 3 μετασχηματιζόμενοι—ἐπίκειται] μετασχημ. εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. σχῆμα μόνον ἐστὶν αὐτοῖς ἀποστόλων, καὶ ἡ δορὰ τοῦ πρ. ἐπίκειται λύκοις οὖσι.

5 εἰ γὰρ αὐτὸς] αὐτὸς γάρ.

μετασχηματίζεται]+φησίν.

6 τί μέγα] οὐ μέγα οὖν.

8 οὐκέτι] οὐχ οὕτως.

D 7 ποιεῖν]+οὐκ ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν.

10 πῶς οὖν—εἶπε.] ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν· τουτέστιν, δώσουσι δίκην. κἂν γὰρ μυριάκις ὑποκρίνωνται, οὐ λανθάνουσι τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, ἀλλὰ ἀπαιτήσει πάντως δίκην αὐτοὺς μετὰ ταῦτα. εἰ δὲ μὴ νῦν ἀπαιτεῖ, μὴ θαυμάσῃς· μακρόθυμος γάρ ἐστιν, εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἕλκων. πῶς οὖν ἵνα αὐτοὺς ἐπιγνῶσιν οἱ πολλοὶ, καὶ μὴ ἀπατηθῶσιν ἐν τῷ μεταξύ; ἀπὸ τῶν ἔργων

αὐτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν.

606 E 2 κατορθώματα]+λοιπόν.

5 αὐτοῦ] αὐτῶν olim.

ἵνα μή τις] καὶ μηδεὶς olim.

9 εἶναι]+εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με.

607 A 1 σὺ δέ μοι—ἀνακρούεται] αὐτὸς δὲ καὶ ἀνάγκης ὠθούσης, καὶ βιαζόμενος πολλάκις ἐμβαίνειν εἰς τ. οἰ. ἐπ. ἀνακρούεται. καὶ πῶς ἀνωτέρω λέγων, ὤφελον ἠνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ, ἐνταῦθά φησιν, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι; ὅτι πολλὰς ἔδειξεν καὶ ἀναγκαίας οὔσας αἰτίας αὐτῷ τοῦ ταῦτα εἰπεῖν. διὸ καὶ οὕτω λέγει.

B 1 οὐ γὰρ εἶπεν—καὶ ἑτέρᾳ] τί γάρ φησιν; ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσωμαι. οὐ γὰρ εἶπεν, ἵνα καυχ. ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ μικρόν τι. καὶ οὐκ εἶπεν, ἐγώ, ἀλλὰ, κἀγὼ, δεικνὺς ὅτι ἐκεῖνοι αὐτὸν ἀναγκάζουσιν καυχώμενοι. ἐπειδὴ οὖν ἐκεῖνοι καυχῶνται, ἵνα καὶ ἐγώ. καὶ μέλλων καυχᾶσθαι, καὶ ἑτέρᾳ.

8 λαλῶ]+οὐ κατὰ κύριον λαλῶ.

C 4 ὅτι πρὸς ἕτερον—μόνον] τὰ παραδείγματα ταῦτα τιθείς; ὅτι πρὸς ἕτ. ἐπ. καὶ ἐκ περ. τίθησιν αὐτὰ κατὰ συγχώρησιν, κἂν τούτῳ αὐτῷ καθαπτόμενος, καὶ λέγων, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με; καὶ ὃ λαλῶ, οὐ κατὰ κύριον λαλῶ· μόνον.

8 ἀφροσύνῃ] εὐφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.

10 εἶτα ἵνα—προσέθηκεν] εἶτα ἵνα μὴ διαβάλωσιν αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀνόητοι, λέγοντες, ὅρα πῶς αὐτὸς ὡμολόγησεν μὴ κατὰ κύριον λαλεῖν καὶ ἀνοηταίνειν, πρῶτον μὲν οὐκ εἶπεν, ἐν ἀφροσύνῃ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ· ἔπειτα προσέθηκεν.

D 9 ναὶ καὶ οὔ.]+καὶ ἀλλαχοῦ λέγων πάλιν, καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον, προσέθηκεν, ἐν τούτῳ τῷ μέρει· ποίῳ; ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. οὐκ ἐπειδὴ οὐ δεδόξασται, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο, φησὶν, διὰ τὴν ὑπεροχὴν, καὶ ἐκείνῃ παραβαλλόμενον τῇ δόξῃ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀκριβεῖ κέχρηται προδιορισμῷ, λέγων, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.

607 E 7 καὶ τότε καὶ ἀφροσύνην] καὶ τότε καλεῖ ἄφρονας· ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων.

608 A 2 Ἑβραῖον]+καὶ Ἰσραηλίτην.

B 3 Κορινθίους]+ἵεται καί.

5 καὶ μᾶλλον ἢ] καὶ οὐκ.

6 παρεβλάπτεσθε] παρεβλάπτετε.

7 οὐδὲν ἐφθεγξάμην] οὐδ' ἂν σφόδρα ἐπεστράφην.

8 συγκαταβαίνων]+ταῦτά φημι. τοῦτο δὲ ἔλεγεν, πάντοθεν δεικνὺς τὴν ὑπὲρ αὐτῶν κηδεμονίαν.

C 1 ὄντες]+ὅπερ μετὰ τοῦ ἐγκωμίου καὶ τὸ πληκτικὸν ἔχει, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐβάρει, ὅτι φρόνιμοι ὄντες τοιούτων ἠνείχοντο.

4 περιουσίας]+καὶ ἐντροπῆς.

D 1 ἀνέχεσθε—κατεσθίει] αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν. ἀνέχεσθε γάρ, φησὶν, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει.

3 ἡμεῖς]+ὅτι οὐ βούλεται, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον, ἐκ προοιμίων εἶναι σφοδρὸς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἔπεισι.

ὁρᾷς ὅτι] νῦν γοῦν.

E 8 κατὰ] οὐ κατά.

τῶν γὰρ] ὅτι τύπτεσθε, ἀλλ' ὅτι τῶν.

609 A 8 ποιεῖν]+ὑμῖν.

B 3 οἱ μὲν γὰρ]+ἄλλοι πάντες.

5 συγγνώμης]+διὸ καὶ Ἰουδαίους σφοδρότερον καταδικάζων ὁ θεὸς ἔλεγεν, πάσαις πόρναις (olim πορνείαις) δίδοτε μισθώματα, σὺ δὲ προσέδωκας μισθώματα· ὃ καὶ αὐτοὶ ἐποίουν διδόντες τοῖς ἀπατῶσιν· ὅθεν καὶ σφόδρα αὐτῶν καθάπτεται· οὔτε γὰρ τὴν τυχοῦσαν σχοίητε ἀπολογίαν.

6 ἑαυτοὺς]+ἐκείνους.

C 2 αὐτῶν] ἑαυτῶν.

9 οὐ γὰρ ἵνα ἐμαυτὸν] διὰ γὰρ τοῦτο ἀναγκάζομαι καυχᾶσθαι, φησὶν, οὐχ ἵνα ἑαυτόν.

10 ταύτης τῆς π. δ.] τῆς πικρᾶς ταύτης δ.

E 4 εἶναι]+καὶ ἀνεπαχθῆ τοῖς ἀρχομένοις.

5 μάρτυρα] εἰς μέσον τούτων διδάσκαλον.

7 ταῦτα]+ἅπαντα.

610 D 6 ᾔδει] μόνον οὐχὶ ἀλγῶν.

E 7 πενθεῖς] φθονεῖς.

610 E 8 *καὶ γὰρ ἐὰν μὲν*] *διὰ τοῦτο γὰρ ἄν.*
10 *εἰ δὲ μὴ τοιοῦτος, τί δάκνῃ; τί*] *ἂν δὲ μὴ ᾖ τοιοῦτος, οὐδὲν ὄφελος, ἀλλὰ καὶ βλάβος. τί τοίνυν.*
611 A 1 *τοῖς ἀνθρώποις*]+*εἶναι δοκεῖ.*
B 3 *ἀλλὰ*] *κἄν.*
6 *συνεχῶς*]+*καὶ γάννυται.*
C 6 *ἄλλης*]+*ἁπάσης.*
8 *οὐ θαρρεῖ μετὰ ἰσοτιμίας*] *οὐ τολμᾷ μετὰ ἀδιαφορίας.*
612 B 5 *ὃ*] *καὶ ὅ.*
οὐ]+*λαλῶ.*
ἀφροσύνῃ]+*ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως· καί.*
6 *καυχήσομαι*]+*ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη τοῖς ἔμπροσθεν, ἀλλά.*
9 *οὔσης*]+*ταῦτα δὲ ἔλεγεν.*
C 7 *ἀναμιμνήσκει—ἐστι*] *ἀναμιμνήσκει τὸν ἀκροατὴν ὅτι ἄκων ἐπὶ τούτῳ ἔρχεται.*
D 3 *εὐγένειαν*]+*ἑαυτοῦ.*
καί φησι] *καὶ ἑτέρως πάλιν.*
6 *ἐντεῦθεν*] *ἐνταῦθα* a pr. man.
κέχρηται]+*λέγων.*
E 2 *διακόνους—ψευδαπόστολοι*]*γνησίους ἀποστόλους Χριστοῦ. ἀνεῖλε μὲν αὐτὸ ἔμπροσθεν εἰπὼν, οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδ. εἰσιν.*
5 *προβαίνειν*] + *τῆς ἀποστολικῆς ἀρετῆς.*
οὐδεὶς—στερρὰν οὖσαν] *οὐδεὶς δὲ, ἐξετάσεως οὔσης καὶ δίκης τοιαύτης, πάλιν ἐπὶ κατηγορίαν ἵεται. διόπερ οὐδὲ αὐτὸς, ἀλλὰ κατὰ συγχώρησιν θεὶς, ὅπερ ἔλεγον ἑαυτοὺς, τὴν διὰ πραγμάτων ἀπόδειξιν παρέχεται, τὴν καὶ πολὺ σαφεστέραν οὖσαν· καὶ ὑπογράφει τὸν δοκιμώτατον τῆς ἀποστολῆς κανόνα.*
8 *ἄλλως δὲ*]+*καί.*
613 A 1 *ἀπόφασιν*]+*καὶ ταύτην κατερώτησιν* (sic).
2 *καὶ δείκνυσι—χαρακτῆρα*] *καὶ δείκνυσιν, οὐκ ἀποφαίνεται ψιλῶς, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων μαρτυρίαν ἐπάγων, καὶ δεικνὺς πῶς τὸν ἀκριβῆ χαρακτῆρα.*
6 *περισσοτέρως*]+*οὐ κατὰ σύγκρισιν λέγων, ἀλλὰ κατὰ περιουσίαν πολλήν.*
10 *πολλάκις γὰρ εἰς κ.*] *εἰς κ. γὰρ πολλάκις.*
B 4 *μὴ—ὁρμὴ*] *μὴ τοῦ τύπτοντος ἡ ῥύμη καὶ ἡ ὁρμή.*
5 *ποιήσῃ*] + *τὸν μαστιγούμενον.*
613 B 8 *τυπτόμενον*] + *καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ἦν ἀκίνητον, ᾧ παραβῆναι οὐκ ἐτόλμων οἱ τύπτοντες.*
C 1 *διαποντίους*]+*ἐπιδημίας.*
2 *οἱ μὲν*] + *ὅτι.*
3 *φασὶν*] + *πλέων.*
νηχόμενος] + *ἐν μέσῳ πελάγει, ἔνθα οὐ γῆν, οὐκ ὄρος ἦν ἰδεῖν.*
4 *οὐδ' ἂν—ἔθηκε*] *οὐδ' ἂν μετὰ τὰ ναυάγια αὐτὸ τέθεικεν, ὡς τῶν ναυαγίων μεῖζον ὄν.*
D 1 *οἱ ὑπεκρίνοντο*] *οἱ ὑποκριταὶ αὐτόν.*
4 *κίνδυνοι — κινδύνους*] *κίνδυνοι κινδύνους, πόνοι πόνους.*
6 *δίψει*]+*ἐν ψύχει.*
E 3 *τρὶς καὶ τ.*] *πεντάκις καὶ τ.*
4 *πολλάκις*] + *αὐτά.*
5 *οἷον*] *ὅτι.*
7 *πονουμένῳ*] (*τῶν*? eras.) *πονουμένων* (*ν* eras.)
614 A 4 *καὶ πολὺς*] *καὶ διὰ τοῦτο πολύς.*
7 *ἐν γῇ, ἐν θαλάττῃ,* sine articulis.
B 7 *φροντίδων*] + *διακόψαι τὸν ἄνθρωπον.*
ὁ πόλεμος τῶν λογισμῶν om.
9 *ὑπὸ τῶν φροντίδων* in marg.
C 1 *οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἐνοχ.*] *καὶ ταῦτα οὐδενὸς τῶν ἠριθμημένων διενοχλοῦντος.*
4 *ἐπηρεαζόντων*] + *καὶ τῶν ἐπηρεαζομένων.*
5 *κηδόμενος*] + *ἁπάντων.*
παίδων] + *ἐν τοσούτοις ἔτεσιν.*
6 *ὑπέμεινεν* (ε superscr.) (sic)] + *καὶ ἐν τίσιν ἦν.*
E 3 *καθάπερ αὐτὸς ὢν*] *καθάπερ ἂν εἰ αὐτὸς ἦν.*
615 A 7 *οἶδεν*] + *ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.*
ὁ ἐθνάρχης] *ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθν.*
9 *τί δήποτε—τὰ ἄλλα πάντα,* et *τοίνυν* post *θέα* in marg. a manu secunda scripta.
B 3 *ὅσος*] + *ἐγείγερτο* (sic).
δι' αὐτὸν] + *ὁ ἄρχων.*
5 *ἀνῆψε*] *ἐξῆψε.*
C 8 *καὶ καθάπερ*] *καὶ ταὐτὸν συνέβαινεν, οἷον ἂν εἰ.*
D 3 *ἐχώννυτο*] *κατεχώννυτο.*
7 *ἁλίσκεται*] *αὐτὸς ἁλίσκεται.*
E 3 *φροντίδα*] *φροντίδας.*
4 *αἰσχύνην*] *ὀνείδη.*
καὶ καθάπερ—τὰ καιόμενα] *καὶ τὴν οἰκουμένην ἐκ προοιμίων πολεμοῦσαν ἔχων ἅπασαν, καὶ*

ἐν μέσοις στρεφόμενος τοῖς τ. τ. π. τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ἐτάραττε καὶ ἐθορύβει καὶ διέλυεν ἅπαντα, τὰ δὲ τῶν οἰκείων συνεκρότει καὶ εἰς ὕψος ἄφατον διανίστει, καὶ μετὰ τροπαίων ἐπανείη λαμπρῶν, μόνος ἐν β. ἐν Ἑ. π. γ. π. θ. φαινόμενος, καὶ ἀχείρωτος πανταχοῦ μένων. καὶ ὥσπερ φλὸξ εἰς καλάμην κ. χ. ἐμπίπτουσα πρὸς τὴν ἑαυτῆς φύσιν μεθίστησι τὰ καιόμενα.

616 A 6 καὶ ante πῦρ om.
7 σώματι] + πᾶσαν.
B 6 μόνον ἑνὸς] βολῆς.
9 ῥίπτων] ἀφείς.
C 4 ἀνέμου] + παντός.
5 κυβερνῶν] + διετέλει.
D 3 πάσχων] + καὶ γινόμενος.
10 ἀπαλλάξῃ χαλεπῶν] χαλεπῶν ἀπαλλάξῃ τοὺς πιστεύοντας.
μίαν] + ὑπὸ Ἰουδαίων.
617 A 2 ἀπαγάγῃ] ἀπαλλάγῃ (γ in ξ manu secunda mutato.)
5 οὐδὲ] μηδέ.
9 τοσούτους κινδύνους] μυρίους κινδ. καὶ θανάτους.
ὅσοι—ψυχὴν om.
B 4 καὶ γὰρ—δαίμονας] καὶ γὰρ ᾔδει πρὸς τίνας ἐπύκτευεν, καὶ ὅτι πρὸς δαίμονας ἦν αὐτῷ τὸ παγκράτιον, καὶ ὁλοκλήρῳ προθυμίᾳ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἵστατο, εἰ καὶ μυρίας ψυχὰς εἶχεν, πάσας ἕτοιμος ὢν ἐπιδοῦναι. ἐπειδὴ γοῦν μυρίας οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ μίαν, τὴν μίαν μυριάκις ἐπέδωκεν. ὅθεν δῆλον ὅτι εἰ καὶ μυρίας εἶχεν, πάσας ἂν ἔδωκεν.
E 6 τοσοῦτον om.
δοκεῖ δεικνύναι] δείκνυσι καὶ ἐπίσημον.
τοῖς πολλοῖς—ἐξετάζουσι om.
618 A 2 πειρασμῶν] + τὰ τῶν κινδύνων καὶ πόνων τῶν παντοδαπῶν.
3 μυστηρίων] + περὶ τούτων οὖν φησι, καυχ. οὐ σ. μοι.
B 3 τοσαύτης] αὐτῆς ante corr.
5 βλάβην] βλάβος.
9 ἄνθρωπον] + ἐν Χριστῷ.
C 8 ἑτέραι] ἄλλαι.
αὐτὸς] ἐκεῖνος.
9 τῇ] καὶ τῇ.
E 7 εἴτε οὐκ ἐν σ.] εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, τοῦτο.
619 A 1 Παῦλος] + ἡρπάγη καί.
καὶ τοσούτων] ὁ τοσούτων.
3 ἐν παρ.] ἐν τῷ παρ.
619 B 2 εἰπεῖν ante φανερῶς in marg. a manu secunda.
3 ἄλλον] ἕτερον.
C 1 αὐτὸν in marg. a man. sec.
E 2 βλέπει] + με.
αὕτη—αἰτία] διὰ τοῦτο τὰ τοιαῦτα ἐσίγα καὶ ἔκρυπτεν, πλὴν εἰ μή που ἀπαραίτητός τις πρόφασις εἰς τοῦτο αὐτὸν ἤγαγεν. In marg. a man. sec. αὕτη οὖν ἐστιν ἡ ὡμ. αἰτία.
4 καθάπερ οὖν] διά τοι τοῦτο καθάπερ.
5 λαμπρὰ] + ταῦτα.
8 ὥστε—ἀπίστους] τί γὰρ ἀσθενέστερον Τιμοθέου, ὃς στομάχου ἀσθένειαν διορθώσασθαι οὐκ ἴσχυσεν, ἀλλὰ νεκροὺς ἐγείρων καὶ σημεῖα τοσαῦτα ἐργαζόμενος, διηνεκῶς ἐν ἀρρωστίαις ἦν σωματικαῖς· καὶ οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ λῦσαι ταῦτα ἴσχυον. διὸ καὶ ἔγραφεν αὐτῷ, οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. ταῦτα δὲ ἐγίνετο, ὥστε διὰ πάντων παιδεύεσθαι τοὺς ἀπίστους.
620 B 3 τοῦ θεοῦ ἀφιστῶντος] οὐ τοῦ θεοῦ εἰς ταῦτα ὠθοῦντος αὐτούς, ἀλλὰ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἀφιστῶντος.
4 φύσιν] + διὰ τοῦτο οὐδὲ εἰσέρχεται εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας.
5 εἰσήγαγεν] + αὐτούς.
6 εἶπον] + δι' αὐτὸν οἱ πλείους.
φείδομαι] + δέ.
7 λογίσηται] + τι (olim τις).
C 1 ἕνεκεν] + αὐτῷ.
D 3 τινὰ om. a pr. man. et ἔφασαν post γινομένην transp.
E 9 τοῦτο—κεφαλαλγίας in marg. a man. sec.
621 A 1 Φιλητὸν] + τοὺς τὴν ἀνάστασιν λέγοντας ἤδη γεγονέναι.
2 πάντας] + ἁπλῶς.
λόγῳ] + τοῦ κηρύγματος.
6 ἀντιπίπτοντα] + τῷ κηρύγματι.
σκόλοψ] + τῇ σαρκί.
B 1 οὐ κολάζοντος—συγχωροῦντος] οὐδὲ τιμωροῦντος [lacuna] ἀλλὰ καὶ (καὶ eras.) συγχωροῦντος.
3 τουτέστι, πολλάκις in marg. a man. sec.
5 οὐκ ἔφερε—ἀπαλλαγῆς] οὐκ ἔφερε ῥᾳδίως τὰς ἐπιβουλάς, ἀλλ' οὕτως ἔκαμνεν, ὡς καὶ δε-

ήσεως δεηθῆναι συνεχοῦς καὶ πολλῆς ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς.

621 C 3 αὐτὸ] + μᾶλλον.

6 δεσμούμενοι] δεσμεῖσθε καί.

8 τίθησιν] φησίν.

D 6 ὥστε—ἀσθενοῦντες in marg. a manu sec.

ὅτε

8 ἀλλ' ὅτι ἐλ.] ἀλλ' ἐλ. (sic).

9 περιεγένοντο] + διό φησιν· ἡ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.

E 2 καὶ τούτων ὄντων] τοῦτον δὲ (δὲ eras.)

622 A 3 εἰπέ μοι] + καὶ γὰρ ἵνα μή τις νομίσῃ σωματικὴν ἀρρωστίαν, λέγει αὐτὰς καὶ κατ' εἶδος.

B 2 εὐδοκῶ] + ἐν ἀσθενείαις.

3 κἀκείνους] καὶ τούτων.

καὶ τούτων] κἀκείνων.

6 τίθησιν· ὅταν γὰρ ἀσθ.] τίθησι τούτων. ποίαν δὴ ταύτην; ὅταν ἀσθ.

C 1 μάλιστα] + καὶ ἡ προθυμία μειζόνως εἰλήφετο (leg. ἠλείφετο), καί.

2 αὐτοῦ] τοῦ Χριστοῦ, φησὶν, οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ.

3 ὅπου—ὅπου] ἔνθα γὰρ θλῖψις, ἐκεῖ καὶ παράκλησις ἦν· καὶ ἔνθα.

οἱ

D 1 λαμπροὶ] λαμπρῶν (sic).

3 ὅτε] ὅταν.

4 πλείονος δεομένη—χάριτος] ἐπειδὴ καὶ πλ. δεῖται τότε συμμαχίας καὶ μείζονος χάριτος.

623 C 5 τῷ χρυσίῳ] τὸ χρυσίον.

8 ἐκείνη δὲ] ἡ δέ a pr. man.

D 7 τῶν τὰ π. μετ.] τῶν τὰς πονηρὰς μετ. πράξεις.

E 2 καὶ τοῦτον καὶ ἐκεῖνον] κἀκεῖνον καὶ τοῦτον.

7 λοιποὺς] + τῶν ἀνοήτων.

624 B 6 ὁδὸν—ἐξήγαγε] ὁδὸν (τὴν τῆς ψ. ἀθ. ἡ τὴν in marg. a man. sec.) ὑπερβάλλουσαν μετὰ τὴν τελευτὴν κολακείαν (ἀναμίξας in marg.) δι' ἧς εἰς ἀσέβειαν τοὺς π. ἐξήγαγεν. Post ἐξήγαγεν continuo leguntur haec: ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Μακεδόνος ἐκείνου πεποίηκεν· πολλὰ γὰρ καὶ μεγάλα κατώρθωσε, φησὶ, ζῶν (D. lin. 6.) omissis plurimis.

D 8 ἐὰν οὖν—ἀπόδειξιν] καὶ τί τοῦτο; οὐ γὰρ δὴ ταῦτα θείας ἀπόδειξις φύσεως, ἀλλ' ἅπερ ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ θαυμαστὰ, καὶ ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ, οὐδὲ ἀγγέλων, θεῷ δὲ μόνῳ δυνατά. καὶ τίνα ταῦτά ἐστιν, φησίν; ἅπερ ἡ οἰκουμένη πᾶσα βοᾷ διὰ τῶν ἔργων, καὶ καθ' ἑκάστην ἀνακηρύττει τὴν ἡμέραν. καὶ τὸ δὲ θαυμαστὸν, ὅτι μετὰ τὸν σταυρὸν ταῦτα εἰργάσατο ὁ Χριστὸς, διὰ ἕνδεκα πτωχῶν καὶ ἁλιέων.

625 A 1 τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ] αὐτοῦ τὴν ἀρχήν.

2 ἐπανήγαγε] + οὐκ ἄλλο τι οὐ μέγα, οὐ μικρὸν ἐποίησεν.

3 αὐτὴν μάλιστα ἔστησεν] ἐπὶ τὸ προσκυνεῖν αὐτὸν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἤγαγεν.

4 τοῖς μαθηταῖς—δεῖξόν μοι] τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ μετὰ τ. τ. τότε λάμψαι ἐποίησεν. τί λέγω τοὺς μαθητάς; καὶ γὰρ τόπους αὐτῶν καὶ τάφους καὶ καιροὺς ἀθανάτῳ μνήμῃ τιμᾶσθαι παρεσκεύασεν. σὺ δέ μοι τὸ σῆμα Ἀλεξάνδρου δεῖξον.

7 ἐτελεύτησεν] + ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπίσημον, ἀλλ' ἔσβεσται καὶ ἠφάνισται ἅπαντα.

C 6 ὁ παῖς] ὁ τούτου παῖς.

7 κατάθοιτο τοῦ ἀλ.] τοῦ ἀλ. κατάθοιτο τὸ τοῦ πατρὸς σῶμα.

626 A 2 παιδιὰν] παίγνια (et om. νομίσαι).

ἅμα] + τε.

4 πρὸς] καὶ bis.

στρατόπεδον] + ἐκεῖνο.

5 πρὸς] καὶ bis.

6 ὑπέταξεν ἄρχοντι] ὁ κρατῶν ἐπιτάττει ἑτέρῳ τινί.

C 9 τούτῳ] τούτων in marg. a man. sec.

E 2 αἰτεῖ] αἰ ζητεῖ (sic)

4 ἔλεγεν] + εἰ δὲ μή γε, κἄν.

5 ἀφροσύνῃ] + λαλῶ.

8 ἐλαττώματος in marg. a man. sec.

627 A 3 ὑμεῖς] + με.

C 1 ὑστερηκέναι] + τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων.

D 1 τί γὰρ — ἰωμένου in marg. a man. sec.

3 οὐδὲν] + εἰμι.

6 ἐμοῦ] + τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἀνακηρυττόντων.

7 συνίστασθαι] + παρ' αὐτοῖς.

E 7 τοῦτο μὲν γὰρ] καὶ τοῦτο μέν.

627 E 8 διὰ] καὶ διά.
τὸ δὲ] τὰ δέ.
628 A 1 ἐξωτικοὺς] καὶ ἐξωτικούς.
3 πόσους λεπρ. καθ. πόσους τυφλ. θερ. hoc ordine.
5 εἰ] καὶ εἰ.
7 αὐτὸς] οὗτος.
8 τινὲς om. a. pr. man.
εἰ γὰρ καὶ] τί γὰρ εἰ καί.
C 2 δείκνυσι δὲ—ἔχωσιν] εἰπὼν δὲ, τί ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, ἐπάγει λέγων.
7 ἀγάπης] ἡ ἀγάπη.
D 4 λέγων] εἰπών.
9 προτέρᾳ] + δὲ ἐπιστολῇ.
E 1 τὸ εὐαγγ.] + τοῦ Χριστοῦ.
3 δεῖξαι] + σαφῶς.
7 εἰ πλῆξαι] καὶ εἰ τοῦτο πλῆξαι.
12 μοι] + μᾶλλον.
629 B 5 διὰ τοῦτο] καὶ διὰ τοῦτο μὴ λαμβάνοντος.
C 6 δεῖ] + οὐ μόνον οὐ λήψομαι, ἀλλὰ καὶ δώσω φιλοτίμως· διὸ καὶ ἐπάγει.
ἐγὼ] + δέ.
10 προσδίδωμι] + καὶ ἐκείνους ἐπαναρρύομαι (ἐπαναρρύομαι in marg. in textu paene erasum παρέρχομαι).
D 8 βαθμοὺς] ἀναβαθμούς.
E 1 πρῶτον κατ.] κατ. ἕν.
2 τρίτον] + καὶ οὐ μόνον οὐ λαμβάνει, ἀλλά.
5 τῶν μὴ om.
630 A 3 μετὰ τῶν θηρίων—ἠδέσθησαν] μετὰ τῶν θ. τετάξεται· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὰ θηρία τοιοῦτον δέξεται, ἀλλ' ἔξω θήσει τῆς οἰκείας τάξεως· κρείττων γὰρ καὶ παρ' ἐκείνοις φιλία, καὶ συνάγει πρὸς ἄλληλα αὐτὰ τῆς φύσεως ὁ νόμος· καὶ λέων λέοντα καὶ λύκος λύκον φιλεῖ, καὶ ὁδῶν καὶ τραπέζης καὶ θήρας καὶ εὐνῆς καὶ πολλῶν ἑτέρων κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις. καὶ λῃσταὶ (+ τοῦτον in marg.) τὸν νόμον πολλάκις ᾐδέσθησαν.
B 7 τὸν φιλοῦντα] τοὺς φιλοῦντας.
D 4 καὶ οὗτοι τῇ om. in textu: οὗτοι τῇ in marg.
E 3 σωμάτων ἀνθ.] τῶν σωμάτων τῶν ἀνθ. a prima manu.
5 καὶ οὐκ ἔστιν—μανίας] καὶ οὐκ οἶδεν ἑτέραν παραμυθίαν τῆς χαλεπῆς ταύτης μανίας.
7 οὕτως—οὐδὲ οὕτω] τότε γὰρ ἀνίεται καὶ ἀναπνεῖ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε.

630 E 9 εὐημεροῦντα] + ὁ βάσκανος.
ἐνέχεται] + ἕως ἂν μὴ ἀποθῆται τὸ νόσημα.
631 A 6 τῶν om.
B 1 ἀφῄρει] + καὶ ἠφάνιζεν.
2 σιωπήσω] σιγήσω.
D 6 γὰρ om.
οὔτε ὁ π. ἐστί τι] τί ἐστιν, οὔτε ὁ π.
E 7 παρὰ τῶν] + ἀθλίων.
632 A 6 ποιοῦν] + ὑγιῶς.
8 ἐνεργὴς] + ὡς χρή.
10 φαίνηται] + τοῦτο φρικτόν.
C 2 ἐὰν δὲ καθέλῃς—οὕτω] ἐὰν δὲ κ. τὸν ἔπαινον καὶ διαβάλῃς, πρότερον καὶ αὐτὸς πονηρὰν δόξαν περιθείσει, κακήγορος καὶ βάσκανος ὑποπτευόμενος. ὅταν τοίνυν ἀκούσῃς ἐπαινούμενον, θαύμασον καὶ σύ· πρόσθες τοῖς ἐγκωμίοις· οὕτω. Verba omissa γίνου—ὁ δεῖνα in marg. adscripsit manus sec.
633 C 4 αὐτὸς] ἐγώ.
9 λέγων] + μή τινα ὧν ἀπέστειλα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
D 2 τουτέστιν] + ὅτι.
634 A 4 μή τινα] + ὧν ἀπέστειλα, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
6 εἷς] γάρ τις.
9 λέγων] + καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν.
B 4 ἀλλὰ] μόνον ἀλλὰ καί.
D 6 οἰκοδομῆς] + ποιῶ.
8 ἐξουσίας] + ἁπλῶς.
E 1 τὸ μέλλον αὐτοὺς διορθοῦν] μέλλων αὐτοὺς δίκην ἀπαιτεῖν.
3 θέλω] + οὐχ εὕρω ὑμᾶς.
4 θέλω, διὰ πάντων] θέλω, τὸ μὲν αὐτὸ δηλῶν, διὰ π. δέ.
5 εὕρω δὲ] + οἵους θέλω.
7 πρᾶγμα] + λοιπόν.
παρ' ὑμῶν] παρ' αὐτῶν.
9 οἷον οὐ βούλεσθε] οἷον οὐ θέλετε οὐδὲ βούλεσθε.
635 A 3 τραχύτερος] αὐθαδέστερος.
7 θυμοὶ] + ἐριθεῖαι.
B 4 τις ῥίζα] ῥίζα τις οὖσα.
C 2 ἐγκαλεῖν] κρίνειν.
6 τοὐναντίον ἀπηύχ.] τῶν ἐναντίων ἀπείχετο.
10 ὅτι εἰ μὴ—ἐφρόντισα] πρὸς ὑμᾶς, τὴν σφοδρὰν καὶ ζέουσαν περὶ τὸν θεὸν ἀγάπην ἐνδεικνύμενος· διό φησιν, ὁ θεός μου, θερμαινόμενος τῇ περὶ αὐτὸν διαθέσει, καὶ δεικνὺς, ὅτι πάντα δι' αὐτὸν ὑπομένει, καὶ τὸ ταπεινοῦσθαι καὶ τὸ πενθεῖν, καὶ

τοσοῦτον ἀπέχει τούτοις, ἐπειδὴ καὶ ταπείνωσιν καὶ πένθος αὐτὰ καλεῖ· καὶ φοβεῖται μήποτε εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ κολάζειν αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ διὰ τὸν θεὸν, οὐδ' ἂν αὐτὰ μετεχείρησεν.

635 D 2 *ἔχων*] *ἐνδεικνύμενος.*
δίκην] + *φησίν.*
4 *εὑρεθῶ*] *κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν.*
5 *φθέγγεται λ. πενθήσω*] *πενθήσω γὰρ, φησίν.*

637 A 4 *τοῦ συν.*] *τὸ τοῦ συν.*
5 *αὐτὸν*] *ἑαυτόν.*
6 *διὰ*] *καὶ διά.*
D 4 *ἔθρεψε*] *ἔτρεφεν* a pr. man.
10 *εἶπον*] *ἔφην.*

638 C 4 *δὲ* ante *ἀναιδέστερον* om.
E 9 *τὸ κακῶς* ante *παθεῖν* superscript. manu sec.

639 A 8 *μὲν* om.
εἰσελθεῖν] *ἐλθεῖν.*
B 5 *δύο καὶ τριῶν μαρτύρων* hoc ordine, hic et infra bis.

640 A 7 *με*[οι] (sic) eadem manu.

641 A 2 *ἀλλὰ*] *ἀλλ' ἵνα.*
B 3 *λαλοῦντος*] + *ἐν ἐμοὶ Χριστοῦ.*
D 3 *εἴρηται*] + *κύριε.*
E 3 *διαλογισμῶν*] *λογισμῶν.*
7 *αἱ ἐπαγωγαὶ*] *οἱ ἐπαγόμενοι.*

642 A 2 *κινδύνοις*] + *ἐν ἐπηρείαις.*
B 1 *ἐπιβουλευόντων*] *ἐπιβουλευτῶν.*
6 *ὅπερ ἦν εἶναι δοκεῖν αὐτὸν*] *ἐπαίρειν ἑαυτόν.*
7 *εἶχεν*] *ἔχει.*

644 A 9 *σωζόμεθα*] *ζησόμεθα.*
C 3 Ab *εἰ γὰρ τὴν πίστιν* usque ad *τῷ διδασκάλῳ* lin. 8. om. propter homoeoteleuton.

645 A 8 *λοιπὸν*] + *γάρ.*
B 1 *προσδοκᾶν ἐπ. τιμωρίαν*] *προσδοκίαν ἐποίησε τιμωρίας.*
D 3 *φησὶ*] + *κακόν.*

645 D 4 *καὶ ἄρα*] *ἄρα καί.*
μεταβαλέσθαι — ὀργὴν] *μεταβάλλεσθε καὶ προλαβόντες διορθώσασθε καὶ πᾶσαν ἀποκρούσασθε* (hoc et B.) *ὀργήν.*
E 7 *διορθώσει*] + *ἦτε.*
8 *ἀδόκιμοι*] + *ἀλλ' ὡς ἀδόκιμοι.*

646 A 4 *ἀπερριμμένους*] *ἀπειρημένους* ex corr. *ἀπερριμένους*, ut videtur, a pr. man.
5 *ἢ ἐν ταῖς*] *καὶ μὴ ἐν ταῖς ὑμετέραις.*
7 *δυνάμεθα*] + *τι*
C 9 *τοιαῦτα*] *ταῦτα*[οι] (sic) eadem manu.
D 6 *ἐνομίζοντο*] *ἐνομίζετο* ex corr.
E 1 *διὸ*] + *καί.*

647 A 3 *διαφθείρειν δουλεύοντα*] *διαφθείρεσθαι δουλεύων τῇ.*
4 *αὐτῆς*] *ταύτης.*
C 2 *εὐτελεῖς*] + *τε καί.*
D 4 *οὐδεὶς*] *ἀλλ' οὐδείς.*

648 B 5 *κρατεῖν*] *κατέχειν.*
E 1 *παρὼν μὴ*] *μὴ παρών.*

649 B 10 *πάλιν*] *εἶτα πάλιν.*
C 7 *τοὺς*] *τούτους.*
D 2 *εἰρήνης*] *τῆς εἰρήνης.*
9 *παρεκάλεσα*] *παρῄνεσα.*
E 3 *ἀναπληροῦτε*] *ἀναπληροῦντες.*
7 *γένοιτο*] *γένηται.* Mox *κατάστητε*[αι] (sic).

650 B 7 *ἀνέμιξεν*] *ἐνέμιξεν.*
E 5 *ἵνα οὕτως—παῖδας*] *οὕτως ἀλλήλους φιλῶμεν, ὡς ἀδελφοὶ* (sed ante ras. *ὡς ἀδελφοὺς ἀδελφοὶ*) *ὡς πατέρες παῖδας.*

652 A 2 *Ῥωμαίοις*] + *πάλιν.*

653 A 1 *καὶ εὐδοκίμησιν καὶ σωτηρίαν* hoc ordine.
συντείνει] *τείνει.*

654 A 2 *πάντα*] *τὰ ὄντα.*
6 *μελλόντων*] *αἰωνίων.*

ANNOTATIONES.

ANNOTATIONES

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS POSTERIOREM.

HOM. I.

TIT. ΛΟΓΟΣ] Sic B. D. F. Veron. Sav. ʽΟΜΙΛΙΑ est in A. Mor. Ben.

Pag. 418 B. not. [f]. Recepta lectio *εὐλογίαν* ex hac ipsa Epistola (ix. 5) defendi posset, nisi consensus Codicum obstaret. "*Εὐλογίαν* Hebraei vocant quodvis munus vel beneficium, quod Noster nescivit, [vid. infra p. 573 B.] Sic enim Jacob ad fratrem suum Esau, Gen. xxxiii. 11. cum illi de Mesopotamia rediens occurreret, *λάβε τὰς εὐλογίας μου, ἃς ἤνεγκά σοι*: paullo ante dixit, *δέξαι τὰ δῶρα διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν.* Et sic fortasse legendum 1 Cor. xvi. 1. *περὶ δὲ τῆς εὐλογίας.* Nam et *λογία* vix est Graecum *ἀντὶ τῆς συλλογῆς*, et cur eandem rem hic *εὐλογίαν* diceret, illic *λογίαν*?" *Dunaeus* in Notis p. 341.

P. 418 D. not. [k]. Post *ἔχοντες* interpungunt Sav. Mor. Ben. post *αὐτόθι* Veron. Pro *αὐτόθι*, *illic* scripsit Erasmus, *eo nomine* Billius. "Vel legendum et distinguendum, *τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δύναμιν ἔχοντες αὐτόθι*, *quidam ibi dicendi facultatem habentes*; vel, quod magis probo, *τοῦ λ. δ. ἔχοντες, αὐτόθεν σφόδρα ἐπήροντο*: *inde*, vel *indidem, vehementer elati sunt.*" *Dun.* Lectio alterius Vindobonensium *τινὲς τῶν αὐτόθι* facilitate se commendat, sed, nostro quidem judicio, Castigatoris manum prodit.

P. 418 E. not. [m]. Edebatur *οὐδὲ μέγα τι κτῆμα, τοὐναντίον μὲν οὖν ἡγεῖται.* Vid. Var. Lect. Erasmus: *neque rem admodum praeclaram esse possidere scientiam, tametsi diversum sentit.* Cum vero libri scripti inter *τοὐναντίον μὲν οὖν* et *ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον* vacillent, lectionem breviorem et concinniorem Vindobonensis F. recepimus; ut *τοὐναντίον* sit illud ipsum *possidere scientiam*, quod ab Erasmo ad sententiam suffulciendam adscitum est. Simile quid legitur infra p. 635 C. *τοσοῦτον*

ἀπεῖχεν αἰσχύνεσθαι τῇ ταπεινώσει ἐκείνῃ . . . . . . ὅτι καὶ διηνεκῶς ἠβούλετο ἐν τούτῳ εἶναι, καὶ τοὐναντίον ἀπηύχετο.

P. 419 B. not. [t]. ἀπέλαβε τὸν διδάσκαλον. "Recte doctissimus meus Halesius hic mendum deprehendit. De quo enim haec dicerentur? Paulus enim dici nequit ἀπολαβεῖν τὸν διδάσκαλον: de Timotheo dici nequeunt; prohibet enim sententiae ἀκολουθία, quae tota de Paulo dicitur. Lege igitur ἀπέλαβεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος, Paulus scilicet; *postquam ipsum magister recepisset reversum.* Ἀπολαμβάνειν, *reversum recipere, recuperare.* Chrysostomus in Oratione de debitore decem millium talentorum (Tom. V. p. 196, 42. Ed. Sav.) ἐπειδὴ τὴν ὑμετέραν ἀπέλαβον ἀγάπην. Et alibi (Tom. V. p. 299, 15) ἐπειδὴ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν ἀλλήλους ἀπελάβομεν." *Sav.* Quod desiderabat V. D. ἀπέλαβεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος, en ultro obtulit noster F. favente etiam Catena p. 348, 10. ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ πέμψας ἐκεῖ τὸν Τιμόθεον, νῦν ἀπολαβὼν αὐτὸν ἑαυτῷ συνάπτει. Hanc lectionem ad explicandum multo expeditiorem esse, negari non potest. Ferri tamen posse vulgatam nobiscum opinatur Vir doctus, Benedictinae Parisiis nuper repetitae Editor.

P. 419 C. lin. 4. Pro καὶ γὰρ καταδ. Montefalconius tacite dedit κἂν γὰρ καταδ. ex mero ingenio, ut videtur.

P. 420 C. not. [f]. Pro vulgato et vulgari θορυβοῦν, non dubitanter revocavimus verbum rarissimum, neque apud ipsum Chrysostomum alias lectum, ἀνθορμοῦν. Cognatum tamen ὑφορμεῖν eodem fere sensu Nostro valde in deliciis est. Exemplis a nobis in Annot. ad Homilias in Matth. p. 86 allatis nunc addimus Tom. VIII. p. 37 A. πάντα διωρθώσατο τὰ ὑφορμοῦντα ἄτοπα, male versa a Montefalconio, *absurda quae* suboriri *poterant;* immo, *offendere, scrupulum injicere.* Cf. ibid. p. 43. καὶ εἴ τι τῶν ἀτόπων ἦν ταῖς τῶν ἀνοητοτέρων ὑφορμοῦν διανοίαις. Ἀνθορμεῖν hoc usu Lexicis addendum.

P. 422 A. lin. ult. εἰς τὰς ἐπαγωγὰς, *in alliciendis infirmis* vertit Erasmus; de *hostili impetu* aut *inflicta calamitate* intelligit Bill. "Siracides saepe ἐπαγωγὰς vocat pericula, tentationes et calamitates. . . . Haec enim omnia non temere accidunt, sed piis inferuntur a Deo. . . . Sirac. xxiii. 11. εἰ διακενῆς ὤμοσεν, οὐ δικαιωθήσεται· πλησθήσεται γὰρ ἐπαγωγῶν ὁ οἶκος αὐτοῦ. Noster infra [p. 641 E.] οἱ διωγμοὶ, αἱ ἐπιβουλαὶ, αἱ ἐπήρειαι, οἱ πειρασμοὶ, αἱ ἐπαγωγαί." *Dun.* Plene dicitur, ἐπαγωγὴ κινδύνων, πειρασμῶν, e. g. pp. 420 E. 430 C. 505 B.

P. 422 C. not. [d]. Τούτων, quod aberat, primus edidit Montef. non monito lectore, sed proculdubio ex Codice suo, qui nobis est A.

Ibid. not. [e]. Edebatur ἐπάθομεν πάθη, ἀλλὰ, quae scriptura est Codicis B. "Marg. Sav. ἐπάθομεν μόνον πάθη, ἀλλά." *Editor* Ben. 2[dae]. Immo, Sav. in margine habet, ἐπάθομεν μόνον, ἀλλὰ, uti nos ex A. D. F. edidimus.

P. 422 D. lin. 1. ἀρκέσαι. Sic Veron. Sav. Morellus dedit ἀρκέ-

σειε, vitio, ut videtur, operarum; quod tamen incaute propagavit Montef. Correxit Editor Ben. 2[dae].

P. 424 B. lin. 8. ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὑτοῦ. Αὑτοῦ tenui spiritu habent A. B. C. D. αὐτοῦ Veron. Sav. Mor. ἀυτοῦ (sic) Ben. Obiter notamus, pronomen αὑτοῦ in universis, quod sciamus, Editionibus Versionis V. T. LXX-viralis constanter sine aspiratione pictum inveniri: necnon in *prima* Editione Novi Testamenti ab Erasmo ad libros scriptos expressa. Hic autem in *secunda* Editione, audacior factus, formam aspiratam, ubicunque ex praeceptis Grammaticorum pronomen *reciprocum* locum habere videretur, suo arbitrio supposuit. Inde derivatus error in Editionibus N. T. tum *criticis,* quod aiunt, tum vulgaribus penitus insedit atque inveteravit. Pauci, qui caecum ducem deseruerunt, laudandi sunt Bengelius, Matthaeius, Lachmannus.

P. 424 C. not. [h]. Κειμένην hic valet *praesentem*, *praesto:* ἀποκειμένην sensui repugnat. Savilius conjecit ἐγκειμένην.

P. 425 E. not. [n]. Edebatur sine suspicione, ἐπὶ τοῦ βόθρου κείμενον ὁρῶντι καὶ τεταμένον: *in fossa* Erasm. *in tumulo* Bill. Neque aliter Codices ante nos versati, A. B. Nostri autem C. D. F. neque cum illis, neque inter se consentiunt. Scilicet, ἐπὶ τοῦ θρόνου legit D. ἐπὶ τοῦ βαράθρου F. ἐπὶ τοῦ βάθρου C. Atque hoc quidem unice verum esse, facile suadet locus geminus Tom. V. p. 517 D. ubi divitis cadaver κεῖται γυμνὸν ἐπὶ τοῦ βάθρου, *in subsellio.* Hujus autem glossema esse scripturam ἐπὶ τοῦ θρόνου nemo non videt.

P. 426 B. not. [y]. Μὴ γὰρ jam olim ediderat Montefalconius, sua laude non privandus, modo de Codice monuisset.

P. 427 A. lin. 2. ὁ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, Paulus scilicet, cui tanquam sacratus est hic titulus. Manifeste respicitur locus 2 Cor. xiii. 3; ubi qui ἐν ἐμοὶ per δι' ἐμοῦ exponunt, nae nervos orationis succidunt.

HOM. II.

P. 427 C. not. [a]. Particulam δὲ tacite recepit Montef. ex Bibliis, non ex Codice.

P. 428 D. not. [z]. Edebatur, ὅτι κἂν μυρία πάσχητε δεινὰ, θαρροῦμεν ὅτι οὐ περιτραπήσεσθε, οὔτε ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις διωγμοῖς. Pro ἡμετέροις, ὑμετέροις conjecit Sav. et tacite recepit Montef. Ita quoque Interpretes. "Imperfectam orationem sic integra: οὔτε ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις διωγμοῖς, οὔτε ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις." *Dun.* Post περιτραπήσεσθε legitur in F. οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις πειρασμοῖς ἢ διωγμοῖς; in D. autem, οὔτε ἐπὶ τοῖς ὑμῶν πειρασμοῖς, οὔτε ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις διωγμοῖς. Atque hoc omnino verum videtur. Repetitum οὔτε ἐπὶ scribas fefellit. Accedit Catena ad loc. τουτέστιν ὅσα ἂν πάσχητε, θαρροῦμεν ὅτι οὐ παρατραπήσεσθε (sic), οὔτε ὑπὲρ ὧν ὑμεῖς πάσχετε, οὔτε ὑπὲρ ὧν ὑμᾶς (leg. ἡμᾶς) πάσχοντας ὁρᾶτε.

P. 429 D. lin. 1. Pro *καταπραΰνει*, *καταπραΰνειν* mendose dedit Montef.

Ibid. not. 9. *ἐκαρποῦντο*] *ἴσ. ἐκαρποῦτο* Sav. marg. Billius: "Vel *ἐκαρποῦτο* legendum in Graeco; vel certe *ἐκαρποῦντο* de Apostolis intelligendum est, non de Corinthiis, ut putat Erasmus." Nobis quidem aliter placet, nempe *ἐκαρποῦντο* de Corinthiis, *αὐτῶν* et *αὐτοὺς* de Apostolis intelligere. Sequitur enim *διωκομένων ἡμῶν*, et mox p. 430 A. *ὑπέμενον*, quod non erat sollicitandum. Montefalconius pro more suo tacite recepit *ἐκαρποῦτο*, sed ita exstat in Codice ejus.

P. 435 B. lin. 2. *τὰς ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.* Gratum facturos nos rei Liturgicae studiosis existimavimus, si hoc loco exscriberemus integram pro Catechumenis orationem, quæ in Homilia membratim tantum non sine molestia legi potest.

ORATIO PRO CATECHUMENIS.

Ὁ διάκονος λέγει. Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων ἐκτενῶς δεηθῶμεν.

Ἵνα ὁ πανελεήμων καὶ οἰκτίρμων θεὸς ἐπακούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν· ἵνα διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν, καὶ κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· ἵνα κατασπείρῃ τὸν φόβον αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς, καὶ βεβαιώσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ ἐν ταῖς διανοίαις αὐτῶν· ἵνα ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης· ἵνα δῷ αὐτοῖς νοῦν ἔνθεον, σώφρονα λογισμὸν, καὶ ἐνάρετον πολιτείαν· διαπαντὸς τὰ αὐτοῦ νοεῖν, τὰ αὐτοῦ φρονεῖν, τὰ αὐτοῦ μελετᾶν· ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός· τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάσσειν.

Ἔτι ἐκτενέστερον ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν.

Ἵνα ἐξέληται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ καὶ ἀτόπου πράγματος, ἀπὸ παντὸς ἁμαρτήματος διαβολικοῦ καὶ πάσης περιστάσεως τοῦ ἀντικειμένου· ἵνα καταξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας· ἵνα εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους, πάντα τὸν βίον αὐτῶν, τοὺς οἴκους αὐτῶν καὶ τὰς οἰκετίας· τὰ τέκνα αὐτῶν ἵνα αὐξήσας εὐλογήσῃ, καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγαγὼν σοφίσῃ· ἵνα κατευθύνῃ αὐτοῖς πάντα τὰ προκείμενα πρὸς τὸ συμφέρον.

Ἐγείρεσθε. Τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης αἰτήσατε, οἱ κατηχούμενοι. Εἰρηνικὰ ὑμῖν πάντα τὰ προκείμενα, εἰρηνικὴν τὴν παροῦσαν ἡμέραν καὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ὑμῶν αἰτήσασθε· Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη· [τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον]· ἑαυτοὺς τῷ ζῶντι θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ παραθέσθαι.

Κλίνατε τὰς κεφαλάς. Ἐπιβοῶσιν ἅπαντες· Ἀμήν.

Habes pulcherrimam illam Orationem, qualis sancti Patris nostri temporibus exstitit. Superest etiam aliud ejus apographum, sed recentioris, ut videtur, *κόμματος*, apud Constitut. Apost. lib. viii. cap. 6. p. 397 sq. Ed. Coteler. quod quo facilius cum Chrysostomico conferatur, hic apponere non gravabimur.

ORATIO PRO CATECHUMENIS.

Εὔξασθε οἱ κατηχούμενοι, καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ διάνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν προσευχέσθωσαν, λέγοντες· Κύριε, ἐλέησον. Διακονείτω δὲ ὑπὲρ αὐτῶν, λέγων· Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες τὸν θεὸν παρακαλέσωμεν.

Ἵνα ὁ ἀγαθὸς, φιλάνθρωπος, εὐμενῶς εἰσακούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν καὶ τῶν παρακλήσεων, καὶ προσδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἱκεσίαν ἀντιλάβηται αὐτῶν, καὶ δῷ αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ συμφέρον, ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, φωτίσῃ αὐτοὺς καὶ συνετίσῃ, παιδεύσῃ αὐτοὺς τὴν θεογνωσίαν, διδάξῃ αὐτοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα, ἐγκαταφυτεύσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἁγνὸν αὐτοῦ καὶ σωτήριον φόβον, διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτὸς, βεβαιώσῃ δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ, ἑνώσῃ καὶ ἐγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ποιμνίῳ, καταξιώσας αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ὄντως ζωῆς, ῥύσηται δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀσεβείας, καὶ μὴ δῷ τόπον τῷ ἀλλοτρίῳ κατ' αὐτῶν, καθαρίσῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐνοικήσῃ τε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσῃ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους, καὶ κατευθύνῃ αὐτοῖς τὰ προκείμενα εἰς τὸ συμφέρον.

Ἔτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύσωμεν.

Ἵνα ἀφέσεως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μυήσεως, ἀξιωθῶσι τῶν ἁγίων μυστηρίων, καὶ τῆς μετὰ τῶν ἁγίων διαμονῆς.

Ἐγείρεσθε οἱ κατηχούμενοι. Τὴν εἰρήνην τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ αἰτήσασθε, εἰρηνικὴν ἡμέραν καὶ ἀναμάρτητον, καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν, Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη, ἵλεων καὶ εὐμενῆ τὸν θεὸν, ἄφεσιν πλημμελημάτων, ἑαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παράθεσθε.

Κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

P. 436 B. not. p. Ex Codicibus Vet. Test. ab Holmesio collatis, pro *πρωῒ*, plures *πρωῒ πρωῒ*, unus *τὸ πρωῒ πρωῒ*, alius *πρωῒ νοεῖν*, ut hic nostrorum unus, tres denique *πρωῒ νοεῖν πρωῒ* legunt. Lectio *ἔδωκέ μοι πνοὴν* in nullo exstat.

P. 437 B. lin. 7. Edebatur et vertebatur, *οὐδὲ ὁ εὐτραπελίᾳ καὶ γέλωτι χαίρων σώφρονα λογισμόν. Καὶ τί πότε κ. τ. ἑ.* Correximus dudum in Annot. ad Homilias in Matth. p. 50. Mox p. 437 E. verba *τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ μνημονεύειν, τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάσσειν* ad ipsam orationem, non ad expositionem ejus pertinere, recte perspexit Dunaeus, sed Editores sibi obsequentes non habuit.

P. 439 A. not. d. *ὅταν μὴ σώφρονα* [*λογισμὸν, τότε ὡς* (*ὡς* om. D. F.) *εἰς ἐρήμην κωμάζει* (*κομάζει* D. F.)] *ψυχήν*. Verba inclusa absunt ab Editis, sed habentur in nostris C. D. F. et omnino genuina videntur. Agnoscunt etiam Interpretes. Erasmus: *cum non invenit sobriam*

cogitationem, tum in desertum irrumpit animum. Billius: *et sobriam cogitationem non invenit, tum demum in vacuum atque inanem animum impetum facit.* Locum silentio praetereunt Editores.

P. 440 B. lin. ult. Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη. Τὰ τέλη non cepit Erasmus, *vectigalia* vertens. Billius autem ambigua voce *fines* utitur, fortasse de exitu vitae cogitans, quod iis quoque placuit, qui Liturgiam vulgo dictam Chrysostomicam composuerunt. Nam ibi legitur (Tom. XII. p. 789 E.) Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ὑμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ, καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος παρὰ τοῦ κυρίου αἰτησώμεθα. Deinde quae nos expositioni tribuimus, τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον, ea ipsius orationis particulam esse vulgo contendunt, ad hunc modum: "Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη·" τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν· "τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον·" ὃ γὰρ μὴ καλὸν, οὐδὲ συμφέρον. Atque hanc veram esse posse loci constructionem, aliter ac nos disposuimus, ingenue confitemur. Nostra quidem sententia haec est. Τὰ τέλη, ex mente Chrysostomi, sunt *fines bonorum et malorum*, hoc est, judicium, quid sit *summum bonum*, τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον: oraturque pro Catechumenis, ut ea demum pro bonis habeant, quae secundum doctrinam Christianam vere expetenda atque optabilia sint. Ceterum si quis juxta hanc quoque interpretationem clausulam τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον precationi includere malit, nos quidem non refragabimur.

P. 440 D. lin. 2. κλῖναι τὰς κεφαλάς. Cf. Tom. I. p. 470 E. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἐνεργουμένους κατ' ἐκεῖνον ἵστησι τὸν καιρὸν ὁ διάκονος, καὶ κελεύει κλῖναι τὴν κεφαλὴν μόνον, καὶ τῷ σχήματι τοῦ σώματος ποιεῖσθαι τὰς ἱκετηρίας· εὔχεσθαι γὰρ αὐτοὺς μετὰ τοῦ κοινοῦ συλλόγου τῶν ἀδελφῶν οὐ θέμις. Adde ibid. p. 477 B.

Ibid. not. [g]. "Editi τῶν παρεστώτων, MS. τῶν προεστώτων." *Montef.* Fallitur; nam liber iste παρεστώτων diserte legit. Προεστώτων est lectio Ed. Veronensis, mutata a Savilio. Billius: "παρεστώτων habet emendatus Codex, non προεστώτων, ut habet Veron. Edit." Etiam Erasmus vertit, *praesentium.* Τῷ βασιλεῖ τῶν προεστώτων per trajectionem jungit Dunaeus.

HOM. III.

P. 441 D. lin. 7. ἐναβρύνεσθαι. Sic Montef. in textu, notans, "MS. ἐναβρύνεσθαι." Proculdubio scribendum, "MS. ἐναμβρύνεσθαι," quod hic et alibi habet Codex A. vitio satis frequenti.

P. 442 A. not. [l]. συνεισήγετο est in Veron. συνεισήγητο habent Mor. Ben. etiam Sav. sed hic in *Corrigendis* συνεισήγετο legendum monuit.

P. 442 D. not. [u]. Verba ἐν τῷ κόσμῳ a Montefalconio tacite invecta, in nullo nostrorum exstant. Legit tamen Billius, et paene necessaria videntur.

P. 442 E. not. [a]. Editi πραγμάτων κόμπον, inepte. *Verborum fumos* vertit Erasmus, quasi legisset ῥημάτων, monente et probante Billio. Pro ῥημάτων stat Catena ad loc. cujus verba sunt: ἐπειδὴ μέγα ἐφθέγξατο περὶ ἑαυτοῦ, ἵνα μή τις νομίσῃ κόμπον αὐτὰ ῥήματων εἶναι χηρεύοντα τῶν ἔργων κ. τ. ἑ. Κόμποι ῥημάτων dixit Noster Tom. X. p. 119 C. "Nisi legendum γραμμάτων; nam de Epistolis loquitur." *Editor* Ben. 2dae. Hoc ipsum ex Vindob. F. in textum intulimus. Τὰ γράμματα et τὰ πράγματα sibi invicem opposita videas infra p. 649 B. Ἐν γράμμασι μόνον κομπάζων scripsit Auctor Caten. ad Cap. XIII. v. 7.

P. 443 A. lin. 2. μαρτυρήσετε legit etiam Morell.

P. 443 D. not. [r]. ἀλλ' ὡς μαθητὴς μαθηταῖς ὁμοτίμοις διαλεγόμενος. Sic D F. μαθητὴς om. B. et ita edebatur ante Montef. qui illud vocabulum clam invexit. Paullo concinnius foret, ἀλλ' ὡς μαθητὴς ὁμοτίμοις διαλεγόμενος. Obiter corrigimus locum Tom. XII. p. 265 B. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος εἴωθεν ἀκκίζεσθαι κατὰ τῶν δεομένων αὐτοῦ· ὅταν δὲ ἴδῃ μὴ χρείαν ἔχοντας, κατασπᾷ τὸ φρόνημα, ὥστε ὁμοτίμως διαλέγεται. Postrema sic legenda: ὥς τε ὁμοτίμοις διαλέγεται.

P. 444 D. not. [d]. "Πρὸ τούτου. Sic MS. Editi vero πρὸ τοῦ, male." *Montef.* "Immo bene, nec aliter habet A. [nobis B.]" *Ed.* Ben. 2dae. Etiam Montefalconii Codex πρὸ τοῦ habet, non πρὸ τούτου. Rursus Tom. X. p. 336 C. idem Criticus pro sanissimo πρὸ τοῦ alterum ex ingenio se edidisse professus est.

P. 445 A. lin. 1. οὐ κατὰ σάρκα. Vid. *Matthaei.* ad loc. (Nov. Test. Tom. VII. p. 136 sq.)

P. 445 B. not. [o]. Vitiosum ἀπηγγελμένα debetur Morello, quem fideliter expressit Montef.

P. 446 A. lin. 1. Montef. edidit, ἵνα δόξῃ μετριάζειν, notans: "Sic legendum, et ita legit Interpres Latinus. Editi male, ἵνα μὴ δόξῃ." Vocula negativa exstat in libris omnibus, et ad sensum optime habet.

P. 446 B. lin. 3. ἀλλὰ νῦν ἃ λέγεις. Savilius post Billium conjecit, ἀλλ' ἃ νῦν λέγεις: quod multo deterius est.

P. 446 C. lin. 5. τὸ δὲ τοῦ θεοῦ] τὰ δὲ τοῦ θεοῦ mendose dedit Morell. quem incaute secutus est Montef.

P. 446 D. lin. 5. Pro τὴν μαρτυρίαν, quae est scriptura librorum omnium, καὶ μαρτυρίαν habent Veron. Sav. Mor. Correxit Montef. sed sine monito.

P. 447 B. lin. 4. Pro τουτέστι, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς εὐεργεσιῶν Savilius post Billium tentavit, τουτέστι, διὰ τῶν εἰς ἡ. εὐ. repugnantibus libris. Ita tamen edidit Montef. Perperam. Τουτέστι respondet quaestioni τί ἐστι; et ordo est, τουτέστι, πληροῖ αὐτὰς δι' ἡμῶν καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς εὐεργεσιῶν.

Ibid. not. [f]. Τῆς γὰρ αὐτοῦ——τῇ ἐπὶ τούτοις. Edebatur, τῆς γὰρ αὐτοῦ

δόξης οὐ καταφρονήσει, εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας κατεφρόνει σωτηρίας· καὶ διὰ τὸ σφόδρα φιλάνθρωπος εἶναι, καὶ πρὸς τοῦτο ἡμῶν ἡ σωτηρία συνδέδεται τῇ αὐτοῦ δόξῃ τῇ ἐπὶ τούτοις. Eadem legerunt Interpretes. Neque aliter A.B. nisi quod hic *σωτηρίας κατεφρόνει* inverso ordine scribit. In utroque autem servatur *πρὸς τοῦτο*, non quod desideret aliquis, *πρὸς τούτῳ*. Priora sic legunt D.F. *τῆς γὰρ αὐτοῦ δόξης οὐ καταφρονήσει, εἰ καὶ τῆς ἡμετέρας καταφρονήσει* (+ *σωτηρίας* F.)· *νῦν δὲ οὐδὲ τῆς ἡμετέρας καταφρονήσει* (*καταφρονεῖ* F.) *σωτηρίας*. Deinde cetera usque ad *αἱ ἐπαγγελίαι* desunt in F. Alter Codex ita procedit: *καὶ ὅτι σφόδρα φιλάνθρωπος καὶ ὅτι συνδέδοται* (sic in Collatione) *ἡμῶν ἡ σωτηρία τῇ α. δ. τῇ ἐπὶ τούτοις*. His expensis, probabiliter magis quam indubitanter locum constituimus. Turbas dedit duplex *σωτηρίας*.

P. 447 E. lin. 3. Pro *ἐκεῖνα διὰ ταῦτα* accurata ratio postulabat *ταῦτα δι' ἐκεῖνα*. De hac negligentia quaedam monita sunt in Annot. ad Homilias in Matth. p. 148.

P. 448 A. lin. 5. *ὁ γὰρ βεβαιῶν ὑμᾶς* (pro *ἡμᾶς*) tacite edidit Montef. atque ita vertit.

P. 449 A. not. [k]. *Οὐδὲ γὰρ οὕτως——συμπαθείᾳ.* Locus nobilis, et post varias vices nunc demum in pristinum nitorem restitutus. Apud Veron. et Commel. valde mutilus exstat, scilicet: *οὐδὲ γὰρ οὕτως εἰσὶν αἱ τῶν δ. αἰχμαὶ φοβεραὶ, ὡς χαλεπωτέρα ἡ τῆς φύσεως συμπαθεία.* Erasmus: *neque enim hastarum cuspides aeque metuendae sunt a multis subrectae:* deinde cetera omittit usque ad *διὸ καί*. Succedit Billius, qui haec notat. "In Graeca Editione ex emendato libro post *φοβεραὶ* addendum, *ὀρθαὶ ὑπὸ πολλῶν ἀνιστάμεναι στρατιωτῶν, ὡς ἐκεῖνοί ποτε ἦσαν φοβεροὶ οἱ λογισμοί· οὐ δοράτων ἦν χαλεπωτέρα ἡ τῆς φ. συμπαθεία*;" Haec ad verbum tacite expresserunt Savilius, et qui eum secuti sunt, Mor. Ben. Nunc de Codicibus videndum. Regii A.B. qui prioribus quoque Editoribus erant ad manum, nihil omnino proficiunt; siquidem hic cum Veronensi prorsus consentit, ille autem integram pericopam, ab *οὐδὲ γὰρ οὕτως* ad *τὴν ἐκείνου ψυχὴν*, facili lapsu praetermisit. Reliqui tres C.D.F. usque ad *λογισμοὶ* textum Billianum referunt, sed paullo purgatiorem: (scil. *ὑπὸ τῶν πολλῶν* habent omnes, et *τότε* pro *ποτὲ* F. in ceteris *ποτὲ* abest.) Iidem post *λογισμοὶ* sine ulla varietate haec habent: *οὐ δόρασιν ὁπλιζόμενοι, ἀλλ' ὃ πολλῶν δοράτων ἦν χαλεπώτερον, τῇ τῆς φύσεως συμπαθείᾳ.* Quae quantum receptis praestent, nemo non statim intelligit.

P. 449 B. lin. 3. *τὰ κέντρα κάτωθεν.* "Recte omnino Halesius, *τὰ κέντρα ἃ κάτωθεν.*" *Dun.* Immo, perperam.

P. 449 C. lin. 5. Pro *τοιοῦτον, τοσοῦτον* dederunt Mor. Ben. nullo, ut videtur, auctore.

P. 450 B. lin. 5. *ὁ μὲν Σύρος φησὶ, νῦν ἐγνώρισας.* Savilius in mar-

gine conjecit, *νῦν ἐγνώρισα*, male. Cf. Hom. XLVII. in Gen. (Tom. IV. p. 477 D.) *οὐ τοῦτό φησιν ὅτι αὐτὸς νῦν ἔγνω· ἀλλὰ τί; νῦν, φησὶν, ἅπασιν ἐγνώρισας, ὅπως εἰλικρινῆ τὸν φόβον ἔχεις τὸν πρὸς τὸν θεόν.* Et sic Syrus.

P. 450 E. lin. ult. Vulgo interpungunt, *πολλὴν οὖσαν ἐν αὐτῷ, κατετόλμησεν*, ut arcte jungantur *φιλοστοργίας κατετόλμησεν*, quo facto relativum *ἧς* non habet unde pendeat. Billius : *Non enim adversus naturam tantum, sed etiam adversus benevolentiae affectum, qui. . . . ingens erat, intrepidum se praebuit.* Rectius Erasmus ad *φιλοστοργίας* subintelligit *υἱὸς ἦν*, vertens : "*non enim erat filius naturae tantum, sed et charitatis.*" Cetera non assecutus est.

P. 451 D. not. z. *διηκόνηται* est sphalma Morelli, ut videtur.

Ibid. lin. 6. Haec, *εἶπε, μὴ σφάξῃς, καὶ εὐθέως ἀφωπλίζετο*, desunt in Veron. et A. Billius ea ex suo libro revocavit. Idem fecit Savilius, sed pro *καὶ εὐθέως, τὸ εὐθέως* incaute admisit ; postea se correxit. *Καὶ* habent Mor. Ben. cum Regiis B.C. Nec aliter esse dubitamus in Vindobonensibus, licet Collator noster nihil inde enotaverit.

P. 451 E. lin. 2. *ἀπὸ τῆς ὁπλοδεξιᾶς.* "Verbum insolens [immo, *ἅπαξ λεγόμενον*] sed puto significare *armorum tractationem.*" *Dun.* Erasmus vertit, *ipso armorum gestatu ;* Billius, *ipsa gerendorum armorum dexteritate.* Paullo post *ῥυθμὸς* est *ἡ τεταγμένη κίνησις.* Sic dicitur, *μετὰ ῥυθμοῦ* vel *ἐν ῥυθμῷ βαίνειν.*

P. 452 E. not. t. Adde "*πίστεως* Veron." Correxit Sav. Male interpretantur *responsionis* Erasm. Bill. Montef.

P. 453 C. not. i. *ἢ ἐσίγησε* Veron. Sav. Mor. "Legendum *ἢ εἰ ἐσίγησε.*" *Dun.* Ita tacite correxit Montef. Hunc lapsum librariorum tetigimus in Annot. ad Homilias in Matth. p. 73. Vocula *εἰ* ante *ἐσίγησε* excidit in libris aliquot, infra p. 610 C. not. q.

P. 454 B. lin. 4. *καθάπερ γὰρ στρατιώταις σφραγίς.* Cf. Tom. IX. p. 500 D. *οὐχ ὑστέρα δὲ μόνον τῆς πίστεως (ἡ περιτομὴ), ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτῆς καταδεεστέρα, καὶ τοσοῦτον ὅσον σημεῖον τοῦ πράγματος οὗπέρ ἐστι σημεῖον· οἷον, ὅσον ἡ σφραγὶς τοῦ στρατιώτου.* Huc pertinere credibile est Veget. de Re Mil. I. 8. QUANDO TIRONES SIGNANDI SUNT. . . . *Sed non statim punctis signorum inscribendus est tiro delectus; verum ante exercitio praetentandus, ut utrum vere tanto operi aptus sit possit cognosci.*

HOM. IV.

P. 455 B. lin. ult. Pro *φοβεῖ*, in Benedictina est *σοβεῖ*, quod typothetae tribuendum est.

P. 456 A. lin. 3. Pro *ἔμελλε*, quae lectio est Editionum veterum, *ἔμελλον* conjecit Sav. et tacite recepit Montef. *Ἔμελλον* est in nostris omnibus.

P. 456 A. not. [b]. "In Editis [Veron. Sav. Mor.] legitur τὴν ἀδίαν [immo τὴν ἀνίαν]: in MS. [A.] τὴν ἄνοιαν, male. Sav. in marg. aliam profert lectionem, τὴν ἀηδίαν [ita B.D. τὴν ἀηδείαν F.] quae optime consonat, et ita legit Interpres Latinus." *Montef.* Interpres ei est Billius, qui *moeror* (h. e. ἀνίαν) habet: Erasmus *improbitas* vertit.

P. 457 B. lin. 5. εὐφραίνεσθαι pro εὐφραίνεσθε per incuriam dedit Morell. et post eum Montef.

P. 458 B. lin. 2. Pro ἔγεμεν, ἔλεγεν vitiose edidit Mor. Sphalma ejus fraudi fuit Benedictinis.

P. 458 D. not. [z]. Edebatur ante Montef. εἰ δὲ ἡ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστι χαρά. Hic autem ex Codice suo A. reposuit, εἰ δὲ ἡ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐμὴ χαρά: perperam. In Ben. 2da legitur juxta Codicem B. εἰ δὲ ἡ χ. πάντων ὑμῶν χαρά. Notula subjungitur: "Transposuimus de sententia Savilii ἐμὴ, quod in Montef. et post ὑμῶν legebatur, in Sav. et B. abest." Unde apparet, voluisse Virum doctum textum ad hunc modum reformare; εἰ δὲ ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν χαρά: sed operas sibi obtemperantes non habuisse. Idem ei accidit p. 459 A. ubi εἰ receptum voluit.

P. 458 E. lin. 4. Post ἐπιβαρῶ distinctionem posuimus, juxta mentem Chrysostomi ab Editoribus ejus, exceptis Veron. et Sav. minus perspectam.

P. 459 C. lin. 6. Vocem ἀπόνοιαν per *desperationem* verterunt Interpretes, apte ad sensum, sed contra usum Auctoris. Tentabam ἀπόγνοιαν, sed Codices non suffragantur, nec vox est Chrysostomica.

P. 459 D. lin. 1. Verba κἂν ἀποσκιρτήσῃ, *aut si resiliret* convertit Erasm. *etiam resiliet* Bill. verius, ni fallimur. Eadem fere constructio redibit infra p. 529 C. ubi de conjectura ἀρκέσει dedit Editor Ben. 2dae.

P. 460 E. lin. 8. ἄγχει πρὸς τοῦτο. Locutio insolentior: *adigit* Erasm. *impellit* Bill. Bois. conjicit ἄγει, quod nimis languet. Vulgatum satis tuetur locus geminus p. 638 B. κατεπείγει καὶ ἄγχει καὶ ὠθεῖ τὸν ἀνόητον τύραννον ἐπὶ τὸν φόνον.

P. 461 E. not. [o]. γέγονε γὰρ ἀμείνων, nempe ὁ πόρνος ἐκεῖνος. De eodem homine Noster ait (Tom. V. p. 801, 25. Ed. Sav.) οὐκέτι τοῦ Σατανᾶ ἐστιν· οὐ γὰρ ἐν πορνείᾳ ἐστὶν, ἀλλ' ἐν μετανοίᾳ· μὴ οὖν τὸ ἐμὸν λάβῃ ἐκεῖνος.

P. 462 E. not. [x]. πράττετε ante Montef. edidit Morell.

P. 463 A. lin. 7. καὶ σάκκου περιβολὴν Sav. Mor. Ben. Copula deest in Veron. et libris omnibus.

P. 463 B. not. [d]. Editi omnes, ἀλλὰ τὸ τῆς νηστείας κρεῖττον ποιεῖν παραινῶν, quod in nullo Codice exstat. Ex genuina lectione, quam nos exhibuimus, elapsis propter homoeoteleuton verbis τὸ τῆς νηστείας, efficitur scriptura Codicum duorum, ἀλλὰ μετὰ τῆς ν. κρεῖττον π. π. Hoc

ipsum vertit Erasmus: *sed hortor ut una cum jejunio quod melius est faciatis.* Vulgatum expressit Billius: *sed vos ad id quod jejunio praestantius est faciendum hortor.*

P. 464 D. lin. 6. καρτερικῶς ex marg. Sav. vel etiam ex Codice A. tacite edidit Montef. Vulgo καρτερῶς, reclamantibus libris.

P. 464 E. lin. 1. διελεχθῶμεν mendose Veron. Sav. διαλεχθῶμεν Mor. Ben. et sic diserte B. C. De ceteris nihil notatum est, quasi cum textu Saviliano conspirassent; quod vix credibile est. In Versione τῶν ο' est διελεγχθῶμεν; sed Noster constanter, ni fallimur, διαλεχθῶμεν exhibet.

P. 465 A. lin. 3. μετασχεῖν habent Veron. Sav. ἐπιτυχεῖν Mor. Ben.

HOM. V.

P. 465 B. lin. 6. Distinximus τί οὖν; βούλεσθε πρότερον ἀποδείξωμεν, cum Montefalconio. Minus placet, τί οὖν βούλεσθε πρότερον ἀποδείξωμεν; minime omnium, quod praetulerunt Veron. Sav. Mor. et Interpretes: τί οὖν βούλεσθε; πρότερον ἀποδείξωμεν κ. τ. έ.

P. 467 C. lin. 3. καὶ καθάπερ τὸ φῶς. Pro τὸ φῶς, ὁ ἥλιος inaudita temeritate supposuit Montef. notans: "Sic legit Interpres Latinus [Billius, non Erasmus] et sic legendum." (!!)

P. 468 D. lin. 5. ὥσπερ οἱ λοιποὶ Mosq. σ. ὥσπερ οἱ πολλοὶ Mosq. 9. Vid. *Matthaei.* ad loc.

P. 469 B. lin. 8. Videat Lector, num elegantius distinguatur, Πόθεν οὖν ἡ νόσος αὕτη, πόθεν, εἰς τὰς ἡμετέρας κατέσκηψε ψυχάς;

P. 470 E. lin. 2. ἡλίκον κακόν. Sic nostri omnes, necnon Floril. Interpp. et Sav. marg. Κακὸν abest ab Edd. excepta Benedictina.

Ibid. not. [d]. κακηγορεῖς recepit Editor Ben. 2[dae], de constructione parum sollicitus. Proximum κακηγορεῖν libri tum scripti, tum editi firmiter tenent.

Ibid. lin. 8. Post οὐκέτι, γὰρ addit B. quod ex Collatoris curis secundis didicimus. Recepit hoc Editor Ben. 2[dae].

P. 471 A. not. [m]. καὶ est etiam apud Morell. Tacite mutavit Montef.

P. 471 D. lin. 5. Edebatur, καὶ τίνα δεῖ πενθεῖν, τὸν παθόντα κακῶς ἢ τὸν ποιήσαντα κακῶς; ὅτι χρήματα κερδάνας κ. τ. έ. "Rectius Halesius ὁ τὰ χρ. pro ὅτι χρ." *Sav.* Idem placuit Montefalconio. Erasmus vertit, *nam qui pecunias:* Billius, *hunc profecto, quia pecunias.* Ut nos edidimus, locus omnes numeros habet; etsi non negarimus, etiam vulgatum defendi posse.

P. 472 A. not.[z]. ἐζήτουν (sic) ex Morell. imitatus est Benedictinorum typotheta.

HOM. VI.

P. 473 A. lin. 6. In fine versiculi συστατικῶν om. Mor. Ben. Habent Veron. Sav. et Codices, tum nostri, tum Mosqq.

P. 473 C. not. [e]. παραμυθίας verterunt Interpretes. Erasm. *delinitione;* Bill. *consolatione.* Nec tamen rejecta lectio παρρησίας non habet, quo se tueatur, tum hic, tum alio in loco, qui cum nostro omnino conferendus est, Tom. VII. p. 192 A. ἐνταῦθα μὲν οὖν φησιν, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ ἐπιτεταμένως καὶ μετὰ πλείονος αὐτὸν παραμυθίας (παρρησίας A.B.) τοῦτο εἰρηκέναι φησίν.

Ibid. lin. ult. Pro τινὸς καὶ φρονήματος, τινὸς τοῦ φρ. juxta errorem Morelli edidit Montef.

P. 474 C. not. [w]. Integra constructio exigebat, οὐ τοίνυν μόνον τῷ. . . οὐ δεόμεθα. Μόνον subauditum post negationem, sequente ἀλλὰ καὶ, vulgare est. Vulgare etiam οὐ μόνον pro οὐ μόνον οὐ. Hic autem utraque figura in eodem membro orationis locum habet, duriuscule. Recte cepit Billius, vertens: *quo fit ut non modo hoc nomine, quod apud alios quoque commendationis instar nobis estis, epistolis vestris minime egeamus, sed* etc.

P. 474 E. lin. penult. ἄλλως δὲ αὐτοῦ. Pro αὐτοῦ, αὐτοὺς conjecit Sav. Ita quoque tacite correxit Ed. Ben. 2[dae], non ex Codice.

P. 476 C. Vocabulum πάντες ante οἱ κοπιῶντες furtim recepit Montef. Paullo post καὶ ante ἡ νέκρωσις deest in Mor. Ben.

HOM. VII.

P. 480 B. lin. ult. αὐτὴν post φευκτὴν casu omiserunt Mor. Ben.

P. 482 A. lin. ult. οὐδὲν ὑποστελλόμενοι, οὐδὲν ἀποκρυπτόμενοι inverso ordine edidit solus Montef. incuria, ut videtur.

P. 482 E. lin. 5. ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Pro ὅτι, ὅ, τι scripserunt Sav. Mor. contra sententiam Auctoris, quem vid. infra p. 483 D. Catena in loc. "μὴ ἀνακαλυπτόμενον," εἰς τὸ γνῶναι αὐτοὺς ὅτι ἐν Χ. καταργεῖται ὁ νόμος. Adde Nostrum in Hom. I. de Prophetiarum obscuritate, Tom. VI. p. 179 D. Εἰπὼν γὰρ, κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, ἐπήγαγε, μὴ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χ. καταργεῖται. Τοῦτο αὐτὸ, φησὶν, οὐκ ἀπεκαλύφθη, ὅτι μέλλει ἐν Χ. καταργεῖσθαι· οὐκ ἀπεκαλύφθη δὲ τοῖς μὴ προσελθοῦσι τῇ πίστει.

P. 483 C. not. [i]. Verba παρ' αὐτοῖς ex Codice suo recte admisit Montef.

P. 484 E. not. [y]. Deerat τούτων ante Montef. qui ex Codice, ut conjicere licet, sed clam lectoris, ita edidit. Habent A.B.D. et Interpp.

P. 485 B. not. [o]. ὥστε pro ὡς ex Codice A. tacite edidit Montef. quod supervacaneum erat. Vid. seqq.

P. 485 C. not. [q]. Post ἀξιωθήσῃ haec addit A. οὐκοῦν ἴδον αὐτὴν Ἰουδαῖοι οἱ τότε, οὐ νῦν: quae usque ad stribliginem expressit, qui ea in textum inferre non dubitavit, Montef. Eadem fere habet F. sed pro οἱ τότε, dat οὐ τότε, recte omnino. Agnoscunt ea etiam Interpretes. Erasm. *nunquam igitur Judaei illam viderunt, ne nunc quidem.* Bill. *ex*

quo colligitur Judaeos eam nec tum vidisse, nec nunc videre. Nec tamen genuina videntur.

P. 485 C. not.[1]. ἐνάγων habent Veron. Sav. Mor. ἀνάγων tacite recepit Montef.

P. 486 A. lin. 5. τὸ δὲ πνεῦμα. Particulam δὲ casu omisit Montef.

P. 487 A. lin. ult. ἐπεὶ ἡ εἰκὼν οὐ μένει. Hoc significat, *alioquin similitudo non sibi constat.* Quippe homo res suas propria cognitione, non aliunde edoctus, sapit. Miramur in tam plana sententia Interpretes haesisse.

P. 487 D. not.[y]. Edebatur ἐπὶ τὸ πλησίον. "Legendum ἐπὶ τὰ πλησίον." *Dun.* "B. omittit τό. Fort. τά." *Editor* Ben. 2dae. Fallitur. Nam lectio istius Codicis olim erat τό: nunc ex corr. τὰ habet.

P. 488 A. lin. 5. Κάϊν βίος. Proverbialiter dictum, ut Tom. VII. p. 430 E. Tom. IX. p. 553 B. Ex loco S. S. Gen. iv. 12. στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, vulgi opinione credebatur, Cainum *paralyticum* factum esse. Noster Tom. III. p. 42 C. καὶ γὰρ ἐκεῖνος μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, μετὰ τὴν παρανομίαν ἐκείνην, τότε παρελύθη τὸ σῶμα· τὸ γὰρ τρέμειν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ παράλυσις. Nescimus an huc quoque traxerint verba obscurissima vers. 15. ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει. Certe aliquid tale Nostro videtur obversatum esse, in loco qui dignus est ut integer exscribatur, Tom. I. p. 676 C. Τί οὖν ὁ θεός; "Οὐχ οὕτως· πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν ἕπτα ἐκδικούμενα παραλύσει." Μὴ φοβοῦ τοῦτο, φησί· βιώσῃ βίον μακρὸν, κἂν ἀνέλῃ σέ τις, πολλαῖς ἔσται τιμωρίαις ὑπεύθυνος. Et paullo post, Ἐπεὶ οὖν ὁ Κάϊν πολλαῖς ὑπεβέβλητο τιμωρίαις, ἀγωνίᾳ καὶ τρόμῳ καὶ στεναγμοῖς καὶ ἀθυμίᾳ καὶ παραλύσει σώματος, ὁ ἀνελών σε, φησὶ, καὶ τούτων ἀπαλλάξας τῶν κολάσεων, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσεται τὴν τιμωρίαν.

P. 490 B. not.[f]. μεθίστασθαι legitur apud Morell. et Ben. prioris, ut videtur, lapsu. Nam Veron. Sav. et Commel. καθίστασθαι habent.

Ibid. not.[g]. "Vel legendum, εἰ δὲ συνηθείας τὸ τίκτειν αὐτὴν [hoc quidem nos ex duobus Codd. recepimus], vel potius, εἰ δὲ συνήθεια τὸ τίκτον αὐτήν. Sed τὸ αὐτὴν quo refertur? Eo videlicet, οὐδαμόθεν γὰρ ἑτέρωθεν οὕτω τίκτεται τὸ πονηρὸν νόσημα. Sed quia utrumque dicitur νόσος et νόσημα, ad utrumque fieri potest ἡ ἀναφορά." *Dun.*

P. 491 E. not.[o]. Editi omnes, κἂν ἴδῃς ὑβριζόμενον, καὶ φέροντα ἀδικούμενον, μετὰ τοῦ θαυμάζειν κ. τ. ἑ. Quae sic praeeunte Billio vertunt: *ac si probum hominem et moderatum videris:* mire sane. Post ἀδικούμενον Savilius in marg. addit καὶ προσδιδόντα. Atque haec leguntur in nostris omnibus, nisi quod C. καὶ προδιδόντα habet. Erasmus: *quod si quem videris contumelia affici, qui ferant* (leg. *ferat*) *injuriae autorem,* seseque illi praebet. Ergo Graeca recte legit, perperam vero omnino intellexit. Distinguendum, κἂν ἴδῃς ὑβρ. καὶ φέροντα, ἀδικούμενον καὶ προσδιδόντα. Quid autem sit ἀδικούμενον προσδιδόναι neminem fugiat.

qui meminerit praecepti Dominici, καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. Talia sunt, ἀποστερούμενος μὴ δικάζου, τυπτόμενος ἐπίβαλλε, ἀγγαρευόμενος προστίθει, alia quae inter notas Evangelicae πολιτείας ab antiquis referebantur: de quibus fusius egit *Salmasius* De Foenore Trapezitico p. 268 sqq.

HOM. VIII.

P. 492 B. lin. 5. καὶ γὰρ ἐπαίρειν ἔδει διὰ τοὺς ψευδαποστόλους καὶ τοὺς ἀκροατάς. Vertit Billius: *nam et propter commentitios Apostolos atque auditores ipsi faciendum erat, ut seipsum attolleret.* Montef. *nam et propter pseudapostolos atque auditores sese efferre debebat.* Ergo ἐπαίρειν pro ἐπαίρειν ἑαυτὸν habebant. Magis nobis hic placet Vetus, vertens: *nam oportebat propter falsos Apostolos etiam auditores extollere.* Neque aliter cepisse videtur Savilius, distinguens post ψευδαποστόλους.

P. 493 A. lin. 6. οὐκ ἐν τῷ βίῳ μόνον τούτῳ. Dunaeus censet legendum τοῦτο pro τούτῳ. Sed ὁ βίος οὗτος est *vita communis.*

P. 495 A. not.[d]. μὴ γὰρ ἡμῖν μάχεσθε, φησὶ, καὶ πολεμεῖτε; τῷ δι' ἡμῶν κηρυττομένῳ. Montef. sine libris edidit ἢ τῷ pro τῷ, notans: "Sic legendum monet Savilius, et sic legerat Interpres Latinus. In Editis ἢ deerat." At vero Savilius non ἢ τῷ sed οὐ τῷ conjecit; Boisius, καὶ οὐ τῷ; Dunaeus, ἀλλὰ τῷ. Frustra; nam vulgato nihil sanius. Prorsus geminae constructionis sunt loca p. 426 B. μὴ γὰρ ἀπέβαλες τὸ παιδίον; μᾶλλον ἐκτήσω. et p. 471 B. μὴ γὰρ ἄλλῳ προσέρχῃ θεῷ; ἐκείνῳ προσέρχῃ τῷ εἰπόντι κ. τ. ἑ.

P. 497 A. lin. 6. αὐτὴ ἡ καινοτομία. Sic D. fortasse alii: ut conjecerat Dunaeus. In Editis est αὕτη.

P. 497 B. lin. 5. οὐδὲ γὰρ ἔνι. "Fortasse ἐστί." *Ed.* Ben. 2[dae]. Sed ἔνι pro ἐστὶ frequentat Noster. Infra p. 509 E. ἐπεὶ πῶς ἔνι ἀφθαρσία. Tom. III. p. 614 B. οὐκ ἔνι ῥᾴδιον. Ibid. p. 690 D. οὐκ ἔνι δυνατόν. Tom. XI. p. 560 E. θέμις οὐκ ἔνι.

HOM. IX.

P. 497 E. lin. ult. καὶ πανταχοῦ περικρουόμενοι. Verbum περικρούεσθαι redonandum est S. Basilio M. Tom. III. p. 86 D. in simili argumento: ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν περικρούεσθαι (sic Cod. Reg. vulgo παρακρούεσθαι) τὰ ὀστράκινα σκεύη, τὰ τὸν θησαυρὸν ἔχοντα τοῦ θεοῦ, ὑπὸ τῶν λιθοκαρδίων καὶ ἀπεριτμήτων ἀνθρώπων.

P. 498 B. not.[e]. ἀλογούμεθα. Vetus: *perplexi animo* efficimur (non *afficimur*). Habes emendationem optimam, satis superque testatam, cujus Editores ne verbo quidem meminerunt. Verbum autem ipsum ἀλογεῖσθαι ambiguae significationis est; nam et *spe falli,* et *contemni,* prout sensus postulat, reddi potest. Nostro quidem loco illud magis convenit: alibi Tom. IX. p. 342 E. ἀλογηθεὶς est *despectus.*

P. 499 A. lin. 3. ὅπερ εἶπον. Montef. tacite rescripsit εἶπεν, solius Interpretis auctoritate. Vulgatum firmant Codices et Vetus.

P. 500 A. not.[c]. Codices conspirant in lectione, οὐ γὰρ δι' ἑνὸς ἕνεκεν μόνου. Num igitur dici potest δι' ἑνὸς ἕνεκεν per pleonasmum, qualis est τίνος δὴ χάριν ἕνεκα apud Platon. de Legg. p. 701 D? Vid. etiam *Jacobs.* ad Ach. Tat. p. 832. Nisi forte rescribendum, οὐ γὰρ δὴ ἑνὸς ἕνεκεν μόνου.

Ibid. not.[e]. Editi omnes, τῇ προθυμίᾳ· τὸ λοιπὸν δεῖ κατατολμᾶν τῶν δεινῶν: nisi quod Veron. dat, τὸ λοιπὸν τὸν (sic) δεῖ. Vetus vertit, *alacritate; ut audeat se opponere malis.* Quod nos, librorum fidem secuti, edendum curavimus, id commode tuetur Auctor Eclog. XLIV. (Tom. XII. p. 752 A) citans: πῶς ἀνακαινοῦται; τῇ πίστει, τῇ ἐλπίδι, τῇ προθυμίᾳ, τῷ κατατολμᾶν τῶν δεινῶν.

P. 501 A. lin. 3. καὶ σὺ τὰ τῶν ἱπποδρομίων ἡμῖν ἄγεις εἰς μέσον. Spectat dicta vulgaria, ἓν ἀνθ' ἑνὸς, δύο ἀνθ' ἑνὸς, eorum qui pignoribus inter se contendunt, a circo in rem seriam temere advecta. Conferri potest locus similis, Tom. I. p. 723 A. Οὐ γὰρ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον πολλοὺς λέγειν εἰκὸς, ὅτι οὗτος ὁ πλούσιος, ἂν μὲν ἀπελθὼν ἐκεῖ κολασθῇ καὶ δῷ τιμωρίαν, ἓν ἓν γέγονεν· ἂν δὲ κἀκεῖ τῶν αὐτῶν ἀπολαύσῃ τιμῶν, δύο γέγονεν οὐδέν. *Ἢ οὐ ταῦτα περιφέρετε ἐν ταῖς ἀγοραῖς ὑμεῖς οἱ πολλοὶ, τὰ ἀπὸ τῆς ἱπποδρομίας καὶ τῶν ἔξω θεάτρων εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσάγοντες;

Ibid. lin. 6. Pro ἐν νεότητι vitiosum ἐννεότητι habet Veron. quod non debuerat defendere *Graecarum* literarum Professor, A. Dunaeus. Nam Graecitas tale monstrum ignorat.

P. 501 B. lin. 4. ἐπειδὴ μὴ ὁρᾷς θεόν. Sic Codices et Eclog. ἐπειδὴ θεὸν μὴ ὁρᾷς dant Veron. Sav. Commel. Pro his verbis plane diversa, ὅτι μὴ ὁρᾷς, omisso θεὸν, substituerunt Mor. Ben. nullo, quod sciamus, auctore.

P. 501 D. not.[k]. In priore loco ἀνθ' ἑνὸς est in Edd. Veron. et Ben. idemque expressit Billius, etiam Vetus, ut videtur: pro ἀντ' οὐδενὸς praeter Codices B.C.D. stant Sav. Mor. et Eclog. In posteriore, ἀνθ' ἑνὸς habent Bill. Mor. Ben. ἀντ' οὐδενὸς Veron. Sav. Eclog. et Codices omnes.

P. 501 E. lin. 2. καὶ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐπλάκησαν αἱ παστάδες. Locutio singularis, sed alibi quoque apud Chrysostomum obvia. Locus geminus est Tom. I. p. 349 D. ἐπαρᾶσθαι δὲ μυριάκις ἑαυταῖς, καὶ ταῖς προμνηστευτρίαις, καὶ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν αἱ παστάδες ἐπλέκοντο. Dicitur etiam παστάδας ὑφαίνειν Tom. XII. p. 396 B. εἰ γὰρ δὴ γάμων ἐπιτελουμένων οἱ συνιόντες καὶ πρὸ τῆς κυρίας καὶ παστάδας ὑφαίνουσι, καὶ στεφάνοις τὰς οἰκίας κατακοσμοῦσι καὶ παραπετάσμασιν. Qui locus etiam ad mores illustrandos facit.

P. 502 A. lin. 1. τί περὶ τῶν ἐν τρυφῇ ediderunt Mor. Ben. ex ingenio, ut videtur.

P. 502 C. lin. 9. καὶ post ἵνα δὲ casu omissum in Mor. Ben. Statim, post μάθῃς in Eclog. additur πρόσεχε. Cf. Annot. ad Homilias in Matthaeum p. 65.

P. 502 D. lin. 7. Editi, τὴν τάξιν τοῦ θεοῦ, τὴν περὶ ἐκ. ψ. Distinctionem correximus. In Eclog. legitur, τὴν κατ' ἀξίαν τοῦ θεοῦ περὶ ἐκ. ψ.

P. 503 E. not. [t]. πονεῖ. "B. et marg. Sav. πονεῖται, et mox τοῦ κέρδους." *Editor* Ben. 2[dae]. Illud τοῦ κέρδους pro τῆς ἐλπίδος est in marg. Sav. (h. e. Ed. Veron.) non item in B. Vide autem an jungenda sint τῷ τέλει τῆς ἐλπίδος, non ut vulgo, τῆς ἐλπίδος ἐκπίπτει.

P. 504 B. lin. 2. Χάος pro χάσμα in loco Evangelii habet Noster Tom. I. p. 781 C. Tom. VII. p. 779 E. etiam p. 752 B. in var. lect.

P. 504 E. lin. 6. ἀλλ' ἐροῦσι μὲν πολλάκις ὅτι τὸ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐχρῆν. Apte excitat Dunaeus locum Oratoris de Corona p. 307, 28. quem Nostro haec scribenti in animo versatum esse constat: ὥσπερ ἂν εἴ τις ἰατρὸς ἀσθενοῦσι μὲν τοῖς κάμνουσιν εἰσιὼν μὴ λέγοι, μηδὲ δεικνύοι δι' ὧν ἀποφεύξονται τὴν νόσον· ἐπειδὴ δὲ τελευτήσειέ τις αὐτῶν, καὶ τὰ νομιζόμενα αὐτῷ φέροιτο, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνῆμα διεξίοι, εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὑτοσὶ, οὐκ ἂν ἀπέθανεν.

HOM. X.

P. 505 E. not. [i]. Recte se habet προσλαμβάνει: Interpretes, *assumit*. Noster Tom. VIII. p. 417 C. "Ὑμεῖς φωνεῖτέ με." Τὴν κρίσιν αὐτῶν προσλαμβάνει.

P. 506 B. not. [r]. χειροποιήτον (sic) mendose dedit Morell. unde Montef. effecit χειροποίητον, repugnantibus libris.

P. 506 C. not. [y]. "οὗτος marg. Sav. et B. sed is alterum habet in marg." *Editor* Ben. 2[dae]. De Codice falsus est; nam is ἔξω habet in textu, οὗτος in marg.

P. 506 D. not. [a]. εἴγε καὶ ἐκδυσάμενοι. Ita proculdubio hic scripsit Chrysostomus. Nam et ἐκδυσάμενοι interpretatus est, et alterius lectionis ἐνδυσάμενοι post tres lineas demum meminit. Ita quoque censuerunt Halesius, Boisius, Dunaeus, Matthaeius. Libri tamen omnes cum utroque Interprete et Catena in perversa scriptura consentiunt.

P. 510 B. lin. 2. Νομίσωμεν οὖν. Quae sequuntur, legi possunt etiam in Hom. de perfecta Caritate, Tom. VI. p. 292 A.

Ibid. lin. 8. ἀπωλόμεθα] ἀπολλόμεθα Veron. ἀπωλώμεθα A. ἀπωλλόμεθα C. ἀπολλύμεθα Homilia modo nominata. Statim ποιήσομεν Hom.

P. 511 A. not. [y]. ἐκμειλίξασθαι. In Florilegio corrupte legitur ἐκμειλίζεσθαι. Depravatus est alius Nostri locus Tom. II. p. 722 A. δέον

περιπλακῆναι τοῖς γόνασι τοῦ σωτῆρος, καὶ τοιούτοις αὐτὸν ἐκμελήσασθαι ῥήμασιν. Pro ἐκμελήσασθαι, quod plane barbarum est, quis non nobiscum rescribat ἐκμειλίξασθαι? Etiam Tom. I. p. 291 C. ubi editur, ἀγαπητὸν γὰρ καὶ μετὰ τοσαύτης προσπίπτοντα σπουδῆς, δυνηθῆναι προσιόντα καταμαλάξασθαι τὴν ὀργὴν ἐκείνην, non deterius est quod ex Regio affertur, ἐκμειλίξασθαι τὴν ὀ. ἐ.

P. 511 B. not.[b]. Ante Montef. perverse edebatur, ἐπειδὴ γὰρ συμβαίνει δικαίους εἶναι παῖδας πατέρων πονηρῶν, καὶ παῖδας πατέρων. Hic Editor pro παῖδας πατέρων in posteriore loco dedit παίδων πατέρας, notans: "Sic omnino legendum, ut legit Interpres Latinus [Billius]. Editi παῖδας πατέρων, male." Nos autem in priore loco παίδων πατέρας edidimus, idque non de conjectura, sed juxta Codices nostros universos, inter quos, proh facinus indignum! est ille ipse Coislinianus, quem contulisse se profitetur Montefalconius. Nec aliter Interpres *vetus*.

HOM. XI.

P. 513 A. not.[i]. Plurale αὐτῶν de Apostolis accipiendum. Cf. annotata ad p. 429 D. Vetus, *pro se*. Bill. *ipsius causam*.

P. 514 A. not.[t]. Lectio Regiorum A.B. est εἰ γὰρ δι' αὐτὸν ζῶμεν ἀποθανόντος, non ἀποθανόντες. Vetus: *nam si propter illum vivimus, quia ipse mortuus est*. Billius: *per ipsum morte functum;* sed paullo post *propter quem*. Etiam δι' οὗ, loco δι' ὃν ediderunt Mor. Ben. contra fidem Codicum et Edd. vett. Tandem δι' ὃν revocavit Editor Ben. 2[dae].

P. 514 E. lin. 6. εἰς ὃ] *ad quam incorruptionem* Vet. *ad quam dignitatem* Bill. Montef.

Ibid. lin. ult. εἰς τὴν ἀρετὴν Mor. Ben. invitis libris.

P. 515 B. not.[q]. Eadem confusio est Tom. IV. p. 135 D. γυμνώσαντες ἑαυτοὺς τῆς ἀφθάρτου δόξης ἐκείνης. "Tres MSS. ἀφάτου." *Montef.*

P. 515 D. not.[w]. Lectionem Cod. B. ἀντὶ γῆς τῆς ἐπαγγελίας in textum admisit Editor Ben. 2[dae], quod nollemus factum. Diximus in Annot. ad Homilias in Matth. p. 90. Adde Tom. V. p. 148 A. τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῶν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας, μᾶλλον δὲ τῶν ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ: ubi ἐν τῇ ἐπ. id ipsum est quod modo dixerat ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπ.

P. 518 B. lin. 2. μᾶλλον δὲ] Sic A.B.D. et Veron. μᾶλλον δὴ vitiose dedit Sav. et post eum Mor. Ben.

Ibid. lin. ult. ὅταν καὶ κηλῖδα ἀνάγκη τινὰ μὴ εὑρεθῆναι. Vetus: *quando necessarium est etiam maculam nullam inveniri;* scilicet, ut opera ea justificare valeant. Dunaeus voluit, ἐν οἷς καὶ κηλῖδα ἀνάγκη τινὰ εὑρεθῆναι, quod eodem redit.

P. 518 E. not.[r]. Lectio Codicis B. est ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἐν (non ἐπὶ) τῷ οἴκῳ. Itaque cum F. consentit. In errorem nos duxit Editor Ben. 2[dae].

P. 519 A. not.[v]. Edebatur ante Montef. καὶ τὸ μὴ κολάζεσθαι κόλασιν,

nullo sensu. Vetus: *et nos non puniri.* Bill. *quam poena non affici.* "Haud dubie legendum, καὶ τὸ μὴ κολάζεσθαι, κόλασις." *Dun.* Montef. edidit ἢ τὸ μὴ κολάζεσθαι κόλασιν, notans: "Sic legendum, ut notavit Savilius et Interpres Latinus legit." In Codicibus hic quidem parum est auxilii. Unicam viam salutis nobis aperit Florilegii Conditor, legens, καὶ τὸ μὴ κολάζεσθαι κολάσει. Nihil hoc sincerius, modo κολάσει pro verbo accipias, non pro nomine, qui error est Interpretum istius farraginis.

P. 519 E. lin. 5. μὴ μόνον ἀντιλοιδορήσῃ. Post μόνον Montef. voculam οὐκ (debuerat saltem μὴ) nulla auctoritate nec monito lectore intrusit.

HOM. XII.

P. 521 A. lin. 6. Vulgo interpungunt, ταύτῃ φησὶ τοὺς ἀνθρώπους σώζειν πάλιν. Πάλιν cum sequentibus jungit Vetus, vertens: *hac enim ratione dicit homines salvari. Iterum et obsecrans* etc. Aliter Bill. *atque hac ratione homines rursum salutem impertire ait.* Fatemur hic nos haerere. Nec multum juvat Catena ad loc. παρακαλοῦντες μὲν ὑμᾶς, συνεργοῦντες δὲ τῷ θεῷ. τοῦτο γὰρ αὐτῷ σπουδὴ, τὸ ὑμᾶς σωθῆναι· ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ φησι, "θεοῦ συνεργοί ἐσμεν."

P. 522 A. not. y. Ex Nostri usu βίος sine ἀγαθὸς est *boni mores.* Monuimus in Indice ad Homilias in Matth. s. v. A verbo προσέλθωμεν novam sectionem incipit Montef.

P. 523 E. lin. 7. ἐννόησον ἡλίκης εἶναι ψυχῆς. Constructio plane insolens. "Legendum ἡλίκης εἶναι ψυχῆς εἰκός ἐστι." *Dun.* Lenius remedium foret, ἡλίκης δεῖ εἶναι ψυχῆς.

P. 524 A. lin. penult. καὶ γὰρ τοιαῦτα] καίτοι ταῦτα Catena, non male.

P. 524 B. not. k. In Veron. Sav. et Morell. legitur, μέγα τοῦτο θεὶς εἶ; ναὶ, φησί. Dunaeus rescribit μ. τ. τιθεῖς (vel τίθης) εἶναι; ναὶ, φησί. Hoc ipsum tacite dedit Montef. Tres Codices A.B.F. habent μ. τ. τιθεὶς (sic) εἶναι; φησί: quartus D. μ. τ. τιθείς; ναὶ, φησίν. Non tamen dissimulandum, locutionem μέγα τιθέναι pro μ. τίθεσθαι nobis quidem scrupulum injicere. Quare videndum, num scripserit Auctor, μέγα τοῦτο τίθεσαι; ναὶ, φησίν.

P. 525 D. not. g. τὰ πάντων. Vid. infra pp. 527 D. 536 E. 580 C.

P. 525 E. lin. 4. κἂν ἀγνοῶσι. Dunaeus conjicit, κἂν καταγνῶσι: [non καταγνοῶσι, ut ait Editor Ben. 2dae]. Sed ἀγνοῶσι non est sollicitandum. Respicitur enim dictum Apostolicum, ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. Hoc vidit Boisius.

P. 526 E. lin. 2. οὐχ ὅτι κλαίεις. Delendum videtur οὐκ, nisi retinerent libri omnes cum Interpretibus.

Ibid. not. z. τιμᾶσαι. Editi omnes τιμᾷς. Interpretes, *honoras.* Dunaeus legendum censet, τιμᾷ, *aestimas;* qua significatione etiam activum verbum a Graecis aliquando usurpari post Budaeum affirmat Boisius.

Frustra. Editor Ben. 2dae scripturam τιμᾷ in nostro B. invenisse se arbitratur. Falso: nam is Codex diserte legit τιμᾶται. Quod nos recepimus τιμᾶσαι compendiose scriptum a vulgato vix apicem distat. Miramur autem hic nihil a Collatore Codicum Vindob. notatum esse.

P. 527 B. lin. 6. ὑπὲρ τῶν κ. τ. οἰ. ἐκκλησιῶν] ὑπὲρ πασῶν τῶν κ. τ. οἰ. ἐκκλησιῶν Mor. Ben. sine libris.

P. 528 E. lin. 3. ἀλλὰ καὶ ἔλαττον. τί δέ; Ita interpungunt D.F. fortasse alii. Editi ἀλλὰ καὶ ἔλαττόν τι δέ. Mox scripsimus τῇ κνίσῃ pro vulgato τῇ κνίσσῃ, etsi Collatores silent. Diximus ad Tom. VII. p. 229 D. Legitur κνῖσα Tom. V. p. 258 A. κνῖσαι Tom. III. p. 399 D. κνίσης Tom. V. p. 230 B. juxta Ed. Ben. 2dam: nam ceteras evolvere nunc non vacat. Idem Editor aut successor ejus dat κνῖσσα Tom. XI. p. 603 D. Tom. XII. pp. 351 C. 375 A.

P. 529 B. lin. 8. ὑπερεκχεῖται] ὑπερεγχεῖται mendose habent Mor. Ben.

P. 529 C. lin. 7. κἂν πρὸς βραχὺν ἀρκέσῃ χρόνον. "Dedimus de conjectura ἀρκέσει." *Editor* Ben. 2dae. Ex libris nihil notatum.

HOM. XIII.

P. 530 A. lin. 3. πεπλάτυνται (sic) B. Infra p. 531 A. lin. 3. πεπλάτυνται (sic) A.B.

P. 531 D. lin. 1. Φιλιππησίοις δέ. Locus est 1 Thess. ii. 19. Hunc cum alio Philipp. iv. 1 confundit Noster.

P. 531 E. lin. 4. Alterum ὅσον casu omisit Montef. Apud Veterem haec, ὅσον, ὅσον absunt.

P. 533 A. lin. 7. τί δὲ ἐκεῖνοι] τίνες δὲ ἐκεῖνοι edidit Morell. sine auctore. Sequitur tamen Montef.

P. 533 C. not. k. In locutionibus κατ' ἐρώτησιν, κατὰ σύγκρισιν προάγειν τὸν λόγον, et similibus, libri tam scripti quam editi passim fluctuant inter προσάγειν et προάγειν. In loco Tom. VII. p. 775 B. ἀλλ' ἐλεεινότερον μᾶλλον τὸν λόγον προσάγει, rescribendum erat ex duobus Codd. προάγει. Nam προάγειν in talibus unice probandum esse, longiore Nostri Patris usu edocti sumus.

P. 533 C. not. l. Editi omnes sine monito, οὐ γὰρ ἓν καὶ δύο καὶ τρία, ἀλλὰ πλείονα πρὸς τούτοις ἀντὶ τῶν προσώπων τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων τίθησι κ. τ. ἑ. Post πλείονα, τίθησι inserere jubent libri omnes. Alterum τίθησι post ὀνόματα transponit F. in ceteris post πραγμάτων legitur. Nobiscum ex omni parte consentit Vetus: *non enim unum et duo et tria, sed plura ponit. Adhaec pro personis nomina rerum ponit.*

P. 533 D. lin. 6. οὐδὲ γὰρ εἶπε, παρανομίᾳ, ὃ πλέον ἦν. "Legendum videtur παρανομίᾳ, ἀλλ' ὃ πλέον ἦν, ἀνομίᾳ." *Ed.* Ben. 2dae. Vel etiam, παρανομίᾳ, ἀλλ' ἀνομίᾳ, ὃ πλέον ἦν. Auctor Catenae locum sic exhibet: πᾶσι τρόποις ἀπεῖρξαι τῶν ἀπίστων αὐτοῖς (leg αὐτοὺς) θέλων, οὐκ εἶπε δικαίοις καὶ

ἀνόμοις, ἀλλ' ὃ μεῖζον ἦν· οὐκ εἶπε τοῖς τοῦ φωτὸς καὶ σκότους ἐργάταις, ἀλλ' ὃ πλέον ἦν.

P. 534 B. lin. 1. "ἐνοικήσω," ἐν ναοῖς· καὶ "ἐμπεριπατήσω," τὴν πλείονα πρὸς αὐτοὺς σχέσιν δηλῶν. Ita distinximus, praeeunte Auctore Catenae, qui sic παραφράζει. τὸ μὲν "ἐνοικήσω," ὡς ἐν ναοῖς· τὸ δὲ "ἐμπεριπατήσω" ἐνδεικνύντος ἐστὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σχέσιν. Vulgo interpungunt et vertunt: ἐνοικήσω ἐν ναοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω· τὴν πλείονα κ. τ. ἑ.

Ibid. lin. 3. Τί; interrogativum sine particula δὲ notabile est. Legitur quidem in libris omnibus Tom. VII. p. 819 D. τί; οὐδὲ οἱ προφῆται ἦσαν προφῆται; ubi tamen receptam lectionem τί δέ; οἱ πρ. οὐκ ἦσαν πρ. non sollicitavimus. Etiam in loco Act. Apost. xxvi. 8. sunt qui interpungunt τί; ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῶν κ. τ. ἑ. Καὶ τί; apud Nostrum quidem suspicione vacat. Vid. Tom. IX. p. 263 A. Tom. XI. pp. 367 F. 467 D.

P. 534 C. lin. 8. Εἶδες ἄνωθεν. Incipit τὸ ἠθικὸν secundum Codices C.D. Savilius initium ejus facit a verbis οὐκ ἄρα τὸ διδόναι p. 535 A. lin. 6. Nobiscum stant Veron. Bill. et Codex F.

P. 534 E. lin. 5. αὐτῆς τὴν μανίαν] τὴν αὐτῆς μανίαν Montef. suo arbitratu, ut videtur.

P. 535 B. lin. 4. Vulgo jungunt τὸν λαμβάνοντα τὴν ὕβριν, atque ita vertunt.

P. 535 D. lin. 8. ὅτε περὶ ὑγείας] ὅτι pro ὅτε est sphalma Benedictinorum.

P. 536 E. lin. 2. ὅταν οὖν καὶ κενοδοξίας. Pro καὶ, δὲ exhibent Sav. Mor. Ben. ex confusione siglorum. Καὶ est in Veron. et libris omnibus.

HOM. XIV.

P. 537 E. not. [1]. οὐκ ἐπενοήσαμεν. Vetus vertit, *non insidiati sumus:* Billius, *non insidias struximus.*

P. 539 D. lin. ult. ἐπειδὴ γὰρ μεγάλα αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς εἰπών. Sic Veron. Posterius αὐτοῖς inclusit Savilius, et tacite delevit Montef. Non est in libris.

P. 541 A. lin. 3. ἂν δὲ οἰκοδομήσω μὲν ἐγὼ κ. τ. ἑ. Respicitur locus Sirac. xxxi. (al. xxxiv.) 28. εἷς οἰκοδομῶν καὶ εἷς καθαιρῶν, τί ὠφέλησαν πλεῖον ἢ κόπους;

P. 541 C. not. [h]. Libri omnes tum scripti, tum editi, ὁ πρὸ τοῦ καιροῦ καλῶν αὐτόν. Neque aliter Interpretes. Criticis merito offendit καλῶν. "Legendum videtur ὁ πρὸ τ. κ. παρακαλῶν αὐτόν." *Dun.* "Forte legendum ὁ κολακεύων, aut tale aliquid." *Sav.* Hoc probat Bill. "Hic videtur aliquid vitii subesse: καλῶν hic non placet." *Montef.* Conjecturae χαλῶν, a nobis dudum publici juris factae, etiam hodie non poenitet, immo quasi certam et indubitatam in textum recepimus. Vide nos in Indice ad Homilias in Matth. s. v. χαλᾶν. Locutionis χαλᾶν τινα, *remissum aliquem facere,* exempla non longe petenda sunt. Supra

p. 533 B. *χαλᾶται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, καὶ φρονήματος πληροῦται μεγάλου.* Tom. VII. p. 155 B. *εἶτα ἐπειδὴ τὰ χρηστὰ εἶπε, καὶ ἀνῆκε τὸν ἀκροατὴν καὶ ἐχάλασε.* Tom. IX. p. 383 A. *τοῦτο δὲ λέγει, καὶ αὐτὸν ποιεῖ κύριον, ἵνα τῇ τιμῇ αὐτὸν χαλάσῃ.*

HOM. XV.

P. 543 D. lin. 8. Posteriorem partem versiculi 2 Cor. vii. 10. non ponit quidem Noster, sed manifesto spectat, dicens *τί δέ ἐστι, κατὰ κόσμον*; Matthaeius ad loc. scribit: "Quoniam uterque Codex Chrysostomi haec omittit, *ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται,* nec agnoscit Codex Damasceni, suspicor Chrysostomo vitiosum Cod. fuisse ad manus. Repetitum *κατεργάζεται* errandi occasionem dedit." Agnoscit tamen Noster Tom. VII. p. 187 C. *ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλου λέγων, ὅτι ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται, ἡ δὲ κατὰ θεὸν μετάνοιαν εἰς σ. ἀ. κ.* Cf. etiam Tom. II. p. 184 E.

P. 543 E. lin. 7. *αὐτὸ τὸ κατὰ θ. λ.* Pronomen *τοῦτο*, quod in Codice Sacro post *αὐτὸ* vulgo legitur, omittit Noster etiam Tom. VII. p. 31 B. ut nos edidimus.

P. 545 A. lin. 8. *ἐξηδικήσατε* pro *ἐξεδικήσατε* est sphalma Benedictinorum.

P. 545 B. not. [h]. *ἀπηλλάξατε*, quod conjecerat Savilius, ante Benedictinos ediderat Morell. quod serius vidimus.

P. 545 E. not. [m]. Etiam Morell. *ὅλον* habet. *Ὅλην* primus edidit Montef. sine monito. Miramur hic *ὅλην* ex neutro Vindobonensium nobis relatum esse.

P. 547 A. lin. 7. Scythae *ἁμαξόβιοι* et *νομάδες* eadem gens. Hippocrat. de Aer. et Aq. 93. *Νομάδες δὲ καλεῦνται, ὅτι οὐκ ἔστι σφιν οἰκήματα, ἀλλ' ἐν ἁμάξῃσι οἰκεῦνται.* Aristid. Tom. I. p. 203, 3. Ed. Jebb. *μετανασταί τινες βασιλεῖς καὶ Σκυθῶν τῶν νομάδων τοσοῦτον διέφερον, ὅσον οὐκ ἐφ' ἁμαξῶν περιῄεσαν, ἀλλ' ἐφ' ἁρμαμαξῶν.* Noster tamen discrimen inter hos et illos facere videtur, tum hic, tum aliis locis, ut Tom. III. p. 673 C. *καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τόπους ἐκ τόπων ἀναγκαζόμεθα μεταπηδᾶν, ἁμαξοβίων καὶ νομάδων τινῶν βίον ζῶντες, καὶ οὐδαμοῦ στῆναι θαρροῦντες.* Tom. VII. p. 683 D. *ἄκουσον οἷος τῶν ἁμαξοβίων Σκυθῶν ὁ βίος, οἵαν τοὺς νομάδας φασὶν ἔχειν διαγωγήν.*

P. 548 D. lin. ult. *τὰ μὲν φυτὰ περικόπτων καὶ κωλύων.* "Haud dubie legendum *περικόπτων καὶ κολούων.* Idem fuit error in veteribus libris [Aristot.] Politicorum III. 9. de eadem paene re, qui nunc in emendatis sublatum est. Sic enim legebatur in Ed. Morell. Paris. 1506. *ὁ γὰρ ὀστρακισμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τρόπον τινὰ τῷ κωλύειν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ φυγαδεύειν.* Nunc habent castigati Codices, *τῷ κολούειν*, ut est apud Herodotum in primo." *Dun.* In nostro loco *κωλύων* satis tutatur usus ipsius Auctoris: e. g. Tom. III. p. 407 E. *καὶ πονηρὰ*

βλαστήματα τὰ ἀπὸ τῆς φιλαργυρίας οὐκ ἀφίησι φυῆναι, ὥσπερ δρεπάνῃ τινὶ τῷ φόβῳ τῶν ἐναντίων κωλύων αὐτὰ καὶ περικόπτων. Tom. XII. p. 328 B. *ταῦτα δὲ ἐποίει συγγνωμονικόν τε αὐτὸν κατασκευάζων τοῖς πολλοῖς, καὶ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἐγγινομένην ἀπόνοιαν ὑποτεμνόμενος καὶ κωλύων.*

P. 549 A. not. p. Fortasse utrumque composuit Noster, *ἀστάθειαν, εὐστάθειαν.* Substantivum *ἀστάθεια* Lexicis non inest; adjectivum non nisi ex Hesychio allegatur.

P. 549 C. lin. 2. *οὔτε ὁ ποτίζων τί ἐστιν.* Ita fere citat Noster infra p. 631 D. Tom. VII. p. 271 C. In Bibliis legitur *ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων.*

P. 550 D. not. q. Librorum dissidium suspicionem de verbo a librariis invecto alicui moveat, quod tamen salva constructione abesse posse vix crediderimus.

HOM. XVI.

P. 552 C. lin. 2. Post *ἡ ἀγάπη αὐτοῦ*, haec *ἀλλὰ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ* tacite recepit Montefalconius, Billium interpretem, ut conjicere licet, ducem secutus. Eadem quoque Dunaeus desideravit.

P. 553 B. lin. 7. *παραίνεσιν πάλιν καθίησι.* Longe usitatius dicitur *εἰς παραίνεσιν καθεῖναι*, ut *εἰς ἀγῶνα, εἰς ὑπόθεσιν* (Tom. II. p. 422 A.), *εἰς λόγους* (infra p. 627 A.): et vocula *εἰς* post syllabam *οις* facillime excidere poterat. Semel tantum apud Nostrum reperimus *λόγον καθεῖναι*, videlicet Tom. IX. p. 326 E.

P. 554 E. lin. 4. Corrige distinctionem, ut legatur, *ἀντίρροπον τοῦ μεγέθους τῆς πτωχείας, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ μείζονα, τὸν ὄγκον ἐπεδείξατο τῆς δαψιλείας.*

P. 555 B. lin. 1. *ζηλωταὶ ἦσαν πνῶν.* Hinc emendanda Catena ad loc. ubi nunc legitur, *ζηλωταὶ ἦσαν ἀνῶν.*

P. 556 C. lin. ult. *τοῦτο γὰρ μάλιστα ἄνθρωπος.* Vid. nos in Indice ad Homilias in Matth. s. v. *οὗτος.* Alia exempla sunt Tom. XI. p. 226 E. *τοῦτο γὰρ ἄνθρωπος ἐλεήμων, μᾶλλον δὲ τοῦτο ὁ θεὸς, τὸ ἐλεεῖν.* Tom. XII. p. 350 C. *τοῦτο μάλιστα ἀνήρ.* Tom. III. p. 731 A. *τοῦτο μήτηρ φιλόστοργος, τὸ κ. τ. ἑ.* Ab his non multum discrepare videtur formula S. S. (Eccles. xii. 13.) *τὸν θεὸν φοβοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε· ὅτι τοῦτο πᾶς ὁ ἄνθρωπος.*

P. 556 D. lin. 2. *Αὕτη μείζων κ. τ. ἑ.* Incipit *τὸ ἠθικὸν* secundum Codices D.F.

P. 557 A. not. o. *γένηται* clam recepit Editor Ben. 2dae.

HOM. XVII.

P. 558 A. lin. 9. *περισσεύητε.* Sic Editi omnes, nec quicquam mutant Codices. De Mosquensibus silet Matthaeius, quasi cum Bibliis consentirent.

P. 558 B. lin. 2. Interpretes jungunt τὴν προτροπὴν ἐγκωμίων μειζόνων. Vetus: *cum laudibus fieri adhortationem ad majores laudes.* Interpunctionem post γινομένην nos ab Ed. Veron. accepimus, favente etiam D. qui copulam interponit.

P. 558 C. not. [e]. Veterem lectionem, a nobis non mutatam, utcunque explicari posse censemus. Vocabulum ἀμφότερα ad praecedentia spectat, scil. τὸ βίαιον καὶ τὸ ἀναγκαστικόν. Sensum expressit Vetus, vertens: *immo sermo utrumque habet, sed sine molestia ac necessitate.* Correctoris, nec satis prudentis, manum prodit lectio a pluribus, etiam a Morello, probata, καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς καὶ τὸ ἀκατανάγκαστον. Nam sententia flagitabat, καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς καὶ τὸ ἀναγκαστικόν. Ex praecedentibus ὅρα πῶς συνεχῶς αὐτῷ χαρίζεται, extudit alius Castigator putida illa quae in Cod. D. leguntur, τό τε συνεχὲς τοῦ κεχαρισμένου καὶ τὸ ἀνεπαχθὲς τοῦ ἀκαταναγκάστου. Verbose Billius: *immo vero utrumque his verbis complectitur: nam et eos ad obeundum officium quodammodo cogit, et interim perinde ac nullam vim et necessitatem ipsis afferat, hoc assequitur ut omni offensione ac molestia careat ipsius oratio!!*

P. 559 B. not. [s]. Lectioni ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑτέρων paullulum favet comparatio loci p. 571 A.

P. 559 E. lin. 6. καὶ σφόδρα λιπαίνει, subaudi αὐτὸ, quod ponitur Tom. X. p. 69 C. εἶτα καὶ λιπαίνει πλέον αὐτό. Tom. XII. p. 140 C. διὰ τοῦτο αὐτὸ λιπαίνει καὶ τούτῳ πλέον ἐνδιατρίβει. Adde Tom. XI. p. 454 D. εἶτα προσλιπαίνων αὐτὸ, φησί. De usu translato hujus vocabuli Lexica nihil habent. Vetus hic vertit, *et crassius agit:* Billius, *atque his verbis valde ipsos delinit.*

P. 562 A. not. [d], [f], [g]. De Codice C. obliti sumus monere, eum, ut fere semper, cum D. concinere, nisi quod πένης μὲν γὰρ ὢν habet. Vides duas lectiones exstare, unam Codicum A.B.F. alteram geminorum C.D. Illam exhibent Ed. Veron. et Interpretes; hanc non monito lectore edendam curavit Savilius, quem secuti sunt Mor. Ben. Nos quidem veterem scripturam revocavimus, sed pro τὸ δὲ (*quod autem* Vet. *quod si* Bill.) τότε δὲ ex Cod. A. recepimus.

P. 562 B. lin. 6. Conjecturam Savilii, ἔξεστι γὰρ, ἐπὶ τὸν ἀ. τῆς π. καταφυγὼν λιμένα, a nullo Codice testatam, tacite ediderunt Mor. Ben. Vulgatum vertit Vetus.

P. 563 D. not. [m]. Ad Grammatices normam scribendum erat κἀκεῖνο τούτῳ. Sed vid. quae diximus ad p. 447 E.

Ibid. lin. 6. οὐκοῦν μηδὲ κακῶς λέγε clam lectoris ediderunt Mor. Ben. reclamantibus libris.

P. 563 E. not. [t]. Pro "μὴ ποιεῖς δὲ B." corrige "οὐ ποιεῖς δὲ B." Lectio Ed. Veron. est εἰ θέλεις δὲ παθεῖν, μὴ ποιῇς δέ. Savilius rescripsit, εἰ θέλεις μὲν π. μὴ π. δέ. Pro εἰ θέλεις μὲν, ἢ θέλῃς μὲν dedit Editor Ben. 2dae, testans ita scriptum comperisse se in Cod. B. ex correctione.

Noster autem Collator ex eodem Codice primum retulit εἰ θέλεις μέν; deinde iterum consultus, rescripsit ἢ θέλεις μέν. Ergo res incerta est.

HOM. XVIII.

P. 567 C. lin. 4. ἀδελφοὶ ἡμῶν. "Ἡμῶν pro ὑμῶν praebuit B." *Editor* Ben. 2dae. Ἡμῶν est in nostris omnibus: atque ita jamdudum ediderant Sav. Mor. Alterum est in Veron. et Ben.

P. 568 A. lin. 2. In Ed. Veron. locus sic legitur: εἰς αὐτὸν διαβαίνει τὰ τῆς εὐφημίας. εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐκκλησιῶν. οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο. καὶ γὰρ μεγάλη ἡ δύναμις τῆς συνόδου, ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν. ΗΘΙΚΟΝ. Εὐχὴ τὸν Πέτρον κ. τ. ἑ. Haec verterunt Interpretes, nisi quod Billius pro εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐκκλησιῶν dedit *in facie Ecclesiarum, hoc est, in publico Ecclesiarum coetu;* et Vetus pro εὐχὴ habet *oratio earum.* Veronensem expressit Savilius, usque ad ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν; deinde τὸ ἠθικὸν incipit his verbis: Σκόπει πῶς μεγάλη ἡ δύναμις τῆς συνόδου· ἡ τῆς ἐκκλησίας εὐχὴ τὸν Πέτρον κ. τ. ἑ. Hunc imitati sunt Mor. Ben. Codicum major pars A.B.F. cum Veronensi in omnibus conspirant. Post ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν haec habent C.D. σκόπει πῶς μεγάλη ἦν (ἐστὶν C.) ἡ δύναμις τῆς συνόδου. ἡ τῆς ἐκκλησίας εὐχή. αὕτη τὸν Π. ἡ (ἡ om. D.) εὐχὴ ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἔλυσε. Nos veterem lectionem reposuimus; tantum pro ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν. εὐχὴ, scripsimus de conjectura ἡ γοῦν τῶν ἐκκλησιῶν εὐχή. Ita omnia bene habent. Verba σκόπει πῶς etc. ex ora libri male invecta esse manifestum est.

P. 568 D. lin. 5. πρότερον γὰρ αὐτῶν λαβὼν φωνήν. Haec videntur respicere verba solennia Sacerdotis in sacrosanctis mysteriis celebrandis, Εὐχαριστήσωμεν τῷ κυρίῳ: cui Chorus respondet, Ἄξιον καὶ δίκαιόν ἐστι κ. τ. ἑ.

P. 568 E. not. [t]. Edebatur, τοῦτο γὰρ καὶ ἀσφάλειαν πλείονα, καὶ ὑμῖν (ἡμῖν Veron. Commel.) ἐπιδίδωσι μείζονα κατασκευάζειν πρὸς ἀρετήν. Vetus: *hoc enim et nobis et vobis majorem praestat securitatem, magisque ad virtutes praeparat.* Billius: *hoc enim et majorem securitatem affert, et majus virtutis incrementum nobis comparat.* Codices A.F. τοῦτο γὰρ καὶ ἀσφ. πλ. ὑμῖν ἐπιδίδωσι, καὶ μείζονα κατασκευάζει πρὸς ἀρετήν. B.D. τοῦτο γὰρ καὶ ἀσφ. πλ. καὶ ὑμῖν ἐπίδοσιν μείζονα κατασκευάζει πρὸς ἀρετήν. Hoc ex Cod. B. recepit Editor Ben. 2dae. Cum his consentit fere C. nisi quod ἡμῖν ante ἀσφάλειαν commode ingerit; unde exsistit scriptura quam nos nostram fecimus.

P. 569 B. not. [k]. Pro ἦν Dunaeus conjecit ὤν. Fortasse legendum ὅτι ἄνθρωπος ἦν, καὶ κἂν θ. σχίζῃ. Cf. Annot. ad Homilias in Matth. p. 37. Adde Tom. V. p. 333 A. οὕτω καὶ ἡμῖν διακεῖσθαι χρὴ, καὶ κἂν ὀλίγα ἔτη ζήσωμεν ἐνταῦθα, πολλὰ νομίζειν αὐτὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν μελλόντων. Ita Sav. notante Montefalconio, qui καὶ non agnoscit.

P. 569 C. lin. 6. τοῦ πλησίον] τῶν πλησίον est in Ed. Ben. 2[da], nescimus quo auctore.

P. 569 D. lin. 1. Olim rescribere cogitabamus ὡς ἐν στήλῃ τῷ βιβλίῳ: frustra. Nam recte monuit Dunaeus, jungenda esse τῷ βίῳ κατέλιπε, *vitae reliquit*, h. e. *cunctis hominibus*, apposite citans Sap. Salom. x. 8. σοφίαν γὰρ παροδεύσαντες οὐ μόνον ἐβλάβησαν τοῦ μὴ γνῶναι τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφροσύνης αὐτῶν ἀπέλιπον τῷ βίῳ μνημόσυνον.

P. 569 E. not. [v]. Codicum ex indiciis legendum censemus, ἂν δὲ καὶ ἕτερον λυσιτελέστερον φανὲν, ὁ δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ πράττειν ἐθέλῃ. Post nominativum pendens eleganter πλεονάζει, ὁ δέ. Quod autem a nobis post Sav. Mor. Montef. editum est, solius B. auctoritate nititur. Lectio φανῇεν videtur ex duplici scriptura φανῇ (ἐν superscr.) conflata esse. Porro Savilius pro πράττειν, κρατεῖν tentat, invitis libris.

P. 570 D. lin. 3. κατὰ παράλειψιν λέγων. Figura rhetorica optime nota, Latinis *occupatio*, "cum dicimus," ait Auctor Rhetoricorum ad Herennium, "nos praeterire, aut non scire, aut nolle dicere, id quod tunc maxime dicimus." Eandem figuram statuit Noster in loco 1 Thess. iv. 9. (Tom. XI. p. 466 B.) ὃ πάντων ἦν κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τὸ τῆς ἀγάπης, τοῦτο κατὰ παράλειψιν τίθησι, λέγων· "οὐ χρείαν ἔχομεν γράφειν ὑμῖν."

Ibid. lin. 7. Pro ἢ εἰπεῖν, ἢ εἶπεν legendum putat Dunaeus.

P. 570 E. lin. 5. εἶδες σύνεσιν προαιρέσεως; προέτρεψεν ἀπὸ ἄλλων. "An legendum σύνεσιν παραινέσεως, propter illud quod sequitur, ἀπὸ ἄλλων τῶν Μ. προέτρεψε? Certe παραίνεσις est προτρεπτικὸς λόγος." *Dun.* Loco προαιρέσεως, *consilii* dat Vetus, *cohortationis* Bill. Nobis quidem tollendum videtur importunum vocabulum, utpote ex verbo sequenti προέτρεψεν male natum, quod et ipsum postea loco suo extrusit. Vid. Var. Lect. Εἶδες σύνεσιν; legitur etiam pp. 554 A. 595 B. 596 B.

P. 571 B. lin. 3. μετὰ πολλῆς τῆς παρακλήσεως. Articulus accessit ex B.D. quod in Var. Lect. monendum erat.

P. 571 C. lin. 3. οὐ γὰρ τοσοῦτον εἶχε τὸν ζῆλον. Sensum recte expressit Billius: *neque enim hoc tantam ad eorum animos zelo inflammandos vim habebat.*

P. 572 B. lin. ult. εἶτα πράως τὸ ἐξ αὐτοῦ συμβησόμενον καὶ πληκτικῶς τίθησιν. Mire aptantur contraria πράως καὶ πληκτικῶς. Vet. *mansuete et severiter.* Bill. *leniter simul atque ad feriendum accommodate.* Aliquatenus conferri potest locus p. 635 A. νῦν δὲ καὶ ἔπληξε μειζόνως, καὶ ἡμερώτερον ἑαυτὸν ἔδειξε. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ τῆς σοφίας ἐστὶν ἴδιον, τὸ βαθύτερον τέμνοντα ἡμερώτερον πλήττειν. Mox κολάζειν est *mitigare*, ut κεκολασμένως supra p. 571 B. Adde Tom. X. p. 180 D. Tom. XII. p. 128 D. Optimum exemplum est Tom. XII. p. 160 C. διὰ τί τὸ σχεδὸν εἶπε; διὰ τί αὐτὸ ἐκόλασε; Cf. *Toup.* Emend. ad Suid. Tom. I. p. 132.

P. 572 D. not. [o], [p], [q]. Totus locus vulgo sic legitur: πρὸς τῷ περὶ

τάχους διαλέγεσθαι καὶ δαψιλείας καὶ προθυμίας, διὰ τούτων κἀκεῖνο κατασκευάζει. Vetus vertit: *ad hoc ut de celeritate et largitate ac promptitudine tractet, quibus et illud efficit.* Billius: *praeterquam quod de celeritate .... disserit, per haec illud etiam efficit.*

P. 572 E. lin. 4. Post οὐ μόνον usu pervulgari reticetur altera negativa: quod tamen Criticos fefellit. Itaque Sav. conjecit, πολὺ οὐκ ἐλύπησεν, Dunaeus οὐ πολὺ ἐλύπησεν. Hoc edidit Montef.

P. 573 E. not. [n]. Scripsimus πληρῶσαι et περισσεῦσαι, quae orantis sunt, ad mentem ipsius Auctoris. Nam statim subjungit, διὰ τῆς εὐχῆς. Vid. etiam p. 578 A.B.C. Mirum hoc fugisse Matthaeium.

P. 574 C. lin. 4. Post ἅπασιν tacite addunt Sav. Mor. Ben. τοῦτο γάρ ἐστι τό: contra fidem Codicum.

P. 575 B. not. [m]. Apud Sav. et Mor. locus sic legitur: ὅταν πολλὰ ἀναλώσαντές τινες [πρὸς τῷ μὴ λαβεῖν] καὶ ἑτέρων δέωνται. Sed includendum erat etiam proximum καὶ, quippe quod pariter abest ab Ed. Veron. et majore parte Codicum.

P. 575 C. not. [t]. Receptam lectionem τὸν Συβαριτικὴν ἔχοντα τράπεζαν unde nactus sit Savilius, impense scire velimus. Chrysostomica tamen locutio est: e. g. Tom. I. p. 441 A. τραπέζης μετασχὼν Συβαριτικῆς. p. 776 A. τράπεζαν ἔχοντα Σ. p. 786 B. Σ. παρατιθέμενος τράπεζαν. In loco Tom. V. p. 263 E. οἱ τὰς Σ. ἔχοντες τράπεζας, Savilius edidit οἱ τὰς Σ. προστιθέμενοι (sic) τράπεζας.

P. 575 D. lin. ult. τῆς ἀπὸ τῶν κρεῶν. Ita Veron. Sav. Flor. et Codices. Apud Mor. et Ben. τῶν excidit.

HOM. XX.

P. 581 A. lin. 7. γενήσεσθε, φησὶν, ὅμοιοι. In loco Evangelii ὅμοιοι pro υἱοὶ mira constantia legit Noster, immo vero interpretatur etiam, quod verbo monuimus ad Tom. VII. p. 238 B. *Semel* tantum, quod sciamus, υἱοὶ habet, videlicet Tom. III. p. 341 B.

P. 581 C. lin. 1. κἂν ἡ οἰκουμένη εἶδεν, οὐδεὶς εἶδεν. Usum τοῦ κἂν cum indicativo tetigimus ad Tom. VII. p. 433 A. Nunc alia exempla, quotquot ex immensa Chrysostomicorum sylva nobis succreverint, cum Lectore communicabimus. Tom. III. p. 450 B. κἂν γὰρ μυριάκις εἶ πένης. Tom. IV. p. 290 E. κἂν γηραλέος ἦν. Ibid. p. 459 B. κἂν ἀφόρητα ἐτύγχανεν ὄντα. Tom. X. p. 355 D. κἂν ἔσχατον ἐκάλεσε. Tom. XI. p. 266 D. κἂν μὴ νῦν ἐγένετο. Ibid. p. 403 E. κἂν μηδὲν ἦν ἕτερον......ἀλλ᾽ ἐξῆν. Haec de Nostri usu: de profanis Scriptoribus monuit Schaeferus in Appendice ad Bastii Epist. Crit. p. 26. *not.* Locum Galeni in Protrept. a Schaefero excitatum, κἂν λόγου μετέστι τοῖς ἄλλοις ζώοις, temere sollicitavit Criticus quidam in Mus. Crit. Cantab. Tom. II. p. 319.

HOM. XXI.

De Codice Vindobonensi E. qui continet Homilias XXI. ad XXX. monendus est Lector, eum a communibus Homiliarum exemplaribus tam longinque discedere, ut ad diversam omnino recensionem referendus sit. Itaque cum valde incommodum fuisset, integram ejus collationem textui subjicere, hanc iniimus rationem, ut excerptis lectionibus, quae ad *varietatem* proprie dictam pertinere viderentur, ceteras ad calcem operis Appendicis modo relegaremus.

P. 583 C. not. [z] Interpunctionem turbavit Editor Ben. 2[dae], scribens : ἐπιρρεπέστερον ἔχει, διὰ τὸ πρᾶος εἶναι· οὐ διὰ τὸ ἀσθενὲς δὲ οὐκ ἐπεξέρχεται. Fefellit Virum doctum, pariter ac scribas quibus particula adversativa offensioni fuit, constructio paullo insolentior, qua vocula ista pro *secunda,* quae fere ei propria est, remotiorem, et hic quidem *octavam* demum sedem occupet. Hujus generis sunt Tom. I. p. 746 D. τῆς τοῦ θεοῦ δὲ βοηθείας. Tom. VIII. p. 249 A. οὐκ ἐπὶ τῶν αὐτῶν γενόμενα δὲ ὅμως καιρῶν (ubi sunt qui δὲ ὅμως omittunt). Cf. *Dorvill.* ad Charit. p. 604 Ed. Lips.

P. 584 B. not. [n]. Editi omnes dant, ὅπου γε καὶ χρείας οὔσης, τόλμαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ: quae per se quidem non displicent. Primam nobis suspicionem injecerunt Parisienses, quorum uterque post οὔσης verba tenebricosa οὐκοῦν εἰ addit ; alter autem A. καλεῖν pro καλεῖ dat. Haec scientes an ignorantes silentio praeterierunt, qui istos Codices ante nos tractaverunt. Conspirat tamen Vetus, vertens, *ubi scilicet utilitas est,* sed si *audaciam rem vocat.* Serius in manus nobis venerunt Vindobonenses. Horum unus F. ab Editis non differt. Scriba Codicis D. lectionem Parisiensium in archetypo invenisse videtur, sed pro more suo quae non intellexerit, dilatando ad sensum, qualis is cunque sit, redegit. Sic igitur scribit : ὅπου γε καὶ χρείας οὔσης, ἀναβάλλεται· οὐκοῦν τόλμαν τὸ πρᾶγμα καλεῖ. Tandem in subsidium venit Codex E. qui pro οὐκοῦν εἰ, unius literulae mutatione, οὐκ ὀκνεῖ praebet. Idem Codex vix dubium quin καλεῖν pro καλεῖ habeat, quanquam non notaverit Collator noster.

Ibid. lin. ult. Pro τίνας δή, τίνας δὲ dedit Montef. vitio operarum, ut conjicere licet.

P. 585 B. not. [h]. De hoc additamento ne monuerunt quidem antecessores nostri : nos autem monuisse contenti, quid de eo sentiendum sit, Lectoris libero judicio committimus.

P. 586 C. not. [s]. Locus ad hunc diem turpiter corruptus. Editio princeps haec habet : ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐκολίας ἑνὶ καὶ δύο. οὐκ εἶπε δὲ νικῶμεν καὶ περιγενόμεθα (sic) μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίζωμεν (sic). ὥσπερ οὖν κ. τ. ἑ. Eadem fere in suo invenit Vetus : *sed magno cum robore*

uni et duobus, non dixit etc. Sequitur Savilius : ἀλλὰ μ. π. εὐκολίας· οὐκ εἶπεν ἓν καὶ δύο, ἀλλὰ πᾶν· οὐκ εἶπε δὲ νικῶμεν καὶ περιγινόμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίζομεν· ὥσπερ οὖν. Hoc mirum, eum neque in ora libri neque in Notis rationes mutatae a se lectionis reddidisse. Suspicamur autem eum partim ex Codice, partim de conjectura ita scripsisse. Textum hoc modo in speciem quandam integritatis restitutum secure expresserunt Morell. et Benedictini, de discrepantia Editionum prorsus tacentes. Hic autem non abs re erit monere, Codices nostros A.B. a Veronensi, si menda aperta excipias, hoc uno discedere, quod δὲ post οὐκ εἶπε omittunt. In B. autem quaedam superscripta sunt, quae cum textu Saviliano arctam cognationem habent ; scilicet, εὐκο-
οὐκ εἶπεν ἀλλὰ πᾶν
λίας ἑνὶ καὶ δύο, οὐκ εἶπε νικῶμεν. Nunc de Vindobonensibus dicendum est. Codex D. pro indole sua locum in hanc formam mutavit; ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐκολίας, ἑνὶ καὶ δύο συμπλεκόμενοι, οὐ μόνον ἁπλῶς ν. καὶ π. ἀλλὰ καὶ αἰχμαλωτίζομεν· τοῦτο γὰρ ἐνέφηνεν εἰπὼν, αἰχμαλωτίζοντες· ὥσπερ οὖν. Propius ad veritatem F. ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐκολίας αἱ νίκαι· διὸ οὐκ εἶπε, νικῶμεν: cetera, ut vulgo. Proxime omnium, ni fallimur, E. ἀλλὰ μ. π. εὐκολίας ἐνίκα· διὸ οὐκ εἶπεν. Hunc nos hucusque expressimus ; in ceteris vulgatum tenemus. Nam pergit E. νικῶντες καὶ περιγενόμενοι, ἀλλ' ὃ πλέον ἦν, αἰχμαλωτίζοντες· ὥσπερ οὖν. Ceterum sua laude non fraudandus est Jacobus Billius, qui in Epistola hisce Homiliis praefixa, haec dixit : " Quanquam etiam ab ingenio nonnunquam petenda mihi medicina fuit ; non tamen omnino infeliciter, ut opinor. Cujus rei hoc unum exemplum esto. Homilia XXI. in his verbis, οὐ γὰρ ἐκ τοῦ ἴσου ἡ μάχη, ἀλλὰ μ. π. εὐκολίας ἑνὶ καὶ δύο· οὐκ εἶπε δὲ νικῶμεν, cum ulcus perspicue se prodat, quis erit qui mihi justam reprehensionis notam impingere queat, si unius literulae jactura ei mederi studeam, atque ita legam ; ἐνίκα, διὸ οὐκ εἶπε νικῶμεν." Hactenus ille.

P. 585 E. lin. 2. τὸν τρόπον ἐντεῦθεν κατέλυσεν. Vetus, *tropum illum dimittit.* "Quod alias dixit τροπὴν, *tropum.*" *Dun.*

P. 586 D. lin. 7. γοήτων ἀνδρῶν μυριάδες πέντε. Hallucinatur hic quidem Orator, memoriae lapsu, ut videtur. Vid. Act. Apost. xix. 19.

P. 587 D. not.[d]. Vulgatam lectionem καλὸν μὲν ποιήσας καὶ μέγαν ...... ἐνδεῆ δὲ καὶ οὐκ αὐτάρκη, in nullo nostrorum invenimus. De sententia cf. infra p. 619 E.

HOM. XXII.

P. 588 D. lin. 4. Rescribendum videtur καὶ μετριάζει καὶ περὶ ἑαυτοῦ μέγα τι λέγει, ut verba infinita ad ὅπερ referantur.

Ibid. not.[f]. ποιεῖται. τὰ κατὰ tacite dedit Montef.

P. 588 E. not.[k]. Ante Savilium edebatur, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἐνεξαπάτη-

τον τῶν ἀνθρώπων. Hic autem non monito lectore, ne in margine quidem, locum sic reformavit: ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα· πῶς; ὅτι εὐεξαπάτητον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, φησίν. Eadem tacite dederunt Mor. Montef. Ex Codicibus nostris Regius A. cum Veronensi prorsus consentit. Savilium vero in omnibus praeiverat D. nisi quod hic τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων inverso ordine legit. Quod nos probavimus, ἀλλὰ καὶ σφ. εὐεξαπατήτων ἀνθρώπων, obtulerunt B.F. et accurate vertit Billius: *verum eorum hominum qui facile decipi ac circumscribi possint.* Quinti Codicis E. lectionem in Supplemento jam descripsimus. Denique Veteris interpretatio haec est: *sed quod fere semper hominibus imponit;* secundum Veronensem, ut videtur. Vox εὐεξαπάτητος semel atque iterum apud Nostrum legitur. Tom. V. p. 417 B. εὐεξαπάτητον γὰρ αὐτῶν τὸ ἦθος, εὐάλωτον καὶ εὐπερίτρεπτον. Tom. X. p. 666 D. οὐδὲ γὰρ ἄν, εἰ τῶν τυχόντων ἐνόμιζεν αὐτοὺς εἶναι καὶ εὐεξαπατήτων, ἐθαύμασεν ἂν ἐπὶ τῷ γινομένῳ: qui locus cum nostro conferendus est.

P. 589 C. lin. 2. et D. lin. 4. ἔδωκέ μοι. In Bibliis est ἔδωκεν ἡμῖν, quod et Chrysostomus respicere videtur, dum ait, καὶ κοινὸν ποιεῖ τὸ δῶρον. Hoc non animadvertit Matthaeius.

P. 589 E. lin. 2. καὶ τὰ ἀληθῆ συντιθέναι ἐν οἰκοδομῇ. Sic Veron. Sav. Mor. Vetus, *et vera ad aedificationem componere.* Aliter interpungunt Bill. et Montef. καὶ τὰ ἀληθῆ συντιθέναι. "ἐν οἰκοδομῇ."

P. 590 A. not. [i]. Editi omnes καὶ μὲν ὕστερον. μὲν] ἴσ. μὴν Sav. "Forte legendum καὶ μήν." *Montef.* καὶ μὴν habent A.B.D.E.F. hoc est, *omnes.* Tandem correxit sine monito Editor Ben. 2[dae].

P. 591 E. not. [r]. ὑψηλότερα ἀνίστησι. Vetus, *sublimiora ponit:* Billius, *altius loquitur.* Faciliora dant Codices D.E. sed quae Correctoris manum manifesto produnt.

P. 592 D. not. [g]. Edebatur ἐκπομπεύοντος αὐτοῦ τῷ προτέρῳ βίῳ, soloece: nam ἐκπομπεύειν non nisi cum quarto casu construitur. Hoc non fugit scribam Codicis D. atque ideo correxit, ἐκπομπεύοντος αὐτοῦ τὸν πρότερον βίον, οὐχ ἧττον ἢ τὸν μ. τ. Rescripsimus sine libris ἐμπομπεύοντος, quod cum altero perpetuo permutatur. Vid. Var. Lect. ad p. 632 B. Tom. VII. pp. 497 A. 819 B.

P. 592 E. not. [o]. πάνυ γε, οὐ γάρ; μεριμνᾷς: vel, si mavis, πάνυ γε (οὐ γάρ;) μεριμνᾷς. Hunc usum exemplis ab ipso Chrysostomo petitis illustravimus in Annot. ad Tom. VII. p. 381 A. quae aliis bene multis hodie cumulare possemus. Nunc unum et alterum apponere contenti sumus. Tom. I. p. 765 B. οὗτοί εἰσιν οἱ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντες; πάνυ γε (οὐ γάρ;) συμβαίνει τοῖς δόγμασι τὰ γινόμενα. Tom. IX. p. 29 A. τί οὖν αὐτοὺς οὐκ ἐπιστομίζει; πάνυ γε (οὐ γάρ;) ἐπισκόπου λέγεις ἔργον. Ibid. p. 39 D. σφόδρα γε (οὐ γάρ;) φρενὸς βαθείας δεῖ, ἵνα μάθωμεν τί βούλεται ἡ τοσαύτη ἀσέβεια καὶ σύγχυσις. Ibid. 160 E. καλά γε (οὐ γάρ;) ταῦτα εὐαγγέλια.

In Editis haec omnia prava distinctione laborant. Etiam Interpretes vertunt: *ita sane. non enim* etc. Ex Graecis autem scriptoribus maxime appositum exemplum offert Demosth. p. 272, 15. *ὅμοιόν γε (οὐ γάρ;) οἷς ἐμοῦ κατηγορεῖ.*

P. 593 A. lin. 8. Pro *ὅτε ἱκανῶς*, quaerentibus nobis *ὅτι ἱκανῶς* nullus nostrorum obtulit.

P. 593 B. lin. 5. *ἵνα γὰρ μὴ πραγματευώμεθα τὴν τελευτὴν ἡμῶν.* "Quid sibi velit Chrysostomus, non statim percipitur; verum in sequentibus non obscure loquitur, sed ex incerto mortis tempore ad non differendam conversionem et poenitentiam concitat." *Montef.* Quid sit mortem *πραγματεύεσθαι* declaravit Interpolator Codicis E. ubi totus locus sic legitur: *ἵνα γὰρ μὴ πραγματεύωνται τὴν τελευτὴν αὐτῶν οἱ πολλοὶ, πάντα μὲν βίον ἐν κακίᾳ δαπανώμενοι, μόνον δὲ πρὸς ἐσχάτας ἀναπνοὰς μεταβαλλόμενοι, τὰ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας ἄδηλα. διὸ καὶ σοφὸς κ. τ. ἑ.* Haec in Supplemento condendo casu omisimus. Ceterum quod nunc in malam, alias in bonam partem dicitur; ut Tom. V. p. 419 D. Abel *τὸ κοινὸν τῆς φύσεως χρέος ἐπραγματεύσατο.* Tom. VII. p. 303 C. *μείζονος ἀμοιβῆς ὑπόθεσίν σοι παρέχων, καὶ τὴν κοινὴν δίκην πραγματεύεσθαί σε παρασκευάζων.*

P. 593 D. lin. 2. *ὡς καὶ αὐτῆς ταύτης βραχυτέραν ἐπιζητεῖν.* Edebatur *βραχυτέρας* ante Montef. qui *βραχυτέραν* dedit, notans: "Sic legit Interpres, et sic conjecerat Savilius." Ergo de Codice silet. Hic autem cum ceteris universis *βραχυτέραν* habet. Ceterum pronomen *ταύτης* casu, ut videtur, omisit Morellus, et post eum Montef.

HOM. XXIII.

P. 596 D. lin. 7. Post *προστήσεται* prolixam appendicem habet E. quod nos in Supplemento digerendo fugit. Est autem haec. *κἂν γὰρ αὐτοὶ κακουργοὶ ὦσιν, οὐ δώσει τοῦτο συγγνώμην ὑμῖν· οὐδὲ γὰρ τῇ γυναικὶ δέδωκεν· διὸ καὶ τέθεικεν αὐτὸ λέγων, ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ. κἂν ὑμεῖς ἀφελεῖς, οὐδὲ τοῦτο εἰς ἀπολογίαν ἀρκέσει· διὸ καὶ αὐτὸ τίθησι λέγων, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος. ἢ γὰρ τοῦτό φησιν, ἢ ἕτερον αἰνίττεται. ποῖον δὴ τοῦτο; φοβοῦμαι, φησὶν, μὴ τῆς ἁπλότητος ὑμᾶς ἀπαγαγών τις τῆς εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν δεινότητα τὴν ἔξωθεν ἐμβάλῃ· δεικνὺς ὅτι ψυχῆς ἀπλάστου καὶ ἀφελοῦς δεῖται ἡ πίστις. ὁρᾶτε οὖν μὴ πάθητε τὰ τῆς Εὔας, καὶ ὑπὸ τῆς τούτων κακουργίας διαφθαρῆτε, ὡς ἐκείνη παρὰ τοῦ ὄφεως. καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος τότε μείζονα ἐπαγγειλάμενος,* cetera ut vulgo. Posterioribus similia leguntur in Catena ad loc. *φθαρῇ, οἷον μετενεχθῇ, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν δεινότητα τὴν ἔξωθεν. δείκνυσι δὲ ὅτι ἀπλάστου καὶ ἀφελοῦς δεῖται ψυχῆς ἡ πίστις, πάντα πίστει δεχομένης, καὶ μηδὲν συλλογιζομένης.* Ceterum prior ratio Chrysostomi est, qua scilicet *ἀπὸ* *causam*, non *terminum a quo* designet. Hoc vidit Boisius.

P. 597 D. not. [f]. Catena ad loc. *εἰ μέν τι τελειότερον λέγουσιν οὗτοι, καὶ ἕτερον ἔδει κηρυχθῆναι Χριστὸν, καὶ ἡμεῖς παρελείπομεν.*

P. 598 D. not. [g, h]. Integram lectionem Codicis E. in Supplemento descripsimus. Vetus vertit, *et magis de illis sciebatur.* Billius, *ac luculentior quaedam circa eos species esset.*

P. 599 C. not. [c]. Edebatur *ἀλλὰ πάντα ποιοῦμεν φανερὰ ὑμῖν.* Post *ὑμῖν* addunt *καὶ καθιστῶμεν* A.B. et Sav. marg. *καθιστῶμεν* sine copula D.F. *καθιστῶμεν, φησὶν* E. Vid. Supplement. Hic autem solus *πάντα ἃ ποιοῦμεν* servavit, favente Catena, ubi legitur *ἐν πᾶσιν οἷς ποιοῦμεν, φανεροί ἐσμεν.* Unde effecimus, *ἀλλὰ πάντα ἃ ποιοῦμεν, φανερὰ ὑμῖν καθιστῶμεν.*

P. 599 D. not. [g]. Corrige, " *διῆγον* D. E."

P. 599 E. not. [t]. *τὰ πρότερα* tacite dedit Montef.

P. 600 B. not [b]. Post *χορηγοῦντας* haec leguntur in Editis : *καὶ πολλὴ τούτων ὑπερβολὴ πρὸς ἐκείνους. οἱ μὲν γὰρ ἐν ῥαθυμίᾳ, οἱ δὲ ἐν σπουδῇ· οἱ μὲν καὶ* (*γὰρ* pro *καὶ* Sav. marg.) *μακρὰν κ. τ. ἑ.* Billius : *ac sane illi istos longe superabant. illi enim in socordia erant, hi in studio ; illi ne praesentem* etc. In Codd. A.B.F. legimus : *οὐ μόνον γὰρ ἑτέρων πολλῶν ἡ ὑπερβολὴ, τῶν μὲν ἐν ῥᾳθυμίᾳ, τῶν δὲ ἐν σπουδῇ· οἱ μὲν γὰρ καὶ μ.* hoc est, vertente Vetere, *non solum enim aliorum multorum erat excellentia, quorum illi segnitie, alii studio praecellebant.* Prorsus aliter D. *πολλὴ τῆς ἐμφάσεως ἡ ὑπερβολὴ, τοὺς μὲν ἐν ῥ. τοὺς δὲ ἐν σπ. δείκνυσιν· οἱ μὲν γὰρ καὶ μ.* Tandem E. haec habet : *οὐ μόνον γὰρ ἑτέρωθι οὐκ ἐπέμπετό μοι, ὅπερ ἄλλοι ἐποίησαν, ἀλλ' οὐδὲ παρόντι, οὐδὲ ὅτε αὐτὴ ἡ τοῦ πράγματος χρεία ἀπῄτει· ὥστε ἑκατέρων πολλὴ ἡ ὑπερβολὴ, τῶν μὲν* cetera ut A.B.E. Recisis quae in quaque lectione supervacanea videbantur, edidimus ; *πολλὴ ἡ ὑπερβολὴ, τῶν μὲν* etc. Unum hoc sollicitos nos habet, unde ea *οὐ μόνον γὰρ ἑτέρων* in libros invecta sint.

P. 602 A. lin. 5. *ἐνέβαλεν* pro *ἐνέβαλλεν* tacite ediderunt Mor. Ben. invitis libris.

P. 602 E. lin. 4. *ποῖος ἄνεμος ἐπεισελθὼν ἐξεφύσησε πάντα* ; Hanc locutionem adamat Noster. Tom. I. p. 277 A. *καθάπερ γὰρ ἄνεμος ἀληθῶς εἰσελθὼν ἐκφυσᾷ ἅπαντας τοὺς τῆς ἀρετῆς θησαυρούς.* Tom. II. p. 29 D. *ἐν ὥρᾳ μιᾷ καὶ βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ, καθάπερ ἀνέμου προσπεσόντος ἄνωθεν κόνις εὐρίπιστος, οὕτω ταῦτα πάντα ἐκφυσᾶται τῆς οἰκίας.* Tom. III. p. 218 E. *κἂν μυρίους εὕρῃ θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμου παντὸς ταχίον αὐτοὺς ἐκφυσήσασα κ. τ. ἑ.* Adde Tom. VII. p. 244 D.

P. 603 A. not. [o]. Acclamatio frequens in titulis sepulchralibus, tum Christianis, tum ethnicis, ΘΑΡΣΕΙ (vel ΕΥΨΥΧΕΙ) ΟΥΔΕΙΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ. *Gudii* Antiq. Inscript. p. 371, 2. ΘΑΡΣΕΙ ΜΑΞΙΜΙΝΑ ΟΥΔΙΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ. *Maffei.* Mus. Veron. p. 268, 11. ΕΥΨΥΧΕΙ ΜΙΔΩΝ ΟΥΔΕΙΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΕΘΑΝΕ. *Fleetwood* Inscript. Antiq. Sylloge p. 275. *Matri pientiss. dulciss. sanctissimae.* *Ουχι τεκουσα ουδεις αθανατος*

(ubi pro ουχι manifesto legendum ευψυχι). *Pocock.* Inscript. p. 65. num. 3.

ΘΑΡΣΙΣΥΝΚΙΕ	h. e.	θαρσ[ε]ι συν[β]ιε
ΣΤΡΑΤΩΝΙΑ		Στρατωνια-
ΝΕΟΥΔΙΣΑ		νε ουδ[ε]ις α-
ΘΑΝΑΤΟΣ		θανατος

Plura videas apud *Osann.* Sylloge Inscript. p. 474. *Orell.* Inscript. Lat. Select. Tom. II. p. 358. Tales autem formulas etiam dum mortuus in bustum ferebatur, acclamari solitas esse, ex nostro loco, prout nunc primum emendate legitur, luculenter apparet. Nam ante nos perverse edebatur, οὐδεὶς θάνατος.

Ibid. not. P. Etiam hunc locum in Editis turpiter corruptum nunc demum emaculatum et omnibus suis numeris expletum prodire, nostrae felicitati potius quam sagacitati imputandum est. In Veron. et Commel. post ἐπιθυμίαν omnia desunt usque ad ἀλλ' εἰ καὶ ἐκείνῳ. Primus Savilius edidit, σβέσον τὴν ἐπιθυμίαν, μηδὲ θάρσει τῷ ἀδικουμένῳ. ἐπεὶ τούτῳ γε κ. τ. ἑ. Hanc autem lectionem, cui nescio quem sensum tribuerint, secure imitati sunt Mor. Ben. Apud Billium Interpretem haec μηδὲ θ. τῷ ἀ. non leguntur. Cum Savilio consentiunt Codices nostri C.D. In A.F. pro μηδὲ θάρσει τῷ ἀ. legitur ἀπόδος τῷ ἀ. Eadem habet E. sed manu secunda scripta. Restat B. cujus scriptura ab Editore Ben. 2[dae] silentio praeterita, haec est: τόδε θάρσει τῷ ἀδικουμένῳ. Ex hoc expeditissimum erat efficere τὸ δὲ ΘΑΡΣΕΙ τῷ ἀδικουμένῳ, nisi id ipsum jamdudum exstitisset in Florilegio p. 568. Neque aliter Vetus: *ei vero qui laeditur, dicatur, Fidendum est.*

P. 603 D. not. [f]. Apud Sav. Mor. Ben. locus sic legitur: ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς φιλανθρωπίας. διὰ τοῦτο καὶ ἄνωθεν οὐκ ἤμυνε παθόντι κακῶς, non male. Sed διὰ τοῦτο omittunt A.B.E.F. δὴ τοῦτο legit, et cum praecedentibus jungit D. Praeterea Veron. et Bill. habent, φιλανθρωπίας, κἂν καὶ ἄνωθεν κ. τ. ἑ. Haec nos ad damnandum διὰ τοῦτο, quod non raro librariis male sedulis debetur, facile adduxerunt. Ne autem constructio loci laboret, commode obtulit ἀνθ' ὧν pro ἄνωθεν Codex E.

P. 603 E. lin. ult. εἰς ἁμαρτήματα, *pro satisfactione peccatorum* recte interpretatus est Vetus. Billius autem, *pro virtutibus ac recte factis;* unde Morellus videtur effecisse suum λ. γὰρ ἡμῖν εἰς κατόρθωμα. Ita tamen sine monito edidit Montef. Εἰς ἁμαρτημάτων ἄφεσιν habet E.

P. 604 A. lin. 4. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἥρπασεν, ἀλλ' ἠδίκησεν· καὶ γὰρ τὸ ἀπάτῃ λαβεῖν, ἀδικία. Sic F. In A.B.E. verba ἀλλ' ἠδίκησεν absunt, ex homoeoteleuto, ut videtur. Idem error occasionem dedit lectioni ante nos receptae, εἰ γὰρ καὶ μὴ ἥρπασεν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀπάτῃ λαβεῖν, ἀδικία. In

geminis C.D. plenius legitur, ἀλλ' ἠδίκησεν, ἀπάτῃ λαβών. καὶ γὰρ τὸ ἀ. λ. ἀδικία. Vides autem praepositionem ἐν deesse in omnibus.

P. 604 E. lin. 2. ἀνεμαχέσατο τὴν πάλην] ἀνεκαλέσατο τὴν ἧτταν Veron. repugnantibus libris.

P. 605 A. not. v. "Legendum videtur τοῦτο." *Montef.* τοῦτο est in Codice ejus, qui nobis est A.

P. 605 E. not. q. Non sollicitanda locutio πρὸς τὸν οὐρανὸν στῆναι. Legitur certe in loco plane gemino Tom. VIII. p. 477 C. in fine Homiliae: καὶ πότε ἐπιλήψῃ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πρὸς τὸ ὕψος στῆναι ἐκεῖνο δυνήσῃ; ubi alii ἀναστῆναι.

HOM. XXIV.

P. 607 A. lin. 2. Editi προανακρούεται, *praeludit*, quod non est hujus loci. Sententia postulat ἀνακρούεται, *se recipit*, quod in libris omnibus legitur. Cf. Tom. III. p. 294 A. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἥψατο τῆς διηγήσεως (τῶν ἐγκωμίων), ἀλλὰ πάλιν ἐπάγει καὶ λέγει, "ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως." Καὶ οὐδὲ μετὰ ταῦτα τὰ ῥήματα ἐτόλμησε καθεῖναι, ἀλλὰ πάλιν ὁρμήσας ἀνακρούεται, καί φησιν· "ἐπειδὴ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι· ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες." Εἶτα πάλιν ἀναδύεται καὶ ὀκνεῖ κ. τ. ἑ.

P. 607 C. lin. penult. ἐκκαθαίρει τὸν λόγον. Similiter locutus est Noster Tom. VIII. p. 64 D. Ὅτι γὰρ διὰ τοῦτο μόνον εἴρηται τὸ, "ἐγένετο," ἵνα μὴ φαντασίαν ὑπολάβῃς, σκόπει διὰ τῶν ἑξῆς πῶς ἐκκαθαίρει τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἀνατρέπει τὴν πονηράν. Ἐπήγαγε γάρ· "καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν."

P. 607 E. not. x. ἅπερ οὐδένα δείκνυσι. Boisii conjecturam ἅπερ οὐδὲν ὄντα δείκνυσι habet Codex noster E. Sed forma pluralis οὐδένα, etsi rarissima, non videtur sollicitanda. Lexica citant Pausan. IV. 34, 3. τοῖς δὲ Ἑλλήνων ποταμοῖς δείματα ὡς ἀπὸ θηρίων εἰσὶν οὐδένα.

P. 608 C. not. o. Rarius vocabulum ἐκείνως alibi quoque a librariis tentatum: e. g. Tom. II. p. 560 D. ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἂν τὴν ἀσθένειαν μόνον ἀπεκάλυψε τὴν ἑαυτοῦ, νυνὶ δὲ κ. τ. ἑ. Duo MSS. ἐκείνως μὲν γάρ: omnino recte. Tom. X. p. 125 C. καὶ γὰρ εἰ μὲν προλαβόντες ἔγραψαν, ἐκεῖνα ἂν εἶπεν. Sic vulgo legitur; sed in Codicibus aut ἐκεῖνο aut ἐκείνοις; et hoc quidem vitiose pro ἐκείνως, ut unus nostrorum ibi habet ex correctione.

P. 609 C. not. i. Locus altero membro minor adhuc legebatur: ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ ὑμέτερα καθαιροῦντες, τὰ ἑαυτῶν σκοποῦσιν. ὁρᾷς κ. τ. ἑ. Pro ὑμέτερα, ἡμέτερα dant B. et Sav. marg. Pro τὰ ἑαυτῶν σκοποῦσιν, τὰ ἡμῶν ζητοῦσιν habet A. τὰ ὑμῶν ζητοῦσιν B. Sav. marg. τὰ αὐτῶν ζητοῦσιν D. F. τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν E. *quae sua sunt, quaerunt* Vet. Deinde de suo

addunt, ἡμεῖς δὲ τὰ ὑμῶν ζητοῦμεν D.F. ἡμεῖς δὲ τὰ ἡμέτερα καθαιροῦντες τὰ ὑμῶν ζητοῦμεν E. Hunc non dubitanter secuti sumus.

P. 610 B. not. [h]. οἰκονομῶν est conjectura Dunaei, etiam invitis libris probanda. Supra p. 457 C. μέγα τι οἰκονομῶν. Et sic passim.

Ibid. lin. 8. Δεῖ τοίνυν. Incipit τὸ περὶ φθόνου καὶ βασκανίας ἠθικόν. E.

P. 610 D. not. [e]. καὶ ἐν μὲν ἐκείνῳ. Vetus, *et in illo quidem*. Bill. *atque in ea quidem*, scil. *invidia*. Fortasse rescribendum, καὶ ἔνι (pro ἐστι, ut p. 497 B.) μὲν ἐκεῖνο κ. κ.

HOM. XXV.

P. 612 B. not. [e]. καλεῖ] λαλεῖ Ben. lapsu operarum.

P. 612 E. not. [n]. Edebatur, ἐξετάσεως οὐκ οὔσης. "Legendum ἐξετάσεως οὖν οὔσης, *quatenus duntaxat examinatio est*, pro γοῦν. Sic Noster saepe utitur hac particula." *Dun.* Non crediderimus. Unus D. pro οὐκ, οὔπω dat. In alio E. cujus integram lectionem in Supplemento exscripsimus, vocula negativa recte abest. Mox post θεὶς, non post ἀναίρεσιν, distinximus, praeeunte Dunaeo. Vetus vertit: *Nullus autem, ubi inquisitio nondum facta est, simpliciter sententiam fert, sed primum comparatione facta, negationem solidam esse re ipsa declarat.*

P. 613 E. not. [g]. Legebatur, ὁμοῦ δὲ δεικνὺς, ὅτι κἂν μηδὲν γένηται, ἐστι τι πλέον πονουμένῳ, οὕτω γὰρ τὰ τῶν μισθῶν ἐστι πεπληρωμένα. Pro ἐστι, ἔσται dant A.B.F. πλέον om. D. καὶ ante οὕτω add. B. γὰρ om. A.D.E.F. Vertit Vetus: *et ostendit quod licet nihil praeter laborem habuerit, mercedes sint perfectae.* Cum Interprete mire concordat Catena: ὁμοῦ δὲ διδάσκων, ὅτι κἂν μηδὲν γένηται πλέον τῷ πονουμένῳ, καὶ οὕτως τὰ τῶν μ. ἐ. π. Etiam Codicum, ni fallimur, indicia eodem spectant.

P. 615 D. not. [n]. αὐτοὺς] ἴσ. αὖθις Sav. marg. "Fort. ad αὐτοὺς intelligendum κινδύνους, ut constructio sit κατὰ νοούμενον instituta." *Ed.* Ben. 2[dae]. Hoc verum putamus.

P. 616 A. not. [z]. πάντας non monito lectore dedit Montef.

P. 616 B. not. [l]. φάλαγγα. "Sic legit Interpres Latinus, et sic haud dubie legendum. Editi φλόγα." *Montef.* Ergo de Codice suo silet, qui tamen φάλαγγα diserte habet.

HOM. XXVI.

P. 618 C. not. [t]. Verba omissa sunt εἴτε ἐν σ. οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τ. σ. οὐκ οἶδα.

P. 619 B. not. [g]. αὐτοῦ] ἴσ. ἑαυτοῦ Sav. marg. ἑαυτοῦ tacite, sed non sine Codice, edidit Montef.

P. 619 C. lin. 1. ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν] ὑπὲρ τοῦ δοκεῖν Mor. Ben. reclamantibus libris.

P. 619 C. not. k. Lectio Codicum A.B.E.F. haec est: ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συνεγένοντο τῷ Χριστῷ, (+ οὗτος δὲ οὐδαμῶς B.F.) μετὰ δὲ τοῦτο εἰς δόξαν ἥρπασε (καὶ superscript. in B.) τοῦτον εἰς τὸν παράδεισον. Ex hac scriptura verba οὗτος δὲ οὐδαμῶς et καὶ ante τοῦτον in textum Veronensem intulit Savilius, sed διὰ τοῦτο, cujus loco Codices μετὰ δὲ τοῦτο habent, intactum reliquit. Hunc secuti sunt Mor. Ben. Nec nos mutavimus, nisi quod verba εἰς τὸν παράδεισον quasi e sacro Codice sumta a ceteris distinximus. Si conjectandi locus esset, vocabula quaedam communi lapsu (*homoeoteleuton* vocant) e textu excidisse dixerimus. Scilicet ponamus Chrysostomum scripsisse, ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συνεγένοντο τῷ Χριστῷ, οὗτος δὲ οὐδαμῶς, μετὰ δὲ τοῦτο [προσῆλθε, διὰ τοῦτο] εἰς δ. ἥρπασε τοῦτον: vel etiam, ἐπειδὴ γὰρ ἐ. σ. τῷ Χριστῷ, μετὰ δὲ τοῦτο [οὗτος προσῆλθε, διὰ τοῦτο] εἰς δ. ἥ. τ. tum confusionis causa sponte patebit. Haec autem ipsa, μετὰ δὲ τοῦτο οὗτος προσῆλθε, particula sunt lectionis satis verbosae Codicis D. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοι συνεγένοντο τῷ Χριστῷ, καὶ εἶχον ἐκ τούτου πολλὴν (sic) λόγον εἰς δόξαν, μετὰ δὲ τοῦτο οὗτος προσῆλθεν, ἵνα μηδὲν ἔλαττον ἔχειν δοκῇ τὸ (sic) ὕστερος προσελθεῖν, τὸ ἁρπάζεσθαι οἰκονομεῖται, καὶ τοῦτο εἰς τὸν παράδεισον, ἐπειδὴ πολὺ ἦν τὸ ὄνομα τ. χ. τ.

P. 620 B. not. y. "Ἀφιστῶντος non est *absistente*, sed *abducente*." *Dun.* Codex E. addit τὴν ἑαυτοῦ βοήθειαν. Alius ἀφιέντος legit. Auctor dixit τοῦ θεοῦ ἀφισταμένου Tom. V. p. 124 E. Hic autem lenior medicina foret ἀφεστῶτος.

P. 620 C. lin. 5. Post ἵνα με κολαφίζῃ, in Bibliis repetitur clausula ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. "Tautologicum hoc visum est Chrysostomo: ergo omisit. Hunc cum Vulgata sequuntur *Alex. Clar. Ger. Born.*" *Matthaei.* ad loc. Sed vide supra p. 431 A. In sequenti commate, absunt verba ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, tum hic, tum in Hom. XXVIII. XXIX. XXXIII. ad Hebraeos, notante eodem V.D. Nec aliter supra p. 446 A.

P. 621 B. lin. 1. "Legendum οὐδὲ κολάζοντος, οὐδὲ τιμωρουμένου." *Dun.* Vel potius, οὐ κ. δὲ, οὐδὲ τ.

P. 621 C. lin. 3. τοῦτο μὲν οὖν. οὖν casu omissum in Ben.

P. 622 E. lin. 2. δυναστεία, χρημάτων ἔρως, σωμάτων] δυναστεία χρημάτων, ἔρως σωμάτων prave distinguunt Veron. Sav. Mor. Correxit Montef. sed copulam ante σωμάτων nulla auctoritate nec monito lectore intrusit.

P. 624 A. lin. 2. "Alexandrum Magnum templum habuisse sibi dicatum significat Lampridius paullo post initium vitae Alexandri Severi. Quod autem a Senatu Romano tertius decimus deus declaratus sit, ut ait Chrysostomus, certe non constare videtur." *Montef.*

Ibid. lin. 4. ὅτε γοῦν τὰ κατὰ Χριστὸν κ. τ. ἑ. Primus nos hoc docuit Tertullianus, cujus haec verba sunt in Apologetico Cap. V. *Tiberius*

ergo, cujus tempore nomen Christianum in seculum introivit, annunciatum sibi ex Syria Palaestina quod illic veritatem illius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum praerogativa suffragii sui. Senatus, quia non ipse probaverat, respuit. Tertullianum auctorem habuit Euseb. Hist. Eccles. IV. 2. Τὸν δὲ Τιβέριον ἀνενεγκεῖν μὲν τῇ συγκλήτῳ, ἐκείνην τ' ἀπώσασθαί φασι τὸν λόγον, τῷ μὲν δοκεῖν, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἦν, παλαιοῦ νόμου κεκρατηκότος, μὴ ἄλλως τινὰ παρὰ Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ καὶ δόγματι συγκλήτου· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι μηδὲ τῆς ἐξ ἀνθρώπων ἐπικρίσεώς τε καὶ συστάσεως ἡ σωτήριος τοῦ θείου κηρύγματος ἐδεῖτο διδασκαλία. Fidem huic rei adstruere conati sunt *Jo. Pearsonus* in Lect. in Acta Apost. p. 63. *Theod. Hasaeus* in Pecul. Dissert. de decreto Tiberii, quo Christum referre voluit in numerum Deorum, Erfurt. 1715.

P. 625 B. not. [r]. τὸ δὲ τούτου, hoc est, Divi Pauli, ut conjicere licet. Cf. Florileg. p. 530.

P. 625 C. lin. 4. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει· καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα κ. τ. ἑ. Ex vocabulo ἐνταῦθα male intellecto de loco ubi tunc temporis concionabatur Chrysostomus, Savilius (in Notis p. 227.) temere collegit has Homilias Constantinopoli fuisse habitas; cum contrario his ipsis verbis, οὐ μόνον ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κ. aperte significet Orator, se non Constantinopoli, sed alio in loco, puta Antiochiae, haec dixisse. Verum vidit Montefalconius in Praef. ad Tom. X. p. vi. sq. Quod vero subjungit Savilius, *si tamen γνήσιον est Ethicon illud XXVI, quod inter doctos disceptari video,* qui sint illi docti, et quibus nixi rationibus de loci sinceritate dubitaverint, nobis pariter ac Montefalconio plane ignotum est. Hoc unum in mentem venit, Veterem in vertendo praeteriisse omnia a verbis περὶ ἑτέρου καυχᾶσθαι p. 620 C. usque ad τοῦτο στρεφόμενον p. 628 D. credimus, quia tot folia in ejus exemplari intercidissent.

P. 626 A. lin. 7. τὰ δὲ ὀστᾶ τῶν ἁγίων κ. τ. ἑ. Scilicet mos erat, daemoniacos ante ossa martyrum sistere; quorum vim mirabilem non ferentes, daemones secretis flagellis caedi vulgo credebantur. Tom. II. p. 691 D. ἔνθα δὲ τῶν μαρτύρων ὀστᾶ κατορώρυκται, ὡς ἀπὸ πυρός τινος καὶ κολάσεως ἀφορήτου φεύγουσι, τὴν ἔνδον μαστίζουσαν αὐτοὺς δύναμιν μετὰ λαμπρᾶς ἀνακηρύττοντες φωνῆς. Adde Tom. VII. p. 175 A.

HOM. XXVII.

P. 627 B. lin. 7. οὐδὲν γὰρ] Sic Veron. et Codices. οὐδὲ γὰρ Sav. Mor. Ben.

P. 628 A. lin. 5. μανθάνομεν vitiose ediderunt Mor. Ben. Statim equitur εἰ εἰς ἀνάγκην ἐμπέσωμεν, ubi nullus nostrorum ἐμπέσοιμεν obtulit. Eadem structura est Tom. I. p. 462 A. εἴ τις ἀσθενέστερος ᾖ.

Tom. II. p. 232 C. εἰ μὴ φύγητε. Tom. IV. p. 282 C. εἰ μή που λυμήνηται (ubi non variant duo Codd. Cantabrigienses a nobis inspecti). Ibid. p. 310 A. εἰ συμβῇ. Adde p. 349 E. et alibi in iisdem Homiliis. Cf. *Bast.* Ep. Crit. p. 130. *Jacobs.* ad Act. Tat. p. 681.

P. 628 E. not. [i]. Editi omnes, εἰ πλῆξαι θέλεις, τί ἀπολογῇ; εἰ θεραπεύειν, τί πλήττεις; ubi nemo Editorum monuit, verba εἰ θεραπεύειν a nonnullis libris abesse, e. g. a nostris A.B.F. Pro iis D. habet εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖς; E. autem εἰ δὲ ἀπολογῇ, omnino recte. Causa omissionis in promptu est.

P. 629 C. not. [y]. Post verbum προσδίδωμι Codices praeter D. quaedam, sed inter se dissimilia, addunt; scilicet καὶ ἐκείνους παρεγγυῶμαι A. καὶ ἐκείνους παρεγνῶμαι F. καὶ ἐκείνους παραρρύομαι (sic) B. καὶ ἐκείνους ἐπαναρρύομαι E. (ἐπαναρρύομαι in margine; in textu autem paene erasum παρέρχομαι). Denique Vetus addit, *et eos promitto.* Haec quid tandem significent, multum diuque considerantes frustra fuimus. Verbum παρεγγυᾶν, rarius παρεγγυᾶσθαι, *jubere,* cum dativo personae jungitur. Nihili autem sunt παραρρύομαι et ἐπαναρρύομαι. Lectio καὶ ἐκείνους παρέρχομαι intelligi quidem potest, sed ad sensum nihil aut paullulum confert. Exspectandum igitur donec certius aliquid a libris afferatur; praesertim cum in loco, ut nunc legitur, nihil omnino deesse videatur.

P. 630 C. lin. 1. ὅταν εὐδοκιμοῦντα φθονῇς. Aut legendum cum uno nostrorum εὐδοκιμοῦντι, aut εὐδοκιμοῦντα pro accusativo *pendente,* quod aiunt, habendum.

P. 631 C. not. [q]. Verba καὶ ποῦ φέρῃ genuina esse possunt: certe exquisitiora videntur, quam ut scriba vulgaris ea potuisset excogitare. Vetus vertit: *Non censes ferendum quod ea quae proximi sunt destruantur?* Ergo legit, οὐ φέρειν νομίζεις.

P. 632 B. not. [h]. "Pro ἐμπομπεῦσαι Savilius legendum putat ἐκπομπεῦσαι, quae lectio magis quadrare videtur." *Montef.* Ita Codex Coislinianus.

P. 632 C. lin. 2. ἐὰν δὲ καὶ καθέλῃς edidit Montef. invitis libris.

HOM. XXVIII.

P. 633 E. lin. ult. τῶν παρ' ἡμῶν] τῶν παρ' ὑμῶν mendose dedit Montef.

P. 634 B. lin. ult. Post ἀπολογούμεθα legitur in Bibliis κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν, quae absunt a Codicibus Chrysostomi, notante Matthaeio ad loc. Habet tamen ea Noster supra p. 473 D.

P. 635 C. not. [w]. τοσοῦτον ἀπεῖχεν (ἀπεῖχε Sav. Ben.) αἰσχύνεσθαι τῇ ταπεινώσει ἐκείνῃ, ὅτι. Verbum αἰσχυνέσθαι deest in A.B.F. et Veron. *adeo abfuit ab humilitate illa* Vet. τοσοῦτον ἀπεῖχε τοῦ ταπεινοῦσθαι πρὸς τὸ λεγόμενον ὅτι D. τοσοῦτον ἀπεῖχε τῇ ταπεινώσει ἐκείνῃ αἰσχύνεσθαι, ἣν προσέβαλλον (leg. προεβ.) αὐτῷ συνεχῶς λέγοντες ὅτι E. Ergo graviter suspectum αἰσχύνεσθαι, nec tamen salva constructione abesse potest.

P. 635 E. lin. 2. Ἐννόησον. Incipit τὸ ἠθικὸν, juxta Codices C.D.E.

P. 636 E. not. [i]. Fortasse legendum διὰ τί εἰς δεσμωτήριον Ἰωάννης, deleto οἰκεῖ, et subaudito ἐστι. Similia sunt Tom. XI. p. 402 C. ὅταν εἰς τὸ δεσμωτήριον ᾖ. Tom. XII. p. 108 B. ἐὰν ἴδωμεν μοναχὸν εἰς φυλακήν. In alio loco Tom. VII. p. 180 B. vulgo quidem legitur τόν τε Ἰωάννην ἰδόντας εἰς δεσμωτήριον ἐμπεσόντα καὶ αὐτὸν ἀναχωροῦντα. Sed ἐμπεσόντα deest in libris bene multis, et delendum videtur.

HOM. XXIX.

P. 641 A. lin. 2. ἵνα μὴ ἡμεῖς] οὐχ ἵνα μὴ ἡμεῖς perperam edidit Montef. non monito lectore. In Bibliis est οὐχ ἵνα ἡμεῖς.

P. 641 C. lin. 2. δύναται est in libris omnibus, tum hic, tum infra p. 642 E. Hoc videtur fugisse Matthaeium, qui δύναται ex uno Cod. Nov. Test. excitat, non ex Chrysostomo. In Codice sacro est δυνατεῖ.

P. 642 E. "ὃς οὐκ ἀσθενεῖ. Sic legendum, ut Savil. in margine posuit. Editi ὡς οὐκ." *Montef.* Nostri omnes, inter quos est Montefalconii liber, ὃς habent.

P. 643 A. lin. 2. Pro παρέβλαψεν mendose dedit Montef. παραβλάψας.

P. 643 E. lin. 5. "Lacunam, quae propter homoeoteleuton hic fuerat inde a verbis οὐχ ὡς αὐτοῦ usque ad ἐκ δυνάμεως θεοῦ, resarsimus ex A. [nobis B.] Commel. Savil. et Interprete, incluso articulo τὸ, quem ignorat Commel. et Savil. in marg. reliquit. Iisdem tribus auctoribus mox εἴρηκεν pro ἔλεγεν, et postea αὐτὸς αὐτὴν pro αὐτὸς αὐτόν." *Editor Ben.* 2[dae]. Haec omnia sunt vel mera sphalmata vel mutationes prorsus temerariae Editionis Benedictinae.

P. 644 D. lin. 8. Pro ἐν ἑαυτοῖς, ἐν αὐτοῖς dedit Montef. ex ingenio, ut videtur.

P. 645 C. not. [s]. Edebatur ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων οὐδὲ μικρόν τι δεῖξαι ἔχων τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν, καὶ οὐ μόνον ἀναβάλλεται. ἔχων] ἰσχύων Veron. ἔχων om. A.F. habent B.D. sed hic post ἑαυτοῦ, ille ante δεῖξαι. Mox καὶ οὐ μόνον] οὐ μόνον A.B. ὁ δὲ οὐ μόνον D. οὐ μόνον δὲ F. Vetus: *re autem ipsa neque parvam virtutis suae vim ostentans: non solum* etc. Ergo copulam ante οὐ μόνον pariter omnes damnant. Horum nodorum solutio est scriptura Codicis E. ἐπὶ δὲ τῶν πρ. οὐδὲ μικρόν τι δεῖξαι [δυνάμενος· καὶ τοσαύτην ὁρῶν ἀνάγκην τοῦ δεῖξαι] τὴν ἑαυτοῦ ἰσχὺν, οὐ μόνον οὐκ ἀναβάλλεται. Verba inclusa interciderant ex homoeoteleuto.

P. 646 C. not [r]. Locus depravatus, ut videtur, et a scribis varie tentatus, adhuc manum peritiorem exspectat. Interpretes a textu recepto non discedunt.

P. 647 C. not. [v]. ἐκπέσῃ tacite recepit Editor Ben. 2[dae], de conjectura, ut videtur. Nam Codex ejus ἐκπέσῃς habet. Neque aliter est in Eclog. XXI. (Tom. XII. p. 562 B.)

P. 647 D. not. [e]. "Videtur legendum, ὅτι διαβάλλεται, et deinceps ὅτι φευκτὸν εἶναι δοκεῖ, ὅτι αἰσχύνεται. Ni ita legas, oratio est ἀναπόδοτος." *Dun.* Non admodum dissimilis est usus τοῦ ὅταν supra p. 621 C.

P. 648 A. not. [r]. Veterem lectionem ἔνδον σμύχοντες frustra defendendam suscepit Dunaeus. Vocabulum rarum, sed indubitatum ἐνδομυχεῖν, praeter hunc locum semel tantum in Nostri scriptis obvium est, videlicet Tom. V. p. 25 C. λογισμὸς ἀτοπώτατος ἐνδομυχῶν τῇ ψυχῇ.

HOM. XXX.

P. 648 E. not. [b]. Lectio διαλεχθεὶς est in Veron. διαλεχθέντος tacite edidit Savilius, quem secuti sunt Mor. Ben.

P. 650 C. not. [o]. Editi habent, ἐκεῖνα μὲν γὰρ φύσεως, ταῦτα δὲ χάριτος. In Codicibus summa est varietas. ἐκεῖνα (ἐκείνη B. corr.) μὲν γὰρ φύσεως ἡ (ἡ om. Sav. marg.) διάθεσις, ταῦτα δὲ χάριτος πνευματικῆς A.B. Sav. marg. ἐκεῖνα μὲν γὰρ φύσεώς ἐστι διάθεσις, ταῦτα δὲ χ. πν. D. ἐκεῖναι μὲν γὰρ φύσεως αἱ διαθέσεις, αὕτη δὲ χ. πν. E. ἐκεῖνα μὲν γὰρ φύσεως ποιεῖ διάθεσις, ταῦτα δὲ χ. εἰσι πν. F. Postremo Vetus vertit, *nam illa quidem est naturae affectio, haec autem spiritualis gratiae.* Sincerissimum videtur quod nos juxta Savilii marginem edidimus.

P. 650 D. not. [s]. Edebatur τῶν ψυχῶν ἐπιγινομένων εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν. Pro ἐπιγινομένων, ἐπιτεινομένων habet F. ἐπαγομένων olim E. nunc a secunda manu ἐπιγινομένων. Idem mox πρὸς ἀλλήλας legit. Pro τῶν ψυχῶν ἐπιγινομένων, ὥστε τὰς ψυχὰς ἐπιτείνεσθαι est in D. Concise vertit Vetus, *convenientibus animabus.* Locutio ἐπιγίνεσθαι εἴς τι nobis quidem plane inaudita, et omnis sensus expers videtur. Nec magis placet ἐπαγομένων. Speciem quidem veritatis habet ἐπιτεινομένων, quod cum altero non raro permutatur (e. g. supra p. 622 A. Cf. *Dobree* Advers. Tom. I. p. 588.) et Lexica dant ἐπιτείνεσθαι εἴς τι, *contentis viribus eniti ad aliquid,* sed sine idoneis exemplis. Unice verum videtur ἐπειγομένων, a Dunaeo quoque propositum, et usu ipsius Auctoris confirmatum : e. g. Tom. XII. p. 486 E. ἀλλ' εἰς μὲν τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις ἀδιαλείπτως ἐπείγονται, τὰς δὲ ψυχὰς ἐῶσιν ἐν λιμῷ τήκεσθαι. Permutantur autem ἐπιγίνεσθαι et ἐπείγεσθαι Tom. II. p. 181 D. καὶ πρᾶγμα ἕκαστον πρὸς τοῦτο ἴδοι τις ἂν ἐπιγινόμενον (alii ἐπειγόμενον) τὸ τέλος.

P. 651 D. lin. 3. καὶ οὐ προσέθηκεν κ. τ. ἑ. Idem tradit Noster ad locum Epist. ad Coloss. i. 2. (Tom. XI. p. 324 A.) Verba tamen ista καὶ κυρίου I. X. leguntur in Bibliis. Vid. *Matthaei* ad loc.

P. 652 D. not. [o]. Suspicionem de verbo παρέχειν a Codicibus motam auget lectio Florilegii (Tom. XII. p. 436 C.) ἀλλὰ χρὴ καὶ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων δεικνύειν ἀπόδειξιν.